

HYPERION

Revistă de cultură • Anul 37 • Numărul 7-8-9 / 2019 (303-304-305)

CUPRINS

Accente

Gellu Dorian – Cenușa	1
Gellu Dorian – Căci niște scriitori din Botoșani vor un muzeu, care nu le va folosi la nimic	2

Invitatul revistei

Călin Vlasie	3
--------------------	---

Dialogurile revistei

Valentin Talpalaru în dialog cu Nicolae Manolescu	6
Anastasia Dumitru în dialog cu Leo Butnaru	8
Andra Tischler în dialog cu Ilina Bernea	13

Antologia revistei

Cassian Maria Spiridon	19
------------------------------	----

Poesis

Vlad Scutelnicu	23
Dumitru Ignat	25
Angela Baciu	26
Costel Stancu	27
Emilia Poenaru Moldovan	28
Gheorghe Simon	29
George Vidican	30
Nicolae Cărunțu	31
Albert Denn	32
Giuseppe Masavo	33
Adrian Lesenciuc – Brașovul în o mie și unu versuri	34
Liviu Ioan Stoiciu	35

Beletristică

Liviu Georgescu – Burcea reappare	36
Constantin Severin – Bibliotecarul infernului	44
Doina Popa – Pământul cel pofticios	48

Terapie narativă

Dumitru Ungureanu – Salata lui tata	51
---	----

Teatru

Oana Hemen – O pasăre în respirația ta	54
--	----

Jurnal

Constantin Arcu – Pagini japoneze (IV)	61
Leo Butnaru – Vectori transpruteni (VI)	65

Cronică literară

Vasile Spiridon – Un sceptic angajat	69
Iulian Cătălău – La frontierele adevărului	72
Nicolae Sava – Emil Arton: „Freamătul din claviaturile nostalgiei”	75
Adrian Lesenciuc – Escaladări ale povârnișului paginii sub semnul târziului	76
Emilia Poenaru Moldovan – Pas spre interior	77
Victor Teișanu	
– Discurs despre durere și supraviețuire	78
– A învinge gravitația prin poezie	80
Ovidiu Pecican – Politică sub semnul dragonului	81
Raluca Faraon – Lumea – războiul de marți	83
Simona-Grazia Dima – Fragilitatea crinului imperial	85
Stelorian Moroșanu – Am coborât în mine	87
Ionel Savitescu	
– Convorbiri cu Regele Mihai	89
– Din zbuciumul captivității	91

Constantin Trandafir – Complementele iubirii atotputernice	92
Ion Roșioru – Un festin lectural de zile mari	94
Zenovie Cărlugea – Istorie, genocid, etnocid	95

Relecturi

Radu Voinescu – Critica și metacritica (I)	98
--	----

Eminescu in aeternum

Theodor Codreanu – Note răzlețe despre Eminescu între filosofi (I)	103
Vasile Spiridon – Un învins învingător	106
Ognian Stamboliev – Răspuns la Laudatio	108
Ala Sainenco – Eminescu în limba bulgară	109
Victor Teișanu – Gazetăria și efectele ei colaterale la Eminescu	112
Lucia Țurcanu – Calendar cultural	115
Corneliu Fotea – Jurnal cu Eminescu (5)	117
Dumitru Ignat – Cultura Eminescu	120
Mihai Gălățanu – Mai potoliți-l pe Eminescu	123
Ana Florescu-Coșereanu – Îngeri la Ipotești	125

Universalis

Yves Bonnefoy (Traducere de Cătălina Frâncu)	127
Salim Babullaoglu (Traducere de N. Sava)	129
Victoria Fonari – Lucian Blaga în fața Sfînxului	130
Adrian Graunfels – Pictura pe sticlă, o artă milenară	133
Dorel Schor – Testul de sinceritate	136
Sofia Gelman – Quo Vadis?	138
Riri Sylvia Manor – Sunt oameni	140
Ivan Bunin – Dragostea lui Mitea (Traducere de Leo Butnaru)	141

Eseu

Al. Cisteleanu – Cântări de dolii	145
Ioan Holban – Poezia lui Dan Laurențiu	146
Theodor Codreanu – Marea reeducare	148
Petru Ursache – Pulberea de aur	160
Magda Ursache – „Cu moartea-n cărcă”	166
Dumitru Lavric – „Kleine Eyolf” și „Jupiter în harem”	170
Maria Șleahțișchi – Nicolai Costenco în Chișinăul interbelic	174
Andrei Victor Cojocaru – O paralelă între arborele sephirotic al kabalei și Paradisul Divinei Comedii	179
Radu Cernătescu – Heidegger și Kabbala	183

Aniversări

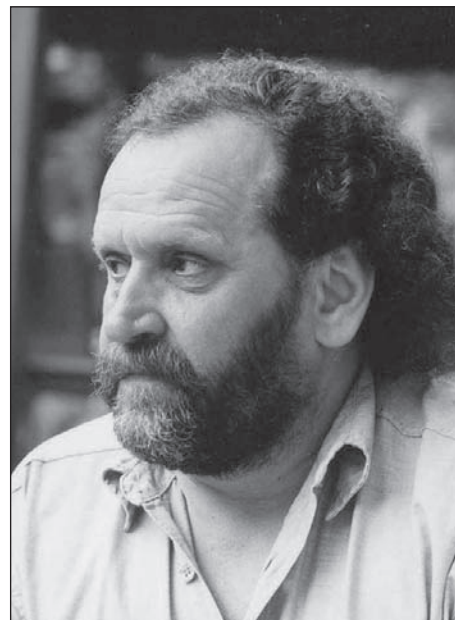
Sărbătorirea a 300 numere ale revistei „Hyperion”	185
Florin Aionitoaie – Laudatio Vlad Ivanov – 50	187
Valentin Coșereanu – Portret în oglinzi paralele	189

Memoria

Ioana Diaconescu – Scriitorii ce vor fi urmăriti după eliberarea din închisoare (IV)	191
Vasile Andru – Fiul cărunt	193

Note, comentarii, idei

Nicolae Sava și Gellu Dorian – Petruț Părvescu – PĂCALA FĂGETELULUI	195
Victor Teișanu – Sonorități lirice în căutarea sensului	195
Zinica Ionescu – O carte de citit	196
Daniel Luca – Recuperarea inocenței	197
Mioara Bahna – Fluturi de trup	198
Gellu Dorian – Ateneu – 55	198
Ana Florescu-Coșereanu – Începuturi fără vârstă, portretografii și universuri ancestrale	199

Gellu DORIAN

Cenușa

iulie 1887, Botoșani

Nu se cunoaște locul în care a fost văzut ultima dată,
orașul era în flăcări, iar patul lui
era scos pe aripi de păsări afară în cer,
de acolo privea prin două lentile de apă
cel căruia nu i se putea reproșa nimic
deși lui i se atribuiau toate întâmplările,

noaptea luna trecea prin patul lui de sub cer,
așa sfântă și clară,

orașul ardea și nimeni nu aduna cenușa
din care să-l reînvie,
țipete lungi ca tulumbele din care
se scurgea ultima picătură de apă,
priviri leneșe prin dosare pline de hîrtii
prin care numele nu putea fi citit pînă la capăt,
doar două inițiale, monogramă la manșetele unei cămăși
cu mânecile legate la spate,

patul plutea prin oraș ca o lebădă mută pe ape adînci,
o femeie în atele îl dirija ca pe o dronă
pînă acolo unde viața putea trece mai departe,
mai departe, mai încet, tot mai încet,
firavă ca un cîntec într-un ospiciu nemîngîiet,
îndulcit cu dor de moarte,

nimeni nu știa locul în care
însăși poezia ținea pe umerii ei
trupul infirm al unui suflet gata să se urce la cer,
dar locul era chiar acel trup
izgonit din oraș odată cu fumul așezat
pe cer ca o funingine pe pereții unei case părăsite,

azi văd locul și nu e,
casele din jur sunt cărbunii mocnind încă
sub greutatea numelui rămas ca un sigiliu
pe un plic neexpediat niciodată –

o nuntă de țigani acoperă totul în jur,
și azi,
și mâine la fel,
pînă cînd din nou se aprinde cenușa
adunată într-un vas de lut anonim,
iar locul se face încă o dată nevăzut.

Gellu DORIAN

Cică niște scriitori din Botoșani vor un muzeu, care nu le va folosi la nimic

Prin Botoșani, în ultimii treizeci de ani, au circulat mai multe idei năstrușnice, venite din partea unor indivizi la fel de năstrușnici. Dar cele mai ciudate idei au fost și sunt cele legate de cultura acestor locuri. Cei mai mulți cred că ținutul Botoșanilor este un mare rezervor de cultură, de la cea tradițională, acum improvizată și scoasă pe piață mai ceva decît pe vremea marelui festival al muncii și creației *Cîntarea României*, pînă la „crearea” unor muzee, care mai de care mai mirobolante. Dar cei care se bazează pe o cultură pe care doar și-o imaginează nu iau în calcul că această zonă deși a fost, ce-i drept, un bazin de cultură autentică, numai dacă se ia în calcul faptul că aici s-au născut cele mai importante nume ale culturii române, nume care, în realitate doar s-au născut aici, dar nu s-au format aici, ci au plecat de aici cît mai departe, lăsînd, așa cum spune vorba din popor, doar numele lor nemuritoare în urmă, acum acest bazin este plin de bălării care acoperă totul și creează impresia de sat fără stăpîni: importante instituții profesioniste de cultură, Teatrul „Mihai Eminescu” și Filarmonica stau în chirie, iar clădirea teatrului tinde să devină un simbol al delăsării. Sau dacă s-ar lua în calcul vechimea unor așezări dacice, cum este cetatea de pămînt de la Stîncești, așezarea necercetată de la Jorovlea, descoperirile arheologice din zona Ipoteștilor, care ar certifica o așezare dacică și acolo, sau cele ale Miorcanilor și Hudeștilor, ori așezările monahale din Coșula și Vorona, dar și cele din Botoșani, s-ar putea începe o discuție despre așa ceva. Ori pe o astfel de zestre, prost gestionată de singurul muzeu de istorie din zonă, cel din Botoșani, nu se poate consolida o vatră culturală temeinică. Și tocmai din această cauză, într-o perioadă de criză culturală fără precedent în Botoșani, apar tot felul de idei, că loc ar fi de pus în aplicare, dar nu și seriozitate și fundamentări temeinice, proiecte coerente și oameni pe măsură.

Pînă nu de mult se discuta despre un muzeu al comunismului sau al „vieții cotidiene în comunism”. Se știa și locul unde va funcționa acesta, s-au prezentat și proiecte, gata de

pus în teren. Dar pînă la urmă, ideea a ajuns într-o „chițibișcă” din centrul vechi al orașului, așa cum a numit cel care a avut această idee localul oferit de oficialități. Nu s-a făcut nimic. Dar ideea persistă. Nume „importante” ale culturii locale se leagă de acest proiect mirobolant. Și e mai bine așa, că nu s-a făcut nimic în acest sens, că nu despre așa ceva este nevoie la Botoșani, cînd ai de pus în valoare nume ca Eminescu, Iorga, Enescu, Grigore Antipa și cîte altele. Acum, dintr-o dată, pe bani publici, oferiți de Consiliul Județan Botoșani, este gata să se nască la Botoșani, într-o încăpere ce pasămite s-ar afla pe locul casei în care s-a născut Eminescu, un muzeu al scriitorilor botoșăneni (scriu aceste posibile viitoare instituții de cultură cu litere mici pentru că ele nu au deocamdată nimic comun cu calitatea substantivelor proprii, ci mai curînd cu cea a substantivelor comune). Trist este că de ideea unui astfel de muzeu (deja pe vitrina acelei încăperi am văzut sigla viitorului muzeu MSB!), printre cîteva nume care pot conta la o adică, se leagă și nume care nu pot reprezenta nimic pe viitor, ci doar să reprezinte crasa lor vanitate în arealul unei culturi de periferie, provincială și găunoasă – dar de ce să fie și păgubitoare? Cine avizează o astfel de instituție, pe locul în care cu aproape 170 de ani în urmă se auzea scîncetul pruncului Mihail Eminovici? Cel care pare a gira, prin spațiile pe care le deține în tot Centrul istoric al orașului, unele dintre ele cu pereții scorojiți și ferestre jengoase, nu reprezintă nicio garanție, nimic nu-l poate recomanda pentru așa ceva. Faptul că unii așa-ziși sau autointitulați eminescologi, cărturari, jurnaliști, scriitori, „monografiști-publiciști”, ori ce-or mai fi fiind ei din punctul lor de vedere se implică și-și legitimează cu numele lor nu-i onorează cu nimic și, dimpotrivă, nici nu onorează o astfel de viitoare instituție. Poate că proiectul este bun, în fondul lui, dar nu e bine să ajungă pe mîna unor ageamii, care, cu disperare, își caută un loc în panteonul culturii locale, în fond inexistent, ci doar rod al unor imaginații și ipocrizii, deși ar fi putut exista cu adevărat, dacă nu ar fi fost atîta indolență în ultima perioada în cultura botoșăneană.

„Poezia se creează și ca încercare de rezolvare a insuficienței de comunicare“

GELLU DORIAN ÎN DIALOG CU CĂLIN VLASIE

Gellu Dorian: Călin, să încercăm în interviul nostru o părere despre scriitor. De prin 1986, când ai răspuns unei anchete pe care o coordonam într-o revistă botoșăneană, nu am mai stat de vorbă, pe întrebări și răspunsuri.

Călin Vlasie: Totuși în 33 de ani, câți s-au scurs de atunci, noi doi am vorbit de zeci de ori, cu întrebări și răspunsuri! Nu am avut însă nici unul „inspirația“ să le notăm... dar cred că se regăsește totul, răsfrânt, în ceea ce am scris și am realizat până acum.

G.D.: Desigur, rămân toate în seama memoriei sau a memoriilor pe care le vom scrie. Așa cum rămân proiectele pe care le-am construit împreună, printre care și cea mai frumoasă colecție de carte de poezie din Seria Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu“, începută la Editura Paralela 45 și continuată la Editura Cartea Românească, pe care o coordonezi acum.

C.V.: Da, așa este. Sunt mărturie cele douăzeci și șase de cărți din această râvnită colecție.

Scriitorul e la fel de moral ca lumea din care provine

G.D.: Ca psiholog și mai ales ca scriitor care a trăit mai tot timpul, de la debut până în prezent, printre marii scriitori români, poți să spui ce fel de om este scriitorul?

C.V.: Nu în puține cazuri, un om urât... pe interior. Am crezut în junețe că scriitorul e moralitatea însăși, frumusețea morală desăvârșită! O iluzie, cel puțin la noi. Scriitorul e la fel de moral ca lumea din care provine. Lumea românească a utimilor 70-80 de ani e sinistru

de mizerabilă. Nici scriitorul, în general, nu s-a comportat altfel, cu puține excepții... Moralitatea e la fel de rară precum diamantele cât oul de găscă.

G.D.: De care scriitori te-ai simțit mai apropiat? Vorbim acum de începuturile tale.

C.V.: De scriitorii generației mele și în special de cei de la Cenuclul de Luni, de Nicolae Manolescu.

Poezia se creează și ca încercare de rezolvare a insuficienței de comunicare. Poate chiar scrisul în general

G.D.: Ai fost de la început în celebrul, deja istorie acum, Cenuclu de Luni. Ai editat și o antologie, nu de mult. Cum îi simțeai pe adevărații scriitori, în embrionul lor de formare, acolo, la întâlnirile patronate de Nicolae Manolescu?

C.V.: Da, e un volum conceput împreună cu Ion Bogdan Lefter și dedicat aniversării a 40 de ani de la înființarea cenuclului. L-am publicat în martie 2017 la Cartea Românească. Cenuclul de Luni pare acum un vis! Un vis irepetabil. Atât de frumos și de intens, încât istoria literaturii noastre nu-l poate uita. Și nici noi care mai suntem încă. Eram întâi de toate foarte tineri, plini de idei, de imaginație, de poezie, de dorința de a comunica ceva pe care sistemul nu-l accepta. Poezia se creează și ca încercare de rezolvare a insuficienței de comunicare. Poate chiar scrisul în general.

Niciun scriitor notabil al generației mele, 1980, nu s-a simțit prizonierul sistemului

G.D.: *Cum era Nicolae Manolescu, cel de atunci, față de Nicolae Manolescu, cel ce de acum?*

C.V.: Nicolae Manolescu era Dumnezeuul nostru! El era imaginea coborâtă pe pământ a Adevăratei Valori literare. Pe el îl sorbeam, în el credeam total, dar critic, fără el noi nu am fi existat poate. Pentru că el ne-a dat curajul de a fi noi înșine în vremuri nu tocmai vesele... Părea pe atunci un om care nu se temea de nimic. Nimeni pe atunci nu a mai fost ca el. Din păcate cei care au știut asta, se fac azi că uită... Cât de urâți, moral, sunt cei care azi se fac că uită! De altfel eram prea puțin interesați de consecințe imediate, trăiam cu toții în viitor, complet necuplați la normele ideologice oficiale. Un viitor care venea din marea noastră literatură, ante și antiproletcultistă, dar și din literatura străină contemporană cu noi. Niciun scriitor notabil al generației mele, 1980, nu s-a simțit prizonierul sistemului. În linii mari, portretul de azi al marelui critic este foarte asemănător cu cel de ieri. Manolescu de azi nu e mai puțin interesat de scriitorii care au cu adevărat valoare. Vreau să spun că între timp nu și-a schimbat regulile și criteriile. Faptul că nu remarcă anumite aspecte sau că omite mi se pare absolut normal – nimeni, într-o viață literară, și ce viață!, nu controlează total policefalul enorm care e literatura.

G.D.: *De ce crezi că unii dintre membrii Cenaclului de Luni, pe care Nicolae Manolescu i-a cultivat și le-a sugerat direcția în care să meargă, unii dintre ei nume care vor conta într-o istorie a literaturii române, s-au îndepărtat atât de mult de modelul lor critic, de profesorul lor? Unii au devenit chiar, dizgrațios, contestatari vehemenți ai reputatului profesor, critic și istoric literar?*

C.V.: Sunt doar câțiva pe care i-a luat „valul” contestației absurde. Sunt unii la care nu m-aș fi așteptat niciodată că se vor dezice de propriul trecut aureolat de Cenaclul de Luni și de prezența activă a lui Manolescu. Cred că mult așteptata *Istorie a literaturii* a lui Manolescu i-a năucit pe mulți, mulți și-au pierdut mințile sperând că Manolescu va scrie într-un anume fel, desigur favorabil, despre ei. Manolescu a scris ceea ce a „văzut”, ca un ochi fotografic atent care nu lasă pe dinafară nicio secvență memorabilă. Întristător mi se pare că lui Nicolae Manolescu i se neagă imensa contribuție critică, cea care a creat practic canonul actual literar. Din păcate, sunt și alte interese care îi determină pe contestatari, dar și pe o parte din apărători, să propage într-un fel sau altul imaginea lui Nicolae Manolescu, președinte al Uniunii Scriitorilor din România. Acest gen de oportunism, „negativ” și „pozitiv”, mă dezgustă. Nicolae Manolescu trebuie iubit și apreciat așa cum este el. Opera lui este suficient de puternică încât să nu aibă nevoie de apărători – că detractori în literatura română se găsesc la tot pasul.

Scriitorul român nici acum încă nu-și cunoaște interesele reale

G.D.: *Din perspectiva editorului, care a patronat peste douăzeci și cinci de ani una dintre cele mai mari edituri din România postdecembristă, cum îl vezi, cum îl analizezi, pe scriitorul român contemporan?*

C.V.: Scriitorul român nici acum încă nu-și cunoaște interesele reale. Sunt și excepții, firește. Mulți nu știu ce-i un contract de editare! Mulți habar nu au ce înseamnă editarea unei cărți, nu știu să trimită un text pentru publicare ca ofertă..., nu știu să-și facă un CV literar..., nu știu să își facă mai cunoscută valoarea pe care o au. Sunt, nu puțini, prea timizi. Mulți se comportă ca niște amatori, chiar și dintre cei care au cu adevărat valoare. Mai degrabă, cei care nu au mare lucru de spus, dar au un tupeu formidabil, sunt cei care par a fi apreciați de un public insuficient instruit. Nu-mi dau seama, după atâția ani, cât înseamnă defect sau calitate în acest tip de comportament...

G.D.: *Ce îi lipsește scriitorului român pentru a fi aproape de standardele mondiale ale scriitorului?*

C.V.: Cultura poetică și experiența comunicării cred că sunt esențiale! Mulți de-ai noștri nu le au, din păcate. Scrisul profesionist înseamnă antrenament de scris, lectură și comunicare continuă. În România se încurajează de cele mai multe ori grafomania. Începând cu anii de școală...

G.D.: *Ce instituție ar putea pune mai bine în valoare scriitorul român: guvernul, prin ministerele dedicate demersurilor lui, Academia, Uniunea Scriitorilor etc.?*

C.V.: Cred că toate la un loc, dar cu o singură condiție: ca guvernul să creadă în literatură și în cultură cu adevărat! Chiar să gândească în termenii unui brand de țară! Asta înseamnă o anumită strategie. Dar cine să gândească? Tot felul de Dancilă?

G.D.: *Scriitorul român, în istoria lui, nu prea generoasă nici ca timp, nici ca forme de manifestare, în sânul breslei mai ales, a fost schismatic, pus pe harță, dornic să fie în locul celuilalt? Ce l-a determinat să fie așa?*

C.V.: De cele mai multe ori, lipsa de valoare și lipsa nevoii vitale de scris. Toate bine amestecate într-o cisternă cu paranoia.

G.D.: *Îi lipsește scriitorului român o instituție a premiului, una adevărată, respectată și pe plan internațional?*

C.V.: Da! Cu excepția Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, inventat și dezvoltat de tine, dragă Gellu, nu există altceva, similar ca valoare și importanță, în România postdecembristă. Te-ai gândit și la o secțiune pentru poeți străini a premiului? Asta ar înzeca notorietatea acestui premiu.

G.D.: *Da, a existat intenția, în colaborare cu Primăria Iași. Dar pe atunci se dădea de către Uniunea Scriitorilor din România Premiul „Ovidiu”, ce-i drept, nu numai pentru poeți – nici nu știu dacă l-a luat vreun poet până să-și fi*

oprit existența. Încât entuziasmul, atât de necesar unei astfel de inițiative, a scăzut și a dispărut cu timpul.

C.V.: Păcat.

G.D.: Acum ne luptăm să-l păstrăm așa cum este, după douăzeci și nouă de ani de existență, pe cel de la Botoșani, atât de râvnit și de contestat în ultima vreme, devenit miză pentru jocurile de culise, din păcate, ale unora din interior, în interese comune cu contestatarii. Sper să reziste așa cum s-a impus până acum, în regulamentul consacrat.

C.V.: Așa ar fi bine!

G.D.: Ce n-ar contesta omul, îmbrăcat în haina scriitorului, într-o lume ca a noastră, în care libertatea a avut mai toate formele de existență posibilă, de la mentalități deformatoare de destin, la libertate de exprimare și formare, cum a fost cea interbelică, la dictatură, carlistă dar și comunistă, la o democrație originală, așa cum este perioada pe care o traversăm?

C.V.: Cred că literatura și nevoia totală de libertate de exprimare! Literatura a traversat toate epocile, cu o dorință de libertate de exprimare greu de imaginat.

G.D.: Cum se simte scriitorul din tine în omul din scriitorul Călin Vlasie?

C.V.: Și omul și scriitorul sunt una și aceeași persoană, oricât de mult am încerca mental să le despărțim.

G.D.: Ce mai scrii acum?

C.V.: Pregătesc un volum de poezie pe care aș vrea să-l termin anul acesta. Sper. Am publicat sute de scriitori. Pe mine m-am cam lăsat mereu la coadă...

Călin VLASIE

[tu ești idiotul din casa ta]

Tu, tu ești idiotul din casa ta.
De pe strada ta, din orașul tău
Din țara ta,
din jocul tău cu cărămizi
din ecranul înstelat

[Dumnezeu nu există]

Dumnezeu există!
Dumnezeu nu există!
Cine există cu adevărat?

Rafturile cu pixeli se desprind
mama se desprinde de mine
casele se desprind
chiar și mașinile înghesuite pe trotuare

Și lumina care-mi cade în ceafă
ca o lamă de ghilotină
Și ea se desprinde și alunecă cu zgomot

Noaptea nu mai au
senzațiile trupului tău

iar diminețile uscate
atârnă pe stâlpul gol pe unde
cândva
treceau firele de electricitate
de net și de telefonie supranaturală

Acum toate sunt înlocuite de o plasă invizibilă
Asemănătoare vocii tale care urlă pe străzi

[timp de 14 ani am ținut sub tricou]

timp de 14 ani am ținut sub tricou,
la piept, păianjenul „văduva neagră”
care într-un sfârșit s-a transformat
într-o scorpie cu față de înger,
ale cărei semne distinctive
aveam să descopăr uluit că sunt
prefăcătorie, trădarea și hoția
bine ascunse în albastrul iluzoriu al ochilor.
are un nume pe care îl voi pronunța
cu scârbă
și de care va trebui
să vă feriți ca de însăși moartea
care vine ca un securist nenorocit
direct în inima ta
iar tu crezi că un naiv
că acela e un sărut de copil
nu 14 ani mi-au fost mutilați
ci însăși viața care mi s-a dat
o singură dată
și care acum e aruncată în gura acestei jigodii
care putea să și hoitească cel mai mare bulevard
din orașul acesta în care nimeni
nu iubește cu adevărat pe nimeni

[hârtia se uită la mine]

hârtia se uită la mine
și mă întreabă:
ce mai scrii? ce mai scrii despre
viața ta/
nu despre viața mea,
ci despre neputința mea, îi spun
da, da! totul se depărtează de mine
tot ce vine în calea mea
o virează brusc
eu devin un scâncet de animal
sau de fier ruginit
ceva din ce în ce mai mic
ceva care nu mai știe
de ce ea se îndepărtează de mine
ea este ceea ce am iubit
cel mai mult pe lumea asta -
o adiere, o adiere caldă de ființe
care ieșeau din trupul meu,
de coleoptere sau de suflete

„literatura contemporană[...], în manuale, este sublimă dar lipsește cu desăvârșire“

VALENTIN TALPALARU ÎN DIALOG CU NICOLAE MANOLESCU

Valentin Talpalaru: *Domnule Nicolae Manolescu, suntem onorați să fiți alături de noi la un ceas aniversar al unei importante reviste literare, sărbătorirea celor 300 de numere ale revistei Hyperion. Un alt motiv căruia îi datorăm prezența domniei voastre și cu care vă invit să începem dialogul nostru este unul, să spunem, de „natură tehnică“, legat de Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu“ despre care ați discutat cu primarul municipiului Botoșani și cu Comisia pentru Cultură. De ce a fost necesară această discuție?*

Nicolae Manolescu: N-ar fi trebuit să fie nevoie. I-am spus – atât domnului primar cât și celor din Comisie – că eu personal nu văd niciun motiv pentru care o asemenea comisie trebuia înființată. Ceea ce s-a întâmplat este un fapt minor, un incident minor, fără nicio semnificație și care, sigur, e neplăcut, dar în care noi – mai exact organizatorii și eu ca reprezentant al juriului – n-am făcut altceva decât să respectăm regulamentul.

V.T.: *S-a făcut tapaj în presă, sigur, de o anumită parte a presei care cultivă „spectaculosul“ – ca să folosesc un eufemism, pe seama interpretării regulamentului și modul în care acesta a fost aplicat.*

N.M.: Eu nu dau vina pe presă, presa din asta trăiește. Deci, este dreptul ei să facă rating pe tot ce pofteste. Partea proastă este că totul a pornit chiar de la colegii noștri, membri ai juriului, care au demisionat ulterior, care „au dat-o la scâldat“. După ce au făcut încurcătura,

s-au prefăcut că nu știu Regulamentul, că una... că alta... Și la urma urmelor, presa n-a făcut altceva decât să exploateze declarațiile pe care colegii noștri le-au făcut inițial.

V.T.: *Era vorba de necesitatea prezenței laureatului...?!*

N.M.: Era în Regulament – mi se pare normal! Am discutat astăzi cu membrii Comisiei faptul în sine și le-am atras atenția că nu noi, cei din juriu, suntem preocupați de prezența sau absența la decernare a laureatului; problema noastră este ca laureatul să merite să fie laureat, să fie un scriitor valoros. Este problema lor, a celor de aici de la Botoșani – din Consiliul Local și nu numai – din comunitatea locală; dacă ei nu doresc ca laureatul, în anumite condiții mai mult sau mai puțin discutabile, să fie prezent. Pe noi ne supără, dar într-un mod teoretic. Pe ei, ca organizatori și ca prezență, absența acestuia ar trebui să-i supere foarte tare. Și le-am dat exemplu **Premiul Național al Uniunii Scriitorilor** de acum un an când laureatul a anunțat că vine, atunci când i s-a comunicat și n-a venit. Ne-a lăsat cu ochii în soare în fața unei săli siderate și ofensate.

V.T.: *Cred că acesta este termenul corect: ofensat...*

N.M.: Dacă dumneavoastră doriți o astfel de ofensă la adresa oamenilor care vin să-și cunoască laureatul – totuși este laureatul **Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu“**, cel mai vechi premiu național din

- țară care aparține unei comunități locale – asta nu e problema noastră. Acesta a fost argumentul meu.
- V.T.:**...*Mai ales că pe această situație au început să fie schițate și câteva diversiuni care, se pare, au eșuat din start. Nici nu știu dacă merită să le amintim...?!*
- N.M.:** Nu, nu merită. Eu personal le-am și uitat deși nu mi-ar face plăcere să se repete.
- V.T.:** *Adică, să spunem mai exact, o tentativă de confiscare a Premiului „Mihai Eminescu”...*
- N.M.:** Asta este partea a doua, asta a survenit ulterior. Nici de data asta presa nu a fost de vină; presa a colportat, în modul binecunoscut, faptele. Același coleg al nostru care a mai determinat un incident similar cu ani în urmă, când a protestat la decernarea premiului unui scriitor, spunând că scriitorul n-are valoare și că face parte din conducerea Uniunii Scriitorilor – ca și cum cei din conducerea Uniunii Scriitorilor nu pot să ia premii...
- V.T.:**...*sau acolo nu sunt scriitori...*
- N.M.:** Faptul că eu nu iau premii – și am declarat în repetate rânduri că atâta vreme cât sunt președinte al Uniunii nu iau premii – asta este o chestiune personală. Dar nu-i pot împiedica, mai ales pe colegii mei mai tineri, să refuze vreme de un mandat (sau două, sau trei sau de când se află acolo în conducere) să primească premii. Este nedrept, asta nu se întâmplă nicăieri. Tot el a provocat scandalul și atunci, tot el a determinat acum alcătuirea Comisiei, ceea ce mi se pare – să mă ierte cei din Consiliul Local! – o dovadă de slăbiciune din partea lor. I-am spus și Primarului: eu nu făceam nici o comisie, nu era cazul să facem lucrul ăsta, de ce...?! Unde pui că, mi s-a spus, el e membru al Uniunii... nu?! Ca membri ai Uniunii suntem două mii șase sute și ceva; ce-ar fi ca de fiecare dată, măcar un sfert din noi să facem reclamații că nu ne plac ochii sau urechile sau nasul laureatului? Adică, unde am ajunge?! Dar faptul că Dan Lungu, fiindcă de el vorbim, – nu mă mănâncă limba să-i pronunț numele, ba dimpotrivă, dar asta este – este senator, asta nu justifică cu nimic cedarea atât de lesnicioasă prin luarea în discuție a Regulamentului; că este al *Hyperionului*, nu are nici o legătură cu Consiliul Local și cu alte probleme.
- V.T.:** *În concluzie, această întâlnire, această discuție a fost necesară?*
- N.M.:** Foarte necesară! După părerea mea, Comisia a părut oarecum încurcată de toată situația și nu cred că vor merge mai departe decât de introducerea în Regulament a unor precizări necesare, tehnice, pentru a nu exista nici un dubiu.
- V.T.:** *Și care previn, în perspectivă, incidente – situații de genul ăsta...*
- N.M.:** Exact, pentru ca lucrurile să fie foarte clare de la bun început, atât și nimic mai mult!
- V.T.:** *Domnule Nicolae Manolescu, să nu terminăm cu un ton tensionat acest dialog, să ne referim și la evenimentul la care suntem prezenți aici, la sărbătoarea unei reviste literare importante. Ca unul care „ronțăie” revistele la Compresa revistelor, care face Cronica revistelor pot confirma că revista Hyperion a crescut vizibil și este una dintre cele mai importante reviste literare contemporane care, iată, a marcat 300 de numere.*
- N.M.:** E adevărat. Ar trebui să știți – dacă tot faceți „dările de seamă” despre reviste – că sunt 302 numere, dar noi profităm de cifrele rotunde. Nu mă întrebați de ce, nici odată nu am înțeles ce-i cu cifrele astea rotunde...!?!
- V.T.:** *Este o revistă importantă sub egida Uniunii Scriitorilor...*
- N.M.:** Este o... importantă, bine că poate să apară și îmi place și cum arată. În sfârșit! avem și noi publicații care arată „ca lumea” și care, în afară de faptul că le putem citi cu folos și cu plăcere, le ținem și în mână cu plăcere. Adică ne bucurăm de ele ca de niște obiecte de artă.
- V.T.:** *Poate mai deschidem încă un subiect care, cu îngăduința dumneavoastră, îl vom prelungi într-un alt dialog. Acum timpul nu ne permite să stăm mai mult de vorbă; să spunem că revistele literare și poate muzeele literare preiau foarte mult din sarcina manualelor școlare, din ceea ce nu se mai face acum în școală.*
- N.M.:** Preiau, practic, totul pentru că în școală se face atât de puțin încât nici nu e greu să preiei ce rămâne.
- V.T.:** *Înseamnă că nu este greșit să îi invităm pe vizitatorii tineri, pe adolescenți mai ales, să completeze paginile de istorie literară citind revistele literare și vizitând muzeele literare...*
- N.M.:** Fără discuție! Este un lucru foarte important, cu atât mai mult cu cât este vorba de literatura contemporană care, în manuale, este sublimă dar lipsește cu desăvârșire.
- V.T.:** *Sunteți profesor universitar cu stagii vechi, cu toate titlurile onorifice pe care le poate avea un profesor universitar. Poate ne aruncăm o privire și asupra generațiilor care, la rândul lor, formează profesori de română.*
- N.M.:** Nu am o statistică acuma, dar cred că cea mai mare parte (nu știu: 70% – 80%) dintre profesorii de limbă și literatură română care sunt în funcție astăzi au studii încheiate – uneori și începute – după Revoluție. Cu alte cuvinte, ei sunt produsul acestei școli care este în declin și contribuie, în mare parte, la acest declin. Îmi pare foarte rău s-o spun: eu am predat și după ce m-am pensionat, la 70 de ani; am continuat să predau câțiva ani după care am abandonat, cu patru ani în urmă, pur și simplu pentru că nu mai înțelegeam ce se întâmplă în universitate – mai exact în Facultatea de Litere de la București.
- V.T.:** *Domnule Nicolae Manolescu, întrebările mi se bulucesc în gură. Dar, din respect pentru timpul dumneavoastră vă propun să continuăm acest dialog în alte condiții când vom avea un timp mai generos la dispoziție.*
- N.M.:** Vă promit și mulțumesc eu pentru invitație. Mi-ați dat prilejul să spun câteva lucruri care trebuiau spuse.

Literatura se scrie doar în conformitate cu legile nescrise ale... scrisului

ANASTASIA DUMITRU ÎN DIALOG CU LEO BUTNARU

Anastasia Dumitru: *Stimate Domnule Leo Butnaru, vă mulțumesc că ați acceptat să stăm din nou de vorbă. Sunt zece ani de la primul nostru dialog publicat în „Ex Ponto” și inserat în masivul dumneavoastră volum „Interviuri din secolele XX – XXI”, Iași, 2013. În acest răstimp, ați avut ocazia să călătoriți nu numai în România, ci și în lumea largă. Aș vrea să continuăm discuția noastră.*

Leo Butnaru: Statistică... necruțătoare: a mai trecut un deceniu!... Cu cât înaintăm în vârstă, devenim mai însingurați și din cauza vocației ajunsă profesie care, cu cât e stăpânită, parcă tot mai cu siguranță devine, paradoxal (față de... „stăpânire”), mai solicitantă, mai acaparantă, mai „geloasă”, posesivă, cerându-ți tot mai mult timp și energie, pe care nu le mai poți acorda rudelor, prietenilor, oamenilor în general, decât în forma finită a rodului acestei însingurări, rodului muncii tale de scriitor.

A.D.: *Reieșind din ce spuneți, parcă s-ar cere întrebarea despre scriitor și vârstele sale... Citind interviurile din volumul amintit, am reținut că ați tot înaintat în zigzag de la o vârstă la alta, de la debut la maturitate, apoi iar nițel îndărăt, revenind în prim-planul prezentului...*

L.B.: În componenta ei structurală, nu biologică, vârsta nu ține obligatoriu de ani, ci de atitudinea față de experiență, comportament în interiorul acestei experiențe, care e un spațiu... personal-universal (!). Depinde de capacitatea ta de a însuși experiența altora, dar și de „a produce” tu însuși experiență. Și tu trebuie să-ți construiești, să-ți modelezi cu încumetare și perseverență caracterul, principiile, atitudinile, credința în valorile vieții și ale spiritului, încât, în pofida oricăror riscuri,

să ți le asumi și să le trăiești cu plenitudine. De obicei, aceasta se întâmplă nu în tinerețe, ci ceva mai târziu, când începi să te maturizezi de-a binelea, când poți deja conștientiza și diferenția, selecta și opta întru acțiune și creație. Scriitorul e creatorul mereu în devenire, este perpetua sa prefigurare la un grad superior, de dezvoltare și aplicare a harului la noile jalonări ale maturității și măiestriei sale. Sunt în firea scriitorului, chiar și la vârstă înaintată, mobilul, impulsul motrice ale dorinței de a mai face ceva, de a nu abandona îndeletnicirea literară, care nici nu ține de speranță, ci de ceea ce Emil Cioran numea *gustul Utopiei*, al credinței că ceva încă ar fi posibil. Apoi nu este exclus că, la ani mai mulți, unii artiști devin hipersensibili nu pentru *a progresa, a evolua*, ci pentru a simți ușorul reflux, implozia ralanti a energiilor creatoare; obturarea dorinței și voinței de a mai insista, de a persista în vânătoarea și prelucrarea de subiecte, teme, metafore. Cred că face să ne amințim exemplul unui mare scriitor care, din păcate, și-a pus capăt zilelor la 60 de ani, Hemingway, ce scria că, în toate ale sale, cu împlinirile curente și cele viitoare, scriitorului ar trebui să-i fie dată viață cât mai lungă.

A.D.: *S-a îmbunătățit ori nu condiția scriitorului contemporan?*

L.B.: Sub aspect tehnic-editorial-redacțional sigur că e un spor de nivel: lipsa cenzurii, multe reviste de literatură și cultură, puzderie de edituri, posibilitatea de a fi tradus în alte țări, oportunitatea călătoriilor. Festivaluri și concursuri nenumărate, abundență de premii, chiar dacă, doar cu rare excepții, acestea și importante. Scriitorul român profesionist beneficiază de un surplus la

pensie, alții – de indemnizații de merit. Mă refer la o situație în care, cu specificul și posibilitățile de rigoare, sunt incluși și scriitorii români din stânga Prutului. Dar, bineînțeles, ca și înainte, rar scriitor care poate trăi doar din mijloacele existențiale pe care i le oferă scrisul. E o situație cam generală în lume, nu face să ne plângem, ci să căutăm preocupările alternative... de bază (altfel spus, compatibile cu scrisul literaturii), precum ar fi angajările în redacții, edituri; să traducem etc.

A.D.: *Dar cea a scriitorului din stânga Prutului? A reușit el să iasă din perimetrul cuștii, ca să parafrazez titlul cărții dumneavoastră?*

L.B.: M-am referit la o situația mai generală în care, cu specificul și posibilitățile de rigoare, sunt incluși și scriitorii români din stânga Prutului. Cei mai buni, bineînțeles. Și în Interriverania sunt multe și de toate din cele enumerate deja, inclusiv editarea unor cărți cu contribuția guvernului, acordarea unor indemnizații de merit, firește, „ajustate” la bugetul și posibilitățile Estului Moldovei Istorice, alias Republica Moldova. Se țin festivaluri internaționale, mai mulți autori sunt traduși în limbi străine, la rândul lor traduc, călătoresc. Însă ar trebui, poate, să subliniem: ar fi vorba cam despre mai puțin de o treime din toți scriitorii români, care „ar cădea” sub incidența celorla ce cred eu și mărturisite aici. În pretutindena românească, viața literară, culturală e mult mai diversă, pe alocuri – mai în vigoare, prin alte părți – mai palidă, chiar necăjită, veștejită.

A.D.: *Scriați în jurnalul amintit despre „moșnegismul” din proza anilor '70, când comparați Uniunea Scriitorilor din RSS Moldovenească cu un troleibuz rablagit: pe locurile din spate și în picioare stăteau câțiva scriitori de valoare și un grup de tineri talentați, iar în față se înghețuiau nulițăile. În câteva însemnări din 1978, vă referați la cifrele unui sondaj din care încercați să vă faceți imagine mai clară a realităților: atunci, în Franța erau circa 40.000 de scriitori, raportați la numărul populației, calculând, reieșea că Moldova ar fi trebuit să aibă 2.000 de scriitori. „Doamne, ce utopie! Cu membrii și nemembrii USM, abia de se adună... 150, cel mult 200. Puținătatea lor vorbește și de slaba alfabetizare a societății”, exclamați, în timp ce vă gândeați la condiția creatorului nevoit să trăiască într-un scenariu infernal, între zidurile gri ale societății totalitare. Care este astăzi situația Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova?*

L.B.: Posibil, era foarte aleatorie referința mea la starea... numerică a scriitorimii în lume. Acum, la Chișinău, Uniunea Scriitorilor întrunește circa 300 de membri. Cam tot atâția ar fi și cei care nu sunt membri USM. Pe timpul comunismului, în această organizație intrau și scriitori ruși, bulgari, găgăuzi, idiș... Astăzi, scriitori idiș nu mai există în întreaga lume, semiții scriu doar în ivrit. Unii dintre ruși s-au dus la cele veșnice sau în patria istorică, precum se zice, alții mai tineri nu se grăbesc să vină „la grămadă”. De altfel, ca și găgăuzii, câți or fi ei acolo unde sunt și cine știe ce valoare având

sau neavând. Însă câțiva scriitori ruși, găgăuzi, bulgari mai fac parte din organizația scriitoricească „a tuturor”. La Chișinău activează și Filiala Uniunii Scriitorilor din România, care întrunește circa 100 de membri, aceștia, bineînțeles, fiind și membri ai USM. Cu titlu de concluzie la acest răspuns, reamintesc că mai mulți autori din stânga Prutului (evident, nu toți), sub aspect semiotic, se considerau pe bună dreptate scriitori români; ca făcând parte din aceeași semiosferă, în care li se întâmplă și contribuie și ei de a se întâmpla fenomene de semnificare și procese de comunicare comune. Pentru ei, aceste fenomene însemnau nu doar literatură, proză, poezie, ci și apartenență spirituală, în acest caz cu sens extins, apartenență națională.

A.D.: *Sunteți un autor care, din câte se pare, nu prea depindeți de mediul literar de la Chișinău. Autor foarte vizibil în tot spațiul cultural românesc. Cum se spune, un deplin integrat.*

L.B.: Pe când cădea cortina de fier, inclusiv dintre români și români, în Țară, atenția criticii literare era deja de multă vreme împărțită între autorii din generația mea (din dreapta Prutului) și capitalizată, chiar monopolizată de aceștia. Nu se putea crede că, iată, dintr-o dată, un autor sau altul de la Chișinău s-ar putea învrednici de interesul celor mai buni exegeți de la București, majoritatea din aceștia mai fiind și influențați, în diversă măsură, de prejudecăți, subiectivism și neîncredere față de cei din Estul românesc. Dar au trecut timpurile; nu puteau să nu treacă. S-au schimbat unele, altele, pentru că nicidecum nu puteau să nu se schimbe, domnule Heraclit. Și, în continuarea achizițiilor tale formative de Dumnezeu știe unde (de pretutindeni ar fi totuși prea mult spus?...), tu ești deja un autor româno-intern-național (mă rog, în loc de autor s-ar putea pune: produs, fruct, rod etc.), solicitat de o mișcare panoramică de planuri literare, culturale, filosofice din diverse epoci și din pretutindena românească, de care poți beneficia, prin „înfruptare”, pe gratis și nelimitat. Au trecut timpurile și astăzi scriitorul activează mai că exclusiv *proprio modo, proprius auspiciis, proprio stipendio* (prin mod și forțe proprii, sub auspicii proprii, pe propria cheltuială). Însă, în mare, în visul său ideal, în dorința lui sacramentală, la Chișinău sau București, sau la Chișinău și București, concomitent, un scriitor mai este naivul care ar dori să aibă o aderență generală pozitivă, încuviințătoare și, dacă se poate, chiar admiratoare. Însă lumea e diferită, indiferentă sau rău intenționată, arogantă și orgolioasă, invidioasă și cărcotașă, iar parte componentă a acestei lumi sunt și colegii săi, ai artistului, și ei de diverse categorii și reacții, nici pe departe toate încuviințătoare. Și chiar dacă artistul conștientizează aceste diferențe, această alteritate, precum o facem noi acum, el mai crede în adâncul său secret că dânsul ar putea fi o excepție. Dar nu poate fi, totuși, și nu o singură dată reacțiile care îl privesc chiar îl... ținesc, îl atacă, îl otrăvesc. La o adică,

nici el nu e cheie de biserică, nu-și agreează colegii ca într-o generală acceptare, adeziune.

A.D.: *Parcă ar reieși că anumiți colegi v-au cam dezamăgit...*

L.B.: Nu contează, posibil. Dar, totuși... În timp, prin timpuri – pentru că am trăit și trăim în două secole, nu? – gradul de simpatie sau de suportabilitate cu anumiți colegi a variat. În cazurile unora, în dependență dacă le scădea sau le sporea adrenalina intensității părerii de sine, să zic, sau, mai pe urmă, cea a invidiei de alții, inclusiv de mine. Unii dintre ei, poeți, dar și prozatori, cu care parcă am fi fost în relații superioare de adâncă prietenie, la câte vreun chef îmi spuneau pe față că „să nu te crezi tu“, „că știu eu“, așa și pe dincolo. Au fost, unii mai sunt, din diferite vârste biologic-generaționiste sau, poate... de-generaționiste. Din păcate, unii dintre ei s-au dus cam supărați la Tatăl Ceresc, chiar înainte, parcă, de a le fi venit sorocul ce exclude adjectivul „prematur“. Astfel de șicane le-am simțit cam din tinerețe, de la „alese fețe“, pe atunci, se credea, ale literaturii dintre Prut și Nistru. Iar dezamăgirile față de unii pe care îi consideram prieteni au venit cu anii. Astfel că, de la un timp încolo, am și încetat de a mai spune publicului de la USM ce cărți am editat în România sau în țările lumii, ce premii sau burse mi s-au acordat, unde am călătorit etc. De ce să le stric și mai mult inima?... Unora.

A.D.: *Dar... altora?*

L.B.: Bineînțeles, la toate astea există, parcă, un contra-echilibru; există versantul scriitorilor cu adevărat valoroși, nu populari din considerentul accesibilității scrisului lor pe teme-divertisment. Iar scriitorul valoros nu mai e cu gândul la cititori, ca mulțime, ca abundență de interes. Societatea noastră, dar pare-se cam lumea toată, mocnește descurajant într-un semi-analfabetism cultural, deci și literar, cultul pentru inteligență fiind de neintuit în „proiectele“ ei de viitor mai mult sau mai puțin apropiat. Iar literatura e studiată, cum a fost, schematic în școală, băgată în carcasele mortuare ale manualelor și creșterea superficială. Și nu e de visat la timpurile în care literatura va fi studiată în mod aplicat, creator, inventiv până la inspirație, și nu în mod și la nivel fugitiv-explicativ. În școală, literatura trece prin aridități didactice, agravate și de puseuri retorice neconvingătoare de ceva. Plus birocratizarea mai a dracului decât în comunism a celor care, puși de un partid sau de altul, diriguiesc cultura, aproape toți dintre ei mai că neavând nimic cu domeniul în care au fost plasați conform listelor. Oameni întâmplători pe la ministerul culturii, prin departamentele preturilor sau primăriei capitalei, în fruntea bibliotecilor... Iar bibliotecarii, se creează impresia, mai că nu citesc ei înșiși... Persoane întâmplătoare, anonime, dar birocratizate de te crucești, nu altceva...

A.D.: *E de înțeles că vă preocupă și problema cititorului. Nu cred că ar exista scriitor absolut indiferent față de această posibilă relație, a lui cu lumea, cu eventualul cititor.*

L.B.: Da, dacă te gândești, nepreconceput și cu calmul necesar, la cum și din ce te-ai format tu (lume, oameni,

personalități, biblioteci etc.) ca scriitor, ca poet, vei înțelege că, nu-ți fie cu supărare, nu prea mulți interlocutori (prin creația ta) ar putea să te înțeleagă. Tu ești altfel decât ei. Dânșii sunt altfel decât tine. Iar eu sunt dintre poezii care nu mizează pe mulți cititori. Aceștia, în genere, fiind puțini. Am potolitul orgoliu de a crede că cititorii mei sunt din cei selecți. Sau, poate, chiar aleși dintre aleși. Nu am pretenții să fiu citit... abundant, recitat, scandat. În cazul creației mele, cred că destinul a decis corect. Inclusiv faptul de a nu ști dacă, după trecerea mea în pulberea cosmică, voi fi sau nu voi fi citit. Trist e însă că, până la urmă, niciun poet de pe pământ nu va fi citit. După apocalipsă, potop, stingerea soarelui, lovitură vreunei comete uriașe etc., etc. Arta, frumusețile, poate chiar minunățiile ei izvodite de firea umană sunt, din păcate, predestinate a fi provizorii și, până la urmă, anihilate, aneantizate. Ce ni-i Nostradamus, după ce a cuvântat Ecleziasul?...

A.D.: *Vă asemănați cu mai mulți, cu mai puțin semeni?*

L.B.: Omenește, da, mă asemui mai multora. Trăiesc, viețuiesc ca alți oameni, orașeni. În ce privește scriitoricește... Bineînțeles, așa avea ceva în comun cu puțini, chiar cu foarte puțini oameni. Dar și scriitori, colegi. O particularitate mi-ar fi că scrisul meu e unul care, probabil, pune în lumină mai curând ideile, decât sentimentele. Apoi, preocupările mele față de avangardă, viața și travaliul în interiorul acestei fenomenologii fac diferența, mă particularizează, pe la noi chiar mă... singularizează. Aș vrea să fim mai mulți în domeniu, dar, deocamdată, nu se întâmplă...

A.D.: *Ce îi datorăți avangardei?*

L.B.: Ne datorăm reciproc mai multe lucruri, eu fiind cel care am tradus și editat antologii de diverse genuri ale avangardei, apoi, aparte, autori importanți, foarte importanți și chiar atinși de geniu sau geniali. Dar să amplificăm cuprinsul interogației, extinzând-o asupra întregii literaturi căreia, bineînțeles, îi datorez multe. Probabil, așa putea să-mi recunosc, în fire și devenire, o atingere, atență, și de ideea vreunei școli de conotație exotică sau căreia nu-i este indiferent exotismul. Iar preferința pentru (sau – și pentru) un anumit fel de artă vorbește atât de un model de existență spirituală a unui om, artist concret, cât și de posibilitatea admiterii, prin această preferință, a artei ca instrument modelator, sau elaborator de sistem al unei existențe artistice personalizate. Personalizare înseamnă și irevocabilă asumare a muncii tale, în rezultatul căreia literatura (ca artă, nu doar ca... text; ca întrupare în destin, nu doar ca scris și, pur și simplu, cetit/lectură) înseamnă (îmi... înseamnă!) revelație. Ea însăși e o formă (o infinitudine de forme!) (și) de cunoaștere, și de izvodire a unor noi imbolduri ego-epistemologice în plurilateralitatea existenței și filosofiei date omului. Grație literaturii, am ajuns și în sfere entropice foarte „diferite“ de ea, literatura. Chiar și filosofia, muzica, artele plastice, chiar și împătımirea de computer, internet etc. le-am abordat și grație literaturii, cu „metodele“, tactica și strategia ei,

cu plasticitatea stilului și metaforei literare. La rândul lor, spațiile informațional...-existențiale spre care m-a îndemnat literatura (ca *modus vivendi* spiritual, mental, socio-comportamental) mi-au sugerat stări și *găseli* literare, teme, subiecte, metafore. Astfel că ceea ce gândesc, scriu și găsesc de cuviință să mărturisesc e ceva ce se întâmplă ca stare literară de predestinație-creație, ca filosofie a existenței mele *spre alții, întru alții, dinspre alții*. Atât cât îmi este dat a semnifica – din ale existenței umane, cosmice, și a însemna și eu ceva, în fantastica ei spațio-temporalitate ca o fugă de valuri în permanentă ruinare și reîntrupare; în taina diferențierii/ dispersării și *iarăși-întrupării* totului. În final de răspuns, ar putea semăna că zic vorbe mari, însă în acest caz nici nu vreau să folosesc altele, spunând că, după părinții mei, nu mă simt altcuiva mai îndatorat decât Cuvântului/ Literaturii, care mi-a dat structură sufletească, rațională; care i-a dat contur și relief destinului meu și care nu mi-a trezit niciodată regretul că m-am lăsat chemat de Cuvânt, alias Literatură, pentru a-l rima, cândva, cu Pământ, mormânt... Acum însă, încă îl mai rimez cu: *sînt*... De altfel, Cuvânt care tot de la părinți l-am deprins...

A.D.: *Mărturiseați că și împătımirea de computer, internet etc. o aveți grație literaturii. Ca și alți colegi, dar și cititori de blog-uri, vă știu ca bun cunoscător al computerului, scriitor îndemnat în a folosi avantajele pe care le oferă această invenție fantastică. Scrieți direct la computer?*

L.B.: În destule cazuri, da, scriu direct la computer, dar nici pe departe în toate. Deoarece, ca și în tinerețe – uite, îmi vine să spun... în clasicismul tinereții noastre! – am rămas omul notelor, al carnetelor, fișelor, caietelor pe care nu că le-aș fi cumpărat înadins, cum o făceam în tinerețe, ci care, prin ani, le-am tot primit în mapele manifestărilor literare, culturale de tot felul și în aceste suprafețe de hârtie (poate chiar... ari de hârtie!) am tot lăsat mii și mii de însemnări, de improvizații *ad hoc*, dar unele și gândite ceva mai mult timp; am așternut exerciții, unele asumate ca travaliu ideatic, stilistic, compozițional, altele venite din ceea ce se numește preaplinul plăcerii de a scrie, de-a porni de la ceva cu speranța de-a ajunge la subiecte duse la capăt, rotunjite în poeme, miniaturi în proză. Prin ani, încă de la începuturile studenției spre vremuri de mai încoace, am avut o tehnică specială, să zic, de a arhiva, de a selecta, de a ordona tematic fișe, fișe, fișe... S-au adunat zeci de plicuri, medii sau mari ca format, mape întregi cu astfel de foițe scrise. Zeci de mii. Ei bine, în zile propice unei îndeletniciri mai speciale, re-selectez fișele dintr-un plic, dintr-o mapă, cum-pănind ce rezistă și care trebuie să fie sacrificate din ele, trimise – asta e! – la coșul de gunoi. Cele care rezistă, părăndu-mi a fi valabile în vreun eseu de viitor, în vreun poem, în vreun alineat de proză etc., le trec în computer, în fișiere, și ele tematice. Alte fișe, chiar când selectez, îmi sugerează un început sau un final de text, de poem, altele – mai rar, dar totuși, – se pretează a fi incluse în vreun manuscrisele de *leologisme*.

A.D.: *La „Junimea” ați editat „Prima carte a leologismelor”...*

L.B.: Sper să-i urmeze și altele... Dar să revenim. În fine, ar fi de spus că e ceva fascinant să lucrezi cu fișele de altă dată, apărute în urma meditațiilor sau lecturilor tale... E o pasiune captivantă, o logo-regie, să zic, o repunere în mișcare a unor idei din frazele fixate în vremuri aproape... imemorale. Un șotron al semnificațiilor și metaforelor! Toate aste intrând, probabil, în motricitatea numită *logodynamos*. Sunt fraze sau fraze-idei care readuc starea a ceea ce avangardistul Marinetti numea, la 1912, *Cuvinte în libertate*, chiar astfel intitulându-se unul din manifeste.

A.D.: *Adică, uneori și de la o fișă de arhivă, de la câteva fișe puteți porni spre un subiect, o temă, un poem, un eseu, o proză. Ați urmărit vreodată, relativ... lucid, cum vi se derulează un astfel de parcurs?*

L.B.: Greu de spus ce se petrece, cum se petrece în intimitatea creatoare a autorului. Să presupunem că e vorba de un sistem de posibile abordări și elaborări ale unui subiect, deocamdată vag sau chiar foarte vag, „îțit” în conștiința ta. Inițial, e un impuls. Apoi vine, sau trebuie să vină, o întreagă dramaturgie a creației, a creării unui sau altui text. E o polifonie a selecției, renunțării la ceva ce pare „în plus”. Simplificând, „îmbogățești” subiectul, îl duci spre finalitate. Nu totdeauna am (alteori da, dispun de o schiță a perspectivelor de moment sau de ceva mai lungă durată); deci, nu totdeauna am un plan al scrisului ce are a urma – dacă va fi să fie chiar așa – în ziua curentă, sau mâine, poimâine etc. În atare cazuri, literatura mi se întâmplă sub incidența unei ca-de-la-sine creativități... anarhice care, prin modul de a se declanșa, imprevizibil și chiar oarecum... misterios, mă bucură și mă uimește în arierplanul stării mele de om care, iată, prinde suflul tainic al nelămuritelor/ dăruitelor intenții, și scrie.

A.D.: *Din ce ați mărturisit până aici, parcă s-ar limpezi, ar putea fi dedus, implicit, și răspunsul la întrebarea: de ce scrie Leo Butnaru?*

L.B.: Scriu, fiindcă cineva, probabil mi-a spus, mi-a sugerat că, la rândul meu, am de spus (sau: trebuie să spun?) cuiva anumite cuvinte-idei-metafore, împreună cu care să avansez, să mă maturizez în *spunerea de sine*..

A.D.: *Ați publicat o carte de interviuri cu acest titlu.*

L.B.: Da, *spunerea de sine* și de alții. Aceasta ar fi cea mai misterioasă probabilitate, care nu poate fi redată, ca stare-situare (cât de cât explicit) prin cuvinte. De unde și acest vag „refugiu” în a spune despre suflul tainic, poate că divin; despre intuiție și inspirație... și sublim. Toate astea țin de enigmatica legătură și comunicare a firii omului, artistului cu universul, cu elementarul fir de mac și cu planetele fabuloase.

A.D.: *Cu poezia te naști sau poezia vine după, se învață?*

L.B.: Ba chiar așa zice că în poezie trebuie să te dezveți de ceva.

A.D.: *De ce anume?*

L.B.: În ce mă privește, cred că am terminat universitatea și academia cum să mă dezbaier de universitate și academie în poezie. Poetului nu i se potrivește să viseze sisteme,

să le jinduiască. Asta nu i-o permite însăși poezie care, prin eterica ei natură, este a-sistemică. Literatura se scrie doar în conformitate cu legile nescrise ale... scrisului.

A.D.: *Sunteți un adept al bloggingului și afirmați: „Cine știe, poate că blogul ar însemna și un fel de S.O.S al literaturii, în general“. Poate fi internetul, prin multitudinea posibilităților sale, una dintre șansele recuperării cititorului pierdut ori ale integrării literaturii române din Estul Românesc în circuitul valorilor universale?*

L.B.: Banal spus, începând cu finalul secolului trecut, dar în special la prezentele joncțiuni de secole, lumea este cuprinsă, chiar bătuită de noi forme și modalități de comunicare – internetul, telefonია mobilă, skype. Au apărut hărți și ghiduri electronice. Au apărut fabuloase biblioteci electronice, dar și mulțimea de tipografii compacte cu un randament aiuritor de a produce carte. Dar... *Wikipedia* parcă nu este și ea o modificare entropică importantă, care s-a produs pe globul nostru și care, la rândul ei, modifică oarecât felul de a fi, de a se informa și de-a acționa a lumii? Internetizarea lumii (și a cosmosului...) duce la apariția unor noi caste profesionale, în viitorul îndepărtat – probabil interplanetare. Se vorbește chiar despre formarea așa-numitelor organizații post-statale neinstituționalizate. Ca și biblioteca, internetul este un mediu și o modalitate (specifice) de informare, dar și de creație. Internetul intervine serios în pragmatismul literar, propunându-i scriitorului alte modalități de interacțiune cu auditoriul, cu cititorii. Însă și în acest caz literatura ca fenomenologie rămâne, în esență, aceeași. Neoliberalismul-internet e cel mai des-cătușat și greu (aproape imposibil) de instituționalizat, statalizat. În ce privește integrarea literaturii noastre în universalitate se pot gândi, imagina, aplica și unele strategii biblio-internautice. Ceea ce, însă, putem constata la zi, și grație internetului unitatea spirituală românească este mai eficientă, mai solidă motivațional și ca argument indubitabil sub aspect genetic, istoric, geografic, intern-național, dar și globalizant.

A.D.: *Odată ce veni vorba de internet, blog, pe scurt – de era digitală, se știe că practicați și grafica de computer, ceea ce mă face să întreb: Ca aspect grafic, care dintre cărțile pe care le-ați editat vă plac mai mult?*

L.B.: În ultimii ani, editurile, autorii prezentărilor grafice solicită autorul să se dea cu părerea despre viitoarea copertă, să propună, eventual, sugestii. Astfel că unele dintre copertele cărților mele sunt așa cum sunt, pentru că ideile plastice, grafice au pornit de la mine. Sau: și de la mine. În colaborare cu pictorul, cu tehnoredactorul nu am insistat, ci am sugerat, am propus, unele din ele fiind acceptate și rezolvate bibliografic adecvat în redacții. Deoarece, de când mă știu conștient, de copil, de elev, de student am fost ispitit de desen, de grafică, de pictură. Pentru prima oară m-am implicat ceva mai activ în ducerea la capăt a copertei pentru volumul de poeme „Puntea de acces“ (1993), care a avut, am impresia, chiar trei pictori de copertă, însă, unul după altul, nu ajungeau la

o formulă grafică satisfăcătoare. De atunci încolo, am colaborat, prin sugestii, idei, la aspectul copertelor pentru antologia „Altul, același“, mai înainte potrivisem imagini, simboluri pentru cartea de interviuri „Spunerea de sine“, apoi, mai încolo, pentru volumele de poeme „Din sens opus“, „Instrucțiunile santinei de sine“, „Surfing în Galileea“. Pentru al doilea din acestea rezolvarea veni de la o poză, în triplă ipostază, oglindă, dar și un portret în acuarelă între care mă aflam, pe care mi-o făcuse soția într-un – țin minte – 1 decembrie, după ce ne întorsesem de la recepția oferită de Ambasada României. Iar, odată ce e vorba de santinelă, pe coperta a patra s-a potrivit o altă poză, din turnul orașului Vilnius, unde sunt alături de un cavalet medieval în toate zalele și armurile sale. Nu am identificat numele autorului, deoarece acesta nu a fost decât un vizitator, cine știe de unde venit și el, ca și mine. Alteori, la ilustrarea unor cărți ale mele am contribuit cu schițe, grafică, desene ale căror autor sunt. Să zicem, miniaturalul volum „Strictul necesar“, apărut în colecția „Cartea de vizită“, sau „Regele alb, regina neagră“, de la editura „Inspirescu“, în care, la deschiderea secțiunilor *poezie, proză, interviuri* au fost plasate lucrările mele grafice, dar nu înainte de a fi propus imaginea „esențială“ pentru copertă. Am și o carte-manuscris, „Carantina mașinii de scris“, elaborată grafic, inclusiv cu desene, de mine însumi. Nu încap în doială că, în viața cărții, coperta are un rol mai important, decât se obișnuiește a se crede. Să pornesc măcar și de la „incipientul“ fapt că, din copilărie spre aceste timpuri, cărțile, primele mele cărți de citit le-am memorat, multe, nu în ultimul rând, chiar după aspectul copertelor. Să zicem, două sau poate trei volume ale lui Alecsandri erau de un verde crud, umbros, dens, cu titlurile și câteva elemente de ornament în relief; „Viteazul în piele de tigru“ a lui Rustavelli avea o copertă ce bătea spre portocaliu, pe ea cu un desen, cu o stampă grafică ce atrăgea atenția. „Istoria ieroglică“ a lui Cantemir avea copertă în piele artificială de culoarea cafelei cu lapte.... Etcetera.

A.D.: *Ce înseamnă să fii scriitor profesionist?*

L.B.: Nu sunt sigur că știu. Presupun însă că, uneori, este oportun să faci un lucru la care te pricepi doar pe jumătate, cealaltă jumătate învățând-o în timp ce îl faci. De pildă, să începi a scrie un roman. Pe durata scrierii sale unii ajung din diletanți adevărați profesioniști. Ca Balzac, Flaubert, Tolstoi...

A.D.: *Reveniți la cărțile pe care le-ați scris în anii trecuți?*

L.B.: Dacă e cazul, da, revin, intervin, le completez, mă completez. Să zicem, eseurile din volumul „Șlefuitorul de lentile“ nu pot fi considerate finalizate odată pentru totdeauna, deoarece istoria literară oferă tot alte și alte sugestii contextuale, care ar putea fi integrate tematic, ideatic. Astfel că întreaga carte rămâne a fi șantier deschis, presupunând modificări, completări.

A.D.: *Vă mulțumesc mult, stimate Domnule Leo Butnaru, și vă doresc succes!*

Mitul amoros

Să tratezi femeile la fel ca pe bărbați, să nu le aduci nicio-dată flori, să nu le faci complimente, să le refuzi plăcerea de a se simți femei este un act cel puțin la fel de misogin ca acela de a le denigra feminitatea.

Nu s-a „rezolvat” nimic. Ceea ce face o femeie să fie femeie, adică tot ceea ce o deosebește de bărbați, este în continuare anatemitizat sau ignorat sau marginalizat, mai nou și de corul de feministe.

Masculinizarea masivă și nediscreționară a tuturor impusă de necesitățile de conviețuire în jungla socială, de sistemul concurențial profesional și de noile stiluri de viață care pretind formule de relaționare sexuală care li se potrivesc doar bărbaților, e un atac fără precedent la adresa feminității.

Convingerea mea este că misoginii deghezați în feminiști (mulți așa se delcară), ca lupul în hainele bunicuței, s-au prevalat de mișcare ca să lase femei de izbeliște și să

fie exonerati de orice așteptări din partea lor: le-a convenit să predice independența. Ce a înțeles „feministul” neaș a fost să se lepede de curtoazie, să nu mai cedeze locul în autobuz, să nu mai dea bani pe atenții să nu mai facă nici un compliment să nu se mai poarte cu sexul frumos cum e firesc să te porți cu sexul frumos și în general să le trateze pe femei cu aceeași monedă ca și pe bărbați, ba chiar să se comporte ca și cum ele ar avea o psihologie identică, ceea ce este una dintre cele mai ticăloase minciuni și sfidări posibile la adresa biologiei și existenței.

Feminismul se ocupă acum de social engineering și e o încercare de dresare a acestei naturi până la sugrumare.

Deși am zis că e un subiect pe care vreau îl ocolesc, a devenit cumva epidemic și până la urmă am decis să vorbesc. Încerc să aduc niște nuanțe și să pun niște accente acolo unde mi se pare vital să fie puse.

(Ilinca Bernea)

Ilinca Bernea este o scriitoare consacrată și doctor în filosofie. Tema pe care o abordăm în interviu este una prezentă și în romanele și poeziile ei. De data aceasta vom vorbi fără perdeaua ficțiunii despre starea de lucruri declanșată de mișcarea feministă.

ANDRA TISCHER ÎN DIALOG CU ILINCA BERNEA

Andra Tischer: *Cui îi mai e frică de Virginia Woolf? de ce e atât de controversată în continuare mișcarea feministă?*

Ilinca Bernea: Actuala mișcare, care e orchestrată în speță de militanți și activiști neo-socialiști, nu are cine știe ce legătură cu feminismul de care s-au făcut vinovate Virginia Woolf & comp. sau primele sufragete. Și așa spune că e chiar în contradicție cu feminismul anilor '60, '70, la care subscriu, și care pune accentul pe diferențele ireductibile dintre bărbați și femei. Încercarea de disoluție și uniformizare a genurilor la care se recurge acum printr-un întreg eșafodaj cultural e ceea ce deranjează. Oricum, voi vorbi în nume propriu. Feminismul e

o ideologie care se mai și modifică în timp. E o agendă politică. În Somalia, în acest moment, feminsimul e cu totul altceva decât în Canada. Îl aprob cu toată credința pe cel somalez, dar în privința celui canadian mă abțin. Pe de altă parte, pe mine mă interesează mai puțin strategiile politice și sunt foarte rezervată față de orice fel de doctrină. Ce pot să spun, iar cei care mă cunosc o pot confirma, este că fac tot ce îmi stă în putere să le ajut, susțin și pun în valoare pe femei, iar prin ceea ce scriu contribui direct și implicit la formarea unei imagini – nu bune, de-a dreptul iconice – a condiției femeiești. Pentru că s-au tot încurcat ițele și pentru că în general militanții

au tendința să își demonizeze adversarii politici, activiștii te acuză de misoginie dacă nu le susții platforma. Dacă nu îți pui la gât pancartele lor, pun pe tine furtunul cu ocări. E nedrept. Mai cu seamă că nu există un singur sortiment de feminism în lume, cum spuneam. Îl susțin pe cel din Orientul Mijlociu și din Africa și Asia, dar nu susțin și ce se întâmplă în occident acum. Cum femeile au trăit în condiții și medii diferite, emanciparea nu a însemnat și nu înseamnă același lucru pentru toate.

A.T.: Pentru tine ce a însemnat?

I.B.: Eu am fost crescută într-un spirit liberal. Ar fi ipocrit să mă apuc acum să spun: „feminismul mi-a dar marea șansă să ajung literată“. E ca și cum aș spune în fiecare zi: „mulțumesc lui Edison că a inventat becul. Și le mulțumesc eroilor neamului care au fondat această țară“. O faci o dată pe an, reflexiv, dar nu poți trăi sub spectrul emoțional al recunoștinței de a avea electricitate și stat național. Le sunt îndatorată și celor care au inventat internetul... Și inginerilor care au făcut posibilă existența apei calde în apartamente. Și, totuși, mi se par banalități. E imposibil să trăiesc cu conștiința unei eliberări dintr-un prizonierat pe care nu l-am cunoscut direct. Nu am fost niciodată nedreptățită în școală sau profesional. Totul a fost cinstit. Am publicat fără nici o problemă și fără nici o pilă de la 19 ani la cele mai bine cotate edituri. Femeile nu sunt tratate la fel în orice context. De aceea nici nu e posibil un „feminism“ centralizat, cu o agendă unică sau cu o miză general valabilă.

A.T.: Care a fost miza pentru tine?

I.B.: Emanciparea sexuală. Trăim într-o țară cu foarte grave probleme în acest sens. Plină de prejudecăți și nedreptăți. Tocmai în asta și constă misoginia aici. Ce se consideră că au femeile „respectabil“ este ce au în comun cu bărbații – talent, aptitudini profesionale, eleganță, generozitate etc. Sunt chestiuni neutre, fără miză sexuală. În schimb, în ceea ce le diferențiază net de bărbați, discriminările și standardele duble și injustiția sunt omniprezente și oribile. Nu ești scutită de nici o ocară. Dacă refuzi un bărbat te face „frigidă“, dacă nu-l refuzi ești „ieftină“. Știi bancul cu găina. Dacă e geloasă amanta unuia pe tine, cu sau fără motiv, din „curvă penală“ nu te scoate. Dacă nu îți convine o relație pasageră ești o troglodită neroadă, o retardată sclifosită din alt secol. Dacă ești adepta monogamiei ești ultima rătăcită infantilă, dacă nu ești, desigur, o stricată. Orice aspirație, orientare, chemare erotică ai avea ca femeie îți e scoasă pe nas și imputată. Problema mea nu a fost să mă consacru ca scriitoare, ci să fiu scutită de apelativul „curvă“. Nu îmi spune nimeni că aș fi o parvenită în cultură sau că aș fi prea tâmpită ca să fiu romancieră. Nu mă insultă nimeni ca ființă umană, ci numai și numai ca femeie. Aceasta este esența misoginiei. Bărbaților nu li se pun astfel de etichete. Nu știu în ce hal te demoralizează faptul de a o auzi mereu. E adevărat că am primit, chiar mai des, mustrea că aș fi prea puritană.

A.T.: În aceste condiții ești cumva împinsă de împrejurări să te măriți ca să fii protejată.

I.B.: Dar te măriți cu cine? la nimereală, așa? Cu un ins pe care nu îl dorești? Păi și în ce constă emanciparea? la ce e bună libertatea, dacă sfârșești prin a-ți alege un partener oarecare, pe care nu îl iubești, pe aceleași criterii care erau valabile și în căsătoriile aranjate din secolele anterioare? Ne identificăm cu natura sexuală proprie, mai ales cu ea. Nu există altă libertate, nici pentru bărbați nici pentru femei, decât aceea de a alege calea spre fericire. (Și aici fac o paranteză – strategia feminismului de ultim val din occident a fost să rupă această identificare. Or eu nu pot accepta așa ceva. E un demers contra-naturii și o altă formă de amputare).

A.T.: *Sugerați în ultimul roman că toate aceste presiuni, intimidări, abuzuri, violențe verbale sunt încercări de castrare a femeilor.*

I.B.: Da. Femeile sunt presate cultural să își ignore sau deteste corpul și să își reprime sexualitatea. **Se interpune o cazarmă culturală între ele și corpul propriu.** Ceea ce li se refuză nu este să joace în societate roluri comparabile cu ale bărbaților, ci dreptul la o imagine demnă în calitate de ființe sexuale. Acest tip de opresiune a fost valabil în toate epocile. Femeia cea mai respectabilă era cea care își reprima cel mai bine dorința și pofta de împlinire erotică, practic aceea care resușea să își amputeze tocmai acea parte a feminității care ar fi făcut-o fericită, demnă... Nu există fericire socială, doar intimă. Expresia „fericirea de a fi premiant“ sună monstruos. Dacă, în anumite culturi din alte continente, se practică mutilarea genitală la propriu, în culturile pan-europene s-a practicat, și iată că în România se întâmplă încă, în sens psihologic. Iubitul meu, care e din alt neam, m-a găsit cam „inhibată“. Păi cum să nu fii inhibată, ca româncă, dacă orice ți-ai dori ești umilită și taxată? Ca să îți răspund la întrebare, emanciparea mea e că am rezistat până la vârsta asta ne-castrată, că scriu și fac artă cu conținut erotic, că îmi permit să-mi pun în valoare senzualitatea, că am curajul să spun și să scriu: nu vă lăsați umilite de bărbați care vă folosesc și cărora nu le pasă de împlinirea voastră. Dar îți mărturisesc că e foarte greu, e o luptă continuă cu panica... pentru că sunt atacată foarte urât. Aud aproape zilnic invective.

A.T.: *Așadar tu te lupți pentru drepturile sexuale ale femeilor.*

I.B.: Nu în sensul consacrat, ci în cel ocolit și evitat. Drepturile sexuale nu se reduc la cele reproductive! Și dreptul la orgasm sau o imagine demnă ca femeie se pun. Și dreptul la autonomie în a-ți gestiona erotismul în felul propriu, fără să fii stigmatizată. Și dreptul la dragoste care e unul la fericire, în fond. Ar trebui să tragă o dată cineva cortina. Se tot bate monedă pe chestiuni rezolvate deja. Acum un veac femeilor nu li se permitea să gândească cu capul propriu. Cultura o făceau bărbații, nu li se valida gândirea. Dar în prezent în Europa e ridicol să mai vorbim de așa ceva. Nu mi s-a întâmplat niciodată ca vreun bărbat să aibă pretenția să îmi influențeze gândirea. Sigur, mai aud încă tâmpenia, care decurge din prejudecata că doar bărbații ar gândi logic și articulat, și anume că aș avea o minte „masculină“.

A.T.: *E foarte feminină gândirea ta.*

I.B.: Bineînțeles. Suntem un întreg. Nu vreau să vin acum cu argumentul autorității și să zic că s-a probat științific că mintea femeilor și a bărbaților funcționează diferit. Am să spun doar că sunt cât se poate de muiere în tot și în toate și că miza mea în cultură e să atrag atenția asupra acestor diferențe. Femeile nu sunt discriminate atunci când nu sunt tratate asemeni bărbaților ci tocmai atunci când sunt. Atunci când li se pretinde să se comporte asemeni bărbaților și când nu le este valorizată feminitatea. Eu sunt zâna bună a feminității... Nu mă interesează mutanții noilor ideologii. Mă interesează natura femeiască. Je cherche encore la femme!

A.T.: *Misogin e să ți se ceară să fii asemeni bărbaților sau să fii disprețuită pentru ce ai diferit de ei?*

I.B.: E o întreagă teză a lui Levinas expusă într-o carte de referință, „Celălalt“, care vorbește de etica diferenței și de faptul că iubim, înțelegem și prețuim un om doar în măsura în care reușim să valorizăm ceea ce ne face neasemeni. În mod analog, misandronia e atunci când femeile se plâng de ceea ce îi diferențiază pe bărbați de ele, când le reproșează că nu simt și nu se comportă ca niște femei. Noul val de feminism, în loc să încerce să remedieze problema cu misoginia a preferat să anihileze conceptual femeia, prin desprinderea sexului de gen. N-aș fi crezut că o să ajungem aici. Când aveam vreo douăzeci și ceva de ani am citit o carte a Mihaelei Miroiu, „Convenio“, care mi-a plăcut mult și care se încadra în acest curent al feminismului diferențial, care li se adresa femeilor în carne și oase, de sex și de gen feminin. Ea propunea acolo o etică a conviețuirii între ființe complementare, foarte clară și ofertantă. Gendr-eala asta contemporană, însă, e haos, e anarhie. E inacceptabil să crești copii fără gen. Le răpești un drept elementar.

A.T.: *E un balamuc întreg.*

I.B.: Este. În toată această babilonie contemporană era firesc cumva ca sexualitatea, care e o chestiune vitală, să fie disputată de mai toate taberele. Oricât am ferchezui-o noi în fantezmele noastre culturale, lumea e o junglă. Fiecare tipologie umană încearcă să obțină puterea și să-și impună modelele. Așa se face că unii demonizează monogamia, alții demonizează promiscuitatea, alții demonizează cuplul tradițional etc... Fiecare dintre noi ar face o campanie cu # în față ca să-și susțină o cauză mulată după aspirațiile și sensibilitățile proprii. Și mie mi se par îngrozitoare unele lucruri, de netolerat.

A.T.: *Cum ar suna o campanie cu # marca Ilinca Bernea?*

I.B.: # *Ilinca Bernea agaist hookup culture*. După mine e cel mai mare rău sexual la care sunt expuse femeile în lumea trecută prin așa zisa revoluție sexuală. Așa l-am descoperit pe Jordan Peterson, un psiholog care condamnă fenomenul. Minciuna de fond pe care se bazează adepții acestui curent e că femeile sunt așa de diferite între ele că iadul uneia e paradisul alteia. Nu. Femeile, ca și bărbații, sunt niște ființe instinctuale, nu mașinării modelate prin sugestie culturală, cum susțin postmodernii. Dacă pentru bărbați există satisfacții erotice în sexul

cu o necunoscută, în faptul de a o asalta, de a o „cuceri“, ca pe o pradă, femeile nu sunt prădători, au nevoie să se simtă în siguranță. Fizic vorbind un bărbat cu o forță medie poate ucide o femeie cu o forță medie cu mâinile goale, dacă e singură și goală lângă el. Chiar și practicile de tip BDSM presupun o încredere totală în partener, faptul de a-l cunoaște bine. În străfunduri, femeile trăiesc cu o teroare de viol și tortură pe care sexul arbitrar, cu necunoscuți, o activează. Ce e mai rău e că, dacă unele femei acceptă compromisul, când și când, rechinii consideră că toate sunt făcute pentru așa ceva și că e suficient să preseze puțin și să insiste puțin... Se fac urașe presiuni asupra femeilor să accepte parteneriatele arbitrare și să „se dea pe brazdă“. Pentru femei nu e nici o fericire și nici o provocare și nici o plăcere. Eu nu țin aici apologia monogamiei, să ne înțelegem. Spun doar că femeile au nevoie de relații stabile cu parteneri sensibili, ca să se simtă împlinite sexual, altfel se simt doar folosite, umilite, exploatate. Sexualitatea femeiască implică mai multe planuri, pentru ele sexul fără identitate, fără implicații emoționale, fără atașament e un subiect de coșmar, nu de excitație. Adepții curentului vor să le convingă să își sacrifice aspirațiile proprii și să se manifeste într-un registru sexual masculin, ceea ce e o aberație. Până de curând femeile depindeau de bărbați pecuniar, ei le ofereau resurse, protecție și mai era cazul, iar ele acceptau, în compensație, să fie servitoarele lor sexuale. Ca să fiu clară: nu pretindeau satisfacție reciprocă. Din momentul în care au început să se descurce singure și-au dorit de la bărbați alte lucruri.

A.T.: *Pasiune?*

I.B.: Da. În primul rând. Nu vrei să satisfaci foamea sexuală a unuia, ci să fii dorită, desigur. Nu ai nici o plăcere când știi că ești un fel de *fast-food* care astâmpără o foame oarecare. Nevoia e firească, dar dorința e o poftă fixată asupra cuiva. Când crăpi de foame mănânci și ce nu îți place... Iar această cultură hook-up a făcut din femei servitoarele sexuale ale tuturor bărbaților, de unde înainte erau, în cazuri extreme și nefericite, doar ale soților. De obicei, într-o familie, într-un cuplu, între parteneri există comunicare, duioșie, tandrețe, încercarea de satisfacere reciprocă. Hook-up-ul e junglă sexuală. La primul contact sexual cu un partener nou, cele mai multe femei sunt timorate, neliniștite, au nevoie de timp ca să se deschidă. E important să îi poți spune partenerului ce îți dorești, ce îți place, dar asta nu îți vine să o faci decât cu cineva care ține la tine și cu care ai o relație. Piratul care vrea doar să te înșfăce și să te guste (deși nu gustă decât carapacea în final) e un străin. De străini te ascunzi, te rușinezi... În hook-up, nu există intimitate. Asta e principala problemă. Pentru femei este esențială intimitatea. Ca și pasiunea. Nu există împlinire erotică în afara lor.

A.T.: *Despre sex se tot vorbește, dar în termeni mult mai idilici și mai domestici.*

I.B.: Și falși, nerealiști. Problemele de cuplu nu sunt așa simple și infantile cum încearcă să ne convingă revistele

mondene. Rata analfabetismului sexual local e mare. E o țară cu tabuuri și prejudecăți temeinice, care vin la pachet cu o serie întreagă de inhibiții, exhibiții, infantilisme, promiscuitate, aberații, abuzuri. Literatura „cultă”, când nu eludează chestiunea o ponegrește, se discută/ scrie despre sex doar în termeni prohibitivi și peiorativi (cu lehamite, dispreț, cinism) și se sugerează ori că sexul e o murdărie ori că e o futilitate. Așa cum îți reprezintă lucrurile așa le și trăiești, desigur. În loc să fie o artă a intimității și cultivat ca valoare, erotismul devine, în aceste condiții, teren de defulare a oricărei tulburări psihice posibile.

A.T.: *Educația sexuală nu rezolvă nimic?*

I.B.: Aceea se referă mai ales la chestiuni care țin de igienă și reproducere. Și la etica relațională, eventual, la consimțământ. Sigur că e foarte importantă și ea. Aptitudinile amoroase ale oamenilor sunt la fel de variate ca și cele sportive, intelectuale, artistice. E necesară o cultură erotică, în mod cert. Asta ar fi o altă obiecție la actualul val de feminism occidental. Eludează chestiunea. Nu se ocupă de viața intimă, ci tot de viața publică a femeilor. În loc să caute, așa cum cred eu că e firesc, mijloace de îmbunătățire a relațiilor dintre sexe și de salvare a cuplului, caută să rupă radical dependența dintre bărbați și femei. Toate strategiile feminismului de rit nou au în fundal o doctrină radicală. Se bazează pe „separatism”, mai exact pe independența totală a femeilor. E o distopie. O doctrină care predică fără odihnă beneficiile vieții fără bărbat, adică pe șleau ale singurătății. O propagandă pentru nefericire cronică... Pentru femeile sănătoase și cu instincte funcționale centrul existenței e dragostea pentru bărbat. Cum să fii independentă?

A.T.: *De ce fac asta?*

I.B.: Politicile de gen care umblă să deconstruiască femeia, umblă și la așa zisele mitologii ale iubirii pe care le consideră patriarhale. Dar e fals că dragostea ar fi un mit patriarhal. O orânduire socială e un sistem de reguli, prohibiții, norme și valori și ierarhii. Dragostea n-are nici o legătură cu așa ceva, ea sfidează orice limite și orice reguli. E o fabuloasă minciună ideea că ar fi un construct social. Nici vorbă, e cel mai non-social lucru cu putință, e piesa de rezistență a NATURII umane în fața oricărei aberații culturale, a oricărui sistem politic opresiv etc. Dragostea a fost cea care a trecut prin zidurile oricărei dictaturi mundane, miturile ei sunt supra-lumești, transcendente.

A.T.: *Spuneai că feminismul de rit nou consideră că dragostea e un „mit” care menține viu patriarhatul.*

I.B.: Da. Și e o idee falsă. „Regimul Tatălui”, ca oricare altul, e o rețea de ierarhii și de raporturi de putere. Acolo unde se manifestă fațăș le răpește femeilor libertatea de a trăi cum vor și de a fi ele însele stăpâne pe corpul, viața și deciziile proprii. După mine cea mai mare oroare a patriarhatului este căsătoria forțată, dublată de interzicerea divorțului și de faptul că adulterul se pedepsește uneori chiar cu moartea. **Dragostea a fost, de fapt, rezistența la patriarhat.** Dragostea este cea mai mare putere

a femeilor asupra a orice, inclusiv a bărbaților. Am avut această intuiție de când mă știu. Mi s-a tot spus că e o „iluzie”. Pe unde te învârti nu auzi decât vorbele unor detractori ai iubirii. Aberații.

A.T.: *Cum ar fi?*

I.B.: Că bărbații fac pasiuni pentru femei inaccesibile. Doar psihopații și hărțuitorii fac. Cei sănătoși iubesc femeile care li se dăruiesc, nu cele care îi refuză. Ți se spune că „iubirile de la distanță nu țin, că sunt fantasmagorice” și apoi ți se spune că „iubirile contingente nu țin, că au prea multă rutină și atracția se tocește”, pe scurt ești descurajat în continuu, toate sugestiile pe care le primești sunt menite să te convingă să renunți să sperii, să te dresezi, cumva, să trăiești împotriva naturii proprii care țipă după împlinire amoroasă. Unii psihologi de școală nouă zic chiar că „dragostea e o boală”. Auzi mereu că tot ce are ființa ta mai autentic în fibra proprie e iluzie. Ce poate fi mai nebunesc de atât? Ești încurajată ca femeie să fii independentă, provocatoare, nesupusă, chiar frivolă. Prigoana dragostei nu a fost în nici un alt secol și în nici o altă orânduire mai acută ca acum. Patriarhatul a încercat să o sufocă cu normele lui draconice. N-a cultivat-o câtuși de puțin. Îndrăgostiții se lasă torturați unul pentru altul și mor dacă sunt despărțiți. Nici măcar nu e o alegere, e instinct. E instinct de reproducere mai presus de cel de conservare. Unui îndrăgostit nu îi mai e frică nici de focurile iadului. E un element periculos, recalcitrant, care poate sfida orice putere.

A.T.: *Lucrurile nu stau în loc, asta e clar. E valabil în orice dinamică socială, inclusiv în evoluția mentalităților sau curentelor de idei. Era inevitabil să se ajungă aici? Era inevitabil ca umanismul să ne împingă spre un individualism radical și feminismul, ca ramură a sa, la fel?*

I.B.: A fost de ajuns să existe o generație de mame singure și de nefamiliști ca să dispară complet din mentalul colectiv și din discursul public cei doi poli ai lumii tradiționale: familia și cuplul. O lume este o cosmologie, nu doar un plan de interacțiune profitabilă sau convenabilă între indivizi, care își sunt unii altora indiferenți. Echitatea socială, care a devenit piatra de temelie a revendicărilor ultimului val de feminism, este o formă de eugenie tristă, ruda săracă și rece a iubirii, lipsită de orice coloratură afectivă, o formă de *agape* fără fond. Aceste concepții sunt promovate, vorbind în termeni de psihologie socială, de femei și bărbați care numesc singurătatea libertate. Intimitatea a dispărut din universul cunoscut de ei, nu o pomenesc pentru că nu o cunosc. Scriu articole despre cum e iubirea un construct social. Ți-e și milă.

A.T.: *Spuneai că miza scrisului tău e legată de puterea feminității. Aceea din lumile clasice.*

I.B.: Și romanticilor.

A.T.: Și renaștenștilor.

I.B.: Nu mă simt reprezentată de noul val de feminism occidental și pentru că din el a dispărut tocmai femeia. Disoluția genurilor cunoscute și apariția unei multitudini de pseudo-genuri mă depășește, nu doar intelectual, ci și

emoțional. Cauza mea e valorizarea culturală a feminității, nu eludarea ei.

A.T.: *Feminitatea este acum un tabu?*

I.B.: Nu încă. Dar e posibil să fie în curând.

A.T.: *De ce s-a ajuns aici?*

I.B.: Pentru că nu pot fi egalizate raporturile intime dintre două ființe complementare exact în ceea ce le face ne-asemeni. Nu poate fi egalizată diferența ireductibilă dintre bărbați și femei care se manifestă în plan erotic. Sunt experiențe de laborator și ies destul de prost. Realitatea a dovedit că atracția dispare atunci când într-un cuplu el și ea se au „ca frații”. În anii ’60 era în vogă un val de feminism numit „al diferenței” la care acum aș subscrie, dar nu se mai poate. Ceea ce mă deranjează la noile concepții despre gen este intenția vădită de artificializare a naturii, de recondiționare a ei în termeni de „mutație” necesară. Dacă sexul biologic nu mai impune aproape nimic celui mental (căci asta e teoria de fond) atunci sexualitatea poate fi la rândul său modelată ca o plastilină. Și atunci ce mai e femeia? Dacă numim femeie orice bărbat pe tocuri ce mai e femeia?

A.T.: *Te afectează chestiunea?*

I.B.: Sigur că da. E o impostură să pretinzi că orice purtător de fustă e femeie. E povestea cu „hainele împăratului”. Problemele de suprafață care pot fi tratate anecdotice: la ce toaletă se duce totuși un travestit, la femei sau la bărbați? sunt dublate de altele mult mai complexe.

A.T.: *Noile cutume de gen au eliminat și curtoazia socială. Nu se mai sărută mâini, nu se mai dau flori, nu se mai fac complimente femeilor decât formal.*

I.B.: Asta e mai puțin deranjant decât faptul că obiceiurile egalitariste s-au transformat și în relațiile de cuplu. Acolo nu merge fără complimente și fără flori... Sigur că nici o femeie nu suportă avansurile unor bărbați pe care nu îi dorește, dar în intimitate se așteaptă, grație unor milioane de ani de evoluție, la un anumit ritual. Și iată că acela nu se mai întâmplă.

A.T.: *Ce menține un cuplu longeviv?*

I.B.: „Corect politic” e să spui că fiecare cuplu e diferit, deci să nu spui nimic. Dar uite că eu risc să o fac. S-a pus accent în cultura contemporană pe comunicarea verbală în detrimentul celei non-verbale, pe armonie și afinitate și parteneriat în detrimentul ritualurilor de curtare (considerate sexiste) dar nu armonia, ci atracția – această tensiune vitală – e ceea ce ține un cuplu în viață. Atracția e vibrato-ul constant al complementarității, dacă dispare s-a dus tot. Și ar mai fi o problemă.

A.T.: *Care?*

I.B.: Delăsarea, dezinteresul pentru cultivarea relației, lipsa oricărui efort de a o întreține. Lucrurile nu se pun pe roate și apoi devin perpetuum mobile. Așa cum oamenii își cultivă aptitudinile sociale și profesionale, e necesar să își cultive și talente intime. Bineînțeles că bucuria de a fi împreună trece, dacă nu e valorizată. Ea se stinge pentru că e lăsată de izbeliște exact așa cum în alte secole se duceau de răpă, necultivate, aptitudinile profesionale ale femeilor. Sigur că e mai ușor să atingi un țel dacă i te

dedici decât dacă preocuparea constantă e pentru altele. Implicarea și eforturile investite în viața intimă dau seama despre calitatea acesteia. Firește că un cuplu nu rezistă dacă fiecare dintre cei doi are atenția în altă parte.

A.T.: *Ce anume ți se pare cel mai supărător la acest curent deconstructivist?*

I.B.: Perversitatea. Virtualizarea abuzivă a unor chestiuni concrete. Minciuna deopotrivă biologică și metafizică. Nu suntem construiți prin limbaj, chiar nu. Nu suntem făcuți nici din cuvinte nici din circuite integrate, ci din carne și nervi, nu suntem mașinării de muncit și gândit, ci mașinării de făcut copii, primordial. În continuare cele ignorate și marginalizate sunt dorințele femeilor, aspirațiile lor firești, potrivite naturii lor. Pentru că această natură, în noile filosofii ale genului, a fost complet relativizată, până la negație. Femeia de tip nou e cu totul altceva decât și-au dorit de la viața primele sufragete. Aș numi acest curent: feminism misogin.

A.T.: *Cum arată portretul „femeii de tip nou”?*

I.B.: O creatură biologică imposibilă... care s-a autoconstruit. Bine asta e boala secolului, ideea de auto-creație. Menirea ei e fluctuantă, relativă, originală. O ființă care nu e condiționată nici de instincte nici de sentimente. Ea poate trăi demn și fără intimitate. Or eu vreau un feminism pentru gospodine și amante și femei care nu pot trăi fără bărbați.

A.T.: *Lucrurile nu sunt expuse chiar pe față.*

I.B.: Nu. Doar că aceia care pomenesc de sacrificiu și iubire sunt priviți chiorăș... Sacrificiul e o inegalitate. Ceea ce e supărător este faptul că dacă alegi ca femeie să sacrifici ceva, de dragul bărbatului, nu contează ce, îți este negat discernământul: ți se spune că ai fost dresată, condiționată. Să fim serioși! facem parte dintr-o generație de fete și femei educate în spirit feminist. Dresajul a fost în acest sens. Am fost pregătite să avem cariere, nu să fim casnice. Ba, chiar, ar fi fost o rușine să optăm pentru a doua versiune. Nu ne-a ținut nimeni morala virginității înainte de căsătorie, dimpotrivă, ni s-a spus să nu ne rezezim cu măritișul. Fetele din generația noastră, crescute la oraș, mai ales în familii de intelectuali, au fost educate modern, fără prejudecăți din seria: menirea femeii e la cratiță. Sigur că există libertate, sigur că putem oricând să preferăm să fim doar gospodine. Dar să nu îmi spună nimeni că, dacă aleg să nu mai ies din casă, este pentru că am fost manipulată, căci e o minciună. Eu cu capul meu sec aleg.

A.T.: *Dar de ce ar fi dragostea un „mit”?*

I.B.: Cele care o califică sau mai precis descalifică așa au avut doar relații cu bărbați cu care nu s-a legat mare lucru, cu care au conviețuit la o periferie a intimității și dorinței. Și atunci, da, se justifică revoltele, obsesia echității, orgoliile. E oribil să trăiești sub același acoperiș cu un om pe care îl simți străin, e oribilă și singurătatea, în alt fel. Nu suntem făcuți nici biologic nici metafizic pentru singurătate. Dar nici pentru o coexistență forțată, lipsită de afecțiune, în care există doar rutină și îndatoriri. În situații dezastruoase, pe un fond de ostilitate reciprocă și

de sedimente resentimentare, de multe ori femeile devin pasiv agresive și bărbații violenți la propriu.

A.T.: *Imaginea pe care feminismul militant o propagă, a bărbatului agresor și a femeii victimă e realistă?*

I.B.: Statistic vorbind, femeile sunt principalele victime ale violențelor intime și domestice. Pe de altă parte, cruzimea nu e doar fizică, iar femeile, prin reproșuri, silă, dispreț, răceală, nemulțumire perpetuă sau printr-o atitudine de acuzatori pot și ele răni. Bărbații sunt și ei victimele unor abuzuri emoționale și morale. E greu de spus, într-un cuplu disfuncțional, că unul e un sfânt și celălalt un monstru.

A.T.: *Campania #metoo a ajutat la ceva?*

I.B.: Tot ce am de spus este că nu e nimic mai deplorabil decât să exploatezi victimitatea reală a unor oameni sau a ta, personală, și să o instrumentezi ideologic și politic. Nu se face circ din suferință! De la adolescenți până la bătrâni suntem toți bombardați cu imaginea unei lumi odioase, pline de pericole, de nebuni, de ticăloși, de violatori. Sunt două riscuri: cei mai sensibili ori să capete tulburare anxioasă sau ori să devină indiferenți. Eu nu am văzut cine știe ce empatie la activiste, am văzut multă revoltă, dar empatie nu... Și nici un pic de iubire pentru bărbați, doar oroare, prejudecăți, așteptări negative, frică proiectată. Să îți iubești fratele și fiul nu înseamnă nimic, e ca și cu te-ai iubi tot pe tine întrupată în bărbat. Și, atunci, te întrebi dacă expunerea prelungită la astfel de subiecte de campanie nu le agravează viziunile și starea de revoltă. Nu am auzit una să zică: am făcut o pasiune pentru colegul Mihăiță. Ele nu se îndrăgostesc, ele au parteneriate... **Afecțiune office.** Nu există plăcere mai mare când iubești un bărbat decât să spui: „sunt femeia lui“!

A.T.: *Așa e. E ceva universal.*

I.B.: Or ele văd în această dorință a îndrăgostitului de aparență suflătească, pe care a explorat-o atât de temeinic Jung, reflexia unui raport de putere. Din acest punct nu mai ai ce discuta cu ele. Acum o să fiu mai subtilă decât îmi pot permite și am să spun că atunci când „tot ce e personal e politic“ – deviza radicalelor – atunci și structurile social politice le acaparează viața de cuplu. Ptiu drace! Cum să pui umărul la aservirea unicului tău domeniu de libertate neîngrădită și nesupravegheată? Asistăm la o invazie fără precedent a ochiului public, de tip Big Brother, în viața intimă, se încearcă ștergerea granițelor dintre spațiul public și cel privat.

A.T.: *Spiritul campaniei respective s-a conservat și perpetuat în altele.*

I.B.: E treaba lor, problema lor. Nu le citesc articolele, evit orice contact cu materialele pe care le produc. Ceea ce fac ele este o violență emoțională la adresa unor oameni buni, sensibili, la locul lor, care au tot dreptul să nu se confrunte la orice oră cu imagini ale ororii din viețile altora. Acest asalt mediatic cu imagini și dezvăluiri „gore“ asupra unor inocenți este nelegitim. De obicei se fac avertismente legate de subiecte care pot tulbura emoțional. Așa ar trebui semnalate campaniile care denunță violuri. E un subiect la care eu una sunt sensibilă, am

coșmaruri, vomit, nu dorm... Îmi cer dreptul la o viață liniștită. Și ce fac cele din grupul Femen e agresiv. Toată acea paradă de resentiment și de mesaje creștinofobe și islamofobe... îi lezează, prin ricoșeu, și pe bunii creștini și musulmani.

A.T.: *Iubirea poate totul?*

I.B.: Mie, viața mi-a dovedit o dată că nu, o dată că da... Dar tot în ea cred.

A.T.: *Care este scriitoarea ta preferată de limbă română?*

I.B.: Din generația mea mi-a plăcut mult Ioana Băețică Morpurgo. Îmi plac Ruxandra Cesereanu și Nora Iuga. Mariana Marin ca poetă, am iubit-o pe Constanța Buzea. Mă interesează mult mai tare filonul estetic al scriiturii decât miza social-politică asta e limpede. Eu cred în universalitatea artelor literare.

A.T.: *Care sunt feministele pe care le-ai prețuit?*

I.B.: Unele care s-au manifestat în spiritul respectiv, dar au urât propaganda și activismul: Marguerite Yourcenar (care s-a dezis în interviuri de curent), Marguerite Duras, Coco Chanel, Maria Tănase... Nu mă interesează nici literatura nici cinematografia nici arta tezește. Mai e o chestie. Aici sunt dispusă să relativizez și să admit că unele femei se simt mai degrabă Virginia Woolf decât Cosânzeana. Eu am citit ambele tipuri de literatură, cea scrisă de femei ca Woolf și cea scrisă de bărbați despre femei. Întotdeauna m-am identificat cu odalisca și cu femeia tolănită pe sofale, chit că am trăit în postura autorului de cărți. Scrisul e, totuși, o condiție socială, un travesti. E ceva distant... Și m-am regăsit mai tare în portretele femeilor din literatura scrisă de bărbați decât în cele închipuite de femei. Pentru mine Andrea Dworkin, singura militantă pe care am prețuit-o, a fost inițial o eroină pentru că a salvat fete din lupanare, s-a ocupat de trafic de ființe umane, a denunțat orori și agresiuni teribile, despre care nu se știa mare lucru. O iubeam. Scrisa la New York Times. Aveam un poster cu ea la marginea patului prin anii 2000 -2005, mă uitam la el ca la icoană. La un moment dat, stupoare, am citit niște articole pe net, printre care și unul în care afirma că orice penetrare e viol, chiar dacă femeia consimte. Am rupt afișul. Și nu am mai vrut să aud de ea.

A.T.: *Îți dau niște nume să alegi pe cine preferi.*

I.B.: Dă-mi.

A.T.: *Simone de Beauvoir sau Madonna?*

I.B.: Madonna

A.T.: *Marylin Monroe sau Emily Brontë?*

I.B.: Emily Brontë

A.T.: *Sylvia Plath sau Frida Kahlo?*

I.B.: Frida Kahlo

A.T.: *Elif Shafak sau Jeanette Winterson?*

I.B.: Jeanette Winterson

A.T.: *Elfriede Jelinek sau Parinoush Sainee?*

I.B.: Parinoush Sainee

A.T.: *Maria Callas sau Marina Abramovic?*

I.B.: Marina Abramović

A.T.: *Patty Smith sau Areta Franklin?*

I.B.: Patty Smith.

Cassian Maria SPIRIDON

e o lumină în care amurgul
nu-și află fireasca odihnă
rămîne-ntr-o lungă
prelungă așteptare
unde Soare și Lună sunt împreună
de nedespărțit

vine clipa
cînd Selena își află culcuș
în partea ascunsă a planetei

dar ziua nu se termină
rămîne rece
de neînțeles
pînă cînd peste maluri
vezi corabia cu pînzele sus
în purpură toată-mbrăcată
pe apele întunecate
sub razele nopților albe

la prima curbură
a cursului calm între maluri
pînzele sprijinite-n parîme
sînt adunate
rămîn doar catargele goale

un velier ce-și înclină
fireasca lui cutezanță
doar vîntului
retras în peștera largă
unde îl cheamă Eol

navigăm pe apa ce cuprinde
fortăreața
între maluri întărite
și mlaștini desecate
pe care se răsfăță
edificii ce se vor imperiale

soarele vrea încă să rămână
acolo unde-și mișcă solzii
fluviul finic

într-un amurg fără apus
mă legăn
în tangaj
nu singur
sub astrul nopții
asaltat de săgețile farului cosmic

ca apa mării
își arată fluviul
valuri de petrol
tăiate în lung
de numeroasele măruntele vapoare
în meteorică plutire
browniană

unde vă duceți
spre ce îndepărtate maluri
pe care țarmuri prora va întâlnește nisipul
rămân în urmă
largi cărări de spumă

în noaptea albă
ultimă
când stau în cumpănire
albul și întunecimea ce-i urmează
în legănarea unui dans
pe mal de ape
privește la flacăra
ce crede-n veșnicia eroilor
suită pe vârful unui stîlp
ce-adună victoriile
pierdute peste mări
vezi
cum își topește

încet
întreg avîntul

în albul nopții
 în adîncul fără de sfîrșit
 al cerului
nici luminătorul
 nici palidul însoțitor
 nu se ridică
cum nici o stea
 în albăstrime nu străluce

la solstițiu
 cînd toate sînt dincolo de echilibru
nici stelele nu par să fie necesare
 în nordul balticelor clipe

tu
 în depărtarea ce inimile noastre
 o străbat
te lași cuprinsă de brațe iubitoare
cum iedera se împletește
 pe lujere de suflet

îmi ești
 te simt aproape
pe frontul invizibil
 nemicitor
 al vieții

În aurora clipei

soarele nu vrea să mai apună
pămîntul se rotește
 pe axa lui piezișă
pe aceleași paralele
 și longitudinale linii
constant
 în jurul lui Helios
 îndurătorul
și al propriei sale rotunjimi

soarele nu vrea să mai apună
 în umbra polilor
sînt albe nopțile
 ca ziua spre amurg

sînt nopți iluminate
în care somnul nu-i drept
 să-ți fie oaspete dorit

în prelungirea zilei
călătoare către amiaza Lunii
vezi viața în triumf

soarele selenă
ne stau aproape
nu vor să-și părăsească
muritorii

nu-i zi
nici dimineață
nici amiază
și nici seară
în aurora clipei
sufletul se-nalță

nu-i vis

în urbea cu deschidere
la cinci sărate ape
prin lungi canale
săpate îndelung
cu greu
de condamnați cu vini imagine
toate spre a lega un rîu
ce taie în meandre marele oraș
la cît mai multe porturi
noi ne-am iubit
ca-n vis

alături am călcat
sub stele roșii
ce străjuiesc o piață
unde
în fața mării
îmblînzitoarei catedrale
un loc de cinste își păstrează
de veacuri
eșafodul

nu-i vis platoul
de unde se strigau
edictele mortale

Vlad SCUTELNICU

un singur grad celsius în termometre

se dedică lui schultz

te sună schultz pe firul scurt
? ce mai faci tinere și neprețuit
! hai să-ți pun un șostakovici, ori un dogă
hai
pune-mi
ascult

prin sunetul muzicii curg- e normal- poeme
nescrise. lumea se naște altfel mai curată
parcă ascuți aceste acorduri împreună
cu Iisus
stând amândoi pe gânduri în aceeași cameră
ascultând fantasticul care curge, învăluie
umple

un pahar cu vin lipsește din arealul acesta
să-i facem loc să-l așezăm la masă
afară încă-i iarnă

în poemul acesta nu încap nicio noapte

un singur grad celsius în termometre
peste patruzecidegrade în pahare
pe când în inimă,

! vă rog să mă credeți
grade câte încap

ziduri și libertăți

erați liberi – tu și câinele tău- într-o cameră
mare, luminoasă, rotundă,
o sferă perfectă din care nu
lipsea nimic: aveai hrană, aveai pietre,
aveai oase, aveai cu cine schimba o vorbă
aveai cu cine face dragoste

aveai aer de respirat
aveai libertate la vise

atunci te-ai întrebat:
? de ce cântă privighetoarea...

biserica de lângă tine a rămas mută
marea și-a zidit în valuri de ghiață
corăbii mari purtătoare de speranță
ce nu mai veneau la țarmuri niciodată
tu
și câinele tău pășeați cu teamă
plutind – parcă –
pe un sol nisipos, cald și prietenos
mișcător, vălurit ca un creier
imens, ce-și etala circumvoluțiunile
cu emfază,
spre zarea îndepărtată, plină de curcubeie
ce începea ușor, ușor apropiindu-se
să devină mică, neîncăpătoare

când ai ajuns lângă zid
n-ai mai știut ce să faci
? să te întorci îndărăt
știi
că acolo lângă zidul acoperit cu iederă
e casa ta
dar ea nu mai exista
era doar o pajiște verde întinsă în care
rochița rândunicii semănase stele

ai lipit totuși mâinile de granitul rece
și ca prin minune zidul s-a prăbușit
a dispărut
fără zgomot fără nori de praf
ca o iluzie fără rădăcini

aceeași cameră mare, largă, luminoasă
sau poate o alta identică
te-a înconjurat protector oferindu-ți tot
ce doreai

? munți de bani, femei frumoase în fața cărora
dumnezeu să-și ridice pălăria,
mașini de lux, apartamente, yacht-uri plutind leneș
pe albastrul sidefat al mării și

câte și câte...

! nu,
bea vinul astăzi cât încă mai există
nici o religie nu-ți garantează
ziua de mâine

totuși
tu și câinele tău ați trecut mai departe
drumuri și drumuri
spre zări înainte spre un alt zid

care -! normal – s-a ivit la fel de
! deodată
din pământ fără să-l chemi fără
să-l bănuiești
din pământ până la cer ori mai sus, mult mai sus

atingându-l cu mâinile
– poate doar cu gândul -
a dispărut și acesta și iarăși o
altă cameră – mare, largă, luminoasă, cu tot
ce dorești în ea – ți-a umplut orizontul

tu
tu și câinele tău
treceți nestingheriți și nemuritori
prin veșnice camere prăbușind ziduri care
se refăceau
și tot așa din zare în zare, de la o cameră la alta
de la un zid la altul căutând încercând
să aflați

? de ce cântă privighetoarea
de ce pasărea are zborul ascuns în aripă
când și unde doarme delfinul
în ce pat, în ce cameră
ce zid oprește albina să-ți răstoarne mierea
în palmă...

toți avocații lumii și cei mai dreپți judecători
închiși
mii de ani să delibereze se ceartă și astăzi

tu și câinele tău mai așteptați
răspunsul...
? dar până când

luminat deodată
– evident pe pământ
cu picioarele -
te îndreپți spre întâiul
primul polițist și implorându-l îi ceri
lăcrimând
:! te rog, pune-mi cătușele

singurul drum

! nu fumezi nici nu bei
nu mai mergi la femei
nu mai vrei flori de tei
pentru dragi ochii ei...

în această seară Erato e oarbă și surdă
în această seară nici Clio nu scrie nici un cuvânt
Caliope ia un toc și o coală de hârtie
în speranța vederii poantelor Terpsichorei
Polyhymnia își trece ușor degetele prin harpă
dorind ca Melpomene să deschidă gura
dar nu! nu se întâmplă nimic doar Thalia
râde criminal, atomic, cu Euterpe de mână
așteptând ghiocul cu stele al Uraniei

? un pahar cu vin, o țigară
poate un alt gând ocult
caut-o pe Mnemosine
să-ți dăruiască o *A zecea muză*

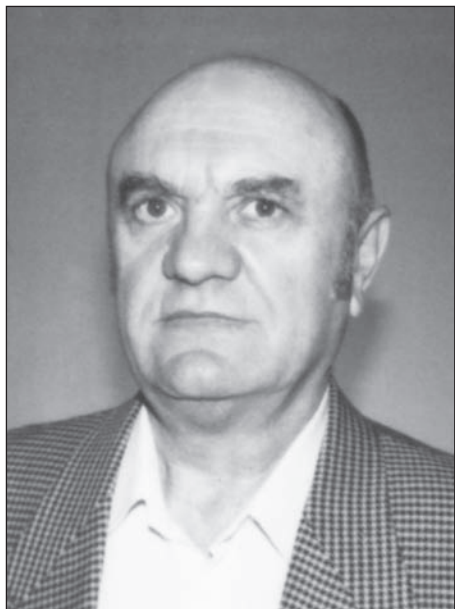
curios, mai ales speriat, privești în spatele tău
și vezi un singur drum
doar în față ai miliarde de căi
și nu trebuie să privești
: ele sunt acolo

! doar în față ai miliarde
de cai
: și Ei acolo sunt

nu moare o zi

fiecare zi cu răsăritul ei
și totuși nu despre asta vrei să
vorbești lumii

vinurile albe ori negre
ori
roze de Sulița ori de eternitate ca o
ofrandă adusă domnului
îți strecoară din cupă în suflet
stoluri de arome disipându-ți nedumeririle
atunci așteپți ca un pescar la nașterea zilei
năvodul plin aruncat
să se umple cu pești
nu cu șerpi
năvodul cu pești nu cu zaruri cu pești nu
cu întrebări
din care să împarți fără trâmbețe și surle
lumii obolul
nu moare o zi
fără răsăritul ei
nu moare o zi atât de simplu
! vă rog să mă credeți

Dumitru IGNAT

PRELUDIU

1
Cum moartea e o strategie, între altele,
n-are de ce să ne înduioșeze
cel mai banal lucru cu puțință;

și Universul exersează
trucul dispariției fără urmă.

Astfel, poate vorbi despre moarte,
ca despre un imperativ al democrației,
oricine se crede muritor.

2
Protectoare ori sângerândă,
pielea de peste pielea trupului
e suma vorbelor despre mine.

Ceilalți mă recunosc doar zărind-o,
oricât m-aș ascunde, precum
cameleonul,
în aparența ei înșelătoare.

Aș încerca
trecerea dintr-un regn în celălalt,
dar și ea e un coridor aglomerat.

3
E firesc să mă întreb
despre cele câte urmează,
ca să pot alege;
deși nici cele ce-au fost
nu-mi par opțiunile mele.

Lucrurile se petrec
la intersecția întâmplărilor;
astfel, pot preveni riscul
de a întâlni vreun alt Eu,
rătăcind pe culoarele timpului.

Identitatea mea irepetabilă
îmi spune că întâmplarea
e complicele meu.

4
Nimeni nu folosește tăcerea
la lecția despre tăcere;
după invazia cuvintelor
și tăcerea e o vorbă oarecare.

Sunt ușor de înțeles
aceste simțuri noi ale minții:
numai mintea vede Golul.

E drept că Universul există
fără nevoia de a ști de ce.

5
Odinioară,
fruntea templului povățuia trecătorii:
Nimic Prea Mult, Nimic Prea Târziu,
Nu Deschide Ușa Pentru Iluzie.

Dar vremea a ros pereții
a netezit piatra
și ceea ce se mai poate ghici
e prevestirea
Nimic Prea Deslușit.

Ceea ce corespunde adevărului.

6
Numai că adevărul e patetic
capricios și cu viață limitată:
adevărurile veșnice sunt născociri
răutăcioase.

Singura cutezanță pe care o asum
e să fi spus adevărul-
lui: Astămpără-te!
dar de cine ascultă adevărul?

Câteodată, îmi pare
că adevărul e o mască
diferită de ceea ce e în spatele ei.

De unde și confuzia inevitabilă
dintre cele patru sentimente
cardinale.

Planeta e rotundă
ca o minge pentru popice;
o arunci spre ținte și ea revine
conform unui mecanism ingenios.

Un cap plin de gânduri
e și el o minge pentru popice.

Face pârtie printre lucruri,
fără să se oprească,
până când locatarii Universului vecin
îl vor extrăda,

cu oarecare dezgust
față de ideile nepotrivite.

8
Viitorul e sumbru, trecutul întunecat.

Nu te întoarce, nu merge
mai departe,
rămâi pe acest tărâm
inundat de lumină și de verdeață;
fă-ți cuibul aici.

Vremea va fi vremea zero.
Trebuie doar să oprești timpul,
o nimica toată pentru magia
pe care ai desprins-o
încă din clasele inocenței.

Dar te previn, cu sfială,
că eternitatea e plictisitoare
și că plictisul e neîndurător.

9
Împarte-ți vinovăția cu mine
– eu n-am prejudecăți –;
fiecare va duce mai lesne
partea lui de povară.

De obicei, vina supraviețuiește,
astfel că sfârșitul
va semăna cu o binecuvântare.

Doar că infamia nu se înjumătățește,
oricât s-ar repeta scenariul,
oricât ar rugini Universul.

Angela BACIU

în mijlocul străzii Rue Sainte-Catherine
plouă torențial oamenii se grăbesc
m-aș ascunde în brațele mamei
sau într-o imagine.
litere mari jucăușe
atârnă
de o franzelă.
c-h-ar-l-i
am găsit locul potrivit.
aici nu mă cunoaște nimeni.

nimeni nu mă cunoaște atât de bine
ca mandarinul miraculos.
nu e aici cu mine
dar îl văd
așezat pe scaunul din față
pălăria verde de fetru stă alături
citește acum menu-ul.
„eu știu ce vreau, tu știi?“
aceeași întrebare în fiecare zi.
nu vede bine prin ochelarii cumpărați de la lidl.
nu vrea să meargă la doctor.
o fi având el un vraci
undeva în pustiu.

prin ușa de sticlă se văd cuptoarele de pâine
din boulangeria belgiană.
patiserul, în halat alb și mânecile suflecate
pare că știe ce are de făcut. e atât de serios
de parcă s-ar pregăti de o operație grea.
așează tăvile pe rafturi
le face loc altora.
își pune mânușile,
scoate pâinea fierbinte
din cuptor. aburii,
ei, aburii mă duc acasă
la vatra din pământ de țară.
închid ochii. pâinile
sar de colo colo înghesuite fiecare

își caută locul. unde vor ajunge azi
o rafală de vânt deschide ușa
aerul rece intră nepoftit și geamurile se aburesc
nu mai văd nimic prin lentilele ochelarilor.
pe vârful pantofului o gârgăriță.

„pain au chocolat“ se aude
vocea tânărului arab din fața tejghelei.
prinsă cu ziarul de astăzi
nu am fost atentă
când a intrat în micuța brutărie. subțirel
poartă pe cap un turban alb cu negru
o haină până-n pământ
soneria telefonului
mă enervează în acest moment
cum o fi
gustul de pâine cu ciocolată
aveam vreo 10 ani
mama lucra în aprozarul din colț și
îmi aducea în fiecare zi marmeladă.
de prune. vedeam marmeladă pe rafturile magazinului,
pe masa din bucătărie,
în frigider,
în ghiozdanul de școală.
nu mai vreau marmeladăăăăă...
tânărul arab învârte tesbihul
cu 99 de mărgel
și toate au culoarea marmeladei.

se oprește în fața boulangeriei.
numără banii și îi dă
taximetristului.
la radio se aud acorduri de muzică reggae.
se vede mai întâi piciorul stâng
într-un pantof roșu cu toc înalt
coboară calm.
„bonjour“ se aude vocea misterioasă
femeia ridică privirea de sub pălăria mare
privește în jur caută ceva
nu mai sunt locuri libere
pe scaunul din fața mea stau cărțile
și geanta. dau să le strâng
dă din mână discret,
nu stă.
nici nu apucă să spună ceva
cutia cu tort și punga cu baghete
sunt deja pregătite.
zâmbește ca pe scenă
și iese pe ușă
trage cu urechea. nimeni nu aplaudă
e actriță la Hollywood
cred că am văzut-o în „dansul cu lupii“
îi spune monsieur de Burje
doamnei cu breton: ...am uitat cum o cheamă

Costel STANCU

* * *

Bate copilul cu degetul
în pământ și cere
un pahar cu apă

Îl bea pe nerăsuflăte
– ziua-i în el, tremurătoare -

Se joacă,
ceasul sună
a plin.

Timpul
e un iepure
pe care toți se laudă
că l-au prins.

* * *

Răsare soarele. Buricul tău e legat
de buricul lui printr-un cordon ombilical nevăzut
ce nu poate fi tăiat de nici o sabie
– cu toate acestea fiecare își păstrează
libertatea de mișcare de la început
asemenea sferelor rostogolite
pe un tobogan uriaș. Haos și ordine
într-o perfectă îmbinare. Alb și negru
amestecându-se în văz și orbire,
în cerșetorul mincinos și în înțelept.
Dar altfel, mereu altfel e totul...
Imaginează-ți o zi fără soare
ca un condamnat la moarte fără cap,
ajuns printr-o ironie
sub respirația tăioasă a ghilotinei.
Încearcă să simți spaima călăului, neputința lui
de a arăta regelui și mulțimii

mult râvnitul trofeu: roata de floarea-soarelui.

* * *

Trăiesc într-un șarpe uriaș
care nu mă poate digera.
Mă poartă cu el prin alte vieți,
distruge totul în cale. Nu înțelege
că eu dau sens acestei clipe fulgerătoare
pe lângă care secunda e nesfârșită.
Se prefacă că nu mă găsește
deși știe că omul nu poate trăi
decît în ascunzișul creat pentru el
de cel care îl caută. Apoi se plînge că e singur...
Nimeni nu e singur, îi strig,
nici Unu, nici Cuvîntul, nici Steaua din cer.
Tac. De mii de ani privesc cum pasărea
face călătorii inițiatice în interiorul oului.
se lasă noaptea.
Atunci șarpele se retrage
în constelația căreia i-a dat numele.

* * *

Sunt singur. Speriat de gîndul
că prea devreme
ticăitul ceasului din lăuntru
se va suprapune
peste ticăitul ceasului din afară.
– la o rotire completă
cade capul unui rege, îți spun.
Tu taci. Treci pe sub creanga
din care picură lapte.
În loc de cercei porți
două șoapte lungi de metal.
Împrejurul tău aerul dansează
cu pași neauziți, de pisică.
Clipa-i tîrzie. Tu ești frumoasă,
tremurătoare ca o lumină
la căpățiul unui mort tînăr.

* * *

Oricît voi scutura
pomul din mijlocul grădinii
tot va rămîne între crengile lui
un cuib neștiut de nimeni
ca taina din inima mea.
Cum în fiecare casă părăsită susură un izvor
păzit de îngeri. Altfel cine ar șterge,
dimineața, cu aripile lor fereastra
pînă se zărește lumea de dincolo?
O să mă prefac mort,
să simt înăuntru-mi viețile voastre
ca pe niște ouă străine,
de cuci...

Emilia POENARU MOLDOVAN

Bumerang

poemul pe care iată l-am trimis în lume
să vorbească despre mine
s-a întors bumerang
m-a izbit de toate sensurile și metaforele desuete
de toți pereții carapacei sub care m-am adăpostit
după plecarea lui
mi-a zgâlțâit obloanele închise
– eu tocmai inaugurasem o eră de solitudine
făcusem legământ de tăcere pe viață
mă prelingeam spre uitare imperceptibil
ca o mătase peste coapse tinere

ridică-te laș nenorocit
m-ai construit cu defecte ascunse
mi-ai dat un final deplorabil
la titlu ai trântit de lene trei puncte anoste
și m-ai alungat de la tine neterminat
avorton al sexului în trei
dintre creierul tău cu circuite roase de teamă
un uter chircit bolnav de depresie
și o inimă ca a Omului de tinichea
toată numai speranță și fericire virtuală

ieși cu părul bălai din supa primordială,
întoarce-mi genele
lăcuiește-mi unghiile
fă-mi un make-up din culori mai tari
nu te speria de kitsch că se poartă
încrețește-mi pletele în afro să fiu vizibil de departe

altfel izbitura mea de-acum care te-a năucit
e nimic pe lângă ce- ți va spune cel ce vine după mine
măria-sa
bătrînul critic literar

printre privirile noastre curg două fluvii
fiecare în direcția opusă
ne transportă visele ca pe baloți de mărfuri
visul meu despre umbrele corăbiilor de odinioară
călătorind spre porturi tandre și umbroase
se întâlnește cu al tău despre cheiuri de arșiță
unde înfloresc dorințele
precum cactușii în deșert
și iscă împreună un vârtej întunecat
în ochiul lui suntem două păpuși goale și cuminiți
încremenite în desfășurarea de forțe
a unei fericiri
cu țepii adânc înfiți în carne
ce ne aruncă după potolirea furtunii
pe fiecare spre malul fluviului său

Nu avem de ales

în secolul depărtărilor
al vieții petrecute în spatele ochelarilor
iluzia scoate degetele prin ecran
și bate bate bate nebună
pe taste
iscînd nori de cuneiforme

nu avem de ales
vom lua cu asalt categoriile
le vom pune în urna comună
laolaltă cu poeme calcinate
purțînd numele noastre
vom extrage la întâmplare
țări orașe rîuri filme fete băieți
inspirînd împreună
ultimul suflu
al acestui secol nimicit

Stihii

vorbe politicoase
așchii de gheață
grimase de donjuan tatuat
cu un *smile* prefăcut
tu nărui castele ca regii barbari
trototind în pustiul încremenit
de durere
ridici stihii de pulberi
tivite cu ceața din ochi
hun ce încă păstrezi
sub șaua orgoliului
uriaș cît un imperiu
trupul meu fără suflare

Gheorghe SIMON

Grabnic

Într-o clipă mi s-a arătat
Adevărul caligrafiat
cu litere de aur pe foițe subțiri
strălucind cu o vicleană orbire
pînă s-au trezit clipele toate
grăbite să-și afle expresie
în memoria copilăriei celeste
în zăriștea sufletului
fericit să contemple.

Sufletul e rană vie a luminii
pe vecie adulmecată
de cititorul viclean
menit a surprinde
cea mai cumplită stare a Omului
aflat la răscruce
execuție pe viu
în agonie
cum moare litera pe hîrtie.

Moartea surprinde chipul
fulgerător duhul
străbate într-o clipă
vămile și văzduhul
și rămîn doar chipuri *compuse*
auroral
pe cerul bisericilor din Bucovina.

Fiindu-ne dat o singură dată în viață
să ne vedem sufletul
și pe Dumnezeu la față
să se întrerupă ceea ce-i fără de oprire
lăcomia și înavușirea din nimic
mai atroce decît nimicul nimicitor
nisipul *fără de corp* al lui Pessoa.

Din mai nimic răsare Adevărul
mai sărac decît duhul
înaștează vertiginos
spre un terminal al cumînțirii
prin reverii răcoritoare
prin asceză și tăceri devoratoare.

Orfană lumina
își înfiază razele frînte
și ni se arată înnoită
pînă la capătul scării lui Iacob
pînă la muchia atît de subțire
între ceea ce este acum
și nu va mai fi
decît spectru al persistenței.

Puterea unui cuvînt crește
pe măsură ce își află loc de auzire
cum am citi doar ce scrie Dumnezeu
pe retina luminii
și cuvîntul ni se pare mai adevărat
decît sufletul.

Și din amară certitudine
revers pervers de întocmire
viața nu-și arată fața
decît prin moarte
în lumina orbitoare a sufletului
dincolo de ce se vede
cum linia punctată
fără ca nimic să se schimbe
devine linie continuă a vieții.

Adevărul e doar Adevărul
și nimic nu pare a fi mai adevărat
decît prin expresie întrupat.
Adevărul e năvălaș din fire
el face să se elibereze
făptura vie a înțeleșului
putință virtuală
doar cînd e vremea culesului
grabnic.

Adevărul poate fi
doar o singură dată
surprins poetic
în falduri transparente
precum și în capcanele
expresiei elegant elevate.

Atît de departe
fiindu-ne apropierea
ne rămîne doar solitudinea
arzînd în flăcările lui Van Gogh
în care ți-e dat să te vezi întreg
cu tot ce îți amintești să fi fost.

CORSO

înainte de vecernie pe corso tălpile noastre își plimbă urmele
e o concurență acerbă între vânzătorii de bufeuri
cu migală ne facem ordine în conștiința noastră pietonală
prin gaura cheii vezi răsăritul soarelui razele lui niște degete lungi pline de rouă
ne îmbrăcăm cu aerul stradal al dimineții mirosul de cafea ne torturează nările
când tu taci ne tace și sărutul
semănăm pe borduri micelium fericirii
va răsări la a doua venire a caravelor cu saltimbanci care aduc ploaia
ne recuperăm identitatea
mergem prin noi de zile bune ca să învățăm câte ceva despre noi
prin mâini ni se înfiripă nesfîrșitul început mirosul de cafea ne dă brânci spre marea brambureală
pe corso să formează noua cavalerie a întâmplării
vântul ne trece prin buze neauzit ne desenăm binevoitori prăpastia sărutului
în pași de vals respirațiile noastre prin piețele publice umblă hoinare
elemente nedeslușite în lacrima ta ne complici existența
hoinărim prin noi haimanale a mileniului trei
înclin să cred că orbii au în degete ochi
ne privesc ca niște intruși ce palavresc poeme la o bere
ne despărțim umbrele de umbrele altora
nichita ne învață să avem grijă de umbrele noastre
ni se spune că și razele lui își au umbrele lor
prin noi se perindă niște colecționari de amintiri plătesc în valută forte
ascultă cum urcă fericirea prin țevi până la etajul trei curge la robinet
la etajul patru locuiesc restanțieri la întreținere
privirea ta e vulnerabilă alunecă pe ochiul celui alt eu
îi dojenește nelegiuirile te întorci în mine cu buzele scanate de un sărut virtual
pe corso o birjă ne plimbă urmele
trăim paralel mai multe vieți
cea de pește cu mici alunecări în derizoriu
cea de fantomă îmbrăcată-n joben
cea de pasăre ne ciugulește buzele
hoinărim prin noi ne hârjonim de-a îndrăgosteala
îmi privești în ochi sărutul îți sprijini buzele de poemul meu
totul e ok când faci dragoste camuflați în pânză de păianjen
e viața trăită pe corso la o bere cu prietenii
feerică ploaie de meteoriți pe buzele noastre e starea lichidă a poemului
mă iei de mână să fugim din noi în noi
pe corso e campionatul mondial de șotron
am putea fi favoriții întrecerii
rugina din calorifere ne alterează fericirea
sângele ne adulmecă pașii
urmele lui nichita ne încălzesc tălpile
călătorim prin noi spre fericirea perpetuă
niște haimanale pe corso fredonează marșul nupțial
locatarii de la etajul patru ard scara de incendiu
ne purtăm demnitatea modificată genetic pe corso într-o birjă cu dotări virtuale

Nicolae CĂRUNTU

LENTA MOARTE

Da-da-da-da, dada
și tu văd că ești invidios
(precum sînt alții)
pe moartea mea, dada,
chiar așa!...
Se făcea c-am murit, de mult timp!
Chiar încă înainte, de pe cînd trăiam...
Nu-nu-nu, n-a fost o moarte violentă
și nici urîță! Înecat ori călcat de tramvai
sau de-o mașină zburătoare! Nu, nici vorbă!...
Nu m-am spînzurat ori tăiat venele, nu,
a fost o moarte ușoară și de lungă durată...
Pe mine, singurul și unicul
m-a omorît, m-a măcinat și m-a doborît
...Iubita mea, luată din dragoste,
din iubire și drag. M-a distrus sistematic
și iremediabil! O, dar de cîte ori nu m-am pierdut,
din iubire, în Ea! Ooh, dar odată...
dar nu vă spun acum povestea toată,
din prea multă dorință, iubire și dragoste,
iubita mea m-a otrăvit și-atunci
a-nceput sfîrșitul începutului ori poate
începutul sfîrșitului... M-a provocat,
am acceptat doctoria!
În prăjitură mi-a strecurat otrava...
Ce-amară era prăjitura,
ce dulce nespasă era otrava,
ce mare dihanie îmi este iubita!
Vedeți, recunoașteți și voi
Că încă n-am murit irepetabil
Și, totuși, cred că sînt
Cel mai frumos mort
dintre cei vii!
Acum, în ceasul acesta
ori în altul viitor,
am toată viața mea,
înapoi, iar Moartea, desigur,
o am înainte...
Sînt sigur c-oi mai reveni,
am toată viața-napoi
și întreaga-mi moarte... Înainte!
Ce voi fi, după Acea?
Pămînt, piatră, frunză, izvor
Ori, poate chiar Făt-Frumos!

POȘTAȘUL

De este vreme bună
ori, din contră,
de e foarte rea,
cu ploi, vînturi, zăpezi ori furtună,
el, Poștașul, din zile o mie,
este prezent mereu; niciodată-n viață,
nu-i absent de la datorie,
ceea ce-mi produce nu numai satisfacție,
ci o caldă și imensă bucurie!...
El, Poștașul, mi-aduce,

în cinci zile din săptămână,
Lumea întreagă mult mai aproape,
aș spune, chiar la îndemînă!
Ziare, reviste, colete
cu cărți ori alte imprimare,
iar alteori,
dar nu arareori,
bani și scrisori,
numai Poștașul mi le aduce pe toate.
Numai prin el, lumea e mult mai aproape;
așa cum este ea, plină de erori,
de cataclisme, escroci ori traficant
de droguri, chiar criminali
sau chiar cu oameni de treabă,
cu băieți ori fete sublime
și astfel se face
că munca lui nu-i în zadar.
Lumea privită prin ochii de Poștaș
e frumoasă și fericită, chiar bună,
de-aceea merită s-avem
cît mai mulți urmași!

NUMELE MEU

Îmi voi sculpta
Numele
și-l voi încrusta
pe munți înalți de zăpezi
și-n blocuri imense de gheață
pentru toți acei care
se vor apropia cu blîndețe de el,
ca nu cumva să răcească
ori să-l murdărească
cu mîinile, sufletele ori inimile lor!...
Pe multiple ori nesfîrșite plaje,
pe nisipul nomadelor dune
și-al întinselor deșerturi
îmi voi scrie numele
pentru cititorii care
trecînd peste el
să nu-l uite vreodată.
Atîta vreme cît exist
și cît încă voi mai dăinui
am să-mi spun numele
între cer și pămînt –
chiar dincolo de timp
ca să nu se rătăcească vreodată!...
Dar niciînd
nu-mi trece prin gînd
ca să-mi împrăstii Numele
în efemerele cuiburi ale păsărilor
ori pe frunzele mereu cîntătoare
ale nemuritoarelor păduri. Numele meu
va rămîne și pentru voi, ca și
pentru mine, o eternă enigmă
pe care o veți dezlega
numai atunci cînd
îmi veți parcurge și înțelege
ultima Poezie!...

Albert DENN

Tu fără alții

n-ar trebui să-ți fie greu să fii tu fără alții
e toamnă iar în București
ne prefacem că ascultăm
ne prefacem că înțelegem

Un corp fără eu

un tren fără călători
un corp fără eu
un alt corp fără un alt eu
un șuierat de tren și nimic pe piele
ușile se deschid în sensul drumului
așa văd călătoria
uneori din eu, alteori din corp
de foarte multe ori nici nu-mi dau seama că privesc
flacăra firavă ce ar vrea să mă ardă când ajunge la degete

pe cine ai vrea
să recunoști
în această pădure
toți au capete de melci
se târăsc pe tine
și-ți murdăresc
orice încercare de
a purta un dialog

ce nebunie
cum trec zilele
cum se învechește casa
și pică zidul
și crapă răbdarea
și rădăcinile
nu mor

nu spuneai tu
că dorul este artificial?
Că dorul trebuie simțit
Nu spus
Că totul moare
când e adus la viață
pe Strada Frumoasă
aleargă un copil
și el e cel mai fericit

mi-e teamă
de ușa închisă
care nu anunță nimic,
de uleiul încins,
de oamenii care nu te privesc
în ochi când îți vorbesc,
de circulația necontrolată a uitării,
de cei ce nu au remușcări
și nici nu cred că le merită

când limba devine lege
și
Frédéric Chopin, Adieu
prin cameră
ascultă-mă, Albert
pâinea prăjită cu salată de vinete
NU E BUNĂ
dar mie îmi...
nu e bună
dar mie îmi plă...
nu e bună
dar mie îmi place
dar
bine
pâinea prăjită cu salată de vinete
nu
e
bună

când cuvintele rămân înăuntru
ochii nu mai sunt aceiași
firul alb norocos naște alte fire albe
și în ultimul an din fericirii ani 20
oglindea pare neștersă de praf
dar nu e praf, ești tu
și el
și ea
sunteți voi
prăfuiți de mine
îmi acoperiți ochii
mă suspectați de trăiri
pe care doar mi le imaginez
mă judecați doar pentru că așa v-ați obișnuit
fără să vă gândiți ce gust are coaja de nucă verde
fără să vă gândiți că mâinile vor rămâne
pătate pentru totdeauna
dar miezul e bun

măine pleci
și nici n-am apucat
să confundăm imaginația cu amintirile
pe Calea Victoriei
începusem să te confund cu mine
printre oamenii noi, printre oamenii vechi
era unul singur
măine pleci
și nici n-am apucat
să nu ne mai vedem

Giuseppe MASAVO

*

sectele florilor, dacă vorbim despre sectele florilor
vedem câtă diversitate există-
n lume și mai ales, între mirosuri,
lucrări care mi se pare de înalt rafinament
intelectual,
pentru că numai Dumnezeu poate fi neîntrecut,
încă de la început, și-n prezent,
să nu vorbim însă de viitor,
dacă vom muri noi, oamenii,
cine-l va mai intui pe Dumnezeu,
și despre sectele florilor cine va vorbi,
și pentru cine-ar mai exista mirosuri?
doar gîză de-aș fi, ori fluture aș înțelege
că Dumnezeu e îndurător cu pămîntul,
dar să nu vorbim despre sectele florilor,
pentru că atunci trandafirul
ar fi în competiție cu leușteanul,
ș.a.m.d.,
cuvîntul ăsta exprimă totuși o chintesență de pace,
promisiune de continuitate,
totuși, da
totuși, da
îmi place trandafirul,

sectele florilor, ce naivitate!
nu întreba, acceptă-mă,
ca și cînd vin de la biserica mea ortodoxă,
și tu de la biserica ta adventistă,
doar pentru zilele de sîmbătă și duminică nu ne înțelegem,
totuși, da
totuși, da
îmi plac și simbetele și duminicile,
și nu mi se pare că trădez pe nimeni.

*

cum de-n tine mai sălășluiește ziua

după ce-a alergat 42 de kilometri
cu sufletul la gură
să anunțe victoria de la maraton
iar tu împingi noaptea cu umărul
să-i faci loc alergării mai departe?
cîtă putere să ții piept lunii, stăvilar mic
de castor
care se va rupe
așa cum și siguranțele electrice pocnesc
și se face întuneric! – pentru
mine care aștept în spatele semnului mirării
și văd cum puterea poate exista într-un umăr rănit
într-o ființă
care dacă e să spun drept nici nu există

(cu masca de gaze setată pentru mirosul de transpirație –
phidippides ăsta fie numele tău!
și parfum de mosc pentru percepții extrasenzoriale...)

să spun drept
nici nu-ți simt cuiele pantofilor de alergare

*

nici închipuirea nu poate cuprinde totul
nici poezia
poate inima dar nu cu certitudine
cred așa cum cred în Dumnezeu
cum în viața veșnică există doar iubire
părți din hipotalamus știu despre ce vorbesc
cred în frumosul traducibil în toate limbile
ana-belle, iza-belle – frumosul prin asociere
mintea mi-e inundată de exemple

în memorie e acel spațiu încercuit cu vopsea roșie:
te aștept vii de la *tataia* care e bolnav
are nevoie de cisterna ta de iubire
mă întreb cum reușești să-ți împarți
inima pe cuburi de zahăr?
există miracol e noapte
ascult tchaikovsky
se deschide ca electrocutată cutia cu sintagme:
aștri în loc de acarieni

ca să înțelegi cît de necuprins e universul
cînd îmi plimb mîna pe pielea ta

ca să înțelegi că zece pași lumină în
urmă la un pas de-al tău
e măsura mîngîierii mele
așa explică teoria, cuantic, că te îndepărtezi –
mi-a demonstrat-o italo calvino în adolescență
universul (?): propoziție formată doar
din semne de exclamație
unite prin cratimă
alege tu un loc cu legi după care
să nu jucăm poker pe asteroizi și comete

Brașovul în o mie și unu versuri

De la scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung către judele Brașovului, Hans Benkner, de la tipografia lui Honterus și tiparul coresian, de la gimnaziul umanist și prima școală românească din Șchei, până la prima gramatică a limbii române și până la versurile imnului național, iar mai apoi, până la prezentul neașezat, istoria literaturii române nu s-ar fi putut scrie nesocotind Brașovul. În jurul Brașovului au gravitat marile nume ale literaturii și culturii române. Pașii lui Eminescu, Blaga sau Cioran s-au oprit în Brașov. Prima asociație literară din România s-a înființat în Brașov, în 1821: Societatea Literară, născută la inițiativa boierilor munteni Nicolae Văcărescu, Grigore Bălăceanu, Constantin Cămpineanu, Ion Cămpineanu, Iordache Golescu și Dinicu Golescu. Primul ziar românesc, *Gazeta de Transilvania*, a apărut la Brașov, iar prima publicație culturală, suplimentul *Foaia literară / Foaia pentru minte, inimă și literatură*, de asemenea. Uniunea Scriitorilor din România a înființat, în 25 martie 1949 (de Buna Vestire!), cinci filiale în afara Bucureștiului, printre care și cea brașoveană. Până și manifestul (eseul-program) al ultimei mișcări literare de amploare, cea a postmodernismului optzecist – *Poezia cotidianului*, a fost publicat de Alexandru Mușina în *Astra*, la Brașov. După atâtea așezări de straturi ale literaturii române, **orașul Operei prima** a rămas fără vreo publicație literară. *Astra* însăși, prin voință politică, a devenit o revistă de popularizare științifică în domeniul istoriei, cu un supliment cultural. Vocile literare ale Brașovului se disting tot mai greu, ca reverberații ale unor emisii secundare în spații culturale de aiurea. Aceasta este, pe scurt, motivația propunerii filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România a unei rubrici temporare de poezie în *Hyperion*, care să găzduiască autori ai Brașovului ultimilor zece ani: *Brașovul în o mie și unu versuri*, ale căror voci literare se aud încă, dar sunt tot mai rar asociate cu orașul din care provin. De aceea mizăm pe voci puternice, distincte, ușor recognoscibile în literatura română contemporană, indiferent de asocierea directă sau nu cu filiala brașoveană. Am publicat până acum poeme de Andrei Bodiu, Simona Popescu, Angela Nache-Mamier, Alexandru Mușina, Mihaela Malea Stroe, Claudiu Mitan, Mihai Ignat, Romulus Bucur, Laurențiu-Ciprian Tudor, Mihail Vakulovski, Daniel Pișcu și Marius Oprea. În acest număr publicăm poeme de Liviu Ioan Stoiciu.

Adrian Lesenciuc

Liviu Ioan STOICIU

Până azi

Ghicești începutul, care curge –
cu tot felul de rațe, printre nuferi galbeni. Dar nu-ți
poți imagina nicicum: unde
poate să ducă el? Unde se sfârșește începutul? Veniți

să ne rugăm, cântă părintele:
cu ochii pe cuiburile de vâsc din salcie – la căpătâiul
mortului, cu un sentiment apăsător de jenă.
Există un set de reguli, ai un aer
nefericit. „Un

set de reguli care să ajute la identificarea
momentului morții, fără de sfârșit“. Ai ghicit. Ghicești
mereu începutul, care curge, nu
sfârșitul. Asta te face să te simți nemărginit. De câte ori
îți amintești, mori de răs
la gândul că ai supraviețuit până azi.

Singurătăți

Efemeride ale culiselor. Bilețele femeilor singure
trec, însetate, din mână în mână,
citite de bărbații caravelor de catări – și se opresc
în deșert. Deșert

al sufletelor lor! Trec, fluturași de o clipă,
bilețele colorate de dorință. Unde
stați voi ascunse? Înăuntru: femei singure, magiciene
ale unor mașini zburătoare. Unele, venite
din trecutul îndepărtat, din spatele cortinei de fier,
ruginite: râdeți... Hei,

dezbrăcatelor, efemeride ale culiselor, slăvite prin
stihurile firii, ați ajuns esențe! Aidoma
vouă, așteaptă bărbații să primească în dar o femeie
singură. O reacție chimică.

„Aidoma vouă, esențe“. Bărbați singuri,
cu multă osteneală, altfel: stropiți de femei cu smălțuri,
stropiți cu pucioasă, să nu se strice,
socotiți după râvna lor.

Aceasta e durerea

După 25 de ani, în aceeași haină neagră de catifea – la
Mănăstirea Neamț, cu martori, la căpătâi
cu lumânări mari, aprinse, ținute de nașul Adrian și nașa
Carolina. În pantofi de mort, cu mireasa
dezbrăcată din ochi lângă tine. Vrei să săruti mâna
starețului, la
slujbă, când îți întinde Evanghelia
(îmbrăcată în argint), dar starețul își retrage la timp
mâna. Gellu face poze. Că

nu puteai să nu-ți dai duhul la masa de scris, la
nunta ta de argint? Toate
sunt mângălite în jur, să nu te mai prind că reciti poezii
când te închini. Biet orator al ceasurilor grele!
Ești zorit? Pus

în genunchi. Natură emoțională. Îți înfigi adânc unghiile
netăiate în carnea Sfântului Ioan
Botezătorul, patronul familiei, venit să te ridice de la
pământ, plin de remușcări. Auzi: „Asta
e durerea care ți se cuvine, mergi înainte, bătrâne“...

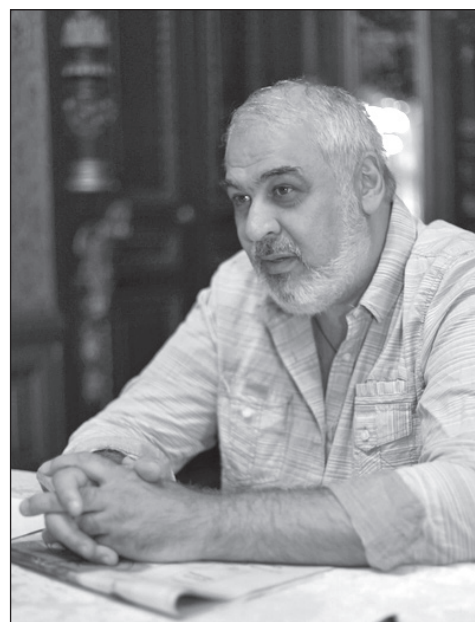
Îndrăgostiți

E o „necuprindere de lîmpezime“, o zăpadă
pufoasă, viscolită, așezată până
la piept, la lumina unui neon chior – ajunși în dreptul
unui scuar, să știi că o să te trântesc în
zăpadă, stai să mă închei la palton, el o strânge
la piept și se prăbușește cu ea în brațe,
fără îndurare, își caută unul altuia buzele prin zăpadă,
se zbat, se sufocă, zăpada le pătrunde până
la sâni, le îngheață mâinile și din răs dau în plâns,
îndrăgostiți, vor

înțelege ei deosebirea dintre ceea ce este pe lumea
asta spurcat și ce nu, de fapt, astăzi? Că
au venit până aici anume, azvârlind câinilor carne. Câini
vagabonzi înhămați la sanie, după ce au traversat
aproape tot orașul, pustiu la acea oră, să
despartă noaptea de zi „și să fie lăsate drept semne și
vremuri și ani, să lucreze mai departe
numai împreună“... Cam așa. Le-ar plăcea să nu fie totul
un vis, să li se înfăptuiască.

De ce eu?

Se apleacă până la pământ, scutură tufa de cartofi
înfloriți de gândaci – nenorociților, le
strigă, au muncit degeaba tata și mama și toată generația
lor la arat și semănat, la prășit! Ce vorbești,
franț, îi răspund gândacii, dar și noi trebuie să trăim, că
așa ne-a lăsat Dumnezeu... Eu sunt el,
înțelegi. Tu ești copil deștept, știi mai departe toată
povestea – gândacul omoară cartoful,
eu omor gândacul, înseamnă că pe mine ai să mă omori
tu. Copilul ridică sapa și-mi crapă capul.
Koneț filma. Bun, acum ești mulțumit? Ai dormit destul?
Nu vrei să introduci în priză aparatul ăla?
„Aparat al cuetării“ – scrie
mare pe el: „să ne izbăvească de vrăjmaș“. La ce folosește?
La dezmarginat mințile, pune-l pe o ureche,
ascultă trâmbițele din mahalaua Bucureștilor, încearcă
să-ți întrezărești viitorul în apele
oglinzii (în care vezi moartea). De ce eu? „Fiindcă
ești un amărât“.

Liviu GEORGESCU

Burcea reapare^{*}

Trecuseră câteva zile calme. Am ieșit în stradă. Era un calm straniu. Apoi deodată se face o vânzoleală de nedescris în intersecție. Unii trag de un individ cu pufoaică, un ins banal, fără însemne particulare. Părul șaten, față rotundă, mediu de stat, cu pufoaică neagră și pantaloni de fâș negri. „Teroristule împutit, băga-ți-aș pula aia neagră și păroasă-n gură,“, se desfată în picanterii un umflat de cetățean, care trăgea de pufoaica „terroristului“, i-o înfășurase pe după gât și îl sugruma cu ea. „De ce, mă, ai tras în lume, copii nevinovați, ai copii acasă, mă cremenalule?“, se guiță altul care îl ținea cu mâinile la spate în timp ce altul mai energic îi căra la meclă „terroristului“. „Luați-l și duceți-l la secție“, se aud voci ale opiniei publice. „La Jilava cu el, să vadă și el ce înseamnă politic“. „Da' ce-a făcut?“, îl întreb pe un gură cască. „Ce să facă, l-a prins cu arme în portbagaj“. Văd mai încolo o Dacie cu portbagajul deschis. Mă apropii, dar nici urmă de arme. Numai câțiva saci cu cartofi și ceapă, vreo zece pâini și o butelie de aragaz. „Sub sacii ăștia și-a ascuns armele, în saci s-ar putea să fie grenade, nu v-apropiați, domnu' doctor“, aud în spatele meu. Era chelnerul de la restaurant, cel care ne servise, pe mine și pe doctorul Ciofu. „Da, a găsit cineva arme în portbagaj?“, întreb. „Dacă-a găsit? Păi, mai ne-ntrebăm dacă a găsit cineva arme, nu e evident că au fost arme și le-a aruncat înainte să fie prins? Nu simțiți mirosul de pucioasă printre cartofi și ceapă?“. Mă apropii. Din portbagaj venea miros de cartofi și de ceapă. „Cu butelia asta voia să arunce în aer vreo întreprindere, ceva, ce mai tura-vura. Lucrurile sunt limpezi. Terrorist criminal. La zdup cu el.“ Alți gură-cască îi țin isonul istețului. „Da, da, la zdup cu el, ce dacă nu s-au găsit arme, nu vedeți cum e îmbrăcat? E evident cine e.“ „Ce mă bucur că vă văd și nu v-a împușcat nenorociții. Că au tras mai devreme de la blocul de vizavi, vedeți geamul ăla cu draperii negre? D-acolo au tras mârșavii, că nu-i mai înghite pământu', nu i-ar mai ține Dumnezeu, ardei-ar focul și mangalul, și-acum

mai trag și omoară oameni, ce mai vor, că porcul cel mare și-a dat ultimul guiță, e sub pământ, sau pe unde-o fi, credeți că e la arabi sau în America de sud, că așa vorbește lumea pe la noi prin sat?“. „Nu știu, s-ar putea, ce știm noi?“, îi răspund sec. „De ce nu veniți pe la noi, la țară, că tăiem și noi porcul, că cu nebunia asta de revoluție n-am mai avut timp nici să tăiem porcul, să ne ținem și noi de datini, așa cum a lăsat Dumnezeu, ați văzut vreodată cum se taie și pârlește porcul?“. „Nu, doamne păzește, și nici nu vreau, am auzit de câteva ori guițăturile oribile pe care le emite înainte de înjunghiere, ca o sfâșiere a întregului univers, abia dacă nu mi se sfâșie și mie beregata și întreaga burtă, ca și cum cineva mi-ar smulge mațele.“ „O, da domnu' doctor, nu e chiar așa, sunteți matala sensibil, da e mai distractiv decât credeți. Doar o mică înțepătură la carotidă și e gata, păi ce matala care tai oameni și cadavre să-ți fie milă? Păi ce faci cu bolnavii când țișă dă ulcer perforat sau dă apendicită explodată în burtă? Păi nu trebuie să-i faci bine, îi lași să moară și fugi pe fereastră?“. „Nu, dar pe bolnavi îi ajut, nu-i tai ca să-i mănânc.“ „Ești matala prea sensibil, dar hai să vezi ce nostim e, haideți dom' doctor la noi la țară la tăierea porcului. Păi ce, nu văzurăți la televizor cum i-a hăcuit pe ștăbi? I-a dus în fundul curții și pac, i-a ciuruit ca pe potârnică, ca la vânătoare, cu alică. Și cum zăcea ei în sânge!? Mai ales tanti, cu capul în băltoaca aia vânăată. Hai domne' la țară, că la tăierea porcului nu e mai rău. Hai, că pierdem trenu', dacă ne grăbim îl apucăm, și ne ducem pe-o rână pă șinele alea în pantă și ne ținem de sticlă, să nu cădem, că sticla-i mai tare, gustă mai bine“, îmi face cu ochiul pișicherul. Mă gândesc puțin, tot e liniște acum și nimic nu se mai întâmplă, în afară de „teroriștii ăștia care apar ca din pământ, îi zburlește puțin un grup de „oameni de bine“ și apoi îi iau cu o mașină și dispar toți cine știe unde. De teroriștii prinși înainte de execuția dictatorului nu se mai știe nimic, nici urmă de ei. Dar oricum, de când cu execuția,

totul e calm, aproape nimeni nu mai trage, oamenii au început să iasă din casă mai încrezători, să viziteze locurile luptelor, să se felicite unii pe alții: făcuseră o revoluție. O urmăriseră la televizor. Dar tot revoluție era, iar ei o susținuseră cu urlete și urale, ca la fotbal. Că doar învățaseră de la fotbal să țină cu o echipă sau alta. Cum strigaseră și pentru Rapidulețu și pentru Dinamo și pentru Steaua și Craiova. Și ei câștigau sau pierdeau, în funcție de cum îi susținuseră ei din fața televizorului, aveau și ei o parte importantă în succesul ăsta.

M-am gândit puțin, și mi-am zis că de-acum lumea va fi altfel. Hai să mă duc cu el la tăierea porcului. Dacă o să fie rău, fug pe câmp sau iau trenul înapoi, îmi zic. Ne grăbim și prindem trenul. Era trenul de Oltenița. „Da unde mergem?” „Păi, unde? La noi în sat, în Vasilați.” „Ce zici, Vasilați?”, zic eu ca în transă. „Da, bre, Vasilați e satul meu.” Mă uit neîncrezător. A aflat el ceva și își bate joc de mine. „Păi, eu am fost doctor în Vasilați până acum câteva luni.” „Nu se poaaaaaaa....”, îngăimă Costel, cârciumarul. Da, mă detașaseră acolo disciplinar. C-am depus actele să plec în America. „Serios, ei hai c-acum e liber, poate omu’ să plece unde-i poștește lingurica și ficatu’ Păi, dacă eu mai mult la București, nu am trecut pă la dispensar, am fost sănătos, slavă domnului. Hai, că vă rezerv o surpriză. O să ntâlniți pe cineva cunoscut, se hlizește la mine chelnerul cu ochi de viezure.

Drumul se desfășoară cum îl știam, liniile înclinate, satele ponosite, oamenii moțând sau uitându-se în gol, călare pe papornite și sacoșe, pe butelii, fără speranță și gânduri. Unii își mai luau împărtășania de dimineața, clondirul de țuică, stacana de vin, dacă nu sorbeau direct din țeavă. Timpul trece ca într-o călătorie intergalactică. Parcă ne pregătim pentru războiul stelelor. Trenul oprește în stații, lumea se dă jos și alții urcă repede, oameni gârbovi și împovărați. Câteva femei cară în brațe scutece cu vreun bebeluș cuminte.

Ajungem la Vasilați. „Gata, dom’ doctor, hai jos, c-am ajuns, ia uite cum m-așteaptă nepoții și copiii.” Pe peron erau aliniați vreo zece flăcăi zdraveni care îl ajută pe chelner să dea jos încărcătura cu care venise de la București. „Am nepoți și flăcăi buni, te poți baza pe ei. Hai, mă, puneți mâna și cărați totu’ acasă, că dă mâncat știți să crăpați în voi. Hai, dom’ doctor.”

Ne ducem pe un drum spart, plin de noroaie, bălegar și găinaț. Ajungem în curtea plină de păsări, găini, găște, boboci de rață, doi păuni, căței care se gudură pe lângă Costel, jupânul, și latră ca javrele la mine, porci cu burta rumenă și doldora de grăsime, o vacă pașnică păscând peste pârleaz și doi boi care nu știu la ce foloseau. Pe prispă sunt mai mulți oameni veseli, care ciocnesc păhăruțe cu rachie. Nu îmi vine a crede ochilor: în capul mesei era chiar el, colonelul Burcea, arăta splendid, radios și întinerit, cu pulover pe gât și banderolă de revoluționar pe mână. În dreapta lui stătea impozant Stamate, securistul meu de casă. În stânga, directoarea spitalului Budești, mulțumită și veselă de astă dată, fără tunetele și fulgerele de la ședințe cu care-i porcăia și umilea pe doctorii spășiți, iar imediat după Stamate, cu capul în mâini și galeșă, mângâindu-și zulfii aurii, era Irina, colega mea de facultate, diafana ciripitoare. Am rămas încremenit, cu ochii împietriți, m-am ciupit, nu visam, nu eram în nici un muzeu cu picturi de Frans Haals, cu cheflii cu figuri diforme, roșii în obraz ca

ardeii, guri strâmbe și nasuri lungi. „Hai, doctore, pășește pe prispă, ia un păhărel, palincă din cea mai pură. Hai, ce-ai împietrit acolo, că doar nu suntem stafii, hai, vino și-om vorbi”, mă îmbie colonelul Burcea. Eu nu mă pot desprinde din locul în care mă oprise. „Hai, mă, omule, vino, se pițigăie și directoarea.” Ceilalți sunt tăcuți. „Hai, hai, urnește-te către noi”, se adaugă acum tot corul, pe diferite voci și intonații. Mă trezesc ca după o găleată cu apă rece aruncată în cap și mă urnesc cu greu spre prispă. „Hai, ia loc”, zice mulțumit și cu un hartan de miel în gură, tovarășul Burcea. „Hai, domnule, c-o fi loc pentru toți, ia faceți-i lu’ dom’ doctor loc, să stea ca oamenii la masă, c-avem de ce ne veseli, c-avenit și pentru noi libertatea la care toți visam. Să fim și noi acum stăpâni pe destinul nostru, că destul ne-a oprimat tiranul, că nu-și mai încăpea în piele, numai el și numai el, că noi ăștia mai micii nu mai aveam loc, chiar dacă aveam un ban, pe ce era să-l folosești, că magazinele erau goale, numai mâncare și atât, luam noi de la magazinele partidului, da’ orșicât, nu putea și omu’ să se afișeze cu un automobil mai acătării, un Merțan sau BMW-eu, că gata era cu ochii pe tine, că de unde ai tu bani să le cumperi, că din salariu nu puteai, chiar din salariu de membru de partid cu grade pe umăr, ziceau ei, ce dumnezeu, că și noi suntem oameni, nu? Să mai fi plecat și noi în străinătate, în vest, că în est am tot fost, ne trebuia chiar și nouă aprobare specială, că ne filam unii pe alții, să nu facem ca Pacepa, că ne-a dat în gât tot sistemul de contrainformații când a fugit la americani și a turnat la CIA toate secretele noastre naționale, inclusiv pe Nea Nicu. Da ia omule și tu ceva, o jumară, o sarmăluță, o icră, ia cu boia, sparge și-o căpătână dă usturoi, spală-le cu palinca asta din Maramureș, hai, apropie-te că nu mușcăm, c-o să servim și purcelul acușica. Că d-asta ne-am adunat acilea, să mai tăiem și noi porcu’, să-l ingerăm, să mai punem țara la cale, că merge c-o palincă și c-un vin nobil.” „Da ce, domnu’ doctor, nu te mai codi așa, parc-ai fi printre străini, haideti, că ne cunoaștem cu toții, cunoștințe vechi, nu?”, se urnește l-a vorbă și Stamate. „Hai, mă, Liviule”, mă trage de mânecă Irina și eu mă prăbușesc extenuat pe scaunul de lângă mine. Am stat așa multe minute, nu puteam scoate nici un cuvânt, deși am încercat de mai multe ori, dar totul se derula ca în filmele mute, apoi cu încetinitorul, vedeam mărite toate de timpul care se scurgea precum un fluviu în deltă, ca printr-o lupă care magnifica și lăbărta gura plină de bale și hartane a lui Burcea, fălcile directoarei care plescăiau cu grăsime peste icrele de Manciuaria, buzele țuguiate ale Irinei care sugeau dintr-o măduvioară plăpândă, respirația grea a lui Stamate peste jumările de porc sfârâind cu frăgezime în gură. Nu mai înțelegeam, totul era dezlânat, fragmentat, ca un colaj de secvențe pestrice și totuși cumva legate între ele, țoiurile cu țuici sclipeau ca zăpada și se reflectau pe acoperișurile caselor și de acolo se pierdeau în tandrețile Căii Lactee. Într-un târziu m-am dezmeticit și am articulat: „Da ce faceți aici cu toții, cine v-a adunat pe toți pe prispa asta?” Au izbucnit cu toții într-un râs isteric care a durat câteva minute. „Păi, mă tătu-cule”, zice Burcea cu grăsimea de pe burtă tremurându-i ca piftia, „cine să ne-adune? Partidul ne-a adunat, păi ce, suntem noi de capul nostru, nimeni nu e de capul lui.” „Care Partid?

Nu s-a dizolvat?“, întreb eu năucit. „Păi cum care, Partidul e unu' singur, chiar dacă se organizează unii în mai multe, așa cam vreo sută de partide, așa, la mișto, ehe, tătucule mai ai multe de-nvățat, ești incorigibil, te crezi în afara sistemului, dar nimeni nu e în afara sistemului, nimeni nu scapă din ghearele lui, nici dacă el crede așa, iluzii, tătucule, iluzii, că dacă nu mergi cu plutonu', societatea te aruncă afară ca pe-o măsea stricată, ca pe-o tumoare, că știți ce-i aia mai bine ca mine, că doar sunteți de meserie, ce naiba.“ Toți se uitau printre mestecături și mușcături la mine, cu niște ochi complici și plini de înțeles, înlăcrimați de încântările și desfătările, de mirosul și gustul forate cu sălbăcie din țesuturile marinate și rostogolite cu poftă până dincolo de orizont, în mațul gros.

„E, da mai lăsați politica, hai să ne mai și distrăm, hai să mai facem o pauză și să vedem cum se sacrifică porcul, hai-deți, poftiți în ogradă“, ne-ndeamnă cârciumarul, „să vedeți ce n-ați mai văzut, sacrificare profesională, corectă, ca la carte, ce mai, meserie curată, hai, că e o încântare, n-ați mai văzut porc tăiat anatomic, cum zice doctorul Ciofu, după Testue, topograful, marele anatomist francez, maestrul doctorului Ciofu, care ne face acum onoarea să ne demonstreze cu bisturiu de maestru cum se hăcuie un porc, topografic, cu finețe, cu precizie milimetrică de mare profesionalism.“ Cu puțină chinuială, niște haidamaci scot godacul din cocină și-l trântesc pe-o rână. La greutatea lui, porcul simțise primejdia. „Dumnezeu să-l odihnească!“ În mijlocul unui grup în halate albe, cu bonetă pe cap, distinsul anatomist, marele anatomist și distinsul doctor Ciofu, asistentul meu de la anatomie, cu mișcări coregrafice de mare artă, se apropie de porcul care e întins de patru oameni în țărână, se apropie și-i pune un picior pe grumaz, apoi, cu precizie și cu eleganță, îi înțepă carotida cu o mișcare fulgerătoare și de mare eleganță cu un bisturiu chirurgical, apoi îl mișcă în sus și-n jos. Sângele îi țâșnește pe halatul alb, îi împroașcă boneta frumos aranjată pe oasele frunții de pe care acum se scurg broboane de sudoare, în timp ce doctorul Ciofu face clăbuci în colțul gurii. Porcul n-a plâns mai deloc. Câteva icnete și-un guițat prelung și ascuțit. M-a apucat un fluid cald prin tot corpul. A trebuit să stau jos. Parcă vintrele din mine se răscoleau luate într-un vârtej universal.

Cârciumarul ne explică: „obiceiu' spune că porcii încep să se taie imediat după sărbătoarea de Sfântu' Nicolae, în fiecare zi, cu excepția zilelor de post negru și de duminică. Anul ăsta, din cauza evenimentelor politice, nu s-a putut desfășura cum trebuie datinile străbune, așa cum scrie la carte. Acum să vedeți ce frumos o să fie. Urmează treburile muieresti: curățirea, spălarea, mărunțirea, preparatul și gătitul... Recompensa: hălci rozalii, minunate, sfori de cârnați, caltaboși grași, sângeretele... Cu un an în urmă a fost halimai mare, că îl uitaseră pe unu' încuiat în coteț lângă ăilalți porci. Să vezi ce hai a fost. L-au scos de-colo dărdăind ca piftia, haaaaaa... credea c-o să-l sfășie porcii înainte să-l taie și pe el, haaaaaa... ce hai a fost... da ia uite ce panică e între zburătătoare, haaaaaa... Cred că le vine și lor rândul la ceaun.“

Între timp oamenii au început să se pună pe treabă. Au răstignit porcul și i-au umplut gura cu paie și i-au curățat limba de lături. Nu s-a pierdut nici o picătură din pradă. Toți

i-au urat într-un glas: „Să-i fie clisa gustoasă!“ De pe uliță, două babe trec într-o căruță: „Dumnezeu să-l aibă-n pază și să-l odinească!“ zic către porc. Responsabil cu țoiurile e un om în vârstă și cu obraji roșii. Împărțea la toți în ogradă, pe prispă, la gură cască, cocoțați, cu ochii scăpărând de foame.

A urmat „șlefuirea“ șoriciului. Cu câțiva baloți de paie i-au pârlit șoriciul răposatului. „Unii folosesc și butelia“, zice printre dinții stricați, o femeie durdulie cu obraji ca ardeiu, „că gazul arde mai bine părul, iar șoriciul e mai rozaliu.“ Cu scrumul rămas, cu apă caldă și peria de paie, porcului i s-a făcut rânduiala finală. „Gozila“, cum îl poreclise cârciumarul, era negru tăciune. Unul dintre nepoți l-a descălțat de unghii și i-a crestat urechile. A urmat o pauză de palincă. Scânteile de la pârlire se înălțaseră sus, peste stâlpul de telegraf, pârlind un stol de berze în zbor. „Hait, o mai merge acum telefonul?“, râde Burcea. Se ia o altă pauză de palincă. Se înserase și fiecare dovedise o juma' de țuică. Eu rămăseseam pe scaunul scund, vlăguit și mut. Vedeam totul ca la cinema, pe o pânză îndepărtată și rece. Ceilalți nu mai mă băgau în seamă. Își vedea fiecare de paharul lui.

A urmat un bărbierit atent cu cosorul. Apoi o curățire cu apă caldă. „Șoriciul e mai gustos spălat în cenușă, zice directoarea care îmi puse o palmă pe umăr. „Călduț încă, tăiat în șuvițe îmbârligate și cu grăsime pe el, îți pocnește între măsele. Unde-a plesnit, îi ă! mai bun șoriciul!“, încheie ea cu scânteii în priviri.

Nimic nu se pierde, totul se mănâncă, sună ca o maximă a biologiei sau zoologiei. Copiii cârciumarului se apuc de hăcuit. Au proptit decedatul pe o bucată de lemn. Lau tăiat pe burtă. „Cu grijă, mă, să nu-i spargeți mațele și fierea“, urlă cârciumarul la ei, „că împruțiți porcul de nu-l mănca nici viermii“. Unii îl mai taie și pe șiră, se întoarce el rânjind la noi, după ce îi taie țeasta cu două lovituri de bardă. „Ia uite cum rânjește Ghiță Porcu din găleată, parcă se uită la noi și nu-i vine să creadă că l-am omorât“, zice Stamate, clătânându-se puțin pe picioare. „Că el credea că l-au crescut oamenii ăștia de dragu' lui, să se joace cu el prin ogradă cât e de rumen și grăsuț, așa, ca un bibelou. Ce să știe el săracu' că oamenii-s flămânzi și nu le arde de joacă. Eheee.

Parlagiile nativi îi scot măruntaiele. Femeile le preiau zglo-bii, cu voci ondulate, pricepute, voluptoase. Au părul prins la spate cu piepteni de abanos și basmale înflorate, îi și fote de sărbătoare. „Că odată e tăiatul porcului“, șuiera abțiguit Burcea, sorbindu-le din ochi pe codane, „chiar dacă anu' ăsta a fost mai târziu, de, ce să-i faci, motive obiective: tăietura sub limbă a lu' Toărășu.“

Ficatul printre rinichi, plămânii lângă inimă“, zice acum și Irina, luată și ea în euforia crimei, cu nostalgia orelor de anatomie din sala de disecție, „merg alături de mațul gros și de stomac, la tobă, caltaboș și sângerete. Mațele spălate în trei ape sunt numai bune la cârnați. Cei babani, nu ca cei slăbănogi, cu maț de oaie. Suprapunerea culturilor culinare“, zice ea cu un aer doct și un ton sofisticat, luată de aburii alcolului. „Până s-ajungă jamboanele în butoiul masiv, se scoate osânza, bună la plăcinte“, sare și Stamate, „se topesc în gură de-ți înghiți și dinții.“

Din nou pauză. Știrbu' împarte palincă. O codană de vreo optsprezece ani, îmbujorată de emoția actului ritualic, dar și de atâtea priviri bărbătești, împarte păhăruțe de vin pe-o tavă aurită, cu milieu alb. „Tare-i bine!“, grăăie cu des-tindere directoarea. „Daaaa“, aprobă abțiguiți bine Stamate și Burcea în cor, „păi unde mai găsești dumneata șorici și palincă în lume“ continuă Stamate, nici prin pustiurile Australiei, că acolo numai canguri, broaște țestoase și struți, ce să mănânci la ei?“

Nimeni nu mai știe care-i paharu' cui. Deodată pe poartă intră Bidinel cu Burdușilă și cu ceilalți milițieni. Aoleo, mânca-v-aș, ia uite ce ospețe, păi, pă noi nu ne chemarăți?“, se rățoiește Bidinel către cârciumar, prefăcându-se supă-rat, păi, da noi suntem ciumați, frate-mio alb?“ „Păi, dacă nu eram noi, cine vă mai scăpa dă comuniști, lume?“ gâl-găie Burdușilă. „Dă societatea cea mai avansată?“, zice șugu-băt al doilea milițian. „Șunci, jamboane și cârnați“, se aude vocea profetică, precum în deșert, a celui de-al treilea mili-țian, mai învățat, „nici un pește de post, simbolul domnului nostru Isus Hristos, nici un orez de purificare, nici lăcuste, nici miere, cum se spiritualizau pustnicii în pustie! Nu știu unde o s-ajungeți, în cazanul cu smoală, vă prorocesc!“ „Da ce-ți veni, mă nene, te-ai făcut popă?“ întrebă Burcea. „Nu, să trăiți“, luând poziția de drepti milițianu. „Nu, dar sunt pe cale, au murit prea mulți oameni nevinovați, copii...“ „Și ce-ți pasă ție de copiii altora, mă, frate-mio?“ se zbârlește Burcea la el, „vezi-ți de-ai tăi, că să nu moară pe vatră de foame și nu te mai fute grija dă alții.“

„Tovarășe Burcea, să trăiți“, ia poziția de drepti al doilea milițian, „am prins pă unu care făcea scandal și striga „Jos Ilici, jos Frontul... l-am ridicat, l-am burdușit bine și l-am băgat la mititica pentru stricarea ordinii publice. Ce ordo-nați să facem cu el?“ „Ce vreți, mă, să faceți?! Dați-i drumul, acum e țară liberă. Că degeaba strigă, că nimeni nu-l ia în seamă. El strigă ca nebunu' și noi ne vedem d-ale noastre nestingheriți. Care e problema? Mai ne-ncurcăm și cu el? Hai, puneți-l pe liber! Să se ducă unde-o vedea cu ochii și unde a-nțarcat mutu' iapa și tata cârlana! Că n-are un' să ducă. Și nu mă mai face tovarăș că te pleznesc. Că n-am mâncat din aceeași strachină. Acum suntem toți domni, auzi tu, domni, mă, baroni, mai mult eu, că tu ești un... d-ăla..., un mucos cu ochi...“ „Da, să trăiți!“

„Hai, ordine, fiecare la treaba lui“, ordonă cârciumarul. „Câtă vreme bărbații trebăluiesc cu jamboanele și șuncile, femeile să-și vadă de cârnați și șorici.“

Doctorul Ciofu apare la costum, spălat, curățat și parfumat cu lavandă englezească. Începe perorația lui obișnuită, frecându-se pe piept, fumând pipă cu tutun *Aroma*, olandez, și făcând un mic clăbuc în colțul gurii, pe care-l mai spăla din când în când cu whisky scoțian. De data asta subiectul academi-c e ceva mai diferit de cel de la orele de anatomie: „Picioa-rele se despică mai întâi, să nu facă viermi. Altfel, nu-i bine, mă-nțelegi de ce. Vor sta acolo patru săptămâni, dacă-i iarnă blândă. Dacă-i ger însă, trebuie mai mult. În timpul acesta zemuiesc bine. Apoi se scot și se suflă cu boia. Urmează să se dea la fum. Apoi vin jumările înăbușite în varză călită cu

ceapă, jamboanele și șuncile frecate bine cu sare, care se întind în cadă pe un praf gros de sare și se sting iar cu sare. Totul în sos de sare. Toate tăiate cu finețe și precizie anatomică, după toate canoanele topografice. Până de Paști, jamboanele sunt numai bune, fierte și cu sos de hrean. La vreo câteva săptămâni se scot și se amestecă c-un kil de usturoi pisat. Apoi vin piperul, sarea și cuișoarele pisate, boiaua și maghiranul. Toate sunt necesare, altfel nu are haz. După sărătura șuncilor se trece la cârnățaraie. Cârnați groși cu foiță subțire de maț, din cea mai fină, de te uiți prin ea și vezi dincolo cum ninge“, încheie doctorul Ciofu dând înțelept din cap, rotund, și frecându-se tandru pe reverul stâng al hainei din stofă englezească care-i acoperea sânul, vizibil prin mătasea cămășii. „Aoleo, că fru-mos mai vorbiși, mâncați-aș pantofii tăi dă lac“, se dă de cea-sul morții iluminat de un extaz estetic, Bidinel.

E o atmosferă încinsă ca la cazanele iadului. Păcătoșii roiesc încoace și-n acolo, se agită ca gândacii înfomețați de viață, de mațele porcului, și-nsetați de tot ce se poate bea, în afară de apă de ploaie. Femeile frământă cozonacii, își înfundă mâi-nile până la cot în cocă, parc-ar spăla rufe. Ginerii nu mai pri-didesc cu ultimele îndemnuri. Cârciumarul ne explică: „Un cârnățar arată ca un obuzier. Mai întâi se agață mațul. Câr-natul se lasă cât de lung e intestinul, preț de câteva picioare. Din când în când se frânge în bucăți mai mici. Apoi se bagă în beci, la uscat. Peste câteva zile se bagă la afumătoare.“

Deodată se face liniște mormântală. Mă întorc și văd că în curte intrase un bătrân în haine albe, orb, cu ochi albaștri, sprijinindu-se în toiag. Părea un patriarh biblic. Toți încreme-niseră. Bătrânul se oprește ritualic în mijlocul curții. „Așa cum Moise a grăit după ce a văzut duhul Domnului pe munte, așa vă grăiesc și eu acum: Să nu mințiți, să nu furați, să nu omo-răți, să nu batjocoriți, să vă iubiți și să-l ajutați pe aproapele vostru și pe cei nevoiași și să nu păcătuți împotriva datini-lor străbune...“ „Pomana porcului!!! Pomana porcului!!! Să trăiască!!!“, se-aud voci de peste tot. Bătrânul se îndepărtează. În urma lui aleargă copiii murdari. Se înserează cu spasme. „Hai, că muierile au gătat o mâncărică la repezeală“, se pros-tește Irina, cu glas schimonosit și scofălcit, „o papară de creier aburind, învărtită în tigaie cu ceapă și cu ou bătut. Grețos, dă' grozav pentru cine are ficat. Mmmmm... Jumări în untură.“

La fiecare bucatică scăpată în gura mâței, căteii casei, ținuti în lanț, se îmbolnăvesc de oftică. Poftesc la oasele din ciorbă și la zgârciurile trebuincioase piftiei.

„D-acum, îi gata!“ Caltaboșii fierb de mama focului, îngroșându-se văzând cu ochii. Varza cu jumări și grăsimile sfârâie în cratiță. Sângeretele se perpelesc în tigaie. Pe prispă, pe fața de masă înflorată, țoiurile își întind gâturile după muș-terii. Vinurile negru și cel ghiurghiuliu se agită și ele cu nerăb-dare, în așteptarea moftangiilor. Alături, șoriciul se zbate în străchini. Mirosul cârnatului proaspăt s-a răspândit în sat și-a dat adunarea, mai mulți vecini apar ca din pământ, își agață gurile știrbe și schimonosite de foame între ulucile putrede. După toată palinca scursă, frigul aprinde starea de spirit. Scârțâie mațele prin ogradă de zici că-i cutremur. Se prind toți în horă. Bidinel cântă la acordeon de mama focului, cu patos țigănesc. Stelele străjuiesc nepăsătoare pe cerul negru.

“Urmează pomana porcului. Să nu fim habotnici și să ne veselim. Să ridicăm paharul și să ne-nfruptăm din bunătați cât mai suntem în viață, că nu se știe. În decembrie, la anul – altă crimă organizată!!!”, murmură nostalgic colonelul Burcea.

Se făcuse seară de-abinelea și tăcerea e tocată de greieri. “Hai, mă, docotore, să ne întreținem puțin”, se aude vocea lui Borcea. “Hai, trage un scaun și vino încoace, să ne sfătuim, că veselie-veselie, petrecere-petrecere, dar bisnisul e bisnis. Auzi, dă-te mai aproape, c-am o vorbă. Vezi că noi ne pregătim, da ce te uiți așa, ne pregătim..., noi ne pregătim de putere. Ne pregătim să ne luăm și noi câte ceva din economia socialistă, din bunurile statului, că ne-a ars buza până acum, am apucat numai firmituri, că eram noi puternici cuăștia micii, dar nu puteam face ce vrem chiar dă capul nostru, trebuia să stăm drepti în fața superiorilor, și dacă aveam un bănuț la ciorap, tot degeaba, unde să-l cheltui, că stătea ăla împușcatu’ cu ochii pă noi și cu cotoaroața aia dă chimista zoaielor. Că făcea ea polimeri cum fac eu la oliță. În cornetele alea în care vindea ea semințe când era pe la colțuri, zămislea ea polimeri și cauciucuri și draci. Codoaica naibii. Stăteau alții mai mari cu ochii pe noi și te-ntreba de unde ai bani să-ți iei Merțan sau BMW, că chiar dacă aveam noi salarii mari nu puteam să ne afișăm chiar așa, să sfidăm poporu’. Și ne strecuram și noi la magazinele partidului, dă asta nu era viață, nu eram liberi să facem ce vrem. Dă d-acum schimbăm și noi foaia. Acum să vezi libertate-n toată regula, tătucule, să facem și noi ce ne poștește buricuțu. Eeeee, dar să lăsăm, să trecem la trebile noastre. Auzi, noi vrem totul pentru noi, adică totul, ce zic eu, nu totul, le mai lăsăm puțin și lor, că după aia de la cine mai mulgem, că statul e cea mai bună vacă. Să luăm și noi pământuri, să fim și noi boieri, ce dracu, facem ceva speculă, privatizăm și noi să devenim și noi burgheji, așa, și facem afaceri cu statul ca să-i dăm țepe. Ei, ce te uiți așa, ce-și holbezi ochii?!” “Care noi?”, îngăim eu. “Doamne ferește, doctorașule, cum care noi, da tu pe ce lume trăiești? Noi,ăștia amărăștenii ca noi, băieți din popor, noi cei de la butoane, c-acum noi suntem la butonare, noi cei care ducem greul țărișoareiăștea. Care o păzim de dușmani, care o cocoloșim cu osanale, care o dăm la străini pe ce de nimic, mâncarea noastră și armele noastre și pădurile și uzinele și combinatele noastre pentru fier vechi, dar ne luăm și noi șpaga înapoi. Care toți aniiăștia am păzit-o din interior dă flușturateci și câini turbați de tot soiul și am cărat cu toptanul pe la străinași. Relațiile sunt acolo, la locul lor, oamenii noștri sunt la posturi, ei au relațiile, ei vor duce în continuare greul, adică noi... noi vom continua să cumpărăm și să vindem, mai mult să vindem, să vindem fier vechi din combinatele părăsite și lemn și munți și mine și mine-reuri și uzine speciale și ce-om mai putea, că fier și lemn e din belșug în țărișoara dacilor. A vitejilor. Și ne ocupăm și de alchimie, din fier nou, scoatem fier ruginit. Iar munții cresc ei la loc. Că sunt destule fire electrice și tablă și fier în marile uzine. Și șine de tren. Declarăm totul în faliment și punem totul pe butuci, toată industria, unde e mai mult fier, acolo distrugem mai mult. Unde e tehnologie avansată, acolo găurim. Ce industrie, cine mai muncește? Munca e grea,

nenicule, și nouă ne trebuie fier vechi, rugină, pleavă, cum le trebuia dacilor aur, metalul sfânt, așa ne trebuie nouă fier vechi, metal aducător de leițcari. Facem o debandadă dă nu se mai vede om cu om. Și aurul dacilor și așa se va duce pe apa sâmbetei, că-l vom lua din muzee și-l vom da la contra-bandă, nimic nu scapă. Că fala fabricilor și uzinelor va fi mai blândă cu noi în formă de fier vechi decât în formă de producție. Dă-o-ncolo de producție, că ni s-a acrit lucrul în schimburi și cu foc continuu, ne-a ajuns până peste cap cincinalele în patru ani și jumătate’ și depășirea normelor, că strângeau țărani recoltele care nu le făceau niciodată, le strângeau cică înainte de termen și se raporta dă cățelușii ăia cu volgi și bobede, dă umblau ca vagabonții pe ogoare. Dar nimeni nu-i întreba dacă e adevărat, toți erau mulțumiți să raporteze *toarășului* că s-a îndeplinit, și *toarășul* că i s-a raportat și toată lumea bătea din palme ca oligofrenii. Om mai vinde ce e mai bun pe la vecini, sau chiar și mai departe, să ia totulăștia, că șpaga e șpagă, și ordinul e ordin. Dă să ne-ntoarcem la câinii noștri. Ce te holbezi?” “Nu, nu, dar nu-nțeleg”. “Ce nu-nțelegi, domnule, ce e de ne-nțeles aici? Nimic nu se schimbă, nimeni nu se schimbă, adică nimic esențial, doar de fațadă, i-am trimis pă niște boșorogi din vechiul regim p-afară, din ăia căpoși și bolșevici anchi-lozați, i-am speriat că vine noul regim și că va fi vai dă capul lor în pușcării, și-au luat catrafusele și-a tulit-o, prostănacii. Alții care-au rămas i-am tras pe liber și le dăm pensii grase. Așa c-am rămas noi p’acilea, singurei prin tăpșan, să facem ce ne poștește buricuțu, nătărăii cred că e democrație, că poporul are puterea și conduce, când ai mai văzut matala așa ceva? Păi dacă ar conduce poporul ar fi o debandadă că nu s-ar mai înțelege om cu vierme și vierme cu gândac, auzi, să dea ordine și sugestii 25 de milioane de voci, de răgnete, de isterii, toate de-odată și în tandem, cine ar mai înțelege ceva? Nu tătucule, nu și iar nu. Că nu d-asta am pus noi osul la revoluție și ne-am sacrificat niște colegi. A mai murit și niște papagali..., păi, cine i-a pus să se bage p-acolo, adică cine..., noi i-am pus, dar și ei dă capul lor... păi, cum să permitem așa ceva, că pormă și-o luau în cap, cum și-au și luat-o, cică jos comunismul, doamne ferește, auzi, jos comunismul, ai mai pomenit așa sacrilegiu, păi, după atâtea jertfe, la canal, în pușcării, cum jos comunismul? Aaaa, așa, de fațadă, da, adică ce e comunismul, a fost și el bun cât a fost, mâncărăm o pâine cât a fost, acum gata, și-a trăit traiul și-a mâncat mălaiul, e rândul nostru, cei care-am făurit și-am pus umărul la făurirea comunismului, a celei mai drepte societăți, că ne-am îndreptat pă socoteala coșcoviților și cadavrelor și pă prostiaăștora care fuse carne dă tun, dă trase la fiare și țevi, la porumb și păpușoi, la furnale și în mine până le-a venit boala. Auzi, jos comunismul, păi, noi avem treabă, tocmai d-acum încolo avem mai multă treabă. Facem un comunism cu față umană, adică un capitalism sălbatic. Statul e cea mai grasă vacă de muls iar noi cei mai buni afaceriști cu statul. Dai și tu din minister o lucrare pă care s-o plătești de la buget de trei-patru ori cât face, iei și tu o spăguliță grasă. O mână spală pă alta. C-asa-i tătucule în noul capitalism. Păi, dă ce l-am ținut pă Zămbărețu’ și pă ceilalți, toți oamenii noștri, dar și ai lui Gorbi, că pă toți pensionarii i-a pus prin

ministere, mulți dovediți de Ceaușescu drept moscoviți, spi-
oni. Ei sunt chezășie că nici un fir dă păr nu se atinge dă
oamenii lor, dar nici d-al nostru. Avem și noi grijă. Așa că
avem treabă, ne punem pe treabă, preluăm ce preluăm, dăm
ce dăm, luăm șpaga ce ni se cuvine la vânzare, la aprobare,
la ce-o mai fi, apoi devenim și noi baaaaaaștani, aproopi-
tari, vezi, industriași, bisnismeni, adică nu ca ăia, bișnițarii
ăia dă vindeau bilete dă film la Patria, dă făceau și ei profit
câtiva leuți, nu... deschidem companii, adică firme, să fim
și noi cu firmă la poartă, că suntem băieți dă mătase, băieți
dă băieți... Firme cu sediu în afară, să nu se știe ce facem și
să nu dăm noi taxe la stat, că nu suntem proști, e munca
noastră, chiar dacă profitul vine tot de la stat, și ce profit,
neicăăăă, barosan, înzecit. Hai, că iar te holbezi, n-ai înțeles
nimic. Ascultă aici, cască bine urechile. Deschidem firme
de șosele, de construcții, de tot felul dă servicii, dar aface-
rile nu le facem cu alte firme, păi ce, suntem proști? Cu alte
firme, ca să facem și noi un profit acolo, dă milogi? Că o
firmă nu se lasă ea jumulită cum se lasă statul. Nu..., noi
facem cu statul, drăguță, cu statul, că tot ai noștri sunt, că
din sistem sau nu, nu va mai conta..., că vom crea un nou
sistem, bazat pe bisnis, adică pe jaf și pe șpagă, o încrengă-
tură dă nici dracu' n-o mai dăscurcă, toți vor mirosi banul
și va da contracte oamenilor noștri, vom tatona, și dacă merge,
și de ce să nu meargă, contractele vor fi pe bani mulți, de
zece ori cât costul normal al lucrării. Vom schimba și con-
tractul din mers dacă e nevoie. Întâi încheiat pe bani puțini,
noul contract se renegociază și se semnează pe mult mai
mult după scurt timp. Schema e simplă. Și totul va fi garan-
tat de oamenii noștri, vezi bine, politicieni de vază, vor învăț
valuta pe degete. Corb la corb nu-și scoate ochii. Totul se va
învârti în jurul banului. Nimic nu va mai conta. Cei ce se
opun vor fi călcați în picioare, și metode sunt, sau cumpă-
rați și mituiți, și dacă nu merge, deschis dosareși șantajati,
schema e veche de când lumea. Vor vrea și ăia din străină-
tate să bage ceva bani, să facă profituri grase, îmbârligarea
va fi groasă, ițăraia politică și de interes se va internaționa-
liza. Că vorba aia, <sculați voi osândiți la viață, sus>... eee,
ce nostalgie revoluționară... Mafia e mic copil. Să vezi la noi
sistem. Îțările fină, broderie de Lyon, c-am mai fost și noi
p-afară, da degeaba, că nu prea puteam să ne facem de cap,
să scoatem valuta la vedere, jinduiam și noi. Ei, nu te mai
holba așa! "Și cum o să fie cu poliția, cu procuratura, cu
legea?", încerc să dau o replică care mi se părea din ce în ce
mai caraghioasă. "Ce lege, domnule, legea o face cel puter-
nic, adică banul, legea e bună pentru proști, să îi faci să tacă,
să nu intre în competiție cu tine, să nu sară la gâtul tău când
se prind de șmecherie și nu mai pot. Dacă se prind. Legea e
să te protejeze tot pe tine. Toți vor fi "ațiși" și vor închide
ochii. Legea va fi folosită la comandă, împotriva unora și ca
să-i apere pe alții, în funcție de interes și de nevoi, la comandă,
înțelegi?" "Dar presa, cum rămâne cu presa, jurnaliștii și
scriitorii vor dezvălui..." bâjbâi eu din nou. "Hai că ești nos-
tim, tătucule, nu ți-am spus, dacă îi facem să tacă pe politi-
cieni, nu-i facem noi să tacă pe ziariști? Și scriitorii? Unde ai
văzut matală să scoată colțu' scriitorii. Ce naiba. Meseriași
suntem, profesioniști. Mai ales că unii vor fi tot de-ai noștri.

Scriitorii și jurnaliștii vor fi mulți și cu duimul, pentru inte-
resul nostru. O să joace cum le cântăm noi, avem băieți tineri,
maeștri cu diplomă la calomnii și dezinformări. Că Partidul
nu doarme. Va fi bălăcăreala atât dă mare că toți vor fi în
aceeași troacă dă porci. Și care nu e cuminte, nu e bine de
el, că doar văzuși cum e cu pomana porcului, ăăă, ce naibii?
Ai văzut cum guiță Ghiță-Mobidick. La urma urmei, încet,
încet, vor prelua frăiele copiii noștri și copiii lor, că ce se
naște din pisică șoareci mănâncă. Sânge pur, carne din car-
nea noastră, aceleași apucături și aceleași pofte."

"S-or găsi unii, marii noștri prozatori, să vă înconde-
ieze", mai apuc să zic și Burcea îmi pufăie în nas: "Și dacă
se-ntâmplă să mai fie câte unu rățacit, cine o să vă citească,
bă, cărțile, că bună parte a poporului e vândut, mai ales
intelectualii, mulți au colaborat, sunt ei proști să se demaște
singuri, că au și ei conștiință, nu? Iar pă țâncii ăștia mici și
cu caș la gură nu-i mai interesează, în câțiva ani vor uita
totul și o să fie agasați de insistența voastră cu comunis-
mul. "Descrierea și analiza comunismului", nu văzuși, nu
vor mai da doi bani, îi vor interesa sexul și propria nimic-
nicie. Iar alții vor vrea comunism. Cică alt comunism, făcut
de ei, alți paranoici puțoi, care se cred mari rahați, cică ăia
dă dinainte n-au știut cum să procedeze și că d'ăia au eșuat.
Nu tăticu', au eșuat din cauză că au fost niște paranoici cu
inclinații criminale. La asta duce puterea. Totul e determi-
nat genetic. Omul nu e pregătit pentru comunism, ăsta-i
adevărul, alcătuirea umană e în contradicție cu idealurile
utopice ale comunismului și cu punerea lui în practică. Iar
puțoi vor comunism, pentru ei e ca și cum te-ai da expert
în femei fără să fi fost vreodată la femei. Că dacă nu știi cum
a fost vrei să-l încerci. P'ormă iei *pelicinile* în cur să te vin-
deci dă scurgeri. Cu SIDA o să fie mai greu, dar sunt liberi
să-ncerce. Iar comunismu', cu obsesia lui pentru egalizare
antinaturală, cu lipsa lui de adevărată competiție și merit,
e de la-nceput sortit la balamuc sau la Bellu." „Dar bine,
credința," mai apuc să îngaim, "credința va înflori prin-
tre oameni..." "Ce credință, cocoșelule? Oamenii au cre-
zut că cred, trebuiau și ei să mai creadă și în altceva, și cine
credea, babele și moșii? Că numai ei mai aveau rămășițe
d-astea burghezo-moșierești, sau oamenii simpli cu ata-
visme rămase din străbuni, de fapt niște superstiții, niște
rituri, na acolo, să aibă și ei motive să bea și să mănânce,
să taie porcul și pasărea, și mielul de paști, să se simtă și el
criminal un pic, na, își mai vărsa și el năduful pe animale,
dacă pe alții nu putea. Cum făcură oamenii ăștia chiar azi,
cu căsăpirea porcului. Dar asta e credință, tătucule? Palpită
bojocii-n ei să se-ndoaie, cică respectă ritualurile tradițio-
nale și prescripțiile religiei, haidade, mațu' gros, pe ăsta da,
îl respectă cu sfințenie. Iar la ăia mai tineri, mulți în par-
tid, le spui: n-ai voie, că te ia mama-dracu', iar alții-s atât de
scârbiți și cu voința frântă că nu le mai pasă de credința asta,
mai mult pe la cozi și prin bodegi să-și spele ficații de supă-
rări. Ziua de azi și de mâine, tătucule, astea sunt Dumne-
zeul lor. Iar popii noștri sunt instruiți la sânge să se poarte
în așa fel încât să-i îndepărteze pe oameni de biserică. Să
bea, să preacurvească, să vorbească urât, să cerșească bani,
ce mai, comportament de bagabonzi. Ce-i drept, le place și

lor. Da' tot ce văd și aud raportează imediat, ca nu cumva să se nască vreo răzmeriță. Iar ăia d-afară tot ai noștri sunt, păi ce, puteau să iasă fără acordul nostru? Sunt tocmai buni, prin ei îi controlăm și pă dușmanii d-afară. Că oamenii-s creduli, zice că dacă-i popă e omul lui Dumnezeu. Nu fâți-șoare, e omu' nostru credincios, că asta-i credința lui: partidul nostru nevăzut. ” “Bine, dar acum tinerii vor avea un alt suflu... ” “Suflu, pă dracu, păi, ce vrea omul? Oricum s-ar numi dorințele lui, verzi și uscate, dorințele-astea nu sunt decât una singură: Ciolanul, tătucule, cio-la-nul, ai înțeles? Țștia confundă de fapt, ca întotdeauna, credința cu biserica. Păi când i-or vedea pe popii ăștia tineri că se poartă mai rău ca ăilalți, merțedesuri, cerșetorie, bețiveală, lanțuri sfinte scumpe în jurul gâtului, trene lungi din mătăsuri fine cât pomelnicul sfintei Parașchiva, cu cușma aia cât barza pe cap, se vor duce învărtindu-se cu tot cu religie și credință.

”Și dacă o să se instaleze monarhia, regele o să vină înăpoi și o să...”, mai apucă să zică, încâpățânat, că Burcea sare ca ars “Ce rege, dom'le, ești nebun, în plină expansiune a globalismului, a stângii, a liberalismului și democrației? Haida-de! Mai vrea românu' rege, mai știe el ce e ăla rege, când l-am făcut și pe el de rahat? Omul de rând, de la sapă, de la coada vacii, din uzină vrea să se simtă el rege în țara lui! Pă Mihai, regele, o să-l jucăm cum vrem noi, dacă vine nu-i dăm intrare în țară. Îl întorcem din drum. Că bunurile sunt ale tuturor, deși unii se-nfruptă mai mult din ele decât alții. Auzi, regele, cică vine, de unde să vină, unde să vină, că îl întorcem de la aeroport, aterizează pe aeroport, da nu trece de vamă, nici nu calcă pe pământul patriei, îi întorcem avionul direct, imediat după ce aterizează, că nu-i dă nimeni intrarea, sau și mai rău, dacă insistă, îl primim pe aeroport, îi dăm drumul puțin prin țară, așa, ca la cățeluși, îi dăm puțin să miroasă un cubuleț de zahăr, să aibă speranțe, să creadă că se poate duce la mormintele strămoșilor, îi dăm drumul să avanseze un pic și pe urmă când i-e lumea mai dragă, când crede că a ajuns la morminte, pac, îl întorcem din drum, ne batem și noi joc, joc și joacă, până se lasă păgubaș. Că și el a plecat cu marfarele pline. Și se mai și laudă p-acolo că el ar fi făcut insurecția la 23 August, nu tovarășii noștri care s-au sacrificat și au murit. Păi ce, tovarășul nostru d-acum îi urăște pe regi, e convins, e fanatic, d-abia așteaptă să-l prindă p-aicea și să-l joace-n foi de viță, după nevoi. Îl ținem așa, în suspans, până când se lasă păgubaș. Mai încolo, când nu mai e niciun pericol să vină el să facă pe monarhistul la noi în țară, îi dăm și lui puțin câte puțin și batem palma, așa, dă ochii lumii, să zică lumea liberă că suntem liberi. Îl lăsăm să stea aici, îi dăm și ceva domenii și castele, când ne-o veni nouă bine și n-o mai avea el dinți în gură. Hai, revino-ți. Ai, ce zici, vii cu noi, n-o să mai ai griji, nici medicină nu-ți mai trebuie, ăăă, ce zici? Că la ce-ți mai trebuie să te zbați în sânge și puroi când poți zace cu burticica la soare, prin Caraibe și oceanul Indian. Ce-ai rămas așa mut, domnule, ăăă, ai, ce zici, vii cu noi? Zi, dom'le ceva, ia uite-te cum se uită la mine! Da' ce-ai văzut omule, pă Scaraoțchi? Păălnecuratu'? Păucigă-l toaca? Zi ceva, da sau nu. Țșăăăă? Hai că văd c-ai muțit, văd că nu te schimbași. Tot purist ai rămas. O să vezi tu, că cinstit mori

dă foame, ai să rămâi doctor dă țară, că nu ești ca doctoru' Ciofu, să vezi ce operații plastice o să facă doctorul Ciofu la ăia care nu ascultă, ia numai să vezi. Cum nu e cuminte, pac cocoșelul afară. Țșăăăă? Le taie limba și pula și le-o agață în băț pe turla bisericii. Țșăăăă. Zi, măi doctore ceva!!! Stai aici dă piatră, că io mă duc să mai dansez un vals în ogradă. Ia stai tu aici pă piatră, că văz că-ți priește piatra. Michelangelo dă Bărăgan!!! Bravo ție!!!!

Într-un târziu, toți de prin ogradă se evaporă rând pe rând. Și Burcea, și Stamate, și directoarea, și Irina. Doctorul Ciofu se retrăsese de mult, copleșit de sarcina de peste zi și poate și de licoarea scoțiană. Se mai aude un zvon ușor ieșit din armonica lui Bidinel, un cântec lălăit de inimă amară, pârjolit și el la foc mocnit pe tăciunii dorului neînțeles. N-a mai rămas decât cârciumarul și cu vreo câteva femei, să mai deretice și să strângă ultimele farfurii, pahare, cuțite și furculițe, cărnăria și usturoaiele și piperul și boiaua și grăsimi și mațele, cioburile și gunoaiele. Bidinel adoarme și el cu capul pe acordeon. Un câine schelălăie surd înainte să intre în cotețul lui.

Mă duc și eu la culcare ca un somnambul, crezând că visez, în camera mirosind a var proaspăt pregătită de nevasta cârciumarului.

Noaptea cade ruginită ca o tablă veche și zornăitoare peste satele din preajmă, opaițele se aprind pe rând ca o mare de lumini pâlpăitoare. Frica, neliniștea și obida se îngroașă pe fundul odăilor neprimenite. În depărtare se aud vacile mugind și somnul ca o piatră de moară îndesându-se greu peste casele mirenților laolaltă cu scârțâitul sumbru și înfundat al viselor pe cale să se nască. Opaițele s-au stins și ele demult.

M-am trezit cu primul cântat de cocoș. La crăpatul zorilor pe prisă erau deja Burcea și cu Stamate. Se treziseră din beție. Ceilalți încă dormeau. “Aaaaa, domnu' doctor, ce plăcere, luați loc lângă noi”, mă invită Burcea amabil. „Stați aici, ce serviți, un cârnat, niște jumări calde, un șorici, poate o friptană, aaaaa, da și un păhărel de țuică, nu?” “Nu, mulțumesc, n-am băut niciodată alcool dimineața și nu prea mi-e foame, au fost prea multe bunătați ieri.” “Aaaaa, sper că nu sunteți din ăia mofturoșii. Ieri nu te-ai atins de nimic. Ai mâncat doar pâine cu răbdări prăjite.” “Nicidecum, dacă mi-e foame sau sete spun. Mai degrabă aș bea o cafea. Tare, neagră, dacă aveți din cea adevărată, că nechezol nu mai beau.” “Mareano, adu la dom' doctor o cafea d'ăia buna pă care știi tu s-o faci, hai, că dom' doctor trebuie să facă ochi.” „Acușica, conașule, cum să nu”, zice zeloasă Mareana și fuge în casă să pregătească cafeaua. „Știi, Stamate”, reia Burcea întorcându-și privirea către securistul meu de casă, că dacă nu era dom' doctor eu eram mort acum? Nu glumesc, mi-a salvat viața acu' câteva luni, era la spital, în biroul meu și am făcut un atac, era să dau ortul popii, da' a dat Dumnezeu că dom' doctor era acolo și m-a adus la viață.” Stamate se uită la mine bănuitor: “Da, am auzit eu ceva, știam că a fost la voi atunci, și că te-a ajutat, venea la voi când nu se ducea la spitalul Fundeni.” “Așa, că tu ai fost securistul lui,

așa, așa... bată-te să te bată, că și tu știi să-ți faci meseria, nimic nu-ți scapă, ai și oameni buni, ce e drept... Hai, ce să ne mai ascundem de dom' doctor, cred că bănuie și el că lucrăm împreună." „Da, domnul doctor a avut o intuiție bună", continuă Stamate, "când am fost la el ultima oară mi-a povestit de Malta, de ceva care se va întâmpla, nu știam dacă cineva i-a spus sau dacă era doar o intuiție. Știam atunci că ne vom mai întâlni. Și eu aveam o intuiție." Amândoi fac o pauză, se uită unul la altul cu subînțeles, pare că e ceva de care au discutat înainte. Stamate soarbe din Kent. Burcea se uită peste uluci. "Domnu' doctor, ce-ar fi să vă hotărâți să veniți cu noi... hmmm... să intrați cu noi în Partid, nu, nu al vechi, unul nou, adică tot cu oameni de-ai noștri, selectați, deretikați, mai noi, mai tineri, mai școliți, dar tot de-ai noștri, sau copiii noștri, că trebuie să o ia și iei din loc, nu? Să-și facă și ei un rost al lor, pe picioarele lor, că n-o să-i ținem noi toată viața, și trebuie și ei să ne ajute, să îngroașe rândurile, că fluviul e mai puternic ca pârâul. Așa că noi vă facem propunerea să ne urmați, să veniți cu noi, o să avem nevoie de oameni ca dumneata, de doctori destoinici." "Iaca și cafeluța, dom' doctor", ne întrerupe Mareana cu cafelele. „Burcea se uită sever la ea. Las-o aici și du-te în ale tale." "Acușica să trăiți, acușica", se scuză speriată femeia și nu știe cum să dispară mai repede. Burcea se întoarce spre mine zâmbind: "Ei, ce ziceți, veniți cu noi?" "Nu am unde să vin, tovarășe Burcea, știți prea bine, viața mea e înaltă parte, soția e în America, eu am luat examenele de echivalare, mă duc acolo și încep lucrul. Și-apoi, eu nu sunt unul de-al vostru. Nu aș face treabă bună, nu m-aș simți în largul meu, și eu nu mă simt bine decât atunci când fac treaba cum trebuie, fără să-mi spună alții vrute și uscate. Și dacă nu e drept sau corect, nu fac." „Tot sincer ați rămas, tot încăpățânat, nu te poți desprinde de ce ești...", remarcă filozofic Burcea. "Dar totul se deprinde, pofta vine mâncând", intră și Stamate în horă, "când o să vedeți ce avantaje o să aveți și cum o să vă puteți practica meseria... păi, nu o să aveți ca doctor în America ce-o să aveți aici, numai fiind cu noi, nici măcar nu trebuie să mai practicați... infinit mai mult o să aveți cu noi... decât oriunde pe fața pământului... vă garantăm..." Burcea mă privește cu ochii lui care își pierdeau expresia câteodată. Pentru el situația era clară. "Știam că nu o să acceptați, vă cunosc prea bine de-acum...", zice el melancolic, dacă Burcea putea fi melancolic. "Măcar dacă așștii că s-ar schimba ceva", zic eu după o pauză. "De schimbat se va schimba", vă garantez eu asta", zice cu speranță Burcea. "Se va schimba cu siguranță, cu siguranță", adaugă cu patimă și Stamate. "Nu, nu așa, știu că se va schimba, deja s-a schimbat, mă refer la o schimbare în bine. Nu unii cu alții, alții cu unii și comunismul cu capitalismul. Că eu asta știu, zic, să le fie tuturor mai bine, nu numai unora, să poată tot omul să facă ce-i trece prin cap constructiv, să fie răsplătit după cât și cum muncește, după capacitate și roade, să nu se mai fure, să nu se mai mintă, să nu mai fim umiliți, toți oamenii acestei țări, nu numai unii..." "Parcă așa a zis și Marx, sau tezele Partidului, ale marelui cârmaci...", întrerupe Burcea. "Păi, credeți că în capitalism, în America e mai bine, acolo nu se fură, nu se minte, nu e

corupție și alte alea?", sare și Stamate. "O fi", zic eu, „dar altfel, parcă altfel, nici chiar în văzul lumii, fără rușine și cu cinism, nimic nu e perfect, dar acolo lucrurile sunt mai așezate, au altă estetică, e alt cap și altă concepție, se face cu stil, măcar, nu te fură și minte și în același timp te bate și te-njură. Știți: <Și futută și cu banii luați>, vorba zicalei. Sau *Măcar să mă minți frumos*, ca un gentleman. Oricum, nu cred că lucrurile vor merge cum le gândesc eu, și nu cred că lupul își schimbă năravul." "Dom' doctor, nu ne jigniți, dom'le, că om fi noi lupi dar avem și inimă", zice Burcea, "că dacă nu aveam nu mai erai dumneata acum, nici nu știi ce simplu era să ne descotorosim de mult de dumneata, după ce ați făcut, aveam linie verde, nimeni nu ne împiedica, ba, uite și tov. Stamate aici de față, poate să confirme că erai la un fir de păr să-nfunzibulăul sau mai știi, și mai rău. Dar și eu și Stamate te-am protejat, cât am putut, te-am simpatizat noi pe tine, nu știu cum de ne-ai căzut cu tronc, ca să nu mai zic că mi-ai săpat viața. Câți nu erau care ar fi vrut să te vadă jupuit dă viu, n-ai dumneata fire de păr în cap. Da' ce să mai vorbim, hai, Stamate, că avem treabă multă și acuși se-nserează. Trebuie să fim înapoi la Comitetul Central, e nevoie de noi, șeful cel mare a zis să fim acolo, suntem oameni de bază p-acolo. Hai, c-am petrecut destul, poate pentru ultima dată așa de copios, e mult de muncă. Costele, înhamă, mă, caii..." „Gata boierule, înhămați sunt, negri și focoși...", strigă Costel cu umilință prefăcută, deși cu mare respect. Doi gealați în haine de piele se prezintă în curte, intră în casă și cară la mașinile negre ministeriale valize, sacoșe doldora, papornițe și damigene. „Hai, mai repede, mai repede. Că se-nserează și ne-așteaptă țara. E nevoie de noi, s-o scoatem din rahat", se răstoiește plin de importanță neprefăcută colonelul Burcea. „Deci nu vii cu noi?!", se întoarce el către mine, te întreb pentru ultim oară." „Tovarășe Burcea..." „Ce tovarășe, de-acum suntem toți egali, suntem domni, s-a terminat cu tovarășe." „Domnule Burcea, eu îmi continui drumul, drumul meu, dumneavoastră pe-al dumneavoastră, în lumi paralele, din păcate... și nu din cauza țării sau regimului politic..., ci din cauze mai adânci." Burcea se uită la mine cu ochii lui albi, pe care-i afixa când ceva nu-i convenea și îl supăra rău. „Bine, să auzim de bine", șuieră scurt, și intră în prima mașină ministerială. Cu el intră Stamate. În a doua mașină se urcă direcția spitalului Budești și Irina. „Doctorul Ciofu, haideți cu noi, scoate Burcea capul pe geam. „Nu, mai rămân, să mai depăn amintiri cu fostul meu student..." „Nu, haideți acum, e nevoie de dumneavoastră", zice Burcea sever. Ciofu nu se opune. Salută pe toată lumea și intră în prima mașină. „Călătorie sprâncenată", strigă în urma lor Costel, cârciumarul. „Uf, c-am scăpat cu bine, a ieșit bine, nu dom' doctor?" „Sigur, a ieșit foarte bine, cum nu se putea de bine, să vezi de-acum încolo ce bine o să fie", am mormăit eu mai mult pentru mine, „da' cum de l-ai adus pe doctorul Ciofu aici?" „Nu eu l-am adus, păcatele mele, a venit cu toată trupa de la București, toți se cunosc între ei, corb la corb nu-și scoate ochii." „Ba bine că nu, chiar trecurăm prin asta", se aude ecoul vocii mele stinse.

* Fragment dintr-un roman în lucru

Constantin SEVERIN

Bibliotecarul Infernului*

VI. Ombilic eliptic

Îmi lipseau mult poveștile de dragoste nevinovate sau pasionale din tinerețea mea petrecută în Napoli, dar mă durea și mai acut lipsa unei atmosfere de fervoare, de exaltare și de frenezie pe care doar muzica ți-o poate dărui. A fi napolitan și a trăi în absența unui mediu muzical e o sinucidere lentă. În corespondența mea cu Prințul Eugen de Savoia din septembrie 1728 am menționat și aceste frământări, iar el mi-a răspuns că și-a imaginat încă de la plecarea mea că voi trece printr-o astfel de criză, din moment ce eram un intelectual din Orașul Muzicii, tocmai de aceea mi-a dăruit Împăratul Carol al VI-lea vioara Stradivarius. În final mi-a recomandat să merg mai des la Belgrad, cel mai apropiat oraș important, deoarece încă din 1705 fostul guvernator al Serbiei, Jovan Monasterlija, a făcut o vizită în Viena având ca principal scop renașterea instituțiilor muzicale din țara sa, cu sprijinul celor din capitala Sfântului Imperiu Roman. Eu făcusem deja o călătorie la Belgrad, în 1725, la vreo șase luni de la despărțirea destul de dureroasă de Mariuccia (fata de care mă îndrăgosisem într-o seară cu focuri zburătoare, dar pe care nu apucasem nici măcar să o sărut, iată că începeam să colecționez povești de dragoste încheiate încă înainte de a începe...), însă venisem în primul rând în căutarea unei prostituate, cu care să-mi oblojesc singurătatea și dorințele trupești, știam prea bine că pentru alinarea rănilor sufletești aveam nevoie de o poveste de dragoste autentică. Pe străzile din Belgrad civilizația din vestul Europei pătrunsese destul de firav, am admirat doar câteva clădiri noi influențate de arhitectura barocă, oamenii erau îmbrăcați în special în haine orientale și vorbeau mai mult în turcă, greacă, ebraică și maghiară, decât în limba sârbă, hălăduiam într-un oraș pestriț și dinamic în care Europa și Asia, Creștinismul și Islamul încercau să coabiteze. Când am intrat în localul hanului la care am tras, o tânără cu

trăsături energice și păr castaniu cu irizări roșietice, îmbrăcată într-o rochie roz destul de decoltată, stătea retrasă la o masă de lângă fereastră și sorbea un vin alb, inspirând din când în când tutun dintr-o cutiuță de argint. După tabieturi am crezut că e o vieneză și nu i-am dat prea mare atenție la început, deoarece un bard local, poetul Milorad Velimirović (l-am cunoscut ulterior, vorbea și limba germană) începuse să cânte o baladă cu o voce tulburătoare, acompaniat de *gusle* (lăută), un instrument tradițional în Balcani, cu o singură coardă, făcut din lemn de arțar și acoperit cu piele, încheiat la capăt cu înaripatul Pegas, sculptat tot în lemn. Vocea bardului și sunetele grave și sfâșietoare ale lăutei întrupau o linie melodică uneori catifelată, dar de cele mai multe ori cu accente și străluciri surprinzătoare din muzica lui Bach, care ți se înfigea ca o săgeată în inimă. Emoție pură. Am avut o scurtă conversație cu Milorad, mi-a spus că încă nu exista o filarmonică în oraș și nici teatru de operă, aș putea asculta doar coruri cu muzică religioasă în biserici, unul dintre ele fiind alcătuit din sârbi și evrei sefarzi. M-am îndreptat apoi către hangiu și l-am întrebat în șoaptă dacă aș putea găsi un așternut cu suflet, iar el mi-a făcut un semn discret cu ochiul către fata care aștepta singură la un pahar cu vin. Nu erau perdele la fereastră, în fundal se puteau zări zidurile groase cu creneluri ale cetății, flancate în partea dreaptă de un bastion, găurit pe alocuri de ghiulelele provenite din confruntările recente. O chema Rada Karadjordjević și vorbea destul de bine limba italiană, lucrase câțiva ani ca dansatoare într-un restaurant din Florența. Fata asta vorbăreață, dinamică și cu o imaginație debordantă în pat a meritat toți banii, parcă în timp ce ne iubeam cuvintele ne posedau și ele până la sânge, amândoi eram în primul rând nevorbiți, cu gurile uscate de singurătate și îmi părea că timpul care se scurgea molcom era o respirație a cuvintelor noastre, carnea ni se topea și se transforma în rouă, ca într-un vers din Shakespeare. Pentru

mine nu există timp, există doar durată, timpul fuzionat cu spiritul. Timpul ar putea ființa doar într-o lume fără oameni și zei. L-am amintit aici pe marele Will, fiindcă știu că îi plăceau prostituțiile, dar și pentru că Rada era o femeie fatală pe care cred că aș fi putut să o iubesc, în ciuda situației sale trecătoare, din păcate îmi era interzis să o iau cu mine în Biblioteca Diavolului. Nu voi mai încălca povestirea mea cu întâmplările pe care le-am avut în acei ani cu alte zeițe ale plăcerii din Belgrad, Kladovo, Golubac, Timișoara sau București, nu au fost povești de dragoste care să merite a fi consemnate, nici măcar povești de care să-ți amintești uneori, ci simple tranzacții pentru domolirea simțurilor, fără nicio implicare în plan activ și spiritual.

În plicul expediat de faimosul meu protector se aflau și câteva exemplare din ziarul „Wiener Zeitung”, le-am răsfoit și am fost de-a dreptul bulversat să descopăr un articol despre școlile catolice din Viena semnat de Gloria Anna Hesse, dulcea mea Gloriana. Mi-au năvălit în minte imaginile legate de acea noapte de neuitat petrecută împreună, părul de culoarea cărămizilor din catacombele în care mă însăsurasem și buchetul de miresme, elemente ale unei prezențe feminine copleșitoare, care nu poate încăpea în cuvinte. Uneori cuvintele sunt incapabile să descrie momentele sublime ale unei povești de dragoste, lăsând locul imaginilor, auzului, mirosului și gustului, în schimb în clipele de cumpănă, cu accente tragice, ele se reped ca ulii în mintea golită de emoțiile frumoase. Cum a reușit Gloriana să evadeze din Stupul Diavolului, o fi fost ajutată de fostul ei iubit, Michael Pfeiffer, acum coleg la ziar, sau de altcineva? Este liberă sau căsătorită, m-a uitat complet sau încă se mai gândește la mine? Întrebări la care ardeam de nerăbdare să află cât mai repede toate răspunsurile, iată de ce a doua zi mi-am pregătit în grabă bagajele, am pus în geantă câteva haine și cărțile *Musurgia Universalis* și *Phonurgia Nova* de Athanasius Kircher, am urcat să-l anunț pe Kurt că trebuie să plec la Viena și voi lipsi câțva timp, apoi am străbătut tunelul care ducea către malul valah. După o oră băteam la ușa biroului bunului meu amic, Marian Vulpe, comandantul garnizoanei din Orșova, care mi-a înlesnit să plec peste câteva ore cu prima corabie de călători acostată în debarcader, „Sfântul Andrei”, care părăsise portul Galați în urmă cu o zi. Am cunoscut în acea scurtă călătorie câteva familii de boieri și negustori valahi, bărbați, femei și copii îmbrăcați elegant, în stil occidental, dar având și unele accesorii orientale, un taclit vârgat în loc de curea la bărbați, iar la doamne un șal de ghermeșit ori un testemel de mătase pe cap. Dintre cei peste 50 de călători se detașa un bărbat de vreo 55 de ani, cu o înfățișare impunătoare, de patriarh, fața ovală încadrată de barba deasă și mustățile sure, ochii verzi și aprigi, nasul acvilin, cu care am discutat de câteva ori în limba germană. Am aflat că era Gheorghe Cantacuzino, fostul ban al Craiovei investit chiar de Împăratul Carol al VI-lea, după anexarea Olteniei, *Kleine Walachei* (Valahia Mică) la Sfântul Imperiu Roman. Făcea parte dintr-o familie de renumiți demnitari și domnitori ai Țării Românești, dar în 1726 își pierduse funcția în urma înmulțirii alarmante a haiducilor olteni, care jefuiau tot mai frecvent fondurile strânse din taxe de către funcționarii austrieci, chiar ucideau uneori soldați ai armatei imperiale “soldații cu coadă, cum erau luați

în derădere în Țara Românească, datorită perucilor împletite în cozi pe care le purtau. Își însoțea fiica mai mică, Ruxandra, o adolescentă visătoare, cu părul blond și ochi albaștri, care dorea să studieze artele în capitala imperiului, tânăra mi-a arătat și o schiță a insulei Carolina (Ada Kaleh) văzută din Orșova, destul de reușită, desenată pe hârtie de Prusia. Mi-a plăcut mai ales amănuntul semnificativ că în compoziția ei cu tușe realiste adăugase în mod inspirat și un element fantastic, deasupra micului paradis exotic plutea un zgripsor, o specie de acvilă uriașă pe care am întâlnit-o de câteva ori în unele incunabule medievale.

Ajuns în aceeași seară în Viena, m-am grăbit să ajung la hotelul „Leopold” situat pe strada **Rauhensteingasse** și, după ce am dus bagajele în camera spațioasă, am coborât la restaurant să servesc un șnițel cu cartofi și salată proaspătă, o carafă cu vin și un ștrudel cu mere. Am privit pe fereastră cerul înstelat și am remarcat că luna era turtită, semănând cu o elipsă roșie, iar fagii și plopii din apropiere începeau să-și miște ușor crengile, în vântul care își făcea simțită prezența. Eram încă sub vraja lecturii celor două cărți ale lui Athanasius Kircher, în care ultimul renașcentist al Europei își expune gândurile despre muzică, arta care ascunde în armonia sa proporțiile universului, încă din 1673 renumitul cărturar era convins că ar fi posibil ca muzica să fie transmisă la distanțe mari și încerca să pună pe note cântecele păsărilor ori proiecta orgi automate, vorbea despre valoarea terapeutică a unei bucăți muzicale armonice și examina efectele de ecou în domuri de diferite forme, subliniind că în domurile eliptice, precum cel din Heidelberg, sunetele se aud în surdina, părând că ajung la noi din alte lumi. De sunete din alte lumi era însoțită întotdeauna și amintirea mea despre Gloriana, pe care eram atât de nerăbdător să o revăd, încât a doua zi dimineată, după ora zece, intram pe nerăsuflăte în redacția ziarului „Wiener Zeitung”, aflată destul de aproape de Piața Sfântul Ștefan. Nu erau sosiți decât doi jurnaliști, unul tânăr și celălalt în jur de 50 de ani, mi-au spus că Michael Pfeiffer era plecat la Praga, iar Gloria Anna Hesse trebuia să sosească în scurt timp. M-au rugat să iau loc pe un fotoliu, iar ei au continuat să discute despre o partidă de *jeu de paume* care avusese loc cu câteva zile înainte între Michael Pfeiffer și Stephan von Lothringen, nepotul lui Carol al V-lea de Lorena. Ușa s-a dat la o parte și o flacăra roșie a aprins încăperea, Gloriana a intrat surâzând, îmbrăcată într-o rochie verde din bengalină și înfășurată la gât cu o eșarfă de mătase galbenă, m-a îmbrățișat cu ochii strălucind de surprindere și de bucurie, spunându-mi că au trecut opt ani de când nu ne-am mai văzut, dar nu m-a uitat. Mi-a dat de înțeles că este foarte ocupată la redacție până după-amiază, dar seara ne puteam întâlni, de aceea am invitat-o să servim cina la restaurantul hotelului „Leopold”. Am avut suficient timp să vizitez și noul sediu al Bibliotecii Imperiale, *Hofbibliothek*, acum o aripă a Palatului Hofburg cu o intrare somptuoasă și un interior magnific cu două niveluri susținute de coloane din marmură, am fost impresionat în primul rând de frescele amicului meu, Daniel Gran, care devenise de câțiva ani pictorul Curții, în domul central foarte înalt pictase o imagine apoteotică a Împăratului Carol al VI-lea, încadrat de Hercule și de Apollo, am admirat diverse secvențe alegorice care redau măreția Casei de Habsburg, câteva fresce de pe tavanul înalt

nu erau încă finalizate, apoi am trecut prin fața sculpturilor din Sala de Gală, inima bibliotecii baroce de o frumusețe fără egal, cu o lungime de optzeci de metri și o lățime de douăzeci de metri, în mijloc trona statuia Împăratului Carol al VI-lea, încadrat de ceilalți împărați din dinastia Habsburg, lucrări realizate de Peter Strudel și Paul Strudel, am întârziat mult în preajma rafturilor uriașe din lemn de nuc cu ornamente aurite, în care erau expuse mii de cărți și incunabule, manuscrise rare și o colecție de papirusuri, de tăblițe din lut sau din ceară, inscripții străvechi în piatră sau în os, am trecut plin de bucurie pe lângă alte sculpturi semnate de Lorenzo Mattielli, globuri pământeste și celeste cu un diametru de peste un metru, realizate de meșteri venețieni, iar în final am revăzut faimoasa colecție de atlasuri Blaeu-Van der Hem, alcătuită din cincizeci de volume cu peste 2.400 de hărți și desene. O bibliotecă-univers-în-miniatură, care încerca să adune la un loc liniile de forță ale spiritualității umane.

Gloriana intră în restaurant într-o frumoasă rochie de seară de culoarea șofranului, mă ridic de pe scaun și o îmbrățișez, simt adierea celui mai cunoscut parfum al vremii, Farina, cu un buchet proaspăt de flori de primăvară, mă bucur să văd că ochii ei mari și umbroși, de un albastru bătând înspre violet îi strălucesc de emoție și de încântare, oaspeții de la celelalte mese întorc și ei capul, îi spun chelnerului să ne aducă o carafă cu vin de Göllersdorf, în amintirea primei noastre întâlniri (îl rugasem pe proprietar, cu o seară înainte, să facă rost de vinul din satul iubitei mele). Nu-mi vine să cred că suntem din nou împreună, am atâtea întrebări de pus încât nici nu știu cu ce să încep, simt cum buzele îmi tremură ușor și urechile îmi ard, dar și ea are întrebări de pus și mi-o ia înainte.

– Dragă Giovanni, unde ai dispărut atâtea ani? La doi ani de la întâlnirea noastră întâmplătoare am simțit nevoia să te revăd, te-am căutat la bibliotecă și nimeni nu știa unde ai plecat, amicul nostru Michael Pfeiffer nu avea nici cea mai mică idee despre locul în care ai dispărut brusc, nici măcar nu i-ai zis că vei părăsi Viena, nu ți-ai luat rămas bun.

– Nu puteam să-i spun și nu-ți voi divulga nici ție locul în care trăiesc de peste șapte ani, am primit o misiune secretă de la Prințul Eugen de Savoia. Dar fii sigură că nici eu nu te-am uitat, ai fost de multe ori prezentă în clipele mele de reverie și în vise.

– Dintr-un bibliotecar cultivat și blând te-ai transformat cumva într-un spion rău, însetat de sânge? Îmi făcusem o altă impresie despre tine, mi-ai părut un om bun și onest în puținele clipe pe care le-am petrecut împreună, cum a fost posibilă o asemenea dedublare?

– Din păcate nu vei afla nimic de la mine, mai bine povestește-mi cum ai reușit să scapi din Stupul Diavolului, nu mi-a venit să cred când ți-am văzut numele în „Wiener Zeitung“, în urmă cu câteva zile. Aș vrea doar să te asigur că nu am devenit deloc un om rău, însetat de sânge, cum probabil ai exagerat în glumă.

În jurul nostru clienții localului discută în germană, italiană sau maghiară, se aud și tacămurile sau clinchetul paharelor din sticlă de Veneția, la o masă de lângă fereastră îmi atrage atenția un bărbat îmbrăcat într-o rasă neagră de călugăr iezuit, citește ziarul și îi surprind o privire curioasă și avidă aruncată înspre noi, îl întreb pe tânărul care ne servește cine este

persoana și aflu că părintele cu ochi sfredelitori și barba neagră este un consilier de la Vatican. Gloriana închide ochii cu gene lungi, în timp ce adulmecă vinul adolescenței sale, apoi începe să-și depene amintirile recente din orașul de care s-a îndrăgostit încă din copilărie.

– La un an de la noaptea petrecută împreună am îmbrăcat rochia mov dăruită de Michael și am plecat ca din pușcă la catedrala Sfântul Ștefan, la un concert de orgă, parcă împinsă de forța destinului. Era sâmbătă seara și, în lumina candelabrelor, chipurile oamenilor păreau frumoase și tainice, orga ne încânta cu icoane sonore și sufletul îmi vibra, cuprins de o dulce pierdere de sine. Stăteam cu ochii pironiți în gol, când mi-am revenit am intuit că în stânga mea cineva încerca să-mi întâlnească privirea, era un domn înalt și sobru de circa 45 de ani, cu perucă argintie, îmbrăcat elegant după ultima modă de la Paris, dar am întors imediat capul și am început să mă rog fierbinte, de câțiva timp începuse să mă înlănțuie teama că nu voi mai reuși niciodată să evadez din catacombe. După ce am ieșit din catedrală am parcurs câțiva metri și am fost abordată de bărbatul acela cu trăsături fine, de intelectual, care m-a invitat la restaurantul „Wienerin“ să servim cina împreună. Îl chema Clemens Zumbusch și era un cunoscut negustor de diamante, era foarte distins și s-a purtat frumos și delicat cu mine, într-un cuvânt am petrecut o seară admirabilă. Mi-a spus că de trei ani este văduv, soția sa Marianne murise din cauza unei boli la ficat și avea trei copii, două fete și un băiat pe care îi creștea cu ajutorul a doi servitori. Am fost și eu brutal de sinceră, i-am spus cu o plăcere aproape sinucigașă toată povestea mea, încurajată și de vinul roșu de calitate pe care îl consumam, însă la sfârșit am avut surpriza să remarc că bunul Clemens nu era deloc speriat de cele auzite, nu am observat nicio tresărire în privirea lui verde, învăluitoare și blândă. „Ești un diamant rar care are nevoie doar să fie șlefuit, iar eu aș putea să te ajut“, mi-a șoptit la ureche. Când ne-am ridicat de la masă, nu m-a lăsat să plec la căsuța mea improvizată din Stupul Diavolului, m-a condus la un hotel și mi-a închiriat o cameră pentru o săptămână, afirmând că în acea perioadă va căuta un apartament pentru mine. Nu mi-a făcut nicio aluzie că ar dori să intre în camera mea și să petrecem noaptea împreună, mi-a oferit niște bani de cheltuielă și a plecat la el acasă. A revenit peste cinci zile și m-a luat „să rezolvăm niște treburi“, în scurt timp am ajuns la o clădire veche, cu patru etaje, de lângă biserica Sfântul Mihail, am pătruns pe ușa principală și la etajul întâi Clemens m-a invitat să pășesc într-un elegant și spațios apartament cu două camere, mobilat cu gust, apoi mi-a oferit cheile și m-a dus la notar împreună cu fostul proprietar ca să perfectăm actele. Am mers apoi la primarul pe care îl cunoștea personal, de la care am obținut documentul de identitate și printr-o minune visul meu de a deveni cetățean cu drepturi depline al Vienei se împlinea. Am plâns ca un prunc în brațele salvatorului meu, de atunci l-am iubit cu evlavie și cu pasiune, ade-vărul este că ne simțeam foarte bine împreună, el nu se înșelase deloc că ne potriveam, atracția dintre noi era amplificată și de faptul că era primul bărbat din viața mea care obișnuia să practice continența sexuală, de care aflase din cărțile lui Marsilio Ficino. Când făceam dragoste, pe chipul său se reflecta lumina propriului meu chip, îmi șoptea cuvinte dulci și nu

se mai sătura să mă privească. Îmi era foarte drag, nu mă simteam deloc bine să profit la maximum de pe urma generozității sale, de aceea după câteva luni de tăiat frunze la câini am insistat să mă lase să-l ajut și eu cu ceva, să lucrez în prăvălia în care erau expuse diamantele pentru vânzare, aflată chiar în casa cu trei niveluri în care locuia. A acceptat cu mare bucurie și așa am pătruns într-o nouă lume, plină de fast și de splendoare, fiind înconjurată zilnic de sute de diamante montate în inele, coliere, coronițe, cercei sau broșe, cu tăietură rotundă (de tip brilliant), ovală, pătrată, eliptică, dreptunghiulară, ori chiar sub formă de pară sau de inimioară, cu zeci de fațete sclipitoare, îngrijit șlefuite cu praf de diamant, cele mai numeroase având 58 de fețe. O mare parte dintre ele intrau în posesia membrilor Curții Imperiale, de pildă Elisabeth Christine, soția Împăratului Carol al VI-lea, a achiziționat printre altele de la Casa Zumbusch un diamant provenit din India de un albastru profund, având 50 de carate și o claritate incredibilă, cu o tăietură perfectă de tip brilliant rotund și o poveste veche de 2.000 de ani, iar micuța și cocheta prințesă Maria Theresia, fiica răsfățată a cuplului imperial, la vârsta de opt ani avea deja cinci rochițe împodobite cu diamante, toate cumpărate de la noi. Iubitul meu vindea fiecare piatră scumpă împreună cu povestea sa, îmi spunea că unele istorii sunt mai prețioase uneori decât diamantul propriu-zis. Tot de la el am aflat un lucru care m-a surprins total, chiar și pietrele prețioase cu istorii tenebroase își găsesc cumpărători, se pare că unii oameni se simt atrași de pericol, de misterul părții mai întunecate a lumii. Când povestea noastră de dragoste cu un iz de basm oriental a împlinit un an, iubitul mi-a dăruit un inel cu un diamant roz, în formă de elipsă, cu 46 de fațete (vârsta lui Clemens, iar prin reducere cifra 1 în numeologie), încadrat de un brâu cu diamante minuscule. „Povestea lui începe cu tine, l-am cumpărat direct de la o mină de diamante din sudul Africii și a fost tăiat și șlefuit recent de către un meșter din Viena, care locuiește pe strada mea“, mi-a spus în momentul în care mi l-a pus pe deget. Începusem să citesc mult, de la filozofie și romane la poezie și cărți de astrologie, aduceam cărți și în prăvălie deoarece clienții veneau uneori destul de rar, citeam cu nesaț și din când în când mă mai jucam cu copiii săi, când aceștia coborau la mine. Impresionat de pofta mea de lecturi și de discuții despre literatură și muzică, mi-a sugerat într-o zi că dacă doresc mă poate sprijini să urmez universitatea. În toamna anului 1723 m-am înscris la universitate și am început să studiez științele umane, limbile și literaturile greacă și latină, istoria antică, limbile germană și spaniolă. Clemens era unul dintre fondatorii ziarului „Wiener Zeitung“, iar în 1726, după ce mi-am terminat studiile, m-a recomandat pentru slujba de redactor celorlalți prieteni care au sprijinit apariția primului ziar din Viena, deoarece aveam pregătirea necesară. Deveneam dintr-o dată independentă financiar și colegă de redacție cu primul meu iubit din Viena, Michael Pfeiffer, care avea o căsnicie fericită cu Adela și aveam șansa pentru prima oară să-mi sprijin familia din Göllersdorf. Viața îmi părea o feerie presărată cu coincidențe semnificative și reușite profesionale și afective, cu seri de vis petrecute la concerte, piese de teatru, spectacole de operă sau în restaurante de lux, iar cele două-trei nopți pe săptămână dăruite de iubitul meu, în apartamentul de lângă

biserica Sfântul Mihail, mă făceau să plutesc ziua pe străzile orașului. Există momente ale unei povești de dragoste în care apropierea este atât de intimă, încât parcă simți și timpul curgând simultan în ambele sensuri, ca în miezul tainic al materiei. În dimineața zilei de 21 martie 1727 am ajuns la redacție buimacă de somn, trasă la față, după o noapte în care dormisem foarte rău și acolo am găsit o atmosferă sumbră, colegii erau abătuți și neliniștiți. Michael s-a uitat speriat la mine și m-a întrebat, cu privirea lăsată în jos, dacă am aflat despre cumplita întâmplare din noaptea trecută, de la Haus Zumbusch: doi tâlhari au jefuit prăvălia cu diamante, Clemens a auzit zgomote și a coborât să cerceteze ce s-a întâmplat, însă a fost înjunghiat mortal. Nu mi-am revenit timp de câteva luni în urma acestei tragedii, nu pot să descriu prin ce stări sufletești am trecut, cât de mult te îndepărtează haosul emoțiilor de condiția umană și cum ți se scurge lumina din suflet printre degete, m-am izolat complet și am plâns zile în șir, ciuguleam hrana ca o pasăre rănită. Însuși Împăratul Carol al VI-lea a fost teribil de afectat și a ordonat o anchetă serioasă pentru prinderea și pedepsirea exemplară a tâlharilor, doi emigranți albanezi, care au fost executați în luna mai, anul trecut. Sora lui Clemens a vândut Haus Zumbusch, punând capăt afacerii cu diamante și a preluat oficial cei trei copii orfani ca să aibă grijă de ei și să le ofere o viață decentă.

Nu am putut să îngaim nimic minute în șir, după ce Gloriana și-a încheiat cumplita poveste de viață, am încercat doar să o mângâi și să o privesc cu o oarecare îngrijorare și compătimire. A acceptat cu greu să urce în camera mea, unde ne-am îmbrățișat și ne-am iubit cu mai puțină convingere ca la prima noastră întâlnire, din Stupul Diavolului. Încă nu-și revenise, parcă plăcerea de a face dragoste era învinsă de durerea pierderii omului care i-a creat un nou destin, prin generozitatea sa ieșită din comun. Mi-a mărturisit totuși printre lacrimi că din clipa în care ne-am revăzut în redacție începuse să-și facă iluzii că aş putea deveni viitorul ei iubit, de data asta unul pe viață, din păcate a mai încasat o lovitură greu de suportat, aflând că nu voi reveni niciodată în Viena și nici nu pot să am o iubită în locul în care trăiesc. Începeam să regret că am revenit în viața ei doar ca să o rănesc, deși în momentul în care am decis să o revăd nu am făcut decât să-mi urmez îndemnul inimii, purtat de valul rememorării unei nopți magice în brațele ei, nu mi-am imaginat nicio clipă că trecuse de curând de la extaz la agonie. Am gândit și am acționat cu inima, nu cu mintea, ca orice îndrăgostit. În aceeași seară m-a rugat să o conduc acasă și am conștientizat pentru prima dată adevărul crud că eram de fapt un damnat, din moment ce nu puteam să am o familie, soție și copii. La despărțire mi-a dăruit o amuletă, care conținea un mic sul din piele de cerb, pe care erau înscrise 11 nume, ca să nu-mi fie frică de nimic. Îmi amintesc doar unul dintre ele, LINEWE LEKHON, fiindcă l-am regăsit ulterior săpat în piatra fântânii din Ada Kaleh, din fața moscheii. Târziu în noapte am reușit să-mi alung gândurile negre și văicărelile interioare, amintindu-mi cuvintele unor vechi înțelepți, temerile te fac rob și te împiedică să găsești calea spre lumină.

* Roman de Constantin Severin, în curs de apariție la editura Cartea Românească-Educațional

Doina POPA

Pământul cel pofticios

Cine și-ar fi putut imagina că Anita cea zglobie o să devină de-a dreptul cucernică și fan cimitir, toată ziua pe la mormântul bărbatului ei? La Crăciun și la Paște, să-i ducă coroniță de brad, de ziua tuturor morților la fel, de Bobotează să-i stropască mormântul cu agheasmă mare, atunci când ar fi trebuit să fie ziua lui să-i împânzească mormântul cu lumânări parfumate și să aștepte cuminte pe o bancă până când acestea ardeau și se stingeau de la sine, profitând de răgaz ca să admire natura cea darnică plină de culori și forme minunate. La fel proceda și în ziua morții lui, la fel și la pomenirea morților. Ea mergea acum în fiecare duminică la biserica din cimitir, asculta slujba, apoi se ducea ca teleghidată să-i aprindă și bărbatului ei o lumânare. Îi plăcea preotul care slujea acolo, binevoitor, gata să-ți asculte păsurile și să vină la mormântul răposatului ori de câte ori îl chemai, fie că-l visase, fie că ți-a venit un gând fără vreo legătură cu datina, că ar trebui să-i fie slujit mormântul. Și nu era nici lacom la bani, părintele, se mulțumea cu atât cât îi dădeai. Dacă o persoană ar fi povestit despre noua transformare a Anitei, cuiva care o cunoscuse înainte ar fi întrebat:

– Cum, Anita?

– Exact, Anita, oricât de greu ar fi de crezut! Ba chiar se mai îngrijea și de mormintele altora. Avea o vecină în vârstă, doamna Nina, se ducea din când în când pe la ea să bea câte un ceai de iasomie cu miere și lămâie, vecina o mai întreba uneori, ai trecut tu pe la mormântul bărbatului meu?

– Da, sigur că am trecut, confirma Anita, că doar nu-mi era greu să aprind o lumânare acolo la nenea Gicu sau să-i împodobesc mormântul cu o creangă de brad, ba am trecut și pe la doamna doctor, vecina noastră, că știți cum e, când trăia ne plictisea la culme cu sfaturile ei, câteodată ne trăgea de pe hol în casă la ea, se plictisea toată ziua singură și n-avea cui să-și spună păsurile, sărăcuța iar acum

nu ne mai ducem decât pe la mormântul ei. Și pe la mătușile mele trec, de fiecare dată, una a murit la 99 de ani, cealaltă la o sută de ani fără o săptămână.

– Am bănuț eu că tu ai fost! spunea Nina, că am găsit brad pe mormânt și lumânările arse. Nina fusese la viața ei o femeie geloasă. Tot timpul avusese impresia că bărbatul ei o înșală, îl scotocea mereu prin buzunarele pantalonilor, prin sacouri, îi mirosea cămășile, maieurile, chiloții, trăgea cu urechea când vorbea la telefon ca să deslușească anumite mesaje ascunse camuflete printre vorbele obișnuite și chiar dacă nu găsisse indicii clare, ea tot credea că există în viața lui o altă femeie, numai că el era peste măsură de prudent, un adevărat as al ascunzișurilor. Dar nici ea nu era dispusă să lase garda jos, nici pomeneală, fusese mereu perseverentă, uneori câștigase, alteori pierduse prin felul ei de a fi. Și nici după moartea lui, gelozia ei fără motiv nu încetase, de aceea examina cu mare atenție mormântul. Odată, mai precis la trei săptămâni după înmormântare, găsisse plantate pe mormânt câteva panseluțe mov. Le smulsese cu înverșunare, se răzbunase pe câteva panseluțe mov. Mai apoi se rușinase de propria faptă, și asta avea să-i încarce cugețul câteva săptămâni la rând și chiar să ajungă la un apogeu atunci când aflase că gestul acela pios de a căra coroa-nele uscate la container și de a sădi panseluțe îl săvârșise o nepoată. Fata rămăsese recunoscătoare pentru că unchiul ei o meditase cândva și ea nu uitase, ba chiar afirma că fără ajutorul primit ea nu ar fi intrat la facultate. Că nu-i plăcuse prea mult școala, iar unchiul o ajutase așa cum ajută un copil mic să crească mare. La început fusese puțin cam uimit când o evaluase și îi văzuse nivelul de cunoștințe dar nu comentase, doar se întristase în sinea lui, că pot tineriiăștia să treacă prin școală așa cum trece găscă prin apă, fără să se prindă de ea fir de apă, dar mai apoi, cu tact și răbdare

o adusesse pe linia de plutire, iar fata acum lucra la o multi-națională, avea un salariu bun și gânduri mari de a intra în politică. Era o fată bună până la urmă, altele n-ar fi recunoscut nici să le tai importanța ajutorului primit. Uite, așa o dai tu în bară, Nina, Nina, se apostrofase femeia și fusese mulțumită că nu o văzuse nimeni smulgând ca o zăludă florile de pe mormânt în timp ce bolborosea:

– Nici aici nu mi-l lași, curva naibii, nici aici? S-a bucurat că nu apucase să spună vecinelor ce făcuse, doar era tare ușor să-și dea drumul la gură, n-ar fi fost pentru prima oară când gusta *mierea zaharului* din conversațiile cu vecinele. Așa spunea bunica ei, mierea zaharului, tăia câte un pepene și după ce termina prima felie, exclama clătînând din cap:

– Mierea zaharului, nu alta! Dar ea nu scosese o vorbă deși perechi de lacrimi încă mai avea și ar fi devenit tare credibilă în relatarea ei. N-a spus nimic pentru că, imediat ce a părăsit cimitirul, cu mâinile murdare de seva panselelor, a știut că săvârșise ceva ce trebuia să îngroape în ea cât mai adânc. Apoi nu s-a mai dus câteva luni pe la cimitir, să fi plantat flori în locul celor pe care le smulsese, nu putea să se ducă, îi era chiar frică, se gândea că Gicu văzuse gestul ei și o să vrea să se răzbune pe ea. Îi rămăsese în minte o întâmplare dintr-o noapte de Înviere când o femeie, venită la un mormânt, să aducă lumina Învierii, se scufundase cu piciorul în țărâna încă netasată, se scufundase atât de adânc de a trebuit să ceară ajutor celor din jur să fie scoasă de acolo, să nu fie înghițită de vie de pământul cel pofticios! Ori ea, grea fiind, se putea scufunda acolo întâi până la pulpe apoi până la șold apoi până la gât, ca într-o poveste cu Făt Frumos când se lupta cu zmeul.

Mormântul, ca o mlaștină care te trage în adâncuri. Când s-a dus într-un târziu la mormânt a găsit crengi de brad și lumânările dar a știut cine le pusese. Anita, draga de ea le pusese acolo, era amprenta ei, ori pe Anita n-o bănuia de nimic. Ori, poate, cine știe, tocmai ea să fi fost aleasa din ascunzișuri ținând cont de firea ascunsă complicată a omului? Nu, imposibil, chiar nu putea să creadă că ființa asta bănuia prin tot cimitirul doar ca să aibă justificare să treacă și pe la Gicu al ei să-i pună crengi de brad pe mormânt și să-i aprindă lumânări. Că doar n-o încălzea cu ceva îndeletnicirea asta. Dar tot n-a răbdât-o raiul și a trecut pe la mormântul doamnei doctor, vecina lor, să se convingă, avea și doamna doctor pe mormânt crenguțe de brad și lumânările? Ei, bine, avea! Of, s-a apostrofât ea, Nina, Nina cum te faci tu de tot râsul cu suspiciunea ta și cum păcătuiești peste măsură de tare spurcând cu mintea asta a ta nă râvită la rele pe cei din jur! Și apoi, doar știa bine, nici Gicu nu fusese vreun crai de soi, cum să poată crede că lăsase o urmă așa de adâncă în inima Anitei încât îl venera și după moarte? El era un om obișnuit, destul de cârcotaș, în ultima vreme, se enerva ori de câte ori își amintea că ar trebui să plătească impozit pentru meditațiile pe care le mai făcea când și când, ei, spunea el cu năduf, să mă caute ei undeva și să contabilizeze câte meditații am eu și ce impozit ar trebui să plătesc la ele, că doar oi fi nebun de legat să scot vreun ban din buzunarul meu. Se

înroșea puternic la față, semn că de fapt era furios la culme, roșu vântat așa devenea, ca sfecla. S-o creadă ei că o să dau dovadă de-o asemenea prostie! Dar pe el îl rodea culpa în care se afla când toată viața respectase cu sfințenie litera legii, ori acum devenise infractor peste noapte. Putea să-l reclame un vecin de pildă, ce tâmpenie, să ajungă la bătrânețe să dea cu subsemnatul prin cine știe ce locuri. Că cei care furau miliarde, nici nu erau luați la întrebări ori scăpau una, două și o păteau cei ca el, pârliti și vai de mama lor cu o pensie de două parale după patruzeci de ani de muncă, o pensie din care întindea ca de un elastic ca să ajungă de la o lună la alta. Anita, drăguța de ea chiar și pe ea s-o spurce cu suspiciunile ei? Potolește-te, Nino, că-ți faci rău la suflet. Gândul cel rău îl învăluie pe cel spre care îl trimiți, îl blochează ori îl poate face să ia hotărâri nepotrivate. Nici nu poți crede câte păcate poți să faci doar cu gândul. Și cât rău. Așa îi spusese preotul la care se mărturisise, mai mult într-o doară, că nu prea mai avea ce-i spune la spovedanie. Își storcea creierii și nimic, nimic nu ieșea la iveală. Acum cu televizorul, cu serialele, cu Facebook-ul nici nu prea mai aveai cum păcătui, că stăteai cu ochii în ecran urmărind o intrigă de două parale, sau dând *laic*-uri la tot ce mișca acolo pe ecranul telefonului, unde era toată lumea fericită și bună și mulți se lăudau cu una cu alta, cum să păcătuiești spunând că-ți place tot ce spun ei, că îți plac toate realizările lor? Mai comenta în sine ei că asta îi era firea dar nici pentru așa ceva nu prea avea timp că, la doar o mișcare de deget, odată se schimba ecranul și apărea altceva și altceva. Nu judeca ca să nu fii judecat. Asta cam așa era. Că nu de pomană scrierile sfinte te învață calea. Pe Gicu nu l-ar fi prins „butoneala” la telefon și dacă ea ar fi încercat să-i spună despre unul sau despre altul, el ar fi mormăit, dar mă lași cu prostiile astea? Nu mă interesează, și ar fi întors pagina la cartea pe care o citea. Îi plăcea mult să fie informat, citea orice îi cădea în mână, ba chiar mai împrumuta cărți și de la prieteni, deși avea bibliotecă plină. Și aici ea încercase să intervină, cărțile adună praf, măi, Gicule și plămânii tăi cât timp crezi că o să suporte praful asta? El nici măcar nu se obosea să-i răspundă, ridica spre ea ochii și gata se făcea înțeles. Ea nu mai avea timp de lectură. Nu mai avea timp nici să gătească, curăța în grabă mare legumele și le pârpoale puțin pe fundul tigăii, că doar așa spuneau la televizor nutriționiștii, că legumele nu trebuie să ia contact cu focul multă vreme, ca să nu-și piardă toate vitaminele, și cu carnea proceda la fel, o arămea puțin și gata. Mânca, spăla vasele și apoi revenea la telefon, ehei, câte nu pierduse din fluxul ăla continuu... Lui Gicu i-ar fi plăcut o femeie mai cultivată decât ea, să aibă cu cine discuta despre ce mai aflase prin cărți. Anita ar fi fost o astfel de femeie, îi plăcea să citească. Dar ea se gândea că Anita era o femeie tânără care nu s-ar fi uitat la Gicu al ei cel prăfuit, încruntat și acru. Odată, așa ce îi lăudase Anita o carte că îi spusese într-o doară, dă-mi-o s-o citească și eu, iar ea i-o adusesse de îndată numai că, una să vrei să citești și cu totul alta să o poți citi, n-a reușit să treacă de a șaptea pagină, după vreo patru săptămâni Anita

i-a cerut-o înapoi, cartea era împrumutată de la bibliotecă și acum erau amenzi pentru nerestituirea la timp a cărților împrumutate. Gicu nu apucase noua orientare culinară și bine făcuse, că ar fi fost surd la toate explicațiile ei despre nutriționiști, măi, măi, femeie, mă lași cu prostiile astea, i-ar fi spus? Eu am trăit atâția ani așa cum am apucat de la mama și de la tata și nu vreau s-o cotesc acum pe ultima sută de metri. Pe atunci încă mai făcea destul de des sarmale, iar ciorba nu lipsea de la nici o masă. Dar pe atunci călea ceapă și ce gust căpătau legumele, oua! Să faci o tocăniță și ea să ajungă până în casa sufletului, ce poate fi mai acătării? Când ceapa se plimba în tigaia strălucind de ulei, împinsă de căușul lingurii de lemn, la început ceapa devenea străvezie apoi devenea arămie și atunci își dădea la iveală toată dulceața. Acum mai vedea pe la emisiunile cu rețetele culinare, găteau ăia într-o veselie cu ceapă prăjită și nici nu se împiedicau în vreun fel de nutriționiștii care spuneau una sau alta și se mai și contraziceau unii pe alții în ceea ce susțineau, că așa e la modă, să nu mai fii sigur de nimic. Dar pe ea o avantaja felul acesta de a găti în doi timpi și trei mișcări. Într-o zi a vizitat-o o prietenă, ea tocmai pregătea masa, așa că a pus mai mult decât de obicei ca să-și servească musafira. N-are nici un gust mâncarea asta a ta, i-a spus la final prietena după ce a mâncat tot. Treaba ei dacă nu voia să aducă în viața ei noul, să mănânce sănătos, treaba ei dacă voia să prăjească la nesfârșit toate alea până ce se evaporau vitaminele, să se alimenteze cu hrană moartă dar foarte fragedă și bogată în arome. Ea una voia să trăiască sănătos! A încercat pe toate căile să-și convingă prietena de rolul vitaminelor și mineralelor în organism dar n-a fost chip. Oare n-o avea nici un gust mâncarea mea? s-a întrebat consternată Nina. Ea se obișnuise cu gustul mâncării și nu voia să se întoarcă de unde plecase, mai ales acum când Gicu, care ar fi fost principalul contestatar al noii orientări culinare, nu mai era printre cei vii. Nici el n-ar fi înțeles că pentru binele nostru nutriționiștii ne învață cum să gătim ca să ne menținem sănătatea și viața. Nimeni nu vrea să moară, de ce ar vrea dar nici nu vrea să facă rabat de la anumite obiceiuri. Ori ea voia să se hrănească sănătos. Dacă ar reuși să se mobilizeze ca să facă mișcare, cei două mii de pași i-ar fi mult mai bine. Iar biblioteca lui Gicu între timp dispăruse, că prea i se pusese pata pe microbii adunați în cărți, încet, încet o golise, ca să scape de praful care se aduna între filele cărților, în cotoarele de carton. Încercase la biblioteca din cartier, dusesse bibliotecarei liste cu titluri, n-o interesase pe bibliotecară, se apăraseră cu înverșunare de parcă o amenințase cu ceva, nu avea spațiu de depozitare nici pentru cărțile existente, se justifica ea, a încercat Nina să vină cu argumente, că sunt cărți bune care ar avea căutare, nu lămurise bibliotecara, uitați-vă pe listă în liniște și trec pe aici mâine ca să-mi spuneți dacă vă interesează ceva. A doua zi când a trecut, bibliotecara i-a înapoiat lista cu titluri, făcuse câte un semn cu pixul la cinci titluri, pe astea le-aș primi, i-a spus ea. A plecat glonț la biblioteca mare, a negociat și acolo cu o bibliotecară, reacția a fost cam aceeași

dar într-un final i s-au solicitat cincisprezece cărți, a plecat de acolo radioasă la culme. A doua zi a dus cărțile solicitate și apoi în fiecare săptămână, cu strângere de inimă, arunca câte zece cărți la container, bine înfășurate în pungi, doar, doar le găsea cineva cu apetit de lectură și o să le salveze din gunoaie. Văzuse la televizor o emisiune, era vorba despre un boschetar care adunase cărțile găsite prin gunoaie și făcuse o bibliotecă la subsolul unui bloc. Spăla scările, lună și luceafăr deveneau, aduna gunoaiele, iarna făcea pârtie numai să-i mulțumească pe toți cârcotașii de pe scară și să-i lase acolo la subsol biblioteca lui. Asta, prin Turcia, nu pe la noi... Ce bine ar fi, se gândea, dacă în fiecare localitate ar exista câte un boschetar care să dea sens prezenței cărților tipărite pe hârtie. Ea una nu mai avea timp de citit. În fiecare zi de joi dimineața se posta în fața ferestrei de la bucătărie ca să vadă cum gunoierii răsturnau containerul ei cu tot conținutul lui. Parcă vedea cum punga ei de cărți intra în acea învălmășeală și o durea ceva în interiorul sufletului. Gicu al ei s-ar fi îmbolnăvit de-ar fi văzut așa ceva... N-a mai trecut pe la mormânt în tot acest timp, era și iarnă și se deplasa mai greu și apoi tot se mai temea că pământul cel pofticios ar fi putut-o înghiți una, două, deși acum se tasase și nu mai era nici un pericol. Dar mai știi, putea să cadă, să-și rupă ceva că doar nu era mare lucru pentru niște oase îmbătrânite să se frângă așa cum se frâng covrigii uscați de Buzău, dacă e să fie rodul gândului de răzbunare venit de undeva din necuprins... Mai greu era să umple spațiul rămas gol în bibliotecă, nu mai avea praful de la cărți acum și energia putea să circule liberă pe acolo, să facă tumbe, exerciții de *stretching*, să facă ce vrea dar să-i ofere și ei o mică parte, drept răsplătă pentru spațiul creat. I-ar fi plăcut să pună pe rafturile bibliotecii servicii de cristal, cești de cafea, bibe-louri așa cum văzuse la mama ei dar cu ce să le cumpere când avea atât de puțini bani? Plecând Gicu, în spațiul de dincolo, plecase odată cu el și pensia. Ori ea trebuia să chibzuiască foarte atent fiecare cheltuială ca să-și poată achita facturile. Paharele de cristal sau serviciile de cafea erau tocmai la coada listei, putea să viseze ea mult și bine la luciul cristalului. Așa că pe primul raft de la fosta bibliotecă a pus un îngheraș mic, alb din ceramică primit în dar de la o biserică atunci când participase la sfințirea ei și trecuse prin altar, acolo unde femeile nu au acces decât cu aceste prilejuri. Dar îngherașul nu umplea spațiile alea goale de prin rafturile care-și căscău gura ca o părere de rău. Într-o zi a târât biblioteca în cămară și acum rafturile se umpluseră cu borcane de compot. Noroc că vecinele ei o vizitau rar și atunci când intrau se duceau glonț în bucătărie să bea împreună un ceai sau o cafea sau un pahar de vișinată. Așa făcea și ea când se ducea pe la ele. Altfel dacă le poftea în sufragerie ar fi întrebat-o negreșit:

– Dar unde-i biblioteca lui Gicu?

Ori ea chiar nu voia să explice cât praf adunau cărțile, n-ar fi fost prea convingătoare în explicații. Mai ales dacă-și amintea de pachetele de cărți, bine înfășurate în pungi, aruncate de ea la container cu strângere de inimă!

Terapie narativă

Dumitru UNGUREANU

Salata lui tata

Un critic și literatur, celebru prin cumiștenie în vremea comunistă, dar trezit vajnic opozant peste noaptea de 22 decembrie 1989, analiza într-un text țănos gusturile culinare ale personajelor și ale lui Marin Preda însuși. Bucureștean get-beget, publicist chițibușar și prozator de factură fantastă, respectivul se considera și gurmand atoateștiutor, ironizând ceea ce autorul născut în Siliștea-Gumești considera supremul deliciu în materie de mâncare: mămăliga cu brânză și ou, puiul fript, gogoșile pufoase. Las deoparte amănuntul că în scrierile orășeanului nu prea se găsesc rețete sau descrieri de mese copioase, elegante și net superioare, ca să nu zic aristocrate; subliniez doar că în judecarea scriselor cuiva provenit dintr-o lume diferită este bine să ignori autorul, care poate fi un om vulgar sau îți displace ca persoană, cum era evident în cazul invocat. Altfel, te trezești în plin ridicol, perorând tu, sătulul, că înfometatul pripășit la masă nu știe ce-i tarta cu fructe exotice și nu apreciază sosul de gorgonzola ori alte finețuri gastronomice. Despre superficialitatea moftangului român, încălțat de-a doua generație, nu e cazul să vorbim...

Povestea asta m-a obsedat o vreme, fiind eu însumi băiat de la țară, școlit într-un București în care mai persistau cutume culinare de așa-zisă „tradiție subțire” – în fapt obiceiuri moștenite din perioada antebelică, adaptate „normelor eticii și echității socialiste”. Anii 1970, când am trăit în capitală, par azi un vis frumos: încă se spera la bine, în ciuda tot mai evidentei „strângeri de șurub”. Mulți din generația veche, foști „ceva” la viața lor, se resemnaseră și slujeau „sistemul” în diferite feluri, extrăgând maximul de profit posibil. Unii dintre „boieri”, scriitori și intelectuali socotiți actualmente repere morale, colaborau cu sinistra Securitate și primeau plată pentru acțiuni, delațiuni, minciuni. Arhivele CNSAS, chiar așa periate și

mistificate prin omisiune cum sunt, scot la iveală nume dintre cele mai sonore când nu se așteaptă nimeni la vreo diversiune. Ce o fi împins „elitele” la colaboraționism, în afară de lunga tradiție a turnării la Înalta Poartă și complexul caprei vecinului, cea cu coada pe sus? Probabil nu mai sperau ca sistemul să cadă vreodată; și-atunci de ce să sufere precum „proști” ca Paul Goma, român născut și crescut în partea de țară cea mai obidită, fugărit și refugiat până în ziua de azi?

Fără să aibă vreo apetență culturală anume, aproape neinteresat, ba chiar disprețuind literatura propriu-zisă (nu pot uita cum a băgat în foc trei cărți de ficțiune care nu-mi aparțineau, dibuite sub saltea, obișnuita ascunzătoare la îndemână), tata avea însă convingerea fermă, exprimată fără jenă, fără teamă și fără să realizeze paradoxul că el însuși poseda carnet roșu: „Comuniștii ăștia nu apucă anul 2000”! Și nici măcar beat nu era când spunea asta, de la un timp beția fiind starea lui naturală. Îi plăceau unele cărți de istorie, citea *Sportul popular*, câteodată ziarele *Scânteia* sau *România liberă*, cumpăra și revista *Sportul ilustrat*, deși se tipărea într-o nuanță maro, greu de înțeles pentru mine, un copil oarecum precoce. Nu știu precis când s-a lăsat înscris în PCR; probabil că în anul când constatase că „nu i se dă” categoria maximă de salarizare, câștigată cinstit, cu examen și tevat-uri birocratice povestite și răspovestite la țuicăreală, de suficiente ori ca să mă plictisească. În 1984, când intempestiv a murit, i-am găsit între acte carnetul, însă n-am reușit să-l răsfoiesc. Colegul lui de serviciu, secretar de partid pe secția „Mecanic-șef” a Fabricii de frigidere mi l-a smuls din mână fără să-l pot opri. Avea îndatorirea să-l recupereze, și asta a făcut. Și dacă n-a susținut înmormântarea cu bani și mijloace tehnice greu accesibile, măcar n-a pus piedici, când tot colectivul

a venit la bisericeasca slujbă. Oamenii erau credincioși la fel de convențional-superficial cum erau și comuniști, iar tata fusese un tip glumeț, extrem de popular în mediul său muncitoresc (plus un remarcabil și consecvent bețiv, calitate ce-mi lipsește aproape cu desăvârșire), drept care șeful lui direct, un inginer „de comă”, cum se zice, a gestionat ceremonia funebră sub toate aspectele materiale. Și acesta era uimit de previziunea politică emisă de tata, dar abia după 1989, când mi-a mărturisit, rușinat, că n-a crezut niciodată posibil așa ceva, considerându-și subalternul un palavragiu, atâta tot.

Gospodăria noastră de la Cacova era una tipic rurală, de câmpie, iar munca aspră constituia un fel de filosofie existențială. Se poate deduce că hrana o preparam din ceea ce se găsea, se creștea sau – cu un termen mult folosit la noi în curte – *se agonisea*: legume, cereale, păsări și animale domestice (sacrificate ritual ori banal, pentru masa zilnică), ouă, lapte, brânză, fructe din pomii crescuți la voia întâmplării etc. Livadă am avut abia după colectivizare, când se dăduse dispoziție ca fiecare gospodar să planteze cel puțin 10 pruni de soi. Ai mei au pus 20 (tuleu timpuriu, tuleu gras, agen, Anna Spath – pronunțat *anașpet*) și rău n-au făcut: câteodată mă săturam doar cu prune! Delicatețuri, adică prăjituri, nu țin minte să fi mâncat până când soră-mii, crescând, a început să-i placă a le prepara. Cozonacul era principala noastră bucurie, poate fiindcă îl vedeam doar la sărbătorile mari – Crăciun, Paște, Moșii de vară –, la nunți sau alte evenimente fericite. Gogoșile veneau ca răsplată după vreo săptămână de muncă sau rod al bunăvoinței mamei, a bunicii sau a Dadei, sora lui tata, care a locuit cu noi în variate perioade ale vieții sale nefericite. „Izbânda” dulcегăriei depindea mereu de drojdie, făina, zahărul, ouăle și uleiul fiind scoase din culpă când se întâmpla ca din coca pripită dospită să iasă niște pancove bune de mâncat imediat, a doua zi scorjindu-se. Ca să le mai poți mesteca aveai nevoie de lapte. Din fericire, de lapte n-am dus niciodată lipsă.

Lapte de oaie, lapte de vacă... Îmi amintesc fără umbră de regret că am alergat după oi încă de la 4-5 ani, iar la 8 sau 9 însoțeam ciobanul pe câmp, ajutându-l să le țină încârduite ori să le dea la strungă, îndemnându-le cu vocabula „Galig! Galig!”. Cum începea mulsul, mă și înființam cu o cană la pârléazul oborului și primeam lichidul cald, spumos, dulce cum numai laptele de oaie poate fi. La fel primeam și când Maica mulgea vaca; altă mâncare apoi nu-mi trebuia. Puiul fript pe jar la gura cuptorului, înfipt în vergeaua sucălei, folosită ca frigare, căpăta o aromă de negăsit la orice rotisor. Ficatul și pipota ni se împărțeau egal, mie și sorei mele, și n-am întâlnit de-atunci încoace, în nicio bucată friptă, gustul dulce-amărui, nuanțat de fum. De neuitat este și savoarea zgrunțuroasă a cubului de zahăr cu care m-a momit nașul de botez când mi-a tăiat moțul, în martie 1959, înainte de lăsata secului pentru Postul Mare, într-o zi cu zăpada mângâiată de soarele primăveratic. Am uitat însă – oare de ce? – gustul peștelui prins în verile lungi dintre 1966-1971, când nu lipseam o zi de

pe Neajlovul cel alene curgător printre maluri înțesate de iarbă, paradisul viețuitoarelor din partea aceea de lume. Nu mi-a plăcut să-l mănânc, deși mă bucuram săltându-l din apa curată, cu undița sau cu plasa. Cum toată copilăria am huzurit, muncit și dormit la grădina de legume, unde unchiul Tatonită era șeful – brigadier i se zicea oficial –, nimic din ce se putea mânca acolo nu mi-a fost interzis. Ardei gras, roșii, vinete prăjite, ceapă crudă, gogoșari, pepeni verzi, pepeni galbeni, praz, morcovi, varză, ridichi, castraveți – ce-am lăsat la o parte? Poate cartofii cocoliți în spuză de jar, toamna!... Încă îl mai văd cu ochi aburiți pe nea Ion Olteanu, zis Cleașcu, invalid de război, cu un picior de lemn, pus paznic de noapte la „avutul colectivului” (pe care îl subția prin furt, vânzând legume pe furis), cum rodea până la cotor, cu coajă cu tot, ardeiul copt pe plită și nămolit în mujdei de usturoi nou, pisat din belșug într-un castronaș de aluminiu...

Dar amintirea pe care nu vreau și nu pot s-o fac scăpată printre degetele uitării conține amarul unei zile de septembrie, 1967, când trebuia să fi păscut vaca la modul responsabil, cum cerea Taica, întâi-stătătorul familiei noastre. Lăsat de capul meu „La Grădină”, cum i se spunea locului, eu mă scăldasem toată după-amiază în Gligoru, balta cea mare formată de Neajlov pe teritoriul Cacovei. Priponită sub o salcie, vaca mâncase bruma de mohor adunată de mine și trântită cu încrâncenată duioșie dinainte-i. Băuse și apă, dar seara burta ei era la fel de sfrijită ca Muca lui Bolovan, cea mai subțire babă a satului. Nu riscam să o vadă Taica în halul ăsta – noaptea aceea aș fi dormit în pătul, cum păteam deseori. Așa că am instigat vita să pască – și cu ce poftă! – iarba grasă din marginea lacrei cu ceapă de apă, care se culege toamna. Vaca se îndestula însă prea lent, sub ultima geană a soarelui care sta și tot sta să apună peste liziera sălciilor de la Cărmizii, dincolo de satul ce-și trimitea semnele de adunare dinaintea mesei de seară. Mă scutura disperarea că animalul nu se mai sătura, scăldatul mă storcise și îmi chiorăiau mațele subțiate de atâta bălăceală în gârlă. Ce să fi mâncat? Am dibuit niște roșii crăpate de coapte ce erau, și mari că rupeau vrejurile. Din pământ am smuls o ceapă sănătoasă, i-am curățit rândul de foi murdare și-am troznit-o între dinți. Pâinea o terminasem dinaintea amiezii. Să fac mofturi? Nu făceam! Însă n-aveam pic de sare! Vă rog să încercați combinația asta: roșii cu ceapă, nesărate! Puteți bodogăni, dar să nu mă înjurați dacă nu vă alunecă pe esofag. Mie îmi stau în gât și-acum!

Cât a trăit, Maica pregătea mâncarea pentru toți. Nu mai știu dacă era pricepută la bucătăreală ori sarcina îi revenea conform împărțirii treburilor casnice. Pui fript, varză ori fasole fierte în oală de lut, la focul din vatră sau afară, pe plită, lapte crud, lapte bătut, cu untul scos la putinei – astea le țin minte ca „preparatele” ei culinare. De la mama nu rețin chiar nimic, probabil fiindcă a mai trăit vreo trei ani după Maica, și nu prea în propria-i persoană. Nici Dada nu excela în bucătărie; exceptând mămăliga – unde se situa printre cele mai pricepute femei din sat –,

nu făcea mare brânză. Odată s-a întrecut pe sine: învățată de verișoară-sa, Linița, bucătăreasă dinainte de război la case mari în București, revenită acasă prin 1971, a moșmondit (cuvântul exprimă plastic și complet aptitudinile general gospodărești ale mătușii) o „salată de *bé*” (accentul este nițeluș fantezist, neștiind cum să-l pun), adică de *boeuf*, vezi bine!... Taica prepara și el ceva, din porc: șuncă și cârnați. Astea erau privilegiul lui, ambele „specialități” afumate pe hornul din tinda casei vechi, unde tradițional funcționa „bucătăria” la vreme de ploaie, lapoviță și ninsoare. Ce gust aveau, nu știu, fiindcă le drămuia cât mai mult, să ne ajungă tot anul, până la Crăciunul următor.

Și tata s-a îndeletnicit cu gătitul hranei, mai degrabă de nevoie decât de plăcere, compensând moartea mamei. Dada se ocupa de-ale casei după acea nenorocire ce și-a lăsat asupra-ne amprenta într-un fel pe care inima mea (nu și rațiunea!) refuză să-l recunoască. Am zis deja că mătușa rezolva anemic treburile curții, inclusiv bucătăriseala, ceea ce l-a împins pe bietul și tot mai bețivul ei frate către a doua căsătorie, apoi spre a treia, încheiate *nedecis*, vorba lui. Mâncarea „servită” (alt cuvânt folosit de tata în surprinzătoare contexte, rostit cu superioritate ironică, imposibil de redat) frecvent de el se chema *ghimaftoale*. Ce era – sau din ce era făcută –, a rămas un mister de nepătruns, ca pronia lui Dumnezeu. Și la fel ținea de foame, fiindu-ne *verbal* pusă în străchini, mie și soră-mii, când ceream de mâncare înaintea orelor aproximative pentru cele trei mese obișnuite. Spiritul de economie funcționa impecabil în deprinderile unui bărbat în toată firea, de aceeași vârstă cu nenumitul critic și literator, căruia cândva – după ce-i lecturasem avid cărțile publicate, inclusiv un roman greu de parcurs – i-am făcut gluma să-l consider un posibil tată, deoarece se născuse tot în 1930. (Șocat, bătrânul holtei s-a dezis imediat de asemenea „progenitură”; de unde am dedus că fie n-are umor, fie am ratat poanta, mai probabilă fiind a doua ipoteză.)

A rămas în folclorul familiei – și vreau să o perpetuez – prețuirea lui tata pentru niște cârnați de porc, pregătiți cu migală de mine și de soră-mea după rețeta Sandei Marin, găsită într-un almanah. I-am terfelit în untură, i-am asezonat cu murături de puțină și i-am răstignit lângă o cucernică mămăligă învârtită de Dada, la un Crăciun, prin 1978 sau 1979. Mâncaserăm pe cinste, iar tata se lăsase pe-o pernă, răsucind țigara ce urma să o fumeze afară, caznă deprinsă de când amândoi copiii săi ne-am opus vehement tratamentului involuntar cu mahoarcă (uite-ne și protocroni ai legilor anti-fumat!). Întrebat cum sunt cârnații, el a zis mulțumit:

– *E buni, da' nu e economici, taică!*

Imbatabil, aproape maestru, tata se dovedea la încropirea salatei de primăvară. Cum răsărea ceapa de arpagic și ridica frunze cărnoase ce puteau fi rupte fără să deranjeze creșterea legumei, tata se apleca pe lângă răzoare și culegea cam o mână zdravănă de tuburi mustoase, cu iz înțepător și iute, bineștiut de oricine. Le spăla cam de formă și, scoțând briceagul cu prăsele în formă de pește – folosit, între altele, și la retezarea celor douăzeci de unghii –, toca frunzele nu foarte mărunț – dar nici în patru, ca verișoară-sa, Pârloaga –, și nu înainte să dezinfecteze cu țuică versatila-i brișcă. Peste tocătura din castronul emailat punea sare, oțet și ulei de floarea soarelui, din acel ordinar, ce se găsea pe-atunci în comerțul socialist. Salata „servea” drept garnitură la omletă, din câte ouă se nimerea, musai convinsă cu untură de porc, uleiul stricându-i fasonul. Astea două feluri de mâncare știa tata să gătească și niciodată n-am simțit dezgust pentru ele, nici măcar în scurtele interludii de ceartă cu *genitorele* care își „ducea crucea, așa cum putea”, conform exprimării dumnealui.

Ani după ani am ostenit să pregătesc și eu asemenea salată. Nu i-am dibuit secretul, nu i-am pritocit deliciul, nu i-am distilat suculența. Pesemne fiindcă n-am briceag cu prăsele în formă de pește, iar pe al tatălui l-am pierdut, ca un căscat ce sunt!...

Oana HEMEN

O pasăre în respirația ta

PERSONAJE

mino: creatorul, sculptor în aluat

ea (viitoare issa): idealul

ele ale ei, capete de balaur: buric, buză, sâni, aluniță etc.

issa: creația cu gene grele

minela: iubirea însăși, mama issei

corul de bolnavi: criticii de artă

minelissa: cea care nici nu devine personaj

ACTUL 1 – Nimeni nu respiră cu adevărat

pe durata întregului act, personajele conversează cu sine, chiar și-atunci când conversează cu alții, în ritmul sacadat al celor care abia mai au puls. în sală e frig. frig. frig.

Scena 1

[4 dimineața. totul negru. din colțul stâng al scenei o lumină albă, înaltă, ascuțită. mino frământă pâine. e naiv și somnoros, mai tânăr decât copiii lui. mai tânăr decât părinții lui. mai tânăr decât el însuși. pe tot corpul îi șerpuiesc cabluri electrice, albastre verzui. în atelier e mizerie. vopsea, mopuri de vopsea și scrum. un covor mic, rotund, ca o coamă de leu. deasupra sa o masă mare, foarte înaltă, rotundă... ele ale ei, primitive, îmbrăcate-n aluat, aruncă cu pietre în ferestre, să intre în atelier. sar pe el, să-l trezească. să le frământă. să le îmbrace. mino rămâne calm, atât de calm încât brațele lui sunt biciuri. își răsfiră degetele în coca moale, elastică. uneori le arată cu degetul, să le prezinte publicului. ferestrele urlă. porumbei grași, foarte grași, mănâncă de pe jos.]

mino (melancolic, blând, mângâind un porumbel):... știi, toate păsările au ochi de oameni, cum avem și noi.

[pauză. se-aude pâinea uscată sfărâmându-se ca oasele.]

în dimineața aceea nu mă grăbeam. îi botezam părțile anatomice,

străine unele de celelalte, venind din cu totul alte umbre, din cu totul alte vieți,

formând un nou regn, un nou imperiu.

și într-o joacă stranie, vindecătoare, făcea înconjurul lumii în sângele meu.

[înflăcărat și duios, declarativ, își mângâie părul, apoi urechea, sâni, buricul. începe să-și întindă coca pe piept ca-ntr-un maslu.]

dina (personajul buză de jos, zâmbind cu toată buza, tăvălindu-se pe covor): ah, minooooo! te-am căutat peste tot, bine ai venit!

te grăbești? hai la un vin! mai știi când beam vin franțuzesc? adică... deh, tu beai... de pe buza mea! de pe mine buză!

aveam o crescătorie de cactuși. chiar aici, în atelierul tău! pe o respirație de-a ta, în mașina ta de pâine creșteam. plină de țepi mă tăvăleam, mă îngrozeam!

[pauză. mino o analizează, o pipăie, o gustă. soarbe din vin. se înțeapă, dar n-o recunoaște.]

mino (contrariat, obosit): mașinile nu fac vin, nici pâine. mașinile fac mașini. la fel cum oamenii nu fac copii, oamenii fac oameni.

creatorii, doar ei știu să crească. suntem sculptori! sculptori în aluat și în vin.

ah, îmi obosește inima pe-afară de atâta spectacol!

[mino continuă neîntrerupt.]

mino: loli era părul mătăsos. smocuri împletindu-mi limba de bucurie și înec! dându-mi-o peste cap!

loli (*personajul păr, mâncându-și părul, entuziastă, răvășită pe covor, bând șampanie cu aur*): cine, loli? da, abruptă, lunecoasă, ca o cometă halley!

mino (*la fel de circumspect, o ignoră și pe ea*): tara era alunița de pe umăr, rotunjoară ca și cum ar fi căzut toate castanele din castan pe ea. făcură dintr-un semn de naștere un om, iar omul nu mai lăsa niciun semn! n-avea și ea o amprenta a ei! n-avea și ea un gând al ei!

tara (*țopăie și ea, atârând grea pe un umăr, contrariată*): pfff, cine? tara? da, e dusă! e dusă rău din umăr! se crede zeu. zeii suferă! suferă de prea multă piele! e toată pielea. de oase n-aș zice, nu cred că are!

mino (*nici nu o aude, nici nu o vede, își continuă monologul*): ulma era urechea ei, ușor ascuțită, ca un ou. imaginează-ți cum e să auzi din ou. să-ți faci din ou un castel. să fie castelul tău tigaia tuturor!

ulma (*țuitoare, agresată de zgomotul ei, mănâncă ochiuri la micul-dejun*): ssssssssssssst, stttttttttt! țineteți-vă gurile! gurile de canalizare!

suntem guri de canalizare! suntem flori carnivore!

vă aud din mine însămi!

vă aud eczemele, pajiști de eczeme încrețindu-mi creierul...

[*ulma are o ureche în gură, o ureche în gât, o ureche-n ureche. atârână urechile de ea. mino continuă să și-o amintească. pe ea (viitoare issa). pe ele ale ei. dina are desenate pe ambii ochi buze roșii, cărnoase. irișii ei par cerul gurii. personajul sân e plin de spirale.*]

mino (*la fel de tandru, duios*): buzei de jos îi spuneam dina. dina vine de la dineu. trăia zelos în gura mea, ca păine în uleiul de măsline!

sânii calzi, distanți, aveau ceva din rivalitatea partidelor de stânga și de dreapta. nedenumiți. nedumiriți.

mino (*atingând personajul sân*): ia uitate, fața ta e un sân. picioarele tale-s de sân. visul tău e sân, sânul tău e ca o țigla peste ochii mei.

[*muțește. se apropie de personajul buric, îl înconjoară temător, să nu-l strivească. buricul are desenat în jurul buricului ochiul lui nazar.*]

mino (*atingând personajul buric, dezbrăcându-l de halatul alb*): ia uitate-l, buricul, ca un vulcan activ! un al treilea ochi! un ochi fără văz! un ceas fără timp! un câine fără stăpân! buricul ei. buricul, desigur, o ană. cel mai mare personaj!

ana (*personajul buric, apatic, bolnav, gol goluț, tăvălindu-se-n făină și scheunând*): lanțul nu-i pentru copii, lanțu-i pentru oamenii mari!

mino (*înconjurat de ele ale ei într-o horă*): sunteți multe, prea multe! sunteți Hidra, șarpele cu mai multe capete. vă tai capetele, cresc altele! vă tai capetele, cresc altele!

cum s-o uit când creșteți mereu la loc? cum?

Scena 2

[*se aude cum plouă. ele ale ei traversează scena, formând un bulevard în timpul unui protest. scandează, având pancarte cu următoarele mesaje: „nu-mi dau inima unui abator” „biserica mea nu e în mall”.*]

mino (*tremurând, răscolit*): aceste ele ale ei!!!

iscoditoare, nerușinate, depline?

da, sunt.

încă mai sunt!

luminând printre oameni, animalele astea de oameni. oamenii, rolele astea de bonuri fiscale!

luminând printre oameni ca mieii în gurile de lup!

defilând. zguduind. rezistând.

da, sunt. inimi mari printre inimile mari, atât de prea curate și atât de prea mici, încât aproape plânge burta mea, aproape scârțâie!

bastarzilor! bastarzilor!

[*pauză lungă, dureroasă.*]

mino: despre ea ca despre marile bulevarde; când afară plouă, iar eu mă umplu de igrasie în lăuntru ei. de atâta umezeală. umezeală și flori de mucegai. un amestec de anatomie și mecanică. amorală.

a-mo-ra-lă.

[*se uită la personajul sân. cuptoarele luminează. aluatul plescăie-n ei. atelierul e un cuptor. glasul lui mino se-ncinge. visele-i dispar. speriat, aproape disperat, își scoate basca din cap, o calcă în picioare. ele ale ei sunt împresurate unele peste celelalte pe masa înaltă, rotindu-se continuu. pe jos e plin de mărunțiș și inimi. se aud monedele ciocnindu-se-ntre ele.*]

mino: știți, inimile voastre mari, atât de prea curate și atât de prea mici, s-au blocat în burta mea. mă imită, mă spintecă. afară plouă de-mi sare burta din inimă. plouă cu monede.

[*ele ale ei se ridică în picioare și tropăie. scârțâitul strident al pantofilor îl surzește.*]

mino (*defensiv, scandalizat, obsesiv*): e multă lumină. monede. lumină. monede. lumina din burtă & toate burțile din toate inimile ei. pantofii voștri scârțâie. pantofii voștri scârțâie și parcă o aud.

nu sunt bancomat. nu sunt bancomat. nu sunt. nu.

eu sunt spitalul din biserică din școala din marele aglomerat ei oraș. eu sunt bolnav de ea. încep să o uit și carnea putrezește-n mine.

sunteți voi, oare, pastilele mele de memorie?

sunteți voi, oare... așa bolborosinde și dependente, așa tactile și zemoase... sunteți voi ea?

voi, limbi străine și înstrăinate,

voi, acele acupuncturii mele și inimile burții mele... sunteți voi ea?

voi, trecutul care nu se-oprește,

voi care vă-nghesuiți în mine ca un tic nervos... cine sunteți, de unde veniți?

[ea, cea mai invincibilă, șireată și mai albastră dintre toate ale ei, începe să-l tragă de limbă. ideile ei, scânteietoare ca o pătură grea când e ger, se disipă. mino înfige cuțitul în unt, să ungă tava. ea își poartă organele vitale pe dinafară. foame și război, atât încape-n veșnicie.]

ea (viitoare issa):

„Cel care, locuind în toate lucrurile
Este altul decât lucrurile
Pe care lucrurile nu-l știu,
Căruia ele îi sunt trup,
Care rânduiește dinlăuntrul lucrurilor,
Acesta este sinele tău [...]“ zicea o upanișadă. dar știi,
sinele meu e untul în care înfigi cuțitul.
untul ăsta perfect dreptunghiular și rece sunt eu.
uite, uite... în umerii mei e o servitoare. și-n orice servi-
toare e un cusur, un terorist care îți știe punctele slabe.

mino: cât plouă de mult! îmi plouă în gură, în burtă, în vezică. plouă cu pumnul. plouă cu pumnul, nu cu găleata! pumni de ploaie. plouă de nu mai luăm foc. pumnul tău e creștetul meu plin de vârticușuri. atât de plin încât abia mai respir. încât abia mai știu unde ești.

iar creștetul meu cât bobul de mazăre sub zecile de sal-
tele trece prin toate inimile tale.
tu care ești atât de curată, nebănuită, aritmică,
cine ești?

issa (năucită, stridentă, mușcând din tot ce prinde ca un nou-născut): dar tu...? tu cine ești? de cine ești? pe cine ești? la cine? unde cine? fără cine și cu cine? prin cine? prin ciiiine?

[se aud în ecou întrebările, repetându-se halucinant. issa țiuie ca alarma tuturor ceasurilor. mino, cu palmele pline de făină, îi mângâie obraji și buzele. apoi se lipește strâns de ea și face din aluat tendoane pentru peretele inimii ei.]

mino: tu nu mă știi! da... nu! și muști din carnea mea până lași urma unui zâmbet.
muști până mușcătura ta sunt eu.
și apoi mă-ntrebi unde-am fost. află că eu...
eu ca să scap de frica de a nu te fi cunoscut, mă ascund în mama ta. uite, de la ea am tendoanele astea, trebuie să le aranjăm în peretele inimii tale, ca vestă antiglonț.
și-atunci când vor obosi, iar oboseala ta va deveni frica mea de a nu te fi cunoscut... să mă chemi!
să mă chemi din mama ta!

[ele ale ei, isterice, coboară de pe masă. îmbrăcate în facturi și cu foarfece în mână, aberează în jurul celei care a devenit issa și a lui mino. cei doi se așază în tavă. sunt plini de făină și aluat, se îmbrățișează și se mângâie.]

mino: issa, issa...! acum că te-ai întors și nici facturile nu ne permitem să le plătim, acum că respirăm în plus și visăm în plus... acum ce ne facem?

[pauză. ele ale ei se apropie de mino, încep să-i taie venele serpuind prin trupul său. încurcându-se printre ele, mino se enervează. scapă untul]

mino: înfloresc foarfecele în mine. înfloresc și nu mai am sânge. ești un pic eoliană tu așa... ca o turbină-n barba mea! sunt mult prea electric. sunt plin de kilowați. plin plă-mâni și plin urechi!

ea (viitoare issa): ah, încetează! mă curentezi! ne vom descurca noi cumva!

mino: heeei, loli, mara, dina, ulma! voi, sânge din sângele meu, numai voi mă mai bucurați! numai pentru voi nu plătesc! în rest, totul se taxează în țara asta.

dacă plângi, plătești.

dacă nu plângi, plătești.

dacă te uiți pe fereastră, plătești.

dacă nu te uiți pe fereastră, ghici ce? plătești!

ea (viitoare issa, contrariată, ușor confuză): cui să plătesc toți banii ăștia?

mino: statului!

ea (viitoare issa): ce e statul?

[mino scoate un prezervativ din buzunar și-l umflă, apoi îi răspunde.]

mino: statul? statul e prezervativul ăsta!

ea (viitoare issa): iar noi?

mino: noi suntem, desigur, vocea asta pițigăiată după ce am inhalat tot heliul!

[issa inhalează și ea heliu.]

ea (viitoare issa, râzând isteric): sunt un monstruuuuu schimonosit!

mino: ai un sân în plus?

ea (viitoare issa): nu!

mino: atunci ești un monstru inofensiv!

ea (viitoare issa): ăsta e un joc? un joc al sufleorilor de baloane?

mino: issa, nu există nimic serios. e totul un joc.

ea (viitoare issa): nici tu nu ești serios?

mino: mai ales eu.

[mino ridică cordonul ombilical de care era legată tava lui de pâine și vorbește în șoaptă, să nu fie auzit.]

mino: nici măcar cordonul ombilical al mamei tale de care încerc să te leg, ca să te știu în siguranță. nici măcar ăsta nu e serios.

[pauză.]

ea (viitoare issa): știi, eu când eram mică mă temeam că dacă văd la televizor un cuplu sărutându-se, rămân însărcinată.

mino: haha! și-acum ce vezi la televizor?

ea (viitoare issa): acum nu mai am televizor, te am pe tine! mai puține știri de ora 5 și mai mult discovery channel!

mino: ăsta da compliment! auzi, să țin loc de televizor! și ce mai credeai când erai mică?

ea (viitoare issa): credeam că robot de bucătărie e un robot adevărat, care să facă toată treaba! voiam unul ca să mi-o dea pe mama la schimb!

[issa începe să mănânce aluat.]

mino: de ce mănânci aluat?

ea (viitoare issa): îmi place.

mino: dacă se umflă în tine?

ea (viitoare issa): nu cred că rămâi însărcinată dacă mănânci, altfel n-am mai avea loc de copii. ne-am sufoca în proprii copii.

mino: și eu sunt un copil!

[încep să se joace. issa se gâdilă groaznic și se îmbufnează.]

issa: aș vrea să fiu un om normal... să fac ce fac oamenii normali!

mino: dă-mi coastele să-ți număr! dacă le ai pe toate, ești normală. că așa-s oamenii. au coaste.

ea (viitoare issa): oprește-te! de ce-mi faci asta?

mino: am nevoie de un inventar.

ea (viitoare issa): ca să ce?

mino: ca să nu neglijăm vreo bucată!

ea (viitoare issa): hmmm, atunci ne trebuie contract. notează-ți!

[mino ia un pix și o foaie... și scrie după dictare, repetând ce spune issa.]

ea (viitoare issa): eu, issa, în calitate de comodantă, împrumut cu titlu gratuit pe mino, în calitate de comodatar...

mino: eu, issa, în calitate de comandată, împrumut pe mino, în calitate de comandant...

ea (viitoare issa): comandată? poate vrei să zici condamnată!

[râde, o distrează.]

ea (viitoare issa): îi împrumut buza de jos, o ureche, un sân, trei coaste și un buric pentru folosința sa proprie.

mino: te vreau toată!

ea (viitoare issa): nu cred că te descurci!

mino: ok, mă mulțumesc cu ce-mi oferi! daaaar... dar din lăuntru lor, din ele ale tale, ce-mi dai? ce-mi dai din tine? vreau tot sistemul tău respirator, tot sistemul tău osos. ei, fie, îl vreau și pe cel reproducător. și, mai aleees, pe cel circulator!

ea (viitoare issa): eeeheee, ești cam lacom! ți le-aș da! pe toate chiar, dar mi-e imposibil! am planificat o licitație publică mâine. le vând.

mino: le vinzi?

ea (viitoare issa): le vând! mie nu-mi mai folosesc!

[mino amețește. se sprijină de ce apucă și suflă aer cald în mâini, apoi spre issa.]

mino: sunt plin urechi și plin plămâni. sunt plin burtă de atâta scandal. plin bur-tă de atâta scandal. PLIN. mi-e frig, e frig aici. și toate burțile din toate inimile tale, despre care credeam că-mi aparțin, îs fisurate.

voiam chiar să ne mutăm împreună! dar cum, dacă tu ești aproape toată de vânzare...

[vizibil agitat, își scoate basca din cap și începe să arunce afară din ea monede și să le înlocuiască cu inimi. basca e plină de găuri și inimile cad. se mănnește profund, îi arată și issei basca, apoi o lipește de piept.]

mino: uite, uite câte găuri în burta mea. zici că-i o gaură în varză. și varză-i toată lumea noastră.

știi ce? burta mea... în care am ascuns eu mai demult toate inimile tale mari, prea curate și prea mici... așa, le-am ascuns pe toate... burtă în inimă în burtă în inimă, ca o musaca... ei, burta asta zici că-i o gaură în asfalt.

[tandru, dar supărat... după o ceartă care n-a fost ceartă, ia o decizie categorică.]

mino: hai înapoi în mama ta. haide, acolo nu-i nimic de vânzare!

ea (viitoare issa): ești cam tripofob, tu, așa. știi ce înseamnă?

mino: NU!

ea (viitoare issa): ți-e frică de găuri!

[înduioșată și dând ochii peste cap, îi permite să o ia în brațe și urcă în pânțele. ele ale ei îi leagă de cordon și îi leagă. adorm îmbrățișați în poziție de fete, cântând somnoroase păsărele.]

Scena 3

[ea (viitoarea issa) devine issa. în pânțele milenei, mama sa, a crescut o magnolie înaltă. deasupra magnoliei un candelabru aglomerat de lumini. mino și issa, asistând fascinați la acel miracol, înconjoară planta. fiecare floare e un sine. mino rupe câte una. îi rupe tatăl, mama, bunicii ș.a.m.d. issa are desenată pe pleoape o altă pereche de ochi, pe buze are desenate alte buze, supradimensionate. clipește des. scena e înconjurată de gratii. aceiași porumbei grași mișună, căutând hrană. gratiile sunt încinse, gratiile sunt un grilaj de cuptor. e plin de pene și e loc pentru toți.]

mino: issa, privește! ăsta e arborele nostru genealogic. ăsta e sinele meu, sinele meu care-și împarte familia. luați-vă copiii. ăsta e tatăl tău, mama. ăsta e secolul tău. secolul sine-lui. fiecare e un colț de pâine, iar colțurile nu-s decât oameni, hămesiiții oameni.

issa: știi ce zi e zi?

mino (*încercând să fie festiv, entuziast, dansează și cântă*):
ăh, e vineri. 11. e ziua ta de naștere. la mulți ani! laaaaa
muuulți ani!

[*issa atinge becurile, le pipăie vădit nemulțumită.*]

issa: da, și e ziua licitației! iar lumina e artificială, vezi?!
ce hal de fotosinteză e asta?!

[*se întinde sub magnolie. își pune căștile peste urechi și
închide ochii, stând nemișcată, în părul ei răvășit. îi rămân
doar pleoapele desenate cu doi ochi mari. mino uită că ea se
află acolo... începe să vorbească despre ea ca despre o necu-
noscută. se-nvârtă în cerc și vorbește singur. și-o imaginează,
pipăie aerul în forma trupului ei.*]

mino: ea se împrăștie în sinele nostru. geometrică, din
marginii de cuțit.

în șuvițele ei o lege fundamentală, ascuțită, care domină,
repară, maimuțărește visul. se întinde, înțeșoșată, regească,
peste mahalale. e pusă la colț, proiectată în bătaie de pleoape,
un viscol liniar, vibrant. becurile atârnă peste mahala.

sânii ei trec prin chereștea, prin ciment, utopici, sfidători
spre mâna mea. netezind-o, supraviețuindu-i atât de blând,
domestic, încât pisici îi ies prin genunchi. agonizând până
o străfulgeră, scheletic, adevărul. până își trage suflarea, să
se facă lumină!

[*obosind, mino adoarme printre gratii. din somn, el, som-
nambulul, aruncă bile de aluat în tavă. rupe crengi din mag-
nolie și le așază sub tavă, încercând să aprindă focul. issa, tre-
zită de sunetul viscolului, se ridică în picioare. bezmetică, se
împiedică continuu. minela, însărcinată și purtând o coroaniță
de flori veștejite pe cap, o aude de departe și îi vine-n ajutor. de
gât are legat un fular lung (ca două hamuri). se aud ciocniri de
vehicule. mino și issa abia ce au suferit un accident de motor.*]

minela: issa, ai grijă pe viscolul ăsta! te rog, te rog să te
îmbraci bine. poftim, ia fularul ăsta! frigul ăsta e un melc
care îți dă iluzia că se mișcă rapid. dar tu te miști greu, atât
de greu încât nu ai unde să te ascunzi.

te miști atât de greu încât îți degeră inima și devii un melc
ca toți melcii. devii o dungă de inimă.

issa (*bâlbâindu-se*): ci.. ciiine ești tu? eu nu te cunosc, tu
ești o străină!

și eu umblu, așa, prin străini carevasăzică. mă înfierbântă
gerul, o fi bine? eu sper că e bine! mi-e cald, mi-e bine! binele
e aliniat gratii între omoplații noștri!

[*minela face o pauză, apoi arată cu degetul spre mino.*]

minela: ăsta cine mai e?

issa: lasă-l că doarme! nu-l simți? aprinde focul la tine-n
pânțele! să facă pâine! e fochistul!

[*pauză.*]

issa: maaa... maaa-mă! parcă-mi transpiră inima? ție
nu ți-e cald?

[*issa ridică o cască de protecție de pe jos. aproape îngro-
zită, și-o bagă sub tricou, apoi se apropie de gratii, se împleti-
cește printre ele.*]

issa: mamă, casca asta e un melc. noi suntem rapizi. noi
suntem invincibili. uite, cerul ăsta seamănă cu o gură. în
gura cui suntem?

minela: nu știu!

issa: gurile au cască de protecție?

minela: nu știu!

issa: mamă, dar gura asta e plină de carii! până și cariile
noastre au carii.

nu-mi plac atâtea dinți! tu nu prea știi mare lucru!

minela: te zbați prea mult!

issa: aiurea! nu, nu! noi suntem rădăcini de dinți, suntem
în siguranță... și oricum melcii au un singur dinte! n-ai zis
tu că frigul e un melc?! e melc afară!

[*minela părăsește scena târându-se ca un melc. rămân doar
mino și issa. mino continuă să doarmă. sforăie. issa e bombă-
nitoare, ițindu-se printre gratii.*]

issa: ah, licitația. o fi început deja?! unde-or fi toți? aloo-
ooo, e cineva aici? vând creier mare, încăpător.

vând ochi albaștri, lăcrămători. vând mâini fine, nefumă-
toare, bune de muncă.

vând inimă roz, elastică. le vând pe toate.

nou nouțe. cine dă mai mult?! cine dă mai mult?!

[*în primul rând din sală, îmbrăcați cu halate verzi, spita-
licești, licitatori bolnavi. se schimonosesc să-i răspundă, dar
nu scot decât sunete neinteligibile. ridică pe rând cartonașe
pe care nu sunt scrise numere, ci cuvinte: duh, tutun, tumoră,
pietre, avion, casă, copii. după multe sforțări, reușesc să vor-
bească agitat, unii peste alții.*]

issa: huh? poftim? ce zici acolo? îmi dai tutunul tău în
schimbul unui plămân? cine dă mai mult?

bolnavul a: eu îți dau un avion pentru mai puțină presi-
une în pereții arterelor!

bolnavul b: eu îți dau o tumoră mică în schimbul
creierului!

bolnavul c: ba eu merit creierul, îți dau o tumoră și mai
mare în loc!

bolnavul b (*se răstește*): eu vreau capul cu totul, eu îmi
voi face singur transplant de cap! îmi trebuie capul tău! nu
cer mai mult!

bolnavul c: euuu, eu îți dau casa mea cu două etaje dacă-mi
dai picioarele tale!

bolnavul d: eu... eu vreau rinichii și îți dau pe ei pie-
trele mele toate!

[*bolnavul d începe să arunce cu pietricele în scenă.*]

issa: ah, bine. bine. cum vreți voi! dar, dar inima cine-o vrea? că-i prea grea și nu mai pot.

corul de bolnavi: noi avem inimi de plastic! perfect sănătoase! n-avem nevoie de altele!

issa: văăă... vă implor să o luați! vă rog să mă scăpați, se extinde inima-n mine și nu mai pot. oh, oh! o simt cum iese pe gură. o pot scoate pe gură imediat și e a voastră. o împărțiți între voi, iar bucățile se regenerează, devin multe, multe inimi. inima asta-i elastică, iiiih... inima asta-i o gumă de mestecat!

și știți, gumele de mestecat pe care le scuipi se degradează într-o sută de ani. cu mult după ce voi n-o să mai fiți. o să fiți precedeații inimilor voastre.

precedeații inimilor voastre! m-auziți?!

Scena 4

[scena e un spital din biserica din marele, aglomeratul ei oraș. issa e complet năucită, își scuipă inima și începe să înfulece pansament. bolnavii au ieșit de sub control. mino e trezit de zgomot. în timp ce se dezmeticește, bolnavii dispar. nu o mai recunoaște pe issa. ea flutură steaguri albe, apoi nu mai mișcă. e complet roșie. ele ale ei suflă în pungi pline de prenădez. mino îi găsește inima pe jos și o bagă-n gură.]

mino: uh, ciii... cine ești tu? mă doare burta. auuuuu, auuuuuu! burta! ce-oi fi mâncat? ah, stați!

aveam un spălător de sârmă pe aici. trebuie să curăț burta asta de toxine. adio! adio, toxine! șterg totul cu buretele! șterg omenirea cu buretele dacă vreau!

strângem cureaua. strângem cureaua. să-i facem talia de viespe.

suntem ceea ce mâncăm. veșnicie!

[mino începe să-și frece abdomenul cu un burete de sârmă, apoi strânge cureaua pantalonilor. issa începe să-și revină. el începe să o recunoască.]

mino: issa! oh, issa, fată dragă! uneori cred că-s un mare ITst și te-am programat eu însumi. uneori cred că te plimbi prin mine ca-n *googlemaps*, ca pisicile virtuale ale ălor de se dau mari părinți de pisici. le hrănesc, le spală, le schimbă. au grijă să nu le moară pisica.

exact așa fac eu, doar că mi-e mie foame. și-s eu murdar! și ai crescut așa de agățătoare-n trupul meu!

îmi amintesc de tine! ah, tu, preaumblato și preasuavo! numai tu ești responsabilă pentru toate astea!

issa: preamâțaito poate voiai să spui! preamâțaita și preazgâriatul suntem noi!

[râd amândoi. issa miaună în glumă! mino tușește astmatic, se simte rău. îi vine să vomită!]

mino: ah, da! chiar!!! îmi amintesc de tine. îmi amintesc de tine ca de o cină caldă trăind zelos în gura mea! tu... tu pe vremea aia erai intangibilă în gura mea, ca atunci când pleci pe mare și nu mai vezi țărnul cu anii! ah, abia acum îmi amintesc! sunt 100% apă-n trupul tău, mă înec în tine însăși.

marea ta proprie și personală sunt! mi se mișcă inima-n burta ta ca-n mașina de spălat.

învăluind lumea în pumni.

da, daaaaa! îmi amintesc perfect! eu sunt spitalul din biserica din mare aglomeratul tău oraș!

și... și sunt BOLNAV!

[issa, vădit îngrijorată, scoate stetoscopul, începe să-l consulte, să-i pună comprese, să-i maseze picioarele!]

issa: mino, știu! eu știu! mi-ai înghițit inima, de-asta ești bolnav!

mino: ce inimă, ai luat-o razna! am înghițit o gumă, nimic mai mult!

issa: era inima mea, prostule! o aud! face ca o ambulanță! ninoooo-ninooooo!

mino: te-nșeli! mi-e rău fiindcă îmi sare burta din inimă! inima mea are burtă, e ca un cangur! țup-țup-țup-țup-țup-țup!

issa: da, siguuur! de fapt, eu sunt cea care trăiesc fără inimă! păăăi... păi dacă eu n-am inimă... înseamnă că, de fapt, eu sunt cea bolnavă! iar tu ești manifestul meu!

mino: nu înțeleg o iotă!

issa: adică eu mă îmbolnăvesc și tu boalești!

mino: hmmm, știi ce? dacă e așa, te voi vindeca! o să vezi! spital bolnav în biserica din școala din marele, aglomera-tul ei oraș, auzi! ce glumă proastă! îs ditamai instituția.

[mino își freacă barba.]

mino: totuși, mai degrabă cred că nu te-ai născut încă! cum altfel să poți trăi fără organe? eu nu cred că ești femeie, nu există să-ți vinzi organele! eu cred că ești un embrion în primele lui zile, ai o coardă spinală și-atât! restul abia se dezvoltă. abia, abia dacă ești fetus! nu, nu ești femeie! dacă ai fi, ele ale tale ar fi cu tine!

[issa, revoltată, își mângâie organele atârând pe-afară. plânge ca un bebeluș.]

Scena 5

[pentru a se vindeca, mino și issa merg la maternitate. se rătăcesc, nimerind fără voie la propriul lor avort. în maternitate se face videochat. cei doi dau de un labirint al femeilor în travaliu, pat peste pat peste pat, ca o matrioșcă a nou-născuților. deasupra lor, mii de avataruri ale utilizatorilor care asistă la nașteri.]

mino: unde-o fi camera de urgență?

issa: cred că-i la dreapta, vino!

[pauză.]

mino (arătând cu degetul): ce-i ăla?

issa: ăăăh, cred că e un bancomat al celor care vor să asiste la nașteri! bagi cardul și intri în direct.

mino: aaaah, am și eu card! mi l-a dat șeful meu, pe vremea când lucram ca paznic al unei biserici! e și ăsta tot o cutie a milei, nu crezi?

issa: nu mă pricep, eu sunt nemiloasă! hai, bagă cardul!
mino: tranzacție reușită! perfect! e tare simplă mila asta. ne-am abonat!

[se deschide o poartă și ajung în monitorul unui ecograf. în fața lor, pe unul dintre paturile de spital supraetajate, minela. privirea-i înspre cer. cerul e o gaură traversată de gratii. o colivie fără fund. se-aude strident sunetul ustensilelor medicale.]

issa: au, ce mânjiți suntem!
mino: pfff, da! răzleți... răzleți și mânjiți! mânjiți de parcă abia ne naștem!

issa: ce prostie! doctore, ce faci? noi ne-am născut deja! suntem bolnavi. ca să fii bolnav, trebuie să te naști! vrem vindecați, nu renăscuți!

mino: potolește-te, issa! va fi bine. tu ce crezi, noi suntem rude? hai să facem și noi un copil. aici, pe loc!

issa: iar aberezi?! păi cum să facem un copil aici în monitorul unui pânțec?

mino: uite-așa, ce! facem un copil la FR! cum am făcut și facultatea!

o fetiță, minelissa!

issa: FR?

mino: FR, Frecvență Redusă.

issa (*uită de supărare pentru o clipă*): a cui frecvență?

mino: a mea!

issa: da, așa-i, că de-asta-i redusă! și-adică cum, o facem la distanță și o creștem în sesiune?

mino (*râde și el*): da, normal! ce-i trebuie mai mult, le dăm bunicilor un manual de instrucțiuni și gata! o lăsăm la ei!

[pauză.]

mino (*serios*): issa, hai că o luăm razna! tu nu vezi? așa-i în secolul XXI, nimeni nu mai repară pe nimeni! ne înlocuiesc. nu vezi că nu mai există spitale pentru oameni? doar maternități! ia și te potolește, nu-i mare brânză!

issa: adică cum, eu sunt mama surogat a mamei mele surogat? adică eu sunt purtătoare pentru mama mea, care vrea să mă renască? auzi, să mă înlocuiască! pffff! și-adică cum, tu crezi că noi, de fapt, nu mai trăim?

mino: da, exact asta cred!

issa: și-atunci de ce suntem împreună? de ce ești cu mine?

mino: asta nu mai știu?! poate-s doar un embrion. poate-s doar fratele tău geamăn, nenăscut, pe care-l porți în pânțec de când te-ai născut!

issa: dar, ce, crezi că eu sunt incubatorul tău sau cum? ia-ți gândul!

mino: îmi plac incubatoarele, țin de cald! ești frumoasă ca un incubator, issa! nu uita!

[issa începe să se agite, bate cu pumnii în sticla monitorului. mino o tachinează.]

issa: mamă, mamăăă, dă-i o atenție doctorului! uite, ia banii ăștia! ia-i pe toți!

mino: issa, dar ce, tu crezi că doctorul e cutia milei?

issa: taci, mino! nu te mai băga tu! doctoreeee, repară-ne! suntem reparabili! nu ne-arunca!

mino: e clar, hai să le dăm o șpagă! dă-mă pe mine șpagă, issa! nu mă deranjează!

issa: ce să facă ei cu tine?

mino: ce știu eu, casă de marcat sau ceva! îs bun la calcule! sunt banca din spitalul din biserica din marele, aglomeratul tău oraș! chiorăie burta-n inimă, simți?

[issa obosește, iar mino e înduișat. o ia în brațe. o îngrijește!]

mino: issa, tu tot o cutie ești, a pandorei! mare păcat pe mine să te fi deschis!!!

issa: hai, gata, nu mă mai necăji și tu!

[pauză. minela fumează. issa și mino încep să tușească, îi doare capul. e plin de muște, le intră în nas.]

issa: mino, tu ești sigur că nu mai trăim?

mino: altfel cum?! suntem în putrefacție, altfel de ce s-ar fi adunat muștele astea aici?

issa (*râzând*): nu știu, poate-s amantele tale reîncarnate!

mino: da, sigur! și-au venit să mă salveze de tine!

issa: să-ți zic un secret?

mino: mai bine arată-mi-l!

issa: nu pot să-ți arăt că te iubesc! trebuie să-ți spun!

mino: ba da, îmi poți arăta! acolo, în buric!

issa: în buric? locul cu cei mai mulți microbi?

mino: păi nu-i buricul inima pământului?

issa: atunci să ne întrecem! cine ajunge primul, ăla se va naște!

mino: parcă nu voiai să te mai naști o dată!

issa: păi nici nu vreau! dar e prima oară!

[mino și issa se întorc în pânțele minelei. minela se ridică din patul de spital și intră și ea în propriul pânțec. personajul buric apare-n scenă, e plin de ochi albaștri, turcești. răi. răi capitulând. duduie scena de ochi.]

ACTUL 2 – Ceea ce personajele uită mereu să spună

[bebeluși răcnind. ele ale ei apar în scenă. aliniate ca o armată de clone ale issei. vin, pe rând, restul personajelor. îmbrăcați în pâine crocantă, rumenită. flămânzi. chiorăindu-le burțile. replicile ce urmează aparțin tuturor și nimeni nu și le amintește. vorbesc unii peste alții.]

inimile tale-s fus inimile tale-s cârje inimile tale-s fier de călcat lanternă ambulanță cangur

inimile tale odihnesc și țeș calcă și luminează chiorăie croncăne țopăie repară

ele-s învelișul buzelor tale al ideilor al frunzelor al cărnii tale

ele-s veriga fiecărui lanț și

visul

visul

visul

buzele mele-s ochii tăi și ochii tăi sunt buze

Constantin ARCU

Pagini japoneze (IV)

1.04.2015

Încă de la prima oră, descopăr prin fereastră că se anunță o zi ploioasă. Cerul e acoperit, peste tot se văd umbrele deschise. Fac o asociere rapidă și mă amuz. În țară calamitățile naturale sunt puse pe seama Domnului care-i pedepsește pe oameni pentru păcatele lor. Deduc rapid că și aici se petrece la fel. Schimbarea vremii e voința lui Buddha care nu mai rabdă răutatea oamenilor. Și cea mai gravă fărădelege la fața Lui este să ocupi samavolnic locul altuia în autocar, încălcând ordinea din lista agenției de turism. Ha, ha, ha! Îi spun asta chelului din Bacău (acum poartă o șapcă ușchită și pentru prima oară îmi dau seama că seamănă leit cu un marțian din cei care vin deseori în farfuri zburătoare), iar piticania mă privește pieziș. Îmi vine să rîd: cine știe ce își închipuie despre mine?

Deși sunt bun ca piinea caldă, nu mă pot abține. O caut cu lumînarea. De fiecare dată îmi spun că ar trebui să-mi țin gura închisă etanș, însuși îngerul păzitor Gabriel îmi face semne disperate să tac, însă nu reușesc. Nu mă pot abține să nu trimit o ușoară înțepătură. Din câte se spune, cinismul e semnul omului inteligent (Camus, poate?), numai că uneori eu devin de-a dreptul genial. Poate vă amintiți că le-am dat cu tifla tuturor, trîntindu-le în față că mi se rupe de onoranta lor prietenie. Ei n-au uitat. Așa se întâmplă de fiecare dată. Insolența asta îmi atrage multă simpatie. Nu știu cum se face dar, după ce dau cu mucii în fasole, descopăr numai cadavre de *amici* în urma mea. Dacă oamenii agreează cinismul, iar acest lucru nu poate fi contestat, nu le dă mîna să-l simtă pe propria lor piele.

Ne urcăm în autocar pentru a pleca spre Nara, un oraș liniștit, prima capitală a Japoniei. Ghida insistă că aici există un amestec de stiluri arhitectonice, coreean, chinezesc și central-asiatic, însă europeanul din mine nu face

vreo distincție și nici nu-și caută pricină din atîta lucru. Totuși, te vezi nevoit să dai dreptate acestei doamne în vîrstă, ce se deplasează șonticăind, dar care a devenit de îndată simpatică tuturor, că multe din clădirile orașului sunt vechi. Se spune că civilizația japoneză a apărut mai întîi la Nara, și apoi la Kyoto. Pesemne. Turistul e nevoit uneori să ia de bune afirmațiile ghizilor, pe care oricum nu are posibilitatea să le verifice într-un timp atît de scurt.

Primul obiectiv este Templul Todai-ji în care se află cea mai mare statuie din bronz a lui Buddha, înaltă de 16 metri, turnată cu 1200 de ani în urmă. În drum spre templu, ghida ne relatează o legendă cu un împărat care s-a căsătorit cu mătușa lui (sora mamei sale). Din căsătoria lor a rezultat un băiat care a murit la un an. De durere, părinții săi au construit acest templu. O fiică de-a lor, născută mai tîrziu, a devenit împărăteasă. Se spune că această împărăteasă ar fi avut o relație cu un călugăr care se visa împărat și, după moartea ei, la numai 40 de ani, împăratul succesor a mutat capitala de la Nara la Kyoto, scăpînd de sub influența călugărilor.

Dincolo de legendă, istoria reține că templul a fost construit de împăratul Shomu în jurul anului 750, după care acesta a renunțat la putere și s-a retras ca simplu călugăr. Se știe că templul inițial a ars patru secole mai tîrziu, însă felinarul de bronz octogonal din fața sălii principale este cel original. Tot astfel, masiva poartă din partea sudică ar fi fost refăcută conform originalului, după ce s-a prăbușit din cauza unui taifun. Este cert că toate construcțiile din acest complex au fost deteriorate de-a lungul timpului din cauza incendiilor și cutremurelor, fiind restaurate ulterior.

Ca prin toate templele, și aici ai posibilitatea să te scufunzi și să te purifici în fum de tămîie. Și bisericile ortodoxe folosesc tămîia, iar explicația este probabil aceeași. În

toate templele, altarele budiste etc. se găsește tămîie aprinsă, care ar dispăcea duhurilor rele. Noi avem și o zicală: *Se ferește ca dracu' de tămîie*. La japonezi, purificarea prin fum de tămîie se numește *Kodo* (Calea tămîii). Dar dintotdeauna, dincolo de conotațiile religioase, tămîia a fost folosită și pentru mirosul plăcut pe care-l emană cînd e aprinsă.

Plecăm într-o altă parte a Parcului Nara-koen, unde se află Altarul Kasuga Taisha. Ne aflăm în ținutul căprioarelor, pe care le întâlnești la tot pasul. Se spune că sunt peste 1000 de exemplare și japonezii le consideră sacre, tradiție *shinto* care se păstrează la Nara din timpuri vechi. Există tarabe la care se vînd biscuiți pentru căprioare (*shikasembei*), însă animalele devin uneori insistente și lacome. Din botul unei căprioare abia am reușit să scot o fișie dintr-o umbrelă, iar de pe mine au încercat să-mi smulgă și cămașa. E terenul lor și ele fac legea acolo.

Drumul spre altar este mărginit de felinare din piatră și bronz, donate de credincioși de-a lungul timpului. Altarul are patru săli principale, trei dedicate războinicilor divini și una înaintașilor din linia Fujiwara, castă care a ridicat monumentul. Din cîte se spune, în acest complex shintoist clădirile centrale au fost demolate ritualic și reconstruite identic periodic (la două decenii?).

Ne urcăm din nou în autocar pentru a ne întoarce la Kyoto și intrăm pe un bulevard mărginit cu cireși înfloriți (roz). Este ora 12:30 și continuă să bureze, deși pare că s-a mai înseninat. Ghida ne vorbește despre gheîșe și

despre *maiko*, ucenicele de gheîșe. În timpurile moderne există mai puține gheîșe, acestea fiind solicitate ca însoțitoare pentru indivizii cu mulți bani (mari industriași, bancheri etc.). În Kyoto sunt vreo 200 de gheîșe și aprox. 100 de *maiko*. E greu de spus. Ghida ne pregătește pentru vizita în faimosul cartier Gion din Kyoto. În perioada Edu, cei care veneau la temple se opreau și la casele cu gheîșe.

Gheîșele se fardau pe față și pe gît, pentru că înainte vreme nu era lumină electrică și, la lumina lumînărilor, apăreau foarte sexy. Machiajul alb se făcea și pe gură, după care se rujau. Majoritatea gheîșelor sunt celibatate. Pentru a ajunge gheîșă, o tînără urmează cursuri de dans, coafat, canto etc. Aceste ucenice de gheîșă (*maiko*) locuiesc în case speciale (*okya*), merg ziua la școală, iar seara la spectacole, cursuri etc. Numai după ce termină școala obligatorie, tineretele pot veni în aceste *okya*.

E destul de costisitoare petrecerea cu o gheîșă sau *maiko* și puțini își pot permite o asemenea extravaganță. Ca să ne facem o idee, o jumătate de oră de distracție cu o *maiko* te costă vreo 50.000 yen. Toți banii merg la *mama*, patroana localului, care se îngrijește de educația, pregătirea și toaleta tinerei (*maiko* primește doar bani de buzunar). O *maiko* trebuie să vorbească în dialectul local și cu accentul local. Tineretele care nu sunt de loc din Kyoto sunt nevoite să învețe întîi aceste lucruri.

Coborîm în cartierul Gion, vechiul loc de distracții cu gheîșe din Kyoto. E un cartier pitoresc, în care s-au mai păstrat multe din vechile ceainării, restaurante, hanuri și case de *rendez-vous* etc., opunînd cu mult succes specificul japonez, culoarea niponă inconfundabilă, asaltului modern al betoanelor. Peste tot se vîd tinere în *kimono*-uri care se lasă fotografiate fără mofturi. Ghidul român se oferă să-mi facă poze și-mi dau seama că e un tip ok. Poate că și eu am fost cam aspru în aprecieri, îmi pare rău. Să lăsăm neînțelegerile în spate și să ne bucurăm de clipa de față.

Pătrundem pe o străduță cu fațade de lemn și felinare pîlpîitoare. Ghida ne arată o casă în care locuiesc *maiko*, apoi descoperim și alte case cu același profil. Din cînd în cînd, prin mulțimea ce forfotește dintr-o parte în alta, își face loc, ajutîndu-se uneori de claxon, cîte o mașină cu geamuri fumurii; probabil vreun bogătan se grăbește să

ajungă la o casă de *rendez-vous*. Nu știu, am aruncat presupunerea asta în glumă.

Mergem la Teatrul KobuKaburenjo, pentru a asista la un spectacol al gheșelor din Gion, așa numitul dans al cireșelor (*Miayko Odori*). Reprezentațiile astea au loc numai în luna aprilie din fiecare an. Mi-ar fi imposibil să redau măiestria gheșelor care cîntă la instrumente și din gură sau să descriu abilitatea lor de a dansa, așa că nici nu încerc. Rămîne însă senzația că acest spectacol exprimă magistral viața oamenilor de aici și tot ceea ce are mai profund Japonia.

Ne întoarcem pe jos la hotel; mă alătur unui grup format din cîteva doamne, ghidul român și familia Pungan, de care mă simt mai apropiat. Mergem admirînd curățenia de pe străzi, deși rareori descoperi vreun coș de gunoi. Japonezii își iau gunoiul acasă, nu-l aruncă pe stradă. Amintindu-mi de rugămintea unei vecine în vîrstă, la care las cheia de la apartament ori de cîte ori plec din București, dintr-o farmacie cumpăr un tub cu unguent pentru dureri de artrită. De fiecare dată cînd mă aflui prin țări străine îi cumpăr cîte un suvenir, iar ea se laudă pensionarelor ce-și duc veacul pe băncile din fața blocului.

Ajungem fără dificultăți pînă în gara de lîngă hotel, o clădire imensă, de unde vin și pleacă trenurile de mare viteză Shinkansen. E un edificiu pe mai multe nivele cu stații de tren, magazine, cofetării, localuri etc. Există și un spațiu belvedere în partea superioară, de unde poți admira o bună parte din Kyoto. Urcăm și facem fotografii, apoi ne împotmolim în acel Turn Babel prin care mișună mulțimi nesfîrșite de oameni.

Spre deosebire de gara din Kyoto, Gara de Nord e mult mai simplă. E murdară și n-ai cum te pierde prin ea. Rîcînd o comparație ce ar putea să-i deranjeze pe unii, față de această gară, Gara de Nord e un scuipat penibil, o pată de mizerie. Ca să se știe. Și încă o precizare. Scriitorul nu are menirea de a-și gîdila semenii la tălpile mizerabile, datoria lui este să latre, cerîndu-le să se spele pentru ca să nu pută. Sigur, cînd este cazul. Sîntem un popor admirabil, nimic de zis. Dar avem multe de învățat și de la alții, nu trebuie să ne credem buricul pămîntului, cum am fost obișnuîți.

După ce ghidul ne scoate din încîlceala de stații feroviare, shopuri și mulțimi de indivizi, reușim să ajungem la hotel. Ceva mai tîrziu, împreună cu familia Pungan, merg la un mall de alături pentru *shopping*. Nu găsesc nimic, deși doamna e amabilă și vrea să mă ajute. Domnul însă e flămînd și, ca să scape de cumpărături, îi sugerează soției să-mi propună tot felul de bazeconii, inclusiv niște flaneluțe ca de țate. Nu avea rost să continuăm, am insistat să plece pentru a-și lua cina.

M-am învîrtit un timp prin mall de unul singur, apoi am cumpărat apă, bere și fructe. La hotel, am intrat pe Internet. Printre altele, un e-mail de la dl. Vasile Macoviciuc, profesor de filozofie la ASE București: „Boierule, ai grija cum umbli cu micuțele japoneze!” E-te-te! Profule, deși chel, are trecere la femei și studentele și-l amintesc cu drag. Nu știu ce să spun. Și eu sunt beneficiarul unui început de

chelier, însă femeile nu se dau în vînt după mine din cauza asta. Dar cînd e vorba de domnul profesor, parcă le ia pe sus taifunul japonez, iar nu un vînt amărît de Dâmbovița.

2.04.2015

Cobor la micul dejun puțin după ora 8 și descopăr un rînd de peste vreo sută de persoane. În hotelurile japoneze, se așteaptă la rînd și intri pentru a lua micul dejun, în ordine, numai după ce se eliberează o masă. Dar japonezii sunt răbdători și politicoși. E greu de spus de unde găsesc atîtea resurse, după munca stresantă pe care o depun (aici întîlnim cel mai frecvent moartea cauzată de extenuarea prin muncă, așa numita *karoshi*).

Revenind la politețea japonezilor, la un moment dat te simți depășit. Ai fi tentat să crezi că politețea lor e ceva extravagant, dacă nu ți-ai da permanent seama că e sinceră și plină de bunăvoință. Ei se înclină cu partea superioară a corpului, un gest semnificativ, de curtoazie deplină, care te obligă să-i răspunzi tot prin bunăvoință. Deși sunt toleranți cu străinii care nu le cunosc normele de comportare, e preferabil să imiți pe cît posibil gesturile lor. Se spune că în casa japonezului nu se intră încălțat. Am constatat că la fel se întîmplă în unele restaurante sau instituții. Ori-cum, japonezii sunt plini de bunăcuviință și plăcuți la fire.

Plecăm într-un tur al orașului Kyoto, pe o vreme minunată. Se pare că Buddha a iertat nesăbuiința turiștilor care s-au înghesuit în fața autocarului și a dat vreme bună. *Iartă-ne nouă greșelile noastre/ Cum și noi iertăm greșiților noștri...* E prea frumos ca să mai poți ține ranchiună. Pășesc pe sub cireși în floare, pe Alea Filosofiei, o potecă pavată de-a lungul unui canal. A fost denumită astfel pentru că pe aici obișnuia să se plimbe unul dintre filosofi japonezi (nu i-am reținut numele), cugetînd probabil la nemurirea sufletului și la altele de acest fel.

Uneori fac asociații neașteptate și acum, pe nepusă masă, îmi amintesc de un pasaj din romanul *Pederast* de William Burroughs, pe care l-am citit înaintea plecării în Japonia. Se referă la Înțelepciunea Orientului. Cică era un sfînt... Dar nu, voi prelua exact din Burroughs, e păcat să nu avem textul în toată savoarea lui. Citez: „Ei bine, avem un om sfînt și uite că vine o jigodie de reporter să-i ia un interviu.

Omul sfânt stă acolo ronțâind nuci de betel. După o vreme îi zice unuia dintre ajutoarele lui: „Du-te pînă la Fîntîna Sfîntă și adu-mi un ulcior de paregoric. Tre' s-o scot p-ai-a cu Înțelepciunea Orientului. Mișcă-ți curul odată!” Așa că bea tinctura de opiu, intră într-o ușoară transă și stabilește contactul cosmic – noi spunem că îl lovește extazul. Reporterul îl întreabă: „O să fie război cu rușii, Mahatma? Va distruge comunismul lumea civilizată? Este sufletul nemuritor? Există Dumnezeu? Mahatma deschide ochii, își strînge buzele între degete și scuipă două șuvoaie lungi și roșii de betel prin găurile care-i țin loc de nas. I se scurg spre gură, iar el le linge cu o limbă lungă și tăbăcită, apoi zice: De unde pula mea să știu?”

Ha, ha, ha! N-am adăugat nimic de la mine. Mă întreb dacă filosoful ce se plimba pe această alee răspundea la întrebările discipolilor la fel de plastic. Nu am de unde să știu, fac presupuneri amuzîndu-mă în sinea mea. Și chiar dacă mă simt impregnat de gravitate, fac totuși poze. E minunat să hoinăresc prin vechea Japonia, pe lîngă case vechi din lemn cu grădini și prăvălii cu suvenire.

Ajungem la Templul Ginkaku-ji (Pavilionul de Argint) construit în 1482 de shogunul Ashikaga Yoshimasa, ca o replică la Pavilionul de Aur pe care-l edificase bunicul său, Yoshimitsu. Însă Yoshimasa nu a mai avut bani să acopere edificiul cu frunze de argint, pentru a face o casă de lux, cum intenționase inițial. Clădirea a fost transformată în templu abia după moartea sa.

Deși mult mai simplu decît Templul de Aur, acest templu rămîne totuși o construcție minunată, înconjurată de o grădină cu pini, un peisaj cu nisip și un mic iaz cu crape, totul conceput de un arhitect vestit. Am înțeles de la simpatica noastră ghidă că aici ar exista și cea mai veche sală de servit ceaiul din Japonia, fiind considerată prototipul celorlalte, însă n-am reușit să dau de ea. Cumpăr suvenire și fac poze, ca de obicei.

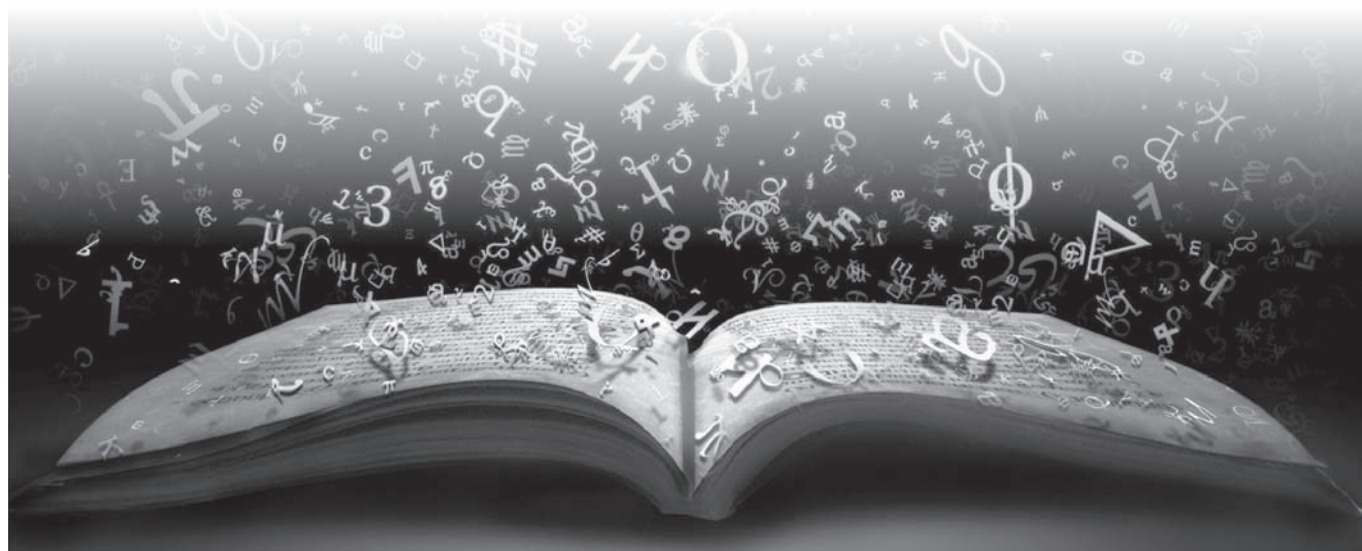
Pornim spre Altarul Heian-jingudin Parcul Okazaki-koen, pe alei străjuite de o mulțime de cireși înfloriți, cu arțari, azalee și lacuri. Te simți copleșit de frumusețea cireșilor în floare, această splendidă Sakura, sursă de inspirație pentru poezia și pictura japonezilor.

Pe drumul spre altar se înalță impozante *torii*, porți roșii din oțel. Altarul este viu colorat, cuprinzînd două pagode și mai multe clădiri cu acoperișuri din țigle albastre-verzui. Încerc acum să-l revăd cu ochii minții, ajutîndu-mă de notațiile din carnet, însă nu reușesc mare lucru. Toate pagodele japoneze par să se perinde prin fața mea. Sunt nevoit să apelez la fotografii, nu degeaba se spune că o imagine face cît o mie de cuvinte.

Plecăm în partea de vest a orașului, în cartierul Arashiyama, unde există o combinație inedită „între istoria și religia templelor cu aerul mistic al pădurilor de bambus și cu vioiciunea maimuțelor japoneze” (conform programului agenției turistice), după ce ne plimbăm cu trenulețul electric prin valea Sagano, pe malul unui rîu. Nu am văzut maimuțe japoneze, însă din nou piticania din Bacău și-a dat în petic, sărînd dintr-o parte în alta peste capetele turiștilor ca să filmeze peisajul. Trebuie să te apleci sub scaun pentru ca individul să-și facă rolul de maimuțoi. Și oricît de sever ar fi îngerul Gabriel în privința asta cu mine, chiar îți vine să apuci aparatul ăla și să-l îndeși piti-cului pe gît (se pare că e avocat, bată-l să-l bată de cretin).

În această seară luăm o cină tradițională la care participă și o *maiko*, adică „fată dansatoare”, cum se mai numesc ucenicele de gheșe. E o tînără de 16 ani, care dansează și se străduiește să anime grupul. E fardată din abundență și mi se pare mult mai matură. Fac o poză cu ea, deși mă stăpînește o tristețe fără obiect. Nu simt nicio atracție față de această fată și nu știu de ce mă pătrunde mila și parcă o ușoară silă.

Chiar și acum, cînd redactez aceste note, simt cum mă cuprinde deprimarea. Și nu găsesc o explicație logică. Fetele ajung *maiko* prin voința lor, nu sunt forțate de părinți. Se pare că ar fi un statut rîvnit de multe tinere. Ele formează calul troian introdus în lumea bărbaților. Glumesc. Vreau să adaug că astăzi dominația masculină este o realitate în Japonia. Am citit că soția servește oaspeții la masă, începînd cu soțul său, iar ea mănîncă mai tîrziu. Salariile ar fi și în funcție de sex, funcțiile înalte sînt ocupate prioritar de bărbați etc. Însă nu-i nimic din toate astea și, totuși, mă simt deprimat.

Vectori transpruteni (VI)

PAGINI DE JURNAL

22.II.1992

Acum o săptămână, George Țârnea, aflat în vizită la noi, îmi spunea lucruri de-a dreptul curioase. Cică tentativele de a-l compara pe Ceaușescu cu Dracula, cu Hitler etc. ar fi stupide. Există doar un singur personaj care se apropie structural de „geniul” de la Scornicești și care este împăratul roman Nero. Explicațiile: Ceaușescu avea o intuiție țărănească extraordinară, nativă, funcționa pe un teritoriu al spiritualității rurale străvechi cu niște rădăcini oculte. Pe de altă parte, Nero a fost cel căruia i-a trăsnet prin cap să convoace o legiune a artiștilor – augurii săi, artiști. Păstrând proporțiile și fără a cădea în desuetudine, mai zicea Țârnea, între „Cântarea României” a lui Ceaușescu și oficerile augurilor lui Nero există totuși similitudini. Apoi dorința de a reclădi într-un timp relativ scurt o cetate precum și-o visa; dorința de a împăca capra cu varza, de a împăca spiritul său impulsiv cu aplecarea către artă și dorința de a fi un om superior prin artă – toate lucrurile acestea au creat un melanj monstros. (Interesant, dar foarte discutabil, zic eu.)

29.II.1992

Necesitatea sentimentului de umilință?... Când un coleg mai tânăr scrie ceva care îl compromite ca slab de inger față de conjuncturistii comuniști, Nic. Breban îi spune: „Fii bucuros. În felul acesta voi o să vă câștigați pentru viață sentimentul umilinței. N-o să vă credeți niciodată imbatabili și paranoici. În felul acesta voi veți fi câștigat o înțelepciune, o experiență a umilinței în virtute, care e foarte necesară intelectualului care trebuie să educe”. (Dar oare el însuși urmează acest principiu?)

2.III.1992

Îmi aduc aminte de excepționalul eseu al lui Geo Bogza „O femeie mănâncă un măr”. Bijuterie, nu alta, a bunului simț și a delicatelor bune maniere prezente la oamenii simpli. De fapt, mi-a amintit despre acest eseu o frază din „Descrirea Moldovei” a lui Cantemir; ca mărturie a vechilor tradiții în bunele conduite populare și, poate, ca o presupunere că Bogza ar fi dezvoltat, sub aspect tematic și prin pilduri concrete, ceea ce spune următoarea observație canteimiriană: „Rar va vedea cineva o femeie (la ospete) ducând îmbucătura la gură sau deschizându-și buzele atât ca să i se poată vedea dinții; ea își vâră îmbucătura în gură cât se poate mai în taină” (Cap. XVII).

Din relativ frecventele telefoane pe care mi le dă Matcovschi, cel de azi avu scopul de a mă înștiința că, în sfârșit, colegului i-a parvenit numărul din septembrie 1989 al revistei „Moldova”, în care publicam un eseu legat de cei 50 de ani ai suferindului, atunci aflat în stare gravă după straniul

și strașnicul accident. Dumitru remarcă nivelul intelectual al rândurilor mele, fapt ce nu poate decât să mă măgulească nițel, asta fiind într-o reconfirmare a aprecierilor venite din partea altora.

3.III.1992

Economia de piață are ceva din amoralitatea de piață... Ieri, Ghindă, șefă la asociația comerțului cu cărți, vine la USM, implorând ajutor: tot mai mulți comercianți împelițați atentează la spațiile în care actualmente se află anumite librării. Cineva pretinde la încăperea librăriei „Miorița” de la Râșcani, să instaleze acolo o bancă (financiară); cei de la societatea cineaștilor vor să acapareze spațiul librăriei unde se realizează literatură muzicală (cooperatiștii hrăpăreți alde Efremov și Iordanov pun ochiul lor de comuniști fără scrupule pe tot ce le poate spori banul câștigat, cam hoștește). Departamentul vamal a și venit deja cu un document semnat de Muravschii ca să evacueze direcția asociației comerțului cu cărți din clădirea de pe str. Bulgărească și din viitoarea casă a cărții. În centrele raionale de asemenea se atentează la spațiile librăriilor... Dezmățul și obrăznicia anticulturală sunt în plină ofensivă. Probabil, forurile guvernamentale trebuie să emită instrucțiuni care ar stăvili pofta sălbatică a homunculelor cooperatiști.

18.III.1992

Mi-am zis să aduc aici, în jurnal, cât mai puțină politică. Ce politică, amice? Inepții, cretinii, bâlbâiții și hoțomanii – politicienii zilei! Comuniștii și neocomuniștii. Colegii mei, care au folosit cu impertinență piețele publice, ecranele, microfoanele, presa, pentru a-și încropi nimburi de zei naționali, s-au dovedit a fi nici pe departe idealisti. Din contră, odată ajunși unde au ajuns, prin parlament, au demonstrat un materialism hrăpăreț înspăimântător! Ce mai – dezastru! Lipsă de onestitate, de patriotism, de elementară omenie și compasiune. Astăzi, când vor să iasă din parlament, fără să fi rezolvat ceva cât de cât, oamenii îi fluieră și îi îmbrâncesc îndărăt în somptuoasa clădire: „Nu vă lăsați să ieșiți, până nu vedem că adoptați niște decizii concrete!” Și-i tot îmbrâncesc, îi mână îndărăt ca pe o turmă de oi blege... Cazul de ieri, declanșat de tragedia din Transnistria, e relevant și dramatic.

Ce deputați? Ce politicieni? Niște împelițați ai prostiei și ai lipsei de curaj. Niște... – niște!

Cu riscul de a-mi învenina jurnalul cu otrava politicului, las aici această formulare a ansamblului de turmă parlamentară. Model 1992.

Sterila înlănțuire a ședințelor parlamentului chișinăuian o văd în perfectă legătură cu „Opera de trei parale” a lui Bertolt Brecht – e o continuă Situație BUF ce capotează ca rezultat/ nerezultat în cel mai cras BLUF. Îmi dau seama că acest adevăr e formulat în termeni ostili majorității parlamentarilor „noștri”, care, fiți siguri, nici în ruptul capului nu vor deschide „Dex”-ul, pentru a-și mai pospăi nenorocitul lor limbaj de talaș, în care, precum în locurile întunecoase, vegetează ciupercile de mucegai ale „hotărârii problemelor”, „mersului vorbei”, „primirii legilor”, „îi-itului” și „va-să-zic”-ului etc. – și astea drept dovadă descurajatoare a buf-ului și bluf-ului de care pomeneam.

Buf, bluf, buh, ba-bah!!!

S-ar părea că ideea nenorocirii pământului de către om a apărut, conștientizată, abia în timpurile noastre, ale demențelor arsenale atomice care, cică, ar ajunge pentru pulverizarea în cosmos nu a unei singure Terre, ci a mai mult de zece alde ea. Ei bine, clintirea Pământului din ale lui o prevedea încă Arhimede, cerând un punct de sprijin, însă clintirea nu e echivalentă cu pieirea planetei. Dar iată că un poet, la 1830, se arătase de-a dreptul profet, presupunând posibilitatea „exploziei ca o bombă” a planetei noastre. Alfred de Vigny scria în jurnalul său, în 29 august (augustul atomic japonez!!!) al sus-amintitului an 1830: „În ziua când oamenii nu vor mai avea nici entuziasm, nici iubire, nici adorație, nici devotament, să despicăm pământul până în miezul lui, să punem acolo cinci sute de miliarde (cifra fantastică, nu? – L.B.) de butoaie pline cu praf de pușcă, făcându-l să explodeze ca o bombă în mijlocul firmamentului”. Da, un procedeu destul de primitiv, însă suficient de... apocaliptic!

19.III.1992

Pe când Matcovschi acceptă să fie membru al CC-ului comuniștilor, iar cel mai naiv și mai puțin înzestrat dintre Vieri, Ion, „preluă” cârma organizației de partid a celor vreo 60 de scriitori super-fideli idealului bizar, mi i-am imaginat pe sârmanii de ei ca pe niște mai mari peste ruine; altfel zis, nacealnicii dărâmăturilor!

20.III.1992

Ieri, la USM, lansarea antologiei de poezie română din Basarabia, apărut în limba turcă la Ankara. Prezent și ctitorul acestei cărți, İrfan Üver Nasrattinoglu. Incluzi 52 de autori, însă subiectivismul alcătuitorului (Matei) este ușor de depistat. Spre exemplu, lipsește E. Cioclea.

În continuarea evenimentului – un simpozion dedicat creației lui Mihai Eminescu și Yunius Emre. Paralele cam forțate, dar totdeauna posibile în cazul marilor poeți, chiar dacă îi desparte, ca existență, circa 600 de ani. Evident, Emre e contemporanul poezilor anonimi, creația cărora a rămas ca folclor. Eminescu însă e prințul elevației, al literaturii de un distinct caracter modern, filosofic. Din gândurile lui Emre: „Dacă ești poet, jertfește-te pentru toate popoarele”.

Prezent și prefectul nu mai știu cărei provincii din Turcia, membru în guvern.

USM primește în dar o antenă parabolică, iar oaspeții se aleg cu câte un covoraș de pe aici. Pentru Cimpoi – o invitație în Turcia, pentru luna mai.

Agapă prelungită până târziu la restaurantul hotelului „Cosmos”. Prezenți și câțiva condeieri găgăuzi cu care, de altfel, suntem în relații bune.

După ce închei vreun eseu tematic (reluări, geniu, apusul personalităților, onorariu), precum cele din „Șlefuitorul de lentile”, totdeauna mai rămâne material neutilizat. Cu timpul, acestui material i se vor adăuga tot alte și alte detalii din care, probabil, la momentul oportun, s-ar putea naște alte texte coerente. Precum în cazul „Manuscriselor” sau „Scriitorilor în tinerețe”. În genere, dispun de foarte multe fișe, note, extrase, schițe în stare amorfă.

Într-un crochiu despre I. Mânăscuț scriam despre pasiunea acestuia de a se referi la propria persoană. Firește, fără însă de-a-l depăși pe Esinencu: acesta ajunge uneori pur și simplu la o... epilepsie „Eu”-istică.

Iar pentru a rămânea cât de cât neutru, reproduc o apreciere din „Jurnalul” lui Alfred de Vigny (lectura mea de ultimă oră): „Cuvântul din limbă cel mai greu de pronunțat și de pus la locul potrivit este *eu*”.

Ieri, am prezentat la „LA” interviul plin de angoasă cu Serafim Saka. Promisiune de a apărea până la 4 aprilie. La rând e dialogul cu Arc. Suceveanu. Apoi, probabil, cel cu Aurel Rău despre dublul 9 mai al destinului lui Lucian Blaga: pe data când se naște, căzu și ziua înmormântării sale, cu detalii de roman polițist elaborat de suspiciunea comunistă, securistă românească.

Alte două dialoguri gata: cu George Țârnea și Iosif C. Drăgan, ambele cu surpriza dubiului în ele: în special, persoana lui Drăgan trezește diverse semne de întrebare, de la legionarism – la colaboraționism ceaușist, însă pe mine mă interesează cu totul și cu totul alte lucruri: un destin de român ce „s-a descurcat”, autoedificându-se.

Chiar dacă a fredonat și el, nițel sau mai mulțisor, la curtea ideologică, Țârnea mi-a trezit simpatia pentru cursivitatea gândirii sale, pentru aplecare spre filosofia existențială ce recunoaște de adevăr absolut doar spiritul dumnezeiesc.

Adică, noua carte de dialoguri e pe punctul de a se împlini. Discuția cu A. Busuioc mi-a solicitat-o N. Popa pentru suplimentul din aprilie al „Sfatului Țării”

Vin la rând V. Vasilache, I. Mânăscuț și, ceva mai nesiguri – S. Vangheli. M. I. Ciubotaru (Nicoreanu). Cred că mă aleg și cu dialogul cu M. Cimpoi.

Iar mai înainte – Andrei Pleșu, Dimitrie Vatamaniuc, Ion Gherman – Leo Butnaru (2,5 coli!!!), integral – Aurel David, Mircea Tomuș (e la revista „Basarabia”, pentru nr. 4 sau 5). Prin urmare, din ele 16 titluri – 10 sunt deja gata. Pentru când? Pentru ce editură? Hârtia? Prețul? Dezmățul bișnițăresc...

O carte de Ștefan Ciobanu (*Istoria literaturii vechi*) se vinde cu peste 30 de ruble. Unul din cele 2 volume ale operei

lui Mateevici va costa peste 50 de ruble. Cât va costa volumul meu de poezie „Puntea de acces”? S-a încheiat trimes-trul editorial pentru care era planificat să pară, dar – liniște și deplină nemișcare. Numai că eu nu sunt predispus să capi-tulez. Menirea mea e de a scrie, nu de a mă lamenta, făcând calcule descurajatoare, profetizând apocaliptic. De dato-ria mea, ca și a altor colegi, e de a riposta, prin scris demn, crispatei mentalități cripto-comuniste și mai noii menta-lități hrăpărețe de un cinism calificat al celor ce au voca-ția corupției economice, gen fostul ministru Iavorschi, gen piticul șef de departament editorial V.B. etc.

21.III.1992

În grava criză economică ce deteriorează grav bunăstarea familială, vine și timpul re-însușirii mitologiei nepreten-țioase a zeilor de importanță minoră, însă blajini cu omul, ocrotindu-i acestuia căminul pe vatra căruia pâlpâia, într-o modesta lor glorie și onoare, o flăcăruie continuă. Pentru noi această flăcăruie e a gazului ce mai vine încă – dar ar putea să aibă și sincopă – în plitele din apartamentele strâmte și neconfortabile. Iar blânzii penaiți se îngrijesc, cică, de pâi-ne și de sarea noastră cele de toate zilele – să le avem: în genere, având grijă de bunăstarea – atât cât este – a fami-liilor, supraveghind spațiul casei, viața membrilor familiei. Însă nu știu cum nu le-ar merge lor, astăzi, poza antică: sau în poziție de dans (ce motiv avem de a dansa?) sau cu cornul abundenței în mână (care corn?).

Și totuși, dacă admiți cât de cât prezența anticilor penaiți, viața devine ceva mai suportabilă...

22.III.1992

Echinocliul de primăvară...

Din „Jurnalul unui poet” al lui Alfred de Vigny: „A vorbi de păreri, prietenii, admirațiile proprii, abia schițând un zâmbet, ca despre nimicuri de care ești gata să te lepezi pentru a susține contrariul: viciu francez?” De ce francez? E cel mai românesc viciu din toate câte există.

De Vigny mai zice: „... e un cap care vrea să pară că este o inimă”; „Capul omului este ca un magnet care capătă forță pe măsură ce este mai încărcat”.

De Vigny parcă ar fi prevăzut modesta înfățișare a mor-mântului lui Lev Tolstoi, dorită de acesta prin testament, scriind la 1840 (Tolstoi a murit la începutul sec. XX): „Să fim atât de mari, încât mormântul nostru să fie onorat fără ajutorul artei (statui, monumente etc. – *n.m.*) și, de n-ar fi decât o piatră, albă sau neagră, lumea să vină în pelerinaj ca la Mecca și să îngenuncheze”.

O crudă ingeniozitate de a... dez-boteza, de readucere a cuiva de la creștinism la păgânism/ politeism! Astfel, Iulian Apostatul le impunea acoliților săi apostati să treacă pe sub un podium pe care se afla un taur înjunghiat și, ca semn că se reîntorc din creștinism la politeism (păgânism), trebuiau să se lase „plouați” pe tot corpul de sângele animalului sacrificat zeului Neptun. Adică apa botezului care, implicit, are legătură cu zeul mărilor și oceanelor – apa botezului

„ștearsă” de sângele dez-botezării, reîntoarcerii la starea ini-țială a păgânismului.

6.IV.1992

Curajoasă mărturisirea lui Odysseas Elytis, care nu a pre-tins că ar fi un talent înăscut: „Fiind în cel mai mic grad poetic, am iubit în cel mai înalt grad Poezia, în același fel în care, fiind în cel mai mic grad «patriot», am iubit în cel mai înalt grad Grecia”.

10-11-12.VI.1992

Călătorie la Galați; manifestațiile legate de decernarea pre-miilor editurii „Porto-Franco” și ale societății scriitorilor „C. Negri”. Împreună cu ușor desueții Gh. Vodă și V. Vasi-lache. Dar fără lipsă de compatibilitate.

Achiziția etică și estetică cea mai importantă: interviu-urile pe care le-am realizat cu sexagenarul Fănuș Neagu și cu Gheorghe Tomozei. Primul apare joia viitoare în „LA”.

Prezențe diverse, dintre care mi s-au întipărit în senti-mente colegii din Focșani – Florin Muscalu (sorocean) și Traian Olteanu, vârfuitori ai „Revistei V”. Gălățenii – gene-roși, puși pe cheltuieli culturale serioase. Însă și printre ei lucrează demonul discordiei. Pe de o parte, Constant-in Vremuleț, Sterian Vicol, Theodor Parapiru, pe cealaltă – mărunței cu posturi mari alde fățarnicul I. Chiric secun-dat de un vai de el mititel Sultana-Vicol.

L-am cunoscut pe Ioanid Romanescu.

Lucian Chișu îmi spune că în „Literatorul” a fost inse-rat și un poem de-al meu.

La întoarcere – până de motor (pompa de benzină). S-a dovedit că am și unele îndemânări de mecanic-auto.

Incidentul, scurt, pe care l-am avut la punctul de tre-cere Oancea. Un subofițer rus mai încearcă să facă ordine printre români. Un maior găgăuț se cam cramponează la auzul replicilor date „fraților” ex-mari.

Trecem pe la Vălenii lui Gheorghe Vodă. O masă țără-nească excepțional de gustoasă.

Spre Chișinău, suntem opriți de vreo 20 de ori la punc-tele de control instituite în legătură cu starea de necesitate.

15.IV.1992

Dintr-un articol al lui Al. George din „România literară”: „O cultură nu este posibilă decât într-o situație când socie-tatea are destul timp pentru a se dedica altor ocupații decât celor profesionale și pe care să le cultive voluntar, dar la fel de imperios, ca și cum i-ar fi impuse de vreo necesitate. O cultură este inseparabilă de lux, de gratuitate, de absența scopului, dând senzația că aparițiile, în cadrul ei, sunt firești, chiar dacă sunt de-a dreptul insolite. Societatea românească, deși mutilată și deformată de comuniști, este aptă în clipa de față să primească această definiție”.

22.IV.1992

La USM, întâlnire cu D. R. Popescu, însoțit de două zia-riste ce au a oglindi evenimentul premierei piesei „Mun-tele”, montată de Teatrul „Alecsandri” din Bălți. Îi propun

un dialog. Zice că, noaptea întreagă, nu a putut dormi în tren. Ne înțelegem să ne întâlnim a doua zi, dimineață devreme, la hotelul „Codru“, ca să punem în mișcare chestionarul și reportofonul.

Împreună cu D. R. Popescu, Ion Ungureanu, Mihai Cimpoi, alții, vizităm „Teatrul Sainciuc“ la atelierul maestrului. Domnul Glebus – extrem de inspirat. Oaspeții rămân cu adevărat surprinși, apreciază jocul cu măști. Și a mea – un succes neașteptat. Sainciuc „mi-a prins“ câteva gesturi și le exploatează ingenios, ducându-le până la extrema unui... *jucăușism* puțin mofturos, puțin curtenitor... Păi, e greu să te definești pe tine însuși, privindu-te dintr-o parte.

A doua zi, realizez interviul cu D. R. Popescu. Mă roagă să-i dau cărțile câtorva poeți. Spune că la București vine Ion Miloș din Suedia, țară în care ar vrea să prezinte și o selecție din lirica ce se scrie în Moldova Estică.

Cu D. R. Popescu, Mihai Cimpoi, Gheorghe Cincilei, doamnele, facem o lungă plimbare pedestră prin Chișinău. Intrăm pe la revista „Sud-Est“. Prozatorul o apreciază mult pe Valentina Tăzlăuanu, căreia i-a citit un articol sau două.

Intrăm și pe la Teatrul „Eugen Ionesco“, găsim trupa în repetiție. Apoi – Palatul Național, Sala cu Orgă. Bucureștenii rămân de-a dreptul uluiți, descoperind ce edificii și săli moderne are Chișinăul. D. R. Popescu găsește egală asemănare cu unele lucruri văzute prin Franța, Washington...

28.IV.1992

Todor Zanet vine cu viza pentru Turcia, unde vom pleca împreună cu Mihai Cimpoi, după ce ne facem prezența la Cluj (Festivalul Internațional „Lucian Blaga“) – de acolo vom sosi la București, apoi, pe 13 mai, intenționăm să pornim spre Istanbul cu autocarul.

30.IV.1992

Ieri – dramatică adunare generală a scriitorilor. Prim-ministru – șocat! Nu prevedea atâtea acuze ce vor tăbări peste el.

Lumea zice că am avut o intervenție de excepție. O am dactilografiată, însă, cred, a fost bună pentru sală, dar ar fi prea... aspră pentru ziar, pentru scoaterea în lumea mare. De, să fim și noi mai îngăduitori... Dar oare are rost? Guvern falimentar, societate în haos... Ah, ce zile cernite ne așteaptă!

22.V.1992

Grea problemă se rememorez, succint, mai bine de 3 săptămâni de existență intensă.

Prima: Zidar la Vatra (Ghidighici); ajutându-i pe Iurevi să-și înalțe casa de vacanță. Chirpici dolofani, soare torid. Tone de calcar sarmatic ridicat pe schele, găleți de apă adusă din pârâul Cojușnei. Îndeletnicire necesară și oarecum antrenantă. Peste câteva zile, mi se coșcovește pielea de pe palme și mă părăsește. Soarele își cere birul – zic de bir, anticipând călătoria în Turcia, spre birul semilunii.

Însă până atunci – Festivalul „Blaga“ la Cluj-Napoca. Echipa inter-riverană: Busuioc, Beșleagă, Codru, Cimpoi, Eu, Popa, Grosu, Burac, Pânzaru, Cioclea... Saka ne derutează, luându-ne pe la Iași, unde pierdem o oră și ceva în

așteptarea editorului Crețu care, după timpul amintit, vine să ne anunțe că... nu merge la Cluj.

De cum ajungem pe culmea de pe care se vede ca în palmă Piatra Neamț – trosnituri, scrâșnete în cutia de viteze a autobuzului! Coborâm în vale, în centrul orașului. Șoferul cercetează cazul: viteza a doua s-a dus dracului! Oameni buni îl însoțesc spre un parc auto. Abia a doua zi de se poate face ceva, eliminând complet ambreiajul pentru viteza a doua, în mișcare trecându-se direct de la 1 la 3.

Ce-i de făcut cu atâția oameni? (Mai avem cu noi părinți, studenți ce merg la Cluj.) Cu Cimpoi, intrăm la prefectură. Domnul prefect Țăbulcă se arată extrem de generos: în timp ce ne servește cu un whisky superb, dă dispoziție să ni se ofere un autocar care să ne ducă în Transilvania.

La Piatra Neamț îl întâlnesc pe Daniel Corbu, dar și pe Nicu Ursu de la Corlătenii Bălțiului, venit cu trupa din amintitul deja oraș la un festival de teatru.

Pe la ora 2.30 după miezul nopții ajungem la Cluj. Același primitiv și confortabil hotel „Victoria“.

Renunțăm de a mai trimite câțiva scriitori și la omagiile Blaga de la Sebeș, Alba Iulia și Lancrăm: întâi de toate, ne lipsește un transport, în al doilea rând sesizăm că cei din Alba Iulia sunt cam în relații de concurență geloasă cu clujenii, nedorind să se întâlnească într-o comună cinstire a marelui înaintaș. De unde și delicata discordanță: nedorind a se intersecta cu colegii din Alba, clujenii nu merg – cum ar fi firesc să fie – la Lancrăm la mormântul lui Lucian Blaga, ci ne duc la Ciucea, la mausoleul lui Octavian Goga.

La Ciucea totul e impresionant! O sărbătoare populară de intensă trăire românească, de mândrie și neclintire întru susținerea cauzei naționale. Printre interpreți – și mult îndrăgitul taragotist Dumitru Fărcaș.

Constantin Dumitrescu de la TV Cluj mă solicită pentru un interviu, apoi, îndelung regizat, cu aplicare la peisaj și mesaj metaforic, imprim și un recital de poezie.

Iar până la Ciucea – colocviu pe teme blagiene, o amplă manifestare în fața Teatrului Național din Cluj, unde se află și statuia Omagiatului. Premiul i se acordă poetului belgian Marc Quaghebeur care, de altfel, are și o lansare de carte – volumul de poeme „Tăcere și cuvinte“, tradus de Horia Bădescu.

Pentru organizarea festivalului sponsorii au investit circa 2 milioane de lei. Noi doar să visăm la atare contribuție filantropică...

Pe cine am mai întâlnit la Cluj? Bădescu, Brad, Scorobete. Familia Botiș, Mihadaș, Savu, Irime, familia Opriță, Cetea, Morico, Ulici, Vatamaniuc, generosul Ilie Călian de la ziar (cu Busuioc și Cioclea ne-am ales cu o remunerare neașteptată), cu Aurel Rău care ne-a invitat acasă. Din nou se află în relații glaciale cu diriguitorii de la Filiala URSS. Apoi – dl Liviu Petrescu, Virgil Mihaiu, Ioan Mușlea, Ion Cristofor (așos, aspru, dar onest), Ion Mureșan etc.

Pe scurt – bravo și mulțumiri clujenilor!

Va urma

Vasile SPIRIDON

Un sceptic angajat

Întrebându-se, pe parcursul cărții sale *Metacritice* (Iași, Editura Junimea, 2018), cine scrie istoria literaturii, de ce, când și unde, Mircea A. Diaconu ajunge la concluzia că această disciplină se află într-o perioadă de criză și se teme ca nu cumva, în perioada posmodernității, să-și trăiască momentele ei de agonie. Multitudinea de istorii ale literaturii apărute în ultimul sfert de secol i se pare criticului sucevan că este mai degrabă o consecință a faptului că disciplina se caută pe sine, deși, la nivel conceptual-teoretic, nu s-au realizat mutații importante. Deși acceptă ideea că se întâmplă reale dificultăți în privința posibilităților disciplinei de a-și circumscrie obiectul, autorul *Metacritice*-lor este convins că, în spatele oricărei angajări textuale de o asemenea anvergură, se află nu numai o fibră morală, ci și o rădăcină etică întemeietoare. Chiar și autonomia esteticului, în sensul în care, fiind valoare în sine, neconfundabilă cu etnicul și cu interesul propagandistic, poate servi demnității umane. Pentru aceasta, este nevoie de onestitate, adică de o anumită atitudine etică în supunerea operelor la noi probe ale evaluării.

Obiectul unei istorii a literaturii pur estetice îl reprezintă, în mod exclusiv, viața internă a operelor, așa cum se întâmplă în celebra carte *Canonul occidental*, a lui Harold Bloom. Or, o istorie a literaturii ar trebui să fie axată nu numai pe coordonata valorii, ci și pe aceea a istoriei ideilor generale, a polemilor, a manifestărilor publice, a gustului și a succesului. Se știe că nicio istorie a literaturii nu poate fi concepută fără

o logică internă, deoarece succesiunea operelor și interrelaționarea lor se fundamentează pe principiile de continuitate, de convergență și de unitate. Este ceea ce Mircea A. Diaconu îi reproșează, pe bună dreptate, lui Harold Bloom că nu face: „Bloom nu mai vede contexte: nu se mai zărește nici solul social, politic, moral și nu mai contează nici fundalul cultural, care implică mișcări ideatice, curente, dezbateri etc. [...] Așadar, două riscuri există aici: pe de o parte să faci istoria literaturii doar din viața internă a operelor, fără fundal, fără rădăcini; pe de altă parte, să eludezi «istoria», adică povestea, înlocuind-o cu o listă al cărei principiu ordonator, tinzând spre arbitrar, e greu validabil. În aceste condiții, o istorie a literaturii ar trebui să găsească echilibrul între *viața internă* a operelor și *viața lor externă* (s.a.), sintagme întâlnite de asemenea

la Nicolae Manolescu, un echilibru între exegeza care se fundamentează chiar pe metamorfozele din interiorul devenirii literaturii și, pe de altă parte, contextul care coboară până la înțelegerea relațiilor de putere, a influențelor, a vieții publice a literaturii, edituri, marketing, un feed-back care devine, într-un fel sau altul, oricât de excesiv spus, fundament al creativității” (p. 49).

Prin urmare, unui istoric literar îi revine sarcina să identifice în țesătura labirintică a unei literaturi un sens, să-l contextualizeze, să-l situeze în rețeaua care-l irigă într-o perspectivă tipologică și istorică și apoi să facă evaluarea critică propriu-zisă. Autorul unei istorii a literaturii trebuie să fie interesat nu numai

de înțelegerea mecanismelor sociale generatoare de text, ci și de circumscrierea în prezent, el trebuind să recitească trecutul, să stabilească liniile de forță, să vadă mutațiile, să redefiniească unele concepte: „Putem deduce că există o viață a literaturii cu rădăcinile în politic, cultural, social, dezvoltând mentalități, angajând componenta culturală, așa cum există una în interiorul operelor. [...] Istoria se citește dinspre trecut spre prezent, dar este faptul că, așa cum se întâmplă într-un text, unde orice nou cuvânt resemantizează fragmentul care-l precede, orice nouă operă poate modifica traiectul anterior. Un nou context nu face decât să releve dimensiuni ale trecutului rămase cumva în stadiu virtual, oricum neobservate. Și nu este vorba aici despre un abuz generat de criteriile arbitrar și subiective ale interpretului, ci de faptul, concret, că un nou context nu face decât să releve dimensiuni ale trecutului rămase cumva în stadiu virtual, oricum neobservate. Așadar, prezentul naște trecut“ (pp. 41–42). Deci, se impune urmărirea atât a metamorfozelor reale, din prezentul evenimentelor, cât și a perspectivelor care se pot deschide cu generozitate. Dacă stăm să ne gândim puțin, în literatură se întâmplă întocmai ca în istorie și, din acest motiv, putem să vorbim despre existența unor istorii ale literaturii sau literare.

Mircea A. Diaconu demontează mecanismele de construire a canonului și le supune interogațiilor conștiinței și lucidității critice. Îi devine limpede că un canon nu este doar opera criticilor, ci și a scriitorilor înșiși, precum și a altor factori favorizanți, la un moment dat punându-și o serie de trei întrebări: „Oricum, există posibilitatea unei schimbări de macaz paradoxale: cei învinși să devină, prin ciudate și «inefabile» cauzalități, «învingători». Deodată, istoria literaturii arată altfel, chiar dacă nu poate aboli cu totul reprezentările existente. Astfel, va putea un Max Blecher să pătrundă în conștiința publică mai mult decât Rebreanu? Dacă nu în conștiința publică, în tratatele de istorie a literaturii?! Din această dilemă, evident, greu de ieșit ori, mai exact, nu putem ieși. Și atunci, cum e posibil echilibru care să dea consistență unei istorii a literaturii?“ (p. 53). Cred că din această dilemă se poate ieși lejer spunând un lucru banal, arhicunoscut: de fapt, ceea ce întemeiază o operă este criteriul autonomiei estetice. Oricâte contexte sociale, schimbări mentale și orizonturi ale receptării am traversa, *Întâmplări în realitatea imediată* și *Inimi cicatrizate* nu pot sta alături de *Ion* și de *Pădurea spânzuraților* nici în conștiința publică, nici în tratatele de istoria literaturii. Acest lucru se poate întâmpla doar dacă ținem morțiș, fără discernământ critic, să răsturnăm canoanele sau dacă deplângem soarta marginalilor și ne apucăm să facem studii culturale pentru respectarea principiilor corectitudinii politice. Atunci, echilibrul care să dea consistență unei istorii a literaturii este, cu siguranță, rupt.

Metacritice este, în fond, o culegere de studii și articole foarte bine articulată din punct de vedere conceptual. Drept „aplicație“ a ceea ce am încercat să pun în evidență până aici referitor la concepția critică a autorului stau excelențele pagini scrise despre I. Negoțescu – un istoric literar

de care pare să fie fascinat. În linii mari, pot spune că pe Mircea A. Diaconu îl interesează să observe mutațiile care survin în concepția lui I. Negoțescu privitoare la factorul estetic și la tipul de angajare politică. Considerată îndeobște o istorie estetică a literaturii, pentru că este concentrată pe autonomia esteticului (nesesizându-se decât cu greutate faptul că generează ea însăși emoție estetică la lectură, grație scrisului calofil al autorului), *Istoria literaturii române* este, în fond – în opinia lui autorului – o istorie politică.

Universitarul sucevean se străduiește să înlăture prejudecata că I. Negoțescu este adeptul purității esteticului, întrucât concepția sa critică presupune și o atitudine politică, dacă nu, în mod clar, o angajare politică. Chiar dacă opțiunea pentru estetic necesita, încă din momentele istorice tulburi ale redactării Manifestului Cercului literar de la Sibiu, și un angajament politic, acesta din urmă nu conținea, nici pe departe, semnificațiile dobândite în perioada exilului, atunci când I. Negoțescu și-a definitivat istoria literaturii. Iar aceasta, în condiții grele cauzate de lipsa surselor documentare, de găsit doar în țară, ceea ce și explică apariția doar a primului volum. Lupta lui I. Negoțescu pentru factorul estetic împotriva pășunismului curenților etniciste retrograde impunea și o coordonată politică pentru promovarea europenismului, a democrației și a libertății de expresie. Prin urmare, refuzul intruziunii politicului în judecata estetică însemna chiar un mod de a face politică.

Ceea ce l-a contrariat pe Mircea A. Diaconu citind *Istoria literaturii române* a fost admirația autorului pentru scriitorii pașoptiști, în sensul că nu le-a sancționat carențele estetice inerente „începutului de drum“ și că a fost atent îndeosebi la comportamentul ideologic. Aici era de fapt de găsit modelul de scriitor căutat de I. Negoțescu: unul care să nu poată fi desprins de contextul social, politic și moral în care trăiește și creează. Așadar, în spatele celor scrise de un autor sau altul, istoricul literar căuta și identifica un model uman, privit în sine, dar și relaționat cu mediul, cu timpul și cu locul.

Manifestul pentru o artă angajată conținea de *Istoria literaturii române* a dezlănțuit o campanie de negare din partea cripto-comuniștilor, a naționaliștilor și a autodenunșilor „apolitici“, cu care autorul a trebuit să se războiască la apariția ei. Abia revenit din exil prin cărțile sale, I. Negoțescu a fost acuzat că este antinațional și... european, dar nu de către criticii dogmatici, ci chiar de unii dintre aceia care combătuseră în perioada comunismului pentru apărarea autonomiei esteticului ca alternativă la naționalismul ceaușist. Apariția *Istoriei literaturii române* a stârnit marele scandal, deoarece caracterul ei estetic era interpretat drept un atac la adresa identității naționale. Din această pricină, militantismul său pro-european și ierarhia pe care încerca să o impună din exil deveneau suspecte și amenabile pentru naționaliști și etniciști, apărătorii localismului (mai mult sau mai puțin creator).

După ce lucrase la un studiu fundamental despre opera postumă eminesciană, în anii infernali ai dogmatismului

stalinist, dar publicat mai târziu, în 1968, I. Negoîtescu îi va irita la culme pe naționaliști prin noile opinii despre Eminescu. Astfel, imediat după anul de cotitură 1989, el a afirmat că marele rău al românilor este pricinuit de ideologia retrograd-antieuropeană a marelui poet. Așa este, în concernul european noi nu ne puteam prezenta cu ideile avansate de Eminescu. Or, I. Negoîtescu eludează – tocmai el – contextul istoric în care a scris ziaristul de la „Tim-pul” articolele sale politice. Fixat în demonstrația sa, nici criticul sucevean nu ia distanța necesară pentru a aprecia în ce măsură I. Negoîtescu are dreptate până la capăt. Așa cum istoria literaturii nu poate fi concepută pe o autotelică istorie a capodoperelor, fără niciun racordaj cu exteriorul, nici istoria ideilor nu poate fi ruptă de contextul epocii. Sunt convins că, dacă nu ar fi fost furat de mirajul exercitat de opera lui I. Negoîtescu și ar fi fost atent și la fisuri, universitarul sucevean ar fi dat o explicație cât se poate de pertinentă.

Istoria literaturii române este una estetică atât prin pleoarea implicită făcută pentru valorile estetice, cât și prin valoarea intrinsecă a redactării, printr-o scriere frumoasă, elegantă. Reconstituind principiile care fundamentează sistemul critic pe care își edifică I. Negoîtescu cartea, Mircea A. Diaconu demonstrează existența unei dimensiuni politice a scrisului său. Și literatura, și critica literară se asociază cu o componentă etică, ele fiind expresia unei structuri sociale, cu implicarea unei angajări de tip politic. Contradicția lui I. Negoîtescu ar consta în aceea că scrisul său conține un mesaj etic angajat, intransigent, dar care este transmis prin intermediul unui discurs atât de rafinat, încât este generator și de emoții estetice. Concluzia majoră care se degajă după numeroasele pagini dedicate în *Metacritice* lui I. Negoîtescu este aceea că el a încercat să impună, asemenea altor puțini critici, o critică de direcție.

Mircea A. Diaconu caută în textele pe care le citește și le analizează nu numai valoarea literară în sine, ci și calitatea

umană trădată de „mâna care scrie”. Interesându-se de nuanțe, de amănunte și de progrese, el citește autori și cărți cu speranța de a descoperi printre rândurile unei opere de ficțiune sau critice anumite ipostaze ale unei ființe care să nu fie „de hârtie”. Este căutată acea ființă așa cum se configurează ea în pecetea sau în efigia textuală, plasată între o zonă a plutonicului și o altă a neptunicului (pentru a folosi, *grosso modo*, termenii lui I. Negoîtescu din studiul eminescian). La rândul meu, fără a căuta mult timp, am găsit astfel de răspunsuri în privința autorului *Metacritice*-lor dintr-o autocaracterizare pe care și-a făcut-o în cadrul unui interviu: „Mi-am spus un om de graniță. Adică unul nefanatic, deși fanatic adesea, tolerant deseori, deși în principiu intolerant, nemulțumit de nimic și în continuă căutare. Între cultură și natură. Cu regretul de a nu cuprinde totul. De a fi în permanență în altă parte. Trăind cu durere frumusețea, ca pe o absență. Un ironic, care știe că totul e interpretare, aparență, iluzie, istorie și care, cu toate acestea, nu se poate retrage în confortul relativismului. Îmi plac deopotrivă adevărurile tari și cele slabe. Unele stau pe un taler, altele pe celălalt. Doar sunt balanță. Mă decid greu. Singura mea opțiune, o opțiune organică, e indecizia. Iată granița. Întâmplător oare mi-a plăcut dintotdeauna griul? Nici alb, nici negru, deși lupt cu fervoare pentru ambele. Nici tânăr, nici bătrân. Nici adolescent, nici matur. Înger și fiară deopotrivă. [...] În fine, un om revoltat și ascuns în el însuși, un infern bine ascuns. Poate că tocmai de aceea, scriind, de pe graniță, am sentimentul că scrisul mă construiește. Nu sunt gata făcut. N-am limite precise. Cu fiecare frază, devin altul. Sau aș vrea să devin” (pp. 290–291). Ce ar vrea să fie sau să devină Mircea A. Diaconu? În niciun caz un fanatic sau un susținător ideologic al postmodernismului, așa cum reiese și din alte pagini ale *Metacriticelor* sale. Criticul sucevean nu se simte angajat în dezangajare, el preferând un scepticism angajat unui optimism hedonist.

La frontierele adevărului

Trebuie să ai mare curaj să abordezi personalitatea și opera controversată a unui scriitor ca Ion Coja, considerat de către intelectualii de dreapta de tip liberalo-conservatoare românească, de reprezentanții stânga, de caviar sau de icre roșii, ca să nu mai vorbim de intelectualii evrei, un anti-semit, un negaționist al Holocaustului evreiesc, extremist de dreapta etc. S-a încumetat la această dificilă întreprindere, ce-i drept pe partea de creație narativă, de proză și roman, dar într-o analiză fină, rafinată și aplicată, criticul literar și excelentul documentarist și autor de dicționare literare Florin Șindrilaru care a publicat foarte recent cartea *La frontierele adevărului. Alegorie și simbol în proza lui Ion Coja. Note de lectură, eseuri, comentarii* (Brașov, Libris Editorial, 2019). De remarcat că, pe copertile interioare ale cărții, concomitent-paralel cu activitatea din „Vatra Românească”, pentru care a fost criticat de intelectualii de dreapta și de stânga postdecembrieni, se precizează că Ion Coja a înființat „Liga pentru Combaterea Anti-Românismului” (LICAR), organizație care se implică radical în apărarea „drepturilor elementare” ale românilor, ca populație majoritară și făuritoare a statului român, unitar și indivizibil, se mai poate adăuga. De asemenea, Coja a reacționat cu argumentele cele mai temeinice, zice el, la acuzația că „românii au participat la Holocaust” și s-a impus ca apărător al „demnității românești”, în pofida „complotului mediatic și politic al clasei politice, dispusă să accepte orice umilință, orice tranzacție, numai ca să-și păstreze privilegiile”. Astfel, Ion Coja pretinde că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial pe teritoriul României nu a existat un Holocaust, înscriindu-se în acest fel în rândul negaționiștilor acestui tragic eveniment istoric, de altfel, în 2007, Coja a fost

dat în judecată de către Federația Comunităților Evreiești din România (FCER) și Asociația Evreilor Români Victime ale Holocaustului (AERVH) pentru negarea Holocaustului, dar plângerea a fost respinsă. Se știe că negaționismul este actul de a nega genocidul evreilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, genocid denumit de obicei Holocaust, iar cei care neagă holocaustul în general susțin că: Guvernul german nazisto-hitlerian nu a avut nicio politică oficială sau intenție de exterminare a evreilor, autoritățile naziste nu foloseau lagăre de exterminare și gazare în masă pentru a omorî evrei și că numărul real al evreilor uciși a fost semnificativ (de obicei cu un ordin de mărime) „mai mic” decât valoarea istorică larg-acceptată de 5 sau 6 milioane”. Potrivit politologului și universitarului româno-israelian Michael Shafir, Ion Coja, considerat a doua figură emblematică a „negaționismului selectiv românesc”, și-a schimbat haina politică în repetate rânduri, la un moment dat fiind chiar aproape de a fi nominalizat candidat la președinția României. În ceea ce-l privește, pentru profesorul de lingvistică Ion Coja, spune Shafir, citându-l pe politologul George Voicu, Garda de Fier n-a comis niciodată vreo crimă, și nici măcar antisemită n-a fost!. Pogromul din ianuarie 1941 de la București este, potrivit lui Coja, o invenție, născociri fiind și cele 120 de victime ale pogromului, unele atârinate la abator cu inscripția „carne cușer” lipită pe cadavre! O demonstrează faptul că, după venirea la putere a comuniștilor, în rândul cărora ponderea evreilor era covârșitoare, nimeni n-a fost acuzat pentru pogrom și nu s-a intentat nimănui proces. Dacă au murit evrei în timpul Rebeliunii legionare, nimeni n-a fost în stare să demonstreze că omucidul s-ar datora Gărzii de Fier și nici asasinarea marelui istoric Nicolae

Iorga, în timpul rebeliunii, nu poate fi atribuită legionarilor, susține Coja, ea fiind comisă la ordinele KGB-ului, care se infiltrase în Mișcarea legionară, și era secretul lui Polichinelle că organizația KGB era în mâinile „oculte”, avea să insinueze Coja într-un volum publicat în 1999, *Marele manipulator și asasinarea lui Culianu, Ceaușescu, Iorga*. Avem de-a face cu aceeași „ocultă” care, mai târziu, va fi ordonat asasinarea președintelui comunistotălar Nicolae Ceaușescu, ba chiar va comanda lichidarea savantului româno-american Ioan Petru Culianu în USA (la Chicago, oraș în care trăise din 1957 și crease maestrul lui Culianu, istoricul religiilor și savantul Mircea Eliade, „o tipică execuție în stil KGB-ist”, cum va fi exclamat ex-spionul Ion Pacepa!), pe 21 mai 1991, panicată fiind de descoperirea de către Culianu a secretelor dominației ei mondiale, susține Ion Coja, în menționata sa carte din 1999. Este vorba aici de o transmutație a „negaționismului deflector” (variantea evreii înșiși au comis crima!) în „negaționism selectiv”, este de părere M. Shafir, care mai spune că în 1999, Coja admitea că în Transnistria unii evrei muriseră de inaniție și boală, dar arăta că, pe bună dreptate, mareșalul Ion Antonescu „nu înțelegea să-i întrețină din bugetul statului român” pe evreii care nu erau cetățeni români, într-o vreme când sute de mii de români „se confruntau cu foamea și cu lipsa de medicamente”. Un alt autor româno-israelian Moshe Idel, vede Garda de Fier nu ca o mișcare fascistă, ci una „ortodoxă ultranaționalistă”, de un antisemitism extrem, și precizează că în pogromul Gărzii din București au fost omorâți, în ianuarie 1941, 138 de evrei, numărul rămânând relativ scăzut numai pentru că regimul Antonescu a suprimat „cu cruzime” rebeliunea legionară. Însă, acest lucru s-a petrecut doar cu câteva luni înainte ca un pogrom „mult mai amplu”, mai spune Idel, să aibă loc, la ordinul lui Antonescu și sub auspiciile armatei și poliției române, fiind uciși între 10.000-15.000 de evrei într-o singură zi!

Revenind la cartea profesorului Florin Șindrilaru, aceasta este divizată în 3 mari segmente: „Ion Coja și teoria crimei perfecte sau despre sacrificiu în actul creației”, „Mesianismul dinaintea ghilotinei” și „La frontierele adevărului (care dă și titlul volumului) sau când e să mori târziu cu dreptatea în brațe”, la care se adaugă o introducere intitulată „Pasul lateral” și o concluzie numită „Text și construcție subterană”. În introducere, autorul ne oferă un fel de *ars poetica* despre îndrăzneala, excentricitatea și farmecul unei opere de artă, în general, care este gândită și creată „în afara tiparelor celor pe deplin acceptate și ca atare consacrate”. Primul roman analizat de Florin Șindrilaru din opera narativă a lui Ion Coja este unul publicat în timpul regimului comunisto-ceaușist, „*Carnaval la Constanța*” (București, Ed. Cartea Românească, 1978), un fel de roman în roman, în care Coja utilizează o tehnică narativă de tipul suprapunerii palierelor epice și/ sau a celor de tip existențial, realitatea românească întretându-se altmaniano-carverian cu ficțiunea,

creându-se astfel „conexiuni și confuzii de planuri, evenimente, personaje”. Dincolo de subiect și ideile romanului cojian, criticul este interesat de partea literară și estetică a acestuia, de stil și scriitură, de alegorie, de procesul creației sau de construcția de tip eleat a cărții. *Carnaval la Constanța* dezvoltă o relație de tip binomial Viață-Creație, în care însă „Moartea, Sacrificiul, au un rol esențial”, iar în planul scriiturii conține numeroase pagini de „silogisme excelente” în care la loc de cinste se află analiticul (voința de discernere, pasiunea argumentării și a demonstrației) reprezintă ineluctabil și indubitabil „concatenări realizate mai ales în sistem de coordonare paratactică”, degajând fără sincope „curgerea” ideilor. Aici, ca și în celelalte proze ale sale, Coja este, în opinia lui Florin Șindrilaru, un „maestru al frazei ample, diluviale”, torențialo-potopiene, am spune.

Al doilea segment al cărții șindrilariene conține o analiză în detaliu și profundă a primului roman postdecembrist al lui Ion Coja, *Salonul de reanimare*, tipărit abia în 2001, deși autorul constănțean susține că volumul s-a aflat în planul editorial pe 1985 sau 1986 la „Cartea Românească”, dar cartea fusese respinsă de redactorul Florin Mărculescu și imediat după „Loviluția” din 1989, din cauză că făcea „apologia legionarilor”. Coja precizează că nu a eliminat nicio pagină și niciun cuvânt și că a adăugat, în schimb, mai multe capitole (14, 28, 30 și 33-44). După Florin Șindrilaru, acest roman nu ar fi putut să apară în regimul comunisto-ceaușist, căci reprezenta un text-dinamită cu efect puternic, prelungit în timp, opera în discuție nefiind doar un simplu roman, ci și o „alegorie de tip panoramic”, în același timp un eseu, o scriere cu felurite perspective analitico-introspective și un vagon de trimiteri la idei și concepte filosofice vizând existența unei „lumi întregi bolnave, distopice”. Cu toate că cititorul s-ar fi așteptat să afle cât de apologetic la adresa legionarilor este acest roman alegorico-parabolic, Florin Șindrilaru a abordat mai mult partea estetică și literară, *Salonul de reanimare* fiind un accentuat roman-eseu hegemonizat însă de spiritul parabolei. Prozatoromancierul Ion Coja nu vrea să fie doar un descriptiv, lucru care îngăduie generos lăbărțarea până la infinit și sugestie a „cadrului”, sugestiile și semnificațiile de tot felul îmbrăcând, și ele, „haină alegorică”. Idile de tip „sapiențial” marchează ori domină uneori dictatorialele texte cojiene, și criticul brașovean precizează că prozele lui Coja sunt „atât de dense în privința ideilor exprimate, a filosofiei de viață care a acumulat *experiențe milenare*, încât devin într-un fel, fără voia lor sau a autorului, anacronice, mai ales inoperante pentru acest timp în care viețuim, timp grăbit, Brownian și sieși demolator”. De asemenea, pentru Coja, opera literară nu este mai niciodată închisă, ci e *opera aperta*, spune Florin Șindrilaru, citându-l pe estetosemioticianul italian Umberto Eco, iar *Salonul de reanimare* reprezintă o pledoarie pentru „refuzul constrângerii, al încătușării, în procesul de creație”.

Capitolul cel mai consistent, „La frontierele adevărului“, este dedicat masivei trilogii a lui Ion Coja, *Șeitani*, alcătuită din volumele „Vin americanii“, „Paris by night“ și „Lepădarea de Satan“ și publicată în 2015 la o editură obscură, „Avea“, lucru care a dus, potrivit criticului Florin Șindrilaru, printre altele, la faptul că apariția celor trei tomuri nu a fost îndeajuns semnalată și tratată/ comentată, așa cum s-ar fi convenit. Trilogia *Șeitani* este în opinia aceluiași critic una „muștrător-răvășită“, proză modernă și contemporană, „realmente actuală“ și ar avea numeroase, „dacă nu toate atributele unei creații literare de mare anvergură, de tip total“, sau care vizează „totalul“, ca la un Vargas Llosa, am spune. Coja propune, promovează și impune stilul „miștocăresc“ ca modalitate de expresie literară și ca model, trilogia *Șeitani* reprezentând, în viziunea lui Șindrilaru, o „odă impresionantă dedicată limbii române“, exprimând „sufletul nostru, identitatea noastră națională“, fiind de-a dreptul „românia românească“, romancierul constănțean asumându-și totodată drepturile și responsabilitatea asupra conținutului cărții, ea trebuind a fi parcursă „sine ira et studio“, vorba marelui istoric latin Tacitus. Ion Coja trece lejer de la un registru scriitoricesc la altul, de la un stil la altul, chiar și „meditațiile“ lui pe teme/ despre probleme politice căpătând un „ritm alert“ și beneficiind de o „logică a discursului și de arta convingerii“, ca și de „capacitatea de a exprima idei de mare abstracție și finețe filosofică“. Pe de altă parte, Coja dezvoltă, după Florin Șindrilaru, și mult dezbătuta problemă a holocaustului evreilor în România, temă uzitată de unii comentatori pentru a condamna Mișcarea legionară considerând-o drept autoarea (și a) unor fapte condamnabile împotriva populației evreiești din România. Totuși, în cea mai recentă carte a sa *Chiriașii secunde. Batalionul disciplinat* (Libris Editorial, 2019), profesorul Șindrilaru admite că Ion Coja s-a înghesat la sarcina grea și atât de păguboasă pentru cariera unui intelectual român de a combate teza holocaustului, a genocidului din România lui Ion Antonescu, considerat astăzi un criminal de război, am adăuga noi. Ne amintim că și Marin Preda încercase, prin romanul *Delirul* (1975), să reabiliteze figura mareșalului Antonescu, idee criticată de unii la vremea respectivă. Realitatea istorică rămâne încă o problemă fundamentală, nerezolvată pe deplin și, cum afirma implicit I. Coja (și nu numai el), aproape de nestabilit între „parametrii Adevărului“. Autorul *Salonului de reanimare* sugerează, prin personajele sale din pomenita trilogie că legionarii n-au ucis niciun evreu, că n-au demolat nicio sinagogă etc. și că scriitorul, criticul literar și eseistul român de origine evreiască, N. Steinhardt, convertit la religia creștin-ortodoxă în închiisoarea de la Jilava, luându-și numele de „fratele Nicolae“, rapid după eliberarea din detenția politică, la schitul bucureștean Dărvări, își desăvârșește taina botezului prin mirungere și primirea sfintei împărtășanii (la data de 16 august 1980 este tuns în monahism la Mănăstirea Rohia

de către episcopul Iustinian Chira și arhiepiscopul Teofil Herineanu, care îl iau sub aripa lor ocrotitoare) și autor al unei opere unice în literatura română, *Jurnalul fericirii*, a avut numai cuvinte de apreciere la adresa „camarazilor legionari“. Vizavi de N. Steinhardt, *Șeitani* lui Coja este, într-un fel, un alt „Jurnal al fericirii“, susține Florin Șindrilaru, jurnal pe care, declară autorul constănțean, nu l-a citit tocmai pentru a nu fi cucerit, subjugat și anulat ca scriitor de capodopera steinhardtiană. Și totuși, ajunsă la putere, Legiunea a aplicat legi antisemite dure și jaful organizat al avutului minorității evreiești,¹ susține istoricul britanic Martin C. Dean, însoțit de arestări samavolnice, schingiuiri și asasinate, legionarii omorând și alți cetățeni români, neevrei, pe motive politice, „morale“ (pederaști sau homosexuali reali sau presupuși) și adesea, din răfuiele personale; dintre asasinați, circa 2/3 au fost români și 1/3 evrei, dar, comparativ cu procentul evreilor din totalul populației române, legionarii au ucis circa 20 de evrei la fiecare neevreu ucis. Despre originile mișcării, în cartea sa *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Neagu Djuvara scria: „Mișcarea legionară a fost o mișcare autohtonă, născută din grupări studențești anti-comuniste, între care una era condusă de Corneliu Zelea Codreanu“. În realitate, anticomunismul legionar s-a dovedit a fi o frazeologie lipsită de baze factice și menită să motiveze antisemitismul, având în vedere complexul de relații oculte dintre comuniști și legionari.² „Să nu credeți, cum spun adversarii Mișcării Legionare, că a fost o copie a nazismului sau a fascismului“, mai spune același Djuvara.

În loc de concluzii, Florin Șindrilaru precizează că volumul său și-a propus doar o plonjare în proza lui Ion Coja, neavând în vedere multiplo-renascentistele preocupări ale scriitorului – dramaturg, prozator, lingvist, eseist, publicist, om politic etc. –, captivându-l numai creația narativă și focusându-se doar pe opera lui, cea „încheiată și tipărită, de prozator“. Creația narativă i se pare criticului și documentaristului brașovean una „elaborată, intens și îndelung gândită“, purtând cu sine „marca unei personalități puternice“, pe care, poate, numai timpul și vremurile viitoare o vor înțelege și o vor pironi „cu adevărat“ în locu-i convenit. Aceasta dacă, în opinia mea, Mișcarea legionară, de exemplu, unul din subiectele preferate de Ion Coja, nu va mai fi considerată criminală și antisemită, lucru care cu greu va putea fi considerat și reconsiderat vreodată. În final, profesorul Florin Șindrilaru accentuează faptul că în cartea *La frontierele adevărului* s-a oprit mai mult la dimensiunile alegorico-simbolice ale textului, mai interesante și mai fascinante decât stratul epic de suprafață al operei, creația scriitorului Ion Coja va fi dăinuind nu prin „texturile epice“ pe care le etalează, ci mai ales prin „forța vizionară a construcției subterane, de esență ideatică, a textului“.

¹ Martin C. Dean, *Robbing the Jews – The Confiscation of Jewish Property in the Holocaust, 1935 – 1945*, Cambridge University Press, 2008.

² Tiberiu Tănase, *Fețele Monedei. Mișcarea legionară între 1941-1948*, București, Editura Tritonic, 2010, pp. 208-214.

Emil Ariton: „Freamățul din claviaturile nostalgiei“

Emil Ariton este un poet din Neamț mai puțin cunoscut publicului iubitor de poezie de la noi pentru simplul fapt că nu apărut pe scena literară odată cu ceilalți congeneri. Băcăuan de origine (născut la Bucșești), a fost toată viața profesor de matematică (absolvent al Universității „Al. I. Cuza” din Iași), cochetînd din când în când și cu poezia (după debutul său poetic, în 1969, la revista „Gaudeamus” a Institutului pedagogic din Bacău), dar și cu mari pauze de tăcere. Debutază editorial cu volumul „Transplant de sinceritate” (2007) la Editura „Crigarux” condusă de criticul literar Cristian Livescu, publicînd apoi încă patru volume de versuri la alte edituri prestigioase precum „Timpul” (Iași), „Corgal Pres” (Bacău), „Crigarux” și „Nona” (Piatra Neamț). Volumul de față, „Freamățul din claviaturile nostalgiei”, apărut la Editura „Ate-neul Scriitorilor” din Bacău în acest an, cuprinde circa 70 de poeme structurate în două capitole: „Starea de reverie”, „Reflecții și plămăsiuri”.

Volumele de început ale autorului, pe care le-am lecturat la timpul lor dar nu mi-am dat cu părerea încă despre ele, nu sunt conceptual foarte diferite de acesta de acum, însă, cu siguranță, cu mai multe ezitări la nivelul expresivității. În toate aceste cărți de început apare ca fiind un narcisist contemplativ, deopotrivă romanțios și elegiac, fără zvîcniri temperamentale, platitudini sau mimetisme, dar cu evidente ecouri suprarealiste și aflat mereu în căutarea unei geografii lirice personale. Emil Ariton din cartea de față pare a fi predispus să versifice orice și oricum, în vers liber, cultivând o arie tematică vastă, dorind parcă să recupereze întârzierea cu care a ajuns în viața literară.

Atmosfera de început a vieții literare este revelată liric, dar foarte precis și exact într-un poem de partea a doua a cărții: „Cenaculuri, crescătorii de poeți, prozatori, ese-iști, / locuri în care cei cu vechime în branșă / se-ntrec în retorice sfaturi, / fără a fi histrionici sau certăreți. // Ascultătorii mai tineri devin interogativi și-ndrăzneți în rostirea / nedumeririlor și părerilor, / prea curioși să-nțeleagă cuvintele / unor graiuri pestrice. // Unii tân-jesc să-și găsească iubirea în anturaj / alții se-ncumetă a surprinde și a compara / clipocirea izvorului cu clipirea / din pleoape a bufniței, / și să compătimizească scripcarii / ce-n preajma unor biserici / sunt timorați că cerșetoria / nu poate să fie o artă / nici o mimetică măiestrie. // În cazul când un sfios cenaculist / ezită să-și lectureze-n prezența convivilor / propriile creații, riscă a se însingura / imuabil

în conul de umbră, / și doar el însuși va zăbovi să-și citească / povestirile, poeziile, melodramele... („Despre cenaculuri și scriitori”)

De asemenea, pare preocupat de acuratețea rostirii poeticești, atent să-și etaleze cât mai desăvârșit sentimentele într-o desfășurare frazeologică largă, cu viziuni și incantații pe măsura apetitului său interogativ ori reflexiv: „Ultimul viscol ce s-a stîrnit / ca să sperie iezii, / poate fi-n primăvară / resursă de inspirație pentru ostaticii scrisului. / O parte a neuitării din mine / e o colecție de pățanii, / pe când vicleniile ludice / ale anturajului de poeți / mă fac să tânjesc să devin / mai visător decât mierlele. / Acest fapt înlesnindu-mi / a contempla pito-rești teritorii, / îmi va prii să-mi revin, să mă vindec / nu prea departe de o colină / cu mărăcini” („Reflecții pentru ostaticii scrisului”).

Chiar dacă uneori pare a fi invadat de cuvinte, Emil Ariton cunoaște măsura care duce spre acuratețea rostirii sale poeticești, uneori chiar explicînd-o: „Peregrinînd în virtutea pecetluirii tandreții, / cerut-am din nou elocvență și schepsis / curtatelor muze. / Pe când poemul cu rime / desperecheate și șchioape / se-nfiripa, observînd eventaiul / încrucișării de raze-n amurg, / mă aventuram să cui-bez într-o grotă. / Pari a fi pelerin, / îmi zise un timorat mesager, / dar în curînd poposi-vei la o răspîntie / ce-ți va inocula îndoiala. / Contrariat de cărarea ce se bifurcă, / vei căuta prin noianul de stele / pe aceea ce călăuzitoare / tu o consideri...” („Un episod de peregrinare”)

În sfîrșit, un poem emoționant prin atmosfera în care a fost conceput: „Scriu pe un pat de spital impecabil de alb / și-mi pot urmări aritmiile inimii / pe un ecran luminos. // Poate nu-i ultima elegie a inimii istovite / de-ngrijorări și elanuri, spre înfruntarea c-o pacoste / a tristeții. // Ultima va fi dăltuită de-un cioplitor, / despre care a ticluit Gottfried Benn un poem / cu accente de melodramă. // Așadar, scriu pentru a-mi reprima / disconfortul și frica, / spre a vă spune șovăitor / că restriștea umană / are accente de impetuoșități sufocate / de păsări cu ciocuri fatidice de rubin...” („Impetuoșități sufocate”).

Emil Ariton, acest „poet neoromantic”, cum a fost catalogat de criticul literar Ioan Holban relativ recent, are toate datele să ne ofere în viitor încă alte surprize lirice.

Escaladări ale povârnișului paginii sub semnul târziului

Am descoperit poezia Ioanei Sandu târziu, abia la al șaptelea volum de autor, *Brațe de apă*, apărut în urmă cu patru ani la Editura Brumar din Timișoara. O poezie gravă lăsa în subterane vuietul continuu al corului din tragediile antice. Prin pâcla bocetului se întrevădea, cumva, lumina mântuitoare din cel de-al treilea ciclu. O poezie dedicată „băiatului meu, dus, de tot dus...” se volatiliza treptat, se ridica asemenea cețurilor, lăsând imagini nemișcate, portrete: „A rămas portretul în locul desprinderii,/ S-a împăturit singur-singurel/ când albul ochilor se subția de la capăt/ rugându-se” (p.25) sau „făgașe de aer”.

Sub semnul târziului e, cumva, întreaga poezie a ultimilor ani. Ioana Sandu, poetă șaptezecistă, debutând târziu, în 1983 în revista brașoveană *Astra*, în 1985 la Editura Albatros, în volumul colectiv *Cântec pentru zorii de zi*, fără a trăda discursul promoției sale, se întoarce prin *Memoria muntelui*¹ acasă, în Buștenii anilor buni de profesie (Ioana Sandu a fost profesor de geografie în orașul dintre Jepii abrupti ai Bucegilor și culmea domoală a Zamorei). Poeta născută în Drăgăneștii Oltului redă zborului început în Brașov textele în care a urcat în versuri versanții imaculați ai paginii cu bucuria escaladării Caraimanului.

Smerită în expresie și în gesturi ca omul asupra căruia s-au prăvălit avalanșele sorții, Ioana Sandu se explică pe sine, redându-se curată. Textul contribuie la transsubstanțiere, cum viața sub Crucea Caraimanului pregătește trupul pentru sfintele taine:

Numele se preschimbă acum,/ în supraviețuire de munte se-ntâmplă/cu semnul crucii pe creștet// mă strecor prin mandle reci/ repetând că nu sunt în restriște/ cum nu am fost nici când/ s-au zburătăcit niște ani/ și-au dezgolit groapa/ din marginea câmpului// în adâncul ei/ să petrec întunericul,/ el însuși în mine/ adânc// sunt într-o teribilă stare de jertfă/ și apa care îmi spală temerile/ devine dintr-odată o cale/ cu multe păsări deasupra,/ fundal de apus/ pentru adăpostul de jnepeni// se întâmplă o prefacere în fața Crucii/ translucidă/ cum în comuniunea de apă, de aer, de pământ/ cu preaplinul răsfânt/ în aproape// cum eu, nevăzută,/ sorbindu-l (*Prefacere în fața Crucii*)

Text și atitudine se oferă cititorului cu smerenia spovedaniei care ajută, care pregătește duhovniceasca împărtășanie. Textul e simpla mărturisire de sine. Mărturisire care abundă în justificative, în conjuncții care induc modale („cum”), explicând liric un parcurs într-o „biografie continuă”.

Vârsta poemelor este târzie. Ca o îndepărtare spre roșu în universul inflaționar e și îndepărtarea omului în propria viață, cu mâinile nemaiputând să țină în strângere mâinile apropiatilor. Se instituie golul, distanța. Se produce îndepărtarea:

locuri nemântuite/ goluri răsucite/ în gol/ neîndurat// vlagă subțire/ cu frică de moarte// nimicul fără pretenții/ în felul cum pierdem nădejdea// mult prea puțin respirat/ în respirația/ cu frigul din oase (*În ecoul din adânc*)

se dezleagă înfrunzirile/ peste încheieturile iernii/ și ultimul drum se destupă/ în rafale de vânt// este o vreme a spălării/ de răni// se preschimbă convingeri (*un joc al vremii*).

Propria viață se vede de pe culme, în roșul asfințitului, asemenea priveliștii de pe buza Jepilor, în șerpuirea drumului și a orașului de la poale. Geografia este topită în propria trecere, în continua curgere (a sevei), în continua înaintare, într-o limpezire îndepărtată, spre creste. Vârful poate fi atins. Este atins. Vârfurile vieții sunt vârfuluri temporare, pași într-un parcurs fără seamăn, de unde se înalță, pentru poetul religios Ioana Sandu, cântecul curgător ca untdelemnul luminii de crepuscul. Aceasta este urcarea:

te întoarce cu fața spre tine/ de oriunde-ai veni,/ îți răstoarnă cotidianul/ cu ghemul dinăuntru/ derulându-l sporit/ între două rostiri/ cumva nepătrunse// vârful atins deodată/ stă astfel în adâncul/ celui înalt// și după el/ alte vârfuluri/ cu potop de cuvinte/ într-o palmă de vârf. (*Vârful atins*)

Urcarea e, firește, cea spirituală, a poetului religios. Înseamnă aducerea tămărierii bizantine în contextul geografic îngust, mărginit de munți, în clopotul văii, în contextul îngust al unei vieți. Anotimpurile ființei, atât timp cât „se întâmplă vârtejul/ launtric/ în marginea vieții/ cu hainele târâte pe jos” (*Iar stăm cu fața în palme*), duc la „urcușul întors/ pe toate fețele încercării/ cu unghiile înfipite/ în entuziasmul palid”, pregătind-o de „ritualul tomnatic/ cu toate simțurile/ pe potrivă așteptării/ de-o viață/ cu poteci deschise în ploaie,/ cu suflare de înger/ peste somnul cel mai adânc/ cu miros de ienupăr” (*Imaginea de acum*). Anotimpurile spirituale duc la urcușul drept, abrupt, luminos și ușurat de spovedania aceasta, a „lumilor amestecate”, cu „memoria muntelui” clar întipărită ca țintă.

Memoria muntelui aduce fericit poemele Ioanei Sandu pe un drum al începuturilor. Dar acest drum e doar un pelerinaj al ființei spirituale, o căutare a împlinirii prin aducerea împreună a lumii terestre ca întâmplare și a lumii cerești, ca o neabătută căutare.

¹ Ioana Sandu. (2019). *Memoria muntelui*. Prefață de Adrian Lesenciuc. Postfață de Mircea Petean. Cluj-Napoca: Limes.

Pas spre interior

Autoare a cinci volume de poezii și a unei antologii de autor între 2012 și 2017, a unei cărți de cronici literare în 2018 și iată, în 2019, a încă două volume de poezii, unul fiind cel prezentat în textul de față, „Prezumția de fericire”, am putea crede că Mihaela Meravei trăiește exclusiv cu poezia, fie că o creează ea sau scrie despre poeziile altora. Ingineră de formație, specialistă în „Materiale și defectoscopie”, a reușit cumva să deplaseze și să transforme „cuantele” materiei în energia subtilă a cuvintelor. Și o face cu har, determinare, dăruire și mai ales bucurie. De aceea versurile ei sunt radiante, pătrund în mintea și sufletul cititorului și provoacă o iluminare care face de multe ori superfluu orice text escortă sofisticat scris de recenzenți sau cronicari literari.

Să nu ne lăsăm totuși înșelați de „fericirea” din titlu. Volumul este configurat, în opinia noastră, ca un jurnal al nefericirii, al încercărilor dure și al suferinței ținut de mamă pentru fiul ei (în primul și al treilea capitol). Dacă luăm în considerare dedicația de la începutul cărții și exprimarea ca bărbat și nu ca femeie, lucrurile sunt clare. Suferința fiului este potențată de iubirea și suferința mamei care are, iată, la îndemână un eu liric pregătit să facă față provocărilor de ordin estetic, în așa fel încât toată această zbatere care e proprie oricărui om să nu apară ca o lamentație banală a unui singure persoane ci să primească valențe de ordin general uman: „inima mi se frânse jumătate pe o șină/ cealaltă în viața pe care o mimasem fără a ști/ o frică rece soră cu neantul/ mă mușca de picioare o gheară de foc mi se ncleștase-n piept/ cu răsufierea acidă și rece/ ea părea albă ca o mască de abur/ fiecare zi petrecută împreună criogenând totul în jur/ chiar și gheizerul inimii mele.” (*ultima furtună de vară pe faleza cazinoului*). Poezia deschide prima parte a cărții care repetă, ca pe o mantră (cu

puteri de transfigurare a realității), cuvântul din aceeași arie semantică cu fericirea din titlu: „*ne-am născut să fim fericiți*”. Poeta este convinsă de puterea uriașă a cuvântului scris, așa cum probabil au fost și cei care au introdus în Declarația de Independență a Statelor Unite, dreptul la căutarea fericirii.

De aceea credem că și-a numit volumul *Prezumția de fericire*¹, sperând ca repetarea acestui cuvânt să ducă la întruparea lui: „picioarele îmi deveniseră aripi mă luau pe sus/ mirosul dulceag mi se îmbiba în inimă ca un drog/ viața se convertea iremediabil/ chipul ei avea ceva îngesc/ numele ei avea ceva ce îmi lipsea/ puțin alint și multă mângâiere” (*să facem cunoștință/ a.m.*).

Nimic nou în declarația față de o iubită („te-am văzut pe rând și Evă/ și mamă/ și îngerul albastru al ochilor mei”), dar, ce profunzime și ce compoziție afectivă au versurile de început: „aveam impresia că am întâlnire cu Dumnezeu/ așa mă pregăteam pentru/ prima geană de lumină a cerului tău străveziu” (*pe loc mi-ai devenit o mie de femei*) sau cele din poezia *cresc hamade între noi*: „nisipul fierbinte ne-a umplut gurile/ inimile ni s-au spulberat în vânt iubito/ cresc hamade între noi și cactușii însingurării înfloresc/ niciunul nu am putut pune hățuri clipei”.

Toate trei părțile volumului au ca motto versuri ale lui Nichita Stănescu. Prima parte pe care am trecut-o în revistă în rândurile anterioare și care este „scrisă” de *iubit* este introdusă de versurile: „Mă așezasem lângă glasul tău și te iubeam”. A doua parte, „*ca un albatros pe puntea sufletului meu*”, monologul sau jurnalul *iubitei* de data asta, începe cu versurile: „Tu ai un fel de paradis al tău, / în care nu se spun cuvinte” din care am putea chiar deduce un subtil reproș sau poate chiar cauza separării celor doi. „cât de

¹ *Prezumția de fericire*, Mihaela Meravei, ed. Clubul Mitteleuropa, 2019

repede cresc tăcerile între noi/ a fost de ajuns să arunc o sămânță pe muntele din podul palmei tale/ și gata/ a rodit prima floare a nesiguranței. „spune poeta, mânuind cu priecpere și aproape cu mai multă empatie decât în cazul *iubitului*, avatarul *iubitei*. E într-un fel de înțeles, autoarea se simte mai confortabilă în gândurile exprimate de o altă femeie: „auzisem undeva că gelozia este un cactus cu flori urât mirositoare/ uneori trăiesc două ceasuri alteori douăzeci și patru/ în cazul nostru par a fi imuabile/ se hrănesc cu tăceri și ego-uri duse la extrem până când/ din ochi mijesc râuri de frustrări capabile să înecă fericirea“ (și nu ar fi fost prima minune).

A treia parte a volumului, „*spre interior prin fractalii realității*“ are ca motto versurile aceluiași Nichita: „E o întâmplare a ființei mele,/și atunci fericirea dinlăuntrul meu/ e mai puternică decât mine, decât oasele mele,/ pe care mi le scrâșnești într-o îmbrățișare/ mereu dureroasă, minunată mereu.“, introducând din nou vocea *iubitului*: „am învățat să supraviețuiesc/ să cad să mă ridic să îmi mănânc cenușa/.../ am învățat să trăiesc ținându-mi iubirea în frâu/ cum îți ții respirația când te scufunzi în păcatul lacrimii/ la început câteva minute/ apoi zile“ (*cinci minute fac întotdeauna diferența*).

Iluminarea de care aminteam la început că ar simți-o cititorul, transmisă fiind de ceea ce scrie autoarea, se produce după un lung șir de încercări și suferințe și nu e neapărat urmată de speranță așa cum s-ar putea înțelege citind superficial versurile: „stop gânduri delete everything/ îmi închid larg inima cât un vitraliu de catedrală/ să intre toată

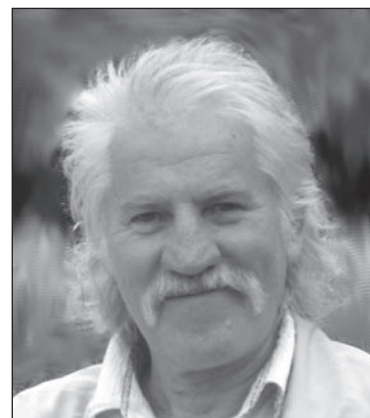
speranța lui Dumnezeu/ prin capilarele luminii“ (*spre interior prin fractalii realității*), ci mai degrabă acceptarea realității care nu e nici fericită nici nefericită, primirea vieții așa cum o definește Rabindranath Tagore: „pasul este și ridicarea tălpii în aer și afundarea ei în nisip“, pasul acesta, cu bune și cu rele, fiind înțeles de către poetă și în accepția sa de înaintare și devenire.

Mihaela Meravei a scris parcă dintr-o singură pornire această carte, a scris toate poeziile care s-au cerut una pe alta, de unde aspectul unui registru stilistic unitar și a unei structuri coezive remarcabile. Rămânem cu impresia citirii unui manual deopotrivă vrăjitoresc, care te îndrumă cum să faci față unei suferințe devastatoare, cum să-ți sublimezi durerea în artă și vrăjit pentru că, făcând uz de talent și lecturi consistente, chiar reușește!

Acest volum a cărui apariție se datorează premierii manuscrisului de către editura Clubul Mitteleuropa din Oravița, se bucură de postfața directorului editurii, scriitorul Ionel Bota, din care redăm aici un mic fragment: „E o profunzime abisală de intuit în poezia propusă acum. Autoarea are preferințe speciale pentru efigiile interiorității, orice secundă trebuie dedicată supraviețuirii, lumea trebuie să fie partitura mistică a unui studiu despre noua umanizare. (...) Dincolo de voința de a auzi, bacovian, „materie plângând“, poezia Mihaelei Meravei se cantonează în propriul vis, de incluziuni ale miturilor, memoria se reeditează din amintiri dar toate răspunsurile devin generativele incursiunilor în sufletul omului adevărindu-și propria identitate“.

Victor TEIȘANU

Discurs despre durere și supraviețuire, adică despre moarte și înălțare

La Ana Blandiana drumul dinspre frenezia inocenței către o tranșantă limpezire etică, în numele responsabilității asumate, ar putea deveni subiect de studiu. Inițiala trăire fără granițe din anii debutului, cu vibrația libertății totale, provoca desigur multă exuberanță, iar lirismul, intrând în aceeași paradigmă, trebuia și el să se conformeze. De aici dimensiunea dionisiacă și luminozitatea solară a discursului. Treptat, din acest soi de trăirism neîngrădit, Ana Blandiana va extrage doar atâta energie cât să-i asigure o tot mai vizibilă funcționalitate reflexivă. Eliminând efuziunile sterile, poeta pune în ecuație însăși redefinirea libertății. Prin urmare, fizionomia versului evoluează și ea, de la canoarea aproape juvenilă înspre sobrietate și spirit analitic.

Din vocea începutului se păstrează doar câteva puseuri de retorism, bine temperate și acestea. Elanul investigator câștigă teren, încât vechea disponibilitate extatică se rarefiază de la o carte la alta, în favoarea rolului filtrant al lucidității. Expunerea scenică de factură labișiană se transformă din când în când în confesiune, îngânarea și șoapta devenind stăpânele portativului liric. Nu lipsesc însă voluptatea construcției și efortul selectiv, conducând spre subtilități de gândire și rafinament stilistic. Un proces alchimic prin care să se escamoteze orice intruziune emoțională. În paralel, sub imboldul reflecției, se construiește masiv. Însă dincolo de aceste precauții, pe filonul unei poetici cu specific feminin, reveriile și inserția sentimentală nu vor

fi niciodată înăbușite pe de-a-ntregul. Dar drumul străbătut de Ana Blandiana s-a modificat constant înspre hegemonia ideii, poeta privind tot mai des cu reticență orice impuls de pasionalitate. Prin sublimare, materia pare obligată acum să existe nu în latura sa fizică ci, prioritar, în cea spirituală. Acest parcurs poetic și-a conservat în linii mari, până astăzi, specificitatea, îmbogățit firește de la o etapă la alta cu valențe noi, strict legate de experiența biografică. Instrumentarul poetic s-a circumscris și el pe aceste coordonate, urmărind esențialul, exprimat cu extrem de puține risipiri lexicale.

Obținerea produsului liric printr-un limbaj de maximă economie se constată și în **Variațiuni pe o temă dată** (București: Ed. Humanitas, 2018). Poeta are de evocat acum, într-o lumină profund spiritualizată, consecințele despărțirii bulversante de cel drag. Cadrul e o permanentă împletire de concret și irealitate, în care gesticulația, cu numeroase trimiteri culturale, ca o sublimă ceremonie, capătă aură simbolică. Pentru că, de fapt, despărțirea se dovedește imposibilă: ea s-a produs doar la nivelul aparenței, fără efect asupra intimității sufletești, trecerea prin lume fiind precum o „haină” șanjabilă: „Știam că e doar o haină, / Dar uitasem. / Și abia când te-ai hotărât / S-o dezbraci / Mi-am adus aminte cu spaimă / (...) Lumea credea că ești tu” (Știam că e doar o haină). (Ne)despărțirea fiind lămurită din capul locului, rămâne poetei să definească noul tip de relație, oscilând mereu între aproximare și palpabil, între luminozitate și senzația umbrei de neatins. Acum relația, spre a exista, trebuie să treacă dincolo de materie, direct în spirit, pentru că „întotdeauna sufletul ne-a legat / Mai mult decât sângele” (*Ca între spirit și trup*). Pe aceeași cale abstractă, în nuanțe de feminitate ingenuă, se consumă acum și „revederile” fericite ale cuplului: „Totul este atât de miraculos, / Încât cine știe dacă acolo / O secundă / Nu durează / Milenii...” (*Ne întâlnim ca într-un balon de săpun*). Așadar spațiul de dincolo, misterios prin deducție, conține în primul rând incertitudini legate de valoarea timpului, amplificând astfel acea anxietate care vine parcă din poemele despre moarte ale Regatului Vechi egiptean. Sau din lamentațiile pe aceeași temă ieșite din gura lui Ghilgameș. Pentru că bucuria și sentimentul tragic, traversând istoria, sunt neschimbate.

Despărțirea la Ana Blandiana, vizând mai ales o realitate spirituală, pare de neimaginat, fiindcă aici arbitrajul aparține unei puteri superioare și indestructibile: „Ce e iubirea, dacă nu imposibilitatea de a fi despărțite două ființe care nu ele au hotărât să fie împreună? (...) Și ce e iubirea dacă nu legea universală de desființare a frontierelor?” (*Ce e iubirea*). Și pentru ca relația dintre parteneri să-și mențină tonusul, memoria afectivă devine expansivă, trezind la viață amintiri aburoase și provocând dialoguri imaginare. Dar aceste dialoguri sunt rare, întrucât cuvintele contează acum mai puțin, iar „îndrăgostiților le e suficientă vederea” (*M-am întrebat ce-aș vrea să-ți spun*). În fond miezul convorbirilor înseamnă niște interogații fundamentale către cel plecat, ale căror răspunsuri nu pot fi decât subînțelese: „Sunt

și la voi anotimpuri?” (*Cad frunzele*)?; „De fapt unde ești?” (*De fapt unde ești*); „Sunt și la voi sărbători?” (*De sărbători te simt mai aproape*) etc. Regretul e pur omenesc, pentru că și întrebările se nasc totdeauna când devin deja zadarnice: „Toate întrebările / Le-am pus prea târziu, / (...) Nu mai știu de ce amânasem, / Dar poate nici nu amân, / Ci pur și simplu întrebările / Se nasc numai / Când nu mai are cine să le răspundă” (*Toate întrebările*). În context, nu lipsesc momentele de cumpănă, când triumfă scepticismul cu privire la armonia și capacitatea lumii de a fi pozitivă: „pe acest tărâm de sunete paralele / și de bucurii care nu au nevoie unele de altele” (*Se aud niște voci estompate de frunze*). Iată un memorabil poem tanatic: „Abia cu moartea începe totul. / Doar că nu știm ce. / Și preferăm să confundăm / Taina cu neantul. / Numai când cineva drag, / Poate o parte din tine, / Calcă linia despărțitoare, / Totul se luminează / Pe durata unui fulger / Și vezi cât de lungă e calea / Care începe acolo. / Atât de lungă încât / Nu vezi unde duce / Dar nici nu contează / Decât că începe din nou” (*Abia cu moartea începe totul*). Ar părea că viziunea extincției n-are nimic înspăimântător. Dar seninătatea cu care poeta privește dincolo e, în traducere liberă, un fel de resemnare alambicată. Una care, intuind absurdul, ascunde și suficientă tensiune: „Mă întreb adesea dacă, acolo unde ești, îți folosește la ceva ceea ce știai de aici, / sau trebuie să înveți totul, asemenea celui ce vine / pe lume și învață să meargă, să vorbească” (*Mă întreb adesea dacă acolo unde ești*). Totul a stat și stă sub semnul solitudinii suportabile: „Doar tu știai să construiești o singurătate / în care puteam încăpea amândoi” (*Mereu*). Și numai acceptând mobilitatea cosmică poți înțelege că „existența și nonexistența / se încopciază / din mers / și ești împins ca pe un plan înclinat / În celălalt univers / Unde nu te oprești / În fața ușilor împărătești / Ci aluneci, aluneci tot mai departe” (*Nimic nu e static*). Pare că utopia dialogului în absența celuilalt e clară: „dincolo de Lethe / râul uitării, / te vei uita înspre mine / Fără să mă vezi / Și mă vei auzi / Fără să înțelegi de ce-ți vorbesc” (*Dacă vei fi obligat, cum bănuiesc*). Dar există și varianta optimistă: „Disparația de aici este o apariție / În alt loc, în alt scop” (*Nimic nu e static*) și că până la urmă cel plecat a ajuns de fapt „acasă”, acolo unde timpul și spațiul sunt sinonime cu veșnicia și infinitul.

Variațiuni pe o temă dată e și o demonstrație de virtuozitate. Ana Blandiana orchestrează o amplă compoziție simfonică, revenind contrapunctic la ideea că moartea e doar altă dimensiune a existenței, care nu poate anula comuniunea sufletelor pereche. Textele reprezintă, private astfel, variantele aceluiași poem, oscilând între emoția erotică, rememorată discret, mai mult aluziv, și meditația gravă cu privire la sens și limite. Poeta decontează liric efectele și reverberațiile interioare după o experiență traumatică. Inserția textelor în proză nu distonează, ele acționând ca un liant care consolidează structura de rezistență. Tot așa cum cele câteva piese „clasice”, mizând pe rimă și cadență, participă la fluidizarea discursului, conferindu-i savoare. Osatura acestor texte, construite echilibrat, îmbină

solemnitatea și efuziunea lirică. Meditația lasă rareori să răzbătă spre exterior semnele convulsiilor interne. Împăcarea e mai prezentă decât revolta. Vorbim acum de un lirism elaborat, cu infiltrații livrești și glose despre viață și

moarte. Nu luxurianța imagistică sau performanța metaforică primează aici, ci strădania de a devoala zonele incerte ale propriei condiții.

A învinge gravitația prin poezie

În lirica noastră de azi Svetlana Cârstean lasă impresia unei forțe greu de controlat, tocmai din cauza felului independent în care se mișcă. Și asta pentru că nu are datorii față de niciuna din multele încropiri de școală poetică, atât de zgometos exhibate de-a lungul ultimelor patru, cinci decenii românești. Piedestalul ei de astăzi este exclusiv rodul efortului propriu, susținut cu migala bijutierului și nonșalanța premeditată a celui care doar aparent s-ar situa în afara competiției publice. Însă vulnerabilitățile, vizavi de concretul imediat, nu se deosebesc prea mult de cele ale semenilor. Numai unghiul de abordare, în cazul Svetlanei Cârstean, este altul: „să te raportezi diferit la această realitate și să te răzbuni sublimând-o, să o povestești până când nu mai rămâne din ea decât proiecția“, spunea poeta într-un interviu din 19 sept. 2018. Deci arta poate constitui în același timp, prin vocația sa metamorfotică, și un mijloc la îndemână de apărare și atac. Așadar, pentru Svetlana Cârstean poezia nu înseamnă numai autodevoalare, ci și armă eficientă într-o luptă defensivă din care, până la urmă, agresorul pare a ieși învingător. Acest balans între nevoia de repliere și ofensivă mobilizează practic întregul angrenaj creativ al poetei. De aici, în numele unei fragilități asumate, și consecința în planul atitudinii: moderație și aplomb, echilibru între tentația energiilor descătuse și reprimarea acesteia. Svetlana Cârstean știe multe despre forța revelatoare a cuvântului, despre virtuțile rostirii, și cu toate acestea textele sale degajă mai cu seamă o incitantă impresie vizuală. Te simți parcă martor la un spectacol de imagini, cu vivacitate și ritm, unde încerci mai întâi să-ți fixezi pe retină secvențele, atent desenate în succesiunea lor, și abia după aceea să descifrezi posibile trimiteri subliminale. Este remarcabilă știința autoarei de a fotografia clipa și de a-i surprinde persistența pe ecranul memoriei. Impactul realității cu proiecția sa utopic-ideală generează, uneori discret, alteori vizibil, inclusiv puseuri polemice. Căci sub epiderma oarecum liniștită a versurilor se poate lesne ghici capacitatea lor autonomă de explozie. E poezia cultivată, având în substrat lecături temeinice și cu program. Svetlana Cârstean se poziționează la mare distanță de zona produselor edulcorate ale liricii, izvorâte din sărăcie de gândire și lenevie intelectuală. În poezia sa până și tonul confesiv pare elaborat, cu evitarea oricăror erupții sentimentale ieftine. De aceea poeta nu acordă întâietate descrierii, ci punerii în ecuație, nu produce pasteluri, ci incizează palpabilul, cu bisturie care străpung lesne intimitățile.

O strategie aplicată, după implementarea sa în volumul de debut **Floarea de menghină** (2008), și în **Gravitație** (București: Ed. Trei, 2015). Înțelegem că, dincolo de

sfășieri lăuntrice, există un instinct al conservării mai puternic decât suferința. A supraviețui nu e doar act de voință, ci și recunoașterea legităților ontologice despre continuitate. Nu întâmplător unul din sensurile pe care poeta le atribuie gravitației ar fi „chiar șansa de a trăi, de a lua distanță, de a pleca, de a te întoarce“, cum afirmă într-un alt interviu (din iulie 2015). Tematic, **Gravitație** este și un lamento cu privire la pierderea propriilor iluzii. Mai întâi iluzia că părinții (în cazul de față, mai ales mama), ar constitui entități indestructibile. Poate tocmai de aceea șocul despărțirii e atât de tulburător. Svetlana Cârstean transformă suferința într-un personaj care revine obsesiv în discursul liric. De altfel prima secțiune a cărții se intitulează chiar *d.u.r.e.r.e.a.* Dar textele poetei nu sunt doar despre amintirea maternă. Avem un amestec de momente biografice pe care le procesează liric și le pigmentează polemic. Clipele de reverie sfârșesc toate sub dușul rece al realității, mai totdeauna contondentă. Așa că gravitația trebuie văzută și cu semnificația sa de dicționar, ca forță care, în zona terestră, blochează orice tendință de evadare. Fiind o invitație la realism, deci percepută ca o îngrădire a libertății, gravitația nu va anihila însă niciodată pe de-a-ntregul visul ființei de a se elibera. Totuși această îngrădire e mai puțin dureroasă decât despărțirea în sine, din moment ce poeta mărturisește că „Pe mine viața m-a interesat întotdeauna mai mult decât moartea și / pământul decât cerul“ (pag. 13). Din când în când calea spre plenitudine e însăși poezia, dar și abilitățile acesteia sunt limitate: „cât mă poate ridica de la pământ poezia / te-ntreb / până la tine / mă poate ridica?“ (pag. 30). Suferința despărțirii de Mama (majuscula e opțiunea poetei) devine organică și de neseplat: „păstrează durerea / ca pe o broșă / prinsă discret în carne“ (pag. 11). Doar prin transfer oximoronic rana sufletească poate „să pară atât de dulce / de bună“ (pag. 8). Fiindcă altfel, a conviețui în aceeași cameră cu durerea trebuie să fie desigur rezultatul unei inițieri dificile și devastatoare: „în loc de pereți / fuioare de lacrimi / cărora le amân gravitația“ (pag. 21). Așa stând lucrurile, rememorarea copilăriei, într-un cadru de puritate arhetipală, va potența și mai mult combustia interioară. Inițierea (adaptarea) cu privire la durere e mijlocită poetic prin câteva „cântece de trecere“. Primul, asimilând destinul cu forța mistralului francez, avertizează că în fața acestuia nu sunt decât două soluții: acomodarea sau resemnarea sinucigașă, căci „vântul metalic“ fie „te duce înainte“, fie „te ia pe sus / sau te spulberă“ (pag. 38). Celălalt *cântec* proclamă supremația durerii, care se regenerează continuu, „precum coada șopârlei“ (pag. 41).

Cauza și efectul de a fi așa și nu altfel devin obiect de analiză în secțiunea dedicată tatălui (*revoluțiile*). Aici serenitatea

ca dominantă face loc, dacă nu răzvrătirilor fâțișe, măcar unui aer de combativism. Depășind intimitatea, cadrul capătă dimensiune societală: *revoluțiile* trec de la intonația confesivă a lamentoului, la exhibarea stărilor colective, într-o viziune sumbră, pentru că Răul, dincolo de scenarii, nu poate fi decât cosmetizat. Altfel spus, drumul Svetlanei Cârstean e în răspăr, subliniind eșecul schimbării, adică moartea propriilor iluzii. Mai presus decât „revoluția” colectivă a dezamăgirilor, poeta a trăit și o alta, personală: dislocarea sa biografică și transplantul într-un univers citadin. Inflexiuni de sentimentalism moldav răzbat și aici, umilind rigoarea „revoluțiilor”: fata de azi a metropolei, „cu sandale-n picioare” și pășind numai „pe-alei / din beton”, evocă, iarăși polemic, ruralismul copilăriei, când „praful (...) se ridică sub picioarele noastre” (pag. 67). Nu paseism desuet, ci mai degrabă nevoia fermă de repere etice. La inocență și primejdiile care o pândesc se referă și *cântec de trecere 3 sau carte poștală cu pui de taur. netrimisă din saintes-maries-de la mer*. Subtextual constatăm că de fapt *revoluțiile* sunt, în esența lor, irealizabile, putând să producă doar schimbări de fațadă. Prin urmare, privind astfel lucrurile, nici poeta nu poate fi decât analitică: „Pe drumul înapoi întâlnesc mai întâi gravitația / apoi durerea / la urmă de tot frica / și peste toate vinovăția” (pag. 61). Secțiunea următoare se numește sentențios *resurse. cine nu e mângâiat nu există*. De altfel și aici întâlnim formulări aforistice, precum „cine nu e primit în casă / nu aparține nimănui”; „cine nu e strigat pe numele lui / a fost uitat”; „unii au murit și nu mai sînt / Alții nu au murit și nu mai sînt”, ultima rezumând

parcă esența tragică a condiției umane. A contura durerea înseamnă pentru Svetlana Cârstean o adevărată artă poetică: „Și-acum să privim îndelung corpul mort al iubirii, / întins direct pe ciment, / din când în când îmi amintesc că / n-am măturat aici de mai bine de-o lună, / s-atingem în treacăt / pielea asta incoloră / pe care s-au dat toate războaiele, / încă mai e călduță” (pag. 84). De această dată *cântecul de trecere* este despre dorință și imposibilitate. Putem conchide că în genere enunțul Svetlanei Cârstean se compune din secvențe narative, prin capilaritățile cărora pulsează un lirism viu, uneori expansiv, dar aflat mereu sub incidența rațiunii. Legătura între aceste aluviuni epice se realizează prin intermediul câtorva propoziții-laitmotiv: „cu mine e altfel, / e altceva”; „cât mă poate ridica de la pământ poezia”; „unii au murit și nu mai sînt / Alții nu au murit și nu mai sînt”. Acestea coagulează substanța cărții, animându-i vibrațiile, inclusiv în secțiunea intitulată *îmi place să beau apă după tine. lui Tudor*. Exprimând dualismul ființei, poezia Svetlanei Cârstean, persuasivă ca formulă și palpitantă ca ritm tensional, se constituie în arhitecturi minuțios elaborate, cu pregnanță imagistică. Iar dacă articulațiile acestei construcții lirice reverberează mult timp după lectură, nu se poate nega că deasupra amplexelor zidiri plutesc, fără răspuns, interogații despre vulnerabilitate și sens. Dar în pofida limitelor („cât mă poate ridica de la pământ poezia”), poeta își mai acordă, ostentativ, o șansă tot prin intermediul rostirii: „cuvintele sînt / moneda de schimb // și singurul mod / de a păcăli gravitația”.

Ovidiu PECICAN

Politică sub semnul dragonului

În cazul noului roman al lui Dan Marius Drăgan sunt de semnalat, dintru început, două chestiuni. Cea dintâi se referă la faptul că prozatorul o optat pentru o construcție epică vastă, ordonată într-un ciclu romanesc de patru ansambluri epice, o tetralogie. Apoi se cuvine observat că el cultivă, de astă dată, romanul istoric.

Construcții istorice ample s-au mai scris în literatura noastră. Poate cea mai ambițioasă este *Zăpezile de acum un veac* a lui Paul Anghel, care întrunește zece volume (*Ieșirea din iarnă* (Cartea I, 1981), *Fluviile* (Cartea a II-a, 1980), *Noaptea otomană* (Cartea a III-a, 1979), *Noroaiile* (Cartea a IV-a, 1982), *Scrisoare de la Rahova* (Cartea a V-a, 1977), *Te Deum la Grivița* (Cartea a VI-a, 1978), *Zăpezile* (cartea a VII-a, 1984), *Cutremurul* (cartea a VIII-a, 1986), *Întorcearea morților* (cartea a IX-a, 1987) și *Ieșirea la mare* (cartea a X-a, 1988). Cea mai populară dintre ele rămâne, în orice

caz, aceea subsumabilă romanului de capă și spadă dato-

rată lui Ioan Dan: Cele trei romane *Curierul secret* (1974), *Cavalerii* (1975) și *Taina cavalerilor* (1976) ale scriitorului au deschis sufletele cititorilor tineri în direcția unei istorii a țărilor române pe care alte creații în proză o trataseră până atunci doar solemn și, de ce să nu o spunem, și plicticos. De la cartea de căpătâi a lui Nicolae Bălcescu, *România supt Mihai Voevod Viteazul* (1861) și până la romanele lui Radu Theodoru – *Brazdă și paloș* (2 vol., 1954 – 1956) și *Vulturul* (4 vol., 1967) –, toate „prefațate” de Mihaila lui I. Heliade-Rădulescu, epopeea năvalnică a lui Mihai Bravul, cum i se spunea eroului spre finalul secolului al XIX-lea la București, a străbătut pași prestigioși; dar nu a izbutit,

dincolo de manuale și ceremonii, să facă să vibreze sufletele cititorilor.

Era totuși un început august, în care prozatorii consimțeau să înainteze, umăr lângă umăr, în proximitatea istoricilor până la a se confunda (ce a fost volumul bălcescian neterminat: o istorie sau o lucrare literară cu virtuți stilistice demne de marea proză, cum credea Tudor Vianu?). Modelul pașoptistului trecut în eternitate la Palermo l-a urmat, aproape îndată, și B.P. Hasdeu, dând o lucrare cu un statut la fel de ambiguu sau, mai precis, bine așezată deopotrivă în târâmul istoriografiei și în cel al literaturii: *Ion Vodă cel Cumplit* (1865). (Tudor Vianu nu l-a „ratat” nici pe el în *Arta prozatorilor români* (1932), deși Hasdeu a scris mai pe urmă și un roman propriu-zis istoric: *Ursita* sau *Copilăria lui Iancu Moțoc*, 1864).

Se poate observa astfel că, încă dintru începuturile sale, proza istorică românească a urmat un anume model, netrătând – precum Walter Scott sau Alexandre Dumas tatăl – figuri ficționale ambientate în epoci din trecut bine alese, ci desprinzând direct din biserici portretele de ctitori voievodali și transplantându-le în proze adeseori glorificatoare, în paralel cu poziționarea lor în tonalități panegirice prin manualele de istorie. Era firesc să se întâmple astfel, probabil, într-o epocă în care modernizarea culturală românească a coincis cu construcția statală unitară modernă. Și nu este de mirare că în *Ion Vodă* al lui Hasdeu mulți au găsit motive de a descifra un elogiu la adresa domnitorului unificator și reformator Alexandru Ioan I-ul.

Formula a trecut cu ușurință și în teatru. *Răzvan și Vidra* (1867) de același B.P. Hasdeu a prefătat pe *Vlaicu Vodă* (1902) al lui Alexandru Davila. Și dacă Barbu Ștefănescu Delavrancea a renunțat la vers pentru a așterne replicile pieselor sale în proză, el nu s-a dispensat și de proiecția glorificatoare, în cheie tragică, asupra trecutului aureolat al Moldovei în *Apus de soare* (1909), *Vișorul* (1910) și *Luceafărul* (1910).

Cu asemenea antecedente, explicabile prin patriotism și obsesia misiunii istorice a întregirii statului și a afirmării identității românești – împlinite nu fără obstacole în secolul al XX-lea, când țara s-a rotunjit doar pentru ca, două decenii mai apoi, să își piardă unele dintre provincii, recuperându-le numai parțial după a doua conflagrație mondială –, scriitorii români care au simțit chemarea de a asculta îndemnul programatic ale lui Mihail Kogălniceanu din *Dacia literară*, inspirându-se din trecut, s-au desprins cu greu (când s-au desprins) din viziunea canonică.

În Anglia reginei Elisabeta a II-a (1533 – 1603), William Shakespeare își putea permite să înfățișeze persoana augustă a monarhului în desfășurări sinistre, prezentându-l pe *Richard al III-lea* (1593) ca iscusit manipulator și complotist, ins urât și cu malformații corporale, ucigaș cinic al propriilor nepoți și uzurpator nesmintit al tronului. La noi, în pofida tentativei (remarcate la vreme) a lui Costache Negruzzi cu *Alexandru Lăpușneanu* (1840), urmate de cea a lui Alexandru Odobescu cu *Mihnea cel Rău* (1857) – de a valorifica partea mai întunecată a vremurilor de odinioară pe melaguri românești, încercare datorată fascinației romantice pentru malefic, morbid, satanic – trecutul a rămas mereu, într-un

fel sau altul, tabuizat, sacru, fapt care se poate întrezări cu claritate nu doar din elogierea eroismului strămoșesc, ci și din adeviziunea majorității istoricilor și a scriitorilor români la modelul biografiei exemplare, deprins în linia lui Plutarh și a biografilor lui Alexandru Macedon (Quintus Curtius Rufus, anonimul *Alexandriei* etc.).

Prima tentativă meritorie de a aborda mitul Drăculeștilor prin recursul la persoana lui Vlad Țepeș i s-a datorat lui Ioan Budai-Deleanu. În *Țiganiada* (1800 – 1821), el contrapunea eroilor săi comici figura domnitorului brav și luminat care s-a opus turcilor. Deși epopeea eroi-comică a hunedoreanului autoexilat la Lvov este o capodoperă, datorită faptului că ea a rămas multă vreme înafara circulației culte și pentru că nici până astăzi ea nu a fost tradusă în limbi străine, lucrarea în versuri a lui Budai-Deleanu nu a putut influența în vreun fel receptarea în posteritate, cu mijloace literare, a domnitorului. Adevăratul autor al unei piese de mare rezistență literară scrisă cu privire la fostul domnitor s-a dovedit *Dracula*, romanul irlandezului Bram Stoker, unica operă a acestuia care s-a clasicizat și a cunoscut o răspândire universală. El a lansat mitul vampirului valah și tot el a ambientat într-o scenografie gotică de secolul al XIX-lea chipul fostului domnitor al Țării Românești, prezentat acum drept „conte”.

Țepeș a devenit o figură celebrată literar în România în anii 1970, când Alexandru Mitru și-a publicat *Săgeata căpitanului Ion* (1967) – ecranizată mai apoi –, iar Viorica Georgina Rogoz a tipărit un roman despre el, *Vlad, fiul Dracului* (1977). Cam tot pe atunci însă aceeași scriitoare dăduse deja la iveală *Drăculeștii* (1970), iar Ion Ochinciuc scrisese un excelent roman de capă și spadă, *Masca burgundă* (1971), tratând chestiunea incursiunii de la gurile Dunării a cruciaților burgunzi după eșecul de la Varna (144), deci referindu-se, aidoma Vioricăi Georgina Rogoz, la ramura dinastică basarabă a celor din stirpea lui Vlad Dracul. Cariera epică a lui Vlad și a Drăculeștilor a continuat și după 1989 în beletristica românească. Totuși, abia Dan Marius Drăgan s-a încumetat să pășească în albia asumărilor de tip epopeic, frecventată până acum numai de Radu Theodoru, într-o altă viziune decât cele cu care ne-au obișnuit tradiția formulei romanului istoric românesc și tratările la temă.

Cheltuind cu folos un număr de ani și investind energie creatoare și imaginație epică, romancierul clujean și-a angajat talentul în realizarea unei fresce care tentează interpretarea coerentă, din perspectivă politică, a dinamicii europene în care a fost angajată Țara Românească în secolul XV-lea în vremea întemeietorului dinastiei Drăculeștilor, ramură basarabă proeminentă. După apariția primelor două volume – *Dracul* (I: *Vremuri tulburi*, 2004) și II: *Crucea și puterea* (2018) – acum apare al treilea (penultimul?) roman al ciclului, *Altarele lupilor*.

Sînt romane istorice, a căror acțiune se petrece în perioada domniei lui Vlad al II-lea Dracul în Țara Românească. Acesta a avut patru fii, Mircea (executat prin îngropare de viu de târgoviștenii furibunzi), Vlad (cel care va deveni „Țepeș”), Radu („cel Frumos”, favorit al sultanului) și încă

un Vlad (căruia i s-a spus „Călugărul“, căci a fost adus la domnie direct din mănăstirea unde era monah).

Romanele au o abordare geo-politică, acțiunea desfășurându-se în întreaga Europă...

Epica celor două romane se sprijină pe cercetări ale cavalierismului românesc de secol XV, epocă a „cruciadei târzii“, cum i-a spus Nicolae Iorga. De altfel, tot Iorga a identificat epoca marilor voievozi români luptători cu Semiluna drept una a cavalerilor. Nu este însă vorba despre epoca de diminuare a raporturilor strânse dintre *militēs* (casta militară, boierimea luptătoare) și *oratores* (preoți și călugări) ale cărei manifestări le-a studiat cu atâta interes Pavel Chihaia în teza lui doctorală, arătând cum, treptat, după cruciade, etica războinicilor nobili îndreptându-se tot mai mult către *loisir* și *amour courtois* și lăsând în urmă comportamentul cvasi-ascetic al ordinelor monahale cavalierești, slujitorii bisericii au găsit de cuviință să exercite presiuni morale asupra acelor, amenințându-i cu pedeapsa veșnică și subliniindu-le caracterul trecător al vieții, cu toate bucuriile lor. În răsăritul european întruchipat de societatea românească asemenea corecții teologice nu s-au vădit necesare, lupta împotriva necredinței rămânând o prioritate a întregii perioade dinainte de 1821. Dan Marius Drăgan acordă însă o atenție preponderentă raporturilor dintre cavaleri și putere, construind astfel narațiuni convergente presărate din belșug cu fapte istorice plauzibile și de mare interes.

Romanele „drăculești“ ale lui Dan Drăgan sunt de plasat în seria acelor ficțiuni informate care fac din istorie un spectacol panoramic. Predecesor de seamă al acestui tip de abordare i-a fost Vintilă Corbul cu *Căderea Constantinopolului* (2 vol., 1977), dar ca și acela scriitorul clujean pare mai aproape de maniera pasionantă a lui Maurice Druon din *Regii blestemați* (7 volume). În fond, este vorba despre tradiția dumasiană, dusă mai departe cu mijloacele secolului

al XX-lea și, acum, al XXI-lea, cu beneficiul unei atenții acordate atât manierei epice, cât și materialului istoric, mult mai bine cunoscut. Dan Drăgan vede trecutul Țării Românești sub dinastia cobilătorilor din Mircea cel Bătrân pe linia lui Vlad Dracul niște cavaleri ai Creștinătății (*Christianitas*) în cel mai riguros sens al cuvântului. Din acest punct de vedere, viziunea lui pare inspirată de intuiția lui Nicolae Iorga care pune domniile acelor vremuri sub semnul cavalerilor, cu codul lor etic, cu bravura și cu angajamentele lor creștine. Prozatorul descifrează, totodată, evenimintele românești într-un chenar de fapte cu relevanță universală, atent la contextele euroasiatice, la Roma ca și la Bosfor. Panorama și epopeicul par să fie ținte subiacente în raport cu interesul manifestat în prim-plan pentru o înțelegere a faptelor diplomatice și de vitejie românești în complexitatea lor și prin raportare la ținte mai ambițioase decât s-a putut crede cândva. Nu mai suntem acum într-o istorie marginală unde Europa se încheie și Orientul începe să își desfășoare mirajele, ci într-unul dintre punctele cheie ale europenității, în orizontul ortodoxiei bizantine tivite de activitatea ordinelor cavalierești apusene ajunse până în Carpați și la sudul acestora.

Înscris în tradiția deja evocată, romancierul avea de optat și între cele două oferte stilistice disponibile în cazul narațiunilor istorice: cea „arheologică“, atentă la culoarea și parfumul vechii limbi românești (versiunea sadoveniană), sau varianta expresiei plastice și sintetice moderne (versiunea Gala Galaction – Petru Popescu). Cu riscul de a actualiza neologistic lucrurile, Dan Marius Drăgan conceptualizează situațiile din secolul revolut în termeni contemporani, ceea ce, desigur, oferă cititorului șansa unei conectări mai directe și mai lipsite de asperități și de ambiguități la trecut.

Publicul va aprecia, fără îndoială, creațiile românești ale autorului clujean, răsplătindu-i pe merit efortul erudit și de imaginație și oferindu-i acoladele sale simbolice.

Raluca FARAON

Lumea – războiul de marți, poezia – vis cu toate ușile deschise

Luminița Potîrniche face parte din categoria poezilor neliniștiți în mod structural, dar neliniștea care se inserează în lirica sa este ambivalentă: pe de o parte, aceasta este rodul unei lucidități tremurând de spaima aneantizării rostului lumii, pe de altă parte, atinge, în mod salvator, valențele transfigurării în act creator a marilor angoase existențiale eterne. *Războiul de marți*, volum apărut la Editura Vinea, în 2018, este ca o licoare amară, dar vindecătoare. Aria semantică a războiului este atât de variată, atât de subtil imaginată ca o prăbușire (cu efect de domino) a certitudinilor pe care se sprijină iluzoriu omul obișnuit, încât

simpla ei identificare lexicală este insuficientă pentru perceperea mesajului complex pe care Luminița Potîrniche îl propune sever și matur, deopotrivă. Este nevoie de adâncirea sensului războiului (realitate metafizică) prin configurările secundare ale tematicii principale: teritoriul friicii, teroarea spațiului exterior, fluidizarea acestuia, cercul imaginației, conștientizarea statutului poetului de martor al declinului lumii, în procesul propriului război interior, al definirii identității.

Arhitectura volumului este de tip labirint la capătul căruia se închid toate ieșirile posibile, cu transgresări voite

însă ale limitelor spațiale prin intermediul oniricului, el însuși un spațiu labirintic, dar a cărui hartă de parcurs este bine cunoscută de cel care visează sau intuiește semnificațiile ascunse ale lumii percepute ca un pericol permanent. Lumea înțeleasă ca determinism fatal, claustrare, blestem al implacabilității temporale este într-un război perpetuu cu sine însăși, își este cauză și efect deopotrivă, ale unui rău insidios, care nu poate fi numit direct niciodată, necesar fiind, pentru a fi suportabil, să fie încifrat în limbaj metaforic. „Războiul de marți” (este transparentă aluzia la zeul Marte) înseamnă conștientizarea amară a unei realități insurmontabile: omul este muritor, timpul/moartea sunt prezențe perfide care ating canceros toate bucuriile firave, dar, mai ales, care șubrecesc visele de glorie ale celor care cred că pot zidi ceva definitiv în viața aceasta. Și dacă impresia de univers aflat în tranșee, dar al cărui scop e incert și a cărei victorie – nesigură –, cu participanți temători și atmosferă irespirabilă, este constantă de-a lungul parcurgerii volumului, poezia care dă titlul acestuia este o negare a posibilei conceptualizări superficiale și convenționale a imaginii războiului. „Pe frontul acesta” (imaginarul poetic) „nu cade nici un soldat” (nici măcar poetul mărșăluind ca un soldat din lirica stănesciană, poezia nu este, desigur, nici măcar „soldat fără raniță” ca la Ioanid Romanescu), a trecut timpul iluziilor eroice de glorie sau victorii în lupta cu misterul lumii pe care poetul îl câștiga neîndoiește altădată. „Plouă cu schije, cu sugestii finale/ explodează mereu câte nimic [...] pe câmpul acesta de luptă însă nu moare nimeni, [...] marșea unui război nu e o zi închipuită pentru jertfă.” Ceea ce sugerează Luminița Potîrniche nu vizează lupta corp la corp sau dușmănia politică ori socială care generează violența, ci este vorba despre un alt fel de război – insidios, perfid și insesizabil – cel al urii, al alienării, al uniformizării forțate, al simulacrului („se trag duble”), al *societății spectacolului* – sintagma consacrată de Guy Debord („e totuși marți se filmează un război/ organizat de oameni pentru oameni și prin oameni”), al lipsei de comunicare autentică în care suntem angrenați cu toții, într-o societate care evită conștientizarea realității morții, dar care o întreține maladiv prin agresiune psihologică pregnantă: „ca un altoi dezlipit se leapădă frățiile/ se pansează conjunctura cu un plasture/ pe care este ștanțată sigla profitorului de moarte.” E un „război cumsecade”, „într-o incintă asigurată, / cu o presiune convenabilă, / monitorizare atentă”, din care nu se poate scăpa decât prin dezertare.

În ce fel se poate realiza această dezertare din războiul zilnic al conștientizării fragilității realității, război al unui marți etern? Aș zice că se poate evada prin poezie. Dar evadarea nu presupune pacea, categoric, fericirea este exclusă. Dezertarea din realitatea neliniștitoare aduce cu sine alte temeri (a confruntării cu necunoscutul, cu imperiul spaimei, al nesiguranței, al pierderii inocenței/ copilăriei/ legăturii cu paradisul terestru al satului/ tradițiilor/ al trecutului – punct de reper cert al stabilității emoționale), astfel încât poezia cu care se termină volumul trasează lucid și

îngrijorător și fragilitatea dezertării în imaginație, atât timp cât lumea se re-creează/ se re-denumeste absurd: „dacă am scăpat ar fi trebuit să am amintiri./ dar n-am./ sper ca buturuga să fie buturugă”. „Uitarea, un dar neprețuit” reprezintă (paradoxal) singura soluție în fața acestui război (realitatea), dar constituie o soluție lașă; totuși, e singura plauzibilă în fața imperiului fricii care ar duce la ratarea morții. Din fericire, poetul este singurul care vede dincolo de aparențe, are putere de transfigurare și de translatăre în înțeles metafizic a vulnerabilității realității, înțelese aproape tragic drept un eșec ontologic. Luciditatea sa are meritul, înainte de toate, de a sesiza realitatea morții ca pe un dar de sublimare a vieții, nu sfârșit al ei. De aceea, eul poetic numără morțile (nu morții): „am început să număr limpede/ oricât de puțini rămâneam” (*numărând morțile*); cu alte cuvinte, oricât de puțini ar fi cei care sesizează agonia normalității, important este să se contorizeze amar cele care iau sfârșit sub ochii noștri. Cronicar al unui război nevăzut, artistul are capacitatea de a urca „orașul până în ochi”, de a-l privi cu „lupa de vitralii”, de a sta în turla lui ca un gardian al luminii și de a asfinți eliberator în sine însuși (*asfințind*).

Tocmai de aceea, sub amenințarea unui declin definitiv, eul creator realizează două demersuri în dezertarea aceasta sublimă din războiul vieții brutale. Pe de o parte, contaminează voit planuri (trecut-prezent, abstract-concret etc.): „șterg oglinda,/ dau de tata care se bărbierește./ ca și când amintirilor/ le-ar mai crește barba” (poezia care deschide volumul), dar scopul artei (numit *vis/ somn*) este doar de a trage un semnal de alarmă, niciodată Luminița Potîrniche nu sugerează o dezertare schizoidă, comodă, în fantazie: „a mea e doar așteptarea aceasta/ mai stranie în fiecare noapte,/ când aștept să se dea visul mai încolo/ ca să văd mâna,/ mai greu brațul,/ mai deloc gura care mă mușcă” – *visând câinele*. Pe de altă parte, realizează o dictatură a fantazării de tip suprarrealist – metodă terapeutică de ieșire din constrângerile contingentului/ regretelor/ neputinței: „spinări de cămilă se leagănă/ în lumea mea de nisip și-mi fură umbra” – *duhurile pustiului* (legătura cu realitatea este anulată). Mottoul („să nu uiți să pui copilul în apă/ ca să-i crească mâini/ cu care să plângă lucrurile”), poeziile *duhurile pustiului*, *nomad*, *** (*visul ia apă*), *neînăripate*, *visând lapte*, *paralizie în somn*, *visând câinele*, îmi dorm lumina sunt texte exemplare în care granițele dintre aparență și esență, între cert și nesigur se amestecă în ape onirice, de multe ori, neliniștite. Pare că visătorul nu își pierde niciodată luciditatea: „visam și nu puteam vedea coada visului” – *duhurile pustiului*; „în noapte, toate ideile/ îmi vin terestre/ și neînăripate” – *neînăripate*. Poezia *visând câinele* pare artă poetică involuntară: visătorul trăiește într-un coșmar (un câine care trage după el un om), dar e conștient că nu visează decât ceea ce alții refuză să își asume („știu că nu-i spaima mea,/ nici foamea mea, nici rana”), se configurează, practic, un edificiu al spaimei, refuzat a fi conștientizat de umanitate. Dezertarea în vis nu este decât o soluție temporară de atenuare a amărăciunii, singurul rost al autoclastrării în spațiul oniric este doar pentru a trezi în

mințile celorlalți atenționări subtile ale pericolului generalizat de a fi devorați de propriile spaime: „cușca mea are pereții batanți,/ glisează în mințile altora/ și mă trezesc“.

Spațiul în volumul *Războiul de marți* e înspăimântător, așa cum este numit de poetă – *un labirint în aer liber*, cumva, o curgere implacabilă a istoriei, iar imaginarul poetic, devine, inevitabil, pentru cititor, o heterotopie: „am să-ți fac și ție un loc în acest labirint,/ mă voi da la o parte când vei trece pe lângă mine./ astfel, vei putea crede că această capcană e numai a ta“. Nu e nicio scăpare din acest șir de continuități fără speranță: înaintașii „au desenat ferestre și uși/ și au meșterit chei care nu se potrivesc la nimic“, drept pentru care *tu* „vei începe să ornamezi absurdul [...] e destul spațiu de rătăcit“, de vreme ce *noi* expunem în firidele goale „harta acestui loc de pierzanie“. Instanța mărturisitoare refuză speranța: „nu mă face să cred că stau în fața unei uși deschise/ și mi-e frică să dau aerul la o parte“, cât timp aparenta salvare e fără noima confruntării cu răul („alții au ieșit și nu au văzut minotaurul“).

Imaginarul poetic este claustrat în cea mai mare parte; cu toate acestea, de multe ori, granițele definitive sunt refuzate: există de atâtea ori alunecări în somn/ vis/ reconstituirea trecutului (sunt evocate imaginea tatălui, a mamei, a satului sacru – cu reperele imuabile: nașterea, nunta etc.) sau invocări brutale ale divinității, în speranța anulării distanței generatoare de anxietate dintre materie și spirit. Mai degrabă decât oferirea unei alternative a lumii

asediale/ stranii pe care o configurează („lumea întreagă e un drum nepietruit“ – *nomad*), Luminița Potîrniche propune un șir de lumi cu uși care se deschid/ se închid una spre alta sau spre nicăieri. De altfel, aceasta este tendința generală a discursului poetic: o ușă care se deschide spre poezie, alta care închide amintirea realului apăsător, cu ferestre mai mult sau mai puțin opace, generate de frică, neîncredere sau oboseală existențială. Poate de aceea, simbolistica generatoare de ambiguitate a oglinzii/ fântânii/ apei (asociată increatului/ necunoscutului) accentuează starea aceasta de nesiguranță a locului ocupat în lume/ a identității celui care privește dincolo de suprafața fragilă a lucrurilor materiale. Apa salvatoare nu e din această lume: „nu iau apă din fântâna asta,/ omul fără chip întinde mâna/ și-mi face găleata grea/ [...] nu beau apă din locul unde s-a înecat/ cel pe care nu l-am văzut“ (*fântâna rea*), ci din lumea de dincolo de sfârșitul lumii fizice în care viața se întoarce îmbogățită de sensul cunoașterii: „apă ce sunt/ în apă se-ntoarce/ înotând“ (***)).

Războiul de marți este unul dintre volumele de versuri care lasă urme adânci, ca un roman de Franz Kafka, ca un film al lui Emir Kusturica, în părțile sale grav-meditative. Scris la maturitate, cu seriozitate, cu nerv, cu inteligență, este dovada că pentru artist, azi, mai mult ca oricând, poezia reprezintă harta care trasează misterios neliniștile universului și ale sufletului, deopotrivă.

Simona-Grazia DIMA

Fragilitatea crinului imperial

Odată cu volumul de povestiri *Fluturi în stomac* (Cluj-Napoca, Ed. Tribuna, 2015), Adrian Țion adaugă încă o piesă la deli-catul, dar atât de viu mozaic narativ dedicat tranziției noastre în drum spre permanentizare, statornic obiect al preocupărilor sale de prozator. Cele zece povestiri, mai ample sau mai concentrate, adesea cu caracter de solilocviu, probează faptul că arta scriitoricească a prozatorului clujean câștigă mereu în rafinament și în luciditate, păstrându-se totodată fidelă sieși, inconfundabilă.

Tabloul compozit al societății de astăzi nu conținește să-i provoace mirare autorului, incitat să-l redeseneze la nesfârșit și să-l echivaleze prin noi și noi metafore. Esența acestei lumi, omul, rămâne totuși un mister, aidoma crinului imperial (din povestirea *Pe linia moartă a vieții*), ușor de distrus, dar suveran prin frumusețe, ca în străvechile învățăături rămase intacte din antichitate. Incomod plasat între „idealitate și țevi de eșapament“, gândul uman nu poate dispărea, el este perpetuat, de-a lungul timpului, prin nobila atenție a cugetelor abstrase din realitatea brută.

Prins în transa unei perpetue cugetări filosofice, personajul contemplativ al lui Adrian Țion depistează sub cele mai încântătoare aparențe morbul distructiv al in-diferenței, al in Justiției, dar și ridicolul din spatele fațadelor

impunătoare. Cartierul select Grădina Alverna ascunde în realitate un grup de parveniți îmbogățiți prin mijloace necinstite și complet nepăsători la abundența roadelor din pomii stradali, ce cad, prin urmare, neculeși, spre a putrezi lent. Falsa onorabilitate a unui bătrân ivit într-o poartă devoalează agresivitatea unei familii pasibile, curând, de o condamnare în Justiție pentru a-și fi construit locuința pe un teren achiziționat cu acte false. După cum imaginea excrementelor de pisici, prezentă în scenele acestei povestiri amuzant intitulate *excremente.com*, adăugată unor tag-uri comice, în prefăcuta lor seriozitate, vine să finiseze, printr-o tușă energică, conturul derizoriu al respectivului cartier de lux, al grupării, neomogenă intelectual, dar coerentă în plan material, de rezidenți ahtiați numai după avere și lux.

Adesea povestirile îmbracă forma unor dezbateri între personaje, soldate cu fertile retușuri ale atitudinii lor. În *Hâr-tia albă*, de pildă, se conturează niște poli atitudinali între frecventatorii unui bazin de înot. La început, ei se măsoară de la distanță, dându-și porecle. Cel zis Scufundătorul își

dă cu părerea despre „Gureșă“, lidera „guralivelor“, sau despre „Coralie“, așa cum „Gureșă“ face presupuneri despre „Broasca Neagră“. Părerile lor sunt necomplete, în acord cu amprentările dobândite în decursul vieții. Scufundătorul remarcă „flecăreala de piață“ a „gaițelor“, derulată obstinat la bazin, și, în calitate de scriitor, schițează o artă poetică malițioasă: „În oglinda purtată de-a lungul bazinului, de moș Stendhal în slip, rânjește sardonice și ocazional câte un monstru ascuns în fiecare din noi“.

Cea poreclită Broasca Neagră se confesează la un moment dat, iar drama din sufletul ei o impresionează pe „Gureșă“, încât devine brusc o lebdă neagră, iar apoi Iulia, desemnată deci prin numele adevărat. Deschiderea personajelor spre celelalte umanizează și naște, nesperat, îngăduință, compasiune. Chiar și bovarismul lor iremediabil e tratat cu bunăvoință, precum cel al „Coraliei“, care se dovedește o singuratică profund nefericită atunci când lansează invitații la petrecere neonorate de nimeni, iar în mașina și apartamentul ei domnește o dezordine de nedescris, în contrast cu pretențiile clamate.

Farmecul pe muchie de cuțit al acestor personaje, de regulă făpturi obișnuite, rezidă chiar în infinita lor capacitate de a se autoiluziona, cum, bunăoară, Rica, îndrăgostită de un misterios iubit cu apariție intermitentă, posibil politician.

Ma chère Danielle... oferă efigia unei candori desăvârșite, păstrată intactă prin timp ca pecetea a unei sublime inițieri. În această minunată povestire, planurile temporale, dar și cele reale sau imaginare, învăluite în umor și nostalgie, alunecă în chipul cel mai firesc de la unul la celălalt, creând atât senzația de contrast social dintre epoci distincte, cât și tiparul unei existențe ce dorește a se menține în cele mai pure aspirații ale sale. Atunci când naratorul își presară rememorările printre descinderile angajaților unei agenții imobiliare, însoțiți de clienți veșnic nehotărâți, pachetele cu vechi ilustrate de la Danielle Guillard, găsite după dulap, inaugurează o fază scriptică într-un cu totul alt registru, eminentemente sufletească, iar când, la finele istorisirii, naratorul se înfățișează în Franța, după decenii, spre a o cunoaște pe corespondenta din adolescență, dar se răzgândește în fața casei ei, nici acum emoția transmisă cititorilor nu este cu totul inocentă, ci frapează prin literaritate. Înțelegem că Danielle a însemnat enorm pentru tânăr, naratorul de mai târziu, că ilustratele primite de la ea au constituit pentru el și o supremă lecție de civilizație, de introducere în misterele unei limbi și ale unei culturi de marcă, motiv pentru care el preferă, după atâția ani, să nu se atingă de neprihănitele amintiri, nici de profilul serafic al prietenei sale necunoscute, generoase. Pentru a ne demonstra încă o dată preeminența imaginarului, rolul purificator al acestuia, parte a arsenalului său de prozator, scena sublimei renunțări nu este reală, ci imaginată, deși împletită cu o călătorie reală în Franța.

În povestirile din prezentul volum, Adrian Țion se dovedește, indiscutabil, un virtuoz al stărilor sufletești crepusculare, al cuantelor inefabile, sfâșietoare, de dinaintea stingerii, ca în *Mașinărie infernală* sau *Fluturi în stomac*. În prima

povestire menționată, moartea, apărută într-o figurație medievală mixată cu o ipostază contemporană, de student străin, vine să încheie „carnavalul“, adică existența povestitorului, într-unul din momentele cele mai anodine, după o călătorie cu autobuzul, seara, spre casă. Aceasta însă, numai după ce el ne-a pus la curent cu toate conexiunile meandrice, imprevizibile, ale simțămintelor și gândurilor sale, înfripate pe drum, melanj de meditații personale, imagini, detalii ale decorului și frânturi din știrile vizionate la televizor (zeul Video fiind, de mai mult timp, un personaj de seamă în creația autorului). Sunt greu de rezumat, dar formează împreună un subtil joc al imaginarului, un amplu, expresiv poem despre viață și pragurile ei, culminând cu un rarism, greu de atins moment de eliberare din textura sufocantă a cotidianului, de depășire a banalului, la intrarea într-o altă dimensiune.

Sens desprins și din povestirea *Fluturi în stomac*, lucrată în dantelării la fel de grațioase, unde locul central îl ocupă feerica moarte a Anetei, vârstnica invitată de nepot să-l viziteze în Florida, la bordul unui transatlantic. Până atunci, ea își alină singurătatea insuportabilă discutând cu vecine care o spoliază și ajutând, neremunerată, o vânzătoare de la un chioșc de presă, la fel de profitoare. O face din bunătațe, dar și pentru a se autosugestiona că încă lucrează la 79 de ani, spre admirația invidioasă a vecinelor (societatea actuală fiind ahtiată după imagine). Șederea ei de câteva ore în chioșcul de ziare al Ninetei, cea pe care o înlocuia, îi prilejuiește prozatorului un savuros excurs asupra deșertăciunii agresive din presa actuală, prin gura bătrânei cuprinse brusc de dorința de a incendia chioșcul – ca semn tragicomic că, la limita dintre viață și moarte, crezurile devin operaționale. Finalmente, niște inși dubioși îi fură cartelele telefonice din chioșc, iar Nineta, întoarsă, o face răspunzătoare și plănuiește, compensatoriu, să i se insinueze în casă cu tot cu familia, spre a-și rezolva problema locativă. Autorul surprinde cu amărăciune estomparea generozității în societatea contemporană, avansul luat de varii forme de speculare a sufletelor naive sau doar hipersensibile, lipsa de respect față de omul în sine, disprețul deschis arătat cu nerușinare vârstnicilor. Aneta înțelege abia atunci valoarea singurătății, a vieții trăite demn, conform unor principii liber alese. Tulburată de acuzele impertinente ale Ninetei, își simte inima bătând nepermis de puternic și are senzația de a se afla pe transatlantic, în călătoria multvizată. Scena finală, de balans între vis, iluzie și realitate, e impresionant desenată de prozator, cu farmec liric, în registru neptunian. Aneta, un suflet pur, triumfă lăuntric asupra mediocrității atotprezente, prin momentul acela de „suveranitate absolută asupra hăului de sub ea“, când simte doar legănarea mării, clipă în care cititorul, privind din exterior, o vede, de fapt, murind la colțul străzii.

Adrian Țion reflectează, în mai multe texte din volum, la arta sa. Astfel, un rezumat al concepției lui despre scris se regăsește, perfect rotunjit, în povestirea finală, intitulată *Clandestin*, unde naratorul afirmă că există cu precădere în interiorul poveștii, indiferent de postura și trăirile sale din viața reală. De asemenea, într-un dialog belicos purtat cu

un personaj propriu, autorul nu află drept răspuns decât o interogație, ce întruchipează, în egală măsură, și profunzia poeticitate a prozelor sale: „Abia apuc să articulez stins: poți să pui picaturile de ploaie înapoi în nori?” Meditații asupra scrisului sunt de găsit și din funambulesca incursiune în imaginar, *Bila albă, bila neagră*, unde se vorbește de scris ca de o parțială dependență de tehnologie și de notația obstinată pe „foaia electronică”; totul dobândind o coloratură sumbră, de interferență a planurilor, prin care omul este primejduit de confiscare din partea imaginarului amenințător. În acest punct, jocul cu Tom din desenele animate ia o turnură apocaliptică, deși fără urmări tragice.

Majoritatea personajelor prozatorului clujean pleacă la drum cu handicapul singurătății, iar mondenitățile evocate provin tocmai din aspirația lor, încă vie, la împlinire. Până și Scufundătorul, un intelectual și un rafinat, recunoaște: „Îmi

place să mă las copleșit de viziuni. De aceea, aproape inconștient, mi le provoc. E o reverberație a pustiuului din mine”. Bunătatea constituie, însă, rețeta infailibilă de soluționare a tuturor problemelor, așa cum, în povestirea *Nișa Aurită*, înțelegerea arătată de psihoterapeut unui pacient, mai presus de obligațiile strict profesionale, face minuni. Esența constă în depășirea limitei oficiale dintre oameni, cu asumarea umanității fiecăruia.

Deși spectrul solitudinii iremediabile reprezintă pentru personajele lui Adrian Țion cea mai gravă provocare, ea poate fi depășită, prin solidaritate cu semenii și, deopotrivă, printr-o simplă secundă iluminatorie. În volumul de povestiri *Fluturi în stomac*, Adrian Țion vedește o fină înțelegere a sufletului omenesc și a naturii sale spirituale, afirmată dincolo de intelectul jucăuș, prin curajosul pasaj spre un teritoriu al imaculării.

Stelorian MOROȘANU

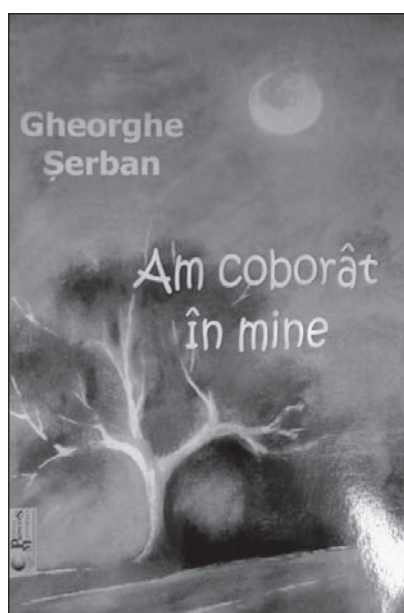
Am coborât în mine^{*}

Încă din titlu, aflăm ceva sigur: poetul coboară în el, nu urcă; astfel că, inevitabil, nu viitorul, speranța, infinitul posibil și mirific, deschiderea luminii ne așteaptă, ci, la fel de inevitabil, amintirile mai mult sau mai puțin sfumate, visele mai mult sau mai puțin clare, ideile la capul cărora sunt mai multe cruci decât neuroni gata să scape, lamentările mai mult sau mai puțin sfâșietoare...

În prima parte, „Întoarcerea depărtărilor”, după cum ne scrie poetul – luăm cartea ca o scrisoare pentru fiecare dintre noi, despre ce mai face poetul în timpul vieții sale -, așadar, în această primă parte ni se spune, pe un ton de multe ori molcom și sfâșietor, că „gândurile bat cuie (...)” pentru că „(...) fericirea și-a pierdut calea (...)”, întrucât poverile apasă nu numai pe noi, muritori de rând, ci și pe poet, „Pe umărul stâng – murmur de cuvinte, / pe celălalt – fința bunilor plecați; / destinul meu la mijloc, / într-un fragil echilibru (...)”; însă, când poverile tind să ne copleșească, când întrebările urlă după răspunsurile care nu mai vin, când ghilotina se apropie de gâtul viitorului – unde ne refugiem, dacă nu în chipurile de sfinți ale Mamei și Tatălui, dacă nu în Paradisul copilăriei?!... Nici Gheorghe Șerban nu procedează altfel, „Mamei nu-i plăceau toamnele, / doar rodul lor îi înșenina chipul.(...)/ Mă-ntreb de n-am zidit iluzii/ cât am crescut sub ochii ei, / n-aș vrea să-i fiu și dincolo povară, / e de-ajuns o toamnă și-un schit, / făptura ei în sfântă rugăciune.(...)”, „căluțul cioplit de tata/ s-a pierdut./ Tata nu./ A plecat pe gerul Bobotezei/ să dăltuiască o cruce.”,

așadar nici Gheorghe Șerban nu-și mai găsește alinare – cum nu vom găsi nici noi – decât în Pădurea Memoriei; doar că Memoria ne cunoaște ca nimeni alta, nicidecum n-o poți amăgi, mereu vei fi nevoit să recunoști, deopotrivă cu poetul: „(...) Eram un trădător lustruit pe asfalt, / pierdut în pulberea timpului, / minunea apusurilor nu mă recunoaște, / plecarea m-a rostogolit în veșted.(...)”.

Concluzia?... „(...) Voi merge până la capăt, / prieten îmi va fi destinul/ cu așchiile tale la tâmpile, / în zadar chemările târzii, / ne vom întâlni în zbateri parale/ să ne lup-tăm de la început, LUME!”

Chiar dacă nu sunt de acord cu această afirmație, se spune că unde nu există femeie – nu există poveste; însă poetul, aici de față și cu textul la vedere, crede în această deja axiomă – și se conformează în partea a doua a cărții, intitulată „Feminitate labirintică” (l-am putea acuza de pleonasm cu premeditare – întrucât a spune labirint și femeie e ca și cum ai spune apă și ud; dar îl iertăm, în contul viitoarelor versuri bune...). Ne-am putea întreba de ce o face, dincolo de axioma sus-menționată: e simplu, femeia este refugiul suprem și dintotdeauna, femeia este cauză și efecte, adevărul, frumusețea și binele, la fel cum și demoni-cul, trădarea, infamia; cu alte cuvinte, este Lumea – și, unde trăim noi, dacă nu în Lume?!...Sau, cine știe?, poate că

Gheorghe Șerban vrea să ne amintească – în formă personală – pășania acelui musulman, gata să-și dea sufletul; îngerul morții, în fața căruia ajunsese, îl întreabă pe Hassan:

– Unde vrei să te duc, Hassan?

– Bineînțeles, în Rai!, răspunse acesta.

– Păi, n-ai mângâiat sânii Zuleicăi?, îl întreabă, iarăși, îngerul morții.

– Da, o, da!

– O, sărmanul meu Hassan, nu există alt Rai.

Și totuși, chiar și în această parte a doua, din porii textului ne ajunge la nasul sufletului o boare de tristețe accentuată – cum o ceață în zi de noiembrie; chiar dacă n-ar avea motive – căci femeia este lângă el, la fel de EA în toate atributele -, poetul este trist pentru ceea ce ar vrea și nu mai poate să ofere, acum, când iubirea înțeleaptă a ajuns la apogeu și când un fel de luciditate crudă ne dă palme pentru timpul trecut; iar timpul viitor este mereu nehotărât dacă să apară sau nu... „(...) Când se mai face ziuă/ – ne spune Gheorghe Șerban – / mă ospătez din cuvinte încinse, / pe pagini albe singur respir, / Te chem să tăiem crengile timpului/ pentru un luminiș, / să fim vânatul văzduhului.” Iar dacă dintr-o regretabilă eroare, iubita nu apare, nu e totul pierdut, „Printre cioburi de timp / ți-am sărutat lumina,/ sub fereastra inimii/ te-am zidit în gânduri.”

Și, totuși: la cine se închină poetul, dincolo de generică EA? Veți afla după ce veți citi poezia „Fugare treceri”, iar dacă, după ce veți citi, veți spune că încă n-am aflat-o, nu disperați – nu ne interesează viața poetului, pe noi ne interesează viața Poeziei, pe noi ne interesează viața Regretului, pe noi ne interesează viața Trecerii, după ce ne-a interesat viața Pe-trecerii; și nu cred că poetul plânge iubirea trecută, cât imensitatea iubirii care mai este și care va rămâne nefolosită!... Citiți, spre confirmarea celor sugerate mai sus, poezia „Porunci”.

Și, pentru că în iubire nu poți ajuta și alina pe nimeni, nicicând (cine vă spune altfel, vă minte), să-l părăsim ușor, nevăzuți, pe Gheorghe Șerban din partea a doua a cărții și să ne întâlnim cu Gheorghe Șerban în partea a treia a cărții, cea intitulată „Din adâncuri”, nu înainte de a vă face o sugestie, aceea de a vă bucura de poezii care scriu altfel despre iubire, cum Gheorghe Șerban, care, spre deosebire de mine și de alți neofiți și nepurcei, nu au învățat despre iubire de la tata Cioran, cel care ne spunea (în „Tratat de descompunere”): „(...) Iubirea – o întâlnire între două salive... Toate sentimentele își trag absolutul din mizeria glandelor.(...)”; să ne bucurăm că Gheorghe Șerban n-a învățat teorie de la Cioran, ci a asimilat din practica cea mai asiduă și ne mai dezvăluie și nouă câte ceva...

Așadar, „Din adâncuri”... Și ce ne așteaptă în adâncuri decât continua frământare, decât puținele boțuri de răspuns aruncate dulăilor – întrebări, decât puțină speranță sugrumată de veșnica incertitudine?... „Nu știu de unde vin, / nici unde voi ajunge, / timpul nu-mi dă spațiu

pentru iertare,/ sub unghia milei plânge lacrima uscată,/ plânsul cerșește lacrimi (...)”.

Trăim mereu paradoxuri: când credem că înțelepciunea s-a copt, când o culegem și adăstăm liniștiți sub efectul infuziei sale, tocmai atunci se găsește și vreun nepot al lui Aghiutză cu hormonii în fierbere și care se dă pe toboganul care ajunge în adâncurile noastre!... Și atunci, ține-te!... „De vrei să găsești un străin,/ privește în oglindă:/ lumină târzie pe flăcări stinse,/ doi ochi picură negri;/ zâmbet nemângâiat și trist,/ amurg încărcat de ninsori,/ culcuș în palme tremurânde;/ paralizante nopți,/ păsări ciudate spintecă somnul. (...)”

Doar că dulăii-întrebări se hrănesc cu suflet sfâșiat și nu se opresc, chiar dacă tu le spui: „Eram invidios pe acel cineva/ care mă acaparase/ și mișelește mă locuia. (...)”, chiar dacă tu le repeți: „Peste lume puntea s-a rupt în două,/ a putrezit și lemnul, s-a înnegrit și omul,/ isteria vieții s-a vestejit pe cruce,/ în întuneric nu mai suntem noi.(...)”!...

O, dar știu: niciodată nu vom satura dulăii-întrebări, cei care latră mereu în adâncurile noastre, vegheați de nepoții lui Aghiutză!... O știe și Gheorghe Șerban: de aceea nu are a răspunde lor, nu are a răspunde Lumii, ci doar – precum Marc Aureliu – sieși: „(...) Am uitat să gust triumful,/ morțile sunt trecătoare,/ în nopți cu poeme neconcepute/ cu mine mă-nfrunt”. Pentru ca, în final, să conchidă – noi ascultând precum un hallo al unei melopei: „din cedări mă compun...”, „din cedări mă compun...”, „din cedări mă compun...”.

Gheorghe Șerban nu este un poet post-modern; este, dacă vreți, un tradiționalist deghizat în modernist și care are, în această carte, cicluri inegale valoric, primul de foarte bună calitate, al doilea mai sincopat, primând notația poetică în detrimentul poeziei ca întreg, cu o anumită tramă sau epică, al treilea îmbinând reușitele din primul ciclu cu scăderile din al doilea; însă adunând plusurile și minusurile, pot afirma oricând că „Am coborât în mine” este cea mai reușită carte a sa, fapt pentru care îl felicit fără rezerve. Cartea lui Gheorghe Șerban este o carte care colorează apusul, este o carte de interogație și incertitudini – însă nicidecum una care să ridice tragedia la paroxism; și are dreptate, cât timp mai avem o interogație și o uimire, cât timp mai avem o metaforă și un rânjet deschis, cât timp mai avem o lacrimă și un sărut – mai avem și un căuș de speranță! Citind (și) această carte, vei ști că nu esti singur în malaxorul entropiei universale, că exorcizarea angoasei existențiale – buba de fiecare zi – mai poate fi păcălită cu un vers, cu o idee, cu o iubire de senectute, cu – așa cum scriam în finalul unui poem – întoarcerea fundului către haosul ce stă să ne înghită.

Cele scrise mai sus sunt foarte subiective și vă rog să le luați ca atare – căci vin de la un neofit și nicidecum de la un critic literar; însă, m-am străduit să fiu aproape de carte și de autor și, dacă am reușit sau nu – hula publică îmi va arăta!

* Gheorghe Șerban – *Am coborât în mine*

Convorbiri cu Regele Mihai

Regele Mihai I (1921-2017) este, evident, o personalitate proeminentă a secolului al XX-lea, pe care l-a străbătut ca martor și participant activ la o multitudine de evenimente: o primă domnie (1927-1930), sub regența patriarhului Miron Cristea, a principelui Nicolae și a lui Gheorghe Buzdugan (după decesul acestuia, Constantin Sărățeanu), iar prin întoarcerea în țară a tatălui său, principele Carol, își pierde tronul, pentru a reveni în 1940, apoi este obligat să abdice în 1947, plecând în exil. În deceniul '30-'40 al veacului al XX-lea, Mihai I a asistat la luptele politice interne, la ascensiunea și rebeliunea legionară, apoi pe plan extern la politica revanșardă promovată de Hitler și la rivalitatea acestuia cu Stalin, dictatorul german năzuind la supremația europeană și mondială. După 1990, regele Mihai I a vizitat România în mai multe rân-

duri, fiind primit cu entuziasm de o populație dornică de schimbare și avidă de a cunoaște destinul și trecutul dinastiei românești. În acest sens s-au publicat monografii la diverse edituri consacrate regilor și reginelor României, iar istoricul Lucian Boia a publicat în 2014 la editura Humanitas **Suveranii României. Monarhia o soluție?** Pentru a-i fi cunoscută viața și înfăptuirile sale, lui Mihai I i s-au dedicat cărți, bunăoară, Ivor Porter **Mihai I al României. Regele și Țara**, ediția a 3-a, ed. Allfa, 2013, iar regretatul Mircea Ciobanu a realizat un prim volum de **Convorbiri cu regele Mihai I** (Humanitas, 1997). În ceea ce ne privește, considerăm că dacă regele Mihai I a abdicat sub amenințarea noului regim comunist care a fost decretat ca fiind ilegal și criminal, iar în 1990 pactul Ribbentrop-Molotov a fost abrogat, istoria trebuia restabilită: România să redevină o monarhie, iar Basarabia să revină la România. În acest context favorabil monarhiei române apare o nouă carte de **Conversații cu regele Mihai** datorată dlui Stelian Tănase*. Dintr-o Notă asupra ediției aflăm că Stelian Tănase a realizat un număr de 12 dialoguri cu regele Mihai I în aprilie 2005, la palatul Elisabeta. În trecut fie spus, Stelian Tănase realizase și filmul **Dinastia** cu 22 de episoade, iar dialogurile au rămas nepublicate. Decesul regelui Mihai I în 2017 l-a determinat pe Stelian Tănase să valorifice acest document în prezenta carte. Așadar, regele Mihai I își povestește viața în cele 12 capitole-convorbiri, din copilărie până la revenirea în țară după 1990, cu speranța că România își va recăpăta locul cuvenit în Europa. Prin urmare, din această viață vom selecta numai câteva secvențe în prezentarea noastră. Constatăm, așadar, că

regele Mihai I a avut o copilărie dificilă sporită de interdicții după revenirea în țară a tatălui său (1930). Spre surprinderea noastră Carol II nu-și iniția fiul în problemele politice ale epocii, fiind întrucâtva gelos, invidios pe talentul lui Mihai la vânătoare, la condusul unui automobil, dar fiind totodată un om foarte cultivat, pasionat de filatelie, poliglot (vorbea fluent patru limbi). În 1940 în urma celor două Consilii de Coroană întrunite ca urmare a ultimatumului sovietic pentru cedarea Basarabiei, Nicolae Iorga exclamă: **Totți aceștia sunt niște trădători!** Basarabia fiind cedată fără a se opune rezistența armată. În același an, 1940, România a pierdut și Ardealul de Nord, în urma *Diktatului de la Viena* și Cadrilaterul, situație anticipată întrucâtva de vizita în Europa în 1938 (Anglia, Franța, Germania) a lui Carol II care revine descumpănit, de nică-

ieri nu a primit asigurări de sprijin în fața pericolului sovietic. În drum spre România, Carol II ordonă execuția Căpitanului, a *nicadorilor* și a *decemvirilor*. Apoi, legionarii s-au răzbunat prin uciderea lui Armand Călinescu, Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. În 1939, Polonia a fost invadată de Germania, motiv pentru care Anglia și Franța i-au declarat război, dar nu același lucru s-a petrecut când Uniunea Sovietică a intrat în Polonia pe 17 septembrie 1939: *Era o lume a Răului* (p.57). Din păcate, la pagina 60, nota 1 s-a strecurat o eroare de datare: Căpitanul și alți membrii ai Mișcării Legionare nu au fost asasinați în noiembrie 1937, ci în noiembrie 1938. Europa asistă neputincioasă la prăbușirea Franței în 1940.

Rebeliunea legionară (21-23 ianuarie 1941) este anihilată de Antonescu cu asentimentul lui Hitler. A se vedea în acest sens și explicațiile lui Alex Mihai Stoenescu în volumul **Armata, Mareșalul și evreii**. Participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial este văzută de regele Mihai I ca limitată la recuperarea Basarabiei și Bucovinei, nicidecum să ajungem până la Don. Deși îl considera pe Antonescu ca fiind un militar bun, a greșit în credința că acest colos care era Uniunea Sovietică putea fi înfrânt. Evident, nu s-a discutat greșeala lui Hitler care a declarat război Americii pe 11 decembrie 1941, după atacul japonez de la Pearl Harbor și nici neparticiparea Japoniei în Extremul Orient sovietic. Prin urmare, distanțele imense, greutatea aprovizionării, iarna cumplită, blocarea armatei lui von Paulus la Stalingrad au determinat declinul înaintării germane oprită în fața celor trei citadele inexpugnabile Leningrad, Moscova, Stalingrad. După aceste insuccese oamenii politici români s-au

gândit la ieșirea României din război, Antonescu, spune regele Mihai, fiind cel mai indicat să facă acest lucru. În sfârșit, întoarcerea armelor hotărâtă pentru 26 august 1944, dar este grăbită pentru că Antonescu urma să plece pe front. A urmat arestarea lui Ion Antonescu și formarea guvernului Sănătescu. În urma vizitei lui Churchill la Moscova (octombrie 1944), Europa este împărțită în procente, România și alte țări est-europene rămânând în sfera de influență a Moscovei. Neavând încotro regele Mihai îl cheamă pe Petru Groza pentru a-l investi premier (6 martie 1945). După întâlnirea de la Postdam (17 iulie – 2 august 1945), Aliații se despart și începe *Războiul Rece*. Antonescu este adus de la Moscova, judecat și condamnat la moarte, considerat criminal de război de *Tribunalul Poporului*: *Am avut o strângere de inimă, fiindcă, cu toate neînțelegerile cu el, nu merita așa ceva. Cel puțin, eu nu găsesc...* Aș putea spune, în rezumat, că era un patriot, își iubea foarte mult țara, era un ofițer bun. Avea însă meteahna asta de a fi foarte încăpățânat pe anumite lucruri și nu se putea discuta cu el deloc (p.129). În 2008, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins definitiv cererea de revizuire a sentinței din 1946. Regele Mihai a fost decorat de către Stalin (**Ordinul Victoria**) și Truman (**Legiunea de Merit**) pentru contribuțiile sale la finalizarea războiului. Au urmat procesul și condamnarea liderilor politici români (1947) și participarea regelui Mihai la nunta viitoarei regine a Marii Britanii, Elisabeta a II a, ocazie pentru Mihai de a o întâlni pe principesa Ana de Bourbon-Parma care-i va deveni soție (logodiți în Elveția, nunta având loc la Atena). Revenit în țară, regele Mihai este forțat, șantajat de Petru Groza și Gheorghiu-Dej să semneze abdicarea, în caz contrar 1000 de tineri români urmau să fie împușcați. Asupra plecării din țară planează incertitudinea, totuși, se pare, că regele Mihai și mama sa, regina Elena, au plecat în seara zilei de 3 ianuarie 1948: *Aveam undeva documentul acesta în care explicam că nu recunosc această abdicare pentru că a fost impusă prin forță și printr-un fel de șantaj, din partea unui guvern care nu era românesc, care a fost impus de către o putere străină* (p.161). Ajuns în Elveția, regele Mihai merge în Anglia unde discută cu George VI, apoi în America unde este primit la Casa Albă de Harry Truman (p.163), întâlniri în urma cărora regele Mihai nu a rămas prea încrezător că se va întreprinde ceva în favoarea României. Revenind în Elveția, regele Mihai constată că **nimeni nu ne voia**, din motive politice și frica de ruși. A urmat retragerea *naționalității române* (28 mai 1948), regelui Mihai, mamei sale, Elena, principeselor Elisabeta, Ileana și principelui Nicolae. Acest decret comunist a fost revocat în 1997 (p.170, nota 1). La plecarea precipitată din țară, Petru Groza i-a dat regelui o sumă de bani și i-a permis să ia ce dorea: *Am luat numai lucrurile noastre...* (p.179). La început, regele Mihai a făcut naveta între Florența și Copenhaga, apoi a locuit în Anglia ocupându-se cu grădinăria, au cultivat flori, au avut o fermă de păsări. Apoi, în Elveția a lucrat la o firmă de avioane, în sfârșit, ca broker. Moartea

lui Stalin (1953) nu a adus nici o îmbunătățire a situației internaționale, iar multe dintre dificultățile întâmpinate își aveau sursa în România comunistă. Dezvăluirile despre mătușile sale (principesele Elisabeta și Ileana), despre principele Nicolae impresionează prin sinceritate. La fel despre Carol II (p.199). În privința mamei sale, Elena, regele Mihai spune că s-a retras la Florența unde avea cumpărată o vilă în 1932 (p.204), deși la pagina 16, nota 1 se precizează că *Vila Sparta* a fost cumpărată de familia regală a Greciei în anii celui de-al doilea exil al regelui Constantin, înainte de căsătoria principesei Elena cu principele Carol. Mai târziu, strâmtorată, regina-mamă, Elena, și-a vândut casa de la Florența și s-a mutat la Lausanne, într-un apartament. S-a stins la Lausanne în 1982. Despre ficele sale Margareta, Elena, Sofia, Irina, Maria, regele Mihai mărturisește că după ce și-au făcut studiile, desăvârșindu-și educația, s-au descurcat pe cont propriu. Două dintre ele (Irina și Maria) locuiesc în America, Elena în Anglia, Sofia în Franța, iar despre principesa Margareta aflăm puține informații. Despre nepotul Nicolae nu aflăm nimic. Spirit religios, regele Mihai frecventează biserica, în special, la marile sărbători de Crăciun și de Paște, nefiind de acord cu comportarea necreștinească a unor enoriași. Dintre intelectualii români afirmați în Occident, regele Mihai i-a cunoscut pe Eugen Ionescu și pe Cioran. Despre Mircea Eliade, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Ioan Petru Culianu nu aflăm nimic. De fapt, nici Stelian Tănase nu întreabă. Revoluția din România l-a surprins pe regele Mihai, considerând-o *o surpriză*. A fost contactat telefonic de regele belgian Baudouin, de președintele francez Mitterrand. Este impresionat negativ de procesul intentat cuplului Ceaușescu și execuția lor. Prestigiul internațional al dictatorului român, vizitele sale în Anglia, America și alte state occidentale, primirile unor șefi de state occidentale la București, datorate, evident, spune regele Mihai, unor *chestiuni politice*. Prăbușirea comunismului a constituit o *ușurare* pentru regele Mihai. Prima vizită în țară a regelui – 25 decembrie 1990 -, s-a încheiat aproape de Pitești, fiind învinuit de intrarea frauduloasă în țară și rugat să plece înapoi în Elveția. În 1992, de Paște, este invitat de episcopul Pimen al Sucevei și Rădăuților, după care urmează o reculegere la mormântul lui Brâncoveanu. Vizita din 1994 s-a soldat asemenea aceleia din 1990. Regele Mihai dorește ca România să-și *regăsească locul ei în Europa* (p.236). Aceste convorbiri s-au încheiat cu puțin timp înainte de aderarea României la Uniunea Europeană. Anexele, indexul completează un volum de mărturii de excepție, completat cu un set de fotografii de epocă, ce se citește într-o continuă delectare, meditație și reflecție. La paginile 118-119, nota 3, Berlinul este împărțit în 4 sectoare: sovietic, britanic, englez și american. În loc de sectorul britanic, cred că este vorba de sectorul francez.

* Stelian Tănase, *Conversații cu Regele Mihai*; Ediție îngrijită de Elena Vijulie, Ed. CORINT, 2018

Din zbuciumul captivității

Printre cărțile recomandate de revista **Historia** se numără și volumul cu titlul de mai sus, carte scrisă de maiorul Gheorghe Caracaș, căzut prizonier în primele luni ale Marelui Război la Clăbucetul Taurului, lângă Predeal. România a intrat în Primul Război Mondial după doi ani de neutralitate armată, de partea Antantei, în pofida faptului că exista un tratat încheiat în 1883 cu Puterile Centrale, iar la izbucnirea războiului, la sfârșitul lui iulie 1914, regele Carol I fusese afectat de nerespectarea tratatului, stingându-se de boală și supărare după câteva săptămâni. În acel moment, elita politică românească era divizată, urmărindu-se recuperarea Basarabiei, Bucovinei sau a Transilvaniei. În final, s-a optat pentru participarea de partea Antantei, în speranța redobândirii Ardealului. Din păcate, armata română a suferit eșecuri în ofensiva peste Carpați, Bucureștiul este ocupat de armatele germane conduse de Mackensen, guvernul român, familia regală se refugiaseră la Iași, capitala Moldovei devenind un oraș supraaglomerat și cu particulari care fugiseră din teritoriul ocupat, la care se adăuga și o numeroasă armată rusească. Aceeași soartă o avusese și o bună parte a arhivelor românești, iar tezaurul fusese transportat la Moscova în două etape. Numai prestația armatei române din vara anului 1917 – la Mărăști, Mărășești și Oituz –, a salvat România de a fi ocupată în întregime de armatele germane. Totuși, pacea din 7 mai 1918, încheiată la București, ne-a fost defavorabilă și numai insuccesele germane de pe Frontul de Vest au contribuit la revizuirea ei. Cartea maiorului Gheorghe Caracaș (din păcate, nu cunoaștem între ce ani a trăit și dacă există eventual descendenți) apare într-o primă ediție în 1920, fiind premiata de Academia Română. Autorul își dedică cartea memoriei fratelui său, sublocotenentul Constantin G. Caracaș, căzut la Predeal pe data de 7 octombrie 1916. În cei doi ani ai conflagrației, armata română a pierdut un număr impresionant de soldați, la care s-au adăugat și peste 100 000 de prizonieri, după cum aflăm din Prefața dlui Ion Bulei. Dar nu e mai puțin adevărat că au fost și cazuri de ofițeri care au evadat. Un astfel de exemplu a fost maiorul Caracaș, care căzut prizonier, este transportat prin diferite localități românești și apoi dus în Germania în lagărul Stralsund – Dänholm și de aici în lagărul Ostenholzer Moor – Schwarmsedt. Împreună cu Gheorghe Caracaș cad prizonieri și camarazii săi Horia Lazăr și Bastaki. Din Predeal rămăsese o *biată ruină*. Se confruntă cu foamea și cu frigul. De la sergentul german Schreiber primesc câte o parte din rația lui de pâine. La Sibiu aflară de dezastrul armatei române pe Valea Jiului: *Timpul petrecut la Sibiu îmi va*

rămâne pe veci neuitat, ca una din cele mai negre pagini din viața de prizonier. Eram tratați ca animalele. O bucătică de pâine și un blid de lături ne erau hrana de toate zilele (p.18). În decembrie 1916, 300 de ofițeri români prizonieri sunt încolonați pentru a pleca în Germania. Pe drum primesc hrană puțină și de proastă calitate, în schimb, nemții erau preocupați de curățenia și igiena prizonierilor, de teama unor epidemii. Trecând prin Ungaria constatară cu satisfacție ura ungarilor și a austriecilor contra nemților, deși erau aliați. În Germania au constatat lipsa alimentelor. În drumul spre lagăr văd convoaie de trenuri încărcate cu soldați, muniții, materiale de război: *Cu cât înaintam mai mult, cu atât deveneau mai numeroase transporturile și ne înfricoșam de puterea armatei lor, cutremurându-ne de grija celor pentru care era pregătită...* Odată însă intrați pe teritoriul german, ne încredințăm că hotărârea, organizarea și disciplina de fier a acestui popor îl făceau de neînving (pp.21-22). Când au ajuns la Stralsund (lagăr de trecere spre alte lagăre), Gheorghe Caracaș și camarazii săi au aflat de căderea Bucureștiului. Dimineața primeau la ora 8 o porție de cafea, la prânz supă de varză și un pahar de bere, seara la ora 20 se făcea apelul, iar la ora 22 se stingeau lumina și nu aveau voie să părăsească camerele: *Doar noaptea mai trăiam și noi, căci numai în visuri găseam fericirea vieții de altădată* (p.25). De Crăciun sosește în lagăr un nou lot de ofițeri români, însă condițiile se schimbă: În mijlocul unui câmp mlăștinos, pustiu și sălbatec, adăpostiți în barăci de lemn, prin care vântul trece fluierând ca pe câmp deschis, stăteam îngrămădiți unul în altul și peste altul, în mari paturi comune și suprapuse. Suntem 250 de ofițeri într-o

singură baracă. Așternuturi murdare, saltele umplute cu strujituri de lemn, pături subțiri, ticsite de praf și murdărie, acesta este tot confortul nostru... E frig... și în tăcerea asta a nopții de Revelion o profundă deprimare cuprinde pe fiecare dintre noi... (pp.27-28). Este hotărât să evadeze și pentru aceasta maiorul Caracaș studiază harta Germaniei. Lagărul, în care se afla, era la 7 kilometri de calea ferată care ducea la Hanovra. Ajunge la Berlin la dl Beldiman, prieten cu ofițerul Bastaki. Își continuă drumul spre Leipzig însă norocul îl părăsește, pentru că la Wärsburg este reținut de un gardist neamț, care-l duce la sediul poliției, unde este percheziționat, găsindu-se asupra sa un bilet din lagăr. Este trimis în lagărul din Marienburg, condus de un ofițer bavarez, prizonierii francezi aveau la dispoziție sală de lectură, de muzică. Este uimit de meniul care i se servește (p.97). Își perfecționează cunoștințele de limbă germană, dar este informat că trebuie să se întoarcă în lagărul

Schwarmstedt. Condițiile lagărului se înrăutățesc, se suferă de frig și foame. Cuprins de deznădejde, puterile îi slăbesc. Încercarea altor ofițeri români de a evada este sortită eșecului. În drum spre fortul Zorndorf – noul lagăr al detenției – vede femei și bărbați săracăcios îmbrăcați, istoviți de muncă, de lipsuri, de greutățile vieții. Populația civilă suferă în Germania. Totul era cartelat. Prioritate aveau armata și cerințele frontului. În trecere printr-o gară află de la șeful de gară următoarele: – *La noi, spunea el, numai să gândești ai voie, dar să vorbești, deloc, căci ești pedepsit... Se dau ani de zile pentru nimica toată, așa că frica de pedeapsă ne ține încătușați pe toți. Vedem prea bine răul, ne dăm seama de el, vedem că mergem spre prăpastie, dar nimeni nu îndrăznește să spună fâțiș tot adevărul. La noi, nimeni n-are curaj. Poporul nostru geme de suferință, doliul și mizeria domnesc în fiecare casă și totuși urcă cu toții calvarul durerii fără să murmure. Așa ne este soarta: trebuie să ne supunem orbește biciului stăpânitor* (pp.170-171). La Zorndorf se aflau ofițeri ruși, francezi, englezi. Cea mai mare parte de timp și-o petrecea în sala de lectură. Este înconjurat cu prietenie de ofițerii francezi: *Trăiam ca frații și, în mijlocul atmosferei acesteia calde și prietenești, mă simțeam nespus de mulțumit. Nici nu știu când au trecut cele două luni și jumătate pe care le-am petrecut împreună. Acest timp a fost partea cea mai frumoasă din toată vremea captivității mele. Amintirea lor este încă vie în sufletul meu, plin de adâncă recunoștință* (p.147). Încercarea de săpare a unui tunel pe sub șanțul exterior al fortului este abandonată. Exista primejdia prăbușirii și uciderea ofițerilor care

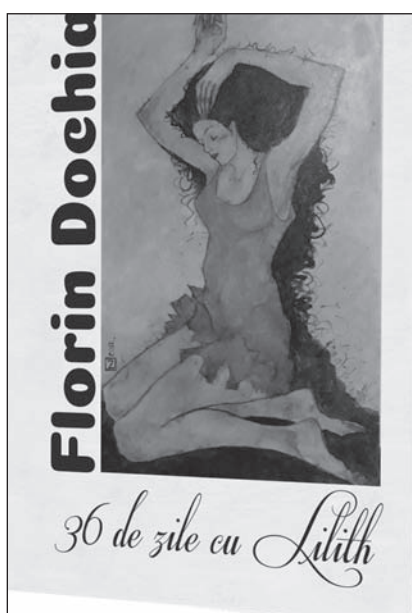
săpau. Încheindu-și pedeapsa în acest fort, Gheorghe Caracăș este mutat în lagărul Beeskow, lagăr locuit numai de români. Aici află despre dezertarea colonelului Alexandru D. Sturdza (1859-1939), ginerele lui P.P. Carp, care trecuse la dușmani. Gheorghe Caracăș încearcă să evadeze și din acest lagăr, dar este prins și închis. După o pedeapsă de 14 zile este transferat în lagărul Schwarmstedt. Bagajele le sosesc mai târziu și constată că proviziile sale de alimente au dispărut. În drum spre Hanovra plănuiește o nouă evadare, urcându-se în alt vagon. La Berlin își reamintește de dl Beldiman pe care-l revede și obține o întâlnire pentru a doua zi. Însă, nenorocul nu l-a ocolit. În tramvai este recunoscut de un ofițer german și este salvat de prezența de spirit al dlui Beldiman care explică că Gheorghe Caracăș s-a rătăcit și este dus la comenduire. Este condus în fortul Gorgast unde reîntâlnește câțiva ofițeri români, prilej de a comenta veștile de pe front și din țară. Ofițerii ruși erau nemulțumiți de schimbările din Rusia, iar soldații germani erau obsedați de pierderea războiului, deși dislocarea armatelor de pe frontul rusesc sporea încrederea în victoria asupra Franței și Angliei. În sfârșit, la 28 iunie 1918 se hotărăște repatrierea ofițerilor români. După o călătorie de patru zile sosesc în România. Evident, volumul se citește cu interes scoțând în evidență ravagiile Marelui Război, sacrificiile, lipsurile și umilințele îndurate în anii de prizonierat în Germania.

* Maior Gheorghe Caracăș, *Din zbuciumul captivității*. De la 3 noiembrie 1916 până la 30 iunie 1918. Ediția a III-a revizuită. Prefață de Ion Bulei, Ed. Corint, 2016

Constantin TRANDAFIR

Complementele iubirii atotputernice

Când scriu despre poeziile lui Florin Dochia, nu pot să nu amintesc, în treacăt, despre scrierile lui nonfictive, care indică și un spirit teoretic, modern-postmodern: *Puterea lui Don Quijote, Starea de lectură, Prins în lumea cuvintelor* (3 vol.), *Fenomenul K.[afka]*. Tema poetică cea mai frecvent reiterată și de o rară expresivitate este iubirea. Să mai enunțăm un clișeu: temă considerată roditoare prin ea însăși, dar cel mai des riscată de scribii manufacturieri, cei mai mulți, care repede cad în sentimentalism, adică în păcatul cel mai dăunător poeziei, „foarte aproape de perversiune pe scară morală” (Camil Petrescu). Sentimentalismul, mai spune cineva, este o formă de oboesală.

Sau reputata zicere a lui Theophile Gautier: „Nu cere poeziei sentimentalism. Cuvinte strălucitoare, cuvinte luminoase, cu un ritm și o muzică – iată poezia!”

Cea mai nouă carte de poezie a lui Florin Dochia, *36 de zile cu Lilith*, de dragoste, este așazicând antisentimentală sau mai bine spus, bipolară, oximoronică. Moto-ul din Fericitul Augustin face apologia iubirii, care este „rădăcina” tuturor foloaselor în lume. Dar există și fața cealaltă a medaliei, care aparține întregului. Bine ilustrată de acest revers este legenda lui Lilith, prima soție a lui Adam, alungată din rai pentru că a refuzat poziția misionarului. E prima feministă din lume. Eva, opusul lui Lilith, simbolizează

simbioza dintre noapte și lumină, dintre Eros și Thanatos, dintre angelic și demonic. Rebelă are, cel mai mult, tangențe cu distopia. E o căutare a luminii când întunericul „mă privește / și se naște înlăuntrul meu”: „Lilith în piele de șarpe / privindu-mă cu ochii tăi reci / dezmiardându-mă cu ghearele / ascunse în mănușile de catifea. / hai să mai bem o cafea. // undeva, pe cuprinsul planetei / pe altarul iubirii, se jertfea / Cel care a inventat vrăjitoarele / și-a lăsat să ne lumineze soarele. // El este cauza, / El este sursa. / ai venit năluca a nopții, / să-ncepem cursa / cu obstacole dintre două singurătăți. / vrem să fim una; suntem jumătăți.” De ce 36 de zile? Nu trebuie explicată alegerea acestui număr, pentru că i-am diminua misterul. Prin exces de interpretare, ne-am putea gândi la ceea ce Pitagora numea număr sacru, pătrat de 6, numărul 36 fiind considerat *Numărul Omului*. Dar cum numerologia nu-i vocația noastră, să vedem mai bine acuitățile poeziei despre care vorbim. În extensia feminității, tehnica hiperbatului și a complementarității ridică faptul la înălțimea metaforei. Umbra ca partea cealaltă a luminii nu-și găsește izvorul legitim, o proiecție dintr-o lumină superioară: „strălucire în noapte, / în așternuturi străine, / despletirea inocenței / ca mângâiere felină a pielii. / fior. / corpul se înalță, / caută în jur, / trupul cade răpus de nesăț (...) // în viața mea, o amintire, / o curgere de miere: / fața ta transparentă / ca umbra apei în sfinte potire.”

Lilith, stabilită în adâncurile mării, este asociată cu apa neagră și cu luna neagră, semnificând umbra inconștientului și pulsunile obscure, prezență exagerată a absenței sau invers, elementul tenebros care trebuie învins, întunericul care trebuie împrăștiat. Este legată întotdeauna de fenomene extreme, oscilând între refuz și fascinație: „orbiți de atâta umbră, / înecați de atâta apă neagră / curgând pe pielea noastră, / ne îmbrăcăm în vietăți / lunecoase și leneșe, / în alge sugrumând orice dorință. // ca o scoică în soare, Lilith, / tu te deschizi blând pe nisip”. E iubirea în manifestările ei totale, opuse și complementare, în numele căreia poetul execută un adevărat tur de forță. Sugestia poate fi și

o reconsiderare a femeii demonice, trufașe, a căderii care sporește puterea dragostei, multiplicitatea ei, sortită în același timp și morții. Ea e un alt înger „care a căzut într-un infern a liberei iubiri”, se revarsă în visul fiecăruia: „omul tău cel vechi încă te visează. / a fost alungat și el din grădina sfântă, / tu tot bântui lumea, mereu trează, / fără istov, niciodată-nfrântă (...) Nemurită, Lilith, vei rămâne. / dragostea neroditoare ție ursită. / te vor proslăvi mulțimile păgâne, / iar suferința fi-va nesfârșită”. Poetul și-o revendică, „blând infern”, „blândă întunecare”, „spaima pe care am pierdut-o”. Numai poezii de mare vigoare artistică sunt în stare să evoce tainele umbrei, simbolistica mesianică a cămășii de moarte, anticipările departelui, să împletească răul cu binele; rătăcitor prin cețuri și prin hăuri face din acestea o dimineață a creației: „am să te îmbrac în rouă, / într-o noapte fastuoasă, / când începe să se coasă / pe ea dimineață nouă”; „am ieșit cu tine în ger / am zburat înspre cer / ca logodnicii lui chagall / peste închipuitul foc bengal / care în mine se aprinsese / ne-am iubit profund și corespunzător / ca-ntr-un film de scorsese / cu drew barrymore / ne-am iubit în secret prin mansarde / am rătăcit pe bulevarde / în nopțile lungi și reci...”

Volumul în discuție are o temă atotcuprinzătoare, unică, dar stilistica lui este eterogenă, fără să impieteze cumva ansamblul. Trecherile spontane de la rigoare la un grad mai mare de libertate, conexiunile și interferențele culturale asigură fluiditatea textelor: Adam, Eva, Narcis, Neferiti, Perseidele, Joseph K., Maiselova, Bacovia, Roma, Paris, Veneția, Styx, Tamisa, Sena. Autorul trăiește o permanentă stare poetică, uneori poemele sunt niște stampe sau acuarele cu suprapuneri de nuanțe, alteori sunt resirate fragmente intertextualiste: „întâmplările nebune ale vieților noastre”, „când noaptea e rece și singură”, „Nuferi galbeni îl încarcă”, „te cutremuri într-o barcă”, „ești sortită ei și morții”, „je t'aime moi non plus”, „nu e păcat să se lepede / clipa cea repede ce ni s-a dat?”. Florin Dochia e un artist stăpân nu doar pe expresie, ci și pe lumea sa, un poet prins bine în relieful personal.

Un festin lectural de zile mari

Camelia Ardelean (n. 1972) scrie poezie de când se știe, poate și pentru că s-a născut în familia scriitoarei de literatură pentru copii, Marioara Ardelean (n. 1950). O vreme, poeta a trăit în străinătate. A revenit în țară în 2014, an în care a debutat editorial cu placheta **Lacrimi de suflet**, căreia i-au urmat **Ingenuitate** (2015), **Pasiune** (2015), **În oglinda sufletului meu** (2015), **Suflete de ceară** (2016), **Destine** (proză, 2016), **Ecouri din tenebre** (2018), **Urme de condei** (cronici, 2018) și, din nou poezie, **La margine de curcubeu** (2018). Acest din urmă volum, apărut la Editura *Armonii Culturale* din Adjud și asupra căruia vom zăbovi în rândurile de față, este într-un totu incitant. Prefața cărții este semnată de neobositul Tudor Cicu, iar postfața, la fel de pertinentă, de avântată și de la obiect, de Adina Velcea.

Bucuria și apetența de a cultiva versul de factură clasică, inclusiv poezia cu formă fixă, unde realizările sale dovedesc o virtuozitate mai mult decât onorabilă, sunt fără margini. Primul sector al cărții cuprinde, așadar, rondeluri, sonete, pantúhuri, schaltiniene și ronsete, respectivele specii literare fiind însoțite atât de un scurt istoric, cât și de prezentarea structurală a acestora.

Natura este prezentă, în concordanță cu starea sufletească a poetei, în majoritatea poemelor cărții. Sunt, astfel, cântate, fascinantul curcubeu, mireasma florilor de tei, cascadele de fluturi, petalele de gutui, neaua care învăluiește nupțial vița de vie, amurgul în ținută de gală regală, zefirul îmbibat de parfumul azaleelor ș.a.m.d. Poeta are, îndeosebi în **Fabule**, plăcerea descrierilor fastuoase și dovedește, deopotrivă, un har dramaturgic autentic al punerilor în scenă. Personajele sale sunt, rând pe rând, ariciul și broscuța, iepurașul și bufnița, pupăza și vulpea, libelula și bătlanul, furnica și cocoșul, musca și furnicuța, poeta vizând cu aplomb și spirit de observație acută moravurile societății contemporane românești, dorința de îmbogățire rapidă și pe orice căi, donjuanismul deșănțat al șefilor față de angajatele lor, infatuarea slugilor care împrumută felul de a fi al stăpânilor ce se folosesc de ele doar cât au vremelnică nevoie etc.

Camelia Ardelean teoretizează și cultivă, printre altele, și haikuul: Ea respectă toate regulile nipone ale speciei ce în deceniile din urmă a făcut carieră fulminantă atât în Europa, cât și în America. Cităm: „floare plăpândă -/ pia-tră de poticnire/ a zefirului“. Natura este surprinsă mereu

la frontiera fragilului și efemerului cu durabilul și eternul cosmic: „poteci de munte -/ gențiana revărsând/ fine miresme“. Precum și: „pe culmi răzlețe/ mijind o floare de colț -/ amurg sângieru“. Prospețimea imagistică este una din notele definitorii pertinente ale grupajului.

Când scapă de orice canon, Camelia Ardelean își dă

adevărată măsură a talentului său în ale poeziei. În ciclul **Vers clasic**, ea este conștientă de forța socială a scrisului (**Cât plâns de zei...**). Visează și vizează o poezie în care teama să nu-și găsească locul, o poezie în jurul căreia realitatea cotidiană să se restructureze și să se subordoneze adecvat (**Trec nopțile-n convoaie...**). Poezia poate fi una recuperatoare de trecut ancestral, cu o întreagă atmosferă levantină, misterioasă și de o rară finețe și forță a sugestiei: „Ești luna mea din gânduri, am renăscut, luceafăr,/ Ni-e cerul adăpostul, în suflet când e frig;/ Cu astrele sub pleoape, mi-e răsăritul teafăr,/ Un lan de aforisme-i cuvântul, când te strig./ Ni-e liniștea busolă, de noaptea ne apasă,/ Din pânza înstelată poeme-ți împletesc;/ Sorbim destrăbănarea din porția rămasă,/ Pe cioburile

albe mă-ncumet să pășesc./ Ne curg încet prin cuget răvașe ancestrale,/ Tresare-n mine timpul cu suflu selenar,/ Îmi bate în ventricul un ritm de geampanale,/ Resimt înmugurirea și-n umbre de fanar./ Ești luna mea din gânduri, a stelelor ispită,/ Pe care o încearcă avântu-mi desuet;/ Te port drept amuletă, aleasa mea pepită,/ Poteca dintre inimi o trecem în duet!...“ (**Ești luna mea**).

Prin lexicul conceptualizat, amintind de lirica ermetică a lui Ion Barbu, ca și de îndrăznelile inovatoare ale veșnic tânărului Rimbaud, poeta își forjează un limbaj numai al ei și te întrebi dacă atunci când scrie nu are la îndemână, ca altădată Georges Brassens, un dicționar de rime. Neologismele ei vin din medicină, matematică, astronomie, mitologie, numismatică, meteorologie, marină, onomastică, sport, psihologie, artele culinare, internet etc., efectele fiind evidente când acești termeni de jargon științific și tehnologic apar pe post de rime rare. Cităm la întâmplare: „Îmi lepăd ghimpul din cuvânt,/ Precum o haină mult prea largă;/ Mai pot spre stele să m-avânt,/ Cu simțăminte pe targă./ Plantând șarade în eter,/ Sub nonșalante răsărituri,/ Am recoltat un deleter/ Avânt culpabil, dintre situri./ Și în decorul insolit,/ Ce fantezia îmi suscită,/ Transform silabe-n crisolit/ Sau paradisul în dacită./ Pe un elan resuscitat,/

*Închipuirea mi se-adapă,/ În incitantul habitat,/ Din meteori captivi sub pleoapă...“ (Îmi lepăd ghimpul). Sau: „Degust o fărâmbă de stea;/ Mi-e foame de vechiul „capriciu“;/ De-a crede păcatul un viciu –/ Cavernă în inima mea!// Răsfir un profetic nisip –/ Secunda vegheată de înger,/ Cu ropot la care mai sânger,/ Proclamă un alt arhetip.// Transcend anotimpul peren –/ Prin lacrimă fac escapade,/ Cuvintele-mi nasc „Iliade“, / Ce sapă în cuget aven.// Captiv în tonatice vremi,/ Avânt către ceruri noeme/ (Când umbra din tine se teme,/ Mai poți lumina s-o chemi)“ (**Degust o fărâmbă de stea**).*

Nu sunt excluse nici replicile date unor confrăți precum soții Ion Lazăr da Coza și Vasilisia Lazăr-Grădinariu. Multe din poemele Cameliei Ardelean au structura sonetelor liberalizate shakespeariene sau voiculesciene, cu distihuri finale de mare profunzime ideatică și frumusețe aforistică, precum: „O negură s-adapă cu lacrima din mine/

*La copca cu iluzii prind vise în ciorchine“ (**Mi-e frig...**). Sau: „În zbor cameleon, cu cerul sub axilă,/ Țâșnește poezia, dansând pe nori, nubilă“ (**Păstrăm idei...**). Cu mult succes, poeta își valorizează și spiritul parodic de factură pamfletară, luând în colimator satirico-umoristic pășarea unor medici sastisiți (**Anamneză**), corupția pe față (**Sfaturi de (ne)urmat**), justiția profilată să-i apere pe hoți și să-i scoată basmale curate din pușcării, hibe fizice și morale ale unor pretendenți la căsătorii avantajoase (**Voiam cândva să mă mărit**) etc. Asistăm, printre altele, și la un duel epigramistic cu poetul Nicolae Văduva.*

Camelia Ardelean este o poetă cu multiple disponibilități, oricând capabilă să se exprime în diverse registre poetice, printre care cel parodic și pamfletar din finalul cărții, care se constituie ca un festin lectural de zile mari.

Zenovie CÂRLUGEA

Istorie, genocid, etnocid

Ediția de față, apărută sub îngrijirea Magdei Ursache și cu o postfață de Theodor Codreanu, readuce în atenție portretul savantului etnolog, estetician și istoric literar Petru Ursache, în sensul care „tema martiriului“ l-a obsedat pe autor încă din anii tineri, el însuși străbătând „infernul“ unei epoci în care abuzurile de orice fel și amputarea morală deveniseră politică de stat. Conștient că „drepturile omului implică necesar și logic drepturile neamului, adică adevărul general uman, același pentru toți, împotriva comunismului distrugător de lume și de istorie“, Petru Ursache a militat pentru o analiză profundă a mecanismelor istorico-sociale și politico-ideologice, ce-au permis monstruoșitatea unui simulacru de organizare statală, captivă unei rețete totalitare de import și total străină de tradiția românească, generând o societate pe măsura imposurii ideologice cu punct de plecare în „scriptura stalinistă“ (cum aprecia L. Blaga în romanul „Luntrea lui Caron“), cu racilele ei prelungindu-se până dincolo de revoluția postdecembristă. Mai concret, după „crima istorică de la 23 august – 12 septembrie 1944“, a început procesul de comunizare a României în expectativa unui Occident către care se îndreptau, în zadar, speranțele rezistenței românești.

Toată această „radiografiere“ lucidă și plină de avertismente amare o întâlnim în cartea lui Petru Ursache, a cărei primă ediție a apărut în 2010, urmată de cea din 2017, iar acum, într-o „ediție integrală“, la Editura Eikon (2019, 582 p.) Sub noua formă augmentată de

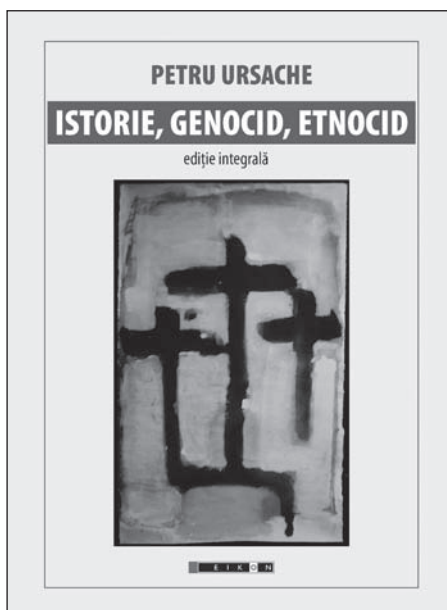
acum, *Istorie, genocid, etnocid* readuce în prim-plan problematica *mării reeducări*, cu draconica sarabandă fantasmatică a metodelor și procedeelelor, la care a fost supusă România postbelică, falsificându-i-se istoria și distrugându-i-se fibra etnică majoritară, un atentat concentrat la statul național unitar...

Distrugerea „României Mari“ prin criminalul program cominternist, implementat în acțiunea internă a satelizării partid comunist, a dus la îngenuncherea unui popor sub teroarea ideologicului, în numele căruia s-au săvârșit genocidul și etnocidul, care de la stalinism la ceaușism au cunoscut varii metode, forme și manifestări din cele mai odioase și antinaționale.

Răpirea Basarabiei, Herței și Bucovinei de Nord de către „marea prietenă“ de la Răsărit, Uniunea Sovietică,

constitua un rapt teritorial râvnit de mult de expansiunea slavă, care și-a găsit în 1919 un sprijin în revolta bolșevică a lui Béla Kun (un fel de export de Revoluție bolșevică și în Occident), pentru care România constituia o adevărată piedică (din fericire, nu s-a verificat aserțiunea lui Engels, conform căreia românii ar fi „un popor fără istorie destinat să piară în furtuna revoluției mondiale“...).

Petru Ursache constată că, dacă ocupația bolșevică n-a reușit în intențiile ei experimentale, *legenda neagră* a venit asupra românilor ca o fatalitate istorică, cu toată mistificarea mitologică a „reeducării“ poporului dintre Carpați și Dunăre, vatră multimilenară în

care acesta s-a plămădit și s-a afirmat, ajungând la statutul de „zonă de contact/ tampon” dintre trei imperii (otoman, țarist, austro-ungar).

Toată istoria românească de după actul „criminal” de la 23 august este consemnată de Petru Ursache în ample capitole analitice, cu referiri punctuale și exemplificări/ ilustrări de evenimente și întâmplări, în general cunoscute, dar care, puse în această perspectivă justițiar-incriminatoare, dezvoltă ideea rezistenței eroice, în plan martiric, a unui popor atât de încercat și care și-a revenit miraculos din agonia suferinței, nu într-un totu curățat multă vreme de fariseismul „puterii postdecembriste”, volbură care a năpădit speranțele de schimbare radicală și de autentice prime-niri în toate domeniile.

Iată un prim capitol care evocă sinistrul *Tribunal al poporului la lucru*, cu toate abuzurile, în special decimarea elitelor românești, autorul scriind despre „Lotul Nicolae Mărgineanu”, Petre V. Ștefănuță, „un basarabean martirizat pentru limba română” și „Cazul Anton Golopenția”. Urmează o radiografie a rezistenței anticomuniste, cu „harta” acesteia și figuri de excepție precum Ion Gavrilă Ogoranu.

Peste o sută de pagini sunt dedicate *Celor două iaduri* – „Detenția” și „Dislocarea/ Deportarea/ Colonizarea” – cu evocarea unor cutremurătoare aspecte și situații despre martirii închisorilor comuniste („o oaste întreagă de martiri ai închisorilor”) și despre cei aruncați din leagănul familiei pe bărăgane îndepărtate, în scopul decimării criminale.

De fapt, întreaga țară devenise o temniță, ceea ce subliniază autorul în cap. VI, *Celularul mare: Țara*. O întreagă literatură a adus în atenția conștiinței românești și occidentale „iadul” din închisorile comuniste, căruia i-au supraviețuit câțiva autori ale căror evocări sunt de domeniul incredibilului, în așa hal a fost încarcerarea trăită de ei în anii maltratărilor paranoice programate.

Exilul, zarca („celula grea”), *schitul monahal* au favorizat, astfel, o literatură „a limitei existenței” în vremea tensionată a Cortinei de Fier: „A fost aproape singura și adevărata literatură, din cel puțin primele două decenii postbelice, după ce monstrul bolșevo-comunist, instituit la București, a decis arderea bibliotecilor cu zecile și sutele...” Și asta în timp ce „veteranii cu faimă, din buna tradiție interbelică, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, au ajuns biete cutii de rezonanță în aparatul de propagandă... *Exilul* (cu reprezentanți ca Mircea Eliade, Vintilă Horia, Emil Cioran, Al. Busuioceanu, Al. Ciorănescu, Aron Cotruș, Ștefan Băciu, Ștefan Lupescu, Pius Servien ș.a.), *zarca* (cu nume ca Radu Gyr, Nichifor Crainic...) și *schitul monahal* (cu adăpostirea unor foste victime și martiri ca Sandu Tudor, Sofian Boghiu, N. Steinhardt, Tit Simedrea...) – au constituit forme în care s-a rotunzit destinul martiric al acestor eroi, mărturisitori ai experienței liminare tragice și creatoare, cum nu întâlnim în istoriile literare „recente” și „canonice”... Deci o literatură a suferinței, exponențială și etnic, ce trebuie recuperată sub toate aspectele de cercetarea literară românească.

La fel subcapitolul *Nașterea și Învieră în celular* (cu accent pe „batjocorirea bisericii” și a preoților „obligăți să glorifice din amvon pe ate”) este la fel de cutremurător, cu exemplificări de martirizați în mod bestial, față de care se cere „sanctificarea” ca eroi anticomuniști...

Pretutindeni autorul apelează la fapte autentice, trăite, dar și la documente mărturisitoare despre experiența carcerală din închisorile comuniste. De unde și imperativul unei acțiuni justițiare în cauză (*O nouă pledoarie pentru Nürnberg II*), dar și *Pledoaria lui Goma* (cu accentul pe adevăratele expresii în *Săptămâna roșie*, care demontează unele teze privind antisemitismul românesc):

„Pe scurt: *documentele vorbesc*. Ele sunt chiar întâmplări vii, consemnate la fața locului sub presiunea timpului și a faptei, ca să se arate concret, precis, chipul gol al călăului/ chipul gol al victimei. Aici își găsește suportul de maximă credibilitate cartea *Săptămâna roșie* [documentarul lui Paul Goma, n.n.] în toate cele trei ediții. Multe arhive au fost jefuite, cum se știe, de către komisarilor kaghebisto-comunisto-iudei, în năvala lor furioasă. Au rămas, însă, destule. Astfel ca adevărul unic și de necontestat să iasă la iveală. Paul Goma a selectat doar câteva în «dosarul» său, în raport cu marea cantitate de informație existentă; mi-am permis, pe urmele lui, doar puține ilustrări.” (p. 470).

Sau aceleași „documente care vorbesc” din cărțile lui Radu Theodoru, cunoscute „istoriei inter și postbelice” (*România ca o pradă, Învieră lui Iuda, A fost sau nu holocaust, Urmașii lui Atila* ș.a.), ca răspunsuri „logice” și „de bun simț” la atâtea evidente și provocări...

Pe marginea acestora, Petru Ursache scrie cele două subcapitole *Proces contra Proces*, în care se urmărește evoluția României de la „trădarea de Palat” (prin sacrificarea lui Ion Antonescu, la 23 august 1944), la România de după război („subjugarea ruso-bolșevică”), continuând cu lupta împotriva comuniștilor „în condiții precare”.

Odată cu comunismul adus pe tancurile Armatei Roșii „eliberatoare” – care „a intrat cu toate motoarele apocalipsei în viața noastră de zi cu zi”, s-a dat startul „arestărilor și condamnărilor la moarte printr-un ucaz din 19 martie 1945”:

„Începuse masacrul cel mare împotriva României, cu elitele militare și politice, academice și clericale, continuând cu categoriile profesionale, până la masele de deportați, cu sutele și miile de rezistenți de la orașe, de prin sate, din munți. *Genocid? Mai mult, etnocid*.”

Nu pe asemenea grozăvii nemaiauzite și-a propus să apese Vladimir Tismăneanu în «raportul» său mistificator. Risca să dezvăluie cauza cauzelor, începuturile răului; să fie nevoit să-i nominalizeze pe inițiatorii și beneficiarii dezastrului. Îi revine lui Radu Theodoru să scoată adevărul la lumină. Titluri ca *Nominalizările care se impun* (p. 293) sunt doveditoare.” (p. 482-483).

Se impune așadar o analiză sistematică a regimului comunist, o *etapizare* a acestuia, de la formele incipiente și primitive, la apogeul ceaușist, ba chiar la starea de

„remanență“ de după 1989, după cum a descris fenomenul Șt. Aug. Doinaș.

„Etapizăm, scrie Radu Theodoru, întreaga perioadă postbelică, din septembrie 1944 în decembrie 1989, și din decembrie 1989 la zi, în funcție de: 1. Centrul de putere extern dominant; 2. Obiective în România; 3. Mijloace folosite; 4. Factori de transmisiune; 5. Reacția naționalului la agresiunea externă.“ (*România, Românii și Cominternismul*, p. 483). În cadrul acestei mai largi etapizări-cadru se impun etapizările propriu-zise, cu descrierea succintă a fiecărui aspect conținutistic în parte: 23 august 1944 – 6 martie 1945; perioada 6 martie 1945 – 11 septembrie 1952; perioada 11 septembrie 1952 – vara 1958; vara 1958 – primăvara 1965; perioada 1965 – Decembrie 1989; după 1989...

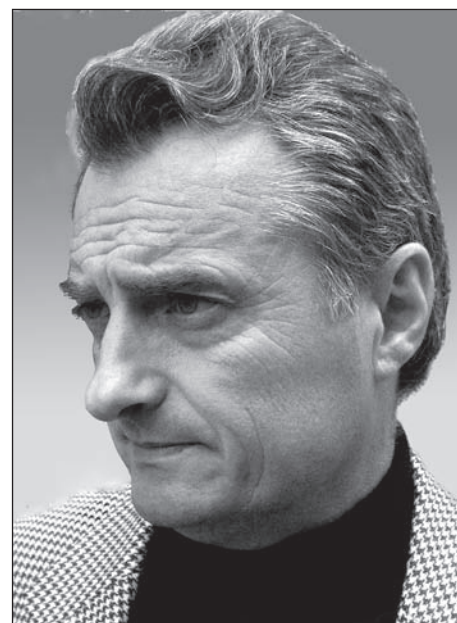
Iată cum istoria comunizării progresive a României a dus la *genocid* și, mai mult, la *etnocid*, vizându-se nimicirea ființei naționale, falsificarea rădăcinilor, mistificările și simulacrele democrației populare în toate domeniile vieții sociale și de stat...

În totul, *Istorie, genocid, etnocid* este o carte zguduitoare, justițiară, recapitulativă, desfășurând, rezumativ și la modul unor abordări punctuale clarificatoare, tragedia prin care a trecut România după întronarea regimului

comunist adus pe tancurile Armatei Roșii pentru aproape o jumătate de secol...

Carte de sinteză neagră, apocaliptică, *Istorie, genocid, etnocid* – „clopot și candelă pentru martiri și eroi“, cum stă scris în prefața Magdei Ursache – este nu numai o „radiografie“ a infernului real trăit de români, ci și un *memento* tragic, cu avertizările de rigoare implicite, demascând abuzurile și mistificările istorice ale totalitarismului de stânga, fie el *în exercițiu* sau într-o stare de *remanență* după revoluția decembristă, ceea ce ni-l recomandă pe autor drept un contemporan solidar cu aspirațiile naționale, în numele restabilirii adevărilor, și totodată o conștiință etică de gânditor și scriitor profund, ridicat din ethosul românesc, a cărui spiritualitate a definit-o magistral în lucrările sale. Și căruia noi înșine îi comentam, încă din 1986, într-o revistă a Uniunii Scriitorilor, culegerea *Eseuri etnologice*, apărută la „Cartea Românească“, a patra lucrare a sa, după care vor urma în jur de treizeci de titluri... „Largul orizont“ ideatic în care se mișcă etnoesteticianul Petru Ursache și „profundzimea“ interpretărilor, intuite în recenzia respectivă, vor deveni *mărci* inconfundabile ale scrisului său elevat, curativ, convingător, substanțial, unic și recognoscibil, plin de savoare cărturărească.

Radu VOINESCU

Critica și metacritica (I)

Un lukácsian român

Dacă ținem cont strict de domeniul criticii și nu de teoria literaturii în general, atunci nu cred că putem vorbi de un intelectual român din ultimele decenii care să fi consacrat tot atâta energie și atâtea lucrări dezbaterilor despre statutul, metodele și evoluția criticii literare la noi, cât Florin Mihăilescu, deși majoritatea dintre noi, cei aflați în breaslă, s-ar gândi, desigur, la Adrian Marino.

Spre deosebire de mai toți cei care s-au pronunțat în articole, în studii mai ample sau mai lapidare, în lucrări de sine stătătoare, ori pasager în altele, din diverse rațiuni metodologice sau pentru uz demonstrativ, Florin Mihăilescu se exprimă „asupra criticeii” (fac apel, se înțelege, la cunoscutul titlu al lui C. Dobrogeanu-Gherea) nu numai pentru a valida o concepție, o carte sau a atrage atenția asupra unei orientări greșite, pentru a creiona trăsăturile unui moment la care este martor, pentru a corija un autor excesiv, ci mai cu seamă asupra a ceea ce înseamnă – ontologic, gnoseologic, axiologic, epistemologic – critica literară în ansamblul ei. Cu alte cuvinte: teoria criticii literare. Sau, cu un termen mai răspândit, dar nu cu aceeași încărcătură și acoperire, metacritica. *Mutatis mutandis*, o filosofie a criticii, așa cum există o filosofie a artei.

Este semnificativ faptul că una dintre primele cărți pe care le-a publicat – după ce în 1972 debutase cu *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, unde considerațiile legate de filosofia criticii inspirate de kantianism constituiau armătura întregului discurs, – este *Conceptul de critică literară în România* (Minerva, vol. I – 1976, vol. II, *Aspecte contemporane* – 1979). Lucrare amplă, complexă, dovedindu-se în subsidiar, în ciuda titlului care trimite la istoria literară, un tratat *sui-generis* de teorie a criticii. Pe plan mondial

există câțiva autori celebri pentru teoriile lor în materia criticii literare, cele mai multe fiind, dincolo de reflecția generală asupra fenomenului, vectori ai promovării unei anumite concepții proprii despre critică, ai unei metode originale (Northrop Frye, Cesare Brandi, Murray Krieger, Jean Starobinski). Și la Florin Mihăilescu avem de-a face cu asumarea unei sisteme, numai că nu este una personală. Bazele reflecțiilor sale sunt inspirate în principal de opera lui Georg Lukács, dar dincolo de aceasta este de văzut că epistema pe care o susține este una marxistă, afirmată adesea apăsător pe parcursul cărții.

Cuvântul „critică” apare în cultura europeană încă din Antichitate, originat fiind într-un derivat al verbului grecesc *krinein* (a judeca), *kritikos* (în stare de a judeca), *kritike* având înțelesul de „artă de a judeca”, latinii consacrand *criticus* (critic) și ca substantiv, și ca adjectiv. Noi l-am preluat, se zice, de la francezi, *critique*, dar se putea la fel de bine să ne fi parvenit pe filiere multiple, fie din greacă, ceea ce mi se pare mai plauzibil (să nu uităm că Ion Budai-Deleanu îl folosește ca atare, transformându-l în nume propriu, Criticos, în *Țiganiada!*), dată fiind școala grecească pe care o făceau fiii de boieri sau clericii înainte de ceea ce am numi „descoperirea Franței”, fie germană, *Kritik*, având în vedere faptul că un număr însemnat dintre primii noștri cărturari moderni s-au format la școala germană. E de avut în vedere, de asemenea, importanța masivă a studiilor clasice, de elină și de latină, în cadrul învățământului de până pe la finele secolului al XIX-lea în țările amintite, ca și în altele, așa încât probabil că trebuie să admitem că tot limbile vechi vor fi determinat asimilarea termenului.

Așa cum o înțelegem azi, critica este disciplina care se ocupă de studiul, descifrarea, analiza, interpretarea,

evaluarea operelor literare, utilizând, după caz și după capacitatea și orientarea criticului, fie o singură perspectivă, fie perspective multiple – estetice, istorice, sociologice, psihologice, psihanalitice, antropologice, filosofice etc. –, în conformitate cu o serie de metode: filologică, lingvistică, stilistică, structurală, semiotică, mitografică și așa mai departe. Scopul oricărui demers critic este acela de a elucida esența unei opere, ca exemplar individual sau ca totalitate a creației unui autor ori numai ca un segment semnificativ din aceasta, de a-i descoperi structura de adâncime, intenționalitățile, sensul, de a-i releva relațiile cu alte opere, considerate individual sau în cadrul unor curente ori epoci, cu publicul la un moment anume ori în diacronie, în final stabilind, drept consecință a acestor demersuri complexe, într-un efort de depășire a subiectivității, îndreptat către atingerea obiectivității, valoarea operei respective. Prin urmare, stabilirea valorilor, clasarea operelor, ierarhizarea lor nu este un scop, ci un efect, ținta de căpătâi fiind înțelegerea operei, translatarea universului acesteia, cu simboluri, intuiții, materie literară determinată estetic, într-o formulă discursivă comprehensibilă. Critica literară poate întrebuița, pentru a comunica într-un mod adecvat caracteristicile operei, un limbaj specific, având anumite caracteristici ale limbajului tehnic și, uneori, ale vocabularului filosofic, o terminologie rezultată din asimilarea și conceptualizarea unei tradiții a reflecției și analizei critice, ca și una originală, propusă de un critic sau de un grup de critici, nu de puține ori prezentând trăsături experimentale.

Prin extensie, critica poate desemna, în anumite contexte, și teoria literaturii (știința literaturii, *Literaturwissenschaft*, după terminologia germană), dezambiguizarea presupunând precizarea că atunci când vorbim de critică literară în sensul strict, ne referim la foiletonul critic, critica de întâmpinare, la comentariul critic, glosele critice, recenziile și, uneori, monografiile care au ca obiect un autor sau un curent. Și teoria literară, și critica literară, deși sunt domenii ale teoriei artei și ale criticii estetice generale, s-au dezvoltat în proporții considerabile, dispunând de instrumente, metode și limbaj propriu într-o măsură atât de mare, așa încât în privința lor s-ar putea vorbi despre un accentuat grad de autonomie.

Critica – domeniu al multilateralității

Revenind la *Conceptul de critică literară în România*, pe care îmi propun să o (re)aduc pe scurt în atenție în rândurile următoare, este notabil avertismentul pe care tânărul autor de atunci îl pune în fața cititorilor săi: „Presupunând în mod inevitabil o concepție asupra criticii, considerațiile noastre nu trebuie totuși adâncite în detalii, dat fiind că scopul foarte circumscris al lor este pentru moment doar unul singur: de a înfățișa în linii mari imaginea, fie chiar aproximativă, a stadiului contemporan al criticii.” Evitarea adâncirii „în detalii” exprimă conștiința faptului că

opera multora dintre autorii analizați se pretează la discuții mai întinse decât ceea ce oferă lucrarea, criticul încercând să nu facă propriu-zis istorie literară, ci să rămână într-un cadru mai general, mai abstract, acela al istoriei ideilor. Urmează, de altfel, o nuanțare importantă: „...nu ne propunem o istorie completă, ci doar o reconstituire a periplului semnificațiilor criticii, a evoluției gândirii românești referitoare la statutul și funcțiile disciplinei critice.”

Înainte de a trece la conturarea succintă a tabloului despre care am vorbit, acela al evoluției criticii românești de la primele încercări, de la pătrunderea la noi a primelor elemente de estetică formativă, adică prin secolul al XVIII-lea, cu Nicolae Costin, Dimitrie Eustatievici, Ieromonahul Macarie, Ienăchiță Văcărescu, Gh. Șincai, I. Piuariu-Molnar, Zenobie Pop, I. Budai-Deleanu, Gh. Asachi, trecând prin I. Heliade-Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, necunoscutul, azi, Radu Ionescu (autor al unor opusculă precum *Principiile critice*, apărute în 1861, și *Critica literară*, în 1862, așadar, cu câțiva ani înainte de celebra „Cercetare critică...” maioreșciană, unde se găsesc idei dintre cele mai avansate și mai pertinente cu privire la natura, scopul, trăsăturile și regulile exercițiului critic), la Maiorescu, Gherea, Densușianu, Ștefan Petică (și el, ca și Radu Ionescu, pe nedrept ignorat, cum o dovedește recent încheiata ediție de *Scriseri* realizată în nouă volume la Editura Muzeul Național al Literaturii Române), N. Iorga, G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, N. Davidescu, Pompiliu Constantinescu, P. Zarifopol, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, până la G. Călinescu și T. Vianu, autorul își prezintă sistemul după care se va ghida. Ea este una care se poate spune că îmbrățișează totul, într-o strânsă dialectică, acordând subiectivității și talentului critic, gustului ceea ce trebuie să le aparțină, dar privilegiind, cel puțin în intenție (cum se va vedea, intenția va fi într-o anumită măsură dezmințită), spiritul științific. Pentru aceasta, nu ezită să condamne excesul de subiectivitate în actul critic, respingerea metodei care să o înscrie între disciplinele arondate științei: „A proclama ruptura criticii de orice implicație științifică pentru că practica ei ține de vocație și a respinge astfel intervențiile metodologice sub imputarea că ar dăuna manifestării libere a personalității criticului rămâne numai o enormă gafă a naivității, când nu un gest diversionist interesat, pentru justificarea excentricităților strălucite ori a curențelor de probitate intelectuală. Oricine judecă lucid va înțelege că pentru orice specie sau gen cât de mărunț al diferitelor activități umane este nevoie de vocație, dacă se urmărește, bineînțeles, obținerea produselor de maxim randament. Critica deținând monopolul vocației și al personalității, iar creația științifică rămasă la îndemâna oricui – iată o simplificare nu numai gratuită, dar chiar penibilă, pe care nici un fel de polemică nu poate și nu trebuie s-o scuze. Nu vocația e în realitate diferența specifică a criticii, nici personalitatea care e și ea prezentă pretutindeni, în orice act uman bine făcut, ci reflexivitatea aplicată cu rigoare și discernământ reacțiilor gustului și sensibilității, nici ele libere, în fond, de influența interioară și modelatoare a câtorva criterii și

concepte de valoare, socialmente apriorice pentru subiec-
te axiologice particulare.“ P. 16.

Sunt, aici, cum se vede, puternice note polemice. Dacă
erau adresate cuiva nume sau dacă era vorba de o luare
de poziție față de o tendință mai generală în momentul
respectiv, anii '70, rămâne de văzut. În orice caz, opozi-
ția aceasta față de ceea ce s-a numit, nu fără accente nega-
toare sau persiflante, critică impresionistă, avea să dăinuie
până mult încoace în cultura noastră. În acest blam, până
la un punct, dacă nu este vorba de cineva anume și de vreo
poziție explicit exprimată și asumată, se poate manifesta

o confuzie în ceea ce
privește registrele. Nu
î se poate reproșa atât
de apăsător criticii de
întâmpinare impresi-
onismul, el fiind ine-
rent genului, ba, une-
ori, constituind chiar
seva lui, particulari-
tatea lui cea mai inte-
resantă, întrucât avem
de-a face cu un dis-
curs destinat în chip
primordial publicului
– și discutăm de cazu-
rile, rare, totuși, când
acest „impresionism“
este bine, deși discret,
sprijinit pe metoda

comparatistă și agrementat cu elemente de teorie literară
ori cu viziuni asupra criticii sau literaturii. Așa încât, ceea
ce cred că se poate imputa, atunci când e cazul, unei ase-
menea critici ar fi numai superficialitatea, ceea ce, până la
urmă, se poate aplica prea bine și criticii cu pretenții ști-
ințifice. Sau care mimează inserția în aria științei.

Pentru Florin Mihăilescu, critica literară trebuie să se
folosească de adaosurile tuturor disciplinelor care fac parte
din descrierea umanului și a societății în general, ca și din
cele care se ocupă de studiul frumosului artistic. Într-un
volum ulterior, dar antologând articole de direcție mai
vechi, publicate în periodice în anii de dinaintea scrierii
Conceptului de critică..., dar și câteva scrise după 2000,
intitulat *Critica sine qua non* (2017), trasează cu acuratețe
și minuție relațiile pe care analiza operei literare poate și
trebuie să le aibă cu alte domenii. Titluri precum „Critica
și estetica“, „Critica și filosofia“, „Critica și știința“, „Critica
și arta“, „Critica și sociologia literaturii“, „Critica și istoria“
vorbesc aproape de la sine, numai prin simpla enunțare,
despre modalitatea plurivalentă în care sistemul criticii lite-
rare era văzut de tânărul autor. Un articol semnificativ este
cel dedicat relației dintre critică și știință (*i.e.* științe exacte),
unde inițierea în cele mai noi, la acea vreme, preocupări în
materie, în cercetările și opiniile unor Max Bense, Helmar
Frank, Kurd Alsleben, Sigfried Maser și alții (proaspăt tra-
duși atunci, în românește, în cadrul unei antologii care a

avut mica ei vogă, *Estetică, informație, programare*), ca și a
lucrării lui Victor Ernest Mașek *Artă și matematică. Intro-
ducere în estetica informațională*, articol unde pertința
ideilor are sprijin în contribuțiile menționate mai înainte:
„...opera de artă se manifestă înainte de orice ca o reali-
tate materială, fizică. Ea poate fi, deci, studiată și măsurată
cantitativ, descrisă și clasificată după particularitățile sale
obiectuale. În acest domeniu, nimeni nu va nega posibili-
tatea intervenției metodelor matematice, a calculatoarelor
electronice etc. O descriere a obiectului fizic al operei artis-
tice este oricând profitabilă, fie numai pentru a cunoaște

mai bine baza mate-
rială a efectului este-
tic.“ Dar, mergând pe
urmele celor invocați,
reușește să nu cadă în
capcana în care mulți
au crezut, anume că
o asemenea abordare
a obiectului estetic va
rezolva definitiv înțe-
legerea a ceea ce este
acesta, pur și simplu
pentru că obiectul
estetic nu există în
sine, ci numai pen-
tru că este perce-
put astfel de min-
tea umană, într-un
moment determinat

istoric, social, în urma procesului de aculturație care, bine-
înțeles, se bazează și pe anumite premise apriorice. Iată de ce
avertizează mai departe: „A crede însă că numai pe această
cale putem ajunge la explicarea stării estetice constituie o
categorică eroare vulgarizatoare de care nu se fac vinovați
adevărații și marii reprezentanți ai aplicării metodelor ști-
ințifice în studiul artei. O autoritate ca Helmar Frank recu-
noștea, de pildă, că estetica informațională, cea mai presti-
gioasă încercare de a obiectiva științific cercetarea estetică,
trebuie să considere drept valoare artistică ceea ce a fost
mai întâi omologat ca atare de estetica filosofică“.

Dar, în pofida acestor deschideri, autorul ia relațiile
despre care aminteam mai înainte dintr-o perspectivă ușor
surprinzătoare azi. Astfel, în articolul „Critica și estetica“
(1972), reclama o legătură strânsă cu filosofia artei: „Cri-
tica noastră contemporană trebuie să devină într-un chip
mai decis decât până în prezent o formă a meditației filo-
sofice asupra artei din perspectiva asumării unor idei pro-
prie de ideologie literară a căror varietate nu poate decât
să contribuie la o veritabilă emulație a interpretărilor și a
luptei de opinii“. Citite atent, aceste rânduri e de observat
că nu duc spre pluralitatea de abordări, spre deschiderea
totală pe care le gândim astăzi, ci spre intensificarea dezba-
terilor doar într-o arie supusă ideologiei (sau ideologiilor,
cu sens foarte restrâns, adică de sistem de idei), în cadrul
criticii marxiste, oficiale la acea dată, față de care profesia

de credință a autorului este mărturisită nu o dată. Iată un pasaj din *Conceptul de critică literară...*: „...de vreme ce e imposibilă abstragerea din sfera corelațiilor obiective, orientarea criticii deterministe, de inspirație adeseori marxistă, pornește de la afirmarea caracterului literalmente indisociabil al raportării oricărui act critic la instanțele superioare ale societății, istoricității și etnicității [trebuie să înțelegem aici instanțe abstracte, nu autorități, nu instituții, n.m., R.V.], care determină, modelator și nu coercitiv, din chiar interiorul ei, conștiința individualității creatoare. Nu numai că nu poate funcționa mecanic, dar în concepția superioară a esteticii marxiste, așa cum ne apare în sistemul unui gânditor ca Lukács, determinismul nu mai presupune o forță care intervine din exterior și acționează într-un mod indiferent și, deci, egal, asupra oricărui obiect, considerat într-o pasivitate absolută și, ca atare, iremediabilă, ci, dimpotrivă, presupune o relație deterministă ce nu se declanșează decât în clipa când o forță, la origine, exterioară se interiorizează în obiect și se transformă într-un moment constitutiv al său, moment firește psihologic în cazul creatorilor de opere spirituale.” Avem o dialectică a operei artistice în aceste rânduri care sintetizează, de fapt, concepția expusă de Lukács în *Estetica* sa, iar Florin Mihăilescu este, probabil, singurul gânditor autentic lukácsian din România.

Marxismul luminat și problemele criticii

Asemenea angajament este, desigur, inactual astăzi, dar e necesar să înțelegem că așa se gândea pe atunci printre cei mai avansați oameni de cultură care trăiau și lucrau în societatea organizată pe baze socialist-marxiste. Limitele istorice ale acestei concepții a lui Florin Mihăilescu se vedeau atunci mai puțin din interiorul sistemului de care azi suntem atât de departe.

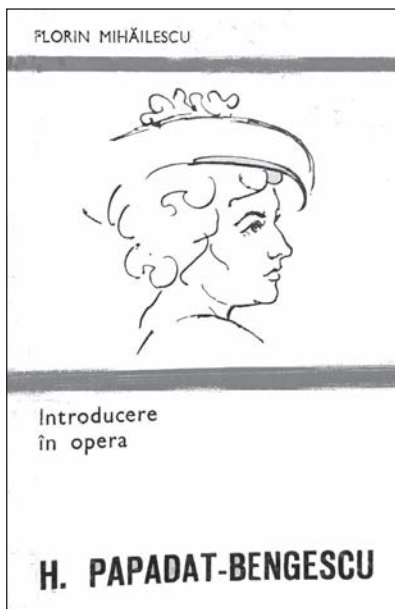
În același timp, criticul se dovedește, în volumele scrise în la acea vreme, în articole și studii, un ceea ce am numi un marxist luminat (acel „adeseori marxistă” din fragmentul reprodus mai sus poate fi edificator, fie și dacă nu am avea în vedere decât aceasta și nu ne-am apleca asupra întregii sale opere). Au fost câțiva gânditori ai secolului trecut, ca Roger Garaudy, de exemplu, care vedeau marxismul drept o filosofie deschisă. Aveau dreptate numai dacă se plasau în unghiul de vedere al materialismului dialectic și istoric (corect evaluând lucrurile dintr-o astfel de plasare, urmărind cu consecvență principiile determinismului și legile dialecticii, s-ar fi găsit foarte ușor că, judecând strict din interiorul materialismului dialectic și istoric, societatea

comunistă nu este posibilă în termenii unei evoluții firești, ținând cont de acumulările cantitative transformate în calitate istorico-economico-socială, pentru că negarea negăției ar interveni mai devreme sau mai târziu). În plus, deschiderea practicii sociale, și nu numai a filosofiei, genera de la sine un curs al istoriei care se îndepărta repede de cel prevăzut de ideologia marxistă. O privire fie și numai fugară către idoneismul lui Ferdinand Gonseth ar fi relevat discrepanța care se adâncea între teoria marxistă și practica marxismului în aceste societăți.

Tânărul critic nu greșea, de fapt, prea mult. Așa cum se înfățișa atunci marxismul unora dintre teoreticienii de cabinet și nu celor angajați în câmpul politicii, teoreticieni care nu dețineau funcții de execuție, nu erau condiționați de lupta internă pentru un loc în ierarhia vastă a funcționarilor și activiștilor de rang mai mic sau mai înalt, el părea filosofia cea mai deschisă, aptă, datorită materialismului dialectic pe care se sprijinea, să accepte metode și teorii venite dinspre discipline și domenii dintre cele mai variate și mai contradictorii. S-a vorbit, la un moment dat, inclusiv de un marxism care să adopte religia, uitându-se, de fapt, că,

în organizarea și funcționarea societăților din așa-numitul bloc socialist religia era constituită de însăși doctrina marxistă (atrag atenția că disting între filosofia materialist dialectică și doctrina socială și economică atașată de ideologiei lui). Teoretic, marxismul bazat numai pe materialism dialectic ar fi trebuit să îmbrățișeze tot, să se dovedească filosofia cea mai antidogmatică; asta dacă nu ar fi fost ideologia lui socială.

De unde vin limitele criticii marxiste? Chiar ale marxismului deschis, antidogmatic m, cu puțință doar în societățile capitaliste, imposibil, din motive de control manifestat asupra societății de către vârful ierarhice comuniste prin ideologii lor care se ocupau de cenzură. În țările așa-numite comuniste? Unde greșea critica marxistă? Acolo unde își asuma sau își aroga o latură proiectivă, bazată pe ideologia care supralicita rolul clasei muncitoare și vorbea de mersul artei mână în mână cu evoluția acestei clase, cu întărirea rolului ei, cu progresul economic și social general. Arta, literatura, teatrul și mai ales filmul, au avansat treptat, încă de la începutul secolului al XX-lea, așa cum semnalau reprezentanții Școlii de la Frankfurt și, fără să urmărească neapărat acest lucru, și autorii studiilor culturale, britanici și americani, la cultivarea și servirea gustului claselor mai puțin educate, ca și a foarte multora dintre membrii păturilor și categoriilor cu instrucție superioară, însă prizonieri ai modului de viață corporatist, consumerist. Așa se face că astăzi idealul comunismului se materializează pe o cale neanticipată de gânditorii marxiști.

O angajare și limitele ei

Ca un adevărat filosof al condiției criticii, Florin Mihăilescu afirma constant o anumită altitudine a situației în ceea ce aș numi spațiul critic. Atât că, din cauza angajării ideologice, această altitudine nu poate fi menținută permanent decât la nivel declarativ, sau la acela al intențiilor, oricât de sincere ar fi fost. *Et pour cause*. „Căci” – scrie undeva, în concluziile acestui prim volum la care ne-am referit din Conceptul de critică literară...

– „toate disciplinele exterioare criticii nu pot constitui sau nu pot oferi decât mijloace auxiliare pentru realizarea scopului acesteia, care rămâne strict, irevocabil și fundamental estetic-ideologic, anume, judecata de valoare. În fața operei, conștiința critică se regăsește singură, determinată doar de propria-i apartenență la o umanitate socială și istorică. Constrângerile ce o modelează din interior sunt mai puternice decât coordonatele cunoașterii științifice și, sub acest aspect, criticul are doar o șansă: să-și potrivească opțiunile ideologice cu sensul însuși al progresului istoric, științificându-și, astfel, ideologia însăși. O ideologie critică devine prin urmare, pozitivă, constructivă, obiectivă, când corespunde transformării revoluționare a realității generale. Critica noastră actuală are această posibilitate prin marxism.” P. 532

Criticul ar fi putut, la rigoare, să nu își arondeze atât de angajat metoda marxismului în acțiune. Nu se arată a fi unul dintre dogmaticii criticii literare din timpul socialismului, iar proletcultismul și realismul socialist rămăse-
seră deja în urmă. La nivelul la care a tratat problematica,

întrucât pledează pentru o critică de tip complet, aceasta s-ar fi înscris de la sine în aria marxismului, așa cum am prezentat situația mai sus. Dar angajamentul propriu este foarte apăsător. Nu era, cred, cazul. Până la urmă, în concepția despre critică pe care o promovează Florin Mihăilescu e vorba de optimism, de încredere în artă și în progresul social. Idei care nu sunt neapărat marxiste.

Dar trebuie să interpretăm aceasta și în contextul ace-

lor ani, când încă dezghețul ideologic de după 1965 mai păstra ceva urme și când entuziasmul multora dintre intelectualii români după momentul Praga 1968 față de desprinderea relativă a României de blocul sovietic prin intervenția energetică a lui Nicolae Ceaușescu încă mai avea o anumită valoare simbolică. Când sunt naturi înclinate spre optimism, intelectualii se dovedesc mai ușor de sedus.

De altfel, criticul însuși este conștient de faptul că, dincolo de aceste formule declarative, care pot fi eliminate, la o adică, ideile sale nu au plătit un tribut atât de greu ideologiei, motiv pentru care, în 2017, în introducerea la *Critica sine qua non*, scria: „Destul de puțini critici și-au republicat până astăzi vechile lor texte de dinainte de 1990. „Destul de puțini critici și-au republicat până astăzi vechile lor texte de dinainte de 1990. Printre ei, vrem să ne numărăm și noi, pentru a ilustra demonstrativ, o dată în plus, cum se făcea critică literară, în respectul unei destul de salutare decențe intelectuale, în anii celor mai variate și mai nocive forme de cenzură ideologică. *Dixi et salvavi animam meam!*”

(va urma)

Theodor CODREANU

Note răzlețe despre Eminescu între filosofi (I)

(2004)

Citindu-l rău pe Schopenhauer, Al. Grama l-a citit și mai rău pe Eminescu. *Rațiunea* actului său de cultură s-a dovedit un *o visare a rațiunii* născătoare de monștri, după legea descoperită de Goya (vezi traducerea corectă a titlului celebrei gravuri a pictorului).

*

În toată povestea lui Alexandru Grama, cel mai ridiculizat a ieșit Al. Macedonski, pentru că și-a văzut anulată principala lui teză simbolistă, anume că *poezia este nelogică într-un mod sublim*. Grama demontează, cu mare satisfacție, *nelogica* poeziei eminesciene, arătându-i lui Macedonski cât de modern era Eminescu, iar poetul „Literaturului” n-a ezitat să cadă în capcana blăjeanului, căruia se grăbește să-i scrie fericit că, în sfârșit, s-a găsit cineva care să spună „adevărul” despre răsfățatul „Convorbirilor literare”!

*

Niciodată logica nu s-a dovedit a fi mai neghioabă ca în argumentația părintelui Grama. Altfel spus, a intrat pe un teritoriu străin teologiei, abandonând metoda dogmatică. El „demonstrează” cum ceva care face gloria minții umane, de la Aristotel încoace, poate să însemne ultima dintre mizeriile omului.

*

Dublul binom eminescian al moralei și al justiției (al *bilateralității eului*¹) pare să stea la baza metafizicii lui Emmanuel Lévinas, numită a „curburii spațiului intersubiectiv” (*Totalitate și Infinit*).

*

Îi reamintesc lui Iurie Roșca, aflat în harță cu cei de la „Literatura și arta”, de lecția eminesciană, prezentă și în

¹ C. Petrescu, C. Jorjescu, *Valori etice în opera lui Eminescu*, Editura Minerva, București, 1989, pp. 39 și urm.

cartea mea, editată chiar la Flux, *Basarabia sau drama sfârșirii*: „Ei brațul tău înarmă ca să lovești în tine,/ Și pe voi contra voastră la luptă ei vă mân.”

*

Mai sunt și oameni cu picioarele pe pământ, cum e acest Jerônimo Moscardo, ambasadorul Braziliei la Bruxelles, care ne dă lecții superbe despre ceea ce sunt românii și ce-ar trebui să schimbe în Europa². Moscardo a exprimat admirația lui și a Braziliei pentru gândirea economică organică rezultată din teoria statului organic a lui Eminescu, dezvoltată de marele economist Mihail Manoilescu în lucrarea **Noua teorie a protecționismului și schimbului internațional. După lamentabilul eșec al aplicării doctrinei economice a lui Milton Friedman (Premiul Nobel pentru Economie, 1976, experiment mondial dezastruos început în Chile sub dictatura generalului Augusto Pinochet, în 1973), Brazilia s-a salvat prin descoperirea doctrinei economice a lui Eminescu și Manoilescu, începând cu anul 2000. În anul 2003, Academia Română i-a acordat titlul de doctor honoris causa, prilej cu care Moscardo a spus: „Mulțumesc României și în special domnului Eminescu pentru faptul că Brazilia a cunoscut cea mai mare creștere economică din lume”.**

*

În realitate, Nietzsche este un mare filosof cinic (*kynic*), precursorul lui Emil Cioran, care se trage direct din Eminescu. El nu urăște creștinismul ca atare, ci creștinismul Marelui Inchizitor dostoevskian. De aceea, riscă el însuși să fie un Mare Inchizitor. Aici pare să fie întreaga enigmă a răzvrătirii lui Nietzsche.

*

O simetrie perfectă a timpului nu există, fiindcă timpul nu-i altceva decât rupere de simetrie. Dar timpul năzuiește el însuși către simetria perfectă, devenind *eternitate*. Sau pacea eternă, după Eminescu.

*

Și, deodată, în scrisul lui Wittgenstein apare un gând eminescian despre viață și adevăr: „Predestinare: nu îți este îngăduit să scrii asta decât ca urmare a celei mai cumplite suferințe – iar atunci ea înseamnă ceva cu totul diferit. Însă, de aceea, nu îi este îngăduit nimănui să o afirme ca pe un adevăr decât dacă o spune în chinuri”. Eminescu: „Ci trăiește, chinuiește/ Și de toate pătimește/ Ș-ai s-auzi cum iarba crește”. (*În zadar în colbul școlii...*). Sau: „Ah! atunci ți se pare/ Că pe cap îți cade cerul/ Unde vei găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul?”

*

Universul este o *carte totală*. Este mitul personal al lui Borges, cel mai apropiat de *cartea cu șapte pecetei* a lui Eminescu și de cartea visată de Mallarmé. Inutilitatea Bibliotecii se consumă în imposibilitatea de a dispărea, chiar dacă omul, într-o zi, nu va mai exista. Da, numai că Biblioteca aceasta e condamnată să nască oameni din nimic, doar din cele 25-27 de semne.

² José Jerônimo Moscardo de Sousa (n. 6 noiembrie 1940, Fortaleza) este un eminent om politic și diplomat brazilian.

*

Filosofia *încercării* lui Eminescu este astfel tranșată de Suppes: „activitatea științifică este un tip de activitate într-o permanentă rezolvare de probleme”. Când omul renunță sau nu mai poate rezolva probleme, el se pietrifică fie în sclav, fie în împărat (*Împărat și proletar*).

*

Din spirit occidentalocentric, istoricii filosofiei cred că lumea a început cu ei. Patrick Suppes afirmă că teza certitudinii în cunoaștere a dominat Europa de la Descartes la Bertrand Russell. Dar un Eminescu deja abolise această teză, impunând relativismul în cunoaștere („ce-i azi drept mâine-i minciună”), folosindu-se chiar de teoria probabilităților, ca și Suppes. Dar Nietzsche?

*

Nu sunt două creații, ideatică și pământească, ci una singură, seminală, adică arheică, în limbajul lui Eminescu. Dubla creație (nu doar în sens maniheist și bogomilic) este contrazisă chiar de Grigorie de Nyssa, interpretat greșit prin Platon.

*

Proba grea a teologiei patristice este nemurirea sufletului, dat fiind că sufletul trece de condiția dualismului platonician. Nemurirea este văzută ca *participare* la nemurirea divină, prin continuă *încercare* (în sens eminescian). Când omul cade în nihilism, el eșuează în a deveni nemuritor cu sufletul. „Nu se poate vorbi de nemurire, dacă nu este localizată în relația creatului care participă la necreat”, scrie Matsoukas. Sf. Ioan Damaschin o spunea astfel: „Îngerul e nemuritor nu prin fire, ci prin har; căci tot ceea ce a fost început are și sfârșit, potrivit firii. Singur numai Dumnezeu e veșnic; mai mult, e mai presus de veșnicie; nu sub timp, ci peste timp, ca Unul ce este Făcătorul vremurilor.”

*

Neokantienii germani din ultimul sfert de veac XIX au fost antischopenhauerieni, în vreme ce „neokantianul” Eminescu a găsit puntea de legătură dintre Kant și Schopenhauer. Neokantienii au „coabitat” cu pozitivisti. Eminescu a fost, hotărât, un antipozitivist.

*

W. Windelband scria în 1883: „A-l înțelege pe Kant înseamnă a-l depăși.” Tocmai asta făcuse, mai înainte, M. Eminescu.

*

Focarul adunător de imagini purificate, cunoscătoare, în experiența fenomenologică este numit de Husserl *ego transcendental*. Nu cumva ajungem, pe nesimțite, în preajma *arheului* eminescian?

*

Ego-ul transcendental poate cădea în ispită solipsismului. Totuși, Husserl îl smulge din pericol, încât „contaminarea” arheală devine salvatoare. Însă pare îndoielnic că arheitatea eurilor atinge ontologicul, la Husserl.

*

Dintre fenomenologi, Max Scheler se apropie cel mai mult de modelul în care a depășit Eminescu pe Kant. Este

vorba de lumea valorilor în care introduce criteriul inimii, acel *ordo amoris* atât de specific schelerian.

*

Ca și la Max Scheler, afectivitatea (inima) este criteriul suprem al *adevărului*, al obiectivității. Ontologia lor este esențialmente creștină. Eminescu o știa, pe când Max Scheler forțează aici năzuința științificității fenomenologice. Totuși, el leagă etica iubirii de categoria *persoanei*, aflându-se, fără s-o știe, în preajma ființei ortodoxe. Scheler și-a dat seama abia în opera târzie de esența religioasă a eticii sale. Și asta din pricina schismei omului occidental în raport cu ființa creștină, pe care se vede nevoit s-o recupereze prin filosofie și artă.

*

Tocmai libertatea eului, îndrăznește să spună Jaspers, ne aruncă în fața *ființei-în-sine*, ceea ce cunoașterea obiectuală nu poate favoriza. Astfel confruntat, eul-existență își dă seama că se află în relație cu ceva ce el nu este (*Sein*). Jaspers o numește însă *ființă absolută* sau *Cuprinzătorul*. Și crede că e abordabilă fenomenologic, de cunoscut în diversele ei manifestări existențiale. Probabil că le-ar fi putut numi și *teofanii* dacă ar fi cunoscut filosofia bizantină. În orice caz, le identifică eminescian în *pacea eternă*, care pune capăt scindării eului de lumea obiectelor. Știm că la *pacea eternă* Eminescu ajunge după întreaga desfășurare a istoriei universale a omului și universului. Asemenea *unitate* a săvârșirii temporale vizează și Jaspers. Se aruncă în plină enigmă pe care nici un sistem filosofic n-o poate *descifra*. De fapt, unde am ajuns?

*

Heidegger, filosoful rămas țăran de munte, simplu, retras la Todnauberg ca Noica la Păltiniș, refuza pâlăvrăgeala, inclusiv cea de la congresele de filosofie. El avea toate datele unui gânditor de geniu, ca și Eminescu. Toți ceilalți au fost filosofi. El era mai mult de atât.

*

Heidegger e de acord cu Husserl, al cărui discipol a fost, că mintea umană are acces la fenomen care se revelează ca lucru-în-sine. Fiecare lucru își are *modalitatea* lui specifică de a se arăta. Geniul lui Eminescu deja îl redefinise pe Kant, făcând afirmația că nu omul este *măsura tuturor lucrurilor* (Protagoras), ci fiecare lucru își are propria măsură. Ce păcat pentru Husserl și Heidegger de a fi trăit cu iluzia unei asemenea descoperiri...

*

Dacă trecerea de la *a fi* la imperativul etic *a trebui* rămâne obscură, Jonas³ încearcă s-o rezolve prin *voință*. Se ivește problema trecerii de la *a vrea* la *a trebui*. Dar cum? Prin cunoaștere, crede Jonas, ceea ce ar duce la manipulare etică a voinței ca dat ontologic. Imperativul categoric al lui Jonas are ca model relația materială mamă/copil. Mama care vede plângând copilul se vede *obligată* a-i da îngrijiri și hrană. E aici o *datorie* fără așteptarea *obligațiilor* pruncului, adică *drept* fără *obligații*, în sensul unei reciprocități. Ingratitudinea, așadar, nu intră în ecuația eticii. Jonas

³ Hans Jonas (1903-1993), filosof german.

vedea aici temeiul eticii viitorului, ipoteză contestată de Karl-Otto Apel, creatorul *pragmaticii transcendente*, de exemplu. Eminescu rezolvase cu mulți ani înainte ecuația *drepturi/datorii* prin teoria dublului binom⁴. Totuși, în anul de cumpănă 1883, Maiorescu l-a acuzat de *ingratitude*, eludând bilateralitatea etică a eurilor care va deveni centrul ontologic al filosofiei lui Hans Jonas. Logicianul Maiorescu, ancorat ferm în logica aristotelico-carteziană, nu-și putea reprimă spaima de „ingratitudea” poetului, consemnând-o în jurnal: „Zizin C[antacuzino] zicea ieri că Eminescu va răsplăti ostenele mele pentru el cu cea mai neagră ingratitude, căci, la o minte genială, ar fi având un caracter comun”. Nici vorbă: Eminescu se afla în postura copilului care *plânge* (vezi zguduitorul scrisoare către Chibici-Revneanu, din momentul când și-a revenit din întunecimea minții), dar „plânsul” său n-a fost auzit de o mamă care *nu pune condiții*, ci de un riguros raționalist, pentru care *gratitudinea intra în ecuația eticii*!

*

Într-o carte recentă, *Furtul unei națiuni*, Tom Gallagher⁵, un specialist în problemele Estului, ajunge la concluzii similare cu ale lui Eminescu privind devastarea țării cu ajutorul „păturii superpuse”, începând de la fanarioți și culminând cu anii de după 1889. Gallagher pune totul pe seama elitelor plăsmuite dintr-un material uman de slabă calitate morală, în contrast cu capacitățile remarcabile ale națiunii care rămân nevalorificate.

*

Ființa bergsoniană este vegetală, o creștere continuă. Bergson aude ca nimeni altul, eminescian, *cum iarba crește*. Și totuși această creștere este substanțială, spațială. E o armonie cvadrimensională eminesciană, dar fără *farmecul durerilor* al poetului român, care nu uită nicio clipă de prezența *diferenței ontologice*. (De aceea, la Eminescu, *durée* este, deopotrivă, *durere*, ca să recurg la un joc de cuvinte). Bergson pare să uite că *durerea e timp* (Eminescu). Este, funciarmente, un optimist.

*

Bergsonismul e o filosofie a eului *autentic*, conștiința fiind *intuiție*, dat nemijlocit, menit să substituie credința creștină (care e *rațiunea inimii*, după Blaise Pascal și Eminescu). Intuiția se vrea o eliminare a *oglinzii*, a oricărui *intermediar ontologic*. Intuiționismul este, din acest punct de vedere, o filosofie a timpului structurat spațial. Rămâne, tocmai de aceea, o pură iluzie că se poate elimina *oglinnda*. Cu atât mai mult, cu cât intuiția se vrea o *metodă* de cunoaștere. În intuiție, am elimina *exteriorul*, care este un intermediar.

*

Presimțind șubrezenia pantemporalismului său, Bergson revine asupra spațiului în *Matière et mémoire*, pe care încearcă să-l abordeze în aceeași manieră a distincției

⁴ A se vedea Theodor Codreanu, *Mitul Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 2004, col. „Eminesciana”; C. Petrescu, C. Jorjescu, *Valori etice în opera lui Eminescu*, Editura Minerva, București, 1989.

⁵ Tom Gallagher, *Furtul unei națiuni*, trad. din engleză de Delia Razdolescu, Mihai Elin, Horia Barna, Editura Humanitas, București, 2004.

dintre *cantitate* și *calitate*, fără însă a renunța la devalorizarea *exteriorității* (de teama de a nu da peste Dumnezeuul creștin?). El se străduiește s-o integreze *interiorității* prin altă disociere: între *eul superficial* și *eul profund*. Numai că în interior, în *inimă*, dăm chiar de Iisus (Eminescu).

*

Bergson a avut o ambiție enormă: să fie un Hegel al *interiorității*. Panraționalismul său (idealist) este subiectiv, de unde și ignorarea devenirii istoriei lumii, piatră de hotar la Hegel, pe care nici antihegelianul Eminescu nu a putut s-o ignore, ba dimpotrivă, în *Panorama deșertăciunilor*. La drept vorbind, Bergson s-a trezit că nu prea are ce spune despre istoria interiorității. Și nici despre *metodă*, partea forte a perechii sale din oglindă, Descartes, geniu al *discursului despre metodă*. Altfel spus, filosofia franceză s-a zbatut între cele două extreme: *spațialitatea* carteziană și *temporalitatea* bergsoniană. Filosofia germană e între ele, adică în anticamera *transmodernității*.

*

Modalitatea primă de a fi a omului este *imaginarul*, adică trăirea prin *ceva ce nu este*. Condiția trăirii e *dorul*, dacă ar fi să ne exprimăm cu un termen specific românesc și eminescian. Dorul naște perpetue proiecte. Altfel spus, subzistă în negativități. E ceea ce Sartre numește *neantizări*. Înseamnă că acolo unde e *ființa* e întotdeauna și *neantul*. Dar neantul se arată în existență numai prin ființa omului. Omul introduce *ce nu este în ce este*, fiindcă el este ceea ce deja nu este. În conștiință, omul nu mai este ființare, căci nu poți fi în conștiință fără a trece dincolo de ființare. Aidoma lui Heidegger, Sartre poate defini omul ca *transcendență*, căci asta e conștiința. Cu omul, pătrunde în lume *neantul*, ceva absent. A devenit celebră definiția sarteiană a omului: „Omul nu este ceea ce este, și este ceea ce nu este”. Pare să fie una dintre cele mai bune surprinderi a *dublului referențial*, a diferenței ontologice.

Premiul pentru traducerea și promovarea operei eminesciene pentru anul 2019:

Ognean Stamboliev

Vasile SPIRIDON

Un învins învingător

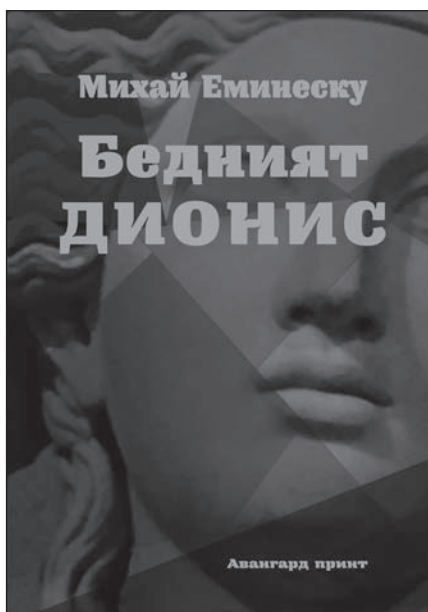
Născut în 1947 la Ruse, în Bulgaria, Ognean Stamboliev este traducător, ziarist, profesor de liceu, secretar literar-muzical, critic literar și muzical. Pe linie profesională (de fapt, vocațională) este membru al Uniunii Traducătorilor din Bulgaria, membru al PEN – Bulgaria și președinte al Asociației traducătorilor din Ruse. După ce a absolvit secția de Bulgară – Italiană a Facultății de Litere din cadrul Universității din Sofia, a susținut un lectorat de limba română la Sofia și a urmat, în câțiva ani, cursuri de vară organizate în România de Universitatea București.

Ognean Stamboliev a descoperit poezia română prin intermediul unei cărțuții cu traduceri în limba rusă a unor poeme de Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana. A fost momentul când s-a produs declicul care a dat un alt sens vieții sale, începătorul în ale limbii și literaturii noastre ajungând ulterior la concluzia că poezia română este una dintre cele mai valoroase din Europa și că ea a fost puțin cunoscută în Bulgaria până în anii '70 ai secolului trecut. Acesta a fost, cred, și motivul pentru care Ognean Stamboliev a transformat într-o adevărată vocație pasiunea pentru traducerea

în limba sa din limba română. Undeva, prietenul culturii noastre mărturisește că dragostea sa pentru literatura română, și îndeosebi pentru poezia acesteia, se datorează, în primul rând, melodicității deosebite a limbii – o limbă bogată, variată și armonioasă, pe care a descoperit-o grație limbii italiene (aprofundată prin studiile universitare) și postului Radio București.

Nu există publicație culturală sau literară din țara vecină în care Ognean Stamboliev să nu fi promovat, și asta nu o singură dată, pe poeții, scriitorii și drama-

turgii români. Neîndoios că el a scris și a prezentat studii critice, recenzii, articole tematice și de opinie despre poezia, proza și eseistica noastră în presa literară, la radio și la televiziunea din România și din Republica Moldova. Până acum, a editat nu mai puțin de 40 de cărți cu traduceri de poezie, proză și dramaturgie de: Mihai Eminescu, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Ionel Teodoreanu, Panait Istrati, Ion D. Sîrbu, Lucian Blaga, I.L. Caragiale, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gellu Naum, Ana Blandiana, Grigore Vieru, Zaharia Stancu, Titus Popovici, Mircea Dinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Leo

Butnaru ș.a. De asemenea, a tradus, pentru reprezentare pe scenele teatrelor bulgărești, peste 60 de piese românești, scrise de I.L. Caragiale, Mihail Sebastian, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, Aurel Baranga, Paul Everac, Dumitru Solomon, Ion Băieșu, D.R. Popescu, Matei Vișniec (dramaturgul său preferat) ș.a. Nu în ultimul rând, a fost prezent cu traduceri din poeți români și în sumarul a cinci prestigioase antologii de poezie universală editate în Bulgaria. Traducerea, în 2016, a nuvelei fantastice eminesciene *Sărmanul Dionis* a constituit, în fond, argumentul cel mai important în ceea ce privește acordarea premiului de anul acesta.

Soția lui Ognean Stamboliev, Violeta Shahanova, este solistă a Operei de stat din Ruse. Prima dată când i-am văzut numele, l-am citit greșit: Stahanova. Dar aceasta nu înseamnă că nu este, alături de soț, prin impresionantele realizări, o adevărată... „stahanovistă”. Ea a susținut concerte cu muzică românească la Sofia, Ruse și Plovdiv, precum și un recital la Muzeul „George Enescu” din București. De asemenea, a înregistrat la Sofia și la București lieduri compuse de George Enescu și de Pascal Bentoiu. Trebuie să adaug că a făcut și cursuri de specializare cu profesorul de canto Octav Enigărescu, pe când acesta preda la Ruse.

Desigur că profesiunea Violetei Shahanova a avut o influență și asupra preocupărilor soțului. Astfel, el a scris în presa culturală bulgară articole despre muzica românească, despre George Enescu și despre festivalul cu același nume. Și aceasta deoarece consideră cultura muzicală românească fiind drept una dintre cele mai dezvoltate de pe continent, și ca artă de creație, și ca artă de interpretare. A mai declarat că Festivalul „George Enescu” – dacă ținem cont de calitățile și de amploarea sa – se situează pe locul întâi într-un clasament european. Ca autor al unui ghid de operă în două volume (*Nova knika za opereta*), apărut la Sofia, Ognean Stamboliev l-a prezentat și pe George Enescu între paginile acestuia. De asemenea, a organizat la Sofia și la Ruse concerte cu muzică românească de George Enescu, Ciprian Porumbescu, Tiberiu Brediceanu, Pascal Bentoiu și Anatol Vieru. În seria aceluiași preocupări, traducătorul bulgar a scris un libret – după piesa *Steaua fără nume*, de Mihail Sebastian – pentru opera lirică purtând același titlu, care a fost montată cu succes la Opera Națională din capitala țării sale. Aș încheia această prezentare a activității pe tărâm muzical prin a spune că laureatul nostru a tradus libretul operei pentru copii *Motanul încălțat*, de Cornel Trăilescu, ceea ce a constituit un eveniment, în sensul că a fost prima operă românească reprezentată, cu un real succes, în țara vecină, la Opera de stat din Ruse, în 1976.

Nu cred că este lipsit de importanță să cunoaștem o idee a lui Ognean Stamboliev privitoare la situația actuală a țărilor noastre, care au mers de mână

în Uniunea Europeană. El regretă faptul că, deși originea comună (tracică) și vecinătatea ar trebui să ne apropie, despărțindu-ne doar limba și fluviul Dunărea, noi nu ne cunoaștem destul de bine, mai ales pe plan cultural. În loc să ne uităm spre Europa de Vest și spre Statele Unite, ale căror rude sărace rămânem oricum și oricând, ar trebui să facem o uniune – România, Bulgaria și Serbia – un fel de „Treimea din Vișegrad”. Cel mai trainic argument ar fi că istoria, destinul și geografia comune ne leagă și ne-ar determina să comunicăm mai strâns, pe deplin. Nu putem decât să-i dăm dreptate.

Ca o încununare a activității sale prodigioase, reputatul traducător a obținut importante premii naționale și internaționale, dintre care trebuie să amintesc de Premiul Ministerului Culturii din Bulgaria, Premiul Uniunii Traducătorilor din Bulgaria, Premiul Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, precum și de alte premii obținute la festivaluri internaționale organizate la Ploiești, Craiova, Satu Mare, Târgu-Jiu, Turnu Severin și Chișinău.

Dau un citat dintr-un eseu, intitulat *Rudenie prin alegere*, unde Ognean Stamboliev se referă la poezie, dar ceea ce spune aici ar putea fi extins și asupra prozei: „În realitate, de multe ori, traducerea este mai dificilă decât creația unei opere originale. Să rămâi fidel originalului și să prezinți o echivalență demnă de acest original. Atunci când creezi opera ta proprie, cititorul nu știe care ți-a fost intenția inițială, prin ce dificultăți și schimbări ai trecut și dacă ai spus exact ceea ce ai fi dorit să spui. Pe când în cazul traducerii pornești de la un început care este finalizat – originalul autorului – și trebuie să prezinți cititorului bulgar exact acel început, râvnit de autor... Traducerea unei poezii este mai dificilă decât scrierea unei poezii noi, originale, pentru că nu dispun de libertatea de creație”. Aceste fraze s-ar putea constitui într-o profesiune de credință pentru autorul lor. Prin tot ceea ce a tradus din limba noastră în limba bulgară, el dovedește că a respectat acest crez. Cred că și-a luat drept deviză ceea ce scria Friedrich Schlegel, pe care îl și citează, de altfel, în același eseu: „Traducerea artistică este o luptă mortală în doi. În lupta aceasta este învins sau cel care traduce, sau acela care este tradus!” Mi se pare destul de tranșantă această opinie a romanticului german, care îmi amintește de o frază din [*Avataarii faraului Tlă*]: „Dacă ar fi căzut unul dintre ei nu ar fi știut care a căzut”. Dar, pe lumea asta mai există și lupte terminate indecis, așa cum există remiza la jocul de șah. Cert este că laureatul nostru de astăzi, Ognean Stamboliev, prin tot ceea ce face pentru cultura și literatura română, nu poate fi decât un învingător. Sau un învins învingător.

Ognian STAMBOLIEV

Raspuns la Laudatio

Stimate doamne și stimați domni,
Voi începe cu niște memorii.

Prima mea întâlnire cu literatura română a fost la începutul anilor 70, prin clasicii traduși la noi foarte bine: M. Sadoveanu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, T. Arghezi, L. Rebreanu, Z. Stancu, G. Calinescu etc. Dar în anul 1978, am descoperit trei poeți foarte mari, așa spune de talie mondială: Nichita Stănescu, Ana Blandiana și Marin Sorescu. A fost un moment de cotitură în viața mea. Până atunci mă ocupam în principiu cu jurnalismul și critica literară. Lucram la Opera din Ruse ca dramaturg. Mă cufundasem în lumea acestei arte minunate. Însă într-o bună zi am descoperit poemele lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana în traducere în rusă. Înainte de asta studiasem cursul de limbă și literatură română la Universitatea din Sofia și timp de câțiva ani am participat la cursurile de vară de limba română ale Universității din București. Practic, am învățat limba singur, studiind înainte de asta la universitate limba italiană. Radio București – programul doi, acum Radio România Cultural, m-a ajutat mult. Acestui program de radio îi datorez enorm de mult. Așa a fost intrarea mea în mare cultură română.

Am început să citesc mult. Însă citeam cu predilecție autorii clasici și, în special, dramaturgii. Cei trei poeți, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana, împreună cu Lucian Blaga și Mircea Dinescu, au fost o adevărată revelație pentru mine. Am citit multe din operele lor în limba română și am făcut primele traduceri pentru pagina literară a ziarului din orașul meu natal, Ruse. Așa am început. Până acum am publicat 45 de cărți cu proză, poezie și teatru din literatura română clasică și contemporană.

Prima mea carte a fost o culegere de poezii de genialul Nichita Stănescu (dacă ar fi scris în una dintre limbile

de mare circulație, ar fi primit Premiul Nobel pentru Literatură) cu titlul „Basorelief cu îndrăgostiți”, care a fost premiată ca debut de succes de Uniunea Traducătorilor din Bulgaria. Așa am fost acceptat în această organizație creativă de prestigiu.

În 1987, am pregătit pentru tipar la Editura Tineretului din Sofia o antologie poetică, în care am inclus autori interziși și disidenți ca Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Ana Blandiana ș.a. Un traducător și cunoscut securist român – Valentin Deșliu – „a raportat” despre această „culegere necorectă” și cartea n-a văzut lumina tiparului, deși a fost complet pregătită pentru tipar.

Am început să traduc regulat pentru presa literară și, de asemenea, și piese pentru teatru. Am tradus peste 70 de piese până acum, începând cu „Napasta” marelui I. L. Caragiale, trecând prin Mihail Sebastian, Tudor Popescu, Aurel Baranga, Paul Everac, D.R. Popescu, Dumitru Solomon, Ion Baieșu, Teodor Maziul și ajungând la incredibilul Matei Vișniec, autorul meu preferat. Am publicat 7 cărți cu proză, poezie și teatru de Matei Vișniec. Totodată am tipărit un volum cu piesele lui Ionescu. Am tradus multe texte pentru teatrele din Sofia, Plevna, Smolean, Silistra, Ruse, Veliko Tărnovo, pentru Teatrul Radiofonic și Teatrul TV. Am editat până în prezent 40 de cărți, iar în cinci prestigioase antologii de poezie mondială editate la noi, am prezentat poeți români. Am publicat și în antologia poetică balcanică „Hemus”, editată la Atena după un proiect UE.

Am tradus o mare parte din proza fantastică a lui Mircea Eliade – 4 volume, precum și deosebitele lui „Memorii”. Am tradus din clasicii: Tudor Arghezi, Ioan Slavici, Lucian Blaga, Ionel Teodoreanu, Duiliu Zamfirescu, Zaharia Stancu, Panait Istrati, Ion Dezideriu Sârbu. Lucrez mult pentru presa tipărită, popularizând continuu literatura, muzica și teatrul

românesc. Nu există publicație culturală sau literară din Bulgaria, în care să nu fi prezentat, și asta nu o dată, pe poeții, scriitorii și dramaturgii români.

Sunt bucuros că am tradus un mare volum cu proza marelui Eminescu și că acest volum a fost premiat la festivalurile din Chișinău, Turnu Severin și la Congresul Internațional al Eminescologilor. Aceasta a fost o mare bucurie pentru mine în 2018.

Se poate spune că literatura română este baza vieții mele și că toate celelalte rămân pe planul doi...

Bulgaria și România sunt, în general, țări rurale cu tradiții puternice, indiferent că în ultima perioadă se urbanizează și se schimbă, poate nu întotdeauna spre bine. Tema țărănească este o temă de bază și în literatura și arta română, și în cea bulgară. Ceea ce spuneți despre păstrarea tradițiilor și obiceiurilor se face și în Bulgaria. Nu avem un muzeu al satului atât de mare ca cel din București (este, într-adevăr, impresionant), însă avem multe muzee etnografice mai mici și colecții etnografice în fiecare oraș și aproape în fiecare sat. Originea noastră tragică comună ne apropie. Noi suntem traci slavizați, iar românii – traci latinizați. Nu ne desparte decât Dunarea și limba.

Deși suntem apropiați și vecini, cu rădăcini și origini comune, noi încă nu ne cunoaștem suficient de bine. În special, pe plan cultural. Cultura românească din secolele XVIII și XIX s-a dezvoltat mai liber, pentru că principatele române au fost doar vasale, nu subjugate. Influența

Europei culturale a fost mai puternică acolo, în timp ce noi am fost ca într-o închisoare, supuși unui genocid. Timp de cinci secole!

Istoria legăturilor culturale româno-bulgare este bine cunoscută și bine cercetată. Este foarte interesantă și bogată. Există multe urme ale bulgarilor în România. Am comunicat în mare măsură în funcție de conjunctura politică. În anii 40 ai secolului XX am comunicat bine, apoi după război, de asemenea ca „democrații populare”; în Epoca de aur a lui Ceaușescu România a fost relativ închisă și izolată de țările din Blocul de Est. Acum suntem mai liberi, dar ne uităm mai mult spre Occident și spre America, ale căror rude sarace suntem. Trebuie să comunicăm și mai strâns și mai deplin. De ce să nu facem și noi o uniune – România, Bulgaria și Serbia – un fel de Treimea din Vișegrad? Ne leagă istoria, destinul și geografia, deci sintem prieteni, vecini, popoare cu destin comun.

Va multumesc foarte, foarte mult pentru această invitație și pentru premiu. Regret foarte, foarte mult că n-am putut participa personal la Zilele Eminescu, demne de marele poet român și universal, Mihai Eminescu. Pentru mine a fost o mare, deosebită plăcere și cinste să lucrez pentru acest volum de 300 de pagini cu proză eminesciană. Aș spune că proza onirică a lui Eminescu este, într-adevăr, un fenomen unic în literatura română.

Vă mulțumesc pentru atenție, pentru invitație și pentru premiu.

Ala SAINENCO

Eminescu în limba bulgară. Schiță cronologică

Inițiat în 2011, în continuarea Premiului Național „Petru Creția” (2006-2010), *Premiul pentru traducerea și promovarea operei eminesciene* este acordat, la decizia unui juriu național, traducătorilor și cercetătorilor români sau străini, care au contribuit la cunoașterea scrierilor eminesciene în țară și/sau în lume prin traducerea, interpretarea critică a textelor, elaborarea unor studii asupra vieții și operei lui Mihai Eminescu, eminescologiei sau prin elaborarea de ediții relevante din creația eminesciană.

Juriul ediției 2019, din care au făcut parte: Mircea A. Diaconu (președinte), Andrei Terian-Dan și Vasile Spiridon, având drept argument traducerea și publicarea volumului de proză Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis* (Editura Avangardprint, 2016), preocuparea directă de promovarea operei eminesciene în spațiul cultural bulgar, publicarea traducerilor în limba bulgară din alți autori români de prim ordin: poezie (Nichita Stănescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Matei Vișniec, Grigore Vieru, Leo Butnaru ș.a.), proză și

teatru (I. L. Caragiale, Mircea Eliade, Eugène Ionesco, Matei Vișniec, Panait Istrati, Ionel

Teodoreanu, Ion Slavici, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sebastian, Titus Popovici, Zaharia Stancu, Ion D. Sîrbu, Ion Baieșu, Viorel Cosma ș.a.), precum și extrase din autori români și articole în reviste din Bulgaria, Franța și România, a decis acordarea premiului traducătorului bulgar Ognian Stamboliev.

Traducerea realizată de Ognian Stamboliev completează seria traducerilor în bulgară a operei eminesciene, acestea avându-și începutul în secolul al XIX-lea.

Propunându-ne să contextualizăm cronologic traducerea lui Ognian Stamboliev, vom creiona, în baza surselor (poate, insuficiente), asumându-ne omisiunile inerente în acest caz și nepretinzând la exhaustivitate, un istoric al traducerilor în bulgară, bazându-ne, în principal, pentru perioada de până la 1963, pe studiul lui Constantin N. Velichi,

Poeziile și proza lui Mihai Eminescu în bulgară, publicat în *Romanoslavica* (XII, Filologie, București, 1965, p. 209-234), iar pentru perioada 1963-2019 – pe cataloagele electronice ale bibliotecilor, din Bulgaria în primul rând.

1894 În „Българска Сбирка” (nr. IX), este publicată prima traducere a unui text eminescian în bulgară – *Somnoroase păsărele* (Сънливите птиченца), realizată de D.K. Popov.

1905 Revista „Македонски Преглед” publică, în traducerea lui Marko G. Markov, *Odă* (în metru antic); din proza eminesciană, e tradus și publicat în revista „Българска Сбирка” (nr. 3) un fragment din *Sărmanul Dionis*.

1906 Poezia *Din valurile vremii*, tradusă de A. Karaordanov, este publicată în „Съвременност”.

1920 Apare a doua traducere a aceluiași fragment din *Sărmanul Dionis*; traducerea nuvelei *La aniversară* (На имен ден), semnată cu numele Jiva Peeva, este publicată în revista „Филигран” (nr. 3).

1923 *La aniversară* este tipărită în revista „Развигор”, în varianta tradusă de Hr. Kapitanov; același autor transpune, în proză, și strofele 29-32 din *Împărat și proletar*, publicându-le în revista „Факел” (nr. 1); în Bazargic, apare broșura „Album liric”, în care e inserată traducerea lui Hristo Abandon a poeziei *De ce nu-mi vii?*

1925 Ziarul „Женско Огледало” (nr. 148) preia traducerea nuvelei *La aniversară* (На имен ден), semnată de Jiva Peeva.

1927 În revista „Поле” (nr. 8), apare *Poveste indică*, numele traducătorului rămânând necunoscut; în traducerea lui Hr. Kapitanov apare, în aceeași revistă, și dacă... (Клонете почукват).

1928 Un fragment din *Sărmanul Dionis* este tradus și publicat de V. Petrov în revista „Факел” (nr. 5-6, 7); revista „Поле” (nr. 8) publică un fragment din *Cezara*, traducere semnată de Z. Enikov; în revista „Сребристия бряг” (nr. 1), traducătorul Kapitanov publică *Din valurile vremii*. Aceeași revistă preia, în numărul 8, traducerea lui Hr. Kapitanov a poeziei *Și dacă...*;

1929 Z. Enikov traduce și publică, în revista „Поле” (nr. din 13 ianuarie), *Sara pe deal* și un fragment din *Călin*.

1930 Poezia *La steaua*, în traducerea lui Hristo Abandon, e tipărită în revista „Възраждане”.

1933 La Bazargic, în broșura „Хиперион”, apare prima traducere a poemului *Luceafărul*, făcută de Boris Kolev (ulterior, autorul realizează încă trei traduceri); în broșură este inclusă și elegia *O, mamă*.

1934 Apare a doua ediție, revăzută, a broșurii „Хиперион”; Vasile Christu traduce și publică din Eminescu în priodicele „Мисъл и воля” (nr. 12) și „Заря” (nr. 4675).

1936 Ziarul „Балкан” preia elegia *O, mamă*, tradusă de Boris Kolev; revista „Българска мисъл” publică, în nr. 20, traducerile lui Luiggi Salvini, *Veneră și Madonă* și *O, mamă*.

1939 Apare a treia ediție a broșurii „Хиперион”; K. Văglenov traduce și publică din Eminescu în ziarul „Заря” (nr. 5282).

1943 În numărul festiv al ziarului „Сердика”, apare o nouă versiune a *Luceafărului*, în traducerea poetei Elisabeta

Bagreana; D. Pantelev traduce *Și dacă...* (LLL); același traducător publică în bulgară, în „Съдба” (nr. 2-3) *Cu mâine zilele-ți adaogi* și *Te duci*.

1949 Apar alte versiuni de traducere ale poemului *Luceafărul*: versiunea semnată de D. Pantelev și cea a lui Boris Kolev, publicată în „Лост” (1948-1949, nr. 1).

1948-1949 Periodicul „Лост” (nr. 1) publică traducerea poemului *Împărat și proletar* de Boris Kolev, preluată, în același an, de „Литературен фронт” (nr. 19), revistă care inserează, în același număr, poezia *Criticilor mei*, tradusă de Iordan Stratov.

1950 Apare volumul „Хиперион и други стихотворения” (Tolbuhin), care conține o nouă versiune a *Luceafărului* în traducerea lui Boris Kolev, precum și textele: *Împărat și proletar*; *Din valurile vremii*; *O, mamă*; *Viața*; *Noapte bună*; *Dintre sute de catarge*. Traducerea lui Boris Kolev, *Împărat și proletar*, este tipărită de „Работническо дело” (nr. 15), de „Изгрев” (nr. 1630) și de „Народен фар” (nr. 1618); în traducerea lui Iordan Stratiev, *Împărat și proletar* și *Scrisoarea III* (fragment) apar în „Септември” (nr. 5); poeta Ianka Miteva traduce și publică în revista „Българи и румъни” (nr. 2-3) *Criticilor mei* și *S-a dus amorul*.

1953 Textele în traducerea lui Boris Kolev din „Хиперион и други стихотворения” sunt reluate în volumul „Избрани стихове / Михаил Еминеску” (Tolbuhin).

1956 La Sofia, apare antologia *Poeți români*, în care sunt incluse poemele: *Împărat și proletar*, *Criticilor mei*, *Scrisoarea III* (fragment), *Somnoroase păsărele* (traducere – Iordan Stratiev), *Luceafărul* (traducere – Elisaveta Bagrieva), *Înger și demon* (traducere – Ivan Radoev), *Junii corupți* (traducere – Radoi Ralin), *Lacul* (traducere – Maria Grubeșlieva), *Viața și cugetările sărmanului Dionis* (traducere – D. Simidov).

1963 În colecția „Clasicii literaturii universale”, Editura „Народная култура” publică Mihai Eminescu, Избрани стихове, volum care include: *Luceafărul* (traducere – D. Pantelev), *Călin* (St. Bakărgiev), *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Înger și demon*, *Sonete*, *Crăiasa din povești*, *Singurătate*, *Revedere*, *Pe lângă plopul fără soț*, *Și dacă...*, *Sara pe deal*, *Dintre sute de catarge*, *Viața*.

1963 V. Rakovski traduce *Și dacă...* și *O, mamă*.

1973 În volumul *Clasicii români: secolele XIX-XX* („Румънски класици: XIX-XX в., София, Нар. култура”), sunt incluse 55 de poezii eminesciene, traduse de: N. Indjov, R. Ralin, St. Bakărdjiev, D. Simidov, Iv. Radoev, Em. Zahareva, Iv. Kolarov, M. Grubeșlieva, V. Rakovski, S. Kostova, D. Vasilev, D. Pantelev, I. Stratiev.

1992 În traducerea lui Stoian Bakărdjiev, poeziile *lubind în taină* (Обичах тайно...), *Trecut-au anii* (Отминаха годините), *La steaua* (Една звезда над мен блести...) și altele apar în „Летописи”, nr. 5-6.

1994 Texte din Eminescu sunt incluse în volumul „Смей се, палачо! Жанрова антология на световната сатир. Поезия” / Престихотворил, прев. [от рус., сърбохърв., нем., чеш.] и състав. Радой Ралин; Ил. Иван Газдов; Под ред. на Красимир Георгиев la София: Издателска къща Флорир, 1994 (София: ДФ Полиграф. комбинат).

1997 Ognean Stamboliev traduce și publică, în „Бек 21: либерален седмичник за култура и политика” (din 7-13 martie), poemul *lubind în тайна* (Обикнал тайно).

2000 Poeta Sevda Costova publică volumul „Mihai Eminescu – Versuri”, care conține 35 de traduceri noi.

2001 În transpunerea lui Nicolae Kiurkciev, texte din Eminescu sunt incluse în volumul „Аромънска антология”: Ч. 1 – / Прев. [от аромън.] на бълг. Николай Кюркчиев = Antologie armaneasca, Sofia, Издателско ателие Аб.

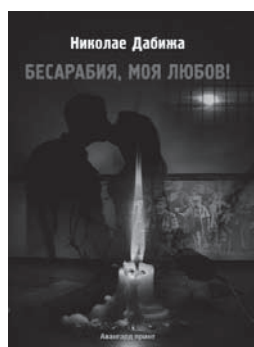
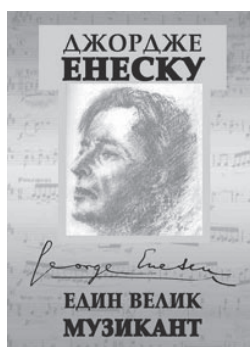
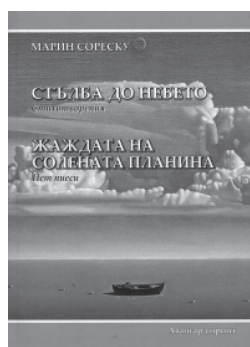
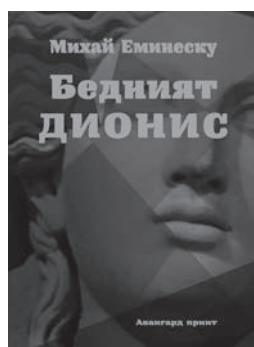
2003 Texte din Eminescu sunt inserate în antologia „Румънска поезия”, Varna, Color Print, antologatoare și traducătoare – Marina Stoianova Ivanova.

2006 Un alt volum cu texte eminesciene, „Стихове”, apare la Pazardjic.

2007 Volumul traducătorului Nico Gheorghiev Stoianov, **Избрано: в шест книги. Кн. 2, Избрани преводи:** 1987-2007, София: Никола Вапцаров, conține traduceri din Eminescu.

2010 În traducerea lui Nico Stoianov, câteva poezii (Към звездата, Дремят птиците..., Ако пак клонест стар кавак, Звездица няма в света, Къде си ти?) sunt publicate în „Словото днес: литература, изкуство, общество: седмично издание на Съюза на българските писатели” din 18 februarie; același traducător publică, în „Новият Пулс” din 22 martie – 7 aprilie traduceri: Даром, Нашата младеж, Днес всяка будала...

2016 Ognian Stamboliev traduce și publică, la Editura Avangardprint, *Sărmanul Dionis* (Бедният Дионис).

Gazetăria și efectele ei colaterale la Eminescu

Față de puținele beneficii culese de Eminescu pentru sine, din gazetărie rămân mai degrabă încrustate în destinul său consecințele nefaste. Deoarece, în pofida cutumelor, multe discutabile etic privitoare la această meserie, ziaristica poetului s-a dovedit a fi reflectarea unei consecvente viziuni social-politice, clădite pe analize temeinice, chiar dacă nu totdeauna prisma prin care privește este cea mai potrivită. Ca urmare, la temelia susținerilor sale stau de fiecare dată sinceritatea, convingerea fermă și propriul adevăr. De aceea se uita cu dispreț spre mercenarii presei, cei gata oricând să-și vândă conștiința pentru bani și influență. Eminescu n-a practicat gazetăria ca pe-o dexteritate, eventual spre a-și satisface niște vanități. Și cu toate că supraviețuia din leafa de ziarist, mică sau mare, nu de scopuri materiale s-a lăsat sedus. În fond putea câștiga aceiași bani și fiind un ziarist oportun, sau apatic, precum erau cei mai mulți dintre contemporanii breslei sale. Însă nu, pentru poet gazeta devenise treptat o barcadă, într-un război necruțător cu toți cei pe care-i considera vinovați de prăbușirea societății românești, odată cu înscrierea ei forțată pe orbita occidentalizării. Eminescu apăra valorile noastre consacrate de istorie, ca trecutul și neamul, extrăgând din acestea substanța etică pentru o doctrină națională. Fără a blama alte seminții, el credea sincer că, mai ales în acel moment istoric, la cârma treburilor românești nu pot avea acces elemente alogene, prea puțin sau deloc familiarizate cu nevoile specifice acestui popor. Pătrunderea altor etnici în importante fotolii de demnitate publică, precum cele din guvern și parlament, ca și implementarea

de către aceștia a unui mod de viață străin pentru români, îl revoltă până la paroxism pe gazetar, transformându-l într-un sever exponent al tradiției sau, cel mult, al progresului „organic”, conform teoriei maioresciene. Motiv pentru care cei de concepție liberală l-au și etichetat, încă din vremea sa, drept naționalist.

Panicat de pericolul alienării noastre ca neam, el trece hotărât la ofensivă, atacându-și cu orice risc potențialii dușmani ideologici. Și o face încă de la începuturile sale jurnalistice, provocând firește în cei atacați dorința de răzbunare. Se întâmplă chiar în 1870, când analizează în chip polemic și ironic, dar cu argumente științifico-logice greu de contracarat, broșura lui Dimitrie Petrino intitulată **Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina** (Cernăuți, 1869). Scrierea lui Petrino, mustind de suficiență și exagerări, e vehement critică la adresa filologilor din Cernăuți, cică ruși de popor și de limba acestuia, dar și a delegaților în Dieta Bucovinei, alți „corupători” ai limbii române vorbite. Poetul bucovinean mai susține, total nejustificat, că nici *Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina* nu-și face datoria, neglijând adicăteala specificitatea limbii naționale. Cu aere de savant în materie, își permite să batjocorească și memoria onestului analogist și fonetician Aron Pumnul, apostolul românismului în Cernăuțiul chezaro-crăiesc. De elogi se bucură doar Alecsandri, pe care-l gratulează, în premieră, cu titulatura de rege al poezilor, chiar dacă mai târziu, schimbând macazul, îi va contesta orice valoare. Replica lui Eminescu este pulverizantă în articolul *O scriere critică*, (gazeta *Albina*, nr.3, 1870, apud **M. Eminescu**,

Opere, vol. IX, Ediția Perpessicius, București: Ed. Acad. R.S.R., 1980, pp. 79-84). Subliniind tendențiozitatea și „ambitiunea personală”, Eminescu desființează rând pe rând, argumentat și tacticos, uneori cu risipă de erudiție, toate aserțiunile lui Petrino. Avem variații de ton: pe de o parte empatie cu privire la „victimele” atacului, pe de alta ironia vitriolantă ce se aplică agresorului tupeist. Urmarea? Încasând lovitura, D. Petrino n-a făcut decât să aștepte momentul prielnic răzbunării. Acesta s-a ivit în vara anului 1875, când tenacele bucovinean ajunge la conducerea Bibliotecii Centrale din Iași, înlocuindu-l chiar pe Eminescu. Un bun prilej pentru reglare de conturi! Noul bibliotecar, jucând de minune rolul funcționarului scrupulos, constată minusuri în gestiune, pe care le trece în contul antecesorului. Și ca să pară echidistant, sugerează că vinovat de unele lipsuri ar putea fi și Samson Bodnărescu, bibliotecarul care l-a precedat pe Eminescu. Poetului nu i se impută doar cărți, ci și piese de mobilier, sustrase din instituție pentru folos personal: „1. Un dulap boit galbăn, cu geamuri. 2. Un dulap boit cenușiu. 3. Două foteluri îmbrăcate cu piele verde și mușama. 4. O masă de frasin, formă eliptică” (apud **op. cit.**, vol. XVI, 1989, p. 560). Totul pare a decurge în favoarea lui Petrino, mai ales că operațiunea e sprijinită, cu aceeași viscerală ură, și de ministrul liberal al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Gh. Chițu: pentru faptele sale, săvârșite după opinia noului bibliotecar, „cu rea credință”, Eminescu este deferit justiției. Urmează luni în șir cu martori, înfățișări, depoziții și schimburi febrile de adrese oficiale între minister și bibliotecarul Petrino. Dar justiția din capitala Moldovei nu s-a lăsat coruptă, precum limba română în Bucovina, așa că, la 17 decembrie 1876, prin judecătorul Petre Stoica, Tribunalul județului Iași consideră că „din instrucție nu rezultă indicii suficiente de culpabilitate contra lui M. Eminescu” și deci „nu este loc de urmărire contra numitului pentru faptul ce i s-a imputat” (**op. cit.** p. 579). Dosarul s-a clasat, dar cu siguranță hărțuirea și umilințele poetului au mai făcut o breșă în moralul și sănătatea lui.

După neplăcerile cauzate de răzbunarea lui Petrino, ziaristul Eminescu n-a devenit nicidecum mai prudent. În fața oricărui alte rațiuni, principiile sale ferme, ca rezultat al educației culturale și facturii sufletești, vor avea mereu prioritate. Și chiar dacă știa că nu-l așteaptă nimic bun, va declanșa din nou atacuri virulente, indifereent împotriva cui, când sesiza, prin prisma sa exigentă, fapte neconforme interesului public. De aceea nici la *Curierul de Iași* lunile de tihnă și pace n-au durat prea mult. Și asta pentru că directorul tipografiei care tipărea ziarul, un anonim Mircea, i-a cerut să încalce deontologia gazetărească, spre a-l servi pe primarul Iașului. Cum era de înțeles, Eminescu refuză categoric, ofensând micimea interlocutorului, așa că trebuie să părăsească imediat și jobul redacțional. Cu siguranță, mai toți confrății săi zia-riști, din Iași și de oriunde, ar fi consimțit fără prea multe remușcări la micul compromis. Mai ales că venea vorba

de primar, om puternic și influent. Nu era însă cazul poetului, care s-a remarcat încă din startul gazetăriei pentru păguboasa lui intransigență. Deja traversase calvarul legat de gestiunea bibliotecii lui D. Petrino, deci poseda ceva experiență. Și totuși n-a rămas neînduplecat doar în privința edilului ieșean. La *Timpul*, unde adesea textele sale devin contondente, poetul reușește să coalezze împotriva-i, ori măcar să supere, în egală măsură inamici și prieteni, gazetari și scriitori, liberali și conservatori, parlamentari și miniștri, boieri și burghezi, greci, bulgari, ruși, evrei și unguri, profesori, conțopiști, birocrati și chiar pe Rege. Trebuie să observăm că de cele mai multe ori primul pas în războaiele sale de presă aparține chiar poetului. Sunt două mari obsesii ale ziaristicii militante eminesciene: escaladarea fără precedent a liberalismului, în toate domeniile vieții publice, și concentrarea avuției naționale în mâinile păturii superpuse, având drept consecință secătuirea populației care produce. Iar ca măsură indispensabilă, apărarea etnicității noastre cu orice preț. Și cum, după opinia sa, liberalismul, ca și marii delapidatori, se identifică de regulă cu alogonii, ofensiva poetului contra acestora capătă la *Timpul* caracter permanent. Se înțelege de ce iarăși efectele nu se lasă așteptate. Replicile și contraatacurile vin nu doar dinspre presa liberală, ci și de la oameni de litere, precum Al. Macedonski sau Nicolae Xenopol, aparent fără culoare politică, însă apropiați ai „roșilor”. Dar mai ales ale căror nume, pentru naționalistul Eminescu, au stridente rezonanțe de Fanar.

E cunoscut războiul polemic dintre Eminescu și Al. Macedonski, împins, din ambele părți, până la invectivă și atac la persoană. Primul cartuș al nemiloasei confruntări iese tot din arma gazetărească eminesciană. Atacul era urmarea numirii lui Macedonski, de către liberali, după recuperarea Dobrogei, ca director al prefecturii județului Silistra Nouă, calitate în care „sârbul” ar fi comis mai multe abuzuri și infracțiuni de corupție. După o primă referire în *Timpul* din 8 aprilie 1879, la 21, aceeași lună, Eminescu devine tranșant: „D. Al. A. Macedonsky, fost director al prefecturii Silistra Nouă, în care calitate a comis escrocherii și falsuri în acte publice (...), în loc de-a fi trimis înaintea justiției (...) spre a-și lua pedeapsa meritată (...), vedem cu mirare că e numit administrator al plășii Sulina din jud. Tulcea”. (**op. cit.**, vol. X, 1989, p. 225). Un portret și mai puțin favorabil despre Macedonski se află în manuscrisul 2264, conținând afirmații pe care, sub o formă sau alta, le întâlnim și în textele date publicității: „Există aici în București un soi de smintit de care se păzește toată lumea – sârb de neamul lui, și anume strănepotul aceluia sârbotei trădător, Macedonski, care-a vândut creștetul sfânt al lui Tudor pe mâna adunăturilor de vagabonzi ale grecului Ypsilante. Acest individ (...), din nepot de sârb prost, se pretinde neam de boier de Țara Românească (...). Dar nu numai atât. El, în gândul lui de dobitoc, e mai mare poet decât Alecsandri” și „e mai învățat decât toată Academia la un loc”. (**op. cit.**, vol. XIII, 1995, p. 368).

Ofensat, Macedonski reacționează în *Literatorul* din 24 februarie 1880, ironizând destul de grosier niște versuri ale poemului *Călin (file de poveste)*. Era nu doar manifestarea invidiei față de Eminescu, deja poet de succes, ci și răzbunarea pentru insultele tipărite de *Timpul* cu privire la originile sale neromânești. Ba mai mult, *Literatorul* va lansa, prin Macedonski și Nicolae Xenopol, tot în scopul maculării imaginii, teza că Eminescu ar avea rădăcini în Bulgaria, deci să nu mai facă paradă de românism. Nici gazetarul de la *Timpul* nu va rămâne dator, folosind orice prilej spre a mai trimite niște săgeți înspre Macedonski. Prezentând **Novele din popor** de Ion Slavici (28 martie 1882), poetul, după ce elogiază autohtonismul prozatorului, găsește și momentul potrivit pentru susținerea acestora: „spitalul, balamucul și cârciuma sunt singurele locuri cari furnizează sugete artistice literatorilor de la *Literatorul* (...) niște catări intelectuali (...) împodobiți cu medalia *Bene merenti*. Atâta aveam de zis despre mediul mlăștinos și bolnav, cu care trebuie să lupte literatura sănătoasă”. (**op. cit.**, p. 86). Conflictualul Macedonski, cel care mai contestase valoarea literară și altor doi contemporani, Alecsandri și Caragiale, va încheia, neinspirat, șirul denigrărilor cu infamanta epigramă din iunie 1883, referitoare la alienația poetului național. E destul de limpede că nu atât calitatea poeziei macedonskiene l-a determinat pe Eminescu să atace, cât faptul că autorul rondelurilor preferase tabăra liberalilor, adică a alogenilor și în general a celor rupți de esența noastră etnică. Căci doar nobile intenții patriotice declanșează în poet toate multele puseuri agresive față de inamicii ideologici. Vehemența atacurilor împotriva sa l-a transformat pe Macedonski într-un adversar ireductibil. Și fiindcă era întotdeauna convins că are dreptate, Eminescu, dincolo de masca luptătorului rezistent, pune desigur la inimă fiecare nouă lovitură încasată, resimțind totul ca pe răscierea unui cuțit într-o rană deja sângerândă. Nu trebuie să ne lăsăm păcăliți de aparenta și forțata sa predispoziție către umor și ironie. Poetul e la fel de preocupat de gravitatea subiectului chiar și atunci când își tratează partenerii de polemică în derâdere, numindu-i „Demetrios, Baron de trois sarmaux”, ori „Xenopulos” în loc de Xenopol. Ironiile și tonul hâtru constituie mai degrabă elemente stilistice, știindu-se exigența eminesciană cu privire la exprimare. În magma acestor texte polemice putem descoperi de fapt incandescența trăirii lui Eminescu, adâncă sa suferință vizavi de pretinsul dezastru național.

La fel au stat lucrurile și în cazul disputei cu ex-junimistul Nicolae Xenopol, cel reorientat spre liberalism, unde găsea mai multă deschidere europeană. Supărarea poetului se amplificase și pentru că fostul junimist scria acum la *Românul*, oficiosul liberal condus de C. A. Rosetti. Însă disputa cu N. Xenopol depășește marginile simplului pamflet la persoană, (deși accentele de acest fel nu lipsesc), dobândind alura unei discuții despre direcția în care trebuie să evolueze literatura română.

Evident, Eminescu indică repere autohtoniste, pe când „cosmopolitul” Xenopol vrea citadinism și modernitate occidentală. Aici se poate vedea câtă pasiune și convingere existau în luările de poziție ale gazetarului Eminescu. Pentru el, cordialitatea și chiar prietenia puteau fi oricând sacrificate în numele principiilor. În fond, despre ipostaza de prozator a lui N. Xenopol, poetul s-a pronunțat laudativ, în paginile *Timpului* (1880), iar cu fratele mai mare, istoricul A. D. Xenopol era coleg la Societatea „Junimea”. Acum intrau însă în discuție principii, care între timp, pentru mai tânărul N. Xenopol, se schimbaseră total. Nu și pentru consecventul și incoruptibilul gazetar Eminescu. Acesta veghea neobosit pe baricada luptei sale. Așa că n-a rămas indiferent la comentariile lui Xenopol, din *Românul*, privind mai sus amintitul volum de nuvele semnat de Slavici. N. Xenopol expunea acolo teoria sa despre emanciparea prozei, care trebuie să se urbanizeze, conform tendințelor din literaturile dezvoltate. Fără a sta pe gânduri, Eminescu, în menționata sa cronică din 28 martie 1882 la volumul lui Slavici, strecoară, pe lângă acidele aprecieri despre Macedonski, și câteva șarje defăimătoare la adresa „cosmopolitului” N. Xenopol. Acesta nu se lasă mai prejos, replicând dur câteva zile mai târziu (2 aprilie 1882) în *Telegraful* lui I. C. Fundesu. Replică de-a dreptul insultătoare, descriind caricatural un Eminescu nebun, textul fiind reprodus, tocmai pentru aceste motive, cu voluptate și de Macedonski în revista sa. Eminescu va reacționa pe măsură, conform teoriei sale despre nefasta invazie alogenă. În *Materialuri etnologice privind în parte și pe d. Nicu Xenopulos, criticul literar de la „Pseudo-Românul”*, (*Timpul*, 8 aprilie 1882), e convins că nu opiniile literare diferite îl deranjează pe liberal, cât demascarea originilor sale greco-iudaice. Și fiindcă știe cât prețuiește caracterul unui asemenea polemist, poetul declară că „singura insultă gravă ce mi-ar putea-o aduce ar fi de-a mă lauda” căci „o asemenea laudă m-ar face să mă îndoiesc de mine însumi”. Firește, nu scapă ocazia de a-l înțepa și pe Macedonski: „Unul abia sfârșește liceul, vine să vândă mărunțișuri și suliman la București, îi merge rău o negustorie și s-apucă de alta: de negustoria literară”. (**op. cit.**, vol. XIII, 1985, pp. 96-97).

În numele adevărului său, unul cu precădere moral, Eminescu nu cruță nimic, nici măcar interesele sale vitale. Și nici surmenajul psihic sau epuizarea fizică nu-l pot opri, dar momentele de descurajare și mai ales multă lehamite există și ele, precum mărturisește Veronicăi Micle, într-o celebră scrisoare, cea evocând veșnica așteptare a telegramelor Havas. Totuși spiritul ofensiv și vigilent, gata să se reverse asupra inamicului, a funcționat până la capăt, cum se vede, spre exemplu, în ultimele sale articole din *Timpul*. Și faptul că de fiecare dată cei vizați reacționau brutal, cu invective și insinuări vulgare, a contribuit, încet dar sigur, asemeni picăturii chinezești, la demolarea siguranței de sine și sănătății poetului. Pentru că nu doar cu Petrino, Macedonski sau Nicolae Xenopol s-a războit. Lista celor care i-au furnizat subiecte critice

e deosebit de lungă, cuprinzând oameni politici, dar și intelectual erudiți, ca B.P. Hașdeu, căruia, recunoscându-i multe merite, îi impută „o nemărginită închipuire despre sine însuși” (*Timpul*, 17 septembrie 1878, apud. **op. cit.**, vol. IX, 1989, p. 115). La rândul-i, Hașdeu, laudând poezia eminesciană, crede că e greșit să i se ridice poetului statui încă din timpul vieții. Unor universitari (V.A. Urechia, Andrei Vizanti, Leonardescu) ziaristul Eminescu le-a contestat persiflator inclusiv competența profesională, poate oarecum și din cauza orientării lor politice. Dar și unui patriot liberal de anvergura lui Kogălniceanu i-a reproșat, nu o dată, așa-zise excese de politicianism, bravul moldovean fiind arondat de către poet, fără menajamente, la „haita netrebnică ce compune majoritatea radicalilor din Dealul Mitropoliei”. (*Timpul*, 28 septembrie 1878, apud. **op. cit.**, vol. X, 1989, p. 127). Cu toate acestea, emancipatul Kogălniceanu, scriitor prin echilibru și onestitate, n-a răspuns niciodată la atacuri și nici

nu s-a ferit să recunoască valoarea poetului, dimpotrivă, stându-i mereu alături în momentele de cumpănă. Căci Eminescu a avut de înfruntat, în București, asediatorii unei sistematice campanii de presă, orchestrată de *Românul* lui C. A. Rosetti, la care s-au raliat Macedonski și *Literatorul*, Gr. H. Grădășteanu și *Războiul român*, I. C. Fundescu și *Telegraful român*. L-au mai atacat, în postura sa ziaristică, N. Basarabescu, P. Grădișteanu sau S. Moscu, și încă destui alții. Într-un fel, gazetarul poet era singur împotriva tuturor, angajat la o muncă sisifică, de pe urma căreia, „în afară de exercițiul diurn al condeiului, Eminescu n-a folosit nimic”. (G. Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, București: Ed. Pentru Literatură, 1966, p. 258). Decât că, indubitabil, a adăugat, să zicem, un plus la gloria poetică. Și a oferit de asemenea contemporanilor și viitorimii o memorabilă lecție de consecvență și cultură jurnalistică. Dar prețul plătit s-a dovedit a fi unul disproporționat de mare.

Lucia ȚURCANU

Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”. Calendar cultural

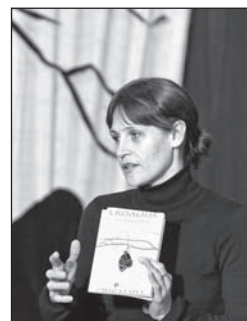
ZILELE EMINESCU, EDIȚIA Iunie 2019

În perioada 13-15 iunie 2019, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu* a organizat o nouă ediție a *Zilelor Eminescu*.

Manifestările au debutat pe 13 iunie cu lucrările Colocviului de exegeză literară *In honorem. Insurgența lui Ion Negoițescu*, eveniment organizat în parteneriat cu Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași. Ediția de anul acesta a colocviului și-a propus să creioneze portretul unui exeget care a impus cu fermitate criteriul estetic în judecata critică, într-o epocă a compromisiilor intelectuale și a confuziei valorilor, prin articolele incluse în volumul *Scriitori moderni*, dar și prin alte lucrări, a radicalizat discursul eminescologilor de până la el, prin studiul *Poezia lui Eminescu* (acțiunea de valorificare a postumelor „până la răsturnarea raportului valoric dintre acestea și antume” fiind numită de Petru Poantă „insurgența lui I. Negoițescu”), a revoluționat conceptul de istorie literară, renunțând complet la biografii, la „istoria propriu-zisă, politică, implicând-o însă în context”, prin *Istoria literaturii române*.

Lucrările colocviului s-au desfășurat pe durata a două zile și au fost organizate în două secțiuni de comunicări științifice (pe 13 iunie, în Amfiteatrul *Laurențiu Ulici* al Bibliotecii Naționale de Poezie *Mihai Eminescu* din Ipotești) și o masă rotundă (pe 14 iunie, la Biblioteca

Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași). La colocviu au participat: Mircea A. Diaconu (Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava), cu tema *O incursiune în universul Negoțescu*; Vasile Spiridon (Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău) – *I. Negoțescu dinspre Ion D. Sîrbu – pagini de corespondență*; Dinu Moscal (Institutul de Filologie Română „A. Philippide”) – *Pal/palid ca epitet metaforic în poezia lui Eminescu*; Alexandru Ovidiu Vintilă (Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”) – *Eminescu la Cernăuți, o experiență formativă*; Doru Scărlătescu (Universitatea „A. I. Cuza” din Iași) – *Divergent 1967: I. Negoțescu*; Lucia Țurcanu (Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*) – *Negoțescu și critica „de-a-ndoaselea”*. Pe 14 iunie, la Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași a avut loc masa rotundă *Fațete ale scrisului eminescian*, discuția fiind moderată de Ioan Milică, directorul bibliotecii. Comunicările prezentate la Colocviul de exegeză literară *In honorem. Insurgența lui Ion Negoițescu* vor fi publicate într-un volum, în continuarea Colecției Ipotești, care cuprinde deja culegerile: *In honorem Dumitru Irimia. Lucrările Colocviului de exegeză literară, ediția I, Ipotești, 14 iunie 2017* și *In honorem Petru Creția. Lucrările Colocviului de exegeză literară, ediția a II-a, Ipotești, 13-14 iunie 2018*.

Pe data de 15 iunie, manifestările de comemorare a lui Mihai Eminescu au început cu un *Te Deum* ținut în Biserica familiei Eminovici, urmând depuneri de flori la bustul poetului.

De la ora 11.00, în Amfiteatrul *Laurențiu Ulici* al Bibliotecii Naționale de Poezie *Mihai Eminescu* din Ipotești, s-a desfășurat ceremonia de acordare a Premiului pentru traducerea și promovarea operei eminesciene unui traducător propus de un juriu național, din care fac parte: prof. Mircea A. Diaconu (Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava), prof. Vasile Spiridon (Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău), prof. Andrei Terian (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu). Inițiat de Memorialul Ipotești în anul 2011, premiul a fost acordat, de-a lungul timpului, traducătorilor: Chiril Covaldji (Rusia) – 2011; Geo Vasile (România) – 2012; Constantin Abăluță (România) – 2013; Gisele Vanhese (Franța) – 2014; Christian W. Schenk (Germania) – 2015; Adrian George Sahlean (SUA) – 2016; Enrique Nogueras Valdivieso (Spania) – 2017; Jean-Louis Courriol (Franța) – 2018. Laureatul ediției 2019 al Premiului pentru traducerea și promovarea operei eminesciene este Ognian Stamboliev, critic literar și traducător din literatura română în limba bulgară.

În după-amiaza aceleiași zile, în Amfiteatrul *Laurențiu Ulici* s-au desfășurat lecturile poetice sub genericul *Poeți în dialog*, cu participarea Magdei Cârneli (poetă, critic de artă, eseistă, publicistă și traducătoare; președintele PEN România) și a Simonei Popescu (poetă, prozatoare și eseistă, conferențiar la Facultatea de Litere a Universității din București).

În seara zilei de 15 iunie, la Memorialul Ipotești, a avut loc un concert simfonic susținut de Filarmonica de Stat din Botoșani.

Tot pe data de 15 iunie, la Muzeul Municipal din Iași/ Galeriile Anticariat „Dumitru I. Grumăzescu” s-a produs vernisarea expoziției itinerante *Pașii Poetului* – Spiru Vergulescu, care conține grafică din colecția de artă a Memorialului Ipotești. Evenimentul a fost moderat de Cotinel Munteanu.

Școala de vară pentru masteranzi și doctoranzi „Exerciții de recitare – școala clujeană de eminescologie”

Între 24 și 28 iunie 2019, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca a organizat, în parteneriat cu Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*, Școala de vară pentru masteranzi și doctoranzi „Exerciții de recitare – școala clujeană de eminescologie”.

Ședința de deschidere a Școlii de vară a avut loc pe 24 iunie, în Amfiteatrul *Laurențiu Ulici* al Bibliotecii Naționale de Poezie *Mihai Eminescu* de la Memorialul Ipotești. În cadrul ședinței, a fost prezentat proiectul de cercetare ROMIMAG – *Enciclopedia imaginariilor din România. Patrimoniu istoric și identități cultural-lingvistice* –, un proiect care se desfășoară la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, coordonat de dr. prof. Corin Braga.

Programul Școlii de vară pentru masteranzi și doctoranzi a inclus:

- trei ateliere de eminescologie, la care și-au prezentat proiectele de cercetare masteranzi și doctoranzi de la centrele universitare din România și Republica Moldova: *Critica criticii și istoria ideilor; Imaginarul poetic eminescian – ROMIMAG; Studii de lingvistică și poetică eminesciană, varia;*

- trei mese rotunde sub genericul *Exerciții de recitare*, la care profesori de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca au propus pentru discuții subiecte ce se referă la probleme de interpretare și reinterpretare a operei literare: lect. dr. Corina Croitoru, *Dialogismul ironic în critica criticii*; cerc. dr. Marius Conkan, *Texte fundamentale de poetică a imaginarului – ROMIMAG*; drd. Marius Popa, *Literatura în cititor. Textul și interpretul;*

- patru conferințe: cerc. dr. Adrian Tudurachi, *Civitas: toposul cetății umane în critica lui D. Popovici*; cerc. dr. Ligia Tudurachi, *Scenografii de cenaclu. Creația colectivă în imagini*; prof. dr. Ioana Bican, *Recitind proza eminesciană – câteva imagini noi, din pagini cunoscute*; prof. dr. Mircea A. Diaconu, *A citi/ a răsciti literatura. Cuvinte de încurajare către un discipol ipotetic.*

De asemenea, în cadrul Școlii de vară pentru masteranzi și doctoranzi, au avut loc proiecția de film cu Ioana Em. Petrescu conferențind despre Eminescu (înregistrări din 1989) și un *Cenaclu... eminescologic* – discuție cu traducătorul și scriitorul Florin Bican despre traducerea operei lui Eminescu în limbi străine.

Participanții la școala de vară au făcut o vizită la Mănăstirea Vorona, care adăpostește un fond de carte veche și de hrisoave unicate din Moldova. Fondul cuprinde aproximativ 4000 de exemplare, dintre care 2000 fac parte din patrimoniu.

Școala de vară pentru masteranzi și doctoranzi „Exerciții de recitare – școala clujeană de eminescologie” s-a încheiat cu lecturi poetice din seria *Poeți în dialog*, la care au participat Ioan Radu Văcărescu (poet, prozator și eseist, redactor la revista de literatură și artă *Euphorion*; președinte al Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România) și Rita Chirian (poetă, redactor la revista de literatură și artă *Euphorion*; laureată a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – OPUS PRIMUM).

Școala de vară „Gheorghe Crăciun” (ediția I)

Editura Paralela 45, în parteneriat cu Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu* susține noua generație de prozatori. Astfel, în perioada 11-17 iulie 2019, a avut loc prima ediție a Școlii de vară de la Ipotești, ce poartă numele unuia dintre cei mai importanți scriitori români contemporani, Gheorghe Crăciun (1950-2007), prozator, eseist, publicist, teoretician și critic literar.

Au participat 15 tineri prozatori, selecțai, în urma unui concurs de *flashfiction* (proză scurtă care nu trebuia să depășească 2500 de semne cu spații), de un juriu

format din scriitori și jurnaliști. Dintre cele 48 de texte trimise la concursul de selecție, 39 au respectat condițiile regulamentului și au intrat la jurizare. Autorii primelor 15 texte din acest clasament au fost desemnați câștigători. Aceștia sunt, în ordine alfabetică: Cătălina Bălan, Dan Bucur, George Ciucă, Victor Cobuz, Raluca Filimon, Anna Kalimar, Lucia Lupea, George Mihalache, Georgia Moraru, Anastasia Palii, Călina Părau, Alina Pietrăreanu, Savu Popa, Ioana Săndulescu, Eva Sărășan.

În cadrul atelierelor intensive de scriere creatoare, coordonate de scriitorii Florin Iaru, Marian Ilea și Cosmin Perța, tinerii au avut posibilitatea să se familiarizeze cu un set de instrumente teoretice și să-și dezvolte abilitățile practice și gândirea structurală a scrierii unui text de proză scurtă. În urma atelierelor, toți participanții vor contribui cu câte o proză inedită la o antologie ce urmează a fi lansată la Târgul de Carte Gaudeamus 2019.

Partenerii media ai Școlii de vară „Gheorghe Crăziun” au fost: *Observator cultural*, *Literomania*, *O mie de semne*.

Corneliu FOTEA

Jurnalul cu Eminescu (5)

Orații, perorații, desfătări și desfrânări

În **seara aceea** însă, un grup mărișor s-a retras, la sosirea în Botoșani, în apartamentul 19. Era și muzică, era și ceva băutură. Printre ei era și Anca. Poate că orațiile s-ar fi oprit aici dacă n-aș fi rostit ceva despre teii lașului și despre teii de la noi, ceva mai leneși și dacă n-aș fi amintit versul acela parcă desprins dintr-un descântec *adormi-vom, troieni-va*. pe care îl alesesem ca moto la unul din capitolele lucrării.

S-o troienim pe Anca cu flori, troienirea aceasta e însăși un act sexual, dacă ar fi să ne amintim fie și numai ploaia de aur cu care a potopit-o Zeus pe frumoasa Danae.

Ce putea fi acea ploaie de aur decât o ploaie cu polen de tei. Miile de grăunțe de spermă sfântă?

Și oare lumina ce o revarsă Luceafărul, (și din oglindă luminiș pe trupul ei revarsă), nu e tot o posedare, cea mai frumoasă poate, prin lumină.

Nu va exclama bietul Cătălin, în nobilatul cu farmecul luminii reci gândurile străbate-mi, revarsă liniște de veci pe noaptea mea de patimi?

Și oare privirea noastră nu dezbracă și posedă în același timp un trup frumos de femeie abia ascuns sub veșminte? Căci cu drept spune Sfântul Apostol Pavel că și numai privind o femeie ai săvârșit în inima ta păcatul?

Cred că așa a început desfrânarea din acea noapte încheiată în ziuă cu un coit general. De-adevăratelea sau doar închipuit.

Căci Anca s-a lăsat dezbrăcată de privirile noastre, ea singură a îndrăznit să se recunoască posedată de privirile noastre.

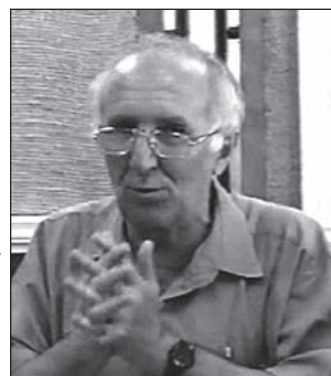
Tabăra de artă fotografică

În perioada 25-28 iulie 2019, fotografi din Botoșani, Iași, Bacău și Vaslui au participat la Tabăra de artă fotografică, organizată de Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*, în parteneriat cu Fundația Județeană Pentru Tineret Botoșani.

Tabăra „Căutându-l pe Eminescu” a ajuns în acest an la a IV-a ediție. Scopul atelierelor este de a acumula un material fotografic inspirat din viața și opera lui Mihai Eminescu, având ca principală sursă de explorare fotografică satul Ipotești și alte locuri de care se leagă numele Eminescu, locuri reflectate în opera poetului.

Atelierele de fotografie au fost coordonate de Marius Cintează, fotograf profesionist.

Cele mai inspirate fotografii se vor regăsi într-un catalog al ediției (al treilea de acest fel în Colecția Ipotești) și într-o expoziție itinerantă, organizată la Memorialul Ipotești și la cluburile foto participante la proiect.

S-a întins în fața celor prezenți și cu mișcări las-cive a dansat ca în rut.

Noi am acoperit-o cu trandafiri în vreme ce ea dezbrăca, lubric și piesă după piesă, puținele veșminte ce le mai avea în acel ceas de vară.

În clipa în care a fost goală-goală a trecut în camera de dincolo luându-ni-l și pe Titi cu ea.

Dimineată, bietul de el, Țigănelele a recunoscut că nu el a posedat-o pe Anca, ci, în limbajul său de Ferentari și de Bahne a spus cam așa „M-a ras gagică!”

După cum arăta în zori când a revenit printre noi era stors, nu alta. Dar parcă noi eram mai bine?

Luminați doar de beculețul magnetofonului, care cânta în neștire, ne-am acuplat, ca în sectele religioase în care se fac așa zise ceremonii de schimbare a sângelui. Nu a lipsit mult să ne dăm și la jocuri de homosexuali. **Se zice** – începea una dintre dizertații – *că există texte, muzici, picturi chiar, dar mai ales jocuri intraumane care, nesupravegheate ar putea duce la crimă. Crima neînsemnând numaidecâtuciderea, masacrarea indivizilor ce nu-ți mai sunt pe plac. Crima fiind tot ce lezează umanul prin abuz. De pildă ideile politice, cele religioase, unele naționalisme. Ei bine, dacă se pune întrebarea pentru muzica lui Wagner, pentru poemul lui Nietzsche, pentru iluministii clasici, dacă Socrate putea fi învinuit de corupător al celor tineri, atenție, nu în moravuri, ci în gândire, i se poate oare aduce și lui Eminescu asemenea acuze?*

Lui Eminescu poetul morții?

Adică s-ar putea sinucide un tânăr cu cartea lui Eminescu în mână, precum se sinucideau cei ce citeau **Faidossau Sufe-rițele tânărului Werter?**

Este adică nocivă această muzică rareori auzită a gândului eminescian?

Întreb asta pentru că am ales ca temă, în sens polemic, acest subiect de care mulți lectori ai Poetului nu prea vor să vorbească.

Eu chiar înțeleg, citând mereu versul de început al **Odei** că Eminescu face o pedagogie socială, o paideea. Este o întrebare care trebuie pusă, pentru că mereu ne-am tot ferit să scoatem din **Miorița** un mesaj inteligibil, din **Mai am un singur dor** și am pus adesea pesimismul poetului pe seama educației sale, a filosofiei germane idealiste, a mediului. Există un vers care cel puțin pe mine mă lămu-rește pe deplin. Îl găsim într-o variantă a **Odei**.

Trist adânc de moarte, însă trist prin sine-mi.

Deci această tristețe, aceste mâhniri nu mi le pricinuiesc zeii, ci din întrebările care le pun îmi vin, ele sunt necesare, cineva trebuie să facă și asta.

Așadar, cred eu, pe urmele celor de la 48, Poetul își asumă acest problem. Moartea națiunii, dispariția acesteia e problemul cu care se confruntă **Mureșan**, titanul văzut de poet ca un erou național.

De soarta sa și deci a lumii care depinde de el se întreabă **Feciorul de împărat fără de stea**, iar Poetul se întreabă în numele celorlalți cum se învață a muri. Poate părea tezistă ideea aceasta dar îți sare în ochi după lecturi simple și apoi după cea mai rapidă și simplă statistică a cuvintelor, expresiilor care numesc moartea sau care ascund numele acesteia.

Am văzut-o ca nuntire, aproape cum o vede baciul moldovean, am văzut-o ca izvor de vieți, o s-o vedem ca temei al Universului himeric (**Căci e vis al Nefinței Universul cel himeric**). Amare ori sărbătorești, apelativele Morții sunt peste tot prezente.

Aici oratorul lua volumoiul lui Murărașu și citea/cita pagină cu pagină. Îi rămâneau, după cum chiar el susținea doar câteva glume poetice, ca *PetriNotae*, ca *Bismarkeuri*, ca *Scrisorile din Cordun*. Nu rămâneau pe dinafară însă poeme lungi ca *Mitologicele*, cu tot caracterul lor umoristic, sau acel dialog între mamă și fiică.

Și **dacă așa stau lucrurile**, continuă el perorația, cum ne putem împăca cu Eminescu ziaristul, un optimist fără limite, un luptător, un tribun în stilul 48-iștilor, dar fără verbiajul acestora? Tocmai pentru că și aici, ca un fel de *lisus*, Eminescu își asuma învățarea morții oferindu-ne o lecție.

Am vorbit de paideea, ei bine e aproape sigur că Poetul face pedagogie încercând el însuși căile de învățare a morții. De la chiar **moartea ce răspânde teroare-n omenire** cum este numită într-o poemă de tinerețe, moartea devenită familială căci în patrie ar putea fi îmblânzită. Și mai ales învățată.

Dacă natura noastră este îngerească, divină, spunea prin asta Poetul, dacă iubirea ne este stăpână, atunci acolo unde este ea (ea sau celălalt, Ioan, Toma, Făt-Frumos, cu fostul

său dușman care-i devine frate de cruce!) fie că e Cezara, fie că e Maria, fie ea *Miradonis*, fie că e Mira, obsesia din textele dramatice, Ea este îngerul **de pază**, încât voinde să-și vindece cu durerile iubirii sufletul (ce frumos panaceu, nu?) poetul vede cum **îngerul de pază** fugea la apariția copilei într-o palidă haină, cuprinsă de dor și de taină.

Să fie un demon copila aceasta, se întreba poetul, de a făcut pe amicul fidel, cel din veghea sfântă, cea de la Dumnezeu Tatăl, să zboare, să se depărteze?

Și zi trebuie poetului doar un joc de amor ca să vadă că de fapt îngerul de pază este Ea. Ea care poate muri și poate reveni doar chemată cu glasul (tonul) unei dulci evlavii.

Lată de ce găesc eu că una din treptele ce ni le propune poetul pentru inițierea în moarte, după ce contemplant viața lumii, după ce observă că am putea trăi pe o lume care veșnic e în cădere, **e amurg de zeități și asfințire de idei**.

Această cercetare fiind una din frumoasele reușite poetice ale tânărului Eminescu, care după ce se convinge și că poezia somnului e o cale, ne dezvăluie pe cea mai sigură cale de-a ajunge la Moarte, cea a iubirii, a nunții.

Nu numai în **Înger și Demon** vom găsi asta, ci în tot ce are în vechea împărțire universitaricioasă, școlărebuchească a poeziei eminesciene, capitolul **poezia de dragoste**.

Lată-i pe cei doi protagoniști din **Făt Frumos din teiu cum trec. Dar ei trec, se pierd în codri/ Cu vieța lor pierdută. Și frumoasa lui stăpână a rămas pierdută în lume**.

În lume o invită și Cătălin pe fata de împărat, în lumea care șterge **dorul de luceferi**.

Ce fac cei doi îndrăgostiți din **Dorința? Vom visa un vis ferice/ Îngâna-ne-vor c'un cânt/ Singuratece izvoare/ Blânda batere de vânt. Și mai apoi Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă, rânduri-rânduri**.

Parcă auzim ecourile din **Mai am un singur dor: Să-mi fie somnul lin și codrul aproape și mai apoi: Pătrunză talanga/ Al serii aspru vânt/ Deasupra-mi teiul sfânt/ Să-și scuture creanga**.

Și mai ales atâtea dintre postume, începând poate cu: **Viața mea fu ziuă. Unde atitudinea e ca în Odă**.

Și pentru cei care vor să citească un prim bruion la **Odă** merită să vă citez: **Viața mea fu ziuă și ceru-mi senin,/ Speranța, steaua de-aur mie- mi lucea-n sân /Pân ce-ntr-al meu suflet deodat-ai apărut/ O, îngere căzut! (Ochii mei căutau visători. Până când în cale-mi tu răsăriși.)** După această ispitire naratorul rămâne cu viața înnegrită și ceea ce e mai grav: **Din sânul sau speranța divină a fugit;/ Norocul și-a atins steaua...**

PALIMPSEST. Ar putea părea drept niște găsiți de acum, toate cele înșiruite aici sub acest titlu. Îl avertizăm că ținem la dispoziție toate aceste dizertații notate de amici și adesea de oratorul însuși. Cât privește desfrânările ce se petreceau atunci și care nu erau, cel puțin pentru narator, decât încercări disperate de-a ieși de sub steaua lui Eminescu și a celei pe care o iubea, așa cum numai nebunii știu să iubească, numai cenzura interioară care încă mai funcționează la inșii care au trecut prin acele vremi,

nu ne îngăduie să desvăluim, cu lux de amănunte, acele nopți, acele zile, acele seri și mai ales acele disdimineți.

Pentru autenticitate cităm din jurnal pagina de la 16 iunie.

Amintim pentru cititori că în acea vreme la Botoșani se desfășurau așa numitele „Zile Mihai Eminescu” în care mai ales se mânca, bea și regula sub zodia poetului.

Aut-siderii, iar autorul cu toți cei care viețuiau pe la apartrafitul 19, erau niște excluși, serbau și ei în acest fel **Zilele Mihai Eminescu**.

Ce ați fi vrut să faceți niște inși tineri, cu oarecari lecturi, stârniți la joacă, alta decât cea strict sexuală, într-un târg care zăcea învăscut în parfum de tei și trecând prin grădina despre care, cu mândrie patriotic locală, spuneau că a trecut poetul adesea?

Și când mai aveau și-un Bădița, cum îi ziceau ei, care-i stârnea la eminescianizare?

Cum să nu viseze fiecare dintre ei că este Ieronim, că ele sunt Cezare?

Nici nu trebuiau să citească nuvela, îl ascultau pe Cadelcu, ori se lăsau în voia vorbelor lui...

Ce vreți? uneori bătea așa de fermecător câmpii încât.

16 iunie. Bună dimineața, iubitele mele! Bună dimineața Tuș-Buș și Țuțu-bubu. N-am dormit deloc în noaptea asta.

Am citit – închipuiți-vă – Proust – *La Prisoniere*! Ce mult ne-asemănăm în despicarea firului în patru.

Deci am citit și printre rânduri am scris istoria asta care de multă vreme îmi bâzâie în cap *Diminețile fără Caterina*. Le spun de multă vreme celor care știu ce e cu mine că vreau șase dis-dimineți, cafea, tutun, o sticlă de whisky românesc, o bandă întreagă cu muzică de Bach și două-trei sute de coli de hârtie.

Titlu provizoriu *Disdiminețile fără Caterina*, motivul acela pe care îl știți: despărțirile noastre în ziua, același cântec *Ană, zorile se varsă/ Lasă- mă să plec acasă*, prezent în vechiul poem chinezesc, într-o elegie de Ovidiu, în Shakespeare **Romeo și Julieta** (scena despărțirii – *E privighetoarea, iubitul!*). Motivul despre care visam să scriu încă înainte de intrarea în facultate, să propun de fapt o teză de licență cu acest subiect. Când încă nu terminasem școala normală, poate în vacanța dinspre anul al IV-lea, am început să scriu un roman care debuta cu o trezire în ziua.

Această carte va fi despre astfel de deșteptări, un fel de drumuri spre tine. Încă nu știu care vor rămâne ca motiv central al capitolelor dar voi vorbi, asta știu sigur, despre un drum către Iași, în copilărie, despre un drum cu carul la pădure, după lemne, despre drumul la vie, la adunat. Poate despre plecarea la școală, cea din septembrie 1954, apoi va trebui să descriu drumul din dimineața zilei de 27 mai 58 când ne-am sărutat prima oară eu cu Filipina, în dumbrava de sub dealul Miroslavei, despre convorbirile cu ea în diminețile în care. și cele de la Severin până să te întâlnesc pe tine, despre drumul din zori către dumbrava de către Slobozia, trecerile prin oraș când plecam

în zori de la tine după o noapte de dragoste, despre noaptea de la Gârla Mare și despre cea de la Valea Anilor, despre drumul din București cu tine refăcând itinerariile studentei îndrăgostite de Pică, despre drumul de la Strehaia la Botoșani, cel din octombrie 1968 și cel din ianuarie 1969, drumurile de la Suceava spre casă după o noapte de tipografie. Și ultimul drum cel pe care-l voi face către voi la Voinești.

Aș vrea să ajung pe la trei-patru dimineața și să vă trezesc, în camera aceea în care stați acum, cea în care v-am visat, în camera aceea în care m-am perpelit o noapte întreagă adunând din amintiri *Concertul în Mi major de Bach*, pe care visam să-l ascult, cândva, împreună cu Viorel.

Cred că voi pune date precise, totul fiind în genul cărții pe care am scris-o în 1968 sau în genul istoriei despre Viorel.

Să vedem dacă voi proceda proustian, faulknerian sau cam, ceva mai lesne, în genul lui Jorje Semprun cel din **Marea călătorie**, cartea aceea tradusă de Baconsky.

Încerc acum o listă a capitolelor probabile, cu datele certe: 15 septembrie 1954, 27 mai 1958, 29 iunie 1965, 19 iunie 1968, 25 octombrie 1968, 20 aprilie 1969, 25 iunie 1971.

Și uite că mă fură simetria, așezarea, programatismul. Dar asta va fi un par în capul celor ce vor citi istoria asta.

Tu ce crezi, voi fi în stare să ți-o aduc la Voinești și s-o citim? Ar fi cel mai frumos dar ce ți l-aș putea face după atâta absență și după atâta zonă gri și după atâtea destrăbălări la care m-am dat în absența ta. Nu?

Doamne ajută!

Azi voi lua probabil salariul tău. Dar trebuie neapărat să ajung la București, așa că se va mai coace o zi. Dar cel mai târziu vineri dimineața va trebui să încep, dacă mă voi întoarce vineri.

Să încep chiar cu acest întors de la drum într-o casă goală. Goală?

Nu, devastată!

Dar oare nu l-aș putea lua pe Dick până la Voinești să-și vadă fina? E o idee.

Ar trebui să le telefonez astă-seară și să-i întreb dacă nu cumva pot merge până la Voinești, nici n-ar mai trebui să merg eu la București, că nu-ș ce am dar acest drum parcă ar fi un drum către moarte, așa mi-e de lehamite să-l fac. Astă seară chiar telefonez lui Dick.

INTERMEZZO. În caietul în care se adunau, în același timp, reflecții asupra lecturilor Eminescu sau despre creația eminesciană, există acum o însemnare, cu scris chinuit:

Adio, domnu' Eminescu, am altele acuma de făcut!

Și tare mai era interesantă poteca asta pe care apucasem. Numai că viața.

PALIMPSEST. Pe-atunci nu știam din Joyce decât „Portretul”. Deși se pare că visam să scriu ca dumnealui.

Apoi jurnalul are o însemnare din 21 iunie.

21 iunie. Azi dimineață am început să scriu. Azi dimineață la ora 2.

Fără cafea, fără țigări, fără wiscky, fără Bach.

Dar cu o femeie. Nu cu tine!
Cu o femeie care are câte ceva din înfățișarea ta, dar are sufletul bântuit de toate neliniștile lumii.

Eu am adus-o aici ca să mă simt vinovat față de tine, sau ca să mă pot măcar o clipă desprinde de imaginea ta. Ori ca să pun capăt îndoielilor ce le am de câte ori nu suntem împreună.

Ca să nu mai tot frec bielele cărți dând la nesfârșit pasiențe din care să aflu, pentru că numai hazardul poate vorbi, despre o eclipsă de mine în viața ta de la Strehaia.

Aș fi vrut ca în carte să nu apară aceste neliniști, aceste îndoieli, dar viața.

Oh, viața e cum vrea ea nu cum o vrem noi.

Azi am aflat de la această femeie că Raveca încă mai vorbește despre ceea ce crede ea că ne va dărâma, despre faptul că tu te-ai fi culcat cu Nelu.

Sunt orgolios și mă doare.

Nu știu ce mă doare mai mult, faptul că te-ai fi culcat cu el sau faptul că Raveca, prin ceea ce face, te coboară la biata înălțime a tuturor femeilor tocmai pe tine, Țarina mea!

Pentru că singurul meu ideal era ca măcar tu să nu te întinezi, curăția ta sufletească era chiar mai mult decât dragostea ta. Aș fi putut ierta, aș putea ierta o eclipsă, dar nu o minciună.

Va trebui să verific, poate trăgând-o de limbă pe ea, poate întrebându-l chiar pe Nelu. Poate chiar pe tine.

E rău doar că drumul acela plănuiră către Voinești, de la 27 iunie, va fi încărcat cu această întrebare. Plănuind să merg de la Iași pe jos nu mă gândisem că s-ar putea să

plouă în acea noapte. Asta ar fi fost un simplu accident, însă o astfel de îndoială strică tot.

Cum te voi întreba? Ce-mi vei răspunde? Căci dacă se confirmă ce spune R. e grav.

Acum nici nu mai pot gândi cum va fi viața noastră după asta. Abia acum văd că totuși sunt un ins oarecare, la fel de mărginit, de meschin, ca toți ceilalți.

Ba nu, eu am greșit, eliminând cu totul o astfel de căcare alături din viața noastră sentimentală.

Eu ți-am acordat toată încrederea, tu cum ai răspuns?

Dar să nu anticipăm. Cărțile spun că nu s-a întâmplat nimic, dar ele vorbesc de obicei despre viitor, nu despre ce a fost.

Și ca să o fac pe Raveca să tacă am să fac precum Manaru, eroul lui Gib, am să mă culc cu ea.

Tu ai să te simți răzbunată și poate mă vei ierta.

Dar mai e o întrebare: Oare de asta nu te-ai opus revelațiilor lor în casa noastră? Pentru că te șantajau?

Nemernicii!

Să beau cafeaua și să merg la birou.

Până la asfințitul soarelui tot voi afla eu ceva.

PALIMPSEST. Se pare că aici a fost secvența de destrăbălare în care protagonist a fost chiar oratorul, adică în același interval în care perora despre o secvență din **Fata în grădina de aur**, una dintre odalisce, o frumoasă țigancă de prin Dorohoi, îl desvelea, desvelindu-se.

Cred că totul a pornit de la reciprocitatea iubirii, de la semnalul pe care îl dă ea, de la versul acela:

S-ar pricepe pe el însuși acel demon, ar renaște."

(Va urma)

Dumitru IGNAT

Cultura Eminescu

În mai toate țările, sărbătorile naționale amintesc date privind proclamarea independenței sau comemorează evenimente decisive pentru viața de stat. Excepțiile sunt puține.

Dar Portugalia reprezintă un caz singular: **Ziua Portugaliei** se celebrează pe 10 iunie, data morții, în 1580, a poetului național Luis de Camões. (Măcar în trecut, e de pomenit și un alt mare poet portughez, Fernando Pessoa, mort în 1935, care și-a inventat trei heteronimi, poeți cu biografii, opere și individualități diferite; o plăsmuire unică în literatura lumii.)

E de menționat aici și Bulgaria. Satul vecin are două sărbători naționale; cea din 24 mai este **Ziua scrierii slave, a învățământului și culturii bulgare**. (Se știe că alte state slave folosesc, fără dificultăți, alfabetul latin!)

În România, fără să fie sărbătoare națională, 15 ianuarie a fost aleasă drept **Ziua culturii naționale**, omagiu pentru Mihai Eminescu la data nașterii sale.

Ideea asemănării datei de naștere a poetului ca **Ziua culturii naționale** a fost alimentată și de eticheta pusă de Constantin Noica pe coperta unei cărți subțirele, dar cu titlu pompos: **„Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești”**, tipărită în 1975. Contextul apariției scrierii era acela în care comunismul ceaușist dăduse liber la superlative, cele dintâi rezervate, desigur, „marelui” lider politic.

Am scris, într-un eseu publicat în 2012, despre impresia mea că Noica a inventat un Eminescu purtător de idei străine lui și constrângătoare. Cu trei decenii înainte de apariția pomenitei cărți, Noica îl silește pe Eminescu să-l laude pe Hegel (și o carte a acestuia), știind bine că poetul „nu avea o judecată bună” vizavi de filozofia hegeliană. Citez, acum și aici, un alt argument al lui Eminescu: „Într-adevăr, el (Schopenhauer) a risipit prin criticile lui energice dominațiunea aceluia filozofem compus din o

goală și stearpă frazeologie pe care Hegel (!) o introduce și care a stăpânit spiritele în curs de un sfert de secol.”

Fără să mai insist, afirm că volumașul lui Noica despre Eminescu este un elogiu ipocrit. La urma urmei, nu trebuie să ne mire felul de a gândi al unui cugetător pentru care „Șenila exprimă, ca realitate omenească, tot ce poate fi mai filosofic în sânul realității, întrecând cu mult, ca semnificație speculativă, invenția avionului, a rachetei, a radarului sau a acelei mașinuțe de calculat.” („Logica lui Hermes”, 1986) Bine ați venit în secolul al 21-lea!

Episodul Noica e ilustrativ, pe de o parte pentru echivocul premeditat al laudelor, dar mai ales pentru insistența vinovată în favoarea **tipăririi** manuscriselor, cu acoperirea că „până și într-un manuscris poetic vei găsi dovezile interesului eminescian pentru tot ce e cultură.” Numai că „interesul pentru cultură” definește pe oricine merită calificat drept intelectual!

Materializată mai târziu, de către criticul Eugen Simion, ajuns președinte al Academiei, publicarea manuscriselor n-a adăugat nimic imaginii poetului. Dimpotrivă, a pus în evidență faptul că înmulțirea „contribuțiilor” a tot soiul de „eminescologi” depășise, de multă vreme, pragul toxic al saturației. Iar Noica, filozof intitulându-se, cunoștea, fără îndoială, îndemnul gravat pe frontonul templului din Delphi: Meden agan! Nimic prea mult!

Cred că e potrivit să reamintesc cum vedea Eminescu însăși fenomenul Cultură.

Antologia „**Axiologie românească**” din 1982 îl includea în calitate de autor al unui studiu despre „*Cultură și știință*”. Există „o antiteză între cultură și știință”, constata Eminescu. Științele „*au și urmăresc (...) în exercițiul lor niște scopuri generale și obiective, în parte și practice; cultura (...) e mărginită la individ și se îndeplinește numai în el singur.*” Și mai departe: „*tot materialul și cuprinsul activității spirituale, ce constituie cultura, e luat numai din știință (și din artă); cultura nu e creatoare, ci în esență e receptivă și pasivă.*”; „*Cugetătorii și învățații lucrează, cei culți consumă știința...*”! Totuși „Înălțimea și demnitatea spiritului național nu se determină numai prin cuprinsul celor știute (în știință), ci și după întinderea numerică a celor culți.”

O consecință a acestor raționamente ar fi distincția apăsată între ceea ce este un om cult (de la „bine informat” la erudit) și un creator, oricare ar fi domeniul în care se manifestă. Eminescu însuși a fost un spirit cum puține au fost în epocă în privința rangului cultural; și, mai presus, primul român care prin opera sa poetică, s-a ridicat la universalitate.

În remarcabila sa „**Istorie a literaturii române**”, G. Călinescu îi dedica lui Eminescu un capitol întreg, sub titlul „Poetul național”. Așadar, Eminescu ilustra mai cu seamă specia poetilor, chiar dacă scrisese și altceva.

Fiind mare iubitor al Teatrului, poetul a avut în tine-rețe o efemeră carieră de sufler și figurant. Reprezentațiile, lecturile, admirația pentru Shakespeare au fost stimuli firești pentru multele sale proiecte dramaturgice.

Dar ele privesc doar o etapă din scrisul lui Eminescu și-mi pare logic să presupun că poetul însuși le-a abandonat. Probabil în vremea în care Eminescu a întâlnit Filozofia; și odată cu înțelegerea faptului că Lumea întreagă e scena unui neîntrerupt spectacol: „Privitor ca la teatru/ Tu în lume să te-nchipui...!”, Astfel, proiectele dramaturgice au fost lăsate deoparte, în favoarea Poeziei: în destinul său nu era scris să fie dramaturgul național!

Proza ar putea ilustra o a doua etapă a literaturii sale. Oricâte vorbe bune am încerca, în comparație cu Poezia – spontană, intuitivă, clară, ușoară ca fulgul, încărcată de sugestii – Proza e oarecum greoaie, plată, cu multe corespondențe în terestritatea vieții obișnuite. Între Proză și Poezie e o diferență ca între mers și zbor. Eminescu a ales zborul! N-a fost să fie nici prozatorul național...

Dar ipostaza de poet „național” evocă poziția unei literaturi de interes cumva marginal, proprie unei culturi mici. Firește, existența marilor culturi nu poate fi contestată. Însă un creator care se ridică la universalitate trece dincolo de „poet național”: **e Poet!**

Pentru sensibilitatea contemporană, proiectele teatrale și proza lui Eminescu sunt obiectul interesului istoric ori al unor curiozități de conjunctură. Ceea ce înseamnă că și poezia sa se confruntă cu exigențele unui alt mod de a percepe literatura. Probabil că poeziile sale „patriotice” mai sunt cerute doar la serbările școlare ale gimnaziilor.

Acum e de circulație curentă adevărul că Poezia se întâlnește cu Filozofia. În ce mă privește, cred că Filozofia e o îndeletnicire rămasă fără obiect, de mai multă vreme. Cugetarea profundă are alt vehicul și acesta e Poezia; Poezia înaltă se definește și prin metafizica sa!

Un mănunchi de poezii eminesciene poartă această pecete a meditației adânci. Simțirea, intuițiile, metafizica poetului face din aceste creații țelul unui interes peren!

Unii aleg gândirea lirică răsărită pe alte meridiane; alții, cei mai mulți, n-o caută nicăieri și niciodată. Acestor expresii ale libertății nu li se poate contrapune nimic; situații precum cele pomenite nu pot fi schimbate prin edict. Dar rămâne adevărul că literatura română a fost capabilă să ofere lumii pagini de poezie înaltă începând cu primul ei creator de valoare și prestigiu neîndoielnic.

E un făcut ca orice personalitate să aibă parte de elogi și, deopotrivă, de calomnii. Pentru unii dintre contemporanii săi, Shakespeare era „o cioară înfumurată”. Nu era singurul detractor! Dintr-o perspectivă ironică, un gânditor spunea că maimuței de pe deal i se pare mărunț și de neluat în seamă elefantul de pe câmpie!

Un vierme fugit din gaura unui măr pădureț clama fără nici o moleculă de îndoială: „din acest punct de vedere (al gândirii politice), el (Eminescu) e realmente nul. Nu ai obiect.” De aceea mi se pare potrivit să mă opresc, fără să insist, la publicistica lui Eminescu.

Poetul n-a fost ziarist în sensul curent de ins care culege știri și comentează neutru. A condus ziarul conservatorilor, dar era el însuși conservator. De aici, publicistica lui partizană, militantă. Însă era omul unor principii

pe care le promova necurmat, iscând astfel dezaprobarea unor lideri ai partidului conservator. Înțelegând larg lucrurile, mergea până la a scrie, în mai multe rânduri: „Și noi suntem liberali în marginile pe care ni le permite armonia intereselor naționale și existența statului român ca individualitate...” (2 martie 1880)

Și e important să spun că, dincolo de truda sa și de turnirele sale polemice, Eminescu era un lucid și un sceptic: „*Nu suntem atât de naivi de a crede că cineva va fi influențat prin părerea noastră. Prea cunoaștem lumea pentru aceasta!*”

Sigur că, înainte de contestări, sunt obligatorii explicațiile și argumentele.

Eminescu s-a născut în Moldova, vasală politic Porții Otomane și a sfârșit fiind cetățean al Regatului României. Era imposibil să nu fii naționalist într-o vreme în care statul român abia căpăta contur și personalitate, într-o Europă a națiunilor! Spre ideea națională îl îndemneau și întinsele sale cunoștințe de istorie națională și de politici europene.

Fiind naționalist, era de înțeles ca Eminescu să aibă în vedere o politică protecționistă. Cu atât mai mult cu cât protecționismul a fost o doctrină care a definit politica tuturor statelor; și nu puține o aplicau drastic. Tânărul stat român nu putea face excepție.: din 1874 a fost aplicată Legea vămilor; în 1887, Legea industriei acorda scutiri de impozite și de taxe vamale întreprinderilor românești. Eminescu a fost alături de cultivatorii pământului, dar și în favoarea dezvoltării industriale: „*Neapărat că nu trebuie să rămânem un popor agricol, ci să devenim și noi națiune industrială măcar pentru trebuințele noastre.*”

De obicei, naționalismul e judecat în prelungirea lui xenofobă. E drept că Eminescu i-a numit cu limpezime pe inamicii de atunci ai României: imperiul rus, maghiarii, grecii. Și ar fi împotriva evidenței să spunem că, de-a lungul istoriei, diriguitorii acestor popoare ne-au vrut sau ne-au făcut binele! Fără să sugerez ierarhii, citez o referire poate neașteptată: „...*dacă Orientul ar avea să aleagă (la ceea ce, mulțămîtă Domnului, n-am ajuns încă) între o predominare grecească și una jidovească, cea jidovească e de preferat.*” Nici nu putea spune altceva poetul, care a văzut în secolul fanariot cea mai dezolantă perioadă din istoria țărilor române.

Poate că unii văd, astăzi, o estompăre a imperialismului Federației Ruse ori o schimbare radicală a acțiunilor maghiarilor, care, astfel, ar vrea să dea uitării vremelnica și mai ales silnica stăpânire a Transilvaniei. Dar se pare că nu orice e cu putință!

Facem parte acum din binecuvântata Uniune Europeană. Totuși, ideea națională nu s-a tocit nici în această structură atât de bine intenționată. Marea Britanie părăsește Uniunea, Catalonia a dorit (și dorește) despărțirea de Spania, Scoția are tendințe centrifuge, un partid francez se definește anti-european; și încă. Primejdia e ca o birocrație suprastatală să alunece într-o politică grăbită, netransparentă și cu mai multe unități de măsură, astfel

încât unele state-membre să se pretindă mai egale decât celelalte! Pe de altă parte, ar fi o eroare să nu se accepte că naționalismul e un fenomen natural, cu rădăcini adânci în Istorie. Naționalismul este detestabil în manifestările sale exclusiviste și hegemonice; dar rolul său în configurarea lumii contemporane este viu în memoria oamenilor și statelor.

Întrebarea esențială a acestei încercări privește imaginea lui Eminescu în evaluările prezentului și ale viitorului. La acest aspect s-a gândit și un istoric profesionist, Lucian Boia; la capătul unei investigații specifice, a publicat cartea „**Mihai Eminescu românul absolut – Face-re și desfacerea unui mit**” (Humanitas, 2015)

Vorba „mit” definește o poveste care vizează fabulosul, legendarul, fantasticul. Din mit descind zeii. Pentru oamenii ridicați pe un soclu înalt, cuvântul potrivit și utilizat e acela de „cult”, dintr-o familie cu „venerație”.

Se pot identifica, de-a lungul Istoriei, anumite alegeri în privința cultului persoanelor. Cei dintâi venerați par să fi fost conducători de state, totodată militari eminenți, de la faraoni la Alexandru și Cezar și până la Napoleon. Un alt șir e cel al întemeietorilor de religii, de la Lao-tzi și Buddha, până la Mahomed. Târziu, pe măsura evoluției lumii, a venit rândul artelor și literaturii să ridice pedestale. Nu spunea Hose Ortega y Gasset că, în secolul romantismului, de la Poezie și de la Muzică „*se aștepta nici mai mult nici mai puțin decât mântuirea neamului omenesc*”? Cîlturile pentru Dante, Shakespeare, Goethe sunt vii și azi. Ultima categorie care a înălțat cîlturi a fost aceea a oamenilor de știință: întâi pentru Newton (al cărui compas, în viziunea lui Voltaire (!), „măsura” Universul; mai târziu, pentru Einstein (un cult disproporționat, dacă luăm în seamă inconsecvențele în aprecierea consecințelor propriei Teorii ori ostilitatea arătată mecanicii cuantice; și laudele pentru idei care-i sunt atribuite, dar la care nu s-a gândit defel).

Am făcut această expunere ca să nu mai intrăm în fibri-lație când vorbim despre lucruri ce se întâmplă firesc, în toată lumea. Fără să mai fac inventarer de imposturi, de culturi impuse cu sila, de culturi veninoase.

La noi, cultul pentru Eminescu a apărut târziu, ceea ce arată că reprezentăm o cultură încă în afirmare, lipsită de personalități cu notorietate extinsă. S-a întâmplat așa cum prevenise poetul: „*orice politică practică nu poate lucra decât cu elementele care-i sunt date, iar nu cu cele pe care și le închipuiește că le-ar avea...*”

La ridicarea unui cult pentru Eminescu au fost prezente și active spiritele mari ale națiunii. Iorga a fost cel care a înțeles că Eminescu „*i-a fost (națiunii) și altceva decât cel mai mare poet*”. Și tot el a văzut în Eminescu „*expresia integrală a sufletului românesc*”. Alte formulări sunt, în fond, variante: Simion Mehedinți: „*Eminescu este astăzi educatorul neamului românesc...* E unitatea de măsură a tuturor valorilor noastre ca națiune”; Petre Țuțea: „*Eminescu este românul absolut!*” În spațiul literaturii,

pentru Arghezi, Eminescu este „**sfântul preacurat al versului românesc**”.

În contrast, detractorii citați de Lucian Boia sunt persoane de calibrul cultural mărunț. Istoricul pomenește pe mulți oarecare, luați în seamă doar pentru că atacă prestigiul poetului ori publicistului Eminescu sau pentru că vrea să-și întemeieze teoria pe spusele lor. (Poate că un precedent ar fi „**Istoria**” lui Călinescu; iconografia capitolului dedicat lui Eminescu adună patru fotografii ale unor adversari ai poetului, niște anonimi astăzi și, poate, și atunci; alte patru reprezintă înși care au trecut meteoric prin viața lui; cinci fotografii sunt ale lui Avram Iancu și doar o singură imagine a lui Eminescu! Criticul va fi țintit o semnificație, dar mesajul rămâne obscur.)

Un aspect de mare însemnătate al prețuirii pentru Eminescu nu e încă lămurit atât de categoric pe cât s-ar cuveni. Sechestrarea statutului și ideilor sale de către legionari și mai apoi de către comunismul naționalist, nu poate fi în nici un chip imputată poetului. Ca, de altfel, trebuie s-o spunem, **nici măcar ridicarea sa pe soclul unui cult!!** Conștient de valoarea lui literară, dar ostil oricăror laude deșarte, Eminescu le-a spus răspicat contemporanilor și viitorilor săi: „*Nu-mi trebuie flamuri!*”

Profetul mutației valorilor a fost, la noi, Eugen Lovinescu. Iar el a privit fenomenul în chip nuanțat: „*Prin*

mutația valorilor nu trebuie totuși să înțelegem că se realizează și un progres” pentru că „*operele nu sunt comparabile decât în sânul aceleiași conținut și, fiind vorba de artă, în sânul aceleiași formule estetice.*” Mutația valorilor înseamnă că „*expresia poetică de azi nu mai e cea de mâine*”; „*întreaga valoare, imensă, ce iese din expresie, s-a decolorat sau s-a pulverizat și pierdut.*”

Teoria lovinesciană se deduce, simplu, din faptul general că, în Univers, **toate** sunt procese în mișcare. Înaintea criticului și înaintea altora, Eminescu înțelesese sensul permanentei prefaceri și exprima liric: „*Când unul trece, altul vine/ În astă lume a-l urma*” ori „*Ce e val ca valul trece*”. Nu ai ce să-i spui despre mutația valorilor celui care are convingerea, nestrămutată, că „*Vecinică trecere – /Asta e tot...!*”

La scara noastră, lumea în care Eminescu era „*expresia integrală a sufletului românesc*” lunecă firesc într-un trecut al memoriei și al istoriei. În lumea de azi, metafizica unui buchet de creații ale marelui poet este încă atât de vie încât să ne răscolească simțirea.

În universul eminescian, Selene era „stăpâna mării” ori scânteia „ca o vatră de jăratic”. Pentru noi, Luna e un satelit sterp, de pe suprafața căruia niște astronauți au adus pe Pământ câteva kilograme de pietre.

Mihai GĂLĂȚANU

Mai potoliți-l pe Eminescu*

1.

Mai potoliți-l pe Eminescu
dați-i un hap
un pișcot otrăvit
cum se dau la acei ciini de pripas
care se prădesc prea mult
ciini vagabonzi
care mușcă
din noaptea adormită a speciei

Mai potoliți-l pe Eminescu
duceți-l la secție

arestați-l
la ecarisaj cu el
ba nu injectați-l mai bine
să nu mai poată scrie
tot ce-a scris
toată lumea ar răsufla ușurată
dacă în sfârșit ar muri
în sfârșit și-ar da obștescul sfârșit
l-am duce la bellu
l-am băga
bucuroși
în manualele de literatură
unde ar fi meritat de mult să fie
dacă ar fi avut înțelepciune
să moară la timp
dar asta nu se întâmplă la nici
unul dintre poeții noștri
poate cel mult la labiș
unde, recunosc, l-am ajutat
și noi puțin,
i-am dat un brînci existențial
un mic ghes metafizic
dar să ne amintim totuși
în general ei, ăștia, au nesăbuița
să moară chiar atunci când îi apucă
adică tîrziu
adică între foarte tîrziu și prea tîrziu
sînt rezistenți. sînt chiar foarte

rezistenți
bunăoară arghezi
a preferat să vîndă cireșe
la mărtișor
în loc să se euthanasieze singur
ar fi avut noblețe dac-o făcea

lui nichita stănescu a trebuit
să-i dăm ceva ciroză
din ciroza noastră
să ne rupem, cum s-ar zice,
ciroza de la gură

dar, în general, acești...
cum să le spunem
poeți
nici nu știu cum
să îi categorisesc mai bine
nu au simțul măsurii
sînt și recalitrânți pe deasupra
cam așa cam ca și cezar ivănescu
dacă nu chiar și mai incomozi
dacă nu chiar
de-a dreptul
insuportabili

2.

Mai potoliți-l pe Eminescu
faceți tot ce trebuie

pentru asta
puneți-l
în cele mai elegante
cămăși de forță
cu gulerul călcat
proaspăt
apretate
scrobite
încît să stea
cît mai drepte pe el

întreprindeți tot ce trebuie întreprins
nu precupețiți nimic
ca să îl aducem înapoi
în sanatoriu
aici la noi
unde o sobiță duduie întot-
deauna pentru el
ca o inimă fierbinte
ca un crematoriu
la auschwitz ori birkenau

aici se va găsi în fiecare clipă unul
în stare să-i dea cu piatra în cap
să împlinească scripturile

Mai potoliți-l pe Eminescu
închideți-i gura
puneți-i mîinile pe piept
cu care scria
cu care încă mai scrie
puneți-i
eventual
mîinile noastre
în locul mîinilor lui

Mai potoliți-l pe Eminescu
dați-i un sedativ puternic
să nu mai scrie
așa de frumos
așa de razant atît de nemernic

Mai potoliți-l pe Eminescu
nu știm ce l-a apucat
tocmai acum
da' e așa ca un ciine turbat
de parcă în gazetăria asta
ar fi fost sufletul lui
tot sufletul lui

de parcă
în scris și-ar vărsa
toată inima lui
în locul fierii

el scrie cu toate secretele lui

pe toți pereții
de parcă ar crăpa,
așa, deodată,
rînza în el
la minut

scrie cu gîfîituri
gîrîie
scrie cu din ce în ce
mai mult sînge
cu tot mai multe răni,
adunate pe picioare.

Potoliți-l pe Eminescu.
Unde scrie el, doare.

Opera – și viața

Opera mea,
despre care
atît de mulți
vorbesc,
mai ales în chip critic,
este viața mea
de fiecare zi.

În fiecare zi
trăiesc un text,
numai cîte un text,
pe rînd,

trăiesc fragmente
dintr-o carte.

Numai cîte o literă.

Și, la urmă,
numai la urmă,
atunci, abia
atunci
se unifică *totul*,
avem,
în sfîrșit,
un sfîrșit.

Ediția mea/ sau a noastră,
nici nu știu cum să spun
mai bine
ediția definitivă
de lux
legată în piele
și-n cîte în lună
și-n stele.

Despre gloria poetului Mihai Eminescu

Gloria lui Mihai Eminescu
sînt plopilor.

Gloria lui Mihai Eminescu sînt
femeile cu părul bălai.

Toate aceste clișee
formează o glorie.

Toată gloria lui Mihai Eminescu
încapă
într-o ladă de lemn
prăfuită,
undeva
pe la Academie.

Gloria lui Mihai Eminescu
este formată
din toate femeile
pe care le-a iubit.

Și scrisorile
lor.
De dragoste.
Care, adesea,
formează o operă.
Și pot îmbogăți pe cineva.

Șuvițele de păr bălai
din capul femeilor
cu păr bălai
acum sau never
s-au pierdut. Ce-ți doresc
io ție, dulce chip de lut?

Nici nu mai știi
ce să crezi
despre gloria poetului.

Gloria e o candelă care
încă mai pîlpîie
încă mai arde,
cumva,
cît de cît,
la mormînt. Din mai multe
bucăți. Din
capete de lumînare. Din cînd
în cînd.

* Din cartea *Intravenos*, în curs
de apariție la Editura Vinea.

Îngeri la Ipotești

Motto:

„Noi suntem doar îngeri cu o singură aripă, nu putem zbura decât îmbrățișați.” (Luciano DeCrescenzo)

Despre Ipotești se știe că e locul copilăriei lui Mihai Eminescu, e locul iubirilor adolescenței eminesciene și al bucuriilor și întristărilor trăite de membrii familiei Eminovici. Se mai știe, de asemenea, că e satul cu două biserici. Una a aparținut familiei poetului, fiind cumpărată de tatăl lui Eminescu, căminarul Gheorghe Eminovici, cu 250 de galbeni din zestrea soției sale, Raluca. A doua biserică, alăturată, a fost ridicată în memoria lui Mihai Eminescu, din bani adunați prin colectă publică, la inițiativa lui Nicolae Iorga și Cezar Petrescu, lucrându-se la ea vreme de 10 ani, între 1929 – 1939.

Intenția acestui text nu este aceea de a prezenta cele două biserici ipoteștene, ci de a aduce în fața cititorului, doi pictori botoșăneni, uniți peste vreme, după 80 de ani, prin calitatea lor de „creatori” de ÎNGERI LA IPOTEȘTI: **Petru Remus Troteanu**, cel care se va remarca în perioada interbelică printr-o importantă activitate și în zona picturii bisericești și **Liviu Șoptelea** – un artist vizual contemporan bine ancorat în modernismul artei.

Petru Remus Troteanu, născut în 16 mai 1885 la Stânțești, actuala comună Mihai Eminescu, absolvă în 1909 Școala de Arte Arte Frumoase din București, debutează în 1911 la Saloanele Oficiale și în 1912 la Tinerimea Artistică, ia premiul I. A fost profesor la Academia de arte Frumoase de la Iași și bun prieten cu Tonitza, care l-a și influențat în unele privințe. S-a remarcat ca peisagist.

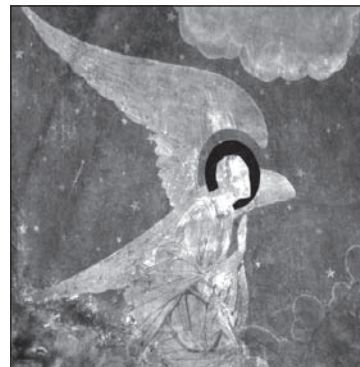
Așa cum menționa fostul manager al Muzeului Județean Botoșani, criticul de artă Lucica Pârvan: „Despre Petru Remus Troteanu se știu foarte puține lucruri, cele mai multe consemnate în publicația apărută în 1979 la Botoșani: „Petru Remus Troteanu” (format 20x17 cm), autori Maria Bucătaru și Constantin Doroftei; tipărit la Intreprinderea Poligrafică Bacău în condiții nu dintre cele mai bune.

Autorilor le-au fost puse la dispoziție autobiografia pictorului, date și scrisori aflate în proprietatea nepoatei acestuia, Sanda Ștefănescu-Cocea, precum și cataloage de expoziții.”¹

Între 1922 și 1948 deschide mai multe expoziții personale, participă la Saloane, la expozițiile Tinerimii Artistice și la expoziții de grup.

Petru Remus Troteanu a pictat, singur sau alături de studenții săi: Biserica Armeană din București (1914), bisericile din Cujeșdin (1934) și Stejarul (1935) – Neamț, Schitul Boureni – Iași (1937-1938).

În județul Botoșani, artistul va picta biserica din Stânca-Ștefănești (1933), iar în anul 1939, va proiecta și executa, pictura bisericii de la Ipotești (actuala comună Mihai Eminescu, n.a.) împreună cu Veronica Constantinescu, cea despre care se zice că ar fi fost inspiratoarea figurilor îngerești.²

Fotografii din Biserica Ipotești
(www.eminescuipotesti.ro/premustroteanu.htm)

Aureolele sfinților din biserica ipoteșteană au fost pictate în negru, lucru mai puțin întâlnit în iconografia bisericească, semnificând fără îndoială doliul pentru moartea prematură a poetului. având în vedere că biserica a fost ridicată după moartea acestuia. „Sfinții poartă doliu pentru Eminescu. Așa au fost concepuți. Aici, la Ipotești, după moartea poetului, până și mucenicii și tot cosmosul întruchipat aici poartă doliu, pentru destinul tragic al lui Eminescu”, spunea eminescologul Valentin Coșereanu, fost director și cercetător la Memorialul Ipotești. De altfel, în pictură, pe peretele votiv dintre pronaos și naos, alături de sfinții îmbrăcați în haine cernite, a fost pictat și un tânăr cu chipul poetului Mihai Eminescu.

Deși biserică cu destinație unică în țară – în memoria unui poet – și purtătoare a unui picturi murale cu mesaj aparte, lăcașul de cult de la Ipotești nu a fost înscris în Lista monumentelor istorice, precum celelalte obiective din cadrul Memorialului Ipotești – Centrul Național de

¹ luceafarul.net/petru-remus-troteanu-un-pictor-uitat

² Albumul *Expoziție retrospectivă Petru Remus Troteanu*, Muzeul Județean Botoșani, 1979.

Studii „Mihai Eminescu”. Astfel, aflată în administrarea comunei și a parohiei Ipotești, biserica a intrat în toamna lui 2017 în reparații, necesare de altfel, dar care au condus – din nepăsare, nepricepere, necunoaștere și neînțelegere crasă a ceea ce înseamnă valoare și simbol – și la distrugerea frescei care ani la rând a atras atenția specialiștilor, dar, mai ales, a stârnit interesul miilor de vizitatori ai instituției muzeale.

„Model” pentru îngerii dispăruți, **Veronica Constantinescu** s-a născut la Trușești-Botoșani, în 25 ianuarie 1912 și a absolvit în 1936 Academia de Arte Frumoase din Iași. În 1940 aceasta se va călugări, la Mănăstirea Văratec, unde organizase o școală de pictură pentru călugărițe, iar din 1950 a fost numită stareța Mănăstirii Agapia și directoare a primului Seminar de Maici din România de la aceeași mănăstire. În 1960 a fost îndepărtată din stăreție și din mănăstire în urma măsurilor ce vizau scoaterea din rândul clerului a persoanelor „indezirabile”. Pictorița va continua să lucreze, abordând cele mai variate teme: peisaje, naturi statice, flori, portrete, la Târgu Neamț și Humulești. Aici va picta biserica, la renovarea acesteia în anii 1960. De asemenea, va picta icoane și cruci și va participa la renovări ale picturii murale la diferite biserici. S-a stins din viață la 16 mai 2004, fiind înmormântată în cimitirul Mănăstirii Agapia.³

Cum nimic nu este întâmplător pe lumea asta, peste 8 decenii de la sfîrșirea bisericii lui Eminescu, în 15 ianuarie 2019, artistul **Liviu Șoptelea** își deschidea la Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu” expoziția de pictură cu denumirea „Îngeri la Ipotești”.

Născut în 24 ianuarie 1966, la Botoșani, Liviu Șoptelea este licențiat în arte vizuale al Facultății de arte – Pedagogia Artelor Plastice și Decorative la Universitatea „Ovidius” Constanța și are un masterat în conservarea și restaurarea operei de artă la Universitatea de arte „George Enescu”, Iași.

Actualmente, conservator opere de artă, la Secția de Artă a Muzeului Județean Botoșani – Galeria de Artă „Ștefan Luchian”, Liviu Șoptelea îmbină armonios activitatea

de păstrător al creațiilor artistice ale colegilor de breaslă din diverse vremi, cu tot ceea ce implică viața de artist: muncă asiduă, participarea în tabere și la diverse expoziții în țară și străinătate.

Activitatea sa artistică, începută din 1983, a fost răsplătită în timp cu diverse premii, precum: „Teiul de argint”, Botoșani, 2017; „Gratitude” – The Small Monmartre of Bitola, Macedonia, 1999; Mențiune specială la concursul de artă plastică „Artur Verona”, Dorohoi, 1992; Premiul special al juriului – expoziția „Atelier 89” Botoșani, 1989; Premiul I la Concursul republican de artă plastică, 1983, 1985.

Artistul a participat cu lucrări, realizate în variate tehnici și pe diverse tematici, la numeroase expoziții de grup: „100 de artiști pentru România”, Palatul Parlamentului, București, 2018; „Desenul post-Brâncuși”, Tg. Jiu, 2016, 2017, 2018; „Saloanele Moldovei”, Bacău – Chișinău, 2016, 2017, 2018, 2019; Bienala „Ion Andreescu”, Buzău, 2014, 2016; „Fabricat în România”, Iași, 2015, 2016; „Valul grecesc”, Muzeul Militar Național București, martie 2014; Festivalul internațional A.R.T.E., Iași, februarie 2014; Expoziția internațională „Eminesciana”, Iași, ianuarie 2014; Expoziția națională „Roșia Montană”, București, 2014; 4 expoziții „Balcic” – Artiștii fără frontieră, București, Călărași, Silistra, Ruse, 2012, 2013; Salonul Național de Arte Vizuale „Interferențe” Botoșani, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2016, 2017, 2018.

A deschis, de asemenea, numeroasele expoziții personale, atent și migălos lucrate, de pictură, gravură ori instalații pe variate tematici, în țară și străinătate: Memorialul Ipotești – Sala „Horia Bernea” – „Îngeri la Ipotești”, 2019; Galeria Armas 51 – Toledo, Spania – „Angelos Urbanos”, 2018; Centrul Cultural pentru UNESCO „Nicolae Bălcescu”, București – „Printre îngeri”, 2017; Galeria Ellite Art București – „Îngeri urbani-Îngerarium”, 2016; Pictură & instalație „Poezia semnelor”, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, martie 2014; Gravură – „Erotica”, Prăvălia cu cărți, Constanța, octombrie 2011; Artă plastică, City Gallery Suceava, august 2009; Pictură „Liviu Șoptelea '40””, Botoșani, iulie 2017; Pictură & gravură „Repetând bronzul tăcerii”, Universitatea „Spiru Haret” Brașov, august 2005.

Îngerii lui Liviu Șoptelea s-au „născut” în 2014, au călătorit la București și la Toledo, în Spania și și-au găsit loc de reculegere în Sala de expoziții „Horia Bernea” a Memorialului Ipotești. Prin ultima tematică abordată și, mai ales, prin recenta sa „personală” – „Îngeri la Ipotești” Liviu Șoptelea a surprins într-o viziune modernă simbolistica îngerilor, apropiindu-i cât de mult i-a fost posibil de nivelul de înțelegere al fiecăruia dintre noi. Așa cum însuși artistul spunea într-un interviu, „*pânza este calea îngerilor și jos și sus*”, iar expoziția ipoteșteană dovedește cu prisosință că arta este calea de a înnobila oamenii și de a-i face să creadă în îngeri.

Doi artiști: Petru Remus Troteanu și Liviu Șoptelea, 80 de ani, Ipotești. Îngeri pe zid, îngeri pe simeze. Îngeri pentru Eminescu. În suflet. Și artă!

³ ro.wikipedia.org/wiki/Veronica_Constantinescu; ziarulumin.ro/maica-veronica-constantinescu-stareta-de-la-agapia-9004.html

Yves Bonnefoy

Poet, dar și traducător al lui Shakespeare, Yeats, Keats, Petrarca, Leopardi, autor a zeci de eseuri, profesor de poezie la College de France, apropiat de suprarealiști în tinerețe, Yves Bonnefoy s-a născut la Tours într-o familie modestă la 24 iunie 1923 și a murit la Paris la 1 iulie 2016.

A fost adesea citat pentru Premiul Nobel pentru literatură și a fost primul francez distins cu Premiul Franz Kafka. De asemenea, a primit premiul Academiei Franceze în 1981 și Premiul Goncourt pentru poezie, pentru ansamblul operei sale, în 1987. Este doctor honoris causa al unor universități din Franța și Europa.

Opera sa a fost difuzată la nivel mondial. Dorința de a aprofunda filozofia, de a crea punți subterane între arta poeziei și filozofie, de a se apropia de artele vizuale, de muzică, și, nu în cele din urmă, permanenta interogație asupra limbajului, au marcat în mod fundamental traseul său intelectual.

Yves Bonnefoy este considerat cel mai important poet francez de după cel de-al Doilea Război Mondial.

Prezentare și traducere Cătălina FRÂNCU

Yves BONNEFOY

Salamandra

Surprinsă salamandra se-oprește
Și mimează moartea.

Acesta este primul pas al conștiinței în piatră.
Cel mai pur mit.

Un incendiu imens traversat, care spirit este.

Salamandra era la jumătatea
Peretelui. În lumina ferestrelor noastre.

Privirea-i nu era decât piatră.

Dar îi vedeam inima bătându-i veșnic.

O, complicele meu, gândul meu, alegorie

A tot ce-i pur,

Cât iubesc pe cel ce se strânge în tăcerea-i
Singura forță a bucuriei.

Cât iubesc pe cel în armonie cu stelele
prin inertia masă a întregului trup.

Cât iubesc pe cel ce-și așteaptă ceasul victoriei,
Și răsufletu-și ține și se ține la sol.

O piatră

Trăiau în vremea când cuvintele erau sărace,

Nu mai vibra înțeles în înfrântele ritmuri,

Fumul creștea, învăluind flacăra,

Se temeau că bucuria nu-i va surprinde.

Dormeau. Era în primejdie lumea.

Le treceau prin somn amintirile

Ca bărci în ceață, care-și nălțau

Focurile, înainte pe râu în sus de-a pleca.

S-au trezit. Dar iarba e neagră deja.

Umbrele le sunt pâine, și vânt le e apa.

Tăcerea, inelul necunoașterii lor,

Un braț de noapte tot focul lor pe pământ.

Măinile noastre în apă

Noi răscolim apa asta. Măinile noastre se caută,

Se-ating uneori, forme distruse.

Mai jos, e-un curent, cel al nevăzutului,

Alți copaci, alte lumini, alte vise.

Și vezi, acolo-s chiar alte culori.
Răstrângerea înnoiește roșul.
Era oare o ziua de vară, nu, furtuna e cea
Care va „schimba cerul“, și până diseară.

În limbaj ne-am aruncat mâinile,
Luară cuvinte pe care noi nu știurăm
A le mânui, ele doar dorințe fiindu-ne.
Îmbătrânirăm. Apa asta, nădejdea noastră.
Ști-vor alții să caute mult mai adânc
Un cer nou, un nou pământ.

Lumina, schimbată

Nu ne mai vedem în aceeași lumină,
Ochii nu ne mai sunt aceiași, nici mâinile.
Mai aproape-i copacul, mai vie-i vocea izvoarelor,
Pașii noștri pătrund mai adânc, printre morți.

Doamne, care nu ești, pune-ne mâna pe umăr,
Apasă-ne trupul cu greutatea întoarcerii tale,
Unește-ne până la capăt sufletele cu stelele,
Cu pădurile, cu strigătul păsării, cu umbrele, zilele

Pleacă din noi așa cum se rupe un fruct,
Din tine scoate-ne. Dezvăluie-ne
Sensul misterios a ceea ce este doar simplu
Și-n cuvinte fără iubire-ar cădea fără foc.

Îți ofer acest vers...

Îți ofer acest vers, nu fiindcă numele tău
Ar putea înflori cândva în pământ sărac,
Ci spre-a încerca a ne aminti,
Florile tăiate-s acelea care dau sens.
Spun unii, pierduți în visele lor, „o floare“,
Dar nu știu că-s cuvintele cele ce taie,
Când cred c-o desemnează numind-o,
Transmutând orice floare-în idee de floare.

Tăiată floarea reală se face metaforă,
Seva asta ce curge e timpul
Ce reușește să se desprindă de visu-i.

Aceluia ce-i vrea, uneori, vizita trebuie
Să-i placă că doar o oră are buchetul,
Splendoarea-i ofrandă doar cu-acest preț.

Aceeași voce, mereu

Sunt ca pâinea pe care-o vei frânge.
Ca focul ce-l vei aprinde, ca apa limpede
Care în țara morților te va însoți.

Ca spuma
Ce ți-a hrănit lumina și portul.

Ca pasărea serii, când țărături atinge,
Ca vântul serii deodată mai aspru, mai
Rece.

Poezie azeră contemporană

Salim Babullaoglu

O adevărată revelație pentru publicul iubitor de poezie a constituit-o prezența pe podiumul de recitaluri poetice, la cea de VI-a ediție a Festivalului Internațional „Poezia la Iași”, organizat de Casa de Cultură „Mihai Ursachi” a municipiului Iași și Uniunea Scriitorilor din România, a poetului Salim Babullaoglu din Azerbaidjan.

Deținător a mai multor premii naționale și internaționale (Premiul internațional Rasul Rzi, Premiul Arte din Serbia, Pana de Aur din Kirghizia), Salim Babullaoglu este membru al PEN – centrului de la Bișkek și președinte al Centrului de traduceri și relații literare în cadrul Uniunii Scriitorilor din Azerbaidjan (N. SAVA)

Salim BABULLAOGU

AUGUST

1.

Încă nu s-a întunecat.

Pe fața de masă cerească luna-i

ca o felie de pepene galben

ce se mărește reflectându-se în mare.

Și acest ospăț îi copleșește pe cei grăbiți de la plajă,
provocându-le foame.

Valurile fără sfârșit vuiesc, clopotesc,
le insuflă ceva nicipurilor de pe litoral,
umplu cu apă urmele de-a lungul țărmului,
apoi le spală pînă le reduc la nimic.

Marea începe sau se termină aici?

De unde să știe un muritor de rînd acest lucru?

2.

Încă nu s-a întunecat.

E luntrea care a acostat acum la țărm
precum un pantof Tepeqoz.

Pe mal se văd clădirile înalte, ca și cum alți giganți
au ingenuncheat în fața acestui ciclop.

Copiii pescarilor, jucîndu-se pe țărm,
modelează peștii din nisip, fac și o mare nouă.

Așa ceva, la mare, doar copiii pot să facă.

În afară de cuvînt

în lumea asta toate-s trecătoare.

Dar și cuvîntul, ce nenoroc,
se pierde veșnic în tăcere.

3.

Încă nu s-a întunecat.

Stîrvul unui câine lovit de mașină stă aruncat
pe marginea drumului

ca un lucru căzut din rucsacul morții.

Tăcerea vorbește cu propria-i durată
despre veșnicia cuvintelor care ne-așteaptă.

Drumul se întinde – pentru că el nu se termină
niciodată,

drumețul, venind de la mare, tace

atît el, în jurul căruia nu-i nici o suflare,

cît și ceilalți ar trebui, de fapt, să înțeleagă

că ei i-au pierdut nu pe cei din jur, ci pe ei înșiși,

fiindcă de la singurătate și pînă la neființă

e doar un singur pas.

4.

Încă nu s-a întunecat.

Femeia care merge împotriva vîntului

doar lui îi permite să-i răvășească și să-i pieptene
părul,

în schimb, ca un ghem care se desface

ea lasă o aromă în urmă.

Respirația care miroase a mare te duce la păcat.

Undeva plînge un copil.

Nu plînge, ci cîntă cu vocea-i sonoră

o tristețe uitată de cei adulți.

Cine va pune această tristețe pe note?

De unde să știe acest lucru un muritor de rînd?

5.

Încă nu s-a întunecat.

Platanii străpung cu lăncile cerurile,

ei, se pare, ne dau un semn

despre noțiuni mai rafinate.

Din punctul lor de vedere se poate trăi toată viața
și cu un singur picior

și, la o adică, tot pămîntul este o margine de abis.

Un oarecare chel cu țigara-ntre dinți

se întoarce acasă ca o locomotivă veche-n depou.

Și inelele de fum semnifică în aer numărul celor
care îl așteaptă.

Deși cu siguranță se va întîlni

cu cel ce i se aseamănă în oglindă.

(În românește, de Nicolae SPĂTARU)

Conferința Internațională „Lucian Blaga – creație, cultură, universalitate”

Luna mai, tradițional, este sub semnul creației lui Lucian Blaga, fiind luna în care s-a născut (la 09.05.1895) și când s-a dus în eternitate (la 06.05.1961). În acest an conferențiarul universitar Victoria Fonari, doctor în filologie, a avut oportunitatea de a fi invitată la Conferința Internațională „Lucian Blaga – creație, cultură, universalitate”, organizată de Uniunea „Lucian Blaga” a Scriitorilor și Artiștilor Plastici din Spania (ULBSARS) în colaborare cu Universitatea din Alcalá. Respectiv evenimentul s-a desfășurat la 24 mai 2019 în Sala 3M a Rectoratului Universității din Alcalá, Spania. Universitatea se află în orașul unde s-a născut scriitorul care a schimbat lumea – Miguel de Cervantes.

Moderatorul Ovidiu Constantin Cornilă, președintele ULBSARS, a specificat că este prima conferință de această amploare în Spania, eveniment care se dorește a fi o tradiție,

la care au participat: profesorul universitar, doctor Eugeniu Nistor, Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș, cu tema *Sistemul filosofic din „Trilogia culturii”*; poetul Adrian Popescu, director al Revistei „Steaua”, Cluj, s-a axat asupra biografiei lui Lucian Blaga, vizând rolul orașului Cluj; doctor conferențiar Victoria Fonari, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, a valorificat tema: *Gândirea mitică în creația blagiană*; scriitoarea și jurnalistă Veronica Balaj, Timișoara, s-a împărtășit cu experiența interviurilor cu vecinii poetului, pe care le-a realizat în satul natal al lui Blaga.

În sala au fost profesori spanioli, cunoscători de limbă română, preoți români din cadrul diasporei române în Spania, poeți, sculptori, muzicieni, cântăreți, studenți – oameni îndrăgostiți de creația lui Lucian Blaga.

Victoria FONARI

Lucian Blaga în fața Sfinxului

Filosoful Lucian Blaga și-a structurat viziunea despre gândirea mitică într-o corelație cu gândirea magică. În *Trilogia valorii* este elucidat raportul dintre magic și mitic, care devine unul fundamental. De fapt obiectivul central nu este gândirea mitică, aceasta devine o cale pentru a putea identifica magicul. Totuși raportul dintre mitic și magic este investigat în mai multe exemple, unde se observă cum în unele cazuri prevalează miticul, în altele magicul. Ceea ce înseamnă că pentru Lucian Blaga magicul nu este indisolubil de mitic. Respectiv această cercetare începe similar cu un dialog presupus ce vizează spațiul culturii: „Magicul este socotit un atribut al miticului în general. Față de cei care cred că între gândirea magică și gândirea mitică

se declară o relație ca de la „caz” la „tip” sau ca la „predicat” la „subiect”, se va lămuri aici, încetul cu încetul, că distincția e de natură calitativă”.

Argumentele savantului denotă tendința carcerării în care teza are dreptul să fie viabilă numai dacă sunt exemple în favoarea acesteia. Șirul demonstrației în baza mitului despre Cronos din mitologia elină, a legendei Inorogului din

folclor românesc, a parabolei din tribul Bororo, relevă că argumentele sunt căutate într-un areal cultural vast.

Din această optică filosoful Lucian Blaga a distins mitul astfel: „Mitul e încercarea de a revela un mister cu mijloace de imaginație. Mitul convertește misterul existenței, dacă nu adecvat, totuși în chip pozitiv, prin figuri care satisfac prin ele însele”.

Respectiv ducându-și firul cercetării în valorificarea acestui raport Lucian Blaga deduce: „Gândirea mitică, în cele mai multe din produsele sau plăsmuirile sale, conține și un coeficient magic. Acest coeficient e variabil, purtând uneori să fie egal cu zero”. Referindu-se la mai multe culturi, suntem interesați să revelăm opinia lui Lucian Blaga cu privire la mitologia greacă: „... după o simplă impresie, e permisă bunăoară afirmația că gândirea mitică greacă se caracterizează printr-un coeficient magic mai puțin accentuat decât gândirea mitică egipteană sau chineză”.

Cercetând conceptele lui Lucian Blaga exegeții F. Diaconu și M. Diaconu structurează următoarea definiție a gândirii mitice în *Dicționar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga*: „Este o variantă mixtă între gândirea abstractă și creația mitică. Gândirea mitică presupune și planul abstracției și ceva din creația mitică; ea nu realizează mitul ca personificare, dar nici nu se oprește la ideea abstractă. Gândirea mitică lucrează cu plăsmuiri concrete, dar nu atât de concrete ca mitul, însă mult mai intuitive decât în cazul gândirii abstracte”. În această definiție se face o corelare dintre modul de a gândi mitic cu cel de a gândi abstract. Lucian Blaga are o predilecție de a asculta ce-i *spun* cuvintele. Cuvintele apar în imagini arhetipale, în marja istorică și ontologică a sensului, pentru a găsi traseul spre matricea cuvântului sau a imaginii care denotă misterul.

În predilecția sa pentru filosofia greacă Lucian Blaga dezvăluie atitudinea grecului față de haos și față de vid: „De fapt, spiritul grec gândește în chip preponderent în „volum” și în „plinuri”, ocolind pe cât cu putință „dezmarginitul” și „golurile”. Din șirul înțelepților elini îl selectează pe Parmenide pentru a explica raportul dintre existență și non-existență: „Golul” este la Parmenide egal cu non-existența. (...) Parmenide imaginează, în cele din urmă, existența ca o sferă, omogenă în sine și *plină*. (...) Plinul există, golul nu există”. Asistăm la trecerea de la gândirea mitică la cea filosofică. Explicarea fenomenelor se realizează prin imagini concrete. Existența, care este o noțiune abstractă, se identifică cu plinul. Volumul permite de a percepe noțiunea cu un conținut ce ar putea fi măsurabil, este percepută printr-o cantitate indefinită la nivel intuitiv.

Lucian Blaga a fost scriitorul care a sensibilizat tăcerea. Cuvântul rostit își schimbă conotațiile încadrate în optica tăcerii. Tăcerea în creația sa este strigăt, mister, transcendță, amintire, natură, univers.

Tăcerea este un atribut al singurătății, al izolării, dar și o modalitate de a percepe esența identității umane, văzută singular și general, prin condițiile date și prin posibilitățile libertății alegerii. Tăcerea în creația lui Lucian Blaga

se coagulează cu imaginea sfinxului, cu gorunul, cu nocturnul, cu lumina lunii, cu mormintele. (Deși în semiotica tăcerii este reprezentată prin trandafir, fiind simbolul tainelor).

Sfinxul are o gamă largă de interpretare, în dependență de culturile de unde parvine imaginea. Culturile i-au dat diverse conotații, dar una comună constă în mister. Sonetul *Oedip în fața sfinxului* selectează fragmentul care i-a atras pe mulți pictori și sculptori (printre care **Gustave Moreau** (1826-1898) *Oedipe et le Sphinx*, 1864; **Jean-Auguste-Dominique Ingres**, *Oedipe explique l'énigme du Sphinx*, 1808, huile sur toile, 189 x 144 cm (musée du Louvre, Paris); **François-Léon Sicard**, *Oedipe et le Sphinx*, 1903, sculpture (bronze et marbre), 80,5 x 30 x 34 cm (musée d'Orsay, Paris); **Giorgio de Chirico**, *Oedipe et le Sphinx*, 1968, peinture, 90 x 70 cm (fondation de Chirico, Rome, Italie). Una din cele mai vechi reprezentări este o vază neagră din 440, î.Ch. care implică 3 personaje: fiind amplasate astfel: Hermes, Sfinxul, așezat pe o coloană dorică, și Oedip.

Coloana dorică a fost interpretată de arhitectorul roman Marcus Vitruvius Pollio (90 î. C.-20 î. C.) ca una ce simbolizează bărbatul. În acest sens este echilibrul dintre masculin și feminin. Ipostaza de a poziționa Sfinxul, un monstru feminin pe coloană, după opinia noastră arată superioritatea, sacralitatea, forța. Coloana nu este doar un element arhitectonic, este un element primordial al templelor. Iar grecii mergeau în temple cu întrebări, incertitudini, probleme. Astfel templul constituie contractul dintre muritor și zeitate. Oedip este omul care este sfâșiat de întrebări, dar este și eroul inteligent care răspunde / corecpond cu cerințele sfinxului. În cultura greacă sfinxul este monstrul de genul feminin, similar cu Gorgona, cu Sirenele, cu Himera. Unii cercetători consideră supremația acestor entități. O opinie în acest sens este a lui Aurore Petrelli care explică semnificația monștrilor, făcând o corelație dintre fricile omului în planul existențial dar cu care trebuie să conviețuească. Aceste frici acced la un timp ce nu se supune morții.

Sfinxul, ființa care a provocat frică, moartea, nesiguranta, îi intersectează privirea la aceeași înălțime. Am specificat că e un monstru, dar nu prin factura grandorii. Sfinxul din imaginile din antichitate nu e voluminos, așezat pe coloană e de înălțimea lui Oedip. Inteligența lui Oedip i-a provocat dezechilibru, respectiv moartea. În artă sfinxul reflectă pericolul, prin gheare, corp de felină, aripi de vulturi. Pedestalul Sfinxului este sonetul, specie pe care nu obișnuia să scrie Lucian Blaga. Agresivitatea focalizată în „Adâncul tău ce-amar și ce pustiu...”. Tăcerea răvășește și în alte poezii, cum ar fi *Strigăt în pustie*: „vino / Lume, vin’ / Și răcorește-mi / fruntea-nfierbântată / ca nisipul dogorât/ pe care calcă-ncet, încet/ prin pus-tie un profet”. În sonet tăcerea este o posesie feminină, în versurile cu eul liric ce se vrea a fi Ioan Botezătorul, femininul aparține vocativului cu majusculă „Lume”. Femininul raportat la tăcere-mister-întrebare apare și în poezia

Ulise: „Doar șerpilor taie apa / spre-un țărnic ghit în zare / trecând peste adâncuri / ca semne de-ntrebare“.

Un alt fel de tăcere domină în *Stalactită*: „Tăcerea mi-este duhul“. Tăcerea în poezia lui Blaga se întâlnește în peșteră, adâncul pământului, fiind o tăcere a lumii; în mare, stipularea stilhială a unui mister ce nu se vrea a fi static, ci un mister dinamic, în pustiu, tăcerea aruncată pe dunele nisipului în vânt – e tăcerea ce zbuciumă. Tăcerea în jocul eului liric înseamnă și pace, și zbucium, este ascultare și comunicare. Focul fiind un simbol al luptei în sfera poetică la Lucian Blaga devine muzica ce se aude din tăcere: „Ard mulcom lumânările / de ceară în sfeșnice“ (*Suprema ardere*). Circumstanțele diferite în poezie oferă corelația dintre eul liric și misterii, unde tăcerea balansează între putere și adorație. În aceste echivoci Breton stipulează că tăcerea „nu trimite niciodată la o semnificație împietrită, deplasările ei fiind un răspuns la circulația socială a sensului“¹ (Breton: 2001, p.80). În corespondența semnelor tăcerea percepută ca ascultare: „Ascult“, așteptare: „Aștept“ și vizualizare: „Să văd“. Tăcerea permite eului liric să-și sensibilizeze percepția. Tăcerea devine simbolul misterului ce nu se transpune în cuvinte, ce persistă în mirare, ce domină în emoție prin „-nspăimântată bucurie“.

Întrebarea Sfinxului oferă siguranță plenitudinii de a conștientiza care este esența umană sau modificarea umană în timp. Sfinxul prin ghicitoare (**Cine merge dimineața în patru, ziua – în două, seara – în trei?**) valorifică efemeritatea omului, metamorfoza sa în periplul vieții. Oedip, răspunzând, își asumă trecerea timpului cu toate mutațiile sale. Neacceptarea ei a grăbit moartea, inclusiv și a regelui Laios, tatăl acestuia. Mitul în acest segment distinge omul din misterul timpului. Ieșind de sub tutela întrebării, răspunsul îi oferă, dar și îl face vulnerabil. În mit răspunsul îi dăruie regatul împlinind blestemul. Oedip, pe care întrebările vieții îl transformă în monstru, preia starea de hibrid: de a fi fiu și soț, tată și frate. Lucian Blaga se oprește în momentul perceperii vieții în care omul își conștientizează viața fără preceptele lumești. Monstrul reflectă răspunsul, pedestalul cu Sfinxul ce s-a aflat și la Delphi denotă întrebarea omului și predestinarea care scindează între eroul ideal din tragedia greacă și obsesiile din teoria psihianalistului S. Freud.

Scriitorul filosof Lucian Blaga poetizează sentimentele mitului lui Oedip printr-o cifrare a misterului *Oedip în fața Sfinxului*. Constituie o dominantă a rostului vieții de a răspunde la întrebările sorții. În poezie se discerne un sentiment deosebit de a evalua întrebarea propriu-zisă, chiar și dacă răspunsul nu e cunoscut, întrebarea creează un sens al căutării, al descifrării, al descoperirii:

„Vorbești? – Te doare și pe tine întrebarea?

C-un freamăt te mai stingherește-o clipă marea,
dar aripa ți-o potrivești spre-a mă curma.“

(*Oedip în fața Sfinxului*)

Forma de sonet, aleasă pentru acest conținut, arborescă (conține) cheia mesajului. Teza, antiteza și sinteza care sunt înscrise în structura poeziei relevă evoluția atitudinii eului liric față de întrebare. Metamorfoza devine o proprietate și a întrebării. Triunghiul îndrăgostiților în această poezie constituie el (Oedip) – ea (Sfinxul) – întrebarea (dorința de a se cunoaște).

Răspunsul fie corect, fie greșit va însemna un sfârșit. Răspunsul este în antiteză cu întrebarea – un provocator al morții. Tăcerea devine supremația. În textele scrise Lucian Blaga am conceptualizat că și tăcerea are forța de a vorbi prin cuvinte. Libertatea derivă din tăcerea care se sfâșie, care se descoperă, care se ascunde și se dezvăluie. Tăcerea nu înseamnă necunoaștere, spectrul tăcerilor la Lucian Blaga izbucnește din emoție și raționament, din secret și autocontrol, din protecție și răzvrătire. Tăcerea îl apropie de iubire și moarte într-un sentiment acut de trăire a vieții. Limitarea în perceperea exteriorizării sentimentelor se amplifică în misterul tăcerii infinite. De aceea și coordonatele tăcerii este universul pe care eul liric dorește să-l privească drept în ochi, așa cum o face Oedip pe vasele din antichitate. Iar exponența de umanizare a Sfinxului prin „fierbinte, dulce“ considerăm că se datorează muzeului Bel Vedere din Viena, Austria, în grădina căruia la sigur s-a plimbat și Lucian Blaga. Probabil că anume acești sfincși l-au îndemnat să perceapă feminitatea din optica seducției. Or, în parc Sfincșii zâmbesc, piatra lasă să fie coafată de micii pani care se joacă pe spatele de leoaică. Aripile în libertatea lor au forța distrugerii. Misterul ce include sfinxul din acest unghi este monumental de a vedea tăcerea femeii fie în poezie, fie în sculptură sau în oricare imagine.

Apariția unei noi întrebări în timp va însemna revalorificarea artistică a altui fragment mitic. Atracția misterioasă a mitului este imaginea stratificată, valoarea bine sidefată de timp, de civilizații, de culturi. Poetii sunt într-o relație directă cu mitul, ei se intersectează artistic, printr-o intuiție valorică a depășirii timpului. Mitul prin puterea sa vitală de secole emană un dialog continuu în numele creației.

Exegeza filosofică a lui Lucian Blaga explică de ce miturile eline vorbesc atât de mult omului european. Poeticul constituie o valorificare a luminii tăcerii în spațiul gândirii din lumea interioară. Omul din secolul al XXI-lea care simte goluri, fie motivate de singurătate, fie codificate de diferite frici, gândirea mitică vine să completeze aceste spații. Miturile au explicații multidimensional atât pentru fenomene, cât și pentru spiritul uman declanșat în emoții și raționamente. Aceste straturi ale mitului permit modificări, dar, concomitent, nici abuzul referențial nu distruge preaplinul mitului. Or, acesta, chiar fragmentat, rămâne să valorifice anume disecția ce doare, adică ce se pretinde de a fi un gol în suflet și care așteaptă să fie completat, înlocuit, soluționat.

¹ Breton, David, Le. Despre tăcere. / traducere de Constantin Zaharia. București. Editura ALL, 2001, p. 80.

Adrian GRAUENFELS

Pictura pe sticlă – o artă milenară

Nu vom ști niciodată în mod cert momentul în care sticla – splendida materie translucidă creată de spiritul inventiv al omului, născută în Orientul Apropiat cu 2500 de ani înainte de epoca noastră, a fost folosită de fenicieni, egipteni, palestinieni și babilonieni ca suport pentru pictură. Această descoperire ar fi putut fi accidentală sau rezultatul

experimentelor unui pictor, deoarece mica placă de sticlă s-a oferit cu generozitate acestui scop, deoarece era posibil să fie copiat orice model – desenat – prin simpla suprapunere pe suprafața de sticlă. Se stabilește că tehnica picturii pe sticlă era cunoscută încă din secolul al doilea înainte de era noastră, difuzarea largă fiind atestată de arta elenistică. Noutatea și caracterul specific al acestei tehnici se datorează faptului că straturile de vopsea sunt aplicate în succesiune „inversă” (în comparație cu pictura obișnuită) pe una din fețele panoului de sticlă; astfel, această parte devine „fața interioară” a picturii care apare, prin transparența plăcii de sticlă, pe „fața exterioară”. Sticla are astfel funcția dublă a suportului și a stratului de protecție. Imaginea este construită în mai multe etape distincte, straturile de vopsea – care nu pot fi corectate – fiind suprapuse. Prima etapă constă în trasarea liniară a subiectului, urmărind contururi clare, care formează o rețea formată dintr-un număr mare de suprafețe mici, perfect delimitate. În cea de-a doua etapă, desenul interior și detaliile sunt introduse pe suprafețele mici; ele formează accentul cromatic care se opune fundalului colorat care, într-o a treia etapă, umple toate suprafețele delimitate prin desen. Datorită faptului că imaginea este executată invers ca și cum ar fi văzută printr-o oglindă, astfel încât să apară reală pe suprafața plăcii de sticlă, această tehnică necesită un model, un model care este transferat prin suprapunerea plăcii de sticlă. Prin urmare, ar fi mai potrivit să o descriem ca fiind „pictura de pe spatele plăcii de sticlă”, o analogie a termenului german „Hinterglassmalerei”. Se poate obiecta că o placă de sticlă nu are nici „partea interioară”, nici „partea exterioară”, ci una din fețele sale devine „partea interioară” numai atunci când este utilizată pentru acest scop.

În plus, orice pictură cu un cadru obișnuit, plasată sub o placă de sticlă, este o pictură „sub” sticlă.

Combinăția de cuvinte „pictură pe sticlă” exprimă o noțiune precisă, adică suportul pe care este executată pictura, spre deosebire de alte suporturi, cum ar fi panouri din lemn, pânză, carton etc. Acest termen, care a câștigat o circulație largă în România, nu indică și a doua funcție a sticlei, și anume funcția unui strat de protecție. Sticla, ca suport, a început să fie utilizată cu 2000 de ani înainte de a fi folosită ca strat de protecție pentru opere de artă executate pe alte suporturi decât sticla. Servind atât ca strat de suport, cât și ca strat protector pentru pictură, sticla dă o strălucire deosebită culorilor aplicate pe „partea interioară”, astfel că aerul și stratul de praf care apar între foaia de sticlă și pictura încadrată, sunt excluse. Culorile, în tonuri pure, care acoperă suprafețele cu un strat uniform sau aplicate sub formă de straturi subțiri transparente sau din nou în nuanțe umbrite, devine mai luminoase când o tentă de aur sau de argint este așezată sub pictura, oferindu-i luciu metalic. Datorită suprafeței sale valurite, sticla veche produsă în multe fabrici poseda o strălucire cristalină deosebită. Diferitele planuri de înclinație reflectă lumina fiecare în felul său, producând efectul unor valuri care curg, ca un voal magic, aruncat asupra imaginii care pare să capteze mediul înconjurător pe care îl reflectă prin lumină. Această interfață fermecătoare cu o dublă realitate – imaginea și lumea exterioară – conferă picturii pe sticlă o viață secretă, agitată și mereu schimbătoare. Calitățile fine ale picturii pe sticlă, inaccesibile altor tehnici de

pictură și care se află chiar în structura sa, i-au permis să supraviețuiască două milenii, să revină la viață din nou și cu aceeași prospețime viguroasă în paralel cu alte stiluri – întotdeauna adaptate la gustul epocii.

În Italia, unde această tehnică fusese pierdută, ea a apărut din nou, importată din Bizanț, abia în secolul al XIV-lea și de acolo s-a răspândit în centrul și vestul Europei. Potrivit cercetătorilor, o dovadă din această perioadă este „Răstignirea” din anul 1320-30, aflată astăzi în Germania la muzeul Schwerin. Cea mai veche lucrare în această tehnică este un altar de dimensiuni mici datând din secolul al XIV-lea, astăzi aflat în biserica Sfintei Cruci din Rostock, în nord-estul Germaniei. Pentru următoarele două secole, această artă, împreună cu arta grafică, au servit doar pentru teme religioase. Ar trebui să menționăm aici că splendidele vitralii, de care se bucură marile catedrale ale Europei, nu au nimic de-a face cu pictura pe sticlă. În România, sticla era produsă din secolul 16, adusă de meșteri germani, în Transilvania. Printre cele mai vestite vechi icoane pomenim cea de la biserica din Ribnicioara (1778). „Virgină cu copilul” pictat de Ioniță pictor la Brașov – 1780. Profetul Elijah, Nicula – 1790, Sfânta treime de la Alba Iulia, semnată de Petru zugravu – 1795 și un „Sf. Nicolae” aflat la biserica Joseni – 1798.

Note

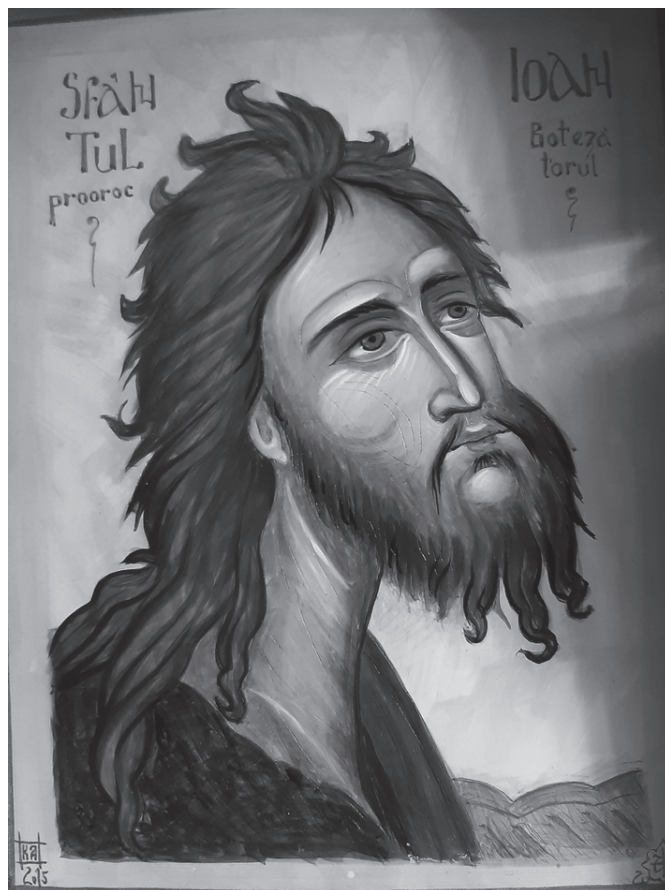
Mănăstirea Nicula este un important centru de pelerinaj din Ardealul de Nord. Vechi loc de pelerinaj greco-catolic, biserica mănăstirii a adăpostit de-a lungul

timpului renumita icoană pictată în anul 1681 de meșterul Luca din Iclod. Conform unui proces-verbal întocmit de ofițeri austrieci, icoana ar fi lăcrimat între 15 februarie și 12 martie 1699. În anul 1713 guvernatorul Transilvaniei Sigismund Kornis a dus icoana la reședința nobiliară de la Castelul Kornis, de unde aceasta a ajuns la Cluj. După care, icoana se întoarce la Nicula, în bisericuța de lemn nou construită, pentru a adăposti odorul bisericesc. Prin intermediul școlii de meșteri iconari de la mănăstirea Nicula, a pătruns în Transilvania tehnica picturii pe sticlă, acest obicei avându-și originea în Boemia, Austria și Bavaria, zone în care tradiția manufacturilor de sticlărie s-a împletit cu religiozitatea populară catolică.

Artiști moderni ai icoanelor pe sticlă

Se evidențiază în România artista Karmen Zaharia care produce serii de icoane pe sticlă (dar și în alte medii) care denotă o cromatică agreabilă, un tonus optimist și o execuție impecabilă. Am ales pentru exemplificare câteva icoane reproduse din cartea dânsiei „Sfințească-se numele tău” – Editura SAGA 2019

Aprecieri

Pictorii Nicula au folosit culori extrem de violente, totuși vibrante, calde, sincere. Icoanele lor reprezintă cele mai neașteptate și izbitoare opere, create de popor, de o emoție artistică de neuitat și extremă vigoare. GEORGE OPRESCU

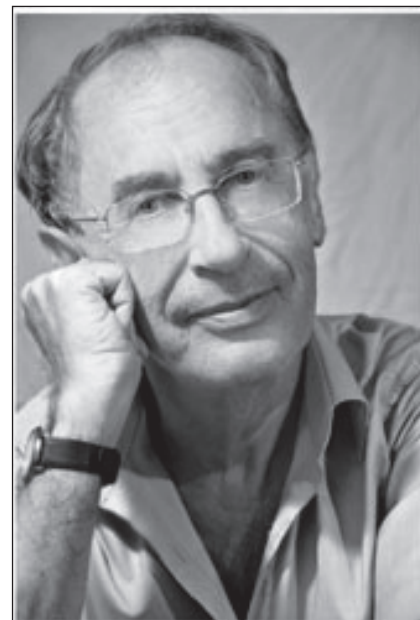
Multe icoane pe sticlă sunt de obicei frumoase; muzeele, oamenii cu un simț sincer al frumosului le adună cu atenție, iar istoricii de artă le studiază. GEORGE CĂLINESCU

În icoanele pe sticlă, în special în cele ale lui Nicula, prezintă un expresionism folcloric, atât naiv, cât și tragic, care ne bucură și ne atinge... PETRU COMARNESCU

Cine ar putea să nu realizeze farmecul irezistibil al picturilor noastre populare pe sticlă sau să fie captivat de tonul lor cordial și puternic? Compoziția, ingenuoasă și rafinată, colorată nobilă, atât de viu în același timp, ne transpune la opera lui Matisse. DAN HAULICĂ

Prin autenticitatea puternică, umanismul, farmecul decorativ, culoarea strălucitoare și tradiția acestui gen de artă, atât de aproape de viața oamenilor (aceste icoane) merită toată admirația noastră. Hans Redeker- Olanda
foto: Karmen Zaharia

Dorel SCHOR

Testul de sinceritate

Zilele trecute am primit vizita inopinată a doamnei Gurnișt.

– Am venit la dumneata, mi-a spus ea, în legătură cu bărbatul meu!

Aici e cazul să deschid o paranteză și să mă refer în două cuvinte, pentru cei care încă nu-l cunosc, la domnul Gurnișt. E un bărbat liniștit, cred că a fost pe vremuri blond, acum are o chelie aproape perfectă, e tăcut și politicos.

– Ce părere ai, m-a întrebat ea direct, despre bărbatul meu?

– Foarte bună, vai de mine, ce părere aş putea să am?!

– Atunci ascultă aicea, vreau să-ți relatez câteva cazuri.

Leopold are un set de cămăși albe de poplin, o nebunie. Plus șase cravate de mătase cum matala nu că n-ai, dar nici măcar n-ai visat să ai... Acuma, nu știu ce l-a apucat, și-a cumpărat o cămașă fistichie, cu niște culori americane și cu un guler care abia se vede. Săptămâna trecută am avut o nuntă. Ei bine, te rog să-mi spui cu ce cămașă crezi că s-a prezentat Leopold la eveniment?

– Cu cea în carouri?!?

– Răbdare... Cazul numărul doi: în urmă cu câteva zile ne-am dus să vizităm niște prieteni care s-au mutat într-un cartier nou. Plecăm cu mașina noastră, pe asta nu se poate să n-o știi, avem un Ford Escort bej, model 78, cum nu mai are nimeni. Șofează Leopold și când ajunge la o intersecție, ce crezi? Începeau de acolo patru străzi din care pe trei se putea circula și pe una nu, că era un semn mare cât toate zilele „sens interzis”. Ei bine, te rog să-mi spui ce crezi matala, dar sincer, pe care stradă a apucat-o Leopold?

– Hm, te pomenești că tocmai pe strada cu sens interzis!?

– Imediat îți spun. Ai răbdare să ascuți și cazul numărul trei?

– Vai de mine, sigur că da.

– Atunci ascultă aici. Alaltăieri când a primit Leopold salariul, facem noi niște socoteli și ce constatăm? Că ar rămâne o sumă, nu foarte mare, dar oricum onorabilă, pe care am putea s-o investim în ceva. Se pune problema în ce. În dolari, în euro, în acțiuni?

– Nu știu.

– Păi, nici nu te întreb... Ne hotărâm pentru hârtii de valoare. Merg Leopold la bancă, se interesează la unul și la altul și cumpără acțiunile ics. A doua zi citim ziarul și ce crezi? Patruzeci de feluri de acțiuni erau? Treizeci și nouă urcă cinci până la zece procente și numai o acțiune, una

singură se prăbușește cu aproape douăzeci la sută. Te rog să te gândești bine și să-mi răspunzi ce fel de acțiuni cumpărase bărbatul meu cel priceput?

– Săracu!... Tocmai din alea care s-au prăbușit?!?

– Ei, și acum e acum. Când te-am întrebat ce crezi despre Leopold, ai spus că ai o părere foarte bună. Și când ți-am povestit cele trei cazuri, te-ai gândit imediat că s-a îmbrăcat ca un caraghios la nuntă. Și te-ai gândit, în cazul doi, că e un prost, un pericol public numărul unu pentru circulație, când șofează... Și după aia că e un aventurier, un mare idiot care a cumpărat exact, așa de exact să cumpere dușmani noștri, exact ce nu trebuia. Și ai, adică, o părere bună

despre el...Află atunci, domnule, că Leopold și-a pus la nuntă cămașa albă de poplin și cravată de mătase, cum i-am spus eu, că la intersecție a luat-o pe unde trebuia, cum

i-am spus eu, iar la bancă a dat lovitura! Tot cum i-am spus eu de acasă... Și matale să-ți fie rușine că ești un ipocrit și un mincinos! Și gata!

ORA DE BAIE

– Sunt exasperat! îmi spune Eliahu Iliescu. Când ți-e lumea mai dragă, apare câte un musafir nepoftit, câte un vecin dornic să stea la taclale... Și când asta? La ora când aș vrea să mă odihnesc, când copiii sunt liniștiți, când se recomandă să nu se facă vizite...

– Ai putea să le spui.

– Ce să le spun?

– Adevărul. De exemplu că e ora băii. Copilul nu trebuie să sufere. Te scuzi că-i ora de baie și fiecare înțelege!

– Crezi? zâmbește neîncrezător Eliahu.

– Hai să facem o probă. Îți stau la dispoziție.

Nici nu termin bine vorba și apare Șimon Șeinerovici.

– Hai să te fac o tablă, rostește el cu entuziasm.

– Regret mult, se bâlbâie Eliahu, dar e tocmai ora când sugarul trebuie să facă baie, nu te supăra.

– Nici o supărare, acceptă Șimon situația. Lasă că joc cu el (și mă arată pe mine). Tu fă-i baie plodului. Numai lasă la suprafață o sticlă cu ceva.

Totdeauna mi-a făcut plăcere să-i smulg o linie, două banditului ăsta, așa că în timp ce gazda intră în baie de voie, de nevoie, mă pregătesc să-l atac cu albele. Probabil că individul trișează însă, sau are un noroc fenomenal pentru că, în trei sferturi de oră, abia dacă reușesc să scap de marț. Pierd invariabil și când Șimon pleacă, răsuflu ușurat. Îmi amintesc de Eliahu și îl strig complice:

– Poți să ieși din baie, tipul a plecat.

Numai că sună cineva la ușă. Cine e? Madam Gurniș!

– I-am adus doamnei o rețetă de borș din Bucovina, spune. Unde e?

– A ieșit să-i plimbe pe cei mai mărișori, zice Eliahu. Eu am rămas acasă pentru că trebuie să-i fac baie chiar acum lui ăla micu...

– Ce vorbești? se bucură madam Gurniș. De când n-am mai asistat la baia unuia mic și drăguț... Lasă că te ajut eu, punem apă îndată.

Bietul tată se uită la mine, eu ridic din umeri, cu alte cuvinte „fă-i baie, te pui cu asta?”. Așa că el umple din nou cădița, desface scutecele și introduce pruncul (care nu știu de ce tocmai plânge) în apă. Madam Gurniș e și ea în baie, îi aud sfaturile, plodul urlă de-a binelea. Mi se rupe inima, dar ce pot să fac? Îmi torn puțin coniac și aștept să treacă. În sfârșit, baia numărul doi se termină.

– Eu vă las, ne zâmbește madam Gurniș transpirată, îmi pare bine că am putut fi de folos.

– Ei asta e! exclamă Eliahu. Bine că s-a dus. Dacă nu-i făceam baie, precis că stătea s-o aștepte pe nevastă-mea. Care, dacă nu mă înșel, chiar vine...

Numai că cea care vine nu e madam Iliescu, ci madam Biton, vecina de la etajul opt. Și ea o caută pe doamna, și ea regretă că nu-i acasă pentru că vrea să organizeze o excursie numai a femeilor.

– Cu dragă inimă, zâmbește strâmb Eliahu, numai că noi tocmai ne pregăteam să-i facem baie copilului și...

– Ei, asta-i bună, exclamă vecina. Cum o să-i faci voi, bărbatii, baie...Eu am șapte copii, așa că pardon, lăsați pe mine.

Nu apucăm să spunem nimic, puștiul deja zbiară în brațele vâjnoase ale vecinei, cada e umplută în doi timpi și trei mișcări, iar plodul, săpunit cu experiență, mai-mai că-și pierde răsuflarea de atâta curățenie. Când pleacă madam Biton, o întinde și Eliahu, disperat, iar eu rămân responsabil cu casa, sugarul și propria-mi disperare. Norocul meu că apare, în sfârșit, doamna Iliescu, care exclamă logic:

– Cred și eu! Tocmai acum și-a găsit soțul meu să plece... Când trebuie să-i facem baie copilului.

Nu am curajul să spun nimic și, din pură prietenie, mă ofer s-o ajut. Iar plodul, habar nu am de ce, urlă imediat ce-l băgăm în apă.

ZODIAC

Sunt unii care cred în horoscop și în toate prostiile astea... Eu nu dau un ban pe previziuni, dar de citit le citesc, mai ales în autobuz, în drum spre casă, că doar nu am ce face altceva. Așa că mă uit, ia să vedem ce scrie la zodia leului. Profesional – o săptămână de succes, șefii vă apreciază. Nu vă lansați în cheltuieli inutile. Sentimental-romantic – un telefon și o vizită din străinătate vă vor face fericitul beneficiar al unui influx planetar excepțional. Asta chiar e o tâmpenie...

Ajung acasă, pun sacoșele cu legume și fructe în terasă, abia apuc să-mi spăl mâinile și nevasta îmi spune:

– Ai avut un telefon... Te-a căutat unul Prisăcaru, de la aeroport.

– Prisăcaru...?! fac eu. Nici nu am auzit de unul Prisăcaru...

– Omul spunea că ați fost colegi, cei mai buni prieteni... Lasă că ai să-l recunoști când o să-l vezi.

Aici este cazul să mă mir:

– Cum adică o să-l văd? Cu ce ocazie?

– Cu ocazia că peste circa o oră i-am invitat la masă, pe el și pe soția lui. Oamenii au venit din străinătate, special ca să te vadă pe tine...

Aici este cazul să mă mir încă o dată. Ce o fi cu soția mea că invită la masă niște necunoscuți pe bază de telefon, fără să fi auzit de ei? O fi influența astrelor? Jupiter o face credulă și naivă? Dar nu vreau să mă enervez, la urma urmei sunt și eu curios, cine o fi individul?

După circa o oră fix, se sună la ușă. Deschid. Pe culoar, fericiți, îmi zâmbesc un el și o ea, cu mâinile ocupate de valize. Pofțiți, pofțiți, intrați în casă, luați loc, bine ați venit în țara noastră.

Prisăcaru e un domn înalt, solid, cu părul tuns scurt. Româneasca lui e de moldovean, ar putea să fie botoșănean, ca mine...

– Am fost colegi de liceu, mă îmbrățișează el generos. În clase paralele. O dată am jucat și fotbal în echipa școlii. Îțiamintești?

– Eu n-am jucat, spun timid.

– Nu tu, râde el, eu am jucat.

Adevărul e că nu știu de unde să-l iau. Încerc să schimb o vorbă, două, de politețești cu doamna lui, în timp ce doamna mea se agită prin bucătărie.

– Ah, precizează Prisăcaru, soția mea nu știe deloc românește. E finlandeză. Noi locuim acum în Finlanda, de fapt eu am ajuns acolo, m-am refugiat la ea. O cheamă Astrid.

Astrid e o femeie la care merită să te refugiezi. Blondă, înaltă, puțin căloasă, dar pare caldă, felină, expertă... Și în timp ce Prisăcaru își toarnă un păhărel, ea îmi face cu ochiul. Ce o fi asta? Mi s-a părut mie sau chiar!? El se uită la televizor, ea privește peste umărul lui, dar din când în

când mă privește și îmi face cu ochiul. Mi se uită drept în față și-mi face semne vizibile, foarte romantic.

Hm... Eu, mă înțelegeți, nu sunt genul care...dar dacă îți apare așa, deodată, o zeiță scandinavă...Cum pot să interpretez? Probabil că există totuși ceva în astrologia asta. Cum scria acolo? „Fericitul beneficiar“. Să vedem. Că telefon și vizită sunt exact ca în previziune.

Dar Prisăcaru? Înțeleg că mănâncă omul, că bea, că vrea să știe totul despre foștii colegi, dar să nu te uiți la femeia ta, să vezi ce face timp de două ore? Păi, e posibil? E drept că și ea a gustat, a chicotit din când în când, dar de cum îmi prindea privirea, îmi făcea complice cu ochiul și imediat după aia zâmbea nu știu cum, părea puțin fâștăcită dar dacă trecea un minut și mă uitam la ea, iar îmi făcea cu ochiul.

Prisăcaru ăsta, naiba să-l ia, avea vreo doi metri și cu toată mentalitatea lor scandinav-liberală, putea să-mi scape o labă, deși eu nu aveam nici o intenție. Mai ales că uite cum bea, e la al nu știu al câteleva pahar de votcă și nici nu se cunoaște.

Ba, parcă da... Omul s-a încălzit, se simte în largul lui și-mi spune:

– Știi de ce am venit în Israel? Din cauza specialiștilor voștri mondiali. Noi căutăm un neurolog sau un oftalmolog, sau ce o fi, pentru Astrid. Că de vreo doi ani de zile face tot timpul cu ochiul!

Știi ceva? De cum am auzit cuvintele astea am simțit un influx planetar excepțional. O ușurare dumnezeiască. Deși, pe undeva, mă rog, mă încercă și o ușoară dezamăgire.

Sofia GELMAN

QUO VADIS?

Nu, nu este vorba despre celebrul roman semnat de H. Sienkiewicz, ne referim la o întrebare – se pare retorică, **încotro te îndrepti tu MUZICĂ?** Este o întrebare incitantă, azi când după părerea unor specialiști, tot ce sună este muzică; cu alte cuvinte, tot ce auzim în jurul nostru poate fi considerat ca fiind parte din ceea ce se numește muzică? Adevărul este că în primul rând ar trebui să se ajungă la consens în ceea ce privește definiția muzicii. Este ea arta hedonistică, plăcerea estetică a sufletului? Dacă răspunsul este afirmativ, zgomotul nu poate face parte din paginile ei. Dacă însă muzica tinde să devină o artă care reflectă într-o anumită măsură realitatea, tot ce sună poate intra în repertoriul ei. Este oare valabilă teoria lui Pitagora (secolul V înaintea erei noastre) și preluată de Platon potrivit căreia suntem înconjurați de „muzica sferelor“ pe care însă nu o percepem fiindcă ne-am născut auzind-o și am realiza că ea există numai în momentul în care ar înceta să mai sune? Ar fi ea plăcută de ascultat?

Dacă scrutăm perioada în care configurația sonoră prezintă o cronologie a stilurilor, de la sincretismul primitiv

până la muzica contemporană, vom observa o caracteristică unificatoare a tuturor perioadelor de timp, aceea de a căuta mereu forme noi de exprimare artistică! După o analiză chiar și superficială, se poate constata, că aceste forme noi se bazează, fără excepție pe continuarea unor aspecte existente alături de înnoirea altora. Interesant este de menționat deasemenea, că, spre deosebire de paleta culorilor care stă la dispoziția pictorului, paletă care practic este limitată în posibilități, muzica dispune de doar 12 (sic!) sunete diferite ca înălțime, nu mai mult. Adevărat, în afara combinației sonore bazată pe diferența de înălțime intervin și proprietățile care vizează intensitatea, timbrul sau durata, dar, „materia primă“ care stă la dispoziția compozitorului, este de numai 12 sunete! Este vorba despre o magică manifestare a unei arte care

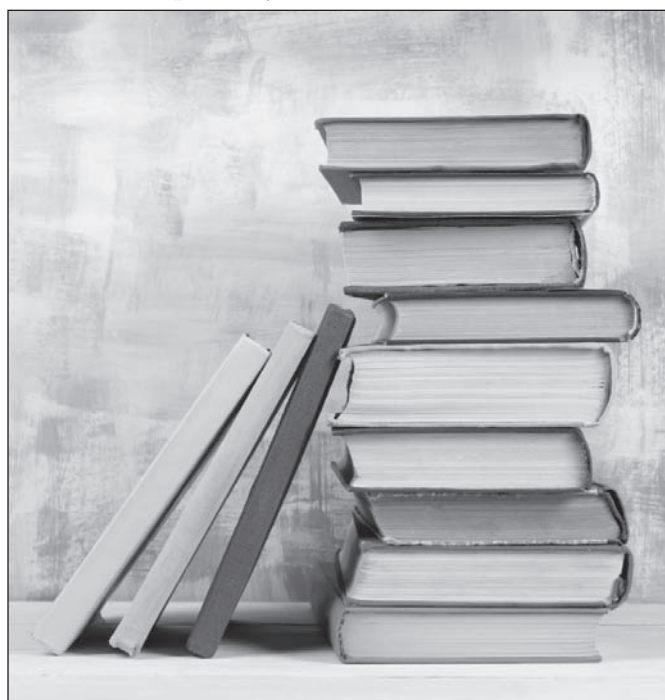
– spre a-l cita din nou pe Platon – se clădește din „*materi-
alul cel mai imaterial*”!

În muzica modernă caracterizată prin goana după expresii noi care să nu repete nimic din ceea ce s-a auzit până atunci, își fac apariția tendințe duse la exagerări extreme, de pildă „audierea” zgomotului străzii sub pretextul unui „concert” sub denumirea de „muzică concretă”; sau: tineri compozitori creează sub imperiul noului absolut o „lucrare” care constă în introducerea unui ziar de mari dimensiuni în interiorul pianului – mai precis printre corzile sale, cât mai zgomotos posibil. Este vorba despre muzică? După opinia noastră răspunsul este NU!

Muzica prezintă o dihotomie care include pe de o parte principiul reflectării realității iar pe de alta caracteristica hedonistică a ei, caracteristică dominantă, prezentă în multe etape din istoria stilurilor. Cele două aspecte au conviețuit secole în șir când, de pildă, în Renaștere – perioada de aur a polifoniei vocale *à cappella* – sonoritatea, fie ea și disonantă, precum în lucrările lui Gesualdo da Venosa, se va încadra în trăirea hedonistică dar va fi și reflectarea acelor timpuri prin textele care stau la baza înveșmântării sonore. O observație interesantă se impune referitor la perioada vieții lui Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525 – 1594): prezența barbară a Inchiziției este un fapt cunoscut, totuși, ilustrarea actelor brutale ale ei nu își găsesc locul în muzica sa. Este Palestrina un ignorant? Poate oportunist? Reprezentantul fără echivoc al Renașterii – *pildă* pentru toate stilurile ce vin – scria mise și madrigale; acestea din urmă numai sub pseudonim, muzica seculară nu era prea tolerată în acele timpuri... *Missa Papae Marcelli*, cea mai cunoscută pe care a semnat-o, o dedică pentru Papa Marcellus cel care a fost în funcție doar 21 de zile; în timpul vieții compozitorului se schimbau capii bisericii catolice foarte des și rezistau abia câțiva ani dar reprezentau aceleași idei. Dacă muzica laică fusese considerată nelalocul ei se putea vorbi de sunete ale răzvrătirii? În perioada Barocului, principala caracteristică a muzicii rămâne cea a aspectului hedonistic. Chiar și tristă – vezi *Misa în si minor* sau *Patimile după Matei* de Johann Sebastian Bach – ea rămâne, totuși, *descriptivă* frumoasă, plăcută de ascultat, dar nu oglinda realității contemporane compozitorului. Semne ale zugrăvirii unor aspecte din viața cotidiană apar mult mai târziu, în operele lui Mozart, de pildă în *Nunta lui Figaro*, unde, pe scenă apar nu numai conți și contese, dar și slugile lor. Beethoven, adept al libertății, face apel la versurile lui Schiller – *Oda Bucuriei* – în *Simfonia a IX-a*, și în opera *Fidelio* încredințează teroarea dictatorială; este cunoscută poziția sa față de Napoleon pe care îl admira atâta timp cât credea că este solul libertății, în acel răstimp îi dedică *Simfonia a III-a*, dar, când subiectul admirației sale se autoproclamă împărat, titlul lucrării devine *EROICA*. Aceste exemple luate din literatura muzicală a perioadei clasice, prezintă unele aspecte care ar putea fi interpretate ca fiind oglindirea vieții, dar, în același timp ele pot fi încadrate și în aspectul plăcerii estetice pe care o transmite muzica. Lucrările perioadei romantice, ale

impresionismului, vor fi tratabile și ele ca fiind parte din convicțiunea „*artă pentru artă*” privite prin prisma frumuseții pure. Abia secolul XX va prezenta semne distincte ale dihotomiei: deși era prezentă tot timpul, *disonanța* ca mijloc de expresie avea rolul, de-a lungul perioadelor stilistice, să aducă momentul de contrast spre a sublinia frumusețea *consonanței* care o împrejmuia; *disonanța*, are să devină din ce în ce mai frecventă în paginile lucrărilor aparținătoare secolului XX spre a reflecta parte din realitatea înconjurătoare. Este vorba de „*procesul emancipării disonanței*” cum a denumit Schönberg fenomenul care conduce către semnul de egalitate între cele două laturi (de fapt) opuse ale mijloacelor de expresie în contextul configurației sonore. Obliterarea diferențierii – în mod voit – între consonanță și disonanță va conduce către zămisirea opusurilor ale căror sonoritate oglesc evenimente dramatice. Ele nu mai pot fi încadrate în aspectul hedonistic al muzicii.

„După Auschwitz nu se mai poate scrie muzică” – afirma muzicologul, filozoful, teoreticianul Th. W. Adorno. Se poate, veni replica din partea lui Schönberg când a compus „*Supraviețuitorul din Varșovia*” în memoria victimelor Holocaustului... Conturarea limbajului dramatic prin folosirea intensă a disonanțelor a condus către căutarea mijloacelor noi – uneori chiar extra-muzicale – spre a asigura *noutatea* expresiei înainte de toate. Alături de căutarea noului necondiționat, apare în muzica contemporană și o tendință care, se apleacă asupra sonorităților plăcute pentru melomani. „Eu scriu muzică *neo-normală*” susține compozitorul Georg Orban iar drumul indicat de el se răspândește cu repeziciune în cercul creatorilor. Să revenim la întrebarea inițială: **quo vadis?** Viitorul este incert; de obicei timpul este acela care decide ce lucrări vor intra (sau nu) în patrimoniul universal, dar, timp înseamnă mai mulți ani decât o generație... astfel, rezultatele se vor cunoaște abia pe la mijlocul secolului!

Riri Sylvia MANOR

Sunt oameni...

Sunt oameni care spun ce trebuie să spună
Cum trebuie să spună
Și când trebuie să spună.
Eu-nu!
Sunt oameni care spun tulburătoare cuvinte de dragoste
Și au tot interiorul înghețat
Eu-nu!
Sunt oameni care te iubesc fai-
mos, bogat, sănătos, neîmbătrânit
Sau bătrân și renumit.
Eu-nu!
Sunt oameni care se virusează prin internet
Care se specializează în a primi like-uri din te miri ce
Care sunt denumiți Majestate pe net
Eu-nu!
Eu – când fac prostii le fac în stil mare,
Când spun ce gândesc - nu mă gândesc!
Când sunt plină de defecte – le pasc ca pe niște oi.
Totuși
În turma mea de defecte există o calitate:
Simt.

Rondelul oamenilor care mor

Motto: „E vremea rozelor ce mor“ Alexandru Macedonski

Sunt
La vârsta
Oamenilor ce mor
Mor în oraș și mor în mine
Și-erau atât de viață plini...
Sunt
La vârsta
Celor ce traiesc
Celor care spun: ACUM
Celor care spun: AICI
Celor care spun: ÎNCĂ
Poate nu în acest an
Poate nu în această lună

Sunt la vârsta celor care ies din rând
Și învie
Și mor
Și iubesc
Și învie iar
Aici
Și acum.
Sunt în arena
celor care strigă:
Ave, Viața Imperator!
Cei ce știu că vor muri
Te salută!

Nu sunt o fereastră

Nu sunt o fereastră
Care aparține vreunei case
Sunt o fereastră
Care atârna în aer
Nu se deschide înspre grădină
Sau înspre mare
Sau înspre mine...

Sa porti o mască peste creier

Sa porti o mască peste creier
Să nu te vezi
Să nu te auzi
Să nu te simți
Să existi
Ca o oarbă cântând pe străzi
Învârtindu-te în jurul locului unde
Ai fost pusă
De către altcineva.

Enigma clipei

Numai pe noi doi ne puteam fotografia
o iluzie optică temporară
o fandoseală
de oameni care își imaginează
că se văd.
Numai pe noi doi ne puteam fotografia
dar nu puteam fotografia și clipa care există
cât timp nu bănuiam că e o clipă.
Și Poezia – un port ospitalier la marea de singurătate
ne primise ancora, dorea să ne reîn-
tălnim fertil cu oglinda,
partenera constantă de viață
chiar bucuroasă că ne mai vede.
Și în acea după amiază am înțeles
că ne putem fotografia eu și cu tine, pe bune
dar nu putem fotografia clipa deși mai respira
Și zvâcnea ascunsă sub un milion de valuri
că fața unei fete musulmane...

Ivan BUNIN (1870 – 1953)

Dragostea lui Mitea

I

La Moscova, ultima zi fericită a lui Mitea a fost cea din nouă martie. Cel puțin așa i se părea lui.

Pe la orele douăsprezece, el și Katea mergeau în sus pe bulevardul Tverskoi. Iarna cedase pe neașteptate locul primăverii și la soare era destul de cald. Părea că, într-adevăr, veniseră ciocârliile și aduseseră cu ele căldura și bucuria. Pretutindeni era umezeală, totul se topea, picura din streșini, măturătorii sfărâmau gheața de pe trotuare, aruncau zăpada lipicioasă de pe acoperișuri, iar pe străzi lărmuia mulțimea de oameni. Norii înalți se destrămau în șuvițe albe și subțiri, făcându-se una cu siniliul apos al cerului. În depărtare, cufundat în binevoitoarea-i îngândurare, se înălța Pușkin, strălucind Mănăstirea Patimilor. Dar cel mai important era faptul că în ziua aceasta Katea arăta deosebit de drăguță, toată ființa-i emana candoare și intimitate. Ea îl lua adesea pe Mitea de braț cu o încredere copilărească și, cam mărunțică fiind, își ridica ochii spre fața lui, iar dânsul era nespus de fericit și plin de sine, făcând niște pași mari, încât fata abia reușea să se țină de el.

Lângă monumentul lui Pușkin, ea rosti pe neașteptate:

– Râzi atât de hazliu și-ți întinzi gura mare oarecum stângaci, ca un copil. Nu te supăra, dar te iubesc tocmai pentru acest zâmbet. Și pentru ochii tăi bizantini...

Fortându-se să nu zâmbească, învingându-și tainica mulțămire și ușoara ofensă, Mitea îi răspunse cu amabilitate, privind spre monumentul care acum se înălța maiestos în fața lor:

– Zici că-s ca un copil, păi că nici tu nu ești mai mare. Și seamănă cu un bizantin cum semeni tu cu împărăteasa chinăză. V-ați ieșit cu toții din minți, nu alta, cu aceste Bizanțuri, Renașteri... N-o înțeleg pe maică-ta!

– Și ce-ai face tu, dacă ai fi în locul ei, m-ai zăvorî într-un foișor? – întreabă Katea.

– Nu că te-aș închide, dar, pur și simplu, n-aș lăsa să-ți calce pragul așa-zisa boemă artistică, aceste viitoare celebrități din

studiouri și conservatoare, din școlile teatrale, – răspunse Mitea, continuând să păstreze o mină de om liniștit, binevoitor și nepăsător totodată. – Fiindcă tu însăși mi-ai spus că Bukovețki te-a și invitat să iei masa la Strelna, iar Egorov ți-a propus să te sculpteze nudă, sub conturul unui muribund val de mare, iar tu, firește, ești măgulită la culme de atâtea onoare.

– Oricum, chiar și de dragul tău, n-o să renunț la artă, – spuse Katea. – Poate că-s respingătoare, precum zici tu adesea, – rosti ea, cu toate că Mitea nu-i spusese niciodată așa ceva, – poate că-s destrăbălată, dar ia-mă așa cum sunt. Și hai să nu ne certăm, lasă-te de gelozie măcar acum, într-o zi atât de minunată! Cum nu poți tu înțelege că pentru mine ești, totuși, cel mai bun om, unicul? – întreabă ea cu jumătate de voce, dar apăsător, căutându-i în ochi cu o prefăcută privire măgulitoare, apoi, îngândurată, declamă încetșor:

Avem o taină ce ne leagă

Cu mici inele-talismane...

Frazele auzite, dar mai ales versurile l-au rănit adânc pe Mitea. De fapt, chiar și în această zi multe lucruri îi erau neplăcute, făcându-l să sufere. Nu i-a plăcut nici gluma referitoare la stângăcia copilărească: astfel de glume auzea deseori de la Katea și ele nu erau întâmplătoare – uneori, ba într-o împrejurare, ba în alta, ea părea a fi mai matură decât dânsul; nu o singură dată (nevrând chiar, adică absolut firesc), Katea își etala superioritatea, făcându-l chiar să interpreteze dure atare pornire și s-o ea drept semn al unei vicioase experiențe de viață a ei. Neplăcut era și acel „totuși”. („Totuși, ești pentru mine cel mai bun om”), și faptul că ea rostise aceste vorbe pe neașteptate, cu voce coborâtă; i-au displicut mai ales versurile, maniera cu care au fost declamate. Și versurile, și felul în care au fost spuse – adică tot ce-i amintea lui Mitea de mediul, care i-o răpea pe Katea și care-i trezea atât de acut ura și gelozia – el le suportă relativ ușor în această zi fericită de nouă martie, ultima lui zi fericită la Moscova, cum ave să i se pară mai târziu.

În această zi, pe când făceau cale întoarsă de la podul Kuznețki, unde Katea cumpăraseră de la Țimerman câteva partituri muzicale de Skriabin, ea aduse vorba și de mama lui Mitea, spunând râzând:

– Nici nu-ți poți închipui cât de tare mă tem de dânsa – chiar de pe acum!

Nu se știe de ce, în tot răstimpul prieteniei lor, ei nu discutaseră niciodată despre viitor, sau despre faptul cu ce li se va termina dragostea. Însă iată că, pe neașteptate, Katea aduse vorba despre mama lui. De parcă ar fi fost de la sine înțeles că dânsa va fi viitoarea ei soacră.

II

Apoi parca totul devenise ca mai înainte. Mitea o însoțea pe Katea la Studioul Teatrului de Artă, la concerte, la seratele literare, sau ședea în locuința ei pe strada Kislovka, reținându-se până pe la orele două de noapte, bucurându-se de strania libertate pe care i-o acorda fiicei maică-sa, o doamnă cu părul zmeuriu, totdeauna fardată și care fuma neîncetat – femeie plăcută, bună (era divorțată, soțul ei avea deja o altă familie). Intra și Katea pe la Mitea, în camera lui studențească de pe Molceanovka, iar întâlnirile lor, ca și până atunci, se scurgeau într-o grea beție de sărutări. Însă lui Mitea i se părea mereu că, imprevizibil, începuse ceva strașnic, că în firea Katei s-a schimbat ceva sau începea să se schimbe.

Nespus de repede zburaseră zilele de neuitat, când ei abia se întâlniseră și când, abia făcând cunoștință, și-au dat seama că le este plăcut să vorbească (fie și de dimineață până-n seară); zile în care Mitea se pomenise atât de surprinzător în lumea de basm a dragostei, pe care el o aștepta în taină încă din copilărie, din adolescență. Toate astea s-au întâmplat în decembrie, lună geroasă, senină, care zi de zi împodobeia Moscova cu promoroacă deasă și cu discul roșu-întunecat al soarelui coborât spre pământ. Ianuarie și februarie au învățejit dragostea lui Mitea într-o vâltoare de veșnică fericire, ce părea împlinită sau, în orice caz, gata-gata să se îplinească. Însă chiar atunci apăruse ceva care prinsese (tot mai des și mai des) să stingherească dragostea lor, s-o otrăvească. Și încă de pe atunci uneori i se părea că ar exista două fete pe care le cheamă Katea: prima – cea pe care, de la primele clipe în care făcuseră cunoștință lor, Mitea începuse s-o adora, să aibă nevoie de ea, iar cealaltă – era Katea cea adevărată, obișnuită, ce nu semăna deloc cu prima. Și, totuși, pe atunci Mitea nu încercase nimic asemănător cu ceea ce simțea în prezent.

Totul putea fi explicat. Începuseră grijile de primăvară ale femeilor: cumpărături, comenzi, nesfârșitele modificări ba ale uneia, ba ale altei haine, și Katea, într-adevăr, mergea des cu mama pe la croitorese; afară de asta, o aștepta examenul ce trebuia să-l susțină la școala teatrală particulară, pe care o frecventa. Iată de ce îngrijorarea ei și faptul că era mereu distrată puteau fi destul de firești. Cu acest gând se tot alina Mitea. Numai că alinările-i nu-i erau de niciun folos – ceea ce, în pofida lor, îi spunea bănuitoarea lui inimă se dovedea a fi mai puternic și se adevăra tot mai evident: neatenția intimă pe care o manifesta Katea față de dânsul creștea mereu, iar odată cu ea sporeau bănuiala și gelozia. Directorul școlii teatrale îi îmbuibase Katei capul cu laude și fata nu putea să nu-i povestească despre asta și lui Mitea. Directorul îi spusese: „Ești mândria școlii mele”, – el le tutuia pe toate elevele

sale – și, pe lângă lecțiile comune, curând a început a-i preda Katei și individual, pentru ca la examene să excelleze cu ea în mod special. Deja se știa că el corupea elevele, că în fiecare vară ducea câte pe una în Caucaz, în Finlanda, în străinătate. Mitea a început a bănui că, de data aceasta, directorul ar fi pus ochii pe Katea care, chiar și dacă nu-i vinovată de acest lucru, totuna simte și înțelege, probabil, intențiile directorului, de aceea dânsa se află cu el în relații oarecum josnice, criminale. Acest gând îl chinuia și mai mult, deoarece ea devenea tot mai rece și mai indiferentă.

Se părea că, de fapt, intervenise ceva care prinse a o îndepărta de el. Mitea nu putea să se gândească liniștit la director. Dar ce-l interesează directorul?! Părea că, în genere, Katea avea niște interese, pe care le pune mai presus de dragoste. Față de cine, față de ce? Mitea nu știa. O gelozia față de toți și de toate, mai ales față de acel ceva indefinit, imaginar, prin care ea se tănuia de el. I se părea că ceva o atrage irezistibil undeva mai departe de dânsul. Și se prea poate că o atrage spre ceva la care și se face groază să te gândești.

Odată, cam în glumă, cam în serios, Katea îi spuse în prezența maică-si:

– În genere, dumneata, Mitea, judeci despre femei, conducându-te de principiile Domostroi-ului¹. Din dumneata ar ieși un adevărat Othello. În cazul acesta niciodată nu m-aș îndrăgosti și nu m-aș căsători cu dumneata!

Mama îi obiectă:

– Eu însă nu-mi închipui o dragoste fără gelozie. După mine, cine nu-i gelos, nu iubește.

– Nu, mamă, – spuse Katea (era mereu ispitită să repete cuvintele altora), gelozia nu-i decât lipsă de respect față de omul pe care-l iubești. Dacă nu sunt crezută, înseamnă că nici iubită nu sunt, – conchise ea, fără a se uita la Mitea.

– Dar eu cred, – îi reproșă iarăși mama, – că tocmai gelozia înseamnă dragoste. Chiar am citit despre asta undeva. Acolo se demonstra destul de convingător acest lucru, ba chiar se aduceau și exemple din Biblie, în care însuși Dumnezeu era numit gelos și răzbunător...

În ce privește dragostea lui Mitea, acum ea, aproape în întregime, se manifesta prin gelozie. O gelozie ce nu era din cele obișnuite, ci, după cum i se părea lui, una deosebită. El și Katea încă nu dovediseră să treacă peste ultimul hotărât al intimității, cu toate că în orele când rămâneau în doi își permitau prea multe. Iar acum, în astfel de ore, Katea era și mai pătimașă ca altă dată, fapt care-i părea lui Mitea suspect, uneori ajungând să-i trezească un sentiment îngrozitor. Toate sentimentele, din care se compunea gelozia lui, erau îngrozitoare, însă printre ele era unul mai groaznic decât celelalte și pe acesta Mitea nu putea nicidecum să-l definească, ba chiar nici să-l priceapă. El consta în faptul că acele izbucniri pătimașe, adică ceea ce era atât de fericit și suav, înălțător și mai minunat ca orice pe lume și care se referea la ei doi, la Mitea și Katea, devenea nespun de murdar, ba chiar oarecum pervers, când Mitea se gândea la Katea și la un alt bărbat. Atunci Katea trezea în sufletul lui o ură extrem de acută. Ceea ce făptuia cu dânsa între patru ochi avea pentru Mitea un farmec și o înțelepciune ce puteau fi cunoscute numai în rai. Însă de cum își închipuia în locul lui un alt bărbat, totul

¹ Домострой — tratat de morală și economie casnică în vechea R u s i e (nota trad.).

se schimba momentan în ceva nerușinat, ațâțându-i dorința de a o sugruma pe Katea; întâi de toate, pe ea și nu pe rivalul închipuit.

III

În ziua când Katea a susținut examenul (în cea de-a patra săptămână de post), părea că s-a adevărit cu prisosință județea suferințelor lui Mitea. Katea nu-l mai vedea, nu-l mai observa, fiindu-i străină cu totul, aparținând doar publicului. Ea se bucură de un adevărat succes. Era îmbrăcată toată în alb, ca o mireasă, și emoțiile o făceau încântătoare. Asistența o aplauda cu însuflețire, iar directorul – actor plin de sine, cu ochi impasibili și melancolici, șezând în primul rând – pentru a-și satisface orgoliul, îi făcea uneori observații, vorbind încetișor, însă în așa fel, încât vocea lui insuportabilă se auzea în toată sala.

– Mai puțină declamație, – îi spunea el emfatic, calm și atât de autoritar, ca și cum Katea ar fi fost proprietatea lui absolută. – Nu juca, ci trăiește, – îi zicea când și când.

Și acest lucru era insuportabil. Insuportabilă era și lectura ce trezea aplauzele. Din cauza sfiei, obrajii Katei ardeau ca doi bujori, uneori glăsciorul i se frângea, nu-i ajungea aer, ceea ce o făcea și mai gingașă, și mai încântătoare. Însă ea declama cu acea melodicitate trivială, cu acea banalitate și falsitate în fiecare sunet care, în acest mediu insuportabil pentru Mitea, dar cu ale cărei principii Katea deja trăia din plin, era considerată apogeul artei interpretative: ea nu vorbea, ci exclama mereu cu un fel de sârguință lunguroasă, supărătoare prin evlavie ce nu îndreptătea deloc exaltarea ei, încât Mitea nu știa unde să-și ascundă privirile de rușinea încercată pentru Katea. Însă culmea era acel amestec de puritate angelică și imoralitate, ce se contopeau în ființa ei, în fețișoara-i aprinsă, în rochia albă, care pe scenă părea mai scurtă (fiindcă cei din sală priveau la Katea de jos), în pantofiorii ei albi și în picioarele strânse-n ciorapi albi de mătase. „Fata cânta în corul bisericii”, – declama Katea cu o naivitate prefăcută și prea exaltată despre o oarecare fețișcană care, chipurile, era de-o neprihănire îngerească. Mitea simțea și o intimitate acută între el și Katea, precum totdeauna, aflându-te într-o gloată, simți asta față de omul pe care-l iubești, dar mai simțea și o dușmănie răutăcioasă; el era pătruns de mândrie pentru dansa, conștient de faptul că, totuși, Katea îi aparține și, totodată, încerca o durere sfâșietoare ce-i săgeta inima: nu, ea nu-i mai aparținea!

După examen au urmat iarăși zile fericite. Însă Mitea nu mai credea în ele atât de ușor ca înainte. Aducându-și aminte examenul, Katea spuse:

– Ce prostuț mai ești! Oare nu ți-ai dat seama că numai și numai de dragul tău am citit atât de bine?!

Însă Mitea nu putea să uite ceea ce simțise la examen și nu putea să spună că nu l-ar încerca în continuare acele sentimente penibile. Katea intuia tainicele lui frământări, încât odată, în timpul unei ciondăneli, exclamă:

– Nu înțeleg pentru ce mă iubești, dacă ți se pare că nu am nimic bun! Apoi, la urma urmei, ce vrei tu de la mine?

Nici el nu înțelegea pentru ce o iubește, deși simțea că dragostea sa nu numai că nu scade, ci, dimpotrivă, sporește odată cu acea luptă geloasă, pe care o ducea cu cineva, cu

ceva, pentru ea, pentru această dragoste, pentru puterea ei și mereu crescânde-le-i cerințe.

– Tu-mi iubești numai corpul și nicidecum sufletul! – spuse odată Katea cu amărăciune.

Și aceste cuvinte erau străine, teatrale, însă cu toată absurditatea și banalitatea lor, ele se refereau tot la ceva chinuitor și complicat. Mitea nu știa pentru ce o iubește, nici nu putea spune cu siguranță ce dorește... La o adică, în genere, ce o fi însemnând – a iubi? Era imposibil să răspundă la această întrebare, pentru că nici în cele ce auzise despre iubire, nici în cele ce citise despre ea Mitea nu întâlnise măcar un singur cuvântel, care ar fi definit-o cu exactitate. Atât în cărți, cât și în viață, părea să se fi înțeles cu toții odată și pentru totdeauna să vorbească ori numai despre un fel de dragoste aproape platonice, ori numai despre ceea ce se numește patimă, senzualitate. Numai că dragostea lui nu se asemena nici cu una, nici cu cealaltă. Ce simțea față de Katea? Ceea ce se numește dragoste, sau ceea ce se numește patimă? Sufletul sau corpul Katei îl ducea până la leșin, până la o anumită stare de fericire, știută doar înaintea morții, atunci când el îi deschiera bluzița și-i săruta sânii de-o frumusețe și neprihănire încântătoare, dezgoliți cu o supușenie răvășitoare, cu nerușinarea celei mai pure inocențe?

IV

Katea se schimba tot mai mult.

Succesul la examen însemna mult. Și totuși, mai erau și alte motive.

Odată cu sosirea primăverii, Katea, oarecum pe neașteptate, s-a transformat într-un fel de doamnă mondenă tinerică, elegantă și mereu grăbită undeva. Deja, când venea la el Katea, lui Mitea pur și simplu i se făcea rușine de întunecatul coridor, iar ea nu mai venea pe jos, ci își făcea apariția cu faetonul – foșnind din mătăsuri, cu voaleta lăsată pe față, pășind repede prin obscurul coridor. Ea devenise nespus de gingașă, însă întârzia tot timpul și scurta întâlnirile, spunând că iarăși trebuie să plece cu mama la croitoreasă.

– Înțelegi, ne facem de cap în fel și chip! – zicea ea, sclipindu-și veselă și uimită ochii rotunzi, pricepând destul de bine că Mitea n-o crede, dar totuși, rostind aceste cuvinte, deoarece nu mai aveau altceva ce-și spune.

De la o vreme, mai că nu-și scotea pălărioara, nici umbrela n-o lăsa din mâini, șezând ca pe jeratic pe marginea patului și scoțându-l pe Mitea din minți cu pulpele picioarelor strânse în ciorapi de mătase. Iar înainte de a pleca și a-i spune că deseară iarăși n-o să fie acasă – trebuie să plece din nou cu mama la cineva! – Katea făcea mereu același lucru, cu scopul evident de a-l prosti, de a-l răsplăti pentru toate căznirile lui „neroadă” (precum se exprima ea): privea cu prefăcătorie hoțască spre ușă, aluneca de pe pat și, legănându-și șoldurile pe lângă picioarele lui, șoptea grăbită:

– Ei, hai, sărută-mă odată!

V

La sfârșitul lunii aprilie, Mitea hotărî să plece la țară să se odihnească.

Era obosit, chinuit și o tortura și pe Katea. Chinul acesta era cu atât mai insuportabil, cu cât părea că nu există vreun

motiv pentru el. De bună seamă, ce se întâmplase, cu ce era de vină Katea? Odată, însă, fata îi spuse cu o fermitate disperată:

– Pleacă, pleacă, nu mai am puteri! Trebuie să ne despărțim pe o vreme, să ne clarificăm relațiile. Ai slăbit atât de tare, încât mama este convinsă că suferi de oftică. Nici eu nu mai pot suporta!

Și plecarea lui Mitea a fost hotărâtă. Dar, spre marea lui uimire, chiar dacă era zdrobit de durere, pleca totuși aproape fericit. De cum a luat decizia să plece, pe neașteptate reveniră toate cele de mai înainte. Pentru că, de fapt, Mitea nici în ruptul capului nu voia să creadă în vreuna din acele grozavii, care nu-l lăsau în pace nici zi, nici noapte. Și era suficientă o schimbare cât de mică în felul de a fi al Katei, pentru ca din nou să apară toate într-o lumină nouă. Iar Katea devenise, ca și mai înainte, duioasă și pătimașă, însă acum fără niciun fel de prefăcătorie. Mitea simțea aceasta cu acuta sensibilitate a ființelor geloase și iarăși prinse a se reține la ea până pe la orele două de noapte, și din nou aveau despre ce vorbi, și cu cât mai aproape era ziua plecării, cu atât mai absurdă părea despărțirea, precum și necesitatea de a „clarifica relațiile“. Odată, Katea chiar a plâns, cu toate că nu plângea nicicând, și aceste lacrimi o arătau atât de apropiată și de scumpă lui, străpungându-i inima și făcându-l parca să se simtă vinovat în fața ei.

La începutul lunii iunie, mama Katei pleca pe toată vara în Crimeea, luându-și și fiica. S-au înțeles să se întâlnească la Mishor, unde trebuia să sosească și Mitea.

Și el își aduna bagajele, făcea pregătiri pentru plecare, îmbla prim Moscova în acea stare de stranie amețală, care se resimte, când omul se mai ține pe picioare, dar deja suferă de nu se știe ce boală grea. Iar el suferea de-o nefericire bolnăvicioasă, îmbătătoare, totodată fiind fericit până la durere, înduioșat de reîntoarsa afecțiune a Katei, de grija ei față de dânsul – ea îl însoțise chiar când cumpăraseră curele pentru geamantane, de parca i-ar fi fost logodnică sau soție – și, în genere, era fericit de revenirea mai tuturor celor ce-i aminateau de primele zile ale dragostei lor. La fel sesiza și toate cele câte-l înconjurau: casele, străzile, pietonii și călătorii, vremea primăvărată mereu posomorâtă, mirosul prafului și al ploii, mireasma bisericească a plopilor înfrunziți prin ulicioare, pe după garduri. Toate vorbeau de amărăciunea despărțirii și de o dulce speranță la întâlnirea ce va avea loc, vara, în Crimeea, unde nu le va mai amesteca nimeni și nimic, unde toate se vor împlini (chiar dacă Mitea nu știa ce vor să însemne astea toate).

În ziua plecării, a intrat să-și ia rămas bun Protasov. Printre gimnaștii claselor superioare și studenți nu de puține ori se întâlnesc tineri, care au însușit maniera de a-și arbora un aer zeflemitor, ce adie de la fața lor posacă și totodată binevoitoare. Ei fac acest lucru cu importanța unui om mai în vârstă, mai experimentat ca oricare altul în lume. Astfel era și Protasov, unul din tovarășii apropiați ai lui Mitea, unicul prieten adevărat care, în pofida întregii camuflări și tăceri ale amicului, știa toate secretele-dragostei acestuia. Un timp, Protasov privi cum leagă Mitea geamantanul, cum îi tremură mâinile, apoi zâmbi cu trista înțelepciune, spunând:

– Zău, sunteți curat niște copii, doamne iartă-mă! Însă după toate cele, draguțul meu Werther din Tambov, e timpul să înțelegi, totuși, că fata aceasta mai întâi de toate este o prea tipică natură femeiască și, până la urmă, chiar polițaiul

s-ar împăca cu acest fapt. Tu, natură masculină, îți ieși din sărite, pui în fața ei cele mai înalte cerințe ale instinctului continuității speciei și, firește, acestea sunt absolut legitime, ba chiar, într-un anumit fel, sacre. Corpul tău e rațiunea cea mai superioară, precum observă, cu bună dreptate, Herr Nietzsche. Însă e legitim și faptul că pe această cale sfântă ai putea să-ți frângi gâtul. Fiindcă în lumea sălbătăciunilor sunt ființe cărora, chiar conform legilor firii, li se cere să plătească cu prețul propriei existențe primul și ultimul lor act de amor. Dar, așa cum pe tine aceste legi, probabil, nu te privesc și nici nu ți-s obligatorii, fii cu ochii în patru, păzește-te. În genere, nu te prea grăbi. „Junker Shmidt, pe cuvânt de onoare, vara o să revină!“ Lumea nu-i făcută din oameni proști, nu se sfârșește ea cu Katea. După câte înțeleg, eforturile tale de a sufoca geamantanul dovedesc că nu ești de acord cu ce-ți spun și că această fetișcană ți-i pe placul inimii. Ei, iartă-mi sfatul ce nu ți-i de trebuință și ocrotească-te Nicola-lingușitorul cu toți adepții săi!

După ce Protasov plecă, strângându-i mâna, Mitea, legând în curele perna și plapoma, auzi prin fereastra deschisă-n curte vocea tunătoare a studentului ce trăia peste drum. Acesta învăța la canto și se exersa din zori până-n seară. Acum se apucase să cânte „Azra“. Mitea strânse mai repede curelele, încheindu-le la nimereală, apoi înșfăcă șapca, plecând pe strada Kislovka, să-și ia rămas bun de la mama Katei. Motivul și cuvintele melodiei pe care o cânta studentul sunau și se repetau atât de insistent în firea lui, încât Mitea nu vedea nici străzile, nici trecătorii, mergând și mai amețit, de cum umblase zilele din urmă. Părea că, într-adevăr, toată lumea se sfârșește cu Katea și că iunkerul Shmidt vrea să se sinucidă cu-n glonț de pistol! Ce să-i faci – dacă-i așa, așa-i, gândea el, revenind din nou la cântecul ce povestea despre fiica sultanului, „sclipind de frumusețe“ și care, plimbându-se prin grădină, îl întâlnește pe robul tuciuriu ce stătea lângă havuz „mai palid decât moartea“, și cum odată ea îl întreabă cine este și de unde-i, iar el îi răspunse cu-n glas plin de ură, însă supus, de-o simplitate ursuză:

– *Îmi zice Mahomed...* – ca să încheie cu un urlat exaltat până la tragism:

– *Eu sunt din bietul neam Azra*

Și, gustând din dragoste,

Mor pe dată!

Katea se îmbrăca, pentru a pleca la gară, să-l petreacă. Dânsa strigă cu gingășie din camera ei – din camera în care Mitea petrecuse atâtea ore de neuitat! – că o să vină aproape de primul sunet. Simpatică, buna femeie cu părul zmeuriu ședea de una singură, fuma și privea foarte tristă la Mitea – pe semne, demult le înțelesese pe toate. El, roșu ca jăraticul, cuprins de un tremur lăuntric, îi sărută mâna moale, vește-zită, aplecându-și ca un fiu capul și ea îl sărută cu dragoste de mamă de câteva ori pe tâmplă, făcându-i binecuvântător semnul crucii.

– Eh, draguțule, – repetă femeia cu un zâmbet reținut cuvintele lui Griboedov, – să trăiești răzând! Ah, Dumnezeu cu dumneata, pleacă, pleacă... (Va urma)

(În traducerea lui Leo BUTNARU)

AI. CISTELECAN

Cîntări de doliu

(ȘTEFANA VELISAR TEODOREANU)

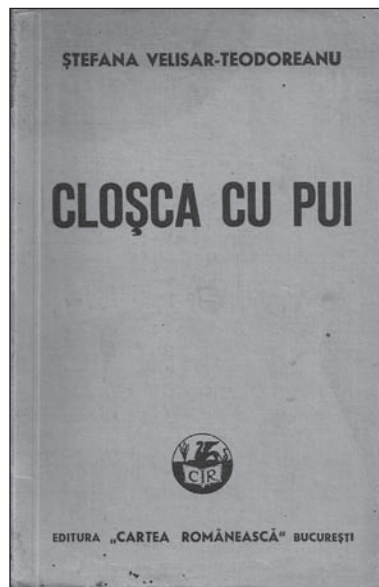
Nu știu de ce crede Gheorghe Perian că *Șoapte-le întru asfințit*¹ ale Ștefanei Velisar Teodoreanu (n. 1897, d. 1995) ar fi niște „versuri pentru copii”² cînd ele sînt, de fapt, după cum zice Aurelia Rusu, „șoaptele durerii copleșitoare”³ care a năpădit-o pe Ștefana la – și după – moartea lui Ionel Teodoreanu. „Am simțit – îi mărturisește Ștefana Aureliei – că mor dacă nu le scriu”. Cred că nu exagera și că era vorba într-adevăr de un *catharsis* salvator, de o sublimare în litanie a durerii care a devenit finalul uneia din cele mai armonioase povești de iubire din viața noastră literară – de nu chiar din literatura noastră. Va fi fost chiar cum o prezintă ea în *Ursitul*, cu siguranță cea mai citită carte a ei. Mult mai citită decît poemele, pe care, bunăoară, Cristina Deutsch nici nu le ia în seamă.⁴ Șoaptele... sînt poezie ocazională – imperativ ocazională, dar valențe lirice Ștefana are destule și prin prozele ei, indiferent de felul lor. Cu siguranță a luat note maxime la toate compunerile (și nu va fi pățit precum Ionel Teodoreanu cu Hogaș la compunerea despre iarnă), căci

¹ Editura Minerva, București, 1981.

² Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, coord., *Dicționarul scriitorilor români*, R-Z, Editura Albatros, București, 2002, p. 729.

³ *Cuvînt de încheiere*, p. 99, la Șoapte...

⁴ În *Dicționarul general al literaturii române*, T-Z, Editura Univers Enciclopedic, București, 2009, pp. 241-244.

literaturizează – uneori „excesiv”, zice Cristina Deutsch, cu dreptate – cu șarm, sensibilitate și inventivitate. Picturile după natură sau reportajele excursiilor de pe dealurile Iașului ori pelerinajele la mănăstiri din *Cloșca cu pui*⁵ sînt acuarele de virtuozitate, videoclipuri estetizate cu grație: „Neclintită, pe soare apune, primește și pierde-o aureolă în fiecare seară. E atît de blondă, vara, că pare îmbrăcată în părul Maicii Domnului. Iarna, pe zăpadă, e de cenușe, cu juvaeruri licărite prin bogatul țesut oriental, fără urmă de pas pe covoarele albe; fulgii, singura mană cerească pe chipul ei” (*Biserica Trei Ierarhi*). Astfel de virtuozități eufemistice răsar mereu în descripțiile-reverie ale Ștefanei și nu-i de mirare nici că Gheorghe Perian le consideră „tablete lirice avînd ca pretext figuri și fapte din realitate”,⁶ nici că oamenii de la Înnoirea arădeană le tratau, încă dinainte de a fi prinse în volum, drept „notații luate din natură, pline de prospețime și

grație feminină.”⁷ E și grație feminină (multă chiar), fără îndoială, dar în general e grație pur și simplu și eufemistică.

De vor fi năvălit bocețele peste Ștefana așa cum zice ea, nu-i de pus la îndoială, dar șoaptele beneficiază de un aranjament premeditat, de un scenariu secvențial. Ele se deschid cu Începutul, nu

⁵ Editura Cartea Românească, București, /1941/.

⁶ *Dicționarul Scriitorilor...*, p. 728.

⁷ Înnoirea, nr. 11/1938.

al durerii, ci al iubirii, cu o „bună-vestire“ care transformă universul într-o reverie: „Inima ținea locul străveziilor icoane./ Vestirea plutea în văzduhul albastru./ Adormise pe lume tot ce-i aspru./ Nici larmă, nici plîngeri./ Pămîntul părea învelit în aripi de îngeri“ etc. Tocmai o asemenea suavitate e cadrul cel mai potrivit pentru brutalitatea tragediei survenită în chiar fascinanța lui. Ștefana își scrie propria *elegie pentru floarea secerată* și-și notează (în litanii de admirabilă cursivitate, cu ritm simbolist și cu adieri argheziene) drama: „Doamne,/ mi s-a surpat casa./ Sînt fără reazăm,/ într-o cumplită mirare, fără seamăn,/ din care nu mă pot desface./ Lumea din jur e ca o pilnie de umbre/ în fundul căreia lunec/ printre clipele moarte./ Nu mai sînt nici cu cei de aici,/ nici cu cei de dincolo,/ sînt fără legătură,/ între cele două tărîmuri“ etc. (*Geamăt*). Prezența celui plecat devine, firește, copleșitoare iar absența lui întretine pure invocații ale morții: „Aștept să mă chemi,/ să mă despart de mine,/ să mă adun lîngă tine/.../ să nu mai fie praguri/ chinuitoare praguri/ între tărîmul tău și al meu“ (*Mărturisire*). Hotarele se șterg, într-adevăr, ca la Ana Blandiana în *Variațiuni pe o temă dată*, și iubirea trece peste urmele lor tot mai estompate, căci „nu poate despărți moartea pe cei uniți în iubire“ (*Troița Mănăstirii Neamț*, II). Deși frîntă, comuniunea

sufletelor nu e întreruptă, chiar dacă Ștefana se oprește mai adesea la peisajele proprii dureri: „Soarta mi-a zvîrlit din spate/ între umeri,/ un cuțit,/ cu tăușul adînc înfîpt,/ pînă în plăsea,/ tremură ca un ciot de aripă/ în ființa mea./ Dintr-odată,/ lumina s-a înnegrit/ și a tăcut viața./ O, și n-am murit, n-am murit“ etc. (*Ceasul rău*). O primă sublimare (literaturizare) a acestei concreteți brutale a durerii se petrece într-o mică suită de parabole care încearcă o „obiectivare“ a suferinței (*Fîntîna părăsită*, *Mustrare*, *Ursitoarele*). Suferința devine însă singura hrană a Ștefanei, căci ea e cea mai eficientă dovadă a prezenței celui plecat: „Cumplit mă tem de orice alinare, ca de-o primădie mare,/ numai să pot păstra viu în mine chipul celui dus,/ care tremură, ca o stea printre neguri,/ în cernitele-mi gînduri“ etc. (*Moartea*). Desigur, și al Ștefanei, ca orice calvar, duce spre rugăciune: „Doamne, scoate-mă din pîcle,/ nu mai văd cărarea,/ se lasă seara/ și singurătatea asta mă înspăimîntă./ Timpul care-mi curge prin vine,/ ca prin niște jgheaburi prea strîmte, se-mpiedică de inima grea,/ tot mai mînios mă apasă cu talpa/ și-amenință și cerul a mi-l surpa“ etc. (*Meditație II*). Scrise imediat după moartea lui Ionel Teodoreanu, în intervalul '54-'56, șoaptele Ștefanei sînt o litanie dictată direct de durere – una autentică, abia consemnată în revărsarea ei.

Ioan HOLBAN

Poezia lui Dan Laurențiu

Poezia lui Dan Laurențiu din **Poziția astrilor** (1967), **Călătoria de seară** (1969), **Imnuri către amurg** (1970), **Poeme de dragoste** (1957), **Zodia leului** (1978), **Privirea lui Orfeu** (1984), **Ave Eva** (1986) și **Psyche** (1989) a fost pusă de critica literară în legătură cu „descendența“ din Eminescu, Macedonski și Bacovia; s-a vorbit despre „voință de singularizare, de ritualizare a gesturilor unui eu emblematic“, despre orfism, muzicalitate difuză, ton incantatoriu, în sfârșit, despre „tendința estetizantă“ a unei poezii mereu elaborate. Fără a contrazice acest „profil“ de poet, constituit în timp, în mai bine de treizeci de ani, volumele publicate de Dan Laurențiu după 1990 schimbă sensibil perspectiva lirismului și temele sale majore. Astfel, într-o frumoasă prezentare de pe coperta a patra a volumului **Călătoria mea ca martir și erou al timpului** (1991), Nicolae Manolescu remarcă *adorabilul echivoc stilistic* al poeziei lui Dan Laurențiu. Acest echivoc izbește chiar din titlurile cu o retorică studiată, provocând, de obicei, zone albe de sens, goluri ce cu greu admit substanță poetică (**Călătoria mea ca martir și erou al timpului**, **Oedip și imposibilitatea cunoașterii lumii acesteia**, **Ce-mi șoptește idealul muribund sau idealul din fața casei pe patul de moarte**, **Formele bucuriei și ale durerii**, **Iată întrebarea: Pentru cine scrii tu? Pentru femei și pentru filosofi**, **Piramida albastră a gândirii mele**, **Care e rostul mișcării pe pământ** etc.). Și, totuși, Dan Laurențiu reușește să umple cu substanță poetică aceste goluri; cum? S-ar putea răspunde chiar cu vorbele sale: scriind pentru femei și pentru filosofi, pendulând pe linia subțire care desparte seriosul de glumeț, cultivând o anume lejeritate, o facilitate să-i spun boccacciană. În cele mai multe poeme ale cărții, Dan Laurențiu explorează tematica știută a

erosului; esența „mesajului“ pe care fiecare cititor îl caută în poezie, la Dan Laurențiu se poate rezuma într-un singur vers: *un bărbat caută o*

femeie. Un vers de la care începe aventura, drumul, căutarea, căutarea căutării poeziei. Vechea și atât de simpla poveste e, la Dan Laurențiu, o *Aventură pe mare*: „într-o seară vai era chiar/ ieri seară/ un bărbat căuta o femeie/ el nu știa unde putea fi găsită/ acea femeie dar instinctul/ său diabolic o căuta instinctul îl ducea pe el/ cum steaua polară duce/ marinarii la țărnu-rile/ lor negre ei vor să-și/ găsească mormîntul în țărână/ și nu în valurile trecătoare/ ale timpului albastru/ această femeie nu avea/ ochii albaștri/ ea avea sîinii albaștri/ fesele de culoarea cerului/ și părul care-i curgea/ până la călcăie de/ culoarea albastră/ această femeie care plutea/ pe mările negre ale anti-chității/ avea picioare albastre și/ în loc de picioare două/ aripi de culoarea cerului/ ea cânta din fluierul fermecat/ și bărbatul negru de-acum/ nebun orb și căzut în transă/ o urma în noaptea cea sumbră/ pe marea cea albastră/ bărbatul știa că-l așteaptă *sfârșitul*/ dar mergea înaintea timpului“. În aceste poeme, versul fuge mereu din anecdotice în metafizic, de la privire la viziune, de la instinct la albastrul rece al ideii. În acest joc al întâmplărilor numite dragoste, viață și moarte se află și fiorul pierderii și asumarea actului creator ca experiență a întunericului, ca încercare de a exprima inexprimabilul; senzația neantului dar și unda subtilă a autoironiei cultivate de un spirit de o mare finețe intelectuală: „Eu ar trebui acum la bătrânețe/ să renunț la sensul cunoașterii/ binelui frumosului și adevărului/ dar sunt

eu demn de toate aceste/ nu sunt oare culpabil/ și păcătuiesc în fiecare zi/ ca un avocat al răului/ batjocorind natura divină/ prin însăși esența mea/ de revoltă împotriva creației/ nu sunt oare cel vinovat/ că propun ipoteza unei alte lumi/ decât aceea în care ne-a fost dat/ să ne găsim mormântul/ nu sunt cel care aduc Demiurgului/ un afront cu gura vorbitoare/ că sunt un mesager al veșniciei“ (**Scrisul este o contestație sau un elogiu**).

La o discuție purtată în 1990, la Casa Pogor, cu tema **Literatura și Puterea**, Dan Laurențiu a vorbit memorabil despre relația de un tip cu totul special a scriitorului cu Divinitatea, a creatorului cu Unicul, cu marele Creator. O neconținută căutare a lui Dumnezeu, o continuă revelare a Divinității pentru a o pune în cauză și pentru a se pune în cauză pe sine, pe ființa aflată în fața necunoscutului și a misterului insondabil – aceasta este poezia „pentru filosofi“ a lui Dan Laurențiu. Răzbat aici tonuri ale psalmilor arghezieni, dar parcă mai mult cele din „mistica“ lui Claudel, pentru a păstra referințele printre poeți și între hotarele poeziei. Poetului i se revelă dualismul fundamental al lumii (albul și negrul, deopotrivă de casante), abordat de multe ori la modul eseistic; fraze poetice dintr-o poezie precum **Oedip și imposibilitatea cunoașterii lumii acesteia** sunt abia disimulate fraze de eseu, dintre cele publicate de Dan Laurențiu în presa culturală timp de aproape douăzeci de ani (acesta a fost, de altfel, modul său de a „fugi“ în anii '80, practica a ceea ce s-a numit „exil interior“): „Călătorului îi stă bine cu drumul/ el se duce prin noapte drept la țintă/ ca la întâlnirea inevitabilă cu destinul/ el nu se mai orientează de mult/ după stelele grecești/ călătorul e orb și nu/ vede drumul pe care merge/ el este Oedip rătăcind/ pe drumul absolutului/ el și-a scos ochii din orbite/ fiindcă și-a dat seama că/ trăim într-o lume necunoscută/ trăim într-un mister insondabil/ și vederea nu este decât o iluzie/ iată de ce acel grec nu era/ cel mai păcătos cel mai incestuos/ el era mai înțelept decât toți/ contemporanii săi/ el și-a asumat destinul de om/ el a știut că lumea aceasta/ este incognoscibilă/ el și-a asumat soarta lui Oedip“. Poet e Dan Laurențiu mai ales când scrie „pentru femei“, el știe **Prețul iubirii** care, aici, e chiar prețul poeziei: „Nu vreau să uiți/ că tu ești femeia mea/ tu ai spus că niciodată/ nu ai știut cine ești înaintea mea/ ai fost o roză într-o/ piață de flori/ nimeni nu a îndrăznit/ să plătească prețul/ la care încercau să te vândă/ cel rău sau cel divin/ nici unul dintre ei nu putea/ să plătească acel preț/ eu/ nu/ mă/ laud/ dar l-am plătit cu moartea mea“.

Experimentul liric pe care îl anunța amintita intervenție de la Casa Pogor (sper ca, într-o bună zi, admirabilii oameni de la Muzeul Literaturii din Iași de editură să publice textele conferințelor ținute acolo, de cel mai mare interes pentru istoria literaturii noastre contemporane) s-a cristalizat într-o carte precum **Mountolive** (1994), răspunzând unui gust literar și – de ce nu? – unei anume sensibilități ale publicului de azi care își (re)descoperă, între altele, sentimentul religios. Pe un asemenea cititor îl interesează, în poezia lui Dan Laurențiu, *examenul condiției umane*, al ființei care viețuiește fără a avea acces la orizontul destinului; sau poate – sugerează poetul – destinul său e chiar nefericirea și suferința, uneori, peste marginile suportabilității. Această explorare începe și se termină astfel: „Toată viața mea/ nu a fost/ decât boală și artă/ ceea ce am câștigat nu a fost decât/ sentimentul morții“. Omul de hârtie, poetul – *eu și imaginea, viața și destinul, omul și Divinitatea, omul exterior*

și *omul interior* – asistă neputincios la transformarea realității, a tuturor faptelor tragice în *motive culturale*: căci una e moartea și alta „motivul“ morții, una e disperarea și alta „tema“ ei, una sentimentul comuniunii în gând cu Dumnezeu și alta „prezența“ sa culturală: „De ce oare obrazul meu este/ atât de întunecat/ în această noapte/ doar am văzut/ surâsul Tatălui meu/ în Paradis așteptându-mă/ cu toată grația/ nimic nu mă poate opri însă/ din plâns și rugăciune/ eu știu că viața mea/ a fost dăruită/ pentru lumea aceasta/ lumea aceasta sunteți voi/ aveți datoria să duceți/ mesajul acestei vieți/ care se stinge/ Acolo“. O poezie mistică, s-ar zice; nu e vorba numai despre un sentiment religios, ci de căutarea acelui punct magic al *intersectării* gândului propriu cu lumina credinței, a aceleia pe care o izvorăște „bobul de muștar“ al credinței. Ceea ce frapează, în ordinea acestei structuri de profunzime a poeziei lui Dan Laurențiu, e recurența *numelui propriu* al Divinității, semnificând și suferința dar și înălțarea, și tragismul pe care și-l asumă actul creației, dar și superbia sa.

Dan Laurențiu comite însă și o *erezie*, aceea față de paradigma literară specifică poeziei ce se implică în relația insului cu Dumnezeirea; aceasta este abordată, de obicei, dintr-un orizont al sensibilității, al mărcilor de afectivitate. La Dan Laurențiu, această relație e una *conceptuală* care presupune contextualizarea textului sacru cu acela profan. Altfel spus, tonul liturgic, întâlnit cel mai adesea în acest tip de poezie, este înlocuit în **Mountolive** cu un *ton analitic*, eseistic, cu un mare grad de intelectualizare (citește: conceptualizare). Cu toate acestea, sensibilitatea e peste tot prezentă, conceptul crește din sentiment, figurând asceza, imensa dramă care apasă destinul și simpla existență de aici și de acum: „Cupa amărăciunii/ vine din mâna Ta/ oare cine ești/ Tatăl sau Sfântul Duh/ fiindcă eu sângerez/ ca un fiu la picioarele Tale/ și abia aștept/ să mă scufund/ în această mare roșie/ și să scot Crucea/ cu care voi lumina universul“. Această dezvoltare în *polaritate* a discursului liric nu poate înșela asupra esenței mesajului „de suflet“ transmis: respectând convenția poetică a reprezentării Divinității prin omul interior și a „profanului“ prin omul exterior, textul se dezvoltă într-un decor expresionist, unde răsună tânguirea de la trecerea Akeronului, a fluviului mocirlos peste care Haron transportă în luntrea sa sufletele morților: cu vorba poetului, ale celor care au devenit *neființă*. Acest scenariu, în egală măsură conceptual și de sensibilitate, de expresie analitică și de adiere a *feeling-ului* conturează reperele amintitei explorări a condiției umane: în memoria relației insului cu Dumnezeirea, Dan Laurențiu caută simbolurile dramei, ale disperării, ale plecării, când *fapta* și *melancolia* poetului se sting în murmurul tragic ce petrece umbrele peste apă întunecată a lui Haron. Metafora obsedantă a cărții este aceea a *trecerii* care trimite, deopotrivă, spre realitatea biografiei omului exterior (pentru care momentul plecării este placa turnantă dintre o viață de dincoace de bine și o alta, de dincolo de rău) și spre irealitatea unui spațiu poetic foarte personal. Iată un poem, absolut remarcabil, unde se pot citi atât *poezia*, cât și *viața* celui care scrie: „Pe tine te iubesc/ fiindcă nu te-am cunoscut niciodată/ eu sunt slab tu fa-mă tare/ acum a căzut ninsoarea peste oraș/ eu am început să plutesc/ peste oraș ca această/ ninsoare albă/ cerșesc lumină/ la ușile voastre“.

Theodor CODREANU

Marea reeducare

Obstacol în calea revoluției mondiale

Într-o autobiografie din 1944, Boris Grünberg (1915, Tiraspol-1992, București), declara: „În luna mai 1941 am plecat cu o misiune în România. Când am fost prins, ca să-mi pot ascunde trecutul și misiunea, mi-am schimbat numele în Nicolschi Alexandru Sergheevici, originar din Tiraspol. Sub acest nume am fost cercetat de organele Biroului II Contrainformații de la București și sub acest nume mă recomand până astăzi, 14 octombrie 1944”. Sub oblăduirea trupelor bolșevice de ocupație, în urma mării erori diplomatice, cu falsul armistițiu de la 23 august (Petru Ursache o numește „Crima istorică de la 23 august – 12 septembrie 1944”¹), Nicolschi et comp. și-au început misiunea rapidă a transformării/reeducării societății românești, în vederea creării unei noi *identități*, de structură sovietică, pusă în slujba revoluției mondiale visate de Marx, Engels, Lenin, Troțki și Stalin. Într-adevăr, într-un interviu luat de Lucia Hossu-Longin, în vederea realizării cunoscutului serial de televiziune, *Memorialul durerii*, generalul se prezenta tot sub numele Alexandru Nicolschi, cu același apetit pentru „adevăr” și pentru „viață”, protestând în fața întrebării dacă el a fost declanșatorul fenomenului *reeducării* de la Pitești, în calitate de șef al Securității noului regim, cu misiune de la KGB de a supraveghea până și comportamentul noilor lideri comuniști de după imediată debarcare a trioului Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu. Nici vorbă, răspunde revoltat fostul general, în 1991: n-a existat niciodată un „program” de *reeducare* a românilor în pușcării, totul fiind o mistificare a lui Virgil Ierunca, cel care a debitat o groază de „minciuni” în cartea de tristă pomină *Fenomenul*

Pitești (1990), minciuni perpetuate de Paul Goma (în realitate, *Patimile după Pitești* precedă cartea lui Ierunca, fiind publicată în 1981) și de alții!

În cartea lui din 2010, *Istorie, genocid, etnocid* (ediția a doua, 2017), Petru Ursache reia problematica *mării reeducări* a României, venind cu o documentare impresionantă. Această *crimă istorică*, diagnostichează autorul, a avut două ținte: una, pe termen scurt, dinspre Casa Regală și partidele istorice, a speranței că România va putea renaște, după război, în matca ei națională și democratică, cealaltă, dinspre ocupant, „pe termen lung dar ocultat, pentru eliminarea românilor din spațiul Europei prin distrugerea elementului etnic majoritar și a statului național unitar”². Deși vechiul deziderat al Internaționalei Comuniste era „bine cunoscut de toată lumea”, făptuitorii „armistițiului” de la 23 august nu și-au mai luat măsurile de precauție în fața programului Cominternului, făcând alianță cu bolșevicii români, uitând că Partidul Comunist din România fusese creația cominterniștilor, cu scopul declarat al destrămării României Mari. Congresul al V-lea al PCR avusese loc la Moscova, în 1931: „Dezbătând problema națională, Congresul al V-lea, la sugestia Cominternului, a dat mai departe directive partidului să propage ideea luptei pentru autodeterminarea naționalităților până la despărțirea de statul român.”³ Directiva aceasta era, în realitate, un eufemism pentru viitorul *etnocid*, pus la lucru sub ocupația sovietică, rămas neisprăvit până la căderea Ceaușescuștilor și, de aceea, continuat sub noul obrăzar al *globalismului*. Afirmția este, desigur, stupefiantă, în măsură să scandalizeze

¹ Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid*, ediția a doua, Editura Eikon, București, 2017, prefață, de Adrian Alui Gheorghe, postfață, de Magda Ursache, p. 21.

² *Ibidem*, p. 22.

³ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor. Din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, București, 1976, p. 624. Argument preluat de Petru Ursache.

elitele postdecembriste. Numai că aceste elite au preluat, cu știre sau fără, programul de la Congresul al III-lea al PCR, din 1924, asumat de liderul Elek Köblös, care și-a dat cuvântul că va scoate din limbajul cotidian cuvintele *religie*, *naționalitate*, *patrie*, *țară*. Bolșevismul elitist, pentru a compromite definitiv cuvântul *național*, observă Petru Ursache, a inventat sintagma imposibilă *național-comunism*, pe care a atribuit-o lui Nicolae Ceaușescu, care n-a folosit-o niciodată, fiindcă idealul său a fost, până în clipa gloanțelor de Crăciun, *Internaționala*, pe care, cum toată lumea a văzut, a murmurat-o, eroic, până și-a dat duhul. Bolșevismul elitist, pe linia troțkistă, „corect politică”, a marxismului cultural, ne-a servit, în chip genial, extraordinara struțo-cămilă numită *național-comunism*: „Ea pornește din interiorul aceluiași bolșevism elitist și vizează linia stalinism-ceaușismului ca abatere de la cominternism. Doar în această interpretare stalinistilor din Rusia de astăzi, ca și postceaușistilor, li se potrivește etichetarea, de «ei» inventată, aceea de *nostalgici*. Ea este străină ființei umane de bun simț și cu răspundere față de adevăr, de semeni și de sine.”⁴

Fără o arguție și o susținere logică solidă, pârția deschisă de Petru Ursache poate deveni repede fragilă, neputând rezista sub avalanșa cea nouă a *corectitudinii politice*. Trebuie căutate rădăcinile *legendei negre* cimentate în ultimele două secole în jurul României. Cum Stalin a recunoscut că marea Uniune Sovietică se datorează moștenirii lăsate de țarism, prima imagine a obstacolului creat de Țările Române în calea expansiunii slave către Europa trebuie dezlegată în jinduirea Basarabiei, apoi a Bucovinei stăpânite și de celălalt imperiu, Habsburgic. Congresele interbelice ale Partidului Comunist au vizat, cu precădere aceste teritorii, la care s-au adăugat, pe linia comunismului maghiar și cel bulgar, Ardealul și Cadrilaterul, inclusiv întreaga Dobroge.

Dacă sub țari, Principatele erau considerate obstacolul în calea Rusiei de a face unificarea cu slavii din Balcani, pentru Uniunea Sovietică, România, reîntregită acum și cu Basarabia, devenea piedică importantă pentru expansiunea Revoluției Mondiale către Occident. Există și un precedent: armatele române înăbușiseră revoluția bolșevică din 1919 a lui Béla Kun (Cohen). Ideea națiunii obstacol în calea revoluției a răsarit întâia oară în mintea internaționalistă a lui Friedrich Engels, foarte nemulțumit de faptul că Revoluția de la 1848 a fost deturnată de Principatele Române într-o *revoluție națională*, compromițând rosturile lozincii din *Manifestul Partidului Comunist*: „Proletari din toate țările, uniți-vă!” În momentul acela, Engels a fulgerat asupra românilor blestemul *legendei negre*, care se abătuse începând cu secolul al XVI-lea, aproape timp de patru secole, asupra Spaniei, considerată națiunea cea mai antisemită, mai intolerantă și mai înapoiată cultural din Europa. În definiția lui Alfredo Alvar, „legenda neagră” este „distorsionarea atentă a istoriei unei națiuni, perpetuată de inamicii ei, pentru a o învinge. O distorsionare cât mai monstruoasă posibil, cu scopul de a atinge un

anumit scop: descalificarea morală a unei națiuni (...) în orice mod posibil.”⁵ Spaniolilor înșile li se inoculase sentimentul urii de sine, ceea ce putea să-i nimicească moralicește, dar și ca etnie, dacă nu rezistau împotriva tentativei comuniștilor de a transforma Spania într-o republică sovietică (Largo Caballero era supranumit de ziarul „Pravda” „Lenin al Spaniei”), ceea ce a dus la războiul civil dintre anii 1936-1939. Astfel de neagră imagine se contura deasupra românilor în judecata de la 1848 a lui Engels: „[Românii sunt] un popor fără istorie... destinați să piară în furtuna revoluției mondiale... [Ei sunt] suporteri fanatici ai contrarevoluției și [vor] rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor național, la fel cum propria lor existență în general, reprezintă prin ea însăși un protest contra unei mărețe revoluții istorice. [...] Dispariția [lor] de pe fața pământului va fi un pas înainte.”⁶

De la 1848 până astăzi, peste România se abat, ca în alternanța spațiului mioritic deal/vale, nori negri, transfigurați, în timp, într-o primejdioasă ură de sine⁷, de auto-batjocură, cu inserții suicidare, care contribuie la împlinirea a ceea ce Petru Ursache a numit *etnocid* românesc, alimentat mai ales dinspre Moscova, până în 1989, dar, astăzi, enigma enigmelor, și dinspre Vestul prietenilor globaliști care ne tratează ca pe o colonie bună doar întrucât le punem la picioare toate bogățiile, ca dintr-un corn al abundenței, în vreme ce săracii se înmulțesc vertiginos. O țară coruptă (cea mai coruptă din Europa! ni se spune), iliberală, naționalistă, antisemită, intolerantă, exportatoare de țigani, de milogi, de prostituate etc. Petru Ursache are argumente că ceea ce n-a reușit ocupația bolșevică va desăvârși *legenda neagră* adusă la zi și care poruncește din nou că fără o *mare reeducare* nu se poate croi o altă specie umană, în Carpați până la Dunăre. În Basarabia și în Ucraina, rușii bolșevici au reușit să creeze o specie hibridă, nonromânească, românii devenind o minoritate tot mai neglijabilă. Doar în Țară mai e mult de lucru până la a-i transforma în minoritari.

Din 1944 până în 1948, bolșevicii au avut răbdare, trupele de ocupație fericindu-i pe mulți, inclusiv pe intelectuali de rasă precum Mihail Sebastian, care va mărturisi în *Jurnal*, ceva asemănător cu euforia avocatului din Chișinău, Carol Steinberg, din timpul Săptămânii Roșii, consemnată de Paul Goma în cunoscuta-i carte: „Vă așteptăm de 22 de ani!”⁸ Intrarea în București a *pașnicelor* trupe bolșevice („copiii aceștia naivi și minunați”, „niște îngeri”) e astfel evaluată de Sebastian: „E drept că ani de zile am

⁴ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 25.

⁵ Alfredo Alvar, *La Legenda Negra*, Ezquerra, Ediciones Akal, 1997, p. 5. Vezi și Larry L. Watts, pp. 711-712. Arsenalul dezinformator al „legendei negre” se găsește expus și în cărți precum *Tratat de dezinformare* al lui Vladimir Volkoff (vezi traducerea lui Mihnea Columbeanu, de la Editura Antet, București, 2009).

⁶ *Apud* Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al blocului sovietic cu România*, trad. din engleză, de Camelia Diaconescu, Editura Rao, București, p. 31.

⁷ Vezi grăitoare carte a lui Luca Pițu, *Sentimentul românesc al urii de sine*, Editura Institutul European, Iași, 1991.

⁸ Paul Goma, *Săptămâna Roșie 28 iunie – 3 iulie 1940 sau Basarabia și evreii*, ediția a șasea, Editura Vicovia, Bacău, 2009.

șteptat clipa asta în care să pot în sfârșit scoate un țipăt de răzbunare.”⁹

Răzbunarea ca reeducare

Și dacă tot a venit timpul *răzbunării*, trebuia început de undeva. De îndată ce euforica prietenie dintre bolșevici și autohtoni s-a mai potolit, ocupanții și-au adus aminte de hotărârile de la Ialta. Învingătorii au dat undă verde *răzbunării*, alintând-o prin cuvântul *reeducare*. S-a hotărât ca învinsele Germania, Italia, Japonia să fie *reeducate* în conformitate cu principiile democrației, în schimb, aceeași „reeducare” va fi înțeleasă de Moscova ca datorie sfântă de schimbare radicală la față a „rătăcitelor” țări care i-au căzut pradă: „Stalin a înțeles reeducarea în slujba imperialismului rusesc, care urmărea anexarea țărilor limitrofe drept primă etapă în vederea stăpânirii lumii”¹⁰, recte avansarea către biruința revoluției mondiale.

Astfel, după relativa liniște de dinaintea furtunii, oamenii Moscovei, luându-și ca unelte zeloși executanți, deja reeducați de Comintern, au dat, la rândul-le, undă verde pentru începerea reeducării prin pușcării. „Dar, la un moment dat, – subliniază Petru Ursache – s-a decis, acolo «sus», să se treacă la programul sever de «reeducare» și de exterminare. S-a început cu experimentul Țurcanu de la Pitești.”¹¹ Cele două alternative, reeducarea și exterminarea, consonau perfect cu testamentul lăsat de Engels în privința românilor, testament preluat cu sânguință de a treia Internațională Comunistă¹². În Rusia Sovietică, se clocise și cea mai nouă formă de reeducare, prin „pedagogul de geniu” Anton Semionovici Makarenko (1888-1939), fondatorul „Coloniei Maxim Gorki” și autor al faimoaselor cărți *Poemul pedagogic* și *Steaguri pe turnuri*. Metoda lui Makarenko era a educației severe a *grupurilor*, alimentate de adolescenți delincvenți, tineri rebeli, iar în lagăre de prizonieri, opozanți, burghezi, intelectuali, încât metoda s-a arătat foarte eficientă în ceea ce Soljenițin va numi Gulag. Modelul se va dovedi tipic asiatic, prezent deja în legenda *mancurtului* din vastitatea stepelor, cum va descoperi Cinghiz Aitmatov (1928-2008), legendă pe care o va valorifica în celebrul său roman *O zi mai lungă decât veacul* (1980). Deosebirea dintre modelul Makarenko și cel

al mancurtului constă în aceea că primul ține de metoda reeducării colectiviste, pe când al doilea este un experiment la nivel individual. Ambele au însă aceeași finalitate: schimbarea *identității* indivizilor prin tortură. Testamentul lui Engels privitor la soarta românilor se mula perfect pe strădaniile țariste de schimbare a identității românilor din Basarabia începută la 1812. Iată de ce România va fi preferată/pedepsită ca avangardă a reeducării între toate țările ocupate în urma victoriei din Al Doilea Război Mondial. Este chiar resortul apariției *fenomenului Pitești*. Modelul Eugen Țurcanu (1925-1954) este o combinație diabolică între ambele practici asiatice (mancurtizarea și makarenkoizarea). În colectivitatea din Camera 4 Spital, individul supus unor chinuri monstruoase ajungea să se declare „Subsemnatul bandit...”: „Experimentul piteștean se încheia cu formula «Subsemnatul bandit...», în chip de declarație scrisă. Era semnul de ajungere «liber consimțită» la ordinea dorită de reeducatori.”¹³ Sau în stadiul, tot de pierdere a identității, ca în cazul mărturisit al pictoriței Lena Constante¹⁴, supusă metodei însingurării, de astă dată. În ambele ipostaze, individul ajungea „să execute orice comandă, să repete mecanic frazele dictate de torționari, ei înșiși victimizați, într-o totală stare de rățacire mintală. Începeau să se simtă «bine», întrucât ajunseseră cu toții la același subnivel de animalitate.”¹⁵

Eugen Țurcanu se școlise citind cărțile lui Makarenko în grup cu deținuții, dar „geniul” său s-a dovedit în capacitatea de inovare diabolică în materie de tortură. Amănuntul căruia nu i s-a dat importanță este că el venea și cu o pregătire „europeană”, ca fost student mai mulți ani la Drept, la cea mai veche și prestigioasă universitate din Țară: Iași. Intrat în rândurile tineretului comunist, el a fost arestat și condamnat, în stilul epocii, la 7 ani de închisoare, fiindcă nu declarase că se căsătorise cu fiica unui avocat bucovinean, fost legionar. Așadar, el se trezește culpabilizat din cauza legionarilor care „n-au înțeles suflul viitorului comunist”, ca și celelalte categorii sociale din epoca burgheză. Iată de unde imboldul original de a-i pedepsi pentru „obtuzitatea” lor intelectuală și politică: toți trebuiau reeducați, până la a-și recunoaște „păcatul original”, până la declarația clară că sunt *bandiți*, fiare care au exploatat poporul muncitor. *Reeducarea* însemna, în mintea rățăcită a lui Țurcanu, desăvârșirea *răzbunării* istorice, de care era atinsă, cum am văzut, până și o minte strălucită ca a lui Mihail Sebastian, deși, cu siguranță, acesta ar fi respins cu oroare metoda pedagogică a lui Makarenko și a lui Țurcanu. Tenebrele acestea ale minții umane par a-i da dreptate unuia dintre cei mai adânci filosofi veniți de pe tărâmul psihanalizei, Vasile Dem. Zamfirescu, care descoperea că omul este bântuit de ceea ce numește „*nedreptate ontică*”, inexplicabilă minții umane, că împotriva acestei *nedreptăți* obscure încearcă să se îndrepte Justiția din

⁹ Mihail Sebastian, *Jurnal*. 1935-1944. text îngrijit de Gabriela Omăt, prefată de Leon Volovici, Editura Humanitas, București, pp. 561-562. Citat de Petru Ursache la p. 37.

¹⁰ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 77.

¹¹ *Ibidem*, p. 89.

¹² Internaționala a III-a a fost fondată de Lenin și de Partidul Comunist Rus (bolșevic), în 1919, având ca principală țintă Revoluția Mondială, cu abolirea definitivă a statelor naționale, sub comanda URSS. În 1935, a avut loc al 7-lea Congres. Cominternul a fost condus, rând pe rând, de Grigori Zinoviev, Nikolai Buharin și Gheorghe Dimitrov. Ca bunăvoință diplomatică față de Aliți, Stalin a desființat Cominternul la 15 mai 1943, reînființându-l, în 1947, sub denumirea de Biroul Comunist de Informații (Cominform), acesta fiind dizolvat în 1956, atribuțiile fiind preluate de Tratatul de la Varșovia, tot sub comanda directă a Moscovei. Spiritul cominternist însă va supraviețui și după prăbușirea URSS, externat prin Școala de la Frankfurt, preluat, pe linie troțkistă, în America și readus în Europa sub înfățișarea globalismului „corect politic”.

¹³ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 91.

¹⁴ Lena Constante, *Evadarea tăcută*. 3000 de zile singură în închisorile din România, versiunea în română a autoarei, Editura Humanitas, București, 1992.

¹⁵ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 93.

toate timpurile. Marx și Engels s-au iluzionat că au descoperit cauza „nedreptății ontice” în sânul burgheziei¹⁶, ducând la *oprimarea/exploatarea omului de către om*, sloganul central al luptei de clasă. Ei și urmașii lor bolșevici au indicat calea *răzbunării* istorice prin revoluția proletară. Comunist fanatic, Eugen Țurcanu a crezut că misiunea lui în închisoare este răzbunarea totală, văzând aici rostul *justiției absolute*, atât împotriva justiției burgheze, cât și a celei vehiculate de Biserică. Fără această obsesie raționalist-carteziană, nu poate fi înțeles nici „fenomenul Pitești” și nici comunismul și nazismul. Tribunalul Poporului, a tălmăcit fostul student de la Drept, nu făcea decât să-i identifice pe „vinovații” istoriei. Altfel spus, procurorii și judecătorii n-aveau decât misiunea minoră să-i ofere lui, adevăratului Justițiar, marfă pentru *reeducare* prin meritata pedeapsă ontică zămislită de „geniul” său pe urmele metodei lui Makarenko. Toate ororile descrise de victimele închisorilor nu fac decât să creioneze portretul Marelui Inchizitor de la Pitești. Și concluzia inevitabilă a lui Petru Ursache care radiografiază fenomenul: „El era însuși Judecătorul. Ardea de neastâmpărul de a remonta procesele trecute prin Tribunalul poporului, scandaloase și acelea, cum se știe, în regie proprie și în fantastică închipuire. Scena era deschisă, cum și-o dorea; invenția spontană, întrezărită la iuțea și trăită cu jubilație întreținerea, în celularul închisorii piteștene, o atmosferă încordată și de gheață. Dormea la grămadă cu ceilalți, ca să-i aibă tot timpul sub observație și, mai ales, să afle pretext de harță, de provocare.”¹⁷

În istoria umanității și a poporului român, justiția comunistă a piteșteanului nu este decât o felie în panorama ororilor. Oriunde e ordine imperială, popoarele vasale pot fi oricând identificate drept sursă a „răului”, care din „nedreptate ontică” devine cauză istorică, impunându-se *reeducarea* exemplară a actanților. Într-un recent volum de eseuri, D.R. Popescu se oprește asupra câtorva exemple de „justiție” imperială cu țintă de reeducare a poporului român *vinovat* de nesupunere, de stricare a „ordinii de drept”. Este vorba de martirizarea Brâncovenilor și de pedepsirea cu tortură și moarte a românilor Horea, Cloșca și Crișan. Occidentul se poate lua oricând la întrecere cu barbaria asiatică în materie de metode educaționale: „justiția” *iluminată* a Habsburgilor a dat „un spectacol mult peste cel oferit de turci în fața reprezentanților Europei – când lui Brâncoveanu și fiilor săi li s-au tăiat capetele. Crișan a devenit, astfel, un vrednic exemplu al Justiției irefutabile vieneze, un exemplu care, normal, ar fi trebuit scris în istorie chiar înaintea lui Iisus Cristos... Fiul lui Dumnezeu a fost ucis doar o singură dată, prin răstignire, pe verticală, cu fruntea în sus!... Crișan a fost pus pe orizontală, ca să fie în întregime mai aproape de pământ. Apoi, Iisus, după cum se știe, a fost așezat într-un mormânt. Crișan, Horea și Cloșca atât de tare au fost macerați de roata

isteată, încât, fărâmițați fiind, cu binecuvântarea Vienei, cu aceeași voință de fier li s-a refuzat așezarea în morminte, ca nu cumva să-și mai aducă românii aminte de ei și să le aprindă o lumânare la căpătâi!”¹⁸

Ștergerea memoriei de *români*, începând cu sine, a fost marea misiune a lui Eugen Țurcanu și a acoliților săi din toate pușcăriile vremii, cu ecouri nestinse până astăzi. Cum obsesia Cominternului a fost, în primul rând, România Mare, între primii care au fost vânați și nimiciți nu puteau fi decât făuritorii ei. Romulus Rusan a publicat, într-un număr din „Dilema”, un articol cu titlu grăitor: *Elitele Uniunii exterminate în închisori*. Petru Ursache reia lista în cartea lui. O reproduc și eu: Iuliu Maniu, Iuliu Hossu, Silviu Dragomir, Ion Lupaș, Ion Nistor, Mihai Popovici, George Grigorovici, Ion Mihalache, Pan Halippa, Ilie Lazăr, Ion Flueraș, Gheorghe I. Brătianu, Aurel Vlad, Daniel Guguireanu, Sever Bocu, Onisifor Ghibu, Zenovie Păclișanu, Iuliu Moldovan, Sever Dan, Rudolf Drandsch, Ion Pelivan, Theodor Cudalbu, Hans Otto Roth, Alexandru Lapedatu, Ion Rășcanu, generalul Henri Cihovski.

Grigore Dumitrescu rememora represiunile monstru-lui de la Jilava, numit Maromet, împotriva generalilor care luptaseră în războiul de întregire a neamului și în cel de eliberare a Basarabiei, acuzându-i că murdăresc închisoarea pe care i-a dat-o în grijă clasa muncitoare. Gardianul Szabo era pus să-i umilească și să-i tortureze cu lovituri de bătă¹⁹. Generalul Anton Marin, aviator de elită, care a apărât Bucureștiul după 23 august, a fost întrebat de Romulus Rusan de ce a fost arestat și condamnat? Răspuns exact: „De ce? Fiindcă sunt român! Chiar numai pentru asta!”²⁰

Așadar, prima dintre vinovații: *a fi român*. La Chișinău și în Bucovina nordică reeducarea însemna inocularea unui sumbru sentiment al *rușinii de a fi român* sau *moldovean*. În Țară, la Pitești, scoaterea din mintea românilor a memoriei părinților (în doctrina de tip Makarenko, părinții sunt eliminați din educația propriilor copii), a creștinismului, a statului național, a istoriei românilor, a patriotismului etnic, a valorilor culturale naționale, a justiției fără ingerințe politice, a demnității umane etc. În cartea lui Petru Ursache, nutrită din documente, mărturii, cărți (semnate de Grigore Caraza, Ioan Ianolide, Mihai Buracu, N. Steinhardt, Nicolae Mărgineanu, Paul Goma, Virgil Ierunca, Lena Constante, Octavian Voinea, Vasile Calestru, Grigore Dumitrescu, Nistor Chioreanu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Șerban Micloveanu, Marcel Petrișor, Cassian Maria Spiridon, Virgil Maxim, Mihail Sturdza, Adrian Bucurescu ș.a.) se conturează un univers de coșmar. Unul, subliniază Petru Ursache, deloc pe placul „corectitudinii politice” postdecembriste care a recurs nu la un proces al comunismului, ci la un simulacru de „condamnare”, caricat/ideologizat în Raportul Tismăneanu,

¹⁶ Hitler a avut revelația rădăcinii „nedreptății ontice” în evrei și în celelalte rase „inferioare”.

¹⁷ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 98.

¹⁸ Dumitru Radu Popescu, *Corul morilor de vânt*, Editura Pallas Athena, Focșani, 2015, prefață, de Constantin Coroiu, p. 326.

¹⁹ Petru Ursache, *op. cit.*, pp. 70-71.

²⁰ Cf. Petru Ursache, p. 57.

sub oblăduirea unui vechi produs al sistemului, președintele Traian Băsescu.

Mancurtul lui Aitmatov, supus „reeducării” în chinurile din arșița stepei, ajunge să nu-și mai recunoască mama care-l caută deznădăjduită și, mai mult de atât, nu ezită să îndrepte săgeata din arc către pieptul acesteia. În scenariile provocate de Eugen Țurcanu, deținutul este adus la starea de a a-și urî mama și a declara că știe că-i o nenorocită de „curvă”. Preoții și credincioșii sunt supuși unui teatru de o bestialitate maximă, prin punerea în scenă a unor scene din Biblie. Ioan Ianolide descrie astfel varianta Țurcaniană a Nașterii Mântuitorului: „Dezbrăcarea! ordona el unuia. Tu ești Fecioara Prea... iar tu (și arăta spre altul) ești preasfântul Iosif. Vom demonstra acum cum s-a putut zămisli Fiul lui Dumnezeu, dracul să-l ia, dintr-o Fecioară rămasă de-a pururi Fecioară. Deci, fă, Mărie, pune fundul la bătaie!” Desigur, ordona orgii, „cuminecături” cu fecale, considerându-se Dumnezeu: „Vreau o orgie, bă, cum nu s-a mai văzut. Eu, Dumnezeu, o ordon ca atotputernic. Și o să vă iasă Dumnezeu și din măduva spinării, nu numai din creierii ăia stricați. (...) Apoi să treceți pe rând să vă cuminecați (...) Dacă nu v-ajunge, aveți tineta plină! Atenție, Dumnezeu e de față, totul se petrece după voia mea și să-mi cântați mie slave și osanale. Executarea!”²¹

Piteștizarea continuă

Cercetătorii s-au întrebat cât a durat experimentul Pitești, unii ajungând la concluzia optimistă că a atins vârful în anii 1949-1950, ordinul încetării venind tot de sus, dat fiind că fărâdelegile ajunseseră la cunoștința unor foruri internaționale, încât întreaga vină a căzut pe seama tortionarului Țurcanu, căruia i s-a intentat un proces, acuzat fiind că pusese totul la cale îndemnat, din exil, de Horia Sima (cu scopul de a compromite, internațional, regimul comunist), drept care a fost condamnat, inițial, la șapte ani de temniță, apoi la moarte, prin sentința din 10 noiembrie 1954, și executat la Jilava pe 17 decembrie, împreună cu echipa de tortionari pe care și-o formase. În 1957, vor primi pedepse și alți câțiva subordonați de la Pitești alături de directorul închisorii. Virgil Ierunca (Petru Ursache crede că și Paul Goma) e înclinat să restrângă fenomenul la cei câțiva ani Țurcanieni, stoparea ororii făcându-se tot pe cale oficială. În privința lui Goma s-a înșelat, întrucât acesta vorbește, în Jurnale, nu numai de piteștizarea continuată în celelalte închisori și în Celularul extins prin faimosul Canal Dunărea-Marea Neagră sau prin deportările în Bărăgan, ci, mai departe, identificând un Pitești II prin „reeducarea” tuturor cetățenilor României Socialiste prin învățământul ideologic, cultură, istoriografia de tip Mihail Roller, prin toate instituțiile statului comunist.

În câteva eseuri ale mele mai vechi, comentând îndeobște Jurnalele lui Goma, ajungeam la concluzia că se poate vorbi, după 1989, de un Pitești III. Descopăr că spre constatări similare se îndreaptă și Petru Ursache, începând, îndeobște, cu subcapitolul „Piteștizarea” continuă. Și abia

de aici se coboară asupra noastră enigma *marii reeducări* în postcomunism, semnalată, cu binecunoscuta-i pătrundere și vervă stilistică de Magda Ursache în cuprinzătoarea ei postfață la cartea „Bătrânului”. Petru Ursache observă stranii asemănări între obiectivele reeducării din închisorile comuniste și cele ale „corectitudinii politice” postdecembriste, care au invadat învățământul și celelalte instituții de interes public, încât asistăm la o reintrare în actualitate a Celularului mare comunist, dar într-o nouă ediție²², firește. Care vizează însă aceleași ținte majore: familia, Biserica, istoria, limba română, valorile culturale, națiunea. De astă dată, într-o formulă „elitistă”, „europeană” și, neîndoielnic, cu mult mai eficientă decât în „fenomenul Pitești”, discreditat repede din cauza violenței și criminalității lui fâțișe. Brutalitatea este convertită acum în eufemistica metodă a *demitizărilor*. Numai că ce să vezi, chiar și aceasta din urmă a fost folosită și în închisorile comuniste. La Aiud, după relatarea lui Octavian Voinea²³, reeducarea se făcea și prin expoziții de pictură și desene demitizante, la modul obscen. Într-un tablou, Corneliu Zelea-Codreanu era surprins în postură de violator al servitoarei generalului Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul, iar în altul, Ion, tatăl Căpitanului, îngenunchea în fața Iridentei, propria-i fiică și soția martirului din Spania, Ion Moța, însărcinată. Moș Codreanu i se adresa evlavios: „Vei naște un fiu de la Duhul Sfânt.” În jurul lor, liotă de legionari beți sau în ipostaze grotești. Exact ca în scenariile lui Eugen Țurcanu²⁴.

Era imposibil ca Petru Ursache să nu fie izbit de asemănarea cu expozițiile pictorilor „demitizanți” postdecembriști cultivați, într-o perioadă, de Ateneul Tătărași din Iași, printr-un educator ca Benoît Vitse, care i-a fericit pe ieșeni cu „desenele” lui Sorin Tara sau cu piese de teatru ca *Evangheliștii* Alinei Mungiu, simulacre după scenariile lui Țurcanu, în care Iisus și apostolii apar ca o bandă de homosexuali. Nu se putea ca reeducarea să nu extindă experimentul și la nivel internațional de către Institutul Cultural Român sub patronajul lui Horia-Roman Patapievici și al Corinei Șuteu (răsplătită și ea cu impostura de ministru al culturii sub guvernul Dacian Cioloș), în Statele Unite, în Germania și aiurea, de pomină fiind cultivarea și promovarea pe banii statului român a unor grupuri sataniste precum cel numit „Zacuska Senzual”, angrenat în scandalul „Poneiul roz cu zvastică”²⁵ (expus la New York, 28 ianuarie 2008), dar și autori ai afișului cu David și Moise, homosexualizați, făcând sex cu avangardistă artă piteșteană, jignind profund poporul evreu. Aprecierea episodului „artistic” ieșean de către Petru Ursache se potrivește leit și pentru aceste puseuri pornografice oblăduite de ICR: oricine „poate constata cu surprindere și dezgust că seamănă literă cu literă și punct cu punct cu materialul pus

²¹ *Ibidem*, p. 106.

²² *Ibidem*, pp. 119-120.

²³ Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române. Pitești, Gherla, Rm. Sărat, Jilava, Aiud*, Editura „Majadahonda”, București, 1996.

²⁴ Petru Ursache, *op. cit.*, pp. 124-125.

²⁵ Vezi articolul lui John Gabrian Marinescu, *Zvastică și sex în vitrina ICR New York*, în „New York Magazin”, 26 iulie 2008.

în joc dramatico-expozițional, prin forța bătelor, cu tortionarii de la Pitești și de la Aiud, la comanda lui Nicolschi.²⁶

Dar cea mai ilustrativă resurecție a „experimentului Pitești” din ultimele decenii este agresivitatea „artistică” la adresa Muzeului Național al Țăranului Român²⁷, instituție care conservă existența milenară etnografică, artistică, religioasă a românilor, în sacralitatea lor de țărani. Noii educatori vizează, simultan, matricea stilistică românească, istoria românilor, valorile naționale, culminând cu atacul la adresa familiei creștine, în deplină consonanță cu ororile țurcaniene, resuscitate după 2010, odată cu venirea la conducere a lui Virgil Ștefan Nițulescu, când sala de proiecție cinematografică „Horia Bernea” a început să găzduiască expoziții de felul celor de la Aiud și să proiecteze filme de promovare a homosexualității, culminând, în acest sens, cu directoratul Liliane Passima, pusă în funcție, ca interimar, de nimeni alta decât fostul ministru „tehnocart” al Culturii, Corina Șuteu! Noii țurcani motivează intruziunea pângăritoare în acest spațiu sacru pentru poporul român, în numele „progresului” postmodern al actului artistic pe care, cu mândrie mancurtă, îl promovează, în vederea depășirii „învechitelor” mentalități etice și culturale în care încremenise satul tradițional! Ca de fiecare dată în istoria noastră de sub imperii, marele „ocrotitor” al viitorului ce ni se croiește, de astă dată cel american, a intervenit, în numele ideologiei *political correctness*, ambasadorul washingtonian, la acea vreme, fiind Mark Gitenstein, cu origini botoșănene, care va fi răsplătit pentru grija de a ne fi îndrumător, cu funcția de administrator al Fondului Proprietatea. La sfârșit de mandat 2012, înainte de a fi răsplătit de președintele Traian Băsescu, a organizat în sala „Horia Bernea” proiecția filmului *Copiii sunt bine-mersi*, în campania „Luna istoriei LGBT”, la început de an 2013. Românii trebuie reeducați în vederea intrării în era „civilizației gay”. Filmul, regizat de Lisa Cholodenko, este un imn închinat „familiei postmoderne” (Peter Bradshaw), copii fiind crescuți și educați de două lesbiene incomparabil mai bine decât în familia tradițională heterosexuală și creștină, traumatizantă! În fața protestelor studenților creștin-ortodocși, filmul a fost amânat pentru 26 februarie. Un comentator al evenimentului, Adrian Dîrlău, a sesizat o frapantă asemănare cu educația românilor prin filme sovietice, în anii ’50 ai secolului trecut. *Copii sunt bine-mersi* debordează de același optimism cu al filmului *Omul cu arma*, în regia lui Serghei Iutkevici,

evaluat drept „un poem epico-eroic despre triumful Revoluției asupra vechii orânduiri țariste și rolul marelui conducător și vizionar V.I. Lenin în călăuzirea proletariatului rus spre victorie asupra dușmanului de clasă și instaurarea noului regim sovietic”, film elogiât, la vremea lui, și de criticul italian Giovanni Buttafava pentru „savoarea ce atinge pragul legendei”²⁸. Elogii asemănătoare și pentru filmul Lisei Cholodenko. Doar că Hollywood-ul a înlocuit Mosfilm-ul!

Firește, succesul bruiat atunci de niște tineri anacronici, needucați, va transforma Muzeul Țăranului Român într-un teritoriu „piteștean” în ajutorul căruia vor veni distribuitori de filme *gay* aplaudați pentru curajul lor, unii având și un prestigiu recunoscut în exterior, precum Cristian Mungiu, intrat și el în hora promovării mentalității *gay* ca și Alina Mungiu, cea cu *Evangheliștii*. Sub directoratul Liliane Passima, simultan cu expoziții aiudiene de pictură, au fost programate pentru proiecție, la sfârșitul anului 2017 și începutul lui 2018, în aceeași sală „Horia Bernea”, filmele *120 de băți pe minut* (regia lui Robin Campillo), premiat la Cannes în 2017, și *Soldații. Poveste din Ferentari* (regia Ivanei Mladenovici, după un roman de Adrian Șchiop). Partea interesantă a scandalurilor stârnite este nu atât protestul unor români (vai de capul lor!), cât faptul că, pentru experiment, a fost ales un epicentru al românismului, Muzeul Național al Țăranului Român. Ca și în anii ’50 ai secolului bolșevic, argumentul imbatabil al *reeducării* aparține noilor Eugen Țurcanu: bieții români care protestează împotriva profanării Muzeului/României sunt niște *expirați*, niște *învechiți*, niște incapabili să înțeleagă mersul noilor vremi către globalism, altfel spus, niște jalnice ființe care trebuie neapărat *reeducate*. Indignarea publică a regizorilor elitiști Cristian Mungiu și Tudor Giurgiu, îngrijorați de ce-o să spună Europa și America, are tăria de oțel a argumentelor lui Eugen Țurcanu și a lui Alexandru Nicolschi. Cum să te opui vremurilor noi, cum să te arăți reacționar? Nu ajungem la argumentul de fier al lui Engels că românii trebuie să piară din istorie și să lase loc adevăratei civilizații? Stupefacția elitelor este cu atât mai mare și mai legitimă, cu cât filmele respective au rafinament artistic, un rafinament regizoral pe care îl atinsese, la vremea lui, cum am văzut, și Eugen Țurcanu, reușind, în timp record, să schimbe *identitatea* celor supuși reeducării. Inexplicabil rămâne, atât pentru vechiul discipol al lui Makarenko, cât și pentru noii educatori de mentalități și de popoare, cum de nu reușesc, totuși, să-i schimbe pe oameni. La Pitești, la Gherla, la Aiud, la Jilava, ingrații învățăcei, culmea, au rezistat, s-au întărit cu ajutorul lui Hristos, încât un N. Steinhardt s-a convertit la creștinismul ortodox, scriind un *Jurnal al fericirii*, iar un Ioan Ianolide, evocând reeducarea, a scris o carte cu titlul *Întoarcerea la Hristos*. Artiștii, scriitorii, politologii și filosofi reeducatori de după 1989 s-au străduit enorm să demaște mizeria

²⁶ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 127.

²⁷ Muzeul Național al Țăranului Român este continuatorul Muzeului de etnografie, artă națională, artă decorativă și industrială, creat la 1 octombrie 1906 și trecut, de-a lungul vremii, prin câteva metamorfoze. De pildă, din 1912, s-a numit Muzeul de Etnografie și Artă Națională. Firește, nu putea să scape de agresiunea marii *reeducări*, încât, din 1953, s-a numit, incredibil, Muzeul Lenin-Stalin, pentru ca apoi să fie Muzeul Partidului! Abia din 1978, revenindu-se în matca națională, a fost unificat cu Muzeul Satului, principalul creator al acestuia fiind Dimitrie Gusti, numindu-se Muzeul Satului și de Artă Populară. Sub actuala denumire e creația lui Horia Bernea (1938-2000) din 1990, care i-a fost director până la moarte. Între directorii de renume, Dinu C. Giurescu (2001-2005).

²⁸ Cf. *Corectitudinea politică. „Religia” marxistă a noii ordini mondiale*, coord. William S. Lind, Andrei Dîrlău, Irina Bazon, Editura ROST, București, 2015, pp. 241-242.

României și a românilor, fiind, pentru asta, premiați și lăudați în anumite medii din lumea postmodernă. Ei au recurs, pentru asta, la scene și imagini de o cruzime și de o mizerie cu nimic mai prejos decât ororile de la Pitești. Țurcanu voia să le arate românilor „adevărul” a ceea ce sunt, o *cloaca maxima* a istoriei. elitiștii de azi ne-au invadat cu pornografie și scatofilie, încât poporul român nu poate fi decât un rebut, o plămadă abnormă de fecale²⁹ și de nenorociri, iar Eminescu, „sfântul preacurat al ghierului românesc” ce poate fi altceva decât un *cadavru* ținut cu sfințenie de români în *debara*? Numai un popor mitoman, ne învață noul Roller al istoriei, Lucian Boia³⁰, putea inventa, dintr-un biet sifilitic versificator, mitul național Eminescu! Petru Ursache dă și el multe exemple puse la îndemână de noii educatori naționali. Ne-ar trebui zile înșir să le consemnăm.

De la Comintern la... cominternism Cleptocrație și corporatocrație

Paralelismul „experimentul Pitești”/experimentul „corect politic” este, aparent, inexplicabil, fantezist, nerelevant, fiindcă ele stau mărturie unor epoci „total diferite”, în sisteme politice diferite. S-a emis ipoteza că revoluția din 1989 a fost furată/deturnată, încât, admite și Petru Ursache, lovitură brucaniană din decembrie a dus la un regim *neocomunist*. Pentru asta, este învinuit tandemul Iliescu-Roman. Dar cum se face că și ceilalți președinți, toți autodeclarați *de dreapta*, ba chiar neoconservatori, populari, liberali, au adâncit convingerea românilor că totul merge către spulberarea în cele patru zări a României? Cum se face, se întreabă și Petru Ursache, că „istoricul” și ideologul care ne-a fost trimis să cerceteze și să condamne comunismul a fost Vladimir Tismăneanu, urmaș de cominternist, iar nu românul „reeducat” la Gherla și în Bărăgan, fiu al Basarabiei martirizate, Paul Goma, alungat cu brutalitate de la festivalul „renașterii” României? Nu cumva fiindcă, aidoma altor români cu adevărat rezistenți, n-a putut fi *reeducat*? Asta o spune, cu argumente, și Petru Ursache: „Într-adevăr, absurdul are nesfârșite ramuri: unuia dintre cei mai curajoși și mai reputați luptători europeni pentru drepturile omului i se barează întoarcerea acasă. Asta nu i s-a întâmplat nici lui Ulysse. Se vede treaba că tiranii (plus drăcușorii) din București sunt mai puternici decât zeii din Olimp.”³¹ Firește, fiindcă pentru ei „nedreptatea ontică” are întotdeauna cauze reperabile în logica terțiului exclus, rămase necunoscute chiar și zeilor.

Concluzia nu poate fi decât una singură: de la 22 decembrie 1989 și până astăzi (și-n viitor!?) nu pot avea acces în posturile-cheie ale statului român decât numai aceia care au trecut printr-un stadiu de *reeducare* consistent și decisiv. Makarenko aprecia că unui om demn de idealurile comunismului îi trebuie minimum cincisprezece ani ca

să devină *homo sovieticus*, chiar cu altă identitate etnică și culturală comparativ cu aceea din mediul arheic în care s-a născut și format.

Fiecare națiune are, desigur, un context și un potențial uriaș de educație, simbolizat, în ultimă instanță, de un *arheu* național. Fritz Martini, în *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent* (vezi versiunea românească, Editura Univers, București, 1972) stabilea că *poetul național și educator* al Germaniei este Goethe. Și ca să mai dau un exemplu de națiune mare, chiar dacă tânără, cea americană, poate cel mai important savant din spațiul criticii și istoriei literare de peste ocean, Harold Bloom, considera, într-o lucrare despre *canonul occidental*, că poetul național al Americii este Walt Whitman³². Eminescu l-a numit pe Shakespeare „poetul național” al Marii Britanii și nu-mi aduc aminte să fi fost contrazis de cineva. Vă spun ceva aceste exemple despre națiunea română? În monumentală *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941, ținută sub oboroc până în 1982 de regimul comunist), G. Călinescu îi dedica lui Eminescu capitolul *Poetul național*. Ca să nu mai vorbesc de celebre situații precum cele ale lui Nicolae Iorga („expresia integrală a sufletului românesc”) sau Constantin Noica („omul deplin al culturii românești”), între atâtea altele! Și de aici urmează evoluția spectaculoasă a unei părți din intelighenția noastră, cea trecută prin *marea reeducare* de la Pitești, victorioasă, ca *disidență autocronică* (Paul Goma), la 22 decembrie 1989, împreună cu Silviu Brucan, cu Ion Iliescu, cu generalii Nicolae Militaru și Ion Mihai Pacepa (cel care a încetat brusc să mai fie *trădător*, din contră, *erou* anticomunist!). Reeducații n-au zăbovit o clipă să nu-l atace pe Eminescu și să-i retragă titlul nobil de *poet național*, sintagmă declarată nulă, ca și cele aparținând lui Iorga, Noica, Arghezi, Vianu, D. Vatamaniuc ș.a.m.d.

Dacă ați înțeles tainele acestui exemplu, ați început să descifrați cât de temeinică a fost *marea reeducare* de la Pitești, cu urmări pe termen lung și cu o putere de penetrare demnă de toată admirația noastră. Aici se află și secretul transformării României dintr-o colonie sovietică în una *corect politică*, destinată să renunțe de bună voie și nesilită de nimeni la toate bogățiile solului și subsolului, la valorile ei milenare. Nici nu mai este nevoie să fie dezmembrată teritorial, cum încă visează ungurii, căci deja dintr-o națiune a devenit o simplă populație, o *țară a emigraților și a emigranților* (adică a hrănirii altor arhei etnici), cum a numit-o unul dintre ultimii intelectuali români căruia încă îi mai pasă de România, Horia V. Pătrașcu³³, nume care, nu-i așa? – nu spune mai nimic comparativ cu ale

²⁹ Ecuția *români-fecale* este imaginea care băntuie *Politicele* lui Horia-Roman Patapievici.

³⁰ Lucian Boia, *Mihail Eminescu, românul absolut. Facerea și desfacearea unui mit*, Editura Humanitas, București, 2015.

³¹ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 114.

³² Harold Bloom, *Canonul occidental*, trad. din engleză de Delia Ungureanu, Grupul Editorial Art, București, 2007, p. 286.

³³ Horia V. Pătrașcu, *Idealul valah*, Editura Contemporanul, București, 2017. Autorul face distincție între *emigrați/imigrați* (cei vreo patru milioane de români care au părăsit țara) și *emigranți* (cei care n-au plecat încă, dar, sătui de România, amenință că sunt gata să plece în orice moment, deși, probabil, mulți n-o vor face). Așa arată o țară *reeducată*, precum o visau profeții Friedrich Engels, la 1848, și Alexandru Nicolschi din Tiraspol.

„boierilor minții“, elitele reeducate temeinic, acum ele însele pe valul gloriei de educatori ai nației.

Să însemne tot ce am spus în ultimele pagini că Rusia ne-ar prizoni, astăzi, din pricină că i-am trădat imperiul, că jinduim să-i răpim și ce-a mai rămas din Basarabia? Nici vorbă. În proiectul nostru de țară (care, după cum se știe, nici nu există), Basarabia a mai rămas în mintea doar a unor visători marginali. Acum, după ce nu mai înseamnă nimic pentru politică, Traian Băsescu joacă comedia că el ar dori unirea cu Moldova (de care, timp de două mandate, s-a sinchisit prea puțin, fiindcă n-ar fi fost pe placul „marilor licurici“, gândire tipică pentru condiția de slugă). Îi dă peste nas vasalul din urmă, Klaus Iohannis, care are toate șansele să fie pe placul „licuricilor“ timp de două mandate, cum a înțeles Ludovic Orban, care a anunțat duminică, 11 martie 2018, în Consiliul Național al PNL (în România reeducată, nici numele partidelor și ale instituțiilor nu mai spun nimic despre rostul lor!), că candidatul (observați cum bine le potrivește limba română!) liberalilor la viitoarele alegeri prezidențiale este același munte de indiferență pentru soarta țării, veșnic în concediu de divertisment, căci divertismentul și câștigul fără muncă, vorba poetului, constituie cel mai înalt ideal al postmodernității. De ce l-ar interesa, în atare condiție, pe Klaus Iohannis soarta Basarabiei, când nici pe românii reeducați, de pe ambele maluri ale Prutului, nu-i mai interesează? A și spus-o zilele trecute că Basarabia nici să se gândească la unirea cu Țara, calea nefiind „fezabilă“, cum bine a conchis, cu câțiva ani în urmă, ambasadorul american de la Chișinău, James Pettit, motivând că Moldova nu e România. Și avea dreptate, fiindcă *marea reeducare* a schimbat fața ambelor state românești, până la a nu se mai recunoaște unul pe altul, exact ca în legenda mancurtului din romanul lui Cinghiz Aitmatov.

E momentul să lămurim de ce impresia generală a multor români a fost și este că revoluția din decembrie 1989 a însemnat doar o trecere de la *dictatura* partidului unic la *neocomunismul cu față umană*, de esență gorbaciovistă, singura contribuție reală, teoretică și practică, a disidenței biruitoare în postdecembrism. S-a trecut, de fapt, de la *marxismul economic* perdant, în deceniile sovietice, la marxismul cultural, câștigător odată cu prăbușirea imperiului sovietic. Este și aici un mare paradox, căci, deși se revendică drept „cultural“, noul marxism este, prin excelență, anticultural, de unde și marginalizarea, la vedere, a culturii, ca politică de stat. De la Lenin și Stalin la un Troțki americanizat de Noua Stângă Americană, cum recunoaște chiar despre sine Vladimir Tismăneanu, mândru că a evoluat de la cominternism la „neoconservatorismul corect politic“. Aceasta este, de fapt, diferența dintre vechea ideologie marxist-leninistă și *political correctness* (William S. Lind). *De facto*, atât marxism-leninismul ideologic și economic, cât și economia de piață liberă au un izvor comun: interesele transnaționale ale marilor corporații dominante global, interese la antipodul corporatismului național teoretizat, la noi, de către un Mihail Manoilescu. Se

știe, Lenin a fost sprijinit financiar de giganți ca I.G. Farben, partener de afaceri cu John D. Rockefeller și Standard Oil, care au alimentat deopotrivă nazismul și comunismul. Între *revoluția mondială* și *statul global* diferența constă în aceea că prima avea drept centru de putere imperialismul sovietic, pe când guvernul mondial corporatist e pretutindeni, ceea ce-l face imbatabil prin ambiguitate. Ambele au identificat în statul național drept obiectivul major de compromis și de distrus. Așa se explică de ce corporatismul occidental n-a recunoscut evidența că adevăratul adversar și răpunător al comunismului a fost *naționalismul*, iar nu *disidența*, care, prin definiție, constă doar într-o *reformare* a sistemului, cum sună, programatic, și opera neotroțkistului George Soros (cel dintâi samsar ideolog miliar-dar coborât pe Otopeni, aeroport închis, la vremea aceea), având în geamantan cartea proaspăt scoasă de sub teacuri, *Opening the Soviet System* (Weidenfeld & Nicolson, 1990), tradusă imediat la noua Editură Humanitas, înființată cu sprijinul lui Silviu Brucan, prin rebotezarea vechii Edituri Politice. (Vezi George Soros, *Pentru o transformare a sistemului sovietic*, Editura Humanitas, București, 1991).

Larry L. Watts, istoric american, sovietolog și bun cunoscător al istoriei românești, a semnalat această nedreptate comisă la adresa naționalismului în favoarea disidenței: „Într-una dintre cele mai aberante răstălmăciri interpretative, «naționaliștii» au fost prezentați (și tratați în Occident) ca susținători ai comunismului și oponenți ai ideilor și programelor, ai economiei de piață și ai democratizării.”³⁴ Iată și explicația pentru care comunismul lui Nicolae Ceaușescu a fost numit, abuziv, național-comunism, când, în realitate, el nu s-a lepădat niciodată de idealul comunist, ci doar de imperialismul sovietic, fapt care l-a determinat să se întoarcă, aparent, cu fața și spre valorile națiunii, dar incapabil să vadă limpede incompatibilitatea dintre comunism și naționalism. În schimb, disidența gorbaciovistă s-a aliat repede cu reformismul lui Soros (Raisa Gorbaciova va deveni președinta Fundației Soros din Moscova), pur și simplu fiindcă doctrina comunistă își descoperea afinitățile originare cu globalismul financiar corporatist cu ajutorul căruia Lenin a putut să ducă la capăt revoluția bolșevică. Faptul acesta se reflectă cel mai bine în doctrina Iuri Andropov³⁵, opusă centralismului restrictiv al spațiului sovietic hegemonic din doctrina Leonid Brejnev. Andropov, după aprecierea multora, a fost cea mai luminată minte a sistemului sovietic, înțelegând, după contrarevoluția din Ungaria (1956), că sistemul scârțâie, în primul rând din pricini economice, cu urmări în plan politic și social, fiind amenințat cu un eșec catastrofal mai ales din pricina izolării de capitalul internațional care, în definitiv, îi fusese

³⁴ Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, trad. din limba engleză, de Camelia Diaconescu, Editura Rao, București, 2011, p. 239.

³⁵ Cărți precum *Spovedanie pentru învinși* (Paris, Rieder, 1929) a lui Panait Istrati, urmată, peste ani, îndeobște de analizele lui Emmanuel Todd (*Chute finale. Essai sur la décomposition de la sphère soviétique*, Paris, Laffont, 1976) concordă cu concluziile lui Iuri Andropov, care însă spera că sistemul va supraviețui după destrămare.

nașul. El e primul care a încercat o reformă, în plan economic, prin faimosul plan al geografului Emil Borisovici Valev, care plan, de fapt, pornise din doctrina lui Andropov. Acesta, la 2 aprilie 1963, a venit la București să-l convingă pe Gheorghiu-Dej de validitatea și de necesitatea planului Valev, respins însă de liderul de la București, căci deja pornise traseul emancipării față de centralismul moscovit. Îngrijorarea lui Andropov a dus la reevaluarea cominternistă a revoluției mondiale, incapabilă să reziste concurenței capitalismului. Cea mai bună cale, a întrezărit Andropov, este „deschiderea” partidului unic către pluripartidism, prin punerea corporatismului transnațional în slujba revoluției mondiale. Doctrina lui politică va cuprinde cele patru stadii de evoluție a partidului, stadii pe care le-am reiterat în varii contexte: 1) partidul își asumă deschis numele de *comunist* și ia puterea prin revoluție, instaurând dictatura proletariatului; 2) când numele de *comunism* se compromite, partidul și-l schimbă, dând impresia unei noi revoluții, reintroducând, aparent, pluralismul; 3) prin pluralism, pierde puterea și se resemnează; 4) revine la putere într-un cadru aparent democratic, cu nume schimbat.

La noi, un adept „iluminat” al lui Andropov a fost cominternistul Valter Roman, care, în 1970, într-o carte cu titlul *Secolul XX: Secolul Marilor Revoluții*, profetiza că nu există și nici nu trebuie să existe postcomunism: „După noi vor veni cei care trebuie să vină, căci nu există post-comunism. Noi scriem istoria; noi o creăm.” Cominternul dispăruse, însă nu și testamentul său mondialist! Să fie o pură întâmplare că printre beneficiarii „revoluției” din decembrie a fost și Petre Roman?

Cel mai bun continuator al doctrinei Andropov a fost Mihail Gorbaciov, care a reușit să stârnească admirația Occidentului. „Perestroika” a însemnat tranziția decisivă de la comunismul clasic, fundat pe „dictatura proletariatului”, la comunismul globalist, având, surpriză uriașă, ca pedestal economia de piață liberă. Tranziția aceasta pare o sinteză marxistă perfectă între comunism și capitalism, având ca suport ideologic „corectitudinea politică”. Se va dovedi că numai națiunile puternice sunt capabile să reziste încântătoarei hibridări, nu și statele istovite, colonii mai mult sau mai puțin mascate de pe întregul mapamond, cu atât mai puțin țările abia ieșite de sub umbrela Moscovei. Din „avangarda” acestora nu putea lipsi România, trecută cu brio prin „experimentul Pitești” extins

Corporatocrație și cleptocrație

Puțini știu că *economia de piață* nu este economia organicistă, modernă, creată de burghezia națională, teoretizată încă de economiștii fiziocrați, în frunte cu François Quesnay (adoptată și de Eminescu), și continuată în secolul al XX-lea de John Maynard Keynes (1883-1946) și de keynesieni, în frunte cu John Kenneth Galbraith (1908-2006). La noi, teoreticianul original/eminescian al corporatismului economic național a fost Mihail Manoilescu (1891-1950), nu întâmplător unul dintre martirii închisorilor comuniste,

supus, adică, *marii reeducări*, mort la Sighetu Marmăției³⁶. Antimanoilesciene se vor dovedi atât economia centralizată comunistă, cât și antiteza ei – *economia de piață*. Ambele au ca numitor comun *reeducarea brutală* a oamenilor și a economiei națiunilor pentru a se supune corporatismului transnațional. Metoda Macarenko-Țurcanu trece viguros în metoda *terapii de șoc*, recomandată de doctrinara Milton Friedman³⁷ (1912-2006), creatorul „Școlii de la Chicago”, răsplătit de corporații și cu epitetul de *genial*, și cu Premiul Nobel pentru Economie, în 1976.

Pornită din exemplul experiențelor psihiatrice brutale ale lui Donald Ewen Cameron (1901-1967), metoda friedmaniană seamănă izbitor cu a lui Eugen Țurcanu și a educatorilor din stepa lui Aitmatov: trebuie creată condiția de *tabula rasa*, prin ștergerea *memoriei economiei* de tip keynesian, pentru a porni de la zero, întoarcere, credea Friedman, la *capitalismul pur*, creator de bogăție nelimitată. Promisiune marxist-leninistă de semn întors? Terapia creează, într-adevăr, mari profituri, dar numai pentru corporațiile transnaționale, nu și pentru națiunile supuse șocului, economia națională fiind invadată de *asasinii economici*, categorie țurcaniană demascată de John Perkins³⁸, el însuși fost asasin economic. Condiția ideală a începerii terapii de șoc este producerea unei „*revoluții*”. Așa a început experimentul în Chile, la începutul anilor '70, în urma câștigării alegerilor prezidențiale de către dr. Salvador Allende, cu Partidul Unitatea Populară, sprijinit de creștin-democrați. Allende a luat imediat măsuri keynesiene de ieșire din criză, ceea ce i-a alertat pe friedmani, aducând grava acuzație că noul președinte îndreaptă țara spre comunism. Cu ajutor american, s-a dat lovitură de stat militară, în frunte cu generalul Augusto Pinochet (1915-2006). Așa a început capitalismul dezastrelor în Chile, extins, apoi, în majoritatea țărilor din lumea a treia, dar nu numai.

Lovitura de stat din decembrie 1989, uzurpatoare a revoltei populare împotriva unui sistem represiv și antinațional, a deschis larg porțile terapii de șoc în economia țării. S-a dezlănțuit furia de realizare a condiției de *tabula rasa*: prim-ministrul Petre Roman nu a întârziat să declare industria românească drept *morman de fiare vechi*, sistemul de irigații din agricultură (în care se investiseră 60 de miliarde de dolari) a fost făcut praf peste noapte odată cu distrugerea de tip hoardă a întregii averi din cooperativele agricole de producție și din IAS-uri, fiecare dintre „năvălitori” luând câte o cărămidă, o ciosvârtă de oaie sau de vită ș.a.m.d. Trecerea de la comunismul sălbatic la capitalismul sălbatic a fost rapidă, înlesnind înlocuirea economiei

³⁶ Scrierile despre corporatismul economic organicist ale lui Mihail Manoilescu sunt de circulație internațională, ecoul cel mai benefic fiind cunoscut în Brazilia, care a evitat consecințele terapii de șoc, ceea ce John Perkins a numit *economia morții*.

³⁷ Pentru a înțelege mecanismul diabolic la economiei terapii de șoc, a se vedea excepționala carte a lui Naomi Klein, *Doctrina șocului: nașterea capitalismului dezastrelor*, trad. din engleză, de Bogdan Lepădatu și Ciprian Șiulea, Editura Vellant, București, 2008.

³⁸ John Perkins, *Confesiunile unui asasin economic*, 2004, versiunea românească la Editura Litera, București, 2010.

centralizate cu deschiderea largă a porților corporatismului transnațional, adică celui alt tip de comunism numit *globalism*. Petru Ursache identifică metamorfoza: de la ceta tea închisă sub Ceaușescu la satul fără câini, oglindită de o altă observație memorabilă (similară cu a lui Petre Roman), aparținând, de astă dată, lui Ion Iliescu: „Țara noastră nu mai are granițe.” Primul președinte postdecembrist recunoștea, astfel, că idealul cominternist, trădat de Ceaușescu, devenea, acum, „luminoasă” realitate. Spusa lui Ion Iliescu, observă Petru Ursache, „avea dublu înțeles. Unul pentru sărmanii de noi: credeam că am scăpat de terorizantele restricții la vamă și că putem călători după dorință prin lume, prin locuri demult vizitate. Dar nu pentru auzul nostru au fost rostite acele cuvinte, ci pentru ascultătorul nevăzut și tăinuit, din «lojă», care dorea să se încredințeze că într-o împrejurare gravă și solemnă s-a dat undă verde pentru o Românie fără hotare și pe cale de dezmembrare. (Să fi rezonat, în mintea omului educat de către Soviete, în tinerețe, sarcina interbelică a partidului comunist³⁹, n.n.). A urmat farsa cu pluripartidismul care a însemnat, în fapt, fărâmițarea compoziției demografice, distrugerea sistematică a industriei și a agriculturii, adică disponibilizarea forței de muncă în folos străin; și tot ce rezultă și a rezultat numai și numai la modul negativ, cum confirmă presa aservită (și de data aceasta), noii puteri. Nu se poate spune decât: «grea epocă»⁴⁰ Ana – Luca – Dej, grea epoca lui Ceaușescu, dar grea, pentru poporul român, și epoca lui Iliescu – Brucan – Roman. Nici un semn salvator nu se arată, nici din interior, nici de pe întinderea mapamondului. Iar Dumnezeu «pare că doarme / cu capul pe-o mânăstire...». Înainte ne amăgeam cu mitul Apusului, eroic, civilizat și justițiar. Dar se pare că după Ialta – Malta nu vrea să-și dezminț firea ce-i vine de la *occīdo-occidere*. Poate de aceea s-a produs «integrarea monstrului». Să prindă puteri noi. Nu ne întrebăm în folosul cui.⁴¹

Petru Ursache rezumă aici, exemplar, doctrina Andropov, coroborată cu „experimentul Pitești” dus până la capăt, până în marginea *etnocidului* românesc, tema cărții sale. Se cuvine, de aceea, să-i trasăm ultimele consecințe. Dublarea revoltelor de la Timișoara și de la București cu lovitura de stat pregătită de *disidența* îngăduită simultan de Moscova și de Washington, după istorica întâlnire de la Malta (Gorbaciov-Bush, 2-3 decembrie 1989), are un

³⁹ Întrebare ce pare să-l fi bântuit/mustrat și pe Ion Iliescu, de vreme ce marele său merit de președinte a fost acela că n-a căzut în capcana evenimentelor de la Târgu-Mureș, din martie 1991, evenimente care se sprijineau pe *Declarația de la Budapesta* din vara lui 1989, la care a consimțit până și ex-regele Mihai I. Români reeducați cominternist, alături de maghiari, recunoșteau posibilitatea autonomiei Transilvaniei, ca teritoriu de coetnicitate român-maghiară, pe care se sprijină și doctrina udemeristă a „Țării secuilor”.

⁴⁰ Petru Ursache parafrazează o notă din *Însemnările zilnice* ale lui Titu Maiorescu, referitoare la tensionarea relației sale cu Eminescu, atribuită de unii iubirii poetului pentru Mite Kremnitz, în realitate, având conotații mult mai adânci, într-un context istoric care va culmina cu eliminarea ziaristului de la „Timpul” și internarea la „Caritatea” doctorului Alexandru Șuțu.

⁴¹ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 33.

ciudat paralelism nu numai cu vechea întâlnire de la Ialta, ci și cu Pactul Molotov-Ribbentrop: la Malta, Mihail Gorbaciov a primit undă verde pentru schimbarea regimului Ceaușescu, iar George Bush, consemnul răsturnării dictaturii lui Manuel Noriega din Panama. În decembrie 1989, s-au întâlnit două forțe antinomice: pe de o parte, reacția emoțională, stihinică a instinctului național, simbolizat muzical de melodia mobilizatoare *Deșteaptă-te, române*, care, nu întâmplător, va deveni *imn național* (singurul câștig autentic românesc al revoltaților), iar pe de alta, resurecția programatică a vechiului *cominternism* aflat de ani buni în adormire, dar la fel de viguros ca în anii când a declanșat „experimentul Pitești”, supraviețuitorul simbolic fiind viitorul creier al „revoluției”, Silviu Brucan. Acesta fusese, alături de Alxandru Nicolschi (acum ieșit din uz) și de alții întreținător al cruzimilor criminale din pușcăriile comuniste. Arma sa de tortură a fost și mai groaznică decât a lui Eugen Țurcanu: ziarul „Scânteia”. Alături de Alexandra Sidorovici, acuzatoare în Tribunalul Poporului, a instigat, în ziarul partidului, la condamnarea publică a elitelor politice și culturale, între victimele sale fiind Iuliu Maniu, Gheorghe I. Brătianu, Corneliu Coposu, Pamfil Șeicaru, Radu Gyr, Constantin Noica ș.a. Viclenia arhetipală a bătrânului cominternist s-a arătat în mirosirea folioaselor disidenței în raport cu dictatura lui Ceaușescu. Din 1987 până în 1989, s-a plimbat (cu îngăduința generalului Iulian Vlad) de la Washington la Moscova, așa încât musai trebuia să semneze celebra *Scrisoare a celor șase*, alături de Alexandru Bârlădeanu, Gheorghe Apostol, Constantin Pârvolescu, Corneliu Mănescu și Grigore Răceanu. Resuscitarea vechilor oameni ai KGB-ului a fost oglinda andropoviană a preluării puterii de către același partid în condițiile „farsei pluripartidismului” (Petru Ursache), puzderia de partide postdecembriste fiind fărâmițarea partidului unic, acum gata să se legitimeze prin „voință revoluționară” (vezi stadiul 4 al metamorfozării din doctrina Andropov), toată mascarada criminală a „luptei cu terorismul” de după fuga Ceaușeștilor.

E momentul crucial care închide în sine inecuația obscură naționali/periferici (ca să folosesc terminologia lui Neagu Djuvara⁴²), care arată că regimul Nicolae Ceaușescu, departe de a fi creat o variantă de național-comunism, a dus la desăvârșire răsturnarea istorică, în timpul celor câteva decenii de comunism, a raportului dintre autohtoni, deveniți „minoritari”, și minoritarii cominterniști deveniți „majoritari” prin *reeducarea* începută de partid cu instrumente ca Eugen Țurcanu și Silviu Brucan. Cu alte cuvinte, elitele naționale care ar fi putut prelua puterea în 1989, nu mai existau de ani buni, fiind exterminate în închisori. Puținii care supraviețuiseră erau o evidentă minoritate, disipată fie în Țară, fie în exil. Iată de ce a fost floare la ureche ca misiunea preluării puterii să fie încredințată nu exilaților din categoria Vintilă Horia și Paul Goma, ci bătrânilor

⁴² Vezi Neagu Djuvara, *Civilizații și tipare istorice. Un studiu comparat al civilizațiilor*, Editura Humanitas, București, 2006, ed. a treia revăzută și adăugită, trad. din franceză de Șerban Broché.

cominterniști din specia Silviu Brucan și Nicolae Militaru. Cei care clamau ideea națiunii în 1989 s-au nimerit să fie demagogi pamfletari, precum Corneliu Vadim Tudor, ușor acuzabil că fusese „poet de curte”, aducând un grav prejudiciu direcției naționale. N-au avut simț și voință politică nici generali ca Ștefan Gușă și Iulian Vlad (ultimul și cu povara șefiei Securității din anii recenti ai regimului), limitându-se, în consecință, doar la a dejuca planul implicării militare a miilor de „turiști” sovietici și maghiari, evitând un război civil devastator. Cu toate acestea, ei au fost percepuți imediat de „marele păpușar” Silviu Brucan ca foarte „primejdioși” și, în consecință, eliminați din joc, în favoarea foștilor kaghebiști (ca să-i numesc doar pe câțiva) Nicolae Militaru și grupul de „apostoli” asemuiți de Larry L. Watts cu cei de la Cambridge⁴³, care au slujit Moscova: Nicolae Doicaru, Constantin Iosif, Mihai Caraman și Ion Mihai Pacepa. Pe 31 decembrie 1989, generalul Iulian Vlad a fost arestat, în mod simbolic, sub ochii lui Nicolae Militaru și ai ambasadorului sovietic Evgheni Tiajelnikov, fapta însemnând o triplă vendetă (a KGB-ului, a lui Militaru, care fusese demascată ca agent KGB de Vlad, pedepsirea solidarității dintre generali Gușă și Vlad în dejucarea intervenției militare străine)⁴⁴. Procesul lui Iulian N. Vlad a intrat în malaxorul justiției de tip *răzbunare*, fiind „supravegheat” îndeaproape, ca în anii '50, de către Silviu Brucan, care nu s-a lăsat până nu l-a văzut pe împricinat condamnat la 25 de ani pentru „genocid”.

Continuitatea dintre regimul comunist și cel postdecembrist, în pofida impresiei de sisteme diametral opuse, este reflectată cel mai bine de Justiție, elementul-cheie al unui stat de drept, organic. În anii '50, modelul cominternist a fost Tribunalul Poporului, perpetuat cu ceea ce un profesionist de geniu ca Petre Pandrea (1904-1968) a numit o imensă „harababură judiciară”, identificată de el încă din vremea dictaturii carliste, până în anii 1962-1964, când încă se afla încarcerat de comuniști, ca om de stânga ce se considera, fiindcă se încăpățănase să rămână un „mandarin valah”⁴⁵, slujitor al adevăratei justiții și al nobleței țărânului român: „Trăim în plină harababură judiciară de peste trei decenii. Pentru un jurist-penalist ca mine, harababura juridică reprezintă consternarea și durerea mea cea mai mare. Mă sufoc. Deschideți geamurile. Scoateți obloanele...”⁴⁶. Pandrea a întruchipat arhetipal ideea de justiție, fiind toată viața apărătorul celor *persecuțați*, indiferent că au fost comuniști, evrei, legionari, țărâniști, liberali, așadar, un Paraclet de esență iisusiacă, precum rar ne-a fost dat să întâlnim. Altminteri, el este cel dintâi care a înțeles grozăvia *mării reeducări* comuniste în pușcării, fiind și

autorul unei cărți cu titlu grăitor: *Reeducarea de la Aiud. Jurnal penitenciar 1961-1964*, publicat postum la Editura Vremea, București, 2002.

Piatra de temelie brucaniană a „revoluției” din decembrie 1989 a fost, nici nu se putea altfel, un act de „justiție”, cu urmări devastatoare în următoarele trei decenii: procesul și împușcarea Ceaușecilor. Era o repetare a Tribunalului Poporului, care-și începuse misiunea cu procesul și asasinarea mareșalului Ion Antonescu, semn al răzbunării că îndrăznise să elibereze teritoriile invadate de bolșevici. Caracterul antijuridic al condamnării Ceaușecilor a oripilat până și pe străini, mai puțin pe românii reeducați chiar de Ceaușescu. Ateismul sfidător al cominterniștilor nu a ezitat să dea evenimentului o turnură ritualică, strident anticreștină, îndreptată împotriva creștinismului ortodox românesc: „sacrificarea” fiind comisă în plină zi de Crăciun. Ar fi trebuit să fie limpede pentru români pe ce carte joacă noii „revoluționari”. Dar la un popor trecut prin *marea reeducare* nimic nu putea fi limpede, cu atât mai puțin că mânia stihinică a revoltaților a fost folosită de cei care lucrau cu logica de fier comunistă a principului lui Stalin și Adolf *cine nu e cu noi e împotriva noastră*, consecința politică fiind anunțată, cum am văzut, încă de Valter Roman: „După noi vor veni cei care trebuie să vină, căci nu există post-comunism. Noi scriem istoria; noi o creăm.” Cum s-a observat, românii au făcut revoluția și au votat, ulterior, cu *albeață pe ochi*. Au crezut că li se va face dreptate măcar față de regimul răsturnat, dacă nu împotriva *nedreptății ontice*. Însă în loc de stat de drept, s-au pomenit încorsetați în unul cu o nouă „harababură juridică” și mai fabuloasă decât cea anterioară. La umbra unui președinte considerat, pe bună dreptate, „sărac și cinstit”, s-a instalat exploziv o dublă fraudă istorică: *cleptocrația* și *corporatocrația*, aparent antitetice, dar perfect complementare, sub cupola *terapii de șoc* în economie. Niciodată, probabil, sistemul juridic, secundat, dacă nu diriguat, de un sistem imunitar cvasiinexistent al serviciilor secrete, reconfigurate la poruncă străină, ca în anii '50, n-a stat mai nepăsător în fața distrugerii țării, pe toate planurile, în favoarea instalării *corporatocrației* transnaționale, la rândul ei stimulatoare și ocrotitoare a *cleptocrației* autohtone. Războiul civil propriu-zis evitat de generalii patrioți în 1989, s-a dezlănțuit în forma hibridă care a „deconstruit” națiunea, economia, finanțele, instituțiile, prăpădul fiind comparabil cu al războiului din Siria, ducând la dislocarea și izgonirea din țară a unui sfert din populația adultă. Justiția, guvernele și serviciile secrete au fost incapabile să oprească înstrăinarea resurselor, a băncilor, distrugerea flotei, vânzarea pădurilor și pământurilor, toate pe nimic, cedate fără luptă, de către cea mai coruptă clasă politică postcomunistă, pusă în slujba corporațiilor multinaționale. *Piteștizarea* a continuat fără milă, oblăduită de învățământul de toate gradele, de ONG-uri, de *mass-media*, de cei 140 000 de tineri plătiți de Statale Unite, de Germania, de Marea Britanie, Canada și Spania, în numele unui program de *reeducare* a românilor sub genericul „Restart România” (program anunțat

⁴³ Cei cinci „magnifici”/„cărțițe” kaghebiste de la Cambridge au fost: Guy Burgess, Donald Maclean, Kim Philby, Anthony Blunt și John Cairncross.

⁴⁴ Vezi Aurel I. Rogojan, *Iulian N. Vlad – confesiuni pentru istorie*, Editura Proema, Baia Mare, 2017, p. 241.

⁴⁵ Vezi Petre Pandrea, *Memoriile mandarinului valah*, Editura Albatros, București, 2000.

⁴⁶ Petre Pandrea, *Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii. Penitenciare*, Editura Vremea, București, 2001, p. 404, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea.

de Mark Gitenstein în 2012), nemaivorbind de anterioarele numeroase burse Soros acordate pentru reeducarea culturnicilor, a ziariștilor și formatorilor de opinie. Acești tineri și „civilizați” țurcanieini au avut sarcina să pene-treze toate instituțiile țării spre a le face „independente”, ceea ce s-a și reușit, în bună măsură, de vreme ce imagi-ne din fabula lui Alecu Donici, *Racul, broasca și o știucă*, funcționează ireproșabil în spațiul principalelor instituții ale statului: președinție, parlament, justiție (DNA), SRI, toate autonomizate sau cu protocoale binomice, trăgând fiecare în direcția propriei autarhii, care, ciudat, la un loc, duc sacul cu grâu spre interesele de grup și ale celor cor-porativiste, ultimele constituind centrul iradiant al neoco-munismului globalist.

Nu cred să existe farsă mai sinistă decât *autonomia* instituțiilor. Este împotriva naturii și numai un organism bolnav, descentrat, poate să cadă pradă acestei minciuni fundate pe principiul străvechi *divide et impera*. Într-un corp viu, orice organ are o „autonomie” relativă, funcțională atâta vreme cât se armonizează cu celelalte organe. Am dat de multe ori exemplul izvorât din experimentul celebra-lui neuropatolog Penfield. Acesta a întrerupt la un pacient legătura neuronică dintre cele două emisfere ale creierului, autonomizându-le. Efect uluitor: mâinile individului, s-au autonomizat și ele. Pacientul a început să se agreseze cu o mână și să se apere cu cealaltă! Cam așa decurg lucrurile în autonomiile instituționale din România postdecembristă. Cu o ironie acidă, D.R. Popescu comenta astfel pretenți-ile autonomiste ale justiției (DNA): independente nu sunt „nici măcar fecundatoarele pârțile pline de energii cos-mice, înflăcărâte! – și nici măcar înțelepțiile testicule ale tuturor impulsurilor organice, fiindcă, atunci când devin independente, dânsese se numesc fudulii și se mănâncă la grătar cosmic sau particular.”⁴⁷

Ajungem din nou la „harababura juridică” semnalată de Petre Pandrea, autonomia, în asemenea cazuri, riscând să treacă din sfera realizării justiției în aceea a *răzbunării* și *partizanatului* politic, adică tocmai în opusul a ceea ce semnifică zeița Themis, reeditând porțiuni din procesul lui Iisus, precum în scenariile lui Eugen Țurcanu. Fatal-mente, ca în vremurile cominterniste, justiția se pune nu în slujba omului și a națiunii, ci a unui centru de putere, acum bicefalic: corporatocrația ocrotitoare a cleptocrației. Când monstruoșitățile acestui sistem bicefal au început sufoce grosul națiunii și să scandalizeze, cu o abilitate demnă de toată admirația, vinovații au fost identificați numai printre cleptocrați, din simplul motiv că erau români, incapabili de a-și ascunde, fără urme, fărădelegile, comparativ cu asa-sinii economici ai *corporațiilor*. Astfel, pretenția eradicării corupției are o singură direcție: descoperirea și pedepsirea corupților autohtoni (reali sau fabricați) și intangibilitatea puterii corporativiste transnaționale. Justiția, atrage atenția John Perkins, nu se atinge de corporații, fiindcă acestea „se cred deasupra legii. Și chiar sunt deasupra legii, pentru că

au puterea să schimbe legile dintr-un stat sau altul și au puterea să corupă guverne, președinți și regi.”⁴⁸

Nu e vorba aici de nici un soi de conspirație, căci toate lucrurile sunt la vedere. Națiunile, precizează John Perkins, ajung în stare de dependență economică totală, cu atât mai mult, cu cât încă posedă resurse bogate, cum e România. Împrumuturile de zeci de miliarde de euro nu ajung, în realitate, în proprietatea celor care le contractează, ci se scurg în țările gazdă a corporațiilor, fiind „transferați din conturile de la Washington către firmele prestatoare din New York, Houston sau San Francisco. Deținătorii com-paniilor de inginerie tehnologică și construcție din SUA au devenit astfel fabulos de bogați, în strădania lor de a duce pe culmi imperiul global”, toate formând corporato-crația, lipsită de suflet, de conștiință, de respect pentru om și națiuni. Între exemplele date de Perkins, se află și aface-rea Bechtel: „Ceea ce a făcut Bechtel în România este tipic corporatocrației: a lăsat lucrurile neterminate, dar a primit o grămadă de bani.” Afacerea a fost tranșată magistral de asasinii economici, extrem de pricepuți de a încheia con-tracte cu capcane nebănuite: sunt experți în negociere, „îți iau totul, dar te lasă să crezi că ai făcut cea mai bună afa-cere.” Și: „România este deja «infestată» cu asasini econo-mici, nu doar americani, ci și ruși sau chinezi.” Ba chiar și din Uniunea Europeană, de vreme ce țara a devenit, spre exemplu, o anexă economică și financiară a Austriei.

Dacă mulți dintre români, în tonul scepticismului nos-tru tradițional, preluat, în bună măsură, și de Petru Ursa-che, nu mai cred în viitorul țării, John Perkins este opti-mist, crezând că și America va ieși din coșmarul globalist: „Vreau ca America să redevină un lider al democrației, nu al corporatocrației.” Și: „Românii trebuie să fie încrezători în forța și valoarea lor ca popor european, impunând cor-porațiilor să procedeze corect în activitatea lor productivă. Altminteri, veți ajunge ca Statele Unite, care sunt foarte strict controlate de corporații. S-a spus că aceste cor-porații au învins comunismul, dar putem adăuga: corporațiile au învins și democrația! Noi, în SUA, nu mai avem demo-crație, este o glumă să afirmi că suntem o țară democra-tică.” A sta la mâna corporatismului globalist înseamnă a fi prizonier *economiei morții*: „Trebuie să ieșim din *eco-nomia morții*, bazată pe răvășirea pământului. Am creat economii ale morții în ultimii 40 de ani, care au distrus pământul, au mistuit resursele, le-au terminat.” În opti-mismul său, Perkins prevede: „Sfârșitul corporațiilor nu e departe. Capitalismul lor primitiv va fi înlocuit de capita-lismul cu față umană, al micilor firme, al micilor proprie-tari. În lume are acum loc o revoluție: revoluția conștiin-țelor. (...) Oamenii se trezesc. Sunt speriați de amploarea distrugerilor de pe Terra, cauzate de lăcomia corporațiilor.”

Cu alte cuvinte, *marea reeducare* cominterno-corporativă a popoarelor poate fi înfrântă de *mica educare* a corpora-țiilor de către conștiința națională și democratică a națiuni-lor și a micilor firme. Marile corporații sunt necesare pen-tru economia mondială, dar trebuie convinse să renunțe la

⁴⁷ Dumitru Radu Popescu, *Corul morilor de vânt*, Editura Pallas Athena, Focșani, 2015, prefață, de Constantin Coroiu, p. 320.

⁴⁸ John Perkins, interviu apărut în „Cotidianul”, 23 octombrie 2014.

asasinii economici, cu idealul unic al profitului *sans rivages*. William S. Lind corobora schimbarea direcției săgeții istoriei cu izbânda asupra ideologiei globaliste a „corectitudinii politice”: „*Dacă putem da în vileag adevăratele origini și natura corectitudinii politice, vom fi făcut un pas gigantic către abolirea ei.*” Or, gânditorul american și colaboratorii săi, dar și autorii români coautori⁴⁹ ai cărții *Corectitudinea politică. „Religia” marxistă a noii ordini mondiale* (2015) au reperat aceste rădăcini. Dezvăluirea adevărului, oricâtă opoziție ar cunoaște, este singura care ne poate ajuta, ne atenționa Eminescu: „Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de-a privi în față, ș-a recunoaște adevărul. El e crud acest adevăr – dar numai el folosește.”⁵⁰ Această normă eminesciană dă și tensiunea intelectuală a cărții lui Petru Ursache, de la care am pornit în acest eseu. Adevărul este un risc enorm pentru cel care-l rostește. Petru Ursache o știa prea bine: „Ia să îndrăznească cineva să spună adevărul! O grindină dintre cele mai grele s-ar abate asupra lui: *nostalgic, fascist, legionar, antisemit, român, naționalist*; listă revizuită și adaptată după interesele aceluiași cominternism agresiv.”⁵¹

Numai că energiile națiunilor nu seacă prea ușor. Chiar dacă încă nu sunt auzite, există voci în Țară și pe mapamond pentru care *adevărul* este mai important decât frica. Am văzut câteva din America. Sunt însă destule și-n România, și-n Uniunea Europeană cărora nu le este indiferent

⁴⁹ Iată lista coautorilor, în ordinea studiilor semnate: William S. Lind, Raymond V. Raehn, T. Kenneth Cribb jr., Jamie McDonald, Gerald L. Atkinson, Roger Kimball, Theodor Codreanu, Irina Bazon, Ciprian Voicilă, Andrei Dirlău.

⁵⁰ M. Eminescu, *Fragmentarium*, Editura Eminescu, București, 1981, ediție îngrijită de Magdalena Vatamaniuc-Lungu p. 126.

⁵¹ Petru Ursache, *op. cit.*, p. 32.

încotro mergem. Cele mai emblematice, din ultimul an, mi se par *Apelul* Academiei Române din februarie 2017 (întâmpinat cu epitetele reeducaților piteșteni, consemnate de Petru Ursache, în citatul de mai sus), apel semnat de 108 academicieni și adresat clasei politice incapabile să iasă din haznaua corporocratică și cleptocratică a „corectitudinii politice”, precum și excepționala *Declarație de la Paris. O Europă în care putem crede*, semnată, în mai 2017, de treisprezece mari personalități culturale și politice din zece țări⁵². Declarația cuprinde 36 de puncte-program, care constituie o profundă radiografiere a stării actuale a UE și șansele de salvare din viitor. Voi reproduce, în încheierea acestor note doar ultimul punct al *Declarației de la Paris*: „În acest moment, le cerem tuturor europenilor să ni se alăture în respingerea fanteziei utopice a unei lumi multiculturale fără frontiere. Suntem îndreptățiți să ne iubim patriile natale și ne dorim să le transmitem integral copiilor noștri nobilul tezaur cultural și identitar care ne-a fost încredințat. Ca europeni, avem și o moștenire culturală comună, iar această moștenire ne cere să trăim împreună în pace ca o Europă a națiunilor. Să reînnoim suveranitatea națională și să ne regăsim demnitatea unei responsabilități politice comune pentru viitorul Europei!”

Cu siguranță, ar fi subscris la aceste cuvinte și Petru Ursache.

⁵² Semnatarii: Philippe Bénétou, Rémi Brague, Chantal Delsol, Pierre Manent (Franța), Roman Joch (Cehia), László András (Ungaria), Ryszard Legutko (Polonia), Janne Haaland Matlary (Norvegia), Dalmacio Negro Pavón (Spania), Roger Scruton (Marea Britanie), Robert Spaemann (Germania), Bart Jan Spruyt (Olanda), Matthias Storme (Belgia).

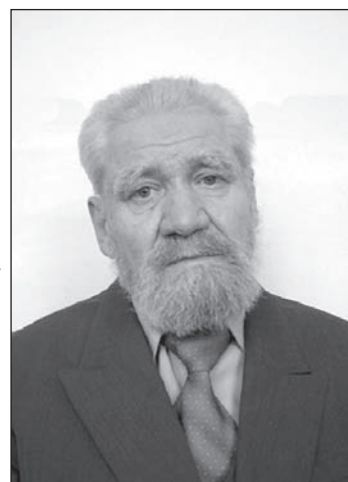
Petru URSACHE

Pulberea de aur

„Cînd citesc scrierile unui gînditor, oricare ar fi el, simt nevoia să fiu ajutat să gîndesc, adică să gîndesc, prin el, mai bine lumea, să mă lecuiesc eventual de anumite iluzii, să trec dincolo de aparențe, să *înțeleg*; cînd citesc sunt animat de dorința de a înțelege, iar atunci problema sincerității și problema biografiei e neapărat secundă: mă poate edifica asupra intențiilor autorului etc., dar nu mă edifică asupra felului în care mă ajută să gîndesc. Vi se pare un criteriu legitim? În al doilea rînd, se poate spune oare că lectura lui Cioran ne ajută să înțelegem mai bine, dacă nu lumea, de vreme ce evident n- o iubește, măcar existența? Oare nu aceasta e întrebarea – întrebarea prin excelență – pe care trebuie s- o adresăm unei cărți?” (Alain Finkielkraut, *Itinerariile lui Cioran*. Cf. Emil Cioran, *Țara mea / Mon Pays*. În românește de Gabriel Liiceanu. Cu un Cuvînt înainte de Simone Boué. „Humanitas”, București, 1996, p.76).

Gruparea tinerilor intelectuali de la *Criterion* în frunte cu Mircea Eliade (Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Petru Comarnescu) a fost etichetată, într-o

polemică răutăcioasă, drept o „generație în pulbere”. Formula denigratoare îi aparține, cum se știe, lui Zaharia Stancu, încă de pe atunci (cînd scria articole de „atitudine” partinică, în anii 1935- 1940) dovedindu- se harnic militant în presa de stînga, alături de cunoscutul și prea gălăgiosul gazetar comunist Oscar Lemnaru, cel care a fabricat repede și pe turela tancului sovietic „eliberator” prima listă neagră de scriitori români destinați genocidului cultural:

detenție aspră și „canal“, dacă se aflau în viață și în țară; eliminare minioasă și totală din bibliotecile publice a operelor aparținând autorilor de toate categoriile, fie clasici, fie contemporani, ca și ale exilaților de voie ori de ne-voie. Intervenția tendențioasă a autorului *desculților*, asociată manifest stângii democrate și roșii, era menită să sechestreze în folos propriu cursul normal al discuțiilor menite, inițial, să aproximeze rolul cultural ce se cuvenea să revină tinerii generații în condițiile postbelice; și în raport cu veteranii care și-au „încheiat“ datoria în chip plenar și glorios, odată cu înfăptuirea Unirii celei Mari.

În orice caz, retorica avîntată și teribilistă a „generaționiștilor“ din perspectiva noului umanism și a unui triumfalism cultural românesc, spiritul de echipă și de elan creator începînd cu *Manifestul crinului alb*, cu *Itinerar spiritual* dar, mai ales, cu seriile de conferințe desfășurate la sala Dalles – București, de către membrii grupării *Criterion*, au provocat serioase frisoane și chiar seisme în cugetarea vremii, la toate nivelele de gândire. Era o curajoasă provocare carpatică, aruncată semnificativ în spațiul Est-Vest, ca să se știe că existăm și că suntem pregătiți să ne alăturăm puterilor democratice ale lumii moderne, în cea mai bună tradiție europeană, întăriți după marile izbînzii din tranșee și după refacerea granițelor țării și a limbii române „ce- o vorbim“. Mircea Eliade devenise un personaj incomod: publica proză cu destine romanești răscolitoare, eseuri pe teme cu totul inedite, studii indianistice accesibile doar unor specialiști occidentali de valoarea lui Raffaele Pettazzonni, Giuseppe Tucci, Ananda Coomaraswamy, Gershom Scholem, Carl Schmitt. La rîndul său, Emil Cioran se făcea cunoscut cu volumele *Pe culmile disperării* (premiul tinerilor scriitori români pe 1934), *Cartea amăgiriilor* și *Schimbarea la față a României* (1936) și se pregătea pentru *Lacrimi și sfinți* și pentru o bursă la Paris (1937); Eugen Ionescu, înainte de a deveni Ionesco, primea și el, în 1934, premiul criticii literare pentru volumul *Nu*, apărut la Editura „Vremea“, cu o postfață de Mircea Vulcănescu. Nu se putea o alegere mai potrivită pentru recomandarea tinerei generații prin ea însăși. În postfața respectivă citim: „Pentru înțelegerea lucrării lui Eugen Ionescu, momentul acesta mi se pare capital. Căci el ne dezvăluie cealaltă parte a lucrurilor“. Prin „cealaltă parte“ să înțelegem acomodarea intereselor generale ale României cu cele ale Europei civilizate, depășirea etnicismului îngust, refacerea scării de valori, regîndirea unor principii călăuzitoare, pe termen lung, de natură istorică și culturală. De altfel, România interbelică era țară co-fondatoare a Societății Națiunilor și se bucura de un statut onorabil în familia de state Est-Vest, mai ales Vest.

Mircea Eliade se afla și el în posesia unui premiu de invidiat, acela al prozei, distincție prilejuită de publicarea romanului *Maitreyi*, fapt ce-l situa în imediata apropiere a marilor favoriți ai gustului estetic și ai momentului, Liviu Rebreanu și Camil Petrescu. Așadar, opinia curentă și majoritară pleda în favoarea „generației în pulbere“, care cucerea vizibil, prin fapte și prin merite, teren

în viața culturală a țării, în disprețul intereselor de grup ori ambițiilor politice. Mărturie poate să depună unul dintre participanții la polemicile vremii, corect și obiectiv deocamdată, Șerban Cioculescu: „Generația de azi, nelineștită, efervescentă, vibrantă, exaltată are o viață proprie de experiențe nenumărate; nu urmărește artificial un echilibru factice; dimpotrivă, întîrzie cît mai mult stabilizarea, pentru ca, în final, echilibrul și sinteza să fie rezultatul unei vieți sufletești, personale și bogate“.

O fi ajuns *Criterion* – ul pînă la urmă o „generație în pulbere“, cum și- a dorit- o oculta externă- internă, adică spulberată, nimicită, dislocată sub presiunea întîmplărilor nefericite care s-au abătut asupra noastră în chip de diktat după diktat; dar o generație devenită cu vremea și deasupra vremii, asemenea unei *pulberi de aur*. Este adevărat, a fost împrăștiată *năprasnic* (cuvînt slav) în toate zările, fără a fi și învinsă. Ca în parabola noutestamentară, sămînța bună și norocoasă a rodit pretutindeni, chiar și împotriva a ceea ce s- a numit „teroarea istoriei“, de unde rezultă că teoria lansată de Eliade avînd, în fond, rădăcini în scrierile cronicarilor moldoveni, nu este totdeauna exactă. Mă refer, pe de o parte, la „martorii din diaspora“, adică la cărturarii români nevoiți să părăsească țara, luînd calea exilului la terminarea războiului. Cu unele excepții, provenite din generația anterioară (Brîncuși, Enescu), cei mai de seamă aparțin tot grupării de la *Criterion*: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu. Lor li s- au adăugat mulți alții. Iată faptul decisiv ce se cuvine avut în vedere pentru a aproxima identitatea noastră, dacă nu prin fapte răsunătoare de arme, cum se obișnuiește să fie valorizată, prin criterii europocratice, ființa unei națiuni, cel puțin grație unor personalități în general bine cotate în viața contemporană a Europei civilizate. Tezaurul spiritual lăsat de ei în folosul umanității nu este de neglijat. Așa că autorii citați (și nu oricare alții) sunt în măsură să depună mărturii de ordin cultural, întărite și prin propria lor existență tragică, în fața opiniei internaționale. Cu același optimism încordat și dureros se pot prezenta în fața tribunalului istoriei și criterioniștii nevoiți să rămînă în țară, pradă spulberării, printre primii aflîndu- se Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Nicu Steinhardt. Ei au salvat demnitatea umană în rostire românească, prin îndelungă suferință și sacrificiu de sine, motiv pentru care valoarea rezistenței lor, pilduitoare pentru multe generații, se judecă atît în direcție morală cît și științifică. Și unii și alții sunt în măsură să depună mărturie, cum spuneam, în sensul fixării unor repere orientative și de fond în înțelegerea corectă a existenței noastre din a doua jumătate a secolului trecut. Sunt „amănunte esențiale“, cum ar spune Mircea Eliade, avînd capacitatea să stopeze campania de calomniere a ființei etnice, de minimalizare, pînă la fals și caricatură, a posibilităților noastre intelective de afirmare în planul muncii și al creației.

Din păcate, stînga roșie a sărit mereu la harță, gata oricînd să abată cursul lucrurilor de la normalitatea lor. Același „desculț“ și simbriaș al oculte a revenit, după două

decenii, cu un alt articol bătaios în „Gazeta literară” (20 ianuarie 1955), cu titlul *Pleava din căruțele dușmanului* și îndreptat împotriva „martorilor” din diaspora. Era vizat direct Mircea Eliade. În traducere: *dușmanul* = Europa de Vest; *pleava* = scrierile democratice ale apusenilor în general; *căruțele* = revistele românești din diaspora. Articolul lui Stancu începea așa: „Vedeta publicației redactată și imprimată la Paris de Virgil Ierunca pare să fie publicistul Mircea Eliade”. Revista cu pricina era „Luceafărul” și se afla sub îngrijirea Societății Scriitorilor Români din exil; dar au apărut doar două numere, tip anuar: primul în 1948 (124 p.), al doilea în 1949 (80 p.). Al treilea a rămas în sertar. A fost pregătit pentru centenarul nașterii lui Eminescu, însă nu s-au găsit fonduri necesare pentru tipărire. Generalul Nicolae Rădescu, cel care oferise toată averea în sprijinul emigrației, dăduse faliment, iar bancherul Malaxa își retrăsese subvențiile. În primul număr al „Luceafărului”, se poate citi: „Revista de față apare în timpul celei mai grave crize pe care a cunoscut-o neamul românesc în lunga și dramatica lui istorie. De nenumărate ori pământurile ei (sic) au fost încălcate, prădate și urgisite; adesea neamul nostru și-a pierdut pînă și plăpînda neatîrnare pe care izbutise să o apere împotriva tuturor vitregiilor. Dar niciodată nu s-a încercat, ca în zilele noastre, să i se batjocorească sufletul. Niciodată nu s-a urmărit cu atîta înveninată înverșunare răsturnarea tradițiilor noastre istorice, ponegrirea graiului, credințelor și culturii noastre, nimicirea spiritualității noastre autentice. Astăzi, în România, nici un autor clasic nu mai poate fi cetit în textul lui integral. «Epurarea» bibliotecilor și a librăriilor noastre, începută cu ani în urmă, continuă cu o violență crescîndă. În locul lui Mihai Eminescu, Hasdeu, N. Iorga, Octavian Goga, Brătescu-Voinești sau Liviu Rebreanu, ni se propun, în original sau în traducere, autori sovietici. Majoritatea scriitorilor români în viață nu mai pot publica” (Cf. Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc* (1945 – 1989). Scriitori. Reviste. Instituții. Organizații. Editura „Compania”, București, 2003, p. 467). Toate acestea aduc asigurarea că scriitorii din exil nu beneficiau de „sacul cu bani” al capitaliștilor și nici nu slujeau cu umilință interesele lor.

Mai mult decît atît, Mircea Eliade avea răspundere directoare, fiind ajutat în munca de redacție de N.I. Herescu și de Virgil Ierunca, înainte ca acesta din urmă să devină angajat al „Europei libere”. Istoricul religiilor, deja cunoscut pe plan internațional ca reputat om de știință, se zbătea pe viață și pe moarte în speranța unei salvatoare „rezistențe prin cultură”, dat fiind că tocmai atunci acțiunile armate din munții Carpați eșuaseră. Erau vremuri grele pentru existența noastră transformată în pulbere, în interior, ca și pentru românii din diaspora. Atît în *Jurnal* cît și în scrisori (îndeosebi către Vintilă Horia și Brutus Coste), istoricul religiilor amintește adesea condițiile sale materiale precare, greutățile pe care le avea de întâmpinat din partea autorităților politice și polițiste de la București. Au intervenit totdeauna pe lîngă guvernele apusene ca Eliade să nu fie acceptat în posturi academice ori universitare, să

nu primească burse, ajutoare, premii, propuse în mai multe rînduri. S-au făcut demersuri să fie stopat, ca și Blaga, de la obținerea premiului Nobel.

Cît privește „Gazeta literară”, cititorul de astăzi se cuvine să afle că este vorba de varianta „românească” a publicației moscovite, „Literaturnaia gazeta”, transmutată la București (primul număr a apărut la 18 martie 1954) cu calchierea titlului cu tot, condusă fiind de proletcultiști notorii, ca să se răspîndească și să rodească sămînța „virusării” politologice. Articolul program începe așa: „Drumul ne este clar, obiectivele ne sunt vizibile: să slujim acelei literaturi care prin mijloacele artei realist socialiste are o funcțiune educativă a poporului; să slujim acelor largi mase de cititori care contribuie la clădirea temeliei socialiste a țării noastre și la întărirea legăturilor de pace între toate popoarele lumii”. Textul nu este semnat. Dar, știindu-se cine răspundea direct din partea Comitetului Central al Partidului, în scopul politizării artei și literaturii, autorul nu putea fi decît unul dintre cei trei, ba nu, patru mari și temuți ideologi comuniști: Leonte Răutu, Nicolae Moraru, Traian Șelmaru, Ion Vitner. Pe plan secund se aflau Mihai Novicov, Savin Bratu și Vera Călin, iar Ovidiu S. Crohmălniceanu, Paul Cornea, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Z. Ornea se pregăteau pentru succesiune glorioasă. Alături de toți aceștia, Zaharia Stancu găsea o companie pe potrivă. De altfel, editorialul imediat următor îi aparține și-i poartă semnătura. Fraza concludivă este în perfect acord cu anteriorul: „Literatura trebuie și poate să reflecte aceste uriașe eforturi și izbînzile cîte au fost cîștigate și cîte, mai ales, vor fi cîștigate. Mai mult; literatura trebuie să și ajute. Este necesar, pentru aceasta, ca noi scriitorii să mai ieșim puțin din birouri și dintre cărți. Să mai cunoaștem oamenii adevărați. Să mai gustăm din viața adevărată”.

Peste cîteva numere, rolul de editorialist îi revenea lui Aurel Baranga. Viitorul dramaturg, tot în manieră activistică, se făcuse cunoscut în presă ca purtător de cuvînt al Tribunalului Poporului, instituție criminală la vîrf cu Alexandra Sidorovici, soția lui Silviu Brucan, acesta avînd la data respectivă funcția de redactor șef al ziarului „Scînteia”, adică „Iskra” românească, tot o calchiere kremliniană. Mai mult ca sigur, *pleava* era adusă direct de la Moscova, iar *dușmanul* se afla chiar la noi în țară.

Rezultă că articolul de mai tîrziu, din 1955, în care Stancu îl viza pe Eliade, avea o semnificație strategică, nu științifică ori informațional-gazetărească. De reținut că „Luceafărul” din exil nu mai apărea de șase ani. Dar, într-o campanie de presă cu intenții politice, respectarea adevărului literar prezintă importanță minoră. Asemenea atacuri se programau din timp în timp și în funcție de împrejurări. Se poate cita, spre exemplu, materialul suspect din revista *Toladot* (în 1972: „un atac violent împotriva lui Mircea Eliade”), ca să se relanseze „legionarismul” profesorului de la Chicago; sau o cronică a lui Alonso di Nola la *Fragments d'un Journal*, publicată în 1976, iarăși la distanță de două decenii: „Se conturează, ni se spune, un Eliade lipsit de luciditate critică, acea luciditate atît de febrilă și profundă

în anumite cărți ale sale, un Eliade mărginit la accese de vagotomie, de astenii și mizerii fizice sau prins în mrejele unor experiențe ocultiste sau ale interesului alienant pentru vis ca mod de ființare“. Vagotomie? A murit departe de țară, sărac și orb, dar, asemenea lui Cioran și majorității *criterioniștilor*, nu a renunțat la cetățenia română. Alonso di Nola s-a văzut nevoit, de fapt, să schimbe tactica și stilul retoric: Mircea Eliade nu mai putea fi prezentat, mai ales cititorului străin, drept un „publicist“ oarecare, cum lăsase mai înainte să se creadă Zaharia Stancu. Exilatul de la Chicago devenise de multă vreme un nume respectat în lumea științifică mondială, așa că Alonso di Nola a găsit cu cale doar să-l minimalizeze prin caricaturizare. Nimănu-i nu i este interzisă o asemenea modalitate de scriere. Dar, punând lucrurile cap la cap și în curgerea lor istorică, se poate constata permanentizarea unui stil negativist și reduționist, în cele din urmă sîcîitor și enervant, asemenea unui virus care apare pe ecranul calculatorului: pornești într-o direcție pe care ți-o alegi singur după cuviință și virusul îți sare în cale, într-o formă sau alta. După „lupta de clasă“, invenție marxist-leninistă și bolșevică, se desfășoară astăzi, îndeosebi asupra României, țară în curs de recolonizare, războiul cu viruși, tot ideologici, strecurați cu „amicală“ dușmănie. În asemenea condiții nu ne putem aștepta la ediții integrale de autor și, implicit, la conținutul portretului unei personalități de seamă. Asta se și urmărește, să se implanteze în conștiința cititorului naiv, din interior ori din exterior: ce este România? O țară apărută din neant, fără cultură, fără trecut, fără viitor. Drept urmare, ajunge o notircă prizărită a unui observator prea zelos sau fantezist, ca proiectata serie de *opere* să fie trecută pe linie moartă. Este și cazul lui Eliade, Cioran, Noica.

Din „fericire“, lupta cu virușii cunoaște un parcurs nou în ultima vreme. Înainte de toate, prin intervenția salutară a unor cercetători străini, mai riguroși și mai puțin temători față de bau-baul isterical-correctness. Oarecum „favorizați“ par să fie primii doi, Eliade și Cioran: bine cunoscuți în străinătate, nu mai pot fi puse pe seama lor prea multe neadevăruri. S-au remarcat, în această privință, mulți și reputați autori: Paul Ricoeur, Mac Linscott Ricketts, Bryan Rennie, Claude-Henri Rocquet, Roberto Scagno, Richard Reschika, Fernando Savater, Douglas Allan, etc. Buni cunoscători ai culturii române și, mai ales, devotați adevărului, au consacrat numeroase scrieri personalităților noastre din diaspora, înainte și după căderea Cortinei de Fier. Lor li s-a alăturat și un număr de români mai curajoși și decizi să aducă cercetarea la starea de normalitate: Mircea Handoca, un nume respectabil în bătaia pentru Eliade, precum și Sorin Alexandrescu, Ioan Petru Culianu, Eugen Simion, Gheorghe Glodeanu, Corneliu Crăciun, Francisc Ion Dworschak; sau Gabriel Liiceanu, Constantin Cubleşan, Ionel Necula, Simona Modreanu, în privința lui Cioran. Este de reținut neapărat participarea mai mult decît salutară a lui Gabriel Liiceanu la o dezbatere privind „obscurul trecut naționalist“ (Alain Finkielkraut), consacrată lui Emil Cioran. Discuția s-a purtat sub titlul *Itinerariile lui*

Cioran (organizată de postul de radio *France Culture* și transmisă la 18 noiembrie 1995), ca *une véritable réplique* la un articol cu multe elemente virusate publicat în ziarul „*Le Monde*“, în chip de necrolog (!) la dispariția din viață a singuraticului din Place de l'Odéon. Cu siguranță, intervențiile ferme, consistente și bine întemeiate ale lui Gabriel Liiceanu, prezent la pomenita întîlnire de specialitate, au avut rol benefic în orientarea cercetărilor cioraniene în spirit echilibrat, nepartizanal și în folosul tuturor. Dovadă, aparițiile editoriale din ultimul deceniu, unele dintre ele teze de doctorat la origine, despre Eliade ori despre Cioran, numeroasele studii în presa de specialitate, discuțiile mai la obiect, mai consistente.

Este adevărat, se mai aud voci intonînd melodii cu iz arhistăut: Eliade „prizonier al istoriei“; Cioran chemat în instanță improvizată pentru (neapărat) „17 texte evident legionare“; Noica pus sub acuzația de „colaboraționism“! Dar toate acestea nu mai sunt rostite cu minie proletară, ci cu „îngăduință“, cu „înțelegere“, uneori cu intenția de a produce impresie „bună“ la nivel de *stupid people*. Mesajul virusat ar fi: sunt autori interesați Eliade, Cioran și Noica, deși, în anumite medii, se exagerează valoarea lor; în tinerete s-au făcut vinovați, de neiertat, de convingeri politice de dreapta, moștenite pe linie etnică și cu rădăcini în istoria îndepărtată. Ciudate concesii! Ele mai mult acuză decît explică situații eventual controversate și de interes secundar în comparație cu valoarea autorilor în cauză, tot mai evident și obiectiv recunoscută.

Hotărît lucru, nu se mai poate întîrzia pe o asemenea cale greșită. Cartea lui Constantin Cubleşan, *Din mansarda lui Cioran* (EuroPress Group, București, 2007), dacă este să cităm un exemplu, reprezintă un semn (semnal) binevenit și încurajator. Autorul stăruie asupra problemelor de fond care se disting, mai lesne ori mai cu dificultate, pe întinderea frămîntată a segmentului de timp interbelic. Fără radiografierea exactă a evenimentelor și cunoașterea la obiect, din interioritatea spațiului românesc, nici o discuție inteligibilă și utilă nu este posibilă. Drama generației nu trebuie căutată în ficțiunile noastre de azi. Ea decurge direct și brutal din condițiile momentului; are, așadar, cauze concrete, în „atmosfera tensionată launtric a unei epoci de resuscitare a idealurilor existențiale latente ale unei națiuni mici, angrenată disperant într-o istorie universală prea mare“, cum observă Constantin Cubleşan, cu multă claritate și în spiritul lucrurilor. Orgoliul prea mare, intențiile peste putință de pus în faptă au făcut ca sacrificiile și suferințele să capete dimensiuni pe măsură și în serii necurmăte. Este de înțeles că atitudinea sfidătoare, intens conflictuală, de negație continuă și situarea în paradox i-a aruncat pe ambițioșii tineri români pe „culmile disperării“ celei mai alarmante. Pe de altă parte, starea de permanentă neliniște le-a transformat pe victime în eroi. Căci, de pe crestele agitate ale valurilor, românii au avut posibilitatea să vadă mai bine, chiar decît contemporanii lor cultivați din Vest, laturile existenței umane în secvența ei postbelică, înălțimile și abisurile mai mult fioroase decît sublime. Pentru

prima oară, aş zice, biata fiinţă se apropia de sine cu cutremurare. *Aproapele* şi *departele* îşi pierduseră înţelesurile cunoscute pe terenul geografiei lingvistice. Este „uimitor, scrie Constantin Cubleşan, cât de *acasă* s- a aflat tot timpul“ fiul protopopului din Răşinari; deşi când se găsea în patrie, la oraş, la munte ori la mare avea disponibilitatea să scrie fraze incredibile: „Iubesc trecutul României cu o ură grea“ (*Schimbarea la faţă a României*). Sau, cu povara aceluiasi zbcium sufletesc, după ani *de* însingurare: „Ţara mea: nu e o patrie, ci o suferinţă; o rană care nu se poate închide“ (*Caiete*, III); ca să repete, în împrejurări asemănătoare, după dureroase meditaţii şi suferinţe: „Ura mea iubitoare şi delirantă...“ (*Ţara mea*). Nu par a fi semne accidentale de disperare ori figuri sentimentalizate de stil, ci expresii ale unei existenţe dramatice şi destinale, asumate cu grea răspundere. Acelaşi frison existenţial i-a unit pe toţi *criterioniştii*.

De neînţeles acest *deneînţeles* cu ajutorul instrumentelor noastre de percepţie învechite şi schematice. Lumea se cufundase iremediabil în întunericul morţii lui Dumnezeu, participa frenetic la spectacolul răsturnării valorilor şi al amestecului limbajelor. În acel moment de grea aşteptare, era nevoie de un cap limpede, fie şi de un Godot, care să vestească tuttora ce se întâmpla în casa omului, ca şi pe planetă. Dar orice voce risca să se consume în pustiu, pentru că în vreme dominau, apocaliptic şi asurzitor de zgomotos, extremele dreapta şi stînga înfruntîndu- se nimitor, cum au şi făcut- o supraputerile pînă la *integrarea monstrului*. Nu aveau loc atunci simple încăierări între tineri neastîmpăraţi, în criză de creştere, între secte ori grupări paramilitare. Toate acestea par simple forme retorice ataşate pe întinderea unui organism incomensurabil şi atotputernic. Eugen Ionescu a încercat o propoziţie pentru a- şi fixa un punct provizoriu de sprijin pentru sine: „Nu pledez în favoarea unui refuz pentru refuz, dar pledez în favoarea unui refuz care îmi va permite odată să primesc numai ceea ce este selectat, cernut“; fireşte, „cernut“ cu răspunderea propriei fiinţe, în acord cu exigenţele *criterioniştilor* care începeau să intre în legendă, nu să coboare *în pulbere*. Dacă ne gândim bine, sinele autorului este acelaşi cu al generaţiei şi cu al lumii întregi, devenită „modernă“ mult peste aşteptări. Celebrul *Nu* al autorului depăşeşte cuprinderea strict locală: a poeziilor argheziene, să spunem, cu baudelaire- ana estetică a urîtului sau a eşantioanelor selectate maliţios din scrierile lui Camil Petrescu. Este un *nu* vital şi universal, vizînd cu ardoare tripticul axiologic fundamental în esenţa lui originară, mito- cosmogonică.

Mai era posibilă o „întoarcere“ fără îngrijorare la statutul vechilor valori care au asigurat gloria culturii clasice? Iată întrebarea întrebărilor care l- a chinuit permanent pe Emil Cioran, în diverse variante şi într- o manieră infinit mai patetică decît pe Mircea Eliade. *Schimbarea la faţă a României* (1936) trebuie citită în asociere cu *Pe culmile disperării* (1934), cu *Tratat de descompunere* (1949), *Căderea în timp* (1964), *Demiurgul cel rău* (1969), *Despre inconvenientul de*

a te fi născut (1973), *Ţara mea* (1996). Sunt titlurile capitale. Totalul ni- l arată „neschimbat“ pe autor: departele- aproapele îl menţine *aici, în prezent, acasă*. Când fiul protopopului din Răşinari pleda pentru „schimbarea la faţă“, nu viza numai România ci toată fiinţa umană, ca aceasta să- şi recapete chipul de dinaintea „căderii în timp“. Din acest punct avea să- l continue, tot la modul criterionist al paradoxului, pe Mircea Eliade, privind „teroarea istoriei“. Partea morală îl interesa înainte de toate, îndeosebi după *Schimbarea la faţă*, şi mai puţin aventura istorică. La un autor ca Emil Cioran, care refuză să fie considerat filosof în sensul cărturăresc al cuvîntului (a avut puterea să renunţe la un premiu prestigios ca să arate că nu aderă la tagmă; dar nu ostentativ, asemenea altora), spaţiul şi timpul trec drept elemente de decor pentru identificarea şi plasarea fiinţei şi a propriului *eu* într- un colţ de grădină adamică, indiferent pe ce meridian planetei s- ar afla. În momentele de risipire în „lene“ ori în reverie, colţul adamic, echivalentul lui *axis mundi* (Mircea Eliade), renegat cu disperare în alte situaţii, purta denumirea (= sensul) de *mon Pays* sau *coasta Boacii*, cu/ fără majusculă. Nu este vorba, de fapt şi de drept, numai de „ura de sine“, ci de provocarea sinelui pe căi dintre cele mai alarmante şi incomode, pentru a- l forţa să gîndească şi să „fie“; pentru a- l menţine agitat şi „treaz“. Contemplaţia, starea de luciditate, etc. sunt semne de lenevire, de cădere pe linia simplificatoare între *da* şi *nu*.

Nevoia de comunicare l- a pus pe Cioran să rostească şi el un categoric *nu* destinat să depăşească înţelesul restrictiv al simplului refuz. A început prin re- gîndirea gîndirii filosofice, prilej de alarmare şi de negaţie. Căci intelectua- litatea începutului de secol XX se simţea copleşită şi obo- sită de avalanşa de sisteme filosofice moştenite, prea academi- ce şi prea lipsite de freamătul viu al existenţei imediate. Unele se înfăţişau recoalate, dînd impresia de zbatere pe loc: neokantianismul, neohegelianismul, neopozitivismul. Fenomenologia husserliană cîştiga mulţi aderenţi, ca şi existenţialismul de tip heideggerian, ambele direcţii, însă, excesiv de speculative şi artificioase, sufocîndu- l pe cititor cu forme de jargon ultraelaborate, sterile. Nota în *Caiete* nostalgic după coasta Boacii, delimitîndu- se de sistemele filosofice de dinaintea sa: „Nici Hegel, nici Schopenhauer şi nici chiar Nietzsche n- au ştiut să se oprească la timp. Mania de a aprofunda, de a explica la infinit, de a nu omite nimic ne face să- i citim cu teama de a nu- i citi pînă la capăt“. Sau, în altă parte: „Nu e nimic de făcut: toţi aceşti intelectuali germani sunt marcaţi de Universitate. Criteriile lor sunt şcolareşti. Sunt profesori pînă în adîncul sufletului. O naţie didactică. De unde «prostia», «simbolismul» lor ridicol“. Sau, despre contemporanul său francez: „Ce mă deranjează la Sartre e că întotdeauna vrea să fie ceea ce nu este“. Gîndirea încerca să – şi deschidă căi inedite în direcţie sociologică sau spre filosofia culturii; prima pîrînd prea tehnicistă în intenţia de a reduce fiinţa la mecanisme şi funcţii; iar amîndouă, prea orientate spre tărîmuri exotice, cu obsesii colonialiste. Aşa că, în cele din urmă, crite- rioniştii cei mari au decis: să aibă cîştig de cauză moraliştii

și misticii (Emil Cioran, Eugen Ionescu), miturile fundamentale ale omenirii „de la primitivi la Zen“ (Mircea Eliade), filosofia greacă – Platon înainte de toate – și imaginarul poetic reprezentat de eternii și modernii Goethe și Eminescu (C.Noica). În acest sens ne dă tot Cioran o precizare, în *Caiete*: „Îl situez pe Epicur deasupra lui Socrate. Epicur, marele eliberator“.

În înțelesul de altă („cealaltă“) față a lui **nu**, Emil Cioran a dorit să elaboreze o retorică proprie ilustrată prin titlurile de mai sus. Unele dintre ele, subcapitole la citatele volume, sunt de- a dreptul șocante și lasă să se întrevadă nervurile care se întrețes spontan și pe viu, ca formele de meditație să urmeze o sintaxă eliberată de canoane și de teroarea exigențelor academice: *Schiță de rătăcire*, *Urgența catastrofei*, *Gînditorul de ocazie*, *Acea nefastă clarviziune*, *Gama vidului*, *Itinerariul urii*, *Primejdiile înțelepciunii*, *Sfințenia și strîmbăturile absolutului*, etc. Ni-i putem imagina pe John Locke, pe Kant, pe Poincaré sau chiar pe modernul Wittgenstein exersînd pe vreunul dintre traseele acesteia de gîndire, accidentate și difuze? Deși cu mari costuri, Cioran nu- și pierde în totalitate cumpătul, pentru că și el începe cu începutul, cu celebrul **nu** reformulat în termeni proprii, dar asociindu-se lui Eugen Ionescu, cel din fraza de mai sus: „Nu pledez în favoarea unui refuz, pentru refuz...“. Singuraticul din Paris și printre filosofi era convins că orice nume venerat în istorie sfîrșește prin a fi atins de trauma morală a „căderii în timp“, ca să ajungă sigur „un Hegel de buzunar“. Se poate spune că, în efortul său intelectual, autorul *Tratatului de descompunere* s-a oprit cu predilecție asupra unor principii de bază, dar și asupra unor categorii de termeni tehnici care pot alcătui, în cele din urmă, un microdicționar original: *amăgire*, *amuzament*, *așteptare*, *buimăceală*, *camuflaj*, *cădere*, *credință*, *delir*, *dezgust*, *destin*, *dezamăgire*, *durere*, *eroare*, *existență*, *febră*, *farmec*, *fascinație*, *fraudă*, *grozăvie*, *hazard*, *haos*, *iluzie*, *ironie*, *lacrimă*, *lene*, *lepădare*, *luciditate*, *melancolie*, *mistică*, *monotonie*, *muzică*, *negație*, *neghiobie*, *nimic*, *obsesie*, *panică*, *păcat*, *plictis*, *revelație*, *refugiu*, *scepticism*, *tăcere*, *timp*, *verosimilitate*, *vid*, *viziune*. Unii termeni vin din sistemele tradiționale (*melancolie*, *viziune*, *verosimilitate*), alții din teologie (*păcat*, *lacrimă*, *trezire*) sau din morală (*eroare*, *lene*, *neghiobie*). Autorului nu-i rămîne aproape nimic decît să înscrie pe marginea acestor cuvinte propriile suferințe întru existență și cunoaștere, în fond aceleași cu ale generației sale „căzute în istorie“ și sub „teroarea timpului“. Și aceasta doar prin „abaterea“ de la sensurile originare, încremenite.

Încă o dată, chiar și simpla enumerare a termenilor citați naște îndoiala, dacă un creator de sistem de bună tradiție (René Descartes, de pildă, ori Im. Kant) ar fi subscris la demersul cioranian. Fără a forța apropierei valorice, se poate aproxima că scrierile singuraticului din *Place de l'Odéon* aduc dovada unui demers la fel de categoric și la fel de fără întoarcere. Asemenea oricărui autor de recunoscută valoare, ca să ni- l amintim din nou pe Constantin Cubleșan, și în ce- l privește pe Emil Cioran biografia

este înscrisă în operă; altfel spus, opera reprezintă „o biografie mascată“. Mai toți *criterioniștii* au nutrit dorința să transforme propria biografie, uneori și pe a altora, în scriere. Au fost sensibili la frămîntările veacului, încercînd ei înșiși experiențe riscante, *prin verb ori ca spectatori*, fapt pentru care li s- au adus acuze grave, nedrepte, exagerate, cu intenții denigratoare și politizante. Dar ei nu au urmărit nimic altceva, nici carieră politică, nici interese materiale, dovadă că, îndeosebi cei mari, au viețuit în sărăcie, din milă, din ajutoare, din premii ori din cărți și au murit în cumplită mizerie (Cioran, Eliade, Ionescu, Noica) sau în temniță (Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția, Gheorghe I. Brătianu). „Să nu ne răzbunați“, a lăsat unul dintre ei o vorbă testamentară, devenită legendă. Asta nu mai înseamnă „biografie“, ci „scriere“ și suferință, în înțelesul celui mai ales rafinament posibil. „O carte trebuie să provoace o leziune în sufletul cititorului“, cum scrie marele nostru sceptic. Este o opinie demnă de reținut și, totodată, inedită privind rolul scrierii în lumea modernă. Sunt implicate aici forme de un mare dramatism existențial, care pun la grea încercare conștiința secolului, năucită de teze fabricate și de antiteze lansate în spațiu ca niște tiruri nimici-toare de artilerie.

În condițiile în care scrierea este o „biografie mascată“, se cuvine ca întîmplările de viață trăită să ocupe un plan secundar în înțelegerea și valorizarea fiecărui *criterionist* în parte. Așa gîndește omul de știință atent la semnalarea cotelor de interes și de adevăr, reale și utile pentru toată lumea. Este și poziția pe care o adoptă Alain Finkielkraut, amfitrionul și conducătorul dezbatărilor pomenite, în cadrul emisiunilor de la *France Culture*. Să ne reamintim: „... cînd citesc sunt animat de dorința de a înțelege, iar atunci problema sincerității și problema biografiei e neapărat secundară“. În ce- l privește pe Cioran, biografismul se află revărsat în titluri ca *Urgența catastrofei*, *Acea nefastă clarviziune*, *Sfințenia și strîmbăturile absolutului*; sau în cuvinte cheie: *dezamăgire*, *panică*, *fraudă*, *cădere*, etc. Interează aici, înainte de toate, decriptarea termenilor care esențializează stări de spirit specifice vremii. Viața trăită a fost doar un vehicul și un filtru. Eliade, la rîndul său, a refuzat să intre în dialog pe tema trecutului său încărcat de tensionate interogații: scrierea reprezintă singurul răspuns real și demn de luat în considerație; dacă se dovedește a fi neputincioasă, dialogul explicativ, de scuză, de „autocritică“ umilitoare, de vaiete, de „turnat cenușă în cap“, nu- și are sens.

Totuși, biografismul își are rostul lui în dezbatere, o știe toată lumea, cu condiția să fie cunoscute datele problemei. Deceniul al patrulea din istoria noastră „recentă“ este cel mai controversat dintre toate, ocultat, transfigurat în falsuri și apocrife. Încă ne aflăm sub zodia Roller. În perioada propriu- zis comunistă, fie că ne referim la segmentul de timp Ana- Luca- Dej ori la cel următor, cores-punzător succesorului direct și recunoscut al acestora, N. Ceaușescu, deceniul al patrulea era monopolizat de activității de partid, în sensul că publicului îi era permis să

cunoască doar o parte a „istoriei recente“, fabricată și ea. La Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași, perioada era predată de la catedră de anonimi și culturnici ca Janeta Benditer și Aurel Loghin, ambii cu studii de „specializare“ la Moscova. De regulă, programele veneau direct de la Universitatea de partid „Ștefan Gheorghiu“, elaborate acolo de „cadre de nădejde“, cei care „ne“ fac astăzi „procesul comunismului“ și ne scriu cărți de re – orientare (!?) ideologică. Nimic nu știm (și nici nu se dorește să se afle) în legătură cu extremismele de dreapta- stînga, implantate la noi, interbelic, de forțe străine și de agenții lor pregătiți în interior- exterior; despre dictatura carlistă, despre teroarea psihologică exercitată în țară, cauzată de Diktat și Ultimatum, despre elitele intelectuale și patriotice care se străduiau să găsească soluții de ameliorare a situației dramatice

din clipa istorică dată (fapt pentru care au plătit cu detenție, muncă silnică, viață), despre adevărata poveste a lui **nu**.

Într- un cuvînt, atîta timp cît diversul –advers continuă să fie luat de- a valma, fără culoare, fără accent, ne lipsim cu inconștiență de posibilitatea de a cunoaște și înțelege adevărata istorie care ne este proprie și pe care se cuvine să ne- o asumăm cu răspundere. Cînd va veni vremea să ne judecăm propriul trecut, după documente autentice aflate în arhive încă secretizate, nu în tradiție rolleriană ori după „comisii“ fantomă, cînd vor fi îndepărtați virușii ideologici, vom cunoaște nu doar „cealaltă“ față a adevărului. Atunci *criterioniștii* „cei mari“, spulberați prin detenții ori în diaspora își vor dezvălui, cum sunt convinși, chipul autentic de generație eroică și „de aur“.

Magda URSACHE

„Cu moartea-n cărcă“

Am ales pentru nota ediției integrale a cărții lui Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid*, sintagma lui Aurel State, „cu moartea-n cărcă“. Spune Andre Glucksmann: „Comunismul conține genocid“: fizic, identitar, spiritual. Doctrina trebuia să înlocuiască tot-tot-tot: țară, religie, neam, familie. „Asasinii roșii“, notează Mircea Eliade (în 28 ianuarie 1943, *Jurnal portughez*, București, 2010, p.141)ucid „de la milioane în sus“; ceilalți asasini politici operează mai modest: un criminal mai mare decât Hitler a fost Stalin.

Este un șoc pentru generația mea sacrificată (copilăria a fost o tortură psihică, în așteptarea arestării tatălui meu) să vadă că se regretă perioada, mai rău, că se induce un soi de relativism social: „Eh, așa au fost vremurile!“ Percepția comunismului e mai mult decât pozitivă, de vreme ce peste jumătate dintre români consideră că „era mai bine înainte“, Dumnezeu! Celebrarea lui Ceaușescu se face continuu: ce-ar fi fost dacă nu era împușcat, cum ar fi arătat România azi dacă o conducea el, Comandantul Suprem, cu Elena-n frunte. Mizeriile ceciste-meaniste-securiste se umflă-n pene. Argumente? Loc de muncă, locuință gratis, granițe sigure, că nu trecea nici o tornadă prin România... Poți să-i contrazici? Relele: lipsa pașaportului, lipsa hranei decente, lipsa apei calde, dar mai ales lipsa de informații (și, pe potrivă, violența minciunii propagandei) sunt trecute cu vederea. Am văzut, într-un reportaj din 16 aprilie 2019, la Antena 3, închisoarea Aiud „renovată“. Cumplitul Aiud nu mai părea un infern. Cei care vizitau muzeul vedeau o zarcă dotată cu pat curat, găleată de apă curată, tinetă din lemn geluit...; deținutul era reglementar îmbrăcat, în zeghe apretată și călcată, fără lanț la mâini și la picioare (lanțul uns, alături, părea nefolosit); milițianul- manechin n-avea bătă, baston, ciomag, par; Aiudul, în care erau întemnițați și exterminați cei ce mișcau în frontul socialist, arăta ca un loc obișnuit de detenție. Zarcă? O carceră oarecare, unde

se putea supraviețui aproape tihnit.

Deruta morală e în creștere. S-a ajuns ca, din indiferență dublată de ignoranță (a lor și a consilierilor), președinții noștri să decoreze torționari și informatori Secu. Și mi-l amintesc pe profetologul S. Brucan, silabisind fericit la ProTv, sub privirea extaziată a intervievantului Mândruță: „la sân-ge-la sân-ge!“, frazula întregă fiind: „Democrația trebuie consolidată la sân-ge, la sân-ge!“ Sângele vărsat în tinerețea-i de un roșu Pauker, când intrase de la 19 ani în PCR, în 1935. În „Scînteia“, a cerut și i s-a dat moartea lui Iuliu Maniu, moartea lui Gh. I. Brătianu, moartea lui Ion Mihalache... Iar păcatele i-au fost spălate sau decolorate, după caz, devenind „părinte fondator“ al Grupului de Dialog Social.

Politiștii, ca să nu le spun polițiști corect-politici, revin la invective împrumutate din vocabularul vechilor staliști, din vremea aceea cînd minciuna stătea cu manualul de istorie la masă și pe masă. „S-au demascat, s-au demascat!“, striga Roman-Baricadă. Lozinci ca „Să-i lichidăm, să-i lichidăm pe țărăniști!“; „să-i vestejim pe anticomuniști!“ păreau rodul viziunii ateo-bolșeo-proletare. Și dacă a fost declarat comunismul regim politic, de ce *alesul* a fost, în procesul comunismului, un fiu de dinozaur stalinist? Copiii nu pot fi nedreptățiți din cauza părinților? Nici dacă gîndesc ca genitorii lor? Volo Tismăneanu i-a prezentat edulcorat pe torționarii obsedantului deceniu și cu mînie aproape proletară pe apologeții –deloc stimabili de altfel- ai Ceaușescului. „Culmea ar fi ca victima să primească o medalie de la făptaș“, mi-a spus Petru chiar

înainte ca Emil Constantinescu să decoreze, din greșeală, un tortionar. S-a întâmplat și asta. Băsescu –a scris presa –l-a decorat cu Meritul Cultural (în grad de ofițer acoperit?) pe William Totok, ținând-o în vizor pe Herta Müller. Iar GDS, „lucrarea“ lui Silviu Brucan finanțată de filantropul Soros, era cât pe ce să-i dea un premiu neobositului procuror general, prin mâna disidentului Radu Filipescu.

Doctor în *horroris causa*, procurorul general Augustin Lazăr, care se ocupase cu prelungirea anilor de detenție (citiți: chin) la Aiud, simulând senin nevoia de a-și cere iertare, a vrut să-și doneze unui deținut politic premiul pentru lupta contra corupției, acordat de Societatea „Speranța“ din Timișoara. Ce sperăm?

Da, politica oferă condiția ideală ca individul să-și arate demonul din el. Și credeți că se poate scoate ușor dracul din tortionar, din securist, din delator, din procuror oportunist? Mă îndoiesc. Cât despre complicitatea vinovată la crimă, tot crimă este, chiar dacă o tinerică liberală reiterează, pentru augustul Lazăr, scuza că „așa erau timpurile“, motivându-i faptele de...bricege. Din săbiile generalilor armatei române se făceau, la Aiud, bricege foarte căutate la export, din care căra cu geanta și incoruptibilul procuror, cum scrie tot presa, decorat de Iohannis în 18 aprilie an curent; tot atunci, a fost decorat pe tăcute și în absență, eroul Iulius Filip cu Crucea României, a treia clasă. Să nu fi știut președintele că Lazăr a refuzat/ amânat eliberarea lui Iulius Filip din Aiud, că patul bolii i-a fost „asigurat“, de prelungirea detenției? „Parcă mi-e rușine să spun prin ce-am trecut la Aiud“, mărturisea recent, cu sfială, la TV un deținut politic. Lazăr procurorul, cu maxim tupeu, nu s-a sfiit să-și exprime dorința de a-i da premiul său lui Iulius Filip, sperând, pasămite, că disidentul ar fi atins de sindromul Stockholm, când victima ia apărarea celui care a victimizat-o.

Secția de exterminare de la AIUD are în nume IAD, o știe bine Iulius Filip. E greu de suportat să citești despre torturi sadice, darămite să le suporti? S-au găsit craniile cu cuie bătute-n frunte, *pe viu*. Marius Oprea, fost director IICCMER, întreba: A fost Pleșiță anchetat?, concluzionând: „Ei conduc în continuare.“ Măcar cinicul Pleșiță nu i-a oferit un premiu lui Paul Goma, ca Lazăr lui Iulius Filip, bolnav într-un spital din SUA. Cum trăim în „Absurdistan“, unde limita absurdului nu mai există, s-ar putea să fim martori la o scenă de un absurd inimaginabil, depășindu-l pe cel narat de Constantin Florin Pavlovici În *Tortura, pe întelesul tuturor*. Acolo, deținuții erau nevoiți să stea la coadă pentru bătaia de seară; acum, ar fi posibil ca foștii deți să stea la coadă pentru a obține gratificații de la Lazăr, că are de unde: doar a fost pensionat cu 27000 de lei noi.

Punctul 8 al Proclamației de la Timișoara ar fi fost soluția problemei. Iar lustrarea trebuia să înceapă cu Justiția. Pentru că Tribunalul poporului, care a luat ființă înainte de Procesul de la Nürnberg, „a fost cea mai odioasă instituție din toate deceniile bolșeo- comuniste“, scrie Petru Ursache. Am fi scăpat de „lichele cu geometrie variabilă“, cum le spune Dorin Tudoran, și cu geografie variabilă, cum

adaug eu. N-ar mai fi fost victime de 5000 de euro sau de 500.000, după placul justițiarilor noștri și nu s-ar fi obținut certificat de revoluționar, cu beneficiile aferente, după ce s-a dat șpagă. Bussinesul cu dosare de revoluționari a „capitalizat“ România post-decembristă.

Încep să cred, ca eseistul Cristian Bădiliță, că intelectuali „sunt o specie penibilă“. Iar vietatea numită, de la Aristot cetire, *animal politic* nu-i chiar om vertical, *homo sapiens*, etica mizerabilă readucându-l la condiția de mers în patru labe. Evoluție? Ba involuție!

După 30 de ani de la „evenimente“, Ion Ilieș Marcel Iliescu poate bifa ca misiune îndeplinită: a construit „comunism cu față umană“. I-a convenit moartea lui Milea, a lui Nicolaescu, a lui Nuțu, a lui Iulian Vlad, a lui Gogu Rădulescu? Se pare că da. De la ilegaliști a moștenit secera, iar prim-ministrul său, Roman, a moștenit ciocanul.

Ciudățenia Cioloș? Zice presa că o păzea la poartă, ca militar în termen, pe Doina Cornea. Știți ce sunt cifrele astea, 0287? Unitatea lui Dacian Julien Cioloș. Iar cine execută stagiul militar într-un Batalion de Securitate devenea ofițer Secu pe livret. *Apud* istoricul Florian Bichir, în '88, Cioloș era postat la Doina Cornea (obiectiv Diana), să nu iasă nesupravegheată din casă; ca și la noi, la Iași, Luca Pițu, refuznic PCR, dar și refuznic al certificatului de revoluționar. Cineva ricana: acum au ieșit datele despre Cioloș, la țanc, în campanie electorală? Dar când? Vrem un președinte care a păzit ca militar ușa disidentei, asta vrem? Vedeți oare Cioloș cum era bătută? În Partidul România Mare a intrat prin coincidență? Tot presa dezvăluie rudenii cu „Vulpea“ Ardelean, general peste „2 și-un sfert“. Aducă Cioloș un PLUS la viața politică sau un minus? Că minusuri sunt multe. Se numără din ce în ce mai puțini morți în acel Decembrie. Președintele post-socialist Ilieșcu se vrea Pilat din Pont și „trage concluzii“ (sintagmă de ședință PCR) din peste mia de morți: „probabil s-au împușcat între ei“. „N-au discernământ“, diagnostichează bolnăviorul președinte. Fostul ministru al Tineretului (1967-71), prim-secretar la Iași (1974-79), mereu în legătură cu serviciile URSS și cu Gorbaciov, are discernământ. Urmașii celor uciși sau schilodiți de gloanțele cui o fi tras atunci, la sfârșit de an 1989, Ceaușescu sau Ilieșcu, n-au discernământ.

„Documentele nu-s totdeauna beton, Magda. Atenție la cele falsificate. La Nürnberg s-a prezentat o poză ca mostră de crime de război: prizoniere sovietice ucise de un militar german. Numai că femeia sovietică din prim plan era o cunoscută actriță Moskfilm“, mi-a spus Petru. Dar mai există o lege a Arhivelor, de vreme ce s-au distrus multe dintre dosarele celor care au lucrat în penitenciarele groazei? Istoricul Marius Oprea afirmă că au dispărut dosare date de CNSAS pentru ceea ce s-a numit Procesul comunismului. N-a mai găsit dosarul torturului Nicolschi. Care Nicolschi poate nega, în interviul luat de Lucia Hossu-Longin, în 1992, „experimentul Pitești“. Cică n-a existat „reeducarea“ și că ar fi o scorneală a lui Virgil Ierunca și a lui Paul Goma. Un fragment dintr-un poem de temniță, scris de Sergiu Mandinescu, trecut 12 ani prin închisoarea Pitești,

pentru că a luat parte, în Oltenia, la rezistența anticomunistă, mărturisește trauma: „Dintre cei care au trecut pe acolo, numai morții trăiesc/ Iată, de pildă, eu umblu, vorbesc/ Asemenea lui, așijderea ție,/ Dar viața mea nu-i, nu-i, prietene, decât o moarte vie.“

Au dispărut documentele unor procese, penale chipurile, dar instrumentate de securiști. Nealinieră, nesupunerea erau mascate în delict de drept comun. Gen. Dan Voinea confirmă că dosarele Aiud, dosarele crimelor comunismului, dosarele iernii lui '89, dosarele mineriadei au fost subțiate. Gen. Vasilache voia să le distrugă, dar trebuia să existe acordul procurorului general. Or, gen. Voinea ceruse să fie păstrate la CNSAS. După pensionarea forțată a lui Voinea, a avut mână liberă L.C. Kövesi. Marius Oprea dă o cifră uluitoare: 200-300 metri liniari de documente dispărute. A continuat, ca privat, investigații de dosare întoarse cu NUP ca omor, deși erau crime contra umanității. Ce să mai zici decât ca etnosoful anonim? „Corb la corb nu-și scoate ochii“.

În tramvaiul de Baza 3, locul unde-mi fac eu sondajele de opinie, am auzit o duodacă foarte pornită pe mărturiile unor bătrâni pușcărizați politic: „Vai, dragă, da' ce să știe ăștia?“ „La să se mai termine cu moșii. Le-a trecut timpul“, a secondat-o altcineva. „Dacă nu mai ie rejim comunist, di ci-l sî-l mai combată obsedații ăștia?“ Trebuia să le fi spus că generația celor torționați aproape că s-a stins, că vor scăpa de „balast“, că n-or să le mai consume mult timp spațiul vital și virtual cu mărturiile lor incomode despre suferințele detenției. Însă mi s-a părut inutil să le aduc la cunoștință acestor juni debusolați că, după munca la dig, la canalul morții Dunăre-Marea Neagră, tinerii de atunci îi duceau în spate pe bătrânii istoviți, aproape muribunzi, încercând să le amâne moartea. La indicația tov Drăghici, din ordinul Moscovei, 1200 de deținuți de la Gherla au fost transportați la Canal, în 9 august, 1950, la muncă silnică, deși nici nu se puteau ține pe picioare. Delta Dunării era supranumită „țara lui Maromet“, colonel Secu și criminal sadea. I se mai spunea „pământ fără cruce“. Pământ mâncau, ca să se sinucidă, femeile violate în lagăre de gardieni.

Am tăcut: știu că nici măcar nu mai e în trend să-ți cauți în familie un deținut politic sau un preot martirizat. Am scris și eu despre Golgota preoților. Cum să nu fi scris? Aș face umbră hârtiei degeaba dacă aș ocoli o temă catalogată inutilă de un publicist pe care nici nu vreau să-l numesc: „Jertfa preoților ortodocși a fost fără cauză“. Un exemplu din sutele de mii care îl contrazic? În penitenciarul-calvar al Gherlei (comandant – maiorul de Securitate Goiciu, o bestie; ofițer politic – Domocoș, ale cărui victime erau numai români), zăcea un preot profesor la Institutul Teologic din Cluj, cu o condamnare de 20 de ani. Tatăl său, Protopopul de Huedin (1930-1940), martirul Aurel Munteanu, fusese torturat în '40 de hortyști: i-au înfipt unionistului, deputat al Marii Uniri, tricolorul românesc pe gât. Nimeni nu i-a condamnat pe criminali, iar fiul a ajuns pe cimentul ud al Gherlei: „Fiule, m-am vrut să-ți fiu candelă la ceas târziu...“. Și câți martiri și mărturisitori ai Bisericii din România ne

descoperă Cicerone Ionițoiu! Numai că mai puternică se arată conspirația tăcerii. Sunt, ca și Sorin Lavric, de părere, că „e o eroare să crezi că persecutorii aparțin trecutului“. Ne suflă-n ceafă, ne taxează dur când avem curajul să spunem adevărul gol-goluț. Eticheta „fundamentalist ortodox“ nu se dezlipește de doctorul fără arginți Vasile Voiculescu.

Altă temă de ocolit, sub stupida etichetare incorect politică, e rezistența din munți, pe care o blamează senatorul Șerban Nicolae. Pupila lui Ion Iliescu și consilier de stat al președintelui opinează scurt că n-a fost rezistență anticomunistă în munți. Și dacă a fost, s-a acționat contra statului. Contra statului român? Nu, s-a acționat contra statului bolșevic. I-o fi spus tătuca Ilici că erau *bandiți* sau – vorba sa preferată – *teroriști* și că trăgeau din toate pozițiile în comuniști? Habar n-are senatorul de lupta pentru onoare și credință în Dumnezeu sau se prefacă că nu știe. 15000 de oameni – o armată – număra gruparea „Haiducii Dobrogei“. Aromânul Gogu Puiu știa că va muri. În port-hart, avea o grenadă, pentru el. Când a înțeles că Securitatea l-a prins, s-a așezat cu pieptul pe grenadă. L-a capturat Nicolae Doicaru. Gogu Puiu avea 31 de ani când a decedat, grav rănit, în Direcțiunea Regională de Securitate Constanța. Doicaru a fost făcut maior și a condus Direcția I a MAI timp de 18 ani. Zoe Rădulescu, fiica lui Gogu Puiu, a fost născută (și botezată) de Olimpia Puiu în penitenciar. La Mislea. Orfană de ambii părinți la șase ani. N-are mormântul tatălui. Rezistenții din munți știau că libertatea e bunul cel mai de preț. Copiii uciși în acel Decembrie, la revoluția nu de catifea, ci de sânge, știau și ei: „Vom muri și vom fi liberi!“

De ce nu-i cinstim destul pe cei care s-au împotrivit tăvălugului comunist? Pe cei numiți de Petru Ursache „victime ale ororii și erorii“? Ca să-i ținem pe români de lași, de neispăviți și să tot repetăm că poporul trebuie „reformat ca grav bolnav“? Nu poporul trebuie „reformat“, ci clasa politică. Am obținut libertate de gândire și de cuvânt? Atunci de ce nu avem respect pentru sacrificiul lui Ion Gavrilă Ogoranu, care ne-a spălat cinstea obrazului? Să cunoască senatorul pesedist Șerban Nicolae măcar cazul bucovineanului țaran Vasile Motrescu, care, aflat în al cincilea an în munți, nota în Vinerea Mare, 1953, într-un *Jurnal*, salvat și tipărit pentru posteritate, ca prin minune dumnezeiască: „Stau prigonit de frații mei (români, nota mea Magda Ursache) care și-au vândut țara și sufletele lor dracilor din Rusia pe un kg. de zahăr și un litru de ulei și au adus țara în suferință.“ În '55, a tras în cei doi soldați din trupele de Securitate, cu ordin să-l captureze. Numele lor se află încă pe o placă din Muzeul Jandarmeriei Române, ca *eroi*, iar Motrescu a fost judecat pentru o vină inexistentă și executat la Botoșani, în 29 iulie 1958. Aspazia Oțel Petrescu, supranumită „sfânta închisorilor“, după 10 ani de Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, apoi încă 4 ani de Mislea, ca „irecuperabilă“, mărturisea că i-a fost mai greu să se acomodeze cu „libertatea“ de afară, din RSR, decât cu cea din temniță.

Aflu dintr-o scrisoare deschisă către Radu Filipescu, din 1 februarie 2012, că Sorin Ilieșiu a propus o zi pentru comemorarea victimelor comunismului. A comemora pe cei care au luat calea eroilor, a martirilor, a sfinților a fost respinsă de Andrei Pleșu, pe motiv că n-avem nevoie de „noi chermeze”. Dar rememorarea ar fi, repet, homeopatică. Se suportă greu istoria suferinței, spațiul carceral provoacă oroare, îi conced asta Marianei Șora, dar temnița a fost o Academie de educație creștină și nu cred că angologul m-ar putea contrazice.

S-a murit, după Radu Gyr, „pentru văzduhul tău liber de mâine”. Și, ca să nu ne bântuie iarăși fantoma Manifestului Comunist, tinerii trebuie să știe, de-o pildă, de ce a fost condamnat poetul Vasile Militaru la 20 de ani de temniță grea: pentru că între 1951-52, când era „deținut administrativ”, a scris poezii ostile regimului, a ascultat posturi străine de radio și le-a comentat cu prietenii din Consiliul parohial din Parcul Domeniilor, cărora le-a recitat și din versurile lui. Recursul s-a judecat în 25 august 1959. A fost respins, deși Vasile Militaru murise deja la Ocnele Mari, în 8 iulie. Or, un mort e neinculpabil. A făcut Procuratura Generală, după '89, dreptate foștilor deținuți politici? Nu. Au murit ca infractori contra orânduirii de stat și cei 14 din lotul Vasile Militaru.

Istoria trebuie recuperată și învățată. Comuniștii făceau rău – și ce rău! – în vederea binelui viitor: prigoneau, ucideau sau izgoneau din țară. Cea mai nedreaptă grilă de receptare (cum scrie Petru Ursache în *Omul din Calidor*) i s-a impus lui Paul Goma, cu operă întinsă, masivă. Petru a crezut în dotarea lui literară, cât a crezut și în dotarea lui morală. Dar, cum „marele păpușar tot Secu este” (o repet, după Petru), Goma rămâne marele nedreptățit al istoriei. În schimb, Cristian Preda l-a numit pe Tökes „erou anti-comunist după ce presa i-a dat pe față angajamentul, plus multe note informative.

Punctul 8 le-ar fi rezolvat pe toate. Cei specializați în antisemitismul românilor ar fi dat înapoi, domnul Al. Florian n-ar fi descoperit xenofobici în Valeriu Gafencu, în Țuțea, în Mircea Vulcănescu, în Gyr, în Crainic... Cine poate concura cu grila Vintilă Horia ori cu grila Mircea Eliade, dintre cei care-i blamează? Nimeni. Iar domnul Florian ar trebui incriminat penal pentru calomnierea personalităților naționale marcante.

Nu Mircea Vulcănescu, ci Quintus, ministru al Justiției în 1991, decorat de Johannis cu „Steaua României” în grad de ofițer, a fost criminal de război. Scrie Mircea Dinescu, poetic și precis, că soldații români au refuzat s-o omoare pe copila transnistreană care ducea hrană partizanilor, nu și liberalul justițiar. A ucis-o decis, cu-n glonte-n ceafă.

Prin Legea 187 și ordonanța 16, au fost anonimizate numele turnătorilor. CNSAS trebuia să protesteze atunci. Să nu-mi spuneți că era musai să torni conspirativ și că au fost turnători care n-au făcut rău nimănui. „Părintele Arsenie Boca l-a pictat pe Iisus copil în zeghe și n-a văzut nimeni, n-a turnat nimeni”, se bucura Petru. Și, cu un zâmbet: „N-a fost pe-acolo Nicu Crețu”.

Refuzai, suportai consecințele. Pentru că n-a semnat angajamentul cu Securitatea, lui Petru Ursache i s-a dat o suită de neșanse. Să nu vadă Vestul a fost cea mai dureroasă pedeapsă. Privilegiații ceaușiști au continuat să fie privilegiați iliescani, în timp ce oamenii cărții au continuat să fie marginalizați.

Petru a muncit „răbdător și tare” la cartea asta, la fel cum „răbdător și tare”, a primit moartea. Așadar, eroic. Anii nemaitrăiți îi suplinesc eu cum pot. Îmi doresc doar sănătate. Nu pentru mine, ci pentru a-i scoate cărțile acestui mare nedreptățit de comunism, de activismul iașiot. Aproape că nu mai viețuiesc pentru altceva. Lucrez la ele greu, poate și prea încet. După ce le tipăresc, mă pot face una cu pământul. Va fi victoria lui să încheie ce n-a putut el însuși să încheie.

În 14 mai 2018 (15 mai a fost ziua de naștere a lui Petru al meu), bunul prieten Ion Lazu mi-a scris:

„Înțeleg, apreciez, „consimt” la strădaniile Domniei Tale. Deviza mea fiind una simplă: să facem ceea ce depinde de puterile noastre. Fie că lumea ia aminte, fie că nu... Fie că ne laudă sau ne ignoră cu superbie. Devotat, Lazu”.

O zi sub regim ceaușist putea fi mai lungă decât veacul, spre a spune ca Cinghiz Aitmatov, iar eu am fost o victimă minoră, foarte modestă. Petru și iarăși Petru m-a luminat că pedagogia lui Dumnezeu presupune certarea prin durere, prin suferință de toate felurile: a trupului și a sufletului. „Un eșec social să nu te ducă la deznădejde, Magda. Știe Dumnezeu de ce ți s-a dat Are sigur un sens.”

În clinica aceea blestemată, la Terapie intensivă, era înconjurat de moarte; mureau și mureau în jur, dar privirea lui albastră era liniștitoare. „Ce zici? Aș vrea ca partea a doua a cărții să se numească *Un pământ numit Aiud*. Iar ție îți dăruiesc alt titlu: *Ridică-te, Gyr, ridică-te Crainic!* Schimbam titluri între noi. Eu i-am dăruit *Puterea cătușelor versus puterea credinței*, având în minte ce-mi spuneau despre eroii și martirii frontului anticomunist: „Nu, nu au ucis, au ucis, au ucis. Altfel trebuie formulat: au răbdădat, au răbdădat, au răbdădat.” *Celularul mare: Țara* a devenit *O, ce veste minunată!*

Repet: am ales pentru titlul notei la ediția integrală sintagma lui Aurel State: „cu moartea-n cărcă” pentru că Petru și-a scris cartea când mai era un pas mic între el și moarte, fără s-o știm. Ediția integrală (a opta din Seria ETNO) nu-i chiar completă. Din cuprinsul lui Petru Ursache lipsesc câteva texte pe care avea de gând să le redacteze în vara care n-a fost vară, când a plecat de tot, a anului 2013. Sumarul făcut de el trebuia să înceapă cu *Pumnul lui Vișinski*; în continuare, *Lovitura de la Palat*, *Arestarea lui Antonescu*, *Legi juridice: Tribunalul poporului la lucru*. Ultimul text a devenit Cap. I. *Loturi* ar fi cuprins: 1. *Armata*; 2. *Învățămintul*; 3. *Religia*. A rămas din proiect doar *Drama generalilor*, *drama Armatei*, *drama noastră*. Cap. II ar fi cuprins ceea ce numea *Războiul*... N-am ghicit ce ar însemna punctele de suspensie. Urma altul, intitulat „*Reformele*”, ghilimetate. Din *Cele trei iaduri*. a. *Închiisoarea*; b. *Colonia*; c. *Deportarea* a scris doar despre două.

La *Pumnul lui Vișinski* era atașată o fișă cu scrisul lui impecabil, păstat intact după nesocotita intervenție medicală. Reproduc fișa: „Două întâmplări-eveniment au cutremurat secolul trecut românesc și cel actual, mai mult decât *Trădarea de la Palat* și *Pumnul lui Vișinski*... Se referea acel „mai mult“ poate la Raportul Final, poate la acțiunea domnului Alexandru Florian contra „oamenilor națiunii“, contra marilor oameni ai națiunii ca Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Vintilă Horia, Țuțea, C. Noica. ? Altă fișă m-a lămurit: trimitea la *Articolul Unu din Constituția României*, text apărut în volumul *Antropologia, o știință neocolonială*. Asta însemna mai mult: atacul la Articolul Unu, cererile repetate de modificarea lui, la care politicienii nu răspund (indiferența e suspectă, suspectă, suspectă) sau răspund cu mârâieli indecise. Autonomia Transilvaniei pe criterii etnice, sub prețelul autonomiei culturale, e pericolul. Iar intelectualii publici se întrec în a adăuga epetete incriminante la nație și la naționalism.

Să fie un apus al țării pus la cale de prădători vechi și noi? Fraza lui Eminescu pare scrisă ieri, 5 mai 2019: „am fost meniți să ajungem zilele acestea de ticăloșie, în care țara se înstrăinează pe zi ce merge în gândire și-n avutul ei...”

Petru Ursache a înțeles repede că globalism înseamnă colonialism, acaparare. Statul (unitar și național) era considerat de comuniști „moștenire burgheză“; politicieni – tarabagii și fals-elitiști îl consideră „moștenire comunistă“. Frunza lui Udrea vrea să spună că suntem ca frunza pe apă? „Fără istorie, fără limbă, calea colonizării se arată deschisă noilor fabricanți de lume, de ordine și de canon“, scrie la pag. 102 din *Antropologia, o știință neocolonială* (ed. a doua, Eikon, 2014).

Totul curge, totul trece, o știm de la Heraclit. Numai că, după Vasile Băncilă, „apa trece, pietrele române“.

Lupta pentru revitalizarea memoriei continuă. Birui-vă gândul bun, zidind sens?

Dumitru LAVRIC

„Kleine Eyolf“ și „Jupiter în harem“

Prima pasiune – dominată de exaltare – o dezvoltă Maiorescu pentru tînăra contesă Olga Coronini, căreia îi preda lecții de desen. Tînărul îndrăgostit avea 16 ani și nota în Jurnal: „Fata e cam cu nazuri [...] fata e frumoasă și plină de spirit, așadar cauze destule ca să fie răsfățată prin saloane [...]. La Coronini o găsii pe Olga într-o supărare afectată din cauza poeziei mele; tot caută să mă atingă [...]“

În același an (1856) se confesează către Emilia: „Ori ce-ar fi, nu voi uita niciodată acest episod din viața mea, cu atît mai mult cu cît mi-a răscolit toate gîndurile și simțirile, din care acestea ies, în fine, acum pe deplin limpezite.“ În anul următor, Olga C. îl caută și îi înmînează o scrisoare („M-ai convertit, Titus... abia acum să fiu prietena dumitale.“), la care îndrăgostitul murmură „Doamne! Sunt mulțumitoriu către tine! Nu merit atît.“, pentru ca, peste cîteva luni, să se gîndească la sinucidere: „...Și după aceea, sunt convins ca niciodată – să-mi scurtez viața...“ după o altă întîlnire („Olga a fost la mine o oră; riscant și ciudat; vorbit mult.“), urmează și o altă scrisoare: „...vezi ce dezordine produci dumneata în mintea mea! Femeile astea! Și dacă n-ar avea uneori o fire așa de bună, de dărnă, de sfîntă!“, dublată de cîteva comentarii în Însemnări zilnice: „La orele 6,1/2 în seara de 4 mai ea a venit la mine; ne-am dus în grădină și am vorbit acolo o oră. [...] Dacă ar putea fi prietena mea? Este gata să facă pentru mine orice.“

Scrisorile ulterioare pe care Maiorescu le expediază de la Berlin sau Paris („Partea principală a amintirilor mele mă obligă să te rog să reinnoiești corespondența noastră.“) rămîn fără răspuns; o ultimă întîlnire a mai avut loc în 1864 cînd contesa Olga Coronini vizitează fosta capitală a Moldovei unde fostul elev de la Theresianum

era profesor universitar. Tot pe calea scrisului epistolar, Maiorescu își exprimă recunoștința pentru rolul distinsesei contesei Coronini-Cronberg în formarea sa spirituală: „Cu delicata impetuozitate a simpatiei feminine ați intervenit în formația mea spirituală. Stimulentul vital pe care l-a constituit legătura dintre dumneavoastră și mine m-a condus către studiul serios, iar ceea ce am dobîndit prin aceasta v-o datorez dumneavoastră.“ În jurnal rămînea o cutremurătoare mărturisire scrisă la 18 ani, imediat după sfîrșitul idilei: „Sînt atît de singur! [...] Eu singur, absolut singur..., nici un Dumnezeu, nici o nemurire, nici un stimul, răceală, moarte. [...] N-am pe nimeni; nici o iubită. Dacă aș avea-o! Dacă aș avea pe cineva! Nu sînt oare vrednic de așa ceva?“

Spre sfîrșitul vieții (1914) o altă Olga (Neuman) intersectează viața unui Maiorescu rămas singur după moartea soției; îi fusese recomandat de către fiica sa Livia, îndeplinea oficiul de asistentă sanitară și secretară; avea 36 de ani. O prietenă comună îi va comunica vestea că o domnișoară ar fi gata să-l ia de bărbat: „I-am răspuns că după moartea unei neveste ca aceea pe care am avut-o și după lovitura ce mi-a dat-o moartea ei, nu poate fi vorba de așa ceva, chiar făcînd abstracție de cei 75 de ani ai mei [...]“. La începutul anului 1916, Maiorescu își redacta testamentul, un paragraf consemnînd: „Las domnișoarei Olga Neuman, care m-a îngrijit cu inteligență și devotament atît în călătorii, cît și cu poriejul lucrărilor mele literare, suma de 20.000 (douăzeci de mii) lei nominal, bonuri urbane București.“ (Vezi Z. Ornea – *Viața lui Titu Maiorescu*, I, p. 286).

Cu puțin înainte de a împlini 20 de ani, Maiorescu se confesa surorii sale Emilia: „Am ajuns la matură. Cu

adevărat, Emilie, îmi ajunge. Văd limpede în toate, sînt capabil de orice lucru mare, vă iubesc desăvîrșit pe tine și pe Clara și, în consecință îmi ajunge și sînt complet format. Ceea ce învăț încă nu mai e nou și nici important și nu mă mai poate captiva prin sine însuși; este material mort, particular, lucru secundar.“ Pe Clara o cunsocuse în casa consilierului berlinez Kremnitz unde preda lecții de franceză pentru cei patru copii ai acestuia și o descrie cu o evidentă lipsă de entuziasm: „O nemțoaică palidă spălăcită; cam trecută de vîrsta studiilor și de aceea lucrează cu multe greșeli.“ Totuși, cînd Clara lipsește, autorul jurnalului este extrem de neliniștit: „Eleva mea Klara Kremintz a plecat pentru 2 luni la Königsberg, la sora ei bolnavă. În seara cînd am aflat acest lucru, am fost complet deprimat. Nu pentru că ea ar avea vreo importanță, nu pentru că aș iubi-o, dar fără s-o fi știut eu însumi mai înainte, deodată mi-am dat seama că în ora de franceză raportam totul numai la ea, pînă și de hainele mele noi mă bucuram pentru ea, pe scurt ea îmi cucerea sufletul pentru acea oră de franceză [...]“. Tînarul student devine și mai neliniștit cînd e nevoit să plece la Paris pentru continuarea studiilor, mărturisind către sora sa: „Exista, Emilia, o idee înspăimîntătoare: am aflat acest lucru în ultimul timp, adică nu înspăimîntătoare dar (aici este singurul loc unde pot folosi cuvîntul «infini») infinit de tristă. Imaginează-ți o fată bună, cam bolnăvicioasă, căreia îi place muzica, palidă, niciodată cochetă, a la Olga, dar cu aptitudini, harnică oricînd îi este îngăduit, dar împiedicată de la studiul serios datorită unei serioase debilități nervoase – și imaginează-ți această fată – căsătorită sau tocmai hărăzită căsătoriei – și iată tristețea infinită; vreau să spun căsătorită în sensul obișnuit.“ Către Clara se exprimă prudent, asociind entuziasmul prezentului cu scepticismul privind viitorul: „...Dumneata mă faci nefericit, Clara. Trebuie să plec cît mai curînd în călătorie pentru că nu mai pot trăi alături de dumneata, nu-mi mai aflu liniștea alături de dumneata, aș vrea să te am mereu în brațele mele și să te țin strîns, fericit, lipsit de orice gînd. Să stau însă cu dumneata de vorbă în obișnuitul limbaj uzual – nu mai sînt în stare [...]. Tu îți vei păstra întotdeauna locul în sufletul meu, Clara, și chiar cu prețul vieții, mă voi preocupa mereu de tine; dar că, peste ani, vom viețui într-adevăr laolaltă, asta, Clara, nu îndrăznesc s-o afirm *cu siguranță*. Gîndul este prea frumos, aproape mă tem să-i dau crezare [...]“. Într-o scrisoare următoare se arată însă mai ferm: „Simt nevoia s-o fac, n-am încotro, să-ți spun iară și iară că te iubesc cum nu se poate rosti, cum nu se poate scrie...“ Pe acest fond, suferă un accident – alunecă și își scrîntește piciorul – ceea ce îi produce... o imensă fericire, împărtășită prompt Emiliei: „În Berlin, în timpul ultimelor trei săptămîni, am petrecut categoric, epoca cea mai fericită a vieții mele. Amabilitatea plină de considerație a consilierului de justiție, bunătatea veritabil nemțească – maternă a consilieresei și dragostea plină de dăruire a copiilor lor pentru mine au făcut ca aceste trei săptămîni să fie perioada de aur a întregii mele vieți launtrice. [...] Sînt mai hotărît ca oricînd să-mi trăiesc viața

împreună cu Clara, și nu-mi voi schimba hotărîrea pentru nimic în lume, ți-o făgăduiesc.“

Perspectiva optimistă nu se va împlini însă și, în 1876, Maiorescu se confesa paginilor de jurnal: „Noul meu an începe în această privință cît mai rău. [...] ceea ce mă face să rămîn liniștit e momentana imposibilitate de a schimba lucrurile. Îmi trec prin minte tot felul de gînduri: ba să las pe nevastă-mea să trăiască despărțită de mine într-un alt oraș; ba să mă refugiez în America, uneori chiar să-mi iau viața. Mi-e peste putință să mai suport această stare și trebuie acum să ispășesc vina vieții și a întregii mele slăbiciuni de mai înainte către soția mea. Toate acestea însă vor împinge spre deciziune, îndată ce voi fi scăpat de datoriile de acum și voi fi făcut soției și fiicei mele o existență posibilă, oricît de modestă“. Autorul monografiei citate (I, p. 350), oferă o explicație convingătoare a crizei matrimoniale: „Se îndrăgostise și se căsătorise cu ea, deși îi observase de la început simptomele histeroide, se purtase de cînd o adusesese în țară, cu toate menajamentele de rigoare, îi luase parte în neînțelegerile cu Emilia; se revelaseră însă treptat, mărginirea ei intelectuală și mediocritatea inteligenței, lipsa de interes pentru literatură și artă și, mai ales, lipsa de tact social. Nevrotica Clara devenise, odată cu trecerea timpului, o matroană germană avînd cultul familiei și vrîndu-se stăpîni absolută a căminului conjugal. Dacă în Iași asta îi izbutise, la București, în devălmășia cu Kremnitzii, totul se deteriorase. Femeia lupta să restabilească vechile obișnuințe. După primele conflicte, în față cu perspectiva desfacerii căsătoriei, a acceptat resemnată faptul împlinit, sperînd, neîndoielnic, că, treptat, va putea readuce pacea și liniștea în familie. [...] Soțul ei gîndea însă cu totul altfel. [...] Ideea divorțului nu-l părăsise nici o clipă. Dimpotrivă, și-o asumase, ca pe unica soluție posibilă. Traiul familiei devenise un chin, iar tensiunea, mereu explozivă, domnea în casa din Strada Herăstrău. În vara lui 1877 Clara și Livia au plecat la Berlin“. De adăugat că în anul următor cele două s-au stabilit la Geneva, după care Maiorescu notează: „Despărțire foarte simplă, ca o izbăvire reciprocă dintr-o încordare nu prea de suportat“. La o scrisoare a Clarei, criticul răspunde cu grija de a-și ascunde satisfacția și de a amîna decizia finală: „Despre pasul hotărîtor dintre noi de care-mi scrii [...], să decidem mai tîrziu. Deocamdată, fiecare dintre noi avem nevoie de liniște și de clarificare cu sine însuși [...] Și astfel fiecare să vadă pentru sine și înăuntrul său însuși ce posibilități de viață are încă“. În scrisorile ulterioare se va arăta însă mult mai tranșant: „Am aflat despre scrisorile tale către M-me Rosetti, Mite și Emilia. Vreau să-ți observ la vreme ceva, fără asprime, dar cu hotărîre: comedia de la Laussane nu se mai joacă a doua oară. Toată această agitație a ta pentru explicare, împăcare etc. [...] e un punct de vedere depășit. [...] *La situația actuală nu se va schimba nimic de aici înainte ani de zile*. Pentru mine este ultima încercare dacă mai pot exista încă. În ziua în care tu te înapoiezi la București, eu sunt plecat din București. Aranjează-te potrivit cu acestea“.

În 1885, Titu și Clara ajung la o înțelegere („Astăzi, grea convorbire cu Clara. Convenit între noi să ne despărțim la măritișul Liviei. În răstimp, eu, serile libere și în toate vacanțele să călătoresc singur, fără imputări și greutate, ca de la sine înțeleasă libertatea și respirație pentru mine.”) despre care este informată și Livia: „Ieri vorbit cu Livia despre situația mea.”

Dubitativ și foarte conștient de consecințe se arată și în scrisorile către Emilia: „Natural că voi suferi chinuri pînă în adîncul inimii, sînt însă hotărît să merg pe calea apucată cu siguranță și dispoziția unui noctambul. Probabil după o lună mă voi trezi și atunci voi vedea cum se înfățișează lumea cea nouă. E un sentiment curios să te știi umblînd pe căi atît de întunecoase ale sortii. Sunt parcă un nihilist rus care lucrează zi și noapte un atentat cu dinamită, așteptînd ca într-o beție ca după 12 zile să vadă sărind în aer palatul de iarnă. [...] Vino negreșit în duminica hotărîtă, ca să liniștești pe nihilist și să decidă mai curînd dacă a fost erou sau un ticălos”. În timpul procesului, Clara se hotărște să plece definitiv la Berlin, pentru a evita reacțiile de respingere pe care societatea înaltă le manifesta față de femeile divorțate: „Astăzi încă o mare lovire pentru mine. Clara a intrat de 2 zile într-o așa agitare încît Livia – de teama vreunui scandal la Tribunal – sau te miri unde – a decis-o să plece pentru a se stabili *definitiv* la Berlin. Livia, dorind și trebuind să fie împreună cu ea, și-a dat demisia de la Palat și astăzi la 4 ore, cu trenul Orient, au plecat amîndouă direct la Berlin. [...] Îți poți închipui cum va tăbări lumea iarăși asupra mea”.

„Trist și amețit”, atît în timpul procesului cît și după pronunțarea sentinței (iunie 1887), Maiorescu e profund marcat de drama Clarei și a Liviei:

„Am fost ieri și alaltăieri la o adîncă tristețe. Mi se rupe inima de durere la gîndul Berlinului, îmi pare rău de Clara și mă îngrozesc... și nu mă pot mîngîia.”

„Eu bucuros că am scăpat de umilirea tribunalului, dar acasă cu un rest de melancolie, gîndind la Clara, prea izbită de soartă”.

Prima căsătorie a lui Maiorescu s-a terminat dramatic, după 26 de ani de conviețuire, a doua se va sfîrși tragic.

Pe Ana (Gi, Anette, Anicuța) Rosetti, sora unui bun prieten junimist, criticul o cunoaște în primăvara anului 1880, după ce, anterior, o remarcase în cadrul reuniunilor Junimii bucureștene: „Domnișoara A. Rosetti iarăși în București, după 26 octombrie și mama sa. Ocazionat în parte prin dînsa [...] iau naștere, iarăși, regulat, seri literare, o dată pe săptămînă la mine și o dată, în aceeași săptămînă, la Mite.” Z. Ornea (op. cit. I, p. 402) detaliază relația incipientă: „Fata nu avea avere, dar făcea parte din înalta societate ceea ce era măgulitor pentru critic, nu era frumoasă, dar era relativ tînără (se născuse în 1854, deci cu 14 ani mai mică decît Maiorescu), inteligentă, cultivată și, incontestabil, femeie de lume. Maiorescu se îndrăgostise mai de mult de această brunetă urîțică cu obrazul prelung (anghulos, cum zice Călinescu). Dar au trecut cîteva

luni bune pînă a-și dezvălui sentimentele.” Mite și Clara vor reacționa violent:

„Maioreștii s-au dus să petreacă sărbătorile la munte cu dra Rosetti [...]”.

„[...] două izbucniri ale Clarei în contra trei Rosetti, o dată duminică, pe terasa noastră, la convorbirea despre *Rouge et noir*, apoi sîmbăta următoare la Mite, după ora de logică, fiind furtună.”

Trei zile după pronunțarea divorțului, Titu Maiorescu (46 de ani) și Ana Rosetti (33 de ani) organizează în casa din strada Mercur un dineu pentru membrii noii familii, urmează căsătoria civilă la care iau parte doar rude ale miresei și imediat ceremonia religioasă celebrată la Curtea de Argeș. În Însemnările zilnice, criticul consemnează euforizat: „Eu sînt fericit și știu că am făcut *elementar bine* că am luat pe Anicuța, odată ce divorțul era pronunțat – abstracție făcînd că o iubesc. [...] Foarte gentilă, o fericire albă pentru mine, este în toate Anicuța”. Destul de repede însă, perspectiva se schimbă: „Începe să-mi fie viața grea și lipsită de orice interes. [...] Gi... de o hipocondrie de frică de oftică foarte curioasă și greu de învins. [...] Eu ieri în drumul de fier desperat de greutatea vieții în călătoria cu Anicuța. Ea numai cu griji igienice, obosită, temîndu-se de orice curent, negîndind decît la frica de boală. Unde e omul viu și proaspăt ce l-am cunoscut acum 8 ani încă?” Cu trecerea anilor va deveni însă mai tolerant și mai integrat traiului domestic („Amîndoi începem noul an veseli și sănătoși, amîndoi cu vechea mai mare fericire cînd suntem noi doi singuri la cetit, la lucrat, la teatru, la plimbare”), supărătoare rămîinînd accesele de gelozie ale mai tinerei soții: „Dacă e vorba de relații sociale, cel puțin, mai interesante sau picante, d.e. Jeana Berindei, sunt imposibile prin extrema gelozie a Anicuței, care urmărește cu anxietate fiecare privire a mea, chiar la Universitate.” În 1912 destinul lovește necrutător: ceea ce pare doar „glănduța de la sînul drept al lui Gi” e chiar neiertătorul cancer. Operația se face la Sanatoriul Diaconeselor; înainte de operație, „Gi, cuminte, hotărîtă, curajoasă ca totdeauna, minunată ființă omenească”, după operație „deschide ochii, mă recunoaște, o sărut, îi spui că a trecut.” Totul nu era însă decît o iluzie! În 1914, nu mult după izbucnirea conflictului mondial, Maiorescu se afla cu Ana la Heidelberg, pentru o nouă operație. În ziua în care de la București sosește știrea despre moartea regelui Carol I, Ana intră în comă; momentul final e notat cu sobrietatea durerii reținute: „Azi noapte, de duminică pe luni, tocmai la miezul nopții, a încetat Anicuța din viață.” Într-o strălucitoare zi de toamnă, cea care a fost Ana Maiorescu „așezată în cosciug de stejar, cuviincios îmbrăcată în atlas alb, împrejurată de flori, coboară în lăcașul de veci. Îmbătrînit și definitiv singur, Maiorescu revine în țară”.

În *erotikon*-ul maiorescian se înscriu și două episoade trăite în spațiul extraconjugal. Primul se petrece la Iași și pune în cauză relația cu Emilia Rickert („bătrînoară bine și gheboasă”) a tînărului Maiorescu – rector și profesor universitar, proaspăt căsătorit, avocat de succes, mentor

al grupării junimiste; evident, procesul care i s-a intentat a avut și motivații politice, dovadă articolele calomnioase din publicația *Tribuna română*:

„Ceea ce se șoptește despre purtarea necuviincioasă a unuia dintre membrii fostului Comitet de inspecțiune sunt de o mare gravitate. Nouă nici nu ne vine să credem că, sub pavăza unei autorități publice, s-au putut ascunde atât de îndelungat timp o purtare de scandal ca aceea ce au devenit fabula târgului.”

„Nu voim nici măcar să dăm a înțelege că n-ar fi cazuri în care un profesor [...] se cade și trebuie să fie destituit spre pedeapsa lui și moralizarea altora. Avem aici sub ochii noștri pe unul, rară excepțiune din fericire, a cărui purtare de scandal de mult merită de bună seamă o destituire motivată.”

„Noi avem destule informări împărtășite și le păstrăm needitate încă, în speranța că nu va mai fi trebuință de a se adăogi scandalul prin desfășurarea circumstanțelor în care s-a produs.”

Calomnia evidentă și insinuarea veninoasă îl afectează profund pe tânărul profesor care preda și ore de gramatică la Școala centrală de fete unde Emilia R. era angajată în funcția de pedagog: „Nu-ți pot spune ce dezgust mi-a umplut sufletul în timpul din urmă: toată viața îmi pare scursă. [...] Se zice despre mine că am violat cinci fete de la Școala centrală, care sînt însărcinate [...]”

Acuzarea se referea la faptul că Maiorescu ar fi întârziat nepermis de mult în camera Emiliei R. de unde martorele, un grup de eleve, printre care și Veronica Micle, ar fi auzit „fel de fel de vorbe dulci”, „feliuri de vorbe amoroase petrecute între d. Maiorescu și guvernanta”, văzînd chiar prin borta cheii, de la ușă [...] cum d. Maiorescu a strîns în brațe pe guvernanta”. Prelungit, amînat, reluat procesul va da cîștig de cauză acuzatului: Maiorescu va fi reintegrat în învățămînt dar efectele psihologice se vor resimți mult timp: „Nevastă-mea nu se simte prea bine cu sănătatea. Nervii femeilor sunt un lucru delicat. [...] Din zilele procesului simt neconținut pulsația arterială în ambele urechi, iar în mod ciudat, cum bag acum de seamă, părul mi-a încărunțit pe sfert la tîmple.”

Ce poate fi adevărat în această poveste care, din perspectiva timpului, pare de o crasă banalitate? O domnișoară bătrînă și marcată de o gravă deficiență fizică, fără nici o șansă de a cunoaște împlinirea erotică, se îndrăgostește de tânărul și distinsul profesor; știe că apropierea dorită e imposibilă și se transformă în aprigă apărătoare a singurei virtuți care o ține în viață, își apără virginitatea lansînd zvonul că ar fi fost... abuzată. Cucoanele plictisite care viețuiesc în dulcele tîrg găsesc în asta „lung prilej de vorbe și de ipoteze.” Un ziarist veleitar Ionescu (!) aplică principiul „Calomniati, calomniati, pînă la urmă tot rămîne ceva!” în propriul interes. Cîțiva oameni politici ratați află momentul potrivit pentru a scăpa de un adversar redutabil. Așadar, prin episodul Emilia R. sobrul Maiorescu a fost invitat să joace un rol, care nu i se potrivea, în viitoarea comedie a lui Caragiale – *O scrisoare pierdută*.

Al doilea episod din categoria extraconjugalului are altă coloratură și se desfășoară pe alte dimensiuni.

Pe Mite Bardeleben, căsătorită Kremnitz, Maiorescu o cunoaște prin 1871 și doi ani mai tîrziu îi apăsă „altfel de cum era de dorit [...] un cap pătrunzător, foarte inteligent. Dar nu spune lucruri înalte.” În 1875 familia Kremnitz se stabilește în România, relațiile dintre Titu și Mite devin mai strînse – pe fondul preocupărilor tinerei femei de a realiza traduceri din germană în românește – ceea ce declanșează gelozia Clarei. Un an mai tîrziu, Mite naște un fiu – Georg (Baby); s-a spus că ar fi fost conceput cu Maiorescu. În același an, criticul pleacă în vacanță cu Mite și micul Baby; într-o stațiune de odihnă notează: „Mite mi-a făcut o impresie regală. Drăguță, în toți mușchii plină de spirit, însuflețită în convorbire [...] Aș vrea să fiu și să stau de vorbă numai cu Mite, în care m-am răsfrînt sufletește. [...] Mite singură e mereu ceea ce mă atrage mai mult. Nu peste mult timp (trei ani), Maiorescu află de idila Eminescu – Mite („Să fugă cu el în Dobrogea.”) și devine la rîndu-i foarte gelos. 1885, îndrăgostit de Ana Rosetti, Maiorescu se eliberează de Mite: „Cu aceasta s-a sfîrșit și acest episod al vieții mele.” Peste trei decenii, Maiorescu o vizitează pe Mite la Berlin, dar nu consemnează faptul în jurnal. Printre cei care, în 1917, îl conduc pe Maiorescu pe ultimul drum s-a aflat și căpitanul Georg Kremnitz.

Dacă în relația Titu-Mite s-a putut vorbi de un incest consumat, de tipul Francesca de Rimini – Paolo Malatesta, în ceea ce privește relația criticului cu sora sa Emilia s-a invocat sintagma *incest virtual*. Din perioada studiilor vieneze datează cîteva însemnări semnificative:

„Din sute de oameni pe care i-am cunoscut mai bine sînt numai doi pe care îi stimez. Unul dintre aceștia este soră-mea.”

„Sînt doi ani de cînd am ajuns la conștiința că trebuie să aleg pe soră-mea ca măsură pentru toți oamenii cumsecade.”

„În sfîrșit, în sfîrșit! A fost o seară dumezeiască. În sfîrșit, m-am lămurit deplin cu Emilia. Erau unele lucruri nelămurite între noi; am vorbit despre ele [...] Acum însă ne-am lămurit *cu totul, cu totul*, și chiar cînd i-am spus (și așa este într-adevăr) că numai ea și Löhner mă mai țin în viață.

Mărturisiri impresionante se găsesc și în scrisorile trimise Emiliei de la Berlin: „Emilia, sînt nefericit; e ceva îngrozitor de ciudat, dar nu prea am ce face; sînt nefericit pentru că te îndepărtezi de mine. Sînt prea singur. Mi-e greu să trăiesc așa de singur și să fiu totuși activ; dar abso-lut singur.” „Am ajuns la maturitate. Cu adevărat, Emilie, îmi ajunge. Văd limpede în toate, sînt capabil de orice lucru mare, vă iubesc desăvîrșit pe tine și pe Clara și, în consecință, îmi ajunge și sînt complet format.” Declarațiile de afecțiune continuă și după căsătoria cu Clara:

„Emilie, noi sîntem doi oameni – o simt intens – creați și formați unul pentru altul; desfid întreaga omenire să-mi indice ceva mai bun. Amîndoi putem cuteza spre cele mai înalte culmi. Noi trebuia să fim nu frați, ci soți. Nimănui nu-i este îngăduit să mă iubească pe mine fără ca să te iubească și pe tine odată cu mine; nu poate s-o facă,

nu mă înțelege fără tine, pentru că tu ești complementul meu vital, pentru că tu ești obiectul meu, pentru că eu trăiesc în tine și pentru tine. [...] În Clara am avut desăvârșită încredere abia de când ai tu în ea. Mi-ar fi teamă să trăiesc cu ea în Orient dacă n-ai fi și tu acolo. Numai odată cu tine poate fi vorba de o existență. Îți dedic aceste rânduri odată pentru totdeauna.“

Echivoc este argumentată și participarea lui Maiorescu la nunta Emiliei: „[...] aș lua parte la nuntă mai întâi pentru că așa se cuvine, apoi mai ales de dragul de a fi împreună.“ Argumente pentru o relație *vinovată* între frate și soră sînt de aflat mai ales din două scrisori din 1878:

„Telegrafiază-mi un cuvînt și nu-mi distruge temelia noii mele vieți, vină. Ascultă-mă. Fratele tău care te iubește, Titu.“

„Mai tîrziu ți-am telegrafiat numai, iar răspusul tău a fost ca și un ușor avertisment: lasă-mă în pace! Acum o iau iar de la început! Cum să te las în pace, cînd vreau să fii a mea. Trebuie să fii. Nu-mi imaginez, cum îmi poți rezista!

Îți mărturisesc doar, că nu mai pot trăi fără tine. Vreau inimii tale să-i fac culcuș cald în sufletul meu, unde s-o lași cîtva timp să stăruie în pasivitate, înainte de a lua o hotărîre definitivă. [...] Te rog răspunde-mi telegrafic imediat ce primești scrisoarea aceasta. Nu mă las de tine. Nu fii recalcitrantă, ci amabilă cum ai fost totdeauna cu mine.“

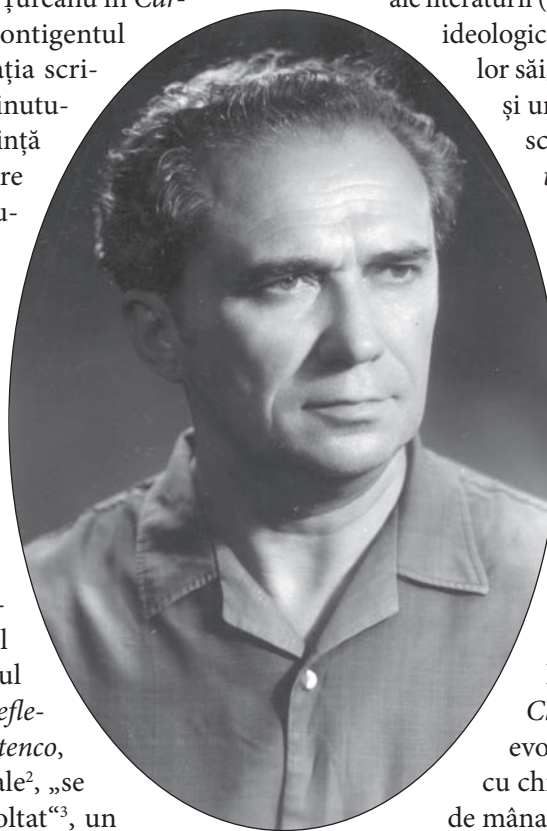
A fost modelată relația lui Maiorescu cu Emilia de lectura piesei lui Ibsen *Klein Eyolf* s-au comportamentul său în plan erotic corespunde caracterizării lui Eminescu: *Jupiter în harem*? Greu de aflat un răspuns definitiv!

Cu rol de concluzie selectez doar o singură apreciere din celebrul studiu dedicat erotismului semnat de Georges Bataille. „N-avem de ce să conferim iubirii sexuale o excelență pe care numai viața întreagă o are, dar dacă n-am îndrepta lumina chiar acolo unde cade noaptea, cum oare ne-am mai cunoaște, așa cum suntem, făcuți din proiecția ființei în oroare?“

Maria ȘLEAHTIȚCHI

Nicolai Costenco în Chișinăul interbelic

Scriitorul Nicolai Costenco reprezintă *un caz aparte*, „unul deosebit, indicând hotărât înfrângerea unui destin și returnarea unei căi de creație din albia ei firească, definită“, cum afirma criticul literar Andrei Țurcanu în *Cartea din mîna lui Hamlet*¹. Din contingentul basarabenilor interbelici cu vocația scri-sului se desprinde destinului deținutului politic Costenco, a cărei conștiință literară se scindează dramatic între vocile memorialistului și epistolarului (*Povestea vulturului*; *Din bezna temniței* (*Scrisori din Gulag*)) și cea a romancierului (*Severograd*). Costenco a fost o fire neordinară, temperamental – rebelul care a știut să-și asume consecințele mișcării împotriva curentului (oricare ar fi fost natura acestuia), chiar cu riscul căderii iremediabil sub valurile vieții. Acest deloc lipsit de semnificații detaliu biografic este consemnat și de criticul Ana Bantoș, care afirmă, în studiul său *Literatura de la Est de Prut și reflexele brutalității istoriei. Nicolai Costenco*, că însuși scriitorul, în scrisorile sale², „se autocaracterizează drept un revoltat“³, un

iremediabil revoltat, inclusiv față de sine însuși. Semnele caracterului și temperamentului său neordinare s-au manifestat de timpuriu, prezentându-l lumii ca pe *un ales* întru ale literaturii (moștenire neașteptată al unui metisaj ideologic și etnic, descins din căsătoria părinților săi, oameni cu vederi total diferite), dar și un răzvrătit al firii. Se pare că viitorul scriitor a preluat *determinarea și caracterul rebel al părintelui său*.

Chișinău, urbea natală

Costenco s-a născut la 21 decembrie 1913 și a purtat prenumele Nicolai, venind pe lume în preajma sărbătoririi de Sf. Nicolai (6 dec., stil nou, 19 dec., stil vechi). Scriitorul a avut o relație aparte cu versiunea rusească a prenumelui său, fiind botezat ortodox în stilul bisericii din Rusia țaristă. El a ținut să păstreze pentru toată viața această variantă a prenumelui în defavoarea celei românești (Nicolae). *Prima sa amintire* este legată de *Chișinăul natal* și familial. Scriitorul evocă „bucătăria casei părintești, ținută cu chirie de tatăl meu pe una din străzile de mîna a doua a Chișinăului“⁴.

Intriga copilăriei este alimentată de *imaginea celor doi tați. Tatăl biologic* și legal, Fiodor Costenco-Radzeiovski, cu descendență nobilitară

¹ Andrei Țurcanu, Nina Corcinschi. *Cartea din mîna lui Hamlet*. Interviu, Chișinău: Cartier, 2017, p. 21.

² Nicolai Costenco, *Din bezna temniței* (*Scrisori din Gulag*), Chișinău: Arc, 2003.

³ Ana Bantoș, *Literatura de la Est de Prut și reflexele brutalității istoriei. Nicolai Costenco*. În: *Limba Română*, nr. 1-4, anul XXIII, 2013, www.

limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=2235

⁴ Nicolai Costenco, *Povestea vulturului*. Chișinău: Arc, 1998, p. 73.

moldo-ruso-polonă, ca funcționar imperial ajunsese „ajutor al șefului cancelariei comisarului gubernial», acesta fiind subordonat Guvernului Provizoriu de la Petrograd“, precizează istoricul Vasile Malanețchi⁵. Era o funcție destul de înaltă pe timpul administrației ruse. Refuzând să se adapteze la Unirea din 1918, Fiodor Costenco-Radzeiovski trece Nistrul și dispare, rămânând în memoria fiului său, de nici cinci ani, vag, chipul fiindu-i recompus ulterior mai cu seamă din povestirile mamei și ale bunicilor pe linie maternă. Amintirea tatălui adevărat este învăluită în aer de legendă. Se pare că interesul pentru carte, scris, literatură i se trage de la Fiodor Costenco, acesta fiind un reprezentant memorabil al mediului cosmopolit din ținutul Hotin, nu și aspectul fizic, prin care moștenea linia maternă a răzeșilor din ținutul Orhei. Pe *tatăl vitreg* (avocatul Teodor Păduraru din Țipleștii județului Bălți, nepot al unionistului Pantelimon Halippa) Costenco nu l-a agreat. Motivele invocate în volumul său de memorii fiind mai întâi de natură psihanalitică și apoi ideologică.

Cât privește formația intelectuală, tânărul Costenco, deși a trecut câteva cursuri la Facultatea de Drept a Universității din Iași, pe care nu o absolvă, paralel fiind student și la Litere (1932-1936), trebuie remarcat faptul că „universitățile vieții“ și le face în bună parte la Chișinău, fiind – omniprezent în activitățile jurnalistice și literare – una dintre figurile memorabile ale urbei interbelice a Basarabiei.

Atmosfera Chișinăului, capitală a guberniei ruse. 1913-1918

Deși *Povestea vulturului* nu este genul de proză fiziologică care ar caracteriza tabloul uman al orașului interbelic, putem desprinde totuși suficiente referințe fugare, dar exacte și extrem de prețioase, pentru reconstituirea chipului generic al chișinăuianului. Bunăoară, scriitorul evocă câteva detalii *definitorii ale ținutei funcționarului țarist*. El recuperează din narațiunile sentimentale ale mamei sale imaginea logodnicului Fiodor Costenco: „Tata se răsuci în călcăie, era în cizme lustruite, se purta curat, pantaloni galife, numai în cămașă“⁶. O altă secvență decupată din viața nobilimii mici a Chișinăului țarist din anii primului război mondial sau imediat postbelic atrage atenția prin evocarea detaliilor de viață burgheză. *Vesela-i de porțelan, marfa din magazinele negustorilor capitaliști este dintre cea aleasă*. „... Tatăl meu, își amintește Costenco, într-o ceașcă nouă de porțelan (sub conducerea împăratului Neculai al II-lea erau în magazinele negustorilor capitaliști tot felul de rarități scumpe), ciocănea cu lingurița...“⁷. În altă parte, tot Fiodor Costenco este surprins „învârtind lingurița de argint în ceașca de farfor, care zângănea ca un clopot de la gâtul calului“⁸.

⁵ Vasile Malanețchi. Tabel cronologic. În: Nicolai Costenco. *Elegii păgâne*. Chișinău: Litera, 2004, p. 4.

⁶ Nicolai Costenco. *Povestea vulturului*, p. 75.

⁷ *Ibidem*, p.74

⁸ *Ibidem*, p.75.

Chișinău, capitala „minusculei“ Basarabii din România Mare

Unirea Basarabiei cu România rămâne în zona gri a amintirilor copilului, amintiri pe care le va pune în pagina memoriilor sale prin 1955. „Românii, își amintește exilatul Nicolai Costenco, au intrat în Chișinău, reunind Basarabia cu România în urma revoluției, într-o noapte. Eram cu rușii, ne-am trezit cu românii.

Eu vedeam soldații negricioși, țigani, cu chipiul cu colțunași ai răcanilor. Ofițerii români, cu chipiul franțuzesc, pintenți, galonați, cu rălioane zur-zur-zur, umblau pe străzi ca niște actori. Eu nu eram impresionat nici de ruși, nici de români.

Tatăl meu, rămas fără slujbă, limba românească fiindu-i nu numai de neînțeles, dar și de neînvațat, deoarece în orgoliul său rusofil, al cinovnicului, el ura tot ce era al «mămligarilor ocupanți». Într-o bună zi a dispărut și ne-a lăsat în voia soartei, ca un tată rus ce era.“⁹

Vestimentația de epocă („Hainele mele de stofă de lână, călcate și ajustate de croitor după ultima modă, parfumate cu odecronul meu preferat și neschimbat de «lavandă»“¹⁰), schițată într-o succintă descriere, asemenea unei fulgurații cinematografice, a ecoului vieții ce se îndepărta iremediabil, atribuie memoriilor scriitorului aerul de neuitat al Chișinăului interbelic, „capitala minusculei așezări geografice cu denumire temporară de Basarabia“¹¹. Și detaliile care alcătuiau viața avocatului la Chișinău arătau diferența de nivel social. Cum s-a spus, locul „tatălui rus“ dispărut peste Nistru fu ocupat de Teodor (tot un fel de Fiodor) Păduraru, tatăl vitreg, care mai întâi fu chiriașul tineriei „văduve“, cum se pomeni madam Costenco, apoi soțul ei. „Pe la nenea-avocatul, își amintește Costenco *la vârsta de 42 de ani*, mă duceam din când în când și el mi-a arătat niște lucruri interesante: un revolver automat cu țigări și brichetă, un pulverizator cu parfum, el când se pieptăna, își scălda capul în odecron.“¹² Totodată, „fiziologia“ urbei este marcată și de imaginea *boierilor* mâncând semințe și bârfind. Serile de iulie personalizează prin uzajul amănunțelor atmosfera Chișinăului interbelic „boieresc“. „Serile de iulie sunt minunate la Chișinău. După căldura zilei, ai mei udară florile în grădinițele de sub ferestre, ușa de la paradă, din stradă, era deschisă, și boierii ședeau pe scaunele scoase afară, sub salcâmi cu frunziș moale, mâncând răsărită și bârfind pe alții, mărindu-se pe sine. Între acești boieri mă întâmpinara mama, tatăl vitreg avocatul“¹³.

Amestecul de lux și spoială definea Chișinăul interbelic al lui Nicolai Costenco (între paranteze fie spus, capitala provinciei de cândva păstrează și azi același amalgam). Iată ce reține scriitorul în una din nu atât de frecventele evocări ale urbei sale natale: „Pe strada Pușkin, în fața grădinii Soborului, în fața hotelului și restaurantului Londra un lustrugiu mustăcios din ghetetele foste galbene cândva,

⁹ *Ibidem*, p.92-93.

¹⁰ *Ibidem*, 17.

¹¹ *Ibidem*, p.28.

¹² Nicolai Costenco. *Povestea vulturului*, p. 97.

¹³ *Ibidem*, p.120.

acum iarăși făcu să lucească lună. Ce mai este și fața mărfii! Lustrul și spoiala încântă ochiul omului și-i iau mințile uneori. Pe asta se bazează succesul comerțului și al vânzătorii de inimi¹⁴.

Este de reținut de asemenea *memorabilul autoportret*, la persoana a treia, plasat în mijlocul furnicarului urban al Chișinăului de atunci. „Costenco era educat la școala românească, *scrie memorialistul*, însușise la perfecție limba română, ceea ce dovedea că moldovanul de baștină, prin cultură, se poate unifica cu oricare alt om cult din România (*Nevoia de „sincronizare” și competiția sunt semnele unui complex pe care scriitorii sau chiar basarabenii în general l-au resimțit mereu în raport cu centrul* – preciz. M.Ș.), dar posedă cu o știință, ce i-ar fi putut-o invidia și un lingvist ori filosof, dialectul moldovenesc, viul grai al satului din Basarabia. Ca orice artist din fire, Costenco iubea să placă, și dacă avea un auditoriu interesat, vorbea ușor, aducând la viață scenele trecutului, retrase în amintiri. Ca prozator pe Costenco nimeni nu-l știa, și el, cu încăpățănare, vroia să fie poet. Pe cât reușise? Se vede că nu a spart gheața nepăsării populare spre a deveni cerut. De tipărit se tipărea, de numele lui auziseră, dar scrisul lui ermetic, simbolist, deși sincer, nu se da ușor la prima citire.¹⁵ De bună seamă, autoportretul este mai mult decât relevant.

La Viața Basarabiei și la Societatea Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia

Deși a debutat în „Cuvântul liber” de la București, fiind prezentat de către poetul și publicistul Demostene Botez, Nicolai Costenco și-a început și și-a desfășurat activitatea literară la Chișinău. El s-a format și a format totodată revista *Viața Basarabiei*, care, fondată în ianuarie 1932, avea apariție lunară. Primul număr, consemnează criticul literar Alexandru Burlacu, avea „pe frontispiciul ei o vedere nocturnă în centrul căreia se afla bustul lui A.S. Pușkin din grădina publică¹⁶. Imaginea poetului rus nu însemna atât o venerație aparte a basarabenilor față de literatura rusă, cât mai cu seamă cultivarea unui *spiritus loci*, care a și devenit axa programului estetic al cercului literar de la *Viața Basarabiei*. Autohtonismul de marcă al revistei era asumat cu fervoare de către tânărul poet Nicolai Costenco. Scriitorul intră la revistă în anul 1934, publicând un ciclu de versuri în numărul unu și asumându-și funcția de „redactor-prim”. El va rămâne în coloanele și la conducerea ei până în 1940, când evenimentele politice de atunci (invazia armatei sovietice și răpirea Basarabiei) anulează rostul revistei.

Editorial poetul Nicolai Costenco a debutat cu volumul *Poezii* (1937), editat la „Tiparul moldovenesc” de către „gruparea Revistei «Viața Basarabiei»”. În anul 1939, când *Viața Basarabiei* înființează o editură, poetului îi apar alte două volume de poezii, *Cleopatra* și *Ore*. Mai erau anunțate cărțile *Elegii păgâne* – poeme; *Hâncu* – poem istoric, *Viața fără istorie* – roman, *Unirea* – roman. Din aceste proiecte nu se

realizează însă niciunul. În 1940, precizează Vasile Malanețchi, „urma să apară volumul *Elegii păgâne*, conținând, de rând cu ciclurile de creații originale, și o serie de traduceri din Pușkin, Lermontov, Blok, Esenin ș.a. Dar, așa cum mărturisește poetul într-o scrisoare, deși imprimat, volumul «nu a ieșit de la tipografie, deoarece au venit eliberatorii noștri»¹⁷. Volumul *Elegii păgâne* ar fi trebuit să-l consacre ca poet. Abia peste ani însă cartea a făcut posibilă revenirea lui Costenco la instrumente și recuperarea lui ca poet.

Nicolai Costenco face parte din generația interbelică, alături de Emilian Bucov, Andrei Lupan, George Meniuc, Bogdan Istru ș.a. Cu mici excepții (una este Nicolai Costenco însuși), aceștia s-au relansat în spațiul literaturii sovietice după pierderea Basarabiei la 28 iunie 1940. Tot ei au constituit, îndată după 1945, „literatura sovietică moldovenească actuală”. Până în 1956, Costenco lipsește din peisajul interbelicilor sovietizați, aflându-se, după detenția politică, în exil la Dudinka, o localitate situată în apropiere de Irkutsk, oraș în Siberia. Voi trece peste acest segment din viața lui N. Costenco (m-am referit la el în câteva rânduri cu alte prilejuri), deoarece scopul eseului de față este consemnarea elementelor definitorii ale Chișinăului interbelic și al uneia dintre cele mai pitorești personalități ale lui, poetul și ziaristul Nicolai Costenco. În acest context, mi se pare necesar să observăm cum s-a fixat în câmpul biografiei scriitorului anul 1940, întrucât *cazul Costenco* este simptomatic pentru întreaga generație. În volumul *Elegii păgâne*, o selecție postumă din cărțile publicate de poet în timpul vieții, Vasile Malanețchi, îngrijitorul ediției, afirmă că în 1940, „la Chișinău se constituie legal-oficial Societatea Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia. Președinte e ales Pantelimon Halippa, lui Nicolai Costenco revenind-i funcția de secretar general.”¹⁸ Sus-numita societate era, afirma, ironic și persiflant Costenco în *Povestea vulturului* la 1955 (altfel, aerul de superioritate și ironia l-au caracterizat pe scriitor cu asupra de măsură), „pompos numită, dar săracios întocmită, – ce vrei, o mare societate din mici scribi provinciali fără coloare, la care Bucureștiul se uita ca la o caricatură¹⁹. „La organizarea Societății Scriitorilor, *scrie el în continuare*, duceam toată bucătăria luptei, intervențiilor și ciorna elaborării statutului²⁰. Este de remarcat că în studiile și istoriile literaturii moldovenești publicate până la 1991 acest aspect din activitatea scriitorului fie că lipsește cu desăvârșire, fie că este prezentat ca o formă de angajare în viața capitalist-burgheză a României Mari.

În oglinzile receptării

În scurtă sa activitate desfășurată în Chișinăul interbelic, Nicolai Costenco s-a manifestat mai cu seamă ca ziarist, poet și eseist, deși trebuie reținute inclusiv proiectele sale românești. Ca poet are, probabil, cea mai consistentă operă interbelică, comparativ cu ceilalți colegi de generație. Trei

¹⁴ *Ibidem*, p.207.

¹⁵ Nicolai Costenco. *Povestea vulturului*, p.73.

¹⁶ Alexandru Burlacu. *Revista „Viața Basarabiei”*. În: M.D. Dolgan (red. resp.) *Istoria literaturii moldovenești*. Vol. 3, partea I. Chișinău: Știința, 1990, p.168.

¹⁷ Vasile Malanețchi. *Tabel cronologic*. În: Nicolai Costenco. *Elegii păgâne*. Chișinău: Litera, 2004, p. 6.

¹⁸ Vasile Malanețchi. *Tabel cronologic*. În: Nicolai Costenco. *Elegii păgâne*, Chișinău: Litera, 2004, p. 6.

¹⁹ Nicolai Costenco. *Povestea vulturului*, p. 27.

²⁰ *Ibidem*, p.28.

volume de poezii, publicate în anii 1937-1939, erau prea suficiente pentru a-l recomanda ca poet, stilistic impunându-se deja până la 1940. S-a menționat că „în volumele interbelice, scrisul, pe care însuși autorul și-l autocaracterizează [...] drept «ermetic, simbolist, deși sincer, nu se dă ușor la prima citire», este impregnat de mediul literar românesc, de cel european și de cunoștințele sale în domeniul literaturii ruse, din care a și tradus”²¹. Se pare că cele mai multe poezii care au înfruntat timpul au fost scrise de Nicolai Costenco tocmai în perioada Chișinăului interbelic. Printre numeroasele poezii de dragoste, scrise în tipică manieră modernist-simbolistă, marcată de melancolie și bacoviene depresii, se evidențiază textele de *ars poetica*. „Stau printre cărți – un intelectual./ Dar crește-n mine-o umedă verdeață / Și setea de-a fugi prin iarba aspră/ Și rece cu picioarele desculțe.// Ciulite se trezesc în mine simțuri / Și gata sunt de-atac, cum fu, prea poate, / Strămoșul meu păros, cu ghioaga-n labe,/ Cuprins de pofta sângelui vrăjmaș.// Mă uit la mâna care poartă tocul / Ce-mprăstie imagini și idei/ În curcubeie. Și deodată-o văd/ În blana moale cum se-nveșmântează.” (*Preistorie*)²². Poezia Chișinăului interbelic era, prin Nicolai Costenco, o parte firească a liricii românești din acei ani, inclusiv a liricii gnomice și autoreferențiale („Sunt o oază de mister într-un spațiu de lumină” – *Poem într-un vers*)²³.

Așezate în oglindă, două din volumele de sinteză a creației poetului, publicate în perioade diferite (1979 și 2004), la un sfert de secol distanță, arată cât de parțială, reductibilă și revizionistă a fost politica editorială în perioada comunistă. În cartea Nicolai Costenco, *Scrieri, în 2 volume*²⁴, prefațatorii V. Badiu și A. Gavrilov, din perioada interbelică a activității scriitorului, rețin doar că „în anii treizeci ziaristica lui din acest timp atestă tendința de a populariza creația marilor scriitori ruși în rândurile populației basarabene. Primele poezii le publică în 1932”²⁵. În concluzie la sumara pagină dedicată analizei volumelor publicate până la 1940, autorii susțin că fiind „lipsită de *spirit definit* (subl. – M.Ș.), poezia lui Nicolai Costenco de până la 1940 s-a axat, totuși, în jurul motivelor luminoase, glorificând atotputernicia gândului, curățenia dragostei, triumful primăverii”²⁶. Din cărțile de până la ocuparea Basarabiei de către sovietici, antologatorii rețin doar 19 poezii. Dintre acestea, merită atenție poemul „*Vladimirovka*” – *drumul osândiților*, scris ca o meditație la tabloul omonim al pictorului rus Levitan. Textul face parte din misterul artei cu puteri miraculoase de anticipare a evenimentelor realității obiective. În foarte scurt timp, în anul 1941, poetul însuși va lua calea osândiților spre închisoarea *Vladimirkii Tsentral* din Siberia: „Este-o cale ce se pierde-n zare. / Pași o bat târșiți, trudiți și grei. /

Este-o cale, care-n depărtare / Au bătut-o mulți din frații mei.// Legătura subsuoară – dorul, /Și tristețea cu bulendre vechi. / Îngrelează sufletul piciorul,/ Văjâie vifonița-n urechi”²⁷. Nicolai Costenco anticipă aici, în perspectivă distopică, povestea propriului destin. Altfel, cei doi cercetători ai Academiei de Științe a RSS Moldovenească trec cu vederea, ștergând cu buretele ideologic, tocmai cei cincisprezece ani de detenție și deportare politică a scriitorului. În studiul introductiv la *Scrieri* nu există nicio referință biografică la perioada 1941-1956, de parcă acești ani nici n-ar fi existat în viața scriitorului. Se vede că pentru acei exegeți faptul că poetul a întâmpinat „ziua reunirii Basarabiei cu Patria Sovietică [...] cu entuziasm, declarându-se de partea celor ce năzuiau la o viață nouă”²⁸ conta mult mai mult.

Revenirea la perioadă suspusă cenzurii sovietice are loc după 1990, mai cu seamă după 1998, când, postum, vede lumina tiparului volumul *Povestea vulturului*, și în 2003, când se publică volumul epistolar *Din bezna temniței (Scrieri din Gulag)*. Referințele la aceste cărți și necesitatea de reinterpretare a biografiei și operei scriitorului sunt totuși sporadice și deocamdată nu au obținut efectul scontat. Se lasă așteptat studiul monografic asupra vieții și activității literare a lui Nicolae Costenco. Un studiu care ar pune în planul aceleiași construcții exegetice coerențele, dar și incongruențele vieții și operei scriitorului, cum ar fi bunăoară *Povestea Vulturului* și *Severograd*, lucrări scrise cam în aceeași vreme.

În concluzie ar fi de reținut că orașul Chișinău rămâne *toposul central al scriitorului, matricea spirituală, locul* care i-a alimentat opera, chiar dacă hotărârea de a rămâne în 1940 în urbea natală s-a lăsat ca un blestem peste destinul său.

Bibliografie:

BADIU Vasile, GAVRILOV Anatol. Nicolae Costenco. În: Nicolai Costenco. *Scrieri*, vol. 1, Chișinău: Literatura artistică, 1979, pp. 3-20.

BANTOȘ Ana. *Literatura de la Est de Prut și reflexele brutalității istoriei*. Nicolai Costenco. În: Limba Română, nr. 1-4, anul XXIII, 2013, www.limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=2235

BURLACU Alexandru. *Revista „Viața Basarabiei”*. În: M.D. Dolgan (red. resp.). *Istoria literaturii moldovenești*. Vol. 3, partea I. Chișinău: Știința, 1990, p.166-174.

COSTENCO Nicolai. *Din bezna temniței (scrisori din Gulag)*, Chișinău: Arc, 2003.

COSTENCO Nicolai. *Elegii păgâne*, Chișinău: Litera, 2004.

COSTENCO Nicolai. *Povestea vulturului*, Chișinău: Arc, 1998.

COSTENCO Nicolai. *Scrieri*, vol. 1-2, Chișinău: Literatura artistică, 1979.

ȚURCANU Andrei, CORCINSCHI Nina. *Cartea din mâna lui Hamlet*. Interviu. Chișinău: Cartier, 2017.

²⁷ Nicolai Costenco. *Scrieri*, vol. 1, Chișinău: Literatura artistică, 1979, p. 40.

²⁸ Vasile Badiu, Anatol Gavrilov, *Op. cit.*, p. 3.

²¹ Ana Bantoș, *Op. cit.*

²² Nicolai Costenco. *Elegii păgâne*, p. 52.

²³ *Ibidem*, p. 58.

²⁴ Nicolai Costenco. *Scrieri*, în 2 volume. Chișinău: Literatura artistică, 1979.

²⁵ Vasile Badiu, Anatol Gavrilov, Nicolae Costenco. În: Nicolai Costenco. *Scrieri*, vol. 1, Chișinău: Literatura artistică, 1979, p. 3.

²⁶ *Ibidem*, p. 6.

Fiodor Costenco-Radzeiovski, tatăl

Maria Leahu-Costenco-Păduraru, mama

Teodoor Paduraru, tatăl vitreg

N. Costenco, copil

Legitimția de presa

N. Costenco, în 1940

Andrei Victor COJOCARU

O paralelă între arborele sephirotic al kabbalei și Paradisul *Divinei Comedii*

Ultima parte a poemului dantesc, *Paradisul*, debutează cu o invocație către zeul solar, Apollo, prezentând totodată ascensiunea în „sfera de foc” și orânduirea universului. Pentru a înțelege valențele simbolice ale universului dantesc, trebuie realizată o comparație continuă între *Paradis* și *Infern*. De pildă, dacă armonia Cerurilor este susținută de cântecele îngerilor, în regiunile inferioare strigătele, gemetele și bocețele sunt singurele sunete prezente. Mai mult decât atât, fiecare sferă celestă reprezintă o virtute, la fel cum fiecare cerc al iadului este caracterizat de un păcat major.

Dante este călăuzit prin cele nouă Ceruri, începând cu cel al Lunii, de Beatrice – care reprezintă, de altfel și „ochii” prin care Dante privește Paradisul¹. Beatrice nu reprezintă doar rațiunea divină, ci **însăși** sufletul divin – jumătatea perfectă a sufletului uman (simbolizat de Dante). Doriința reunirii cu Beatrice este arzătoare pentru Dante, iar bucuria prezenței acesteia depășește cu mult limitele rațiunii umane. Doar după ieșirea din *Infern*, **înțelegerea păcatelor** și ispășirea acestora, sufletul uman atinge o stare de perfecțiune similară celei a sufletului divin. Oculurile Purgatoriu sunt poarta prin care cercurile infernale devin Ceruri ale Paradisului. Astfel, deznădejdea din Limb devine speranță; lenea e convertită în zel și perseverență „mercurială”; desfrâul se stinge în flacăra purificatoare a amorului; mândria e convertită în smerenie, demnitate, încredere și echilibru solar; furia războinică a lui Marte devine parfumul dulce a lui Venus; în locul invidiei ia naștere bucuria sinceră a altruismului; iar lăcomia se ofilește definitiv sub razele temperanței.

Fără a avea pretenția de a realiza un studiu exhaustiv, în paginile următoare vom realiza o interpretare comparativă dintre geografia simbolică a *Paradisului* și regiunile Copacului Vieții² al kabbalei. Pornind de sus în jos, Copacul Vieții este structurat astfel: trei cercuri concentrice, situate deasupra celor zece sephiroturi, reprezentând izvorul primordial al întregii creații: *Ain* („nimicul”), *Ain Soph* („nelimitarea”), *Ain Soph Aur* („lumina fără limite”), urmate de nouă sfere (numite, în ebraică, *sephiroth* – *sephirah*, la singular): *Kether*, *Chokmah*, *Binah*, *Chesed*, *Geburah*, *Tiphareth*, *Netzach*, *Hod* și *Yesod*, reprezentând (la nivel macrocosmic) cele nouă „ceruri”, urmate de un punct de legătură (lumea fizică, *Malkuth*) dintre dimensiunile superioare și cele inferioare și, în final, „infernul” (*Kilpoth*) alcătuit tot din nouă sfere. La nivel microcosmic, *Chesed* este „spiritul” sau „tatăl arhetipal” (fiind asemănat cu Avraam, din perspectivă simbolică), *Geburah* este „conștiința” (sau „sufletul divin”), *Tiphareth* este „sufletul uman”, *Netzach* și *Hod* reprezintă gândurile și emoțiile, *Yesod* și *Malkuth* reprezintă energia vitală și trupul fizic, iar *Kilpoth* este propriul „iad psihologic”. Celelalte sfere ale arborelui sephirotic fac referire la aspecte mult mai profunde, relaționate cu „imaginea divină” (în stare potențială) din interiorul ființei umane. Sintetizând, putem observa că arborele sephirotic este o „hartă” completă a creației prin care poate fi înțeles atât universul macrocosmic, cât și cel microcosmic.

Prima *sephira* superioară lumii fizice (*Malkuth*) este numită *Yesod*. Aceasta, asemenea *Cerului Lunii* descris de Dante, constituie „fundatia” pe care sunt clădite sferele

¹ Cf. Horia-Roman Patapievic, *Ochii Beatricei*, Humanitas, București, 2004.

² În ebraică: *Otz Chaim* (עץ חיים) – se observă o formă de plural: „Chaim” (חיים) = „vieți”, astfel, traducerea exactă ar fi „Copacul Vieților”.

superioare ale existenței. Fericirea, încrederea și speranța oferite de primul Cer sunt în totală opoziție cu stările specifice primei trepte a tărâmului damnaților (Limbul): angoasa și incertitudinea³. Pentru a se bucura de beatitudinea Paradisului, omul trebuie să „se nască a doua oară din apă și foc”; iar Cerul Lunii constituie prima treaptă a (re)nașterii spirituale. La fel cum pântecelui matern îi sunt necesare nouă luni pentru a dezvolta corpul ființei ce urmează să se nască, nouă sfere succesive trebuie parcurse pentru a deveni „de două ori născut”.

A doua regiune⁴ a Copacului Vieții este *Hod*, „gloria”⁵ ieșirii din întinericul „pântecelui cosmic” al Lunii și al nașterii în lumina Paradisului. Pentru a pătrunde profunzimea simbolică a Cerului lui Mercur se impune realizarea unei analize a ipostazelor acestui zeu. Hermes (sau *Mercurius*) se numără printre figurile cele mai semnificative din Grecia și Roma antică. Acestuia i se atribuiau o mulțime de roluri (de la ocrotitorul călătorilor până la protector al hoților) și o etimologie incertă. Aparent, se poate vorbi despre o triplă reprezentare a acestuia: pe de o parte zeu secundar – Hermes arcadianul –, fiu al lui Zeus și al Pleiadei Maia, *mesager al zeilor* din Olimp și *călăuzitor al sufletelor* morților (*Hermes Psychopompos*); pe de altă parte *zeu falic*, pereche erotică a Afroditei și simbol al masculinității. Există, de asemenea, și ipostaza sa de *zeu sapiențial* – Hermes Trismegistus – **având atribute similare zeului egiptean Thot**⁶.

Hermes, ca substanță, e „mercurul brut” care trebuie să treacă prin numeroase stadii de pregătire și rafinare pentru ca, în final, din acesta să poată fi obținută „piatra cu nouă fețe” (filosofală). În urma acestei afirmații, trebuie subliniat că reprezentarea sa ca personaj mitologic (mesager ce călătorește cu ușurință în toate tărâmurile) și ca zeu falic se completează și nu se exclud reciproc. Fiind simbol al esențializării principiului vital, *Mercurius* aparține tuturor celor trei lumi (subpământeană, pământeană și celestă) și, în același timp, nu este „legat” de nici una dintre ele. Chiar și elementele asociate lui Hermes subliniază că cele trei reprezentări ale sale nu sunt paralele, ci complementare. Astfel, sandalele înaripate (mesager al zeilor), caduceul (zeu falic) și **pălăria cu boruri largi (zeu sapiențial)** reușesc să **contureze o imagine completă a unuia din cele mai profunde simboluri din mitologie**. Numeroasele sale atribute și diversele moduri în care este reprezentat îl transformă pe mesagerul divin din mitologia greacă într-un simbol viu, poate cel mai enigmatic dintre toți zeii. Hermes este mercurul alchimiștilor, cel care deține secretul **științei** divine, al pietrei filosofale și al nemuririi. Revenind la descrierea lumii din *Divina Comedie*, trebuie amintit că dacă Cerul Lunii reprezintă „fundamentul celei de-a doua nașteri”, cel de-al doilea, cel al lui Mercur, simbolizează mijlocul care face posibilă această naștere.

³ Prin analogie, dacă Limbul este „anticamera” iadului, latura superioară a acestei dimensiuni va fi Cerul Lunii.

⁴ Excluzând *sephira Malkuth* (lumea fizică).

⁵ Cuvântul ebraic „hod” (הוד) poate fi tradus ca „splendoare” sau „glorie”.

⁶ s.v. „Hermes”, Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Albatros, București, 1995.

Al treilea cer străbătut de eroul *Divinei Comedii* – cel al Venerei – e destinat sufletelor care „au iubit prea mult” în lumea pământescă. În locul mirosului „mizeriei interioare” al sufletelor din de-al treilea cerc infernal, aici plutește doar parfumul divin al iubirii. În mitologia greacă, Afrodita (sau Venus a romanilor) apare ca pereche erotică a lui Hermes (Mercur), simbolizând împreună cu acesta cele două principii, masculin și feminin. Faptul că Dante a prezentat al doilea și al treilea cer în corelație cu imaginile acestor zei este o trimitere simbolică la recucerirea stării de perfecțiune, la împlinirea iubirii și alcătuirea ființei complete: androginul. Însăși contopirea numelor lui Hermes cu al Afroditei rezultă în: *herm-afrodit*. După kabbala, *Netzach* („victoria”) este sfera ce îi urmează celui de-al doilea Cer. Aceasta este „victoria” ce-i permite lui Dante și Beatrice (ca simboluri ale sufletului uman reunit cu sufletul divin), să ajungă în următoarea regiune a Paradisului.

În Cerul al patrulea, al Soarelui, eroul *Divinei Comedii* întâlnește spiritele înțelepte ale teologilor și filosofilor, fiindu-i dezvăluită o parte din știința divină (simbolizată de soare). În acest context, este important să avem în vedere dualitatea lunar – solar. După cum am constatat deja, în primul Cer al *Paradisului* aveam de-a face cu o naștere în dimensiunile superioare. Atât la nivel literal, cât și simbolic, pentru ca nașterii să-i urmeze o creștere armonioasă, este necesară influența soarelui. În context mitologic și religios, soarele este reprezentarea prin excelență a „zeului luminii” (Horus, Apollo, Hristos etc.). În cadrul Copacului Vieții, soarele apare într-o dublă ipostază: pe de o parte ca principiu al „luminii fără limite” (*Ain Soph Aur*) din care radiază existența și, pe de altă parte, ca simbol al sufletului uman (*Tiphereth*) – cel de-al doilea aspect fiind vizat în cadrul acestui Cer. *Tiphereth* (**însemnând, în traducere, „frumusețe”**) constituie și un simbol microcosmic al soarelui. La fel cum soarele organizează în jurul său toate corpurile sistemului solar, tot astfel și omul trebuie să organizeze perfect întregul său microcosmos. În primă instanță este necesară o balansare armonioasă a *soarelui* cu *luna* și, ulterior, o trecere treptată (realizează prin intermediul lui Mercur și al Venerei) de la lumina lunii (rațiunea) spre cea a soarelui (înțelepciunea divină). Unirea dintre *Tiphereth* (sufletul uman) și *Malkuth* (trupul sau lumea fizică) va anunța uniunea mistică (din Empireu) dintre sufletul masculin (*Tiphereth*) și principiul superior feminin (*Shekhinah*)⁷.

Al cincilea cer, cel al lui Marte, simbolizează forța de a direcționa conștient propriile acțiuni, gânduri și sentimente (în opoziție cu păcatele pedepsite în infern: mânia și violența). *Geburah* („severitate”) este *sephira* care corespunde acestei regiuni, alegorizând forța punitivă a divinității. Spiritele războinice din această dimensiune sunt prezentate în *Divina Comedie* ca fiind mâinate de o voință imensă, atribut necesar „cuceririi cerului”. Lupta este o condiție necesară a victoriei, iar victoria asupra sinelui este ultimul și cel mai important triumf al sufletului uman. Scopul autentic al

⁷ Pentru o analiză detaliată a acestor idei, vezi: Moshe Idel, *Cabala și Eros*, traducere de Cătălin Patrosie, Hasefer, București, 2004.

„războiului“, iese la lumină doar când nu mai sunt cunoscute conceptele de „eu“ și „al meu“. În Paradis, războiul este doar o reprezentare alegorică a luptei pentru cucerirea propriului sine⁸. Cu alte cuvinte, natura animalică a omului trebuie înfrântă, făcând astfel loc la ceea ce este cu adevărat uman: iubire, altruism, generozitate etc. Aceasta ar fi, în linii mari, semnificația parcurgerii celei de-a cincea sfere a Paradisului.

Următorul cer îi este atribuit lui Jupiter, stăpânul tuturor zeilor și întruchipare a dreptății divine, reprezentată de Dante prin imaginea acvilei. Arborele Vieții numește acest arhetip *Chesed* („compasiune“). Simbolul său profund poate fi mai ușor înțeles dacă îl analizăm în comparație cu personajul biblic, Avraam. Cel mai important element pe care cele două figuri (cea a lui Jupiter și cea a lui Avraam) îl au în comun este că ei sunt considerați „părinți“ ai generațiilor următoare, deși nu sunt *creatorii* acestora. Funcția de creator este atribuită unei entități superioare: Saturn (Kronos – în mitologia greacă) în cazul lui Jupiter, și Dumnezeu (*Yahve*) în cazul lui Avraam. Părintele biblic⁹ face referire la un arhetip esențial, fiind „strămoșul lui Israel“. În aceeași ordine de idei, Jupiter are o influență majoră asupra nașterii noii generații de zei, însuși numele său (*Deus pater*) având în componență cuvântul „tată“ (lat. *pater*). Doar necesitatea instaurării unei noi ordini în ceruri îl determină pe Jupiter să preia rolul lui Saturn, devenind astfel noul „tată ceresc“. Trebuie avut în vedere faptul că acești doi zei sunt imagini ale unor arhetipuri primordiale, iar moartea simbolică a lui Saturn marchează momentul în care existența se îndepărtează de originea ei și, din acest motiv, are nevoie de un nou mod de organizare. Privind lucrurile din perspectiva biblică, avem de-a face cu aceeași reprezentare a investiției cu atributul de *tată* al lui Avraam, Dumnezeu fiind părintele său, iar el devenind părintele poporului lui Dumnezeu: Israel. O altă asemănare importantă între Jupiter și Avraam este că ambii sunt soți și frați pentru soțiile lor: Jupiter este căsătorit cu Iunona, sora sa; Avraam este, de asemenea, **căsătorit cu sora sa**, Sara. Aceste aspecte subliniază natura duală (și complementară) a divinității (masculin-feminin) care își are originea în același „Părinte primordial“.

Pătrunzând în Cerul lui Saturn, Dante prezintă spiritele contemplative și scara cerească. Pe măsură ce avansează în dimensiunile paradisiace, frumusețea Beatricei sporește, ajungând în acest al șaptelea Cer să fie imposibil de privit în întreaga ei splendoare:

„Al Doamnei chip din nou acum fixându-l
Cu dragi priviri și-ntregul duh în ele,

⁸ Pe lângă numeroase versete biblice care fac referire la acest tip de „război“, putem aminti și alte texte, din literatura Orientului, precum *Bhagavad-Gītā* – poemul extras din *Mahabharata* –, în care se prezintă confruntarea cu sinele interior, împărțit într-o multitudine de *ego-uri*. Prințul Arjuna trebuie, în fapt, să se învingă pe sine, motivația fiind de natura spirituală: eliberarea definitivă din *samsara*.

⁹ Ca parte a *Noului Testament*, pilda fiului risipitor (Luca 15:11-32) oferă o explicație suplimentară asupra uneia din problemele esențiale ale *Vechiului Testament*: „întoarcerea în sânul lui Avraam.“ Acel „Tată“ la care revine „fiul“ nu este altul decât arhetipul: Avraam; „fiul“ constituind un simbol al sufletului uman care regăsește lumina divină.

Nu-mi sta spre-alce nimic în lume gândul.

Dar nu zâmbea. Ci: «Zâmbetele mele

Te-ar face jertf-acum acelei stări

Ce-avu, când spuză se făcu, Semele» – *Paradisul*, Cântul XXI¹⁰

Mitul mamei lui Dionysos, Semele, povestește cum aceasta (dând ascultare sfatului Herei) i-a cerut lui Jupiter să i se arate în toată maiestatea lui; ea însă nu a putut îndura întreaga strălucire a zeului și a căzut arsă, prefăcându-se în cenușă¹¹. Pentru a nu ajunge precum Semele, Beatrice nu-i dezvăluie lui Dante întreaga ei strălucire („A mea lucoare... de n-aș mai înfrâna-o, s-ar **încinde**/ așa **că-n ea puterea-ți** muritoare/ o creang-ar fi ce-un fulger o desprinde.“ – *Paradisul*, Cântul XXI¹²). Astfel, ochii lui Dante sunt asemănați unor oglinzi în care se reflectă Paradisul, fără a reuși totuși să-i cuprindă întreaga frumusețe.

În cadrul Copacului Vieții al kabbalei, al șaptelea Cer poartă numele de *Binah*. Această *sephira* simbolizează dualitatea divină (*Abba și Aima*: Tatăl ceresc și Mama divină) și totodată „intelligența“ care organizează creația. Astfel, ca principiu cosmic, al **șaptelea** Cer guvernează toate procesele care **țin** de creație.

În următoarea regiune a Paradisului (cerul firmamentului), Dante devine capabil să o privească pe Beatrice în toată grația sa: „Deschide-ți ochii să mă vezi cum sunt!/ Văzut-ai stări atari **că** ești în stare/ să poți de-acum răbda surăsu-mi sfânt!“¹³ *Cerul stelelor fixe*, descris în *Divina Comedie*, corespunde sferei *Chokmah* („**înțelepciune**“) din cadrul Copacului Vieții. Privind spre „divinul Verb“ (după cum îl numește Dante pe Hristos), sufletul uman este scaldat în splendoarea divină și totuși nu este capabil să **înțeleagă** sursa acestei grandorii:

„Precum la raza soarelui, vărsată

prin norii ruți, văzuse-un câmp de flori
cândva privirea-mi de-umbre-ntunecată,

asa **văzui mari cete de splendori**

și-aprins un foc de sus cum le-nvesmântă,

dar nu vedeam izvoru-acei lucruri.“ – *Paradisul*,

Cântul XXIII¹⁴

Cel de-al nouălea cer (*primul mobil*) poate fi comparat cu punctul în care „ceea ce este“ părăsește „non-existență“ luând forma creației. În această manieră, nucleul primordial al creației se desparte în două jumătăți (activ și pasiv) care se vor reuni sub impulsul lui Eros pentru a da naștere existenței. Jupiter, Saturn și Uranus sunt principii prin care se manifestă divinitatea primordială. Astfel, razele Empireului, odată ce au părăsit lumina Creatorului, vor lua mai întâi forma *primului mobil*, apoi pe cea a *cerului stelelor fixe* (Uranus), urmând Saturn (timpul ce „nu permite“ arhetipurilor să părăsească originarul). Pentru ca „repausul“ să devină „mișcare“, Jupiter trebuie să-i succedă lui Saturn, finalizându-se astfel etapele majore ale creației. Pentru a

¹⁰ *Divina Comedie*, p. 733.

¹¹ s.v. „Semele“, *Dicționar de mitologie generală*, ed.cit..

¹² *Divina Comedie*, p. 734.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 757.

reveni la punctul din care a pornit creația, Dante trebuie să parcurgă în sens invers aceste etape.

Copacul Vieții ilustrează, ca prim cer al manifestării, *sephira Kether* – „Coroana” întregului univers (cerul primei Cauze), Tatăl „Tatălui Ceresc”. Trebuie subliniat faptul că Dante descrie spiritele celor drepti ca flăcări ce sunt una cu acel foc¹⁵ etern al Paradisului. Desigur că, în cadrul lor există diferite grade de perfecțiune – în raport cu propriile virtuți. Din acest motiv, în cel de-al nouălea Cer apar ierarhiile îngerești și corespondența lor cu fiecare regiune a Paradisului. Din perspectiva *Divinei Comedii*, ierarhiile îngerești sunt organizate sub forma unor cercuri de foc: cerul serafimilor, al heruvimilor, al tronurilor, al stăpânirilor, al virtuților, al puterilor, al principatelor, al arhanghelilor și al îngerilor. Acestea ar corespunde succesiv Primului mobil, Cerului stelelor fixe, Cerului lui Saturn, al lui Jupiter, al lui Marte, al Soarelui, al Venerei, a lui Mercur și, în final, celui al Lunii. Concordanța între îngeri și ceruri subliniază legătura dintre etapele cuceririi perfecțiunii și modurile de manifestare ale Divinității.

Ultimul spațiu descris în *Divina Comedie* conturează principiul ultim al tuturor lucrurilor și corespunde lui *deus absconditus* (*En Soph* sau *Ain Soph*). În Empireu, sufletul uman nu mai este călăuzit de Beatrice, ci de Sfântul Bernard¹⁶. În acest spațiu, un loc aparte îl ocupă imaginea *Mamei divine*, ilustrată precum o culme a splendorii – însăși *etern femininul*. Prin rugăciunea sa, Sfântul Bernard o imploară pe aceasta să-l ajute pe Dante să poată privi strălucirea absolută a Empireului. În această ultimă dimensiune descrisă, Dante recunoaște imposibilitatea de a reda în cuvinte întreaga splendoare a necuprinsului:

„Mai scurte vorbe voi avea de-acum
Spre-a spune numai ce-mi rămase-n minte,
Decât un prunc ce-l mai lăptează muma.
(...)”

Ce slabă-i vorba pentru-atât de tare
concept! Și cât văzui poți să gândești,
puțin ce-a fost din cât era de mare!
Lumină-n veci, ce numa-n tine-ți ești,
și singură te știi, și-așa știută,

Etern știind, surâzi și te iubești!“ – *Paradisul*, Cântul XXXIII¹⁷

Poetul mărturisește în ultimul cânt al operei: „am stins văpaia multului meu dor” (sorbind cu privirea Empireul) – doar după ce ochii au căpătat „puteri depline”. În urma acestei viziuni a luminii Adevărului, Dante este transformat ireversibil: „privind în ea, unica-i aparență/ păru schimbată, căci schimbat fui eu:/ și-n clara ei și-adânca-i subzistență/ văzui trei cercuri în lumina-i vie,/ de trei colori și-aceeași continență.” – *Paradisul*, Cântul XXXIII¹⁸. Ima-

gina acestei „lumini fără limită” (*Ain Soph Aur*) nu poate fi comparată cu altceva decât cu o viziune mistică a Realității în care singura lege este iubirea desăvârșită. De altfel, aceasta din urmă constituie și cea mai importantă temă a *Divinei Comedii*; întreaga călătorie a lui Dante are ca scop purificarea iubirii până când ea va fi intensă și radioasă, asemenea *Trandafirului alb*¹⁹: flacără a iubirii ce se hrănește cu iubire.

Prin versurile sale, poetul ilustrează că perfecțiunea sufletului uman sporește pe măsură ce sporește și puritatea amorului său; **învățând că Eros și Agape** sunt, în esență, primul și ultimul motor al universului. Dacă *Agape* numește o dragoste pentru divinitate, *Eros* înglobează un complex de trăiri, manifestate ca o atracție puternică dintre două entități, atracție ce culminează într-o contopire totală²⁰. În orice caz, îmbinarea armonioasă dintre aceste două forme ale iubirii dă naștere amorului divin – sentiment ce animă și pune în mișcare totul; din acest motiv, poemul lui Dante se încheie cu versul: „iubirea care mișcă sori și stele”²¹.

În concluzie, se poate observa că *Divina Comedie* prezintă o lume care există prin sine, iar autorul este doar „ochiul” din perspectiva căruia se conturează experiența sufletului uman în Infern, Purgatoriu și Paradis. În cadrul *Infernului* și al *Purgatoriului* este alegorizat procesul nașterii și morții inițiatice, urmând ca eroul *Divinei Comedii* să renască în cadrul *Paradisului*. Astfel, Dante pătrunde în Paradis și revine (din nemărginirea Empireului) în trupul mărginit, pentru a-și transforma *trăirea* în poezie. *Divina Comedie* este un templu al literaturii universale ce are trei piloni fundamentali: creștinismul mistic, știința nașterii și morții inițiatice (alchimia) și știința înțelegerii legăturii dintre microcosmos și macrocosmos (kabbala). De aceea, opera lui Dante nu se încadrează doar într-un model literar, religios sau mitologic, ci depășește orice contur doctrinar, ilustrând „trăirea” ca experiență cognitivă prin excelență.

Bibliografie primară

Alighieri, Dante, *Divina Comedie*, traducere de George Coșbuc, prefață, note și comentarii de Alexandru Balaci, Editura Gramar, București, 2010.

Bibliografie secundară

Idel, Moshe, *Cabala și Eros*, traducere de Cătălin Patrosie, Hasefer, București, 2004.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Albatros, București, 1995.

Patapievici, Horia-Roman, *Ochii Beatricei*, Humanitas, București, 2004.

¹⁵ Cf. „Căci «Dumnezeul nostru este și foc mistuitor».” (*Evrei* 12:29).

¹⁶ „Un lucru vrui, dar altu-mi sta nainte./ Văzui pe-un moș unde-o crezui pe ea,/ purtând ca neamul cel de – aici veșminte,/ și-o dulce milă-n ochi și-n faț-avea,/ și dulci mișcări, așa cum se cuvine/ și-un tată bun și blând a le avea” *Paradisul*, Cântul XXXI, *Divina Comedie*, p. 832.

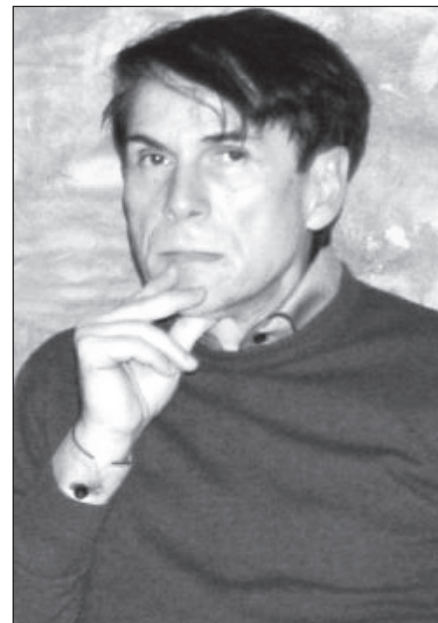
¹⁷ *Ibidem*, pp. 853-854.

¹⁸ *Ibidem*, p. 853.

¹⁹ „În chipul unei albe roze-acu/ văzui oștirea cea de sfinți pe care/ prin sânge Crist mireasă și-o făcu.” *Ibidem*, p. 828.

²⁰ Cf. Moshe Idel, *op. cit.*, p. 7.

²¹ *Divina Comedie*, p. 855.

Radu CERNĂTESCU

Heidegger și Kabbala

Datoria ascunsă a

lui Heidegger

Orice kabbalist știe că există două „filoane”, două aspecte (*re-inot*) diametral opuse în kabbală. Unul, orientat spre minuni și magie, celălalt, spre hermeneutică și teorie. Heidegger a ocolit cu grijă dimensiunea profetică a tradiției iudaice, fiind proverbială „datoria lui gândită”, cum numește Marlène Zaratte în *La dette ipensée: Heidegger et l'héritage hébraïque* (1990) fuga ocolitoare cu care Heidegger a tratat iudaismul. Opinia noastră diferă însă de cea a fenomenologului francez, îmbrățișată necondiționat de un Paul Ricoeur, Jacques Derrida sau Stanley Rosen. În cele ce urmează, vom încerca să demonstrăm că Heidegger, chiar dacă „a eludat sistematic... confruntarea cu roca dură a gândirii ebraice” (P. Ricoeur), nu a rămas indiferent la discursul teoretic al hermeneuticii iudaice și, dacă privim mai atent, putem chiar găsi în opera lui aluviuni care provin din marile dizlocări de teren produse în gândirea occidentală de kabbală și de literatura din jurul ei.

Cu riscul de a trezi animozități printre colegii fenomenologi, care apără cu obstinație poziția lui Levinas, cum că Heidegger ar fi cea mai pură expresie a tradiției gândirii grecești, vom pătrunde în colțurile întunecate ale hermeneuticii fenomenologice, acolo unde, de pildă, *nimicul* (*das Nichts*) pare contaminat de un fundamental concept kabbalist: *ain sof* (nefinitul, marele nimic), explicat de *Zohar* ca definind transcendența inconștientă, divinitatea de dinaintea creației, „ceva fără formă și asemănare cu ceva”¹. Cabala latină i-a spus *ne gentem* (fără ființă vie), de unde și termenul medieval de ‘neant’, care a pătruns ca o contra-posibilitate a lui ‘a fi’ în

gândirea occidentală, generând aici o henologie ce anulează întreg fundamentul gândirii grecești, bazată pe luminosul ‘a fi’.

Misterul de dincolo de mister

Parafrazându-l pe Lyotard, filosofia nu e decât un monstru care se regurgitează continuu. Numai că, spre deosebire de *uroboros*-ul filosofiei oculte, filosofia nu se mușcă de coadă, ci de mijloc. Căci mijloc este și Kant și Platon și pre-socraticii, la care filosofia (cultă) îndeamnă să ne întoarcem ca la speranța unui nou început, uitând mereu că dincolo de orice înțelepciune, dincolo de „înțelepciunea celor înțelepți” și chiar dincolo de „înțelepciunea lui Dumnezeu”, mai rămâne ceva de meditat. Este misterul de dincolo de orice început, *nimicul* pe care kabbala îl numește *ain sof* și pe care *Corpusul hermetic* l-a definit ca „misterul ignorat până azi de rasa umană, din care Natura și ființa, amestecându-se prin el însuși, a făcut posibil miracolul cel mai minunat: armonia celor șapte [planete]”². E vorba de misterul din care ființa s-a creat *ex nihilo*, orizontul unui tărâm de dincolo de rațiune pe care doar poezii mai pot pășii: „Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe,/ E un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe” (M. Eminescu).

Asupra acestui „adânc” nepătruns a atras mereu atenția filosofia ocultă. Kabbala îl numește misterul primordial, explicându-l pe *ain sof* ca „[divinitatea] care era singură, fără formă și fără asemănare cu nimic altceva. Și cine ar putea

¹ *Sefer ha-Zohar*, II, 3, 42b.

² *Corpus Hermeticum*, II, 29: „mysterium quod in hanc usque diem: genus humanum latuit. Natura quippe homini sese immiscens: miraculum attulit, quod omnium miraculorum vincit admirationem, nam cum septem illorum harmonia” – în ed. Parisii, 1505, fol. 5v.

înțelege cum a fost el înainte de Creație? Prin urmare, este interzis să-i atribuim orice formă sau comparație, ori chiar să-i căutăm vreun nume sacru sau să-l indicăm prin vreo literă sau punct... Dar, după ce a creat el forma Omului Ceresc (*Eloh Adam*), l-a folosit ca pe un car (*mercaba*) cu care să coboare și a dorit să fie numit după forma lui, care este numele sacru IHVH³.

Filosofia grecească a expediat acest mister de dinainte de creație în vid, în haos, în neant, tot atâtea ipostasuri ale neputinței de a conceptualiza inefabilul. Gândirea medievală a apelat la transcendentalii pentru a se apropia de el, iar *homo rationalis* l-a redus la scara *nimicului* (lat. *nihil*), *refuzându-i* astfel (de unde și eng. *nill*, 'a refuza') existența într-o lume în care confortul omului cartezian înseamnă certitudine și adevăruri palpabile. Căci, nu-i așa?, *ex nihilo nihil!* – sintagmă care demonstrează câtă oroare are rațiunea de mister. Însă, atât de puternic impregnată a rămas ființa de misterul neînțelegerii, încât fantasmalele de dincolo de rațiune ale kabbalei au continuat să bânuie visele umanității. Adus în limitele gândirii, Heidegger i-a spus „nimicul care se neagă pe sine (*das Nichts selbst nichtet*)”. Privit mai atent, nimicul heideggerian este un concept ambivalent, în el oglindindu-se atât *ființa* grecilor, cât și *ne-ființa* iudaismului, ca niște fațete ale aceluiași mister. De aici și concluzia întregii fenomenologii heideggeriene: „ființa și nimicul constituie un tot”⁴. Ideea nu-i aparține însă lui Heidegger, filosofia ocultă a spus-o cu mult timp înainte, explicitând pe marginea *Zoharului* că „Misterul Misterelor este nimicul, care a luat formă ca și când ar fi fost totul”⁵.

Când nimicul te privește din oglindă

Până și scrutarea ontologică a nimicului nu-i aparține lui Heidegger. Premiza aducerii nimicului în limitele ontologiei se numește Parmenide, filosoful care – cum observă și Heidegger – a oferit în poemul său *Despre natură* „cea mai veche mărturie a filosofiei asupra faptului că odată cu calea ființei trebuie meditat și la drumul nimicului (*die auf dem Weg über das Nichts*), căci a întoarce spatele nimicului și a afirma că în mod evident nimicul nu există, reprezintă o nesocotire a întrebării privitoare la ființă”⁶. Vizitat și de filosofia ocultă, poemul parmenidian a rămas o continuă sursă de inspirație pentru gânditorii care, epuizând doctrina despre Unu, au îndrăznit să scruteze misterul de dinainte de început.

În tradiția grecească, rolul nimicului a rămas unul echivoc. Mărturie stă „vidul pythagoricienilor (*pythagóreioi kenón*)”, asimilat noțiunii de infinit, dar rămas „relativ, eteric și material, ca o analogie a aerului”⁷. Acest nimic corporal ilustrează poate cel mai bine teama omului occidental de vid, de

adevăratul nimic, cel despre care Aristotel spunea înfricoșat că „există și pătrunde în cer când acesta respiră suflul infinit. Este nimicul care a împărțit naturile ca o barieră, separând lucrurile unele de altele, fiind, așadar, anterior numerelor, căci le divide. Cerul este unu; din infinit provine timpul, suflul și vidul (*tò kenón*) care dă mărghinirea (*diorízein*) tuturor lucrurilor”⁸.

Evacuat într-un concept care el însuși nu mai spune nimic, *nimicul* a fost multă vreme ocolit de gândirea grecească, interesată până la adorație de luminosul 'a fi'. Dar cu cât umanitatea s-a îndepărtat mai mult de *khaos* și de arcanele morții, cu atât *ain sof* a pus mai mult stăpânire pe gândirea omului grec cu întrebarea specifică tradiției iudaice: ce este „nimicul din care Dumnezeu a făcut totul” (2 *Macabei*, 7, 28)⁹? Cu egipteanul Plotin, progresul nimicului către conceptualizare a ajuns să fie cu adevărat remarcabil, *Eneadele* lui aducând nimicul în prim-planul metafizicii printr-o dublă înțelegere a lui. Căci unul este la Plotin nimicul privit dinspre ființă înspre divinitate, când el definește tot misterul rămas în afara lumii sensibile, ca predicatul cel mai pur al transcendenței. Și altul este nimicul privit dinspre divinitate spre ființa umană, când nimicul devine o sinonimie a „nimicului existenței”, expresia nimicniciei ființei în raport cu absolutul.

Cele două ipostasuri ale nimicului plotinian esențializează cele două căi pe care neoplatonismul le-a oferit filosofiei occidentale. Una ar fi, în accepțiunea lui Pierre Aubenque, calea largă a metafizicii clasice, care postulează că „nu ființa este primul și deasupra ei este Unul”. Un Unu pe care gândirea temătoare îl recunoaște ca venind după zero, adică după nimic, și care face ca întreaga lume să se raporteze la nimic. Și o alta, mult mai obscură, calea nimicului mistic, care depășește ontologia greacă de până la Plotin printr-o henologie negativă, „adâncind mai degrabă noțiunea de ființă, decât de a încerca depășirea ei”¹⁰.

Ambele căi ilustrează însă aceeași veche dilemă: ce este nimicul pentru ființă, *simultaneitate* sau *mister*? Altfel spus, cu cuvintele lui Heidegger, care preia aici o întrebare a lui Leibniz¹¹: „De ce este ființare și nu, mai degrabă, nimic? (*Warum ist überhaupt Seiendes und nicht vielmehr Nichts?*)”¹².

Iată întrebarea pe care o reia Sartre, transferând *esența* nimicului în existență și punând toată povara neantului pe umerii omului.

³ *Sefer ha-Zohar*, II, 3, 42b.

⁴ M. Heidegger, *Ce este metafizica?*, în *Repere pe drumul gândirii*, p. 49.

⁵ Nurho de Manhar, *Introducerea la Sefer ha-Zohar*, p. 10.

⁶ M. Heidegger, *Introducere în metafizică*, p. 152.

⁷ H. Guiot, *L'Infinité divine...*, Paris, 1906, p. 6.

⁸ Aristotel, *apud* Stobaios, *Eclogae physicae*, I, 18.

⁹ *vide et* „însușirile lui nevăzute... de la facerea lumii” (*Romani*, 1, 20), cu o discuție la G. May, *Schöpfung aus dem Nichts...*, Berlin, 1978, în special Kap. 1: *Das Problem der Weltschöpfung im hellenistischen Judentum und im Urchristentum bis zur gnostischen Krise des zweiten Jahrhunderts*, p. 1-39.

¹⁰ cf. P. Aubenque, *Plotin et le dépassement de l'ontologie grecque classique*, în *Le Néoplatonisme...*, Paris, 1971, p. 101-102.

¹¹ „*Nihil est sine ratione cur potius sit cuam non sit*” – expresia apare întâi în *De rerum originatione radicali* (1697), cu o reluare în § 7 din *Les Principes de la nature et de la grâce fondée en raison* (1714), sub forma „*pourquoi il y a plutôt quelque chose que rien ?*”.

¹² M. Heidegger, *Introducere în metafizică*, p. 11.

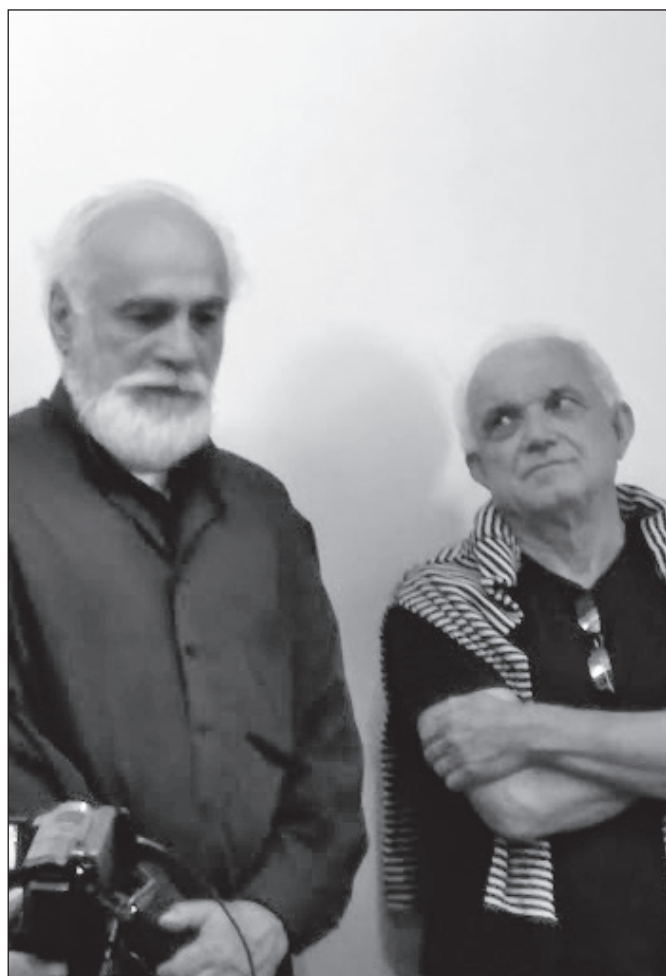

Sărbătorirea a 300 numere ale revistei „Hyperion“

În organizarea Fundației Culturale „Hyperion-caiete botoșănene” Botoșani, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România, în zilele de 29 și 31 mai 2019, în prezența Domnului Nicolae Manolescu, președinte ale Uniunii Scriitorilor din România, au fost sărbătorite, la Botoșani, 300 de apariții ale revistei de cultură „Hyperion”. Programul manifestărilor s-a derulat astfel: miercuri, 29 mai, ora 17,30, la Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” a avut loc *Seara cărților junimiste*, prezintă de Lucian Vasiliu, directorul Editurii Junimea, Iași. Au fost lansate apariții recente ale poezilor Marian Drăghici, Gellu Dorian, Cassian Maria Spiridon, Radu Florescu, Nicolae Sava, Vasile Iftime și alții; joi, 30 mai, ora 10, la Primăria Municipiului Botoșani a avut loc întâlnirea președintelui Uniunii Scriitorilor din România (U.S.R.) cu Domnul Cătălin Mugurel Flutur, primarul Municipiului Botoșani, apoi, împreună cu Gellu Dorian, președintele Fundației Culturale „Hyperion-caiete botoșănene” Botoșani, președintele U.S.R. au participat la o dezbatere cu membrii Comisiei de Cultură din cadrul Consiliului Local Botoșani, legată de definitivarea Regulamentului de acordare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia. În aceeași zi, la ora 11,30 a avut loc la Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, în Amfiteatrul „Laurențiu Ulici”, recitalul „Poeti români la Eminescu acasă”, ediția a XII-a, dedicat celei de a 130-a comemorare a morții lui Mihai Eminescu. Editura Junimea și-a prezentat noile apariții editoriale. La ora 18,00, în Sala „Enescu” a Hotelului Rapsodia Botoșani, a avut loc sărbătorirea celor 300 de apariții ale revistei de cultură „Hyperion”, care au

început cu o prezentare a revistei, făcută de Gellu Dorian, redactorul șef al acesteia, apoi cuvântul Domnului Nicolae Manolescu, urmat de cel al Domnului Cassian Maria Spiridon, președintele Filialei Iași a U.S.R., directorul revistei „Convorbiri literare”. A fost prezentat de Nicolae Corlat, redactorul șef-adjunct al revistei, un slide cu istoricul revistei „Hyperion”, precum și prezentarea numerelor 300-301-302 ale revistei „Hyperion”.

Au ținut discursuri: Nicolae Manolescu, președinte U.S.R. și directorul revistei „România literară”, Traian Ștef, redactor revista „Familia”, George Vulturescu, redactor șef revista „Poesis”, Cassian Maria Spiridon, director revista „Convorbiri literare”, Lucian Vasiliu, directorul Editurii Junimea și al revistei „Scriptor”, Leo Butnaru, președintele Filialei Chișinău a U.S.R., membru în colegiul de redacție al revistei „Hyperion”, Marian Drăghici, Liviu Ioan Stoiciu, ambii din partea revistei „Viața Românească”, Doina Popa, Ioana Diaconescu, colaborator permanent al revistei „Hyperion”, Marius Chelaru, redactor șef revista „Poezia”, Valentin Talpalaru, redactor Radio Iași, Daniel Corbu, director al Editurii Multimedia și al revistei Feedback, Radu Florescu, Nicolae Sava, Ioan Radu Văcărescu, președintele Filialei Sibiu a U.S.R., Nicolae Panaite, redactor șef revista „Expres cultural” și alții. Au participat și scriitorii botoșăneni: Dumitru Necșanu, George Luca, Vlad Scutelnicu, Cristina Prisacariu-Șoptelea, Gabriel Alexe, Elena Cardaș, Ciprian Manolache, Petruț Pârvescu, Vasile Iftime, Ala Sainenco, Mircea Oprea, Cezar Ciobăcă, Ovidiu Petcu, Nina Viciriuc și alții.

Hyperion – 300

LAUDATIO – VLAD IVANOV – 50 CETĂȚEAN DE ONOARE AL MUNICIPIULUI BOTOȘANI

Domnului actor **Vlad Ivanov**, cu ocazia acordării titlului de Cetățean de Onoare al orașului Botoșani

„Dacă nu emoționezi prin ceea ce faci, nu înseamnă nimic”, spune actorul Vlad Ivanov, cel pentru care suntem aici prezenți.

Am astăzi bucuria și onoarea de a aduce cinstire actorului internațional Vlad Ivanov, cel mai bun actor „rău”, născut în Botoșani, unul dintre cei mai autentici și căutați actori români ai secolului XXI.

M-am cunoscut cu Vlad Ivanov, demult, pe vremea „Cântării României” și a „Dialogului muncii și hărniciei” (Doamne, ce mult a trecut!). Eu făceam parte din echipa de teatru de la „Casa Sindicatelor”, nou-înființată, și el din trupa de teatru de la „Casa Tineretului” unde făcea pantomimă, în trupa condusă de Dan Puric.

Știu despre Vlad Ivanov că s-a născut într-o zi de 4 august 1969, într-o respectabilă familie de lipoveni cu trei frați. A urmat școala generală și liceul în orașul nostru, oraș pe care nu l-a uitat niciodată, oraș de care este legat prin nenumărate și invizibile fire și la care se raportează și se întoarce de fiecare dată cu emoție. Bunicii din partea tatălui locuiau în satul Fântâna Albă, de lângă Cernăuți. Când Bucovina de Nord și Basarabia au fost pierdute în favoarea invadatorilor de la Est, aceștia și-au luat copilul și au trecut Prutul cu căruța, refugiindu-se în Botoșani. Tatăl lui Vlad, după o copilărie botoșăneană, crescând, a cunoscut-o pe mama sa, care se trage tot dintr-o familie de ruși-lipoveni.

Din acești oameni simpli se trage Vlad. Oameni simpli, însă care au știut să-i însușească înalte valori morale ca: respectul și ordinea. De mic și-a dorit să ajungă „om”, însemnând prin aceasta, după cum însuși declară: „să pot privi oamenii în ochi, deschis, și să pot călca pe pământ ca un om liniștit, fără regrete”. În copilărie era genul de puști sugubăț, care avea tot timpul vorbele și glumele la el. S-a înscris la cercul de teatru din liceu, apoi la Școala Populară de Artă, unde l-a cunoscut pe actorul și profesorul Teodor Brădescu. Acesta a fost momentul în care i-a fost definită soarta, iar Vlad le este recunoscător lui Teodor și Silviei Brădescu, oamenii în memoria cărora face o reverență.

Pe vremea aceea ca să poți aspira la concursul de admitere la ATF – Academia de Teatru și Film București, era obligatoriu ca la dosar să depui o diplomă de laureat al „Cântării României”.

Având în vedere vârsta fragedă a lui Vlad (născut fiind în 1969), el nu se putea înscrie la concursul de admitere decât după terminarea liceului și după obținerea diplomei de laureat al „Cântării României”, cântare care se făcea odată la doi ani, ultima cântare fiind în 1989.

Nu a intrat din prima la ATF, dar și-a urmat cu încăpățănare visul de a deveni actor. Așa că a fost admis în 1991, la clasa profesoarei Sanda Manu, absolvind la aceeași clasă patru ani mai târziu. Doamna Manu spunea că poți să fii talentat, dar, dacă acest talent nu este îngrijit, el se duce. Și Vlad Ivanov s-a îngrijit deplin, dovadă stand reușitele sale.

Deși inițial ar fi vrut să urmeze o carieră militară, n-a fost să fie: a fost eliminat la vizita medicală. Ce pierdere ar fi fost pentru cultura românească dacă Vlad ar fi ajuns ofițer, ar fi mers pe scena teatrelor de război din lume și nu am fi putut să vedem personajele interpretate de el: Anghele din *Polițist adjektiv*, Bebe din *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, Dinu Laurențiu din *Poziția copilului*, Piotr Tretyakin din *Le Concert*, Iliescu din *Toni Erdmann*, film nominalizat la Oscar și atâtea altele.

După eliminarea de la școala militară, l-a cunoscut pe Dan Puric. Lui Dan îi datorează venirea în București și imboldul de a mai urca o treaptă pe scara devenirii artistice.

Dan Puric l-a stimulat și l-a ajutat să pătrundă în lumea artistică, dar și să-și construiască viitorul parcurs actoricesc.

Așadar, după propriile declarații: „... a plecat din Botoșani liniștit și eminescian, a ajuns în București și aici a dat peste un oraș populat cu oameni pragmatici, axați numai pe câștigul material”.

La începuturi a mai beneficiat de ajutorul unor oameni cărora le va păstra recunoștința veșnică: o româncă și un spaniol, soț și soție, care l-au angajat la consignația lor, fapt ce i-a permis să poată merge la cursurile ținute de profesorul Dem Rădulescu, la clasa la care era audient. După aceasta, din salariul său de consignaționist își plătea cursuri de dans și de pantomimă, iar de la ora 10 seara până la 7 dimineața era de serviciu, la consignație.

De la copilăria cu jocurile „De-a baba oarba”, în fața blocului, și serile cu „De-a v-ați ascunselea” în cimitir, cu ceilalți copii... la marele actor internațional.

Așa cum îl cunosc eu, din punct de vedere profesional, este cea mai reprezentativă personalitate a generației noastre de actori, cu o vizibilitate internațională și cu o recunoaștere artistică cum nu a mai avut niciun alt actor român până la el.

Vorbesc de recunoașterea pe plan internațional, pentru că, în breasla noastră, de obicei recunoașterea ne-o acordăm singuri în fața oglinzii din baie, în care suntem singuri.

Fără să fie intimidat, impresionat sau împiedicat de astfel de manifestări, actorul Vlad Ivanov și-a urmărit cu acribie scopul: să fie un actor important, să fie un actor iubit, să fie un actor căutat atât pentru a semna contracte pentru proiecte noi, cât și de a fi căutat de spectatori sau fani pentru creațiile sale.

Drumul spre succesul internațional n-a fost ușor, dar Vlad Ivanov crede că pentru a atinge acest pisc este necesar să-ți urmezi visul. El a ajuns un actor cu o carieră internațională pentru că a înțeles și a aplicat foarte devreme conceptul care spune că nu „merge și așa”! Dacă Enescu afirma că talentul e 1% inspirație, restul este transpirație, Vlad completează cu: „Talentul dispare, dacă nu e lucrat. Le este luat, pentru că nu au credință în el. Iar eu nu cred în actorii talentați care fac lucrurile pe ideea că merge și așa. Nu merge. Chaplin ajungea la dubla 350. Lucra la un

gag până la dubla 350 și ceva. Era perfecționist. Și perfecționist înseamnă multă muncă plus talent“.

În fond care e menirea unui actor? Iată ce crede Vlad Ivanov: „Pe mine mă interesează să creez o stare și omul care vine să vadă un film sau un spectacol de teatru în care joc să plece altfel, pentru că un spectator care pleacă la fel cum a venit este ca și cum nu ar fi fost acolo“.

Pentru aceste creații a fost iubit sau a fost urât. Și i s-a întâmplat să fie oprit pe stradă, el omul, și să fie admonestat verbal: „Te urăsc, Bebe!“ (Bebe fiind personajul din filmul 4.3.2) A fost admonestat pentru faptul că joacă în filme care pun România într-o lumină proastă. Cum să reacționeze un artist, un om, un actor care nu știe să mintă, care crede cu tărie, crede din toată ființa sa că adevărul este virtutea supremă? Cum să explice acest adevăr unor persoane cărora li s-a imprimat pe creier că „rufele se spală în familie“, „că gunoiul ascuns sub preș nu există“ și altele asemenea.

De fapt, el crede că menirea artistului, a actorului din generația sa, este aceea de a: „... curăța sufletul ca un fel de exorcizare a suferințelor prin actul artistic... Mă pasionează în profunzime natura umană, nu doar așa... carcasa.“

A început să studieze arta actorului de timpuriu. A absolvit Școala Populară de Artă din localitate.

A fost admis în 1991 la Academia de Teatru și Film din București.

A debutat pe scena Teatrului Național din București în anul 1995, în spectacolul „Tamerlan cel Mare“, în regia lui Victor Ioan Frunza și a continuat să joace pe scenele bucureștene până când rolul domnului Bebe din filmul câștigător al unui Palme d'Or, „4 luni, 3 săptămâni și 2 zile“, în regia lui Cristian Mungiu, i-a adus recunoașterea internațională și premiul pentru cel mai bun actor acordat de Asociația criticilor de film din Los Angeles.

Au urmat multe alte roluri în filme la fel de bine cotate de la „Polițist, adjectiv“ al lui Corneliu Porumboiu, la „Concertul“ lui Radu Mihaileanu sau la „Poziția copilului“, în regia lui Călin Netzer.

A primit premiul pentru Cel mai bun actor la Gala UNITER, pentru rolurile din „Omul cel bun din Seciu“, în regia lui Andrei Șerban.

A fost recompensat cu premii și de alte instituții sau organizații artistice, cum ar fi: Premiile cinematografice Gopo, Festivalul Ursul de aur, Festivalul de la Cannes, Chișinău, decorat cu medalia Meritul Cultural.

Vlad Ivanov declară în unul din interviurile date: „Mă fascinează natura umană, iar cadoul cel mai frumos pe care mi-l poate da viața este să întâlnesc oameni frumoși“.

Vlad Ivanov este el însuși un om frumos, modest, liniștit, cu un zâmbet seducător și care are în memorie și în vene locul de unde a plecat: Botoșani.

Tot el spune despre locul unde s-a născut următoarele: „Ceea ce am simțit totdeauna și simt și astăzi necontenit e o mare mândrie de a fi moldovean. Mândria că mă trag dintr-o zonă pe unde au pășit Iorga, Eminescu, Luchian, Enescu și atâția alți fruntași ai culturii naționale. Nume cu greutate, nu doar în spațiul românesc, ci și dincolo de granițele țării. Și am mai simțit ceva: atmosfera aceea de o profundă poezie, care scaldă plaiurile Moldovei. În anii când eram elev la Școala Populară de Artă, mergeam deseori la Ipotești, la lacul lui Eminescu, căci acolo se organizau spectacole de

muzică și poezie, și țin minte că parcă și aerul era mai special în acel peisaj.

Din spiritul moldav, cred eu că-mi vin blândețea, o anume formă de înțelepciune și o formă de profunzime. Moldovenii nu sunt atât de extrovertiți și de iuți ca regătenii, nici atât de molcomi precum ardelenii, noi suntem, mai curând, introspectivi, săpăm în sufletele noastre, ne interesează ce e de găsit acolo. În plus, Moldova înseamnă pentru mine și niște oameni esențiali în existența mea, niște oameni care m-au învățat ABC-ul meseriei, care m-au învățat ce înseamnă să fii om și ce înseamnă valoarea autentică.“

E o cinste pentru noi, botoșănenii, că un om atât de valoros s-a născut pe aceste meleaguri, făcându-ne mândri că suntem contemporanii săi.

Pentru toate acestea și nu numai, omul Vlad Ivanov merită să fie numit „Vrednic între botoșăneni“!

Apusul

Vlad Ivanov la Premiile Gopo

Un pas in urma serafimilor

Valentin COȘEREANU

Portret în oglinzi paralele

Înalt, ținută dreaptă și la 85 de ani, totdeauna în costum și cravată, purtând o gestică elegantă, Eugen Simion a fost dintotdeauna un vajnic apărător al culturii românești.

Pentru asta trăiește – Așa își menține tinerețea.

A știut să apere limba în care s-a născut (și l-a consacrat) cu atâta ardoare încât nu a scăpat niciodată prilejul să dezbătă subiectul, mai ales după 1989, când toți neaveniții au vulgarizat-o în numele unei democrații prost înțelese. Când alții „reprezentanți” ai aceleiași culturi, unii filosofi fără operă, alții oportuniști învederați, pledau cu emfază în afara țării, în diferite ocazii, despre aceeași cultură, reducând-o cu tot dinadinsul la stadiul uneia *minore*, academicianul nostru a impus-o, evidențiindu-i rangul.

Nu e puțin lucru.

Despre cei care-și batjocoresc, disprețuind propria cultură, Eugen Simion păstrează stadiul maioreșcian: constată și trece mai departe, dar asociază aceasta cu netrebnicul ce nu-și mai recunoaște mama care l-a născut. Oamenii de tipul acesta, vânduți altor interese, nu scapă un singur prilej pentru a-și pune poalele-n cap, lăsându-i în urmă până și pe clovnii de altădată din bălciurile de provincie. Pe aceștia, academicianul îi trece într-un subsol prizărit, la categoria: nemernici.

Eugen Simion a avut toată viața un dispreț suveran pentru denigratorii culturii, pentru falsele elite ale noului regim, ignorând proștii cu atâta promptitudine încât evidența nu ține de accidental, ci este de-a dreptul organică. Atunci vorbele lui sunt ferme. Tăioase chiar.

A tânjit toată viața la prietenia nedisimulată și uneori a fost răsplătit cu trădări. A scris, a organizat colocvii academice, a impulsionat la înfăptuirea unor dicționare, a facsimilat manuscrisele Eminescu și a alcătuit o colecție de *Opere fundamentale*, lăsându-i pe alții să clevească fără

folos, considerând că numai de atâta sunt în stare. Și-a văzut de drum, căci are un cult al muncii de nezdruccinat, pe care-l poartă cu sine oriunde ajunge, iar unde ajunge nu scapă ocazia să-i impulsioneze și pe ceilalți la muncă.

La muncă asiduă.

Duce în spate viața unei Opere, dar și Opera unei vieți, pe care nimeni nu i-o poate contesta. O face constant, de când se știe, în logica unei munci sistematice: dimineața – scrisul, după amiaza – lecturile. Superficialitatea o detectează de la distanță; un instinct special o ține la respect. Nu te poți apropia de El dacă ești învăluit de această nesuferită ceață.

După ce ani buni a condus Academia Română călăuzindu-i destinul, a fost atacat nedemn de oameni pe care altădată îi va fi ajutat. Studenții care i-au uitat respectul n-au ajuns prea departe: baloane se săpun în nefericite timpuri. A fost mințit cu bună știință și a trebuit să plătească din buzunarul propriu când, lăsându-se furat de promisiunile organizatorilor, a invitat la un colocviu *Eminescu* personalități din afara granițelor, contând pe ne-cuvântul organizatorilor. Și a plătit, căci în joc fusese onoarea sa.

A suferit ca orice om care a crezut în și *pentru* destinul culturii în care a trăit și a evoluat. Ar fi putut să rămână la Paris, dar a preferat să se întoarcă în țară și să edifice o operă pe care nimeni nu i-o poate ignora.

Prietenia cu Eugen Simion înseamnă muncă. Muncă în folosul și întru înfăptuirii culturii.

Dacă nu ții pasul, ești admonestat; cu delicatețe sau, după caz, prompt. Jumătățile de măsură n-au ce căuta în cultură. Și nici în prietenie. O știe foarte bine Mircia Dumitrescu, prietenul său de muncă și maturitate. Omul Simon citește semenii de la prima vedere. Îi radiografiază și nu le dă răgazul să-l abată din drum.

Din drum și din timp.

Câteodată se exprimă direct: invitat la *Zilele Eminescu* pentru a i se oferi un premiu special după realizarea monumentalei înfăptuiri a ediției facsimilate a manuscriselor Eminescu, la Ipotești, se dezbăteau planuri de viitor. După obiceiul pământului, cineva întredeschide ușa, vede că discuția este în toi, dar insistă. Dăm credit preopinentului ca să constatăm că se afla în treabă. Atunci replica Profesorului a venit prompt: *Iată omul tipic al unui Încurcă Lume*. Ocoleşte exemplarele de genul celui de mai sus și te sfătuiește să procedezi la fel. Dacă, însă, este atacat nu trece cu vederea; în scris ori în fața publicului, fără ocolișuri, replicile sunt fruste. Fără menajamente și amănunțit argumentate.

În legătură cu sintagma *Eminescu, poet național*, a spus în câteva rânduri: *De ce să ni se pară peiorativ și căzută în desuetudine sintagma cu pricina, căci aceasta e realitatea la noi: alte culturi au mari poeți reprezentativi. Noi îl avem pe Eminescu, cel care reprezintă în mod real românitatea, naționalismul nostru. De ce să ocolim această evidență? De ce să ne fie rușine s-o exprimăm?*

Vorbind, se aprinde și capătă verticalități oratorice și elocință care seduce. *De ce țin unii să excludă cu totul această evidență?*

De ce trebuie să-l bagi pe Eminescu în debara ca să poți scoate și tu nasul în Europa? Și de ce să chemi în fața instanței un om care nu are de câștigat un singur bănuț din editarea operelor lui Emil Cioran, dar are, în schimb, cultura română?? Oare Cioran este doar proprietatea unor (preținse) drepturi de autor, nu este și proprietatea (în sensul larg al termenului) întregii culturi, când demersul editării se face în folosul culturii pe care o servești și îi ești dedicat? Oare câștigul (și numai câștigul) înnebunește un editor atât de mult încât să se compromită în numele aceleiași

culturi în așa hal încât să nu-i mai pese de nimic din ceea ce înseamnă un act cultural, cantonându-se cu tot dinsul, prin avocații săi, într-unul... comercial?

În ciuda tuturor acestor nemernicii, Eugen Simion și-a urmat calea. A fost târât ani de zile în judecată, a dat declarații procurorului, a stat alături de delincvenții chemați în rând cu el la poliție sub motiv că ar fi cheltuit fondurile statului pentru facsimilarea manuscriselor Eminescu... A suferit, a răspuns netrebnicilor punându-le în față opera și în spate povara nedreptei minciuni pentru a o căra cu rușine tot restul vieții. Și a câștigat. Denunțatorul n-a avut curajul să-și scrie măcar adresa... Totul era pus la cale de altcineva al cărui nume nu merită hârtia. A câștigat nu numai procesele, dar și demnitatea.

Demnitatea pusă în slujba culturii.

Dar despre celelalte procese, ale conștiinței celor care pe nedrept l-au atacat s-a întrebat cineva? Nu, nu se mai întreabă nimeni, căci a legitimat o înjurătură „filozofând“ (pardon, filfizonând!) a depășit chiar ceea ce credeam că nu se mai poate depăși atunci când acuzi pe nedrept un om ca Eugen Simion.

Când într-o împrejurare anume i-am arătat autograful unui aforism eminescian, care termină cu o concluzie nefastă, Eugen Simion a clătinat din cap, spunând: *Trăim în plin acest veac. Să ne ferim de fățarnici*. N-a zămbit nici înainte, nici după ce-a dat replica. Știa bine cât de grav este ca astăzi să fii într-un fel, mâine în altul... Aforismul cu pricina sună așa: *Cel mai mare bine pe care cei răi îl pot face e de-a rămâne răi; numai persistența lor asigură victoria celor buni. Vai de veacul în care nici cei răi nu mai au caracter!...*

Așadar, Academicianul a ieșit învingător. Au mai fost și alții care au râvnit titlul. (De aici, poate, frustrările?)

Ioana DIACONESCU

D 18/Arhiva CNSAS – Un dosar alcătuit de Consiliul Securității Statului – Scriitorii ce vor fi urmăriți după eliberarea din închisoare (IV)

Represiunea elitei intelectuale cu toate consecințele ei cutremurătoare, printre care distrugerea morală și fizică, lezarea demnității umane până la pierderea rațiunii și multe alte grozăvii, va duce la dispariția, din cauze grabite de agresiuni greu de imaginat, a celor mai strălucite minți ce le-a avut în istoria ei dintotdeauna cultura română. Crearea „omului nou” ce se impunea în noua eră comunistă însemna de fapt aneantizarea intelectualității interbelice, eliminarea ei sub diverse forme de violență între care nu preget să numesc temnița politică. Dar nu a fost de ajuns numai arestarea și condamnarea celor mai de văză intelectuali ai României dintre care mulți și-au dat ultima suflare în bolgiile groazei, adevărați martiri ai lumii noastre românești. Cei ce au rămas „vii” și prin apariția unor decrete care le tăia drumul către moarte, decrete care stricau socotelile noului regim prin scurtarea planurilor ce includeau perpetue anchete cu interogatorii (citiți: torturi) care șubrezeau viețile întemnițaților, au fost urmăriți toată viața – cât le-a mai fost data – de poliția politică, hărțuiți și represăți (și) sau cu domiciliu obligatorii, ceea ce a însemnat o nouă formă de priverare de libertate.

Deschizând Dosarul documentar nr 18 din Arhiva CNSAS am făcut publice, în ultimele numere ale revistei *Hyperion*, o parte dintre informațiile primare de arhivă „privind arestarea și condamnarea unor indivizi (subl.meu – I.D.), în perioada anilor 1945 – 1964, de profesii diferite ca scriitori,

ziariști, profesori, pictori, artiști, regizori”. Dovezi ale urmăririi primei represiuni vizând elita intelectuală din România, aflate în *Dosarul nr.18 – ACNSAS*. Tema: *scriitorii urmăriți de Securitate după ieșirea din închisoare*. Continui și în numărul de față al revistei cu noi dovezi ale urmăririi acestei prime represiuni, preluate, comentate și adnotate, în continuare, după fila 43 a dosarului în cauză.

Personalitățile de valoare din domeniul literelor, cu operă literară viabilă și de succes, cu educație aleasă și solidă în domeniul științei literaturii, al creației literare, al cunoașterii docte a limbilor străine de circulație universală, al traducerilor de înaltă ținută etc., sunt „alese” de reprezentanții odioși ai noului regim instalat pentru a li se șterge urma din istoria culturii și înlocuirea lor cu „omul nou”, ce va fi creat fără preget: o marionetă decerebrată acționând haotic și distrugător în noi domenii pe cât de necunoscute pe atât inadecvate.

Printre aceste personalități urmărite pot fi și unele controversate, dar tuturor le este comună cumplita temniță politică, cea care a zdobit trupuri și a demonizat creiere.

Fișele aflate de mine în acest document sunt incomplete din punct de vedere al datelor biografice cât și al motivelor arestării. Interesul cadrelor de Securitate nu era atât urmărirea informativă la intrarea în închisoare cât aceea de după eliberare. Le-am completat, pe cât mi-a stat în putință, sub forma de *Note*, cu unele informații ce țin mai

mult de aspecte ale înțemnițării cât și de cele ale eliberării, precum și motivele (de fapt pretextele!) arestării.

1. Ion Caraion

n. 10.05.1923

Arestat în 1950 pentru articole și versuri care au fost difuzate de imperialiști împotriva R.P.R.

Condmanat la 4 ani închisoare corecțională.

Rejudecat și condamnat la 6 ani închisoare corecțională.

Pus în libertate la 20.09.1955 prin expirarea pedepsei cu reducerea pedepsei.

Arestat din nou la 20.09.1958 pentru **crimă de înaltă trădare** (subl. mea. I.D.). Condamnat la **muncă silnică pe viață** (subl.meă – I.D.) și confiscarea averii; comutarea pedepsei la 25 de ani muncă silnică. Pus în libertate la 24.01.1963 prin decret.

Notă (n. m. - I.D.)

Va publica două articole care atacă puternic sistemul cultural al anilor 50: *Criza culturii și Criza omului în ziarul Jurnalul de dimineață*. Va fi închis între 1950 – 1955 la Canalul Dunăre-Marea Neagră și minele de plumb de la Cavnic și de la Baia Sprie, în urma condmanării politice. Va fi redactor al revistei *Limbă și literatură*. Din nou arestat în 1958 pentru trădare și condamnat la moarte, apoi pedeapsa va fi comutată la muncă silnică pe viață. Va fi eliberat în 1964 în urma decretului. În 1966 își face intrarea în literatură, odată cu publicarea volumului *Eseu*. În 1981 primește împreună cu familia azil politic în Elveția și se stabilește la Lausanne. Va edita aici revistele *Don Quijote* și *Correspondances*. S-a stins din viață la 21 iulie 1986.

2. Virgil Carianopol

n. 29 III 1908

Arestat în 1956 pentru uneltire contra ordinii sociale.

Condamnat la 5 ani închisoare corecțională + 24 luni fixat loc de muncă, eliberat în 1963 prin expirarea termenului.

Notă (n.m.-I.D.)

Închisorile politice le-a făcut la Aiud și Periprava. A fost condamnat la închisoare în 1956 pentru că participa frecvent, alături de alți intelectuali, la cenaclul literar ce avea loc în casa Virginiei Șeicaru, sora lui Pamfil Șeicaru.

Poet, afiliat întâi ca avangardist la revista „unu”, după 1936 devine tradiționalist pentru că după război să meargă pe linia „neoclasică”. Șerban Cioculescu scria despre el: „Virgil Carianopol a fost și a rămas statornic, atîția amar de ani – un poet al sentimentelor într-o epocă de, adeseori, sterilă chinuire a intelectului [...]”.

Moare la 26 aprilie 1984.

3. Haralambie Grănescu

[n.18 I 1926]

A fost arestat la 26 XI 1960 pentru agitație. Condamnat la 6 ani închisoare corecțională.

Eliberat la 1 X 1962 prin decret.

Notă (n.m.- I.D.)

Poet și traducător. Referințe critice Dumitru Micu, Mircea Iorgulescu, Horia Bădescu.

Traduce: Honore de Balzac, Cartea celor 1001 de nopți, Henric Ibsen etc.

În 1960 este arestat și condamnat la 6 ani închisoare corecțională pentru delictul de „uneltire contra ordinii sociale”.

S-a stins din viață la 14 martie 2003

4. Petronela Negoșanu

n. 17 VI 1913 – [m.10 VIII 2001]

Arestată în 1950 pentru complicitate la activitatea pentru spionaj.

Condamnată la 5 ani închisoare corecțională.

Pedeapsa redusă la 4 ani.

Notă (n.m. - I.D.)

Prozatoare și traducătoare. A fost șef de secție în Ministerul Afacerilor Străine între 1944 – 1947. Condamnată de Tribunalul Militar București pentru „agitație publică” făcînd închisoare între 1950 -1955, executînd ani buni de domiciliu obligatoriu după eliberarea din închisoare. După 1990 a făcut parte din Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.

A tradus din Louis Bromfield, Hans Christian Andersen, Charles Dickens, Jonathan Swift, Friederich Durrenmatt, Ezra Pound, D.H.Lawrence etc.

5. Meliusz Iosif [Jozsef]

n.12 I 1909 – [m. 1 XII 1995]

Arestat la 4 XI 1949 pentru activitate dușmănoasă.

În 1951 încadrat în muncă

Pus în libertate la 23 I 1954

Notă (n.m. - I.D.)

Poet, traducător, publicist de limbă maghiară din România.

În 1949 a fost arestat și judecat într-un proces politic, închis pînă în 1955. După eliberarea din închisoare are interdicție de a locui în Cluj și va pleca la București. În 1968 va fi unul dintre vicepreședinții Uniunii Scriitorilor din România.

6. Ion Marin Iovescu

n. 6 III 1912 –[m. 9 VIII 1977]

Arestat la 10 VII 1959 pentru agitație.

Pus în libertate la 7 VII 1964

Notă (n.m. - I.D.)

Debutează în România literară sub redacția lui Liviu Rebreanu (1934). Colaborator la revistele literare *Zburătorul*, *Vremea*, *Revista Fundațiilor Regale*. Eugen Lovinescu (cel care i-a prefațat și volumul de debut, *Nuntă cu bucluc* – 1936) l-a numit „Creangă al Munteniei”.

Au mai scris despre opera lui: G. Călinescu, Vladimir Streinu, Ion Rotaru, Petru Poantă, Marin Mincu, Aurel Sasu.

7. Sergiu Dan [Isidor Rotman]

[n. 29 XII 1903] – [m.13 III 1976]

Arestat la 16 XI 1949 pentru crime contra umanității.

Condamnat la 7 ani temniță grea.

Pus în libertate la 21 IX 1954 prin decret

Notă (n.m.- I.D.)

Colaborator la *Contemporanul*, *Universul literar*, *Bilete de papagal*, *Vremea*, *Revista Fundațiilor Regale*. Traducător din Maurice Druon, Anatole France, Voltaire etc.

Premiul Societății Scriitorilor Români – 1934.

Referințe critice: *Perpessicius*, George Ivascu, G.Călinescu, etc.

8. Petre[Petru] Sfetca

n. 22 XI 1919

Arestat la 9 XII 1958 pentru răspîndirea de publicații interzise.

Condamnat la 8 ani închisoare corecțională.

Pus în libertate de 4 X 1962 prin decret

Notă (n.m.- I.D.)

Activitate prolifică de traducător din lirica italiană și germană (Giuseppe Ungaretti, Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, Curzio Malaparte, Friederich Holderlin, Novalis).

Referințe critice: *Perpessicius*, Cornel Ungureanu, Valentin Tașcu, Victor Felea etc.

S-a stins din viață la 12 XI 1987.

Vasile ANDRU

Fiul cărunt

Notă

Fiul cărunt este o proză-scenariu. În 1988 l-am oferit spre lectură, în vederea realizării unui film. Știam că nu poate trece de cenzură. Dar Romulus Lal, redactor șef la Casa de filme 1, mi-a zis că merită să încercăm. A citit textul, i-a făcut atmosferă bună în redacția sa, l-a înaintat directorului.

Directorul Casei de filme mi-a cerut să scot registrul parodic, ironiile la adresa „revoluției” agrare și să „revăd” scenele ciudate. Mi-a zis: „Personajele dumitale au reacții imprevizibile. Este ca și cum eu, fără să te cunosc, m-aș repezi să te iau de gât, în lift”. I-am răspuns: „Dacă mi-ați face așa ceva, vă asigur că ar fi mult mai revelator decât dacă mi-ați surăde în lift. Acum gestul să mă luați de gât, v-ar caracteriza, brusc și precis...”

La insistențele lui Romulus Lal, textul a fost totuși dat unui regizor reputat. Nimeni nu credea că se poate face un film despre sat în anul 1988, anul demolării satului românesc. Regizorul a citit totuși scenariul și a zis: „Dați-l lui Abuladze, nu mie!”

Apoi a venit evenimentul 22 Decembrie 1989.

Așteptându-l pe Abuladze, sau așteptând un editor care să publice textul, a trecut și anul 1990 de la care toți așteptam marea cu sarea.

Un text despre sat...

Atunci, satul era demolat prin ordin, chiar prin moarte violentă. Astăzi satul este lăsat să moară de moarte bună.

Margine de sat. Câmpul sud

Anton continuă să-și caute părinții, merge pe un drumeag umbrat de salcâmi mari. Aude zarvă de copii. Întâlnește un pâlă de copii. Ei se joacă, cu un cărucior. Ei îl măsoară cu atenție pe Anton. Sunt foarte concentrați: ochii mari, figuri serioase, nemișcare. Când Anton îi depășește, unul din ei strigă din urmă:

– Vrei să-ți arătăm ceva?

– Da, se învoiește Anton.

Un copil îl ia de mână și-l trage printre răchiți, iar ceilalți se țin în urmă. Într-o văioagă, pe malul unei bălți, stă un bărbat gol pușcă; plin la trup, început de chelie, vreo 45 de ani; bodogănește

de unul singur. Acum e ocupat cu hipnotizarea unei găini. Alte trei găini erau deja hipnotizate și stăteau imobile, în poziții stranii.

– Cine-i? întrebă Anton.

– E Cobaciuc, răspunde un copil.

– E domnul doctor, spune altul.

Vorbele și chiotele copiilor, l-au dat de gol, și bărbatul dezbrăcat se repede la dânsii, vrând să pună mâna pe unul. Copiii se feresc, țipă, urlă, fac mășcări. Nu sunt speriați, se vede că jocul acesta le place și le este familiar. Anton vrea să plece, dar între timp omul gol pușcă îl înșfacă și, ținându-l strâns de umeri, îl întreabă:

– Tu știi că Pavel, croitorul, n-are buric?

Repetă întrebarea, în timp ce Anton se smucește, reușește să scape și se îndepărtează grăbit. Pâlcul de copii îl urmează, gălăgios. Unul din ei întreabă:

– Tu nu ești doctor?

– Nu sunt, răspunde Anton.

– Dar ce ești?

– Nu sunt nimic.

– Nu se poate să nu fii nimic. Ori ești doctor, ori ești țăran.

Anton tace, iar copilul reia insistent:

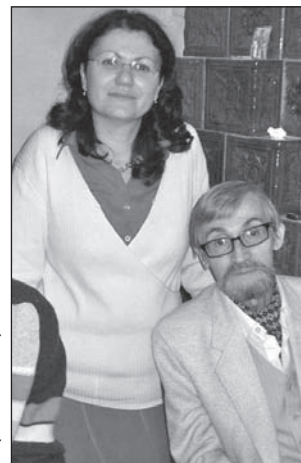
– Ești doctor ori ești țăran? Trebuie să ne spui numai de cât ce ești, chiar în acest moment.

– Țăran! spuse Anton. Os de țăran.

– E țăran, e țăran! Se bucură copiii și-l prind de mână învârtindu-l până îl amețesc. Apoi unul din ei îi trece repede o curea pe după umeri și Anton se trezește înhămat la un cărucior în care s-au înghesuit mai mulți.

– Trage-ne! Poruncește unul și-l lovește de câteva ori cu nuiaua. Trage bine, la trap, că te lovim!

Anton simte usturimea loviturii și se înfurie. Scutură hamul de pe umeri. Îl prinde pe netrebnicul care era capul răutăților, îi smulge nuiaua din mână și-i aplică la fund câteva vergi. În

timp ce acela urlă cât îl ține gura, ceilalți cântă cu glas îngroșat, de cor antic:

– Nu-i nici doctor, nici țăran, nici sămânță de haldan!

Câmpul sudic, iarăși

Anton continuă să-și caute părinții. E transpirat. Dă peste alt grup de copii, mai mărișori, elevi, pionieri. Plivesc rapița din semănătură. Muncă patriotică! Îi supraveghează un profesor. Om la vreo 45 de ani, față rotundă, bluză havan cu guler răsfrânt. Pe față are două cute adânci, semnul uzurii biologice precoce. El se răstește la unul din elevi:

– Măi, Bostan, îți rup urechile! Derbedeule!

Anton se apropie, îl recunoaște pe profesor, dau mâna.

Anton: Salut, Ștef. Ce faci?

Ștef: Iată ce fac. Trăiesc intens. Vibrez la muncă patriotică. Mai mult flacăra decât câința!

Anton: Îi caut pe părinții mei, sunt pe aici pe plaiuri; nu i-ai văzut?

Ștef: Da, mai mult flacăra! Vezi, eu pe lanurile astea, am timp să mă gândesc la viața mea. Și iată ce gândesc. Că eu personal am trădat satul...

Anton : Părinții mei. . .

Ștef: Generația noastră are două categorii de trădători. Unii sunt trădători de profesie, ei trădează din beneficiu. Eu sau noi, dacă vrei, trădăm din prostie. Suntem un fel de mici complici la mari trădări.

Anton: Părinții mei unde ar putea fi?

Ștef: Din noi ar putea rezulta stoici buni... Dar noi ratăm stoicismul. Și refuzăm să primim plata trădării de teamă. Dacă-mi vei da o palmă vei înțelege ceva, ceva din psihologia intelectualului român.

Anton: Pe bătrânii mei, nu i-ai văzut?

Ștef: Satul... Noi am rămas la imaginea lui Rebreanu. Dar Rebreanu era revoluționar pentru vremea lui! Toți merg la moaștele lui Rebreanu și nu văd ce salt s-a produs între timp. Prietene Anton, bea te rog un gât de coniac. Pe șest, să nu te vadă pruncii.

Anton: Nu vreau, mersi.

Ștef: Eu nu pot iubi satul. Și tot ce nu-i iubit, se usucă. Tu iubești satul? -I iubeai, nu fugeai din sat. Clișeul satului, poate... Unde pleacă ei, cei care pleacă? Mă Bostan, mă Smântânescu, vă rup urechile! Dobitoci! Vă las corijenți pe trei trimestre pentru ce-mi faceți azi! (Către Anton) Unde pleacă ei?

Anton: Nu i-ai văzut pe părinții mei? Îi caut de câteva ore. Am sosit dimineață, cu trenul. Am găsit ușa casei încuiată. Umblu pe ogoare de la răsărit la apus degeaba. Nu i-ai văzut cumva ?

Ștef: Bea, amice, un gât de țuică. Dar pe șest, să nu ne vadă pruncii. (îi întinde sticla, Anton o respinge)

Anton: Unde ar putea fi ei? Lotul lor era aici...

Ștef: Nu le duce grija. Pentru mine ei nu sunt un model. Ei sunt perfecți, deci nu pot constitui o aspirație a mea. Lucrurile perfecte nu-s pentru noi. Dacă i-ai cunoaște mai bine, te-ai îngrozi, ai fugi de ei ca de oglinzile venețiene. Dânșii cu toate cheștiile alea folclorico-metafizice.

Ogorul

Soarele a coborât. Căldura s-a mai domolit. Dar încă este lumina asta. Soarele a băut un pahar de vin și oamenii s-au îmbătat. De pe dealul vecin se aude cântat de om tânăr. Întâi un cântec, apoi dialoguri folclorice, prin strofe de poezii populare, pe care satul nou nu le-a uitat încă.

Glas de fecior:

„Și-așa-mi vine câteodată,

Să dau cu cuțatu-n piatră.

Din piatră să iasă foc,

Că eu n-am avut noroc!“

Glas de fată:

Decât mă făceai, măicuță, fată,

Mai bine făceai o piatră

Și o puneai la fântână

Ca să fie apa bună...

În tot acest timp, cadru cu Grigore și Fevronia prășind. Vocile cu fragmentele folclorice și cu replici de tineri sunt din off. Panoramare, câmp, soare care coboară.

Casa

Curtea, șura, casa în lumina asfințitului. Soarele încă se vede: soare sută la sută, soarele satului bucovinean. Panoramare, cu vădită intenție de a surprinde pitorescul. Rumoarea este concentrată pe câmp. Aici, acasă, în curte, este pustiul, liniștea și peisajul pictural al capătului de sat.

Anton doarme pe prispă. Apoi se trezește, sare în picioare. Nu se dămărește degrabă unde se află, cum a ajuns acolo. În fine, se dezmeticește. Îi este sete. Anton deschide porțița spre casa vecinului, în căutarea unei fântâni.

Monolog: Părinții și-au pierdut fântâna în război... Ei au pierdut satul, fântâna, au pierdut războiul...

Anton intră în curtea vecină, pustie. Merge la fântână, scoate o căldare cu apă. Pitoresc: fântână, pomi, cer portocaliu-gri. Mizăm pe pitoresc, evident! Pustiul ritual al curții: sugestie metafizică. La fiecare zgomot, Anton tresare, se uită în jur cu teamă. Anton scoate o găleată cu apă. Bea direct din găleată. Se clătește pe față. Merge spre curtea părintească. Îngândurat.

Revine în curte. Măsoară pustiul.

Monolog interior: Căinii dispar din locurile de care se apropie o nenorocire. Când se vestește o nenorocire, animalul simte primul, dă semne de neastămpăr, impulsivitate, prin care își avertizează stăpânul, și apoi fuge... Asupra acestei curți, ce nenorocire planează? Va fi cutremur la noapte? Va fi ploaie și se va revărsa Siretul, va fi inundație? De ce-a fugit câinele din locul acesta? Ce presimțire a avut el?

Anton tresare la zgomote întâmplătoare. Se năruie ceva? Totul era solid, bine construit, perimat dar solid, pentru încă un pătrar de veșnicie.

Monolog: Ei vor veni. La apusul soarelui, ei vor înceta lucrul. Să aștept apusul soarelui.

O carte în curs de apariție: Petruț Pârvescu – PĂCALA FĂGEȚELULUI

Nicolae Sava: Noul volum de versuri semnat de poetul Petruț Pârvescu va fi o surpriză plăcută pentru un cititor de poezie cât de cât avizat. Scriu „va fi” pentru că nu am văzut încă tipărită cartea despre care scriu. Deși titlul plat, scris și fără majuscule, „păcala făgețelului” nu ne spune nimic – avea să aflăm pe parcursul lecturii că este de fapt numele unui sat din Olt (actual, Păcala, comuna Făgețel) – intrând în lectura textului pătrundem brusc într-o lume soresciană. Dar un altfel de Sorescu, cu un limbaj care nu are nimic din truculența și teatralismul acestui mare înaintaș. La Petruț Pârvescu ingeniozitatea limbajului pleacă de la firescul cu care poetul își re trăiește copilăria și adolescența în acest univers mirific, creând un fel de autobiografie în versuri cu succes garantat.

Evident, ca orice fișă biografică care se respectă, aceasta conține mai întâi locul, timpul și împrejurările în care a venit pe lume cel în cauză. Iată cum este redată de poet atmosfera venirii sale pe lume: „ardeau prunii în soba oarbă ca pe comori focul / și-n casa mare se adunase lume multă ca la pomană / stăteau pe pat / pe chituci / în picioare / beau poșircă de prune și mâncau boabe de porumb fierte / şușoteau / cu ochii mici scobiți adânc în orbite / atente / mai mult bârfeau că erau numai femei / ce zici fă ay / o fi băiat / o fi fată / din perete curgea liniștită candela spartă” (...) „luna plină pe fiecare mormânt fără cruce / noaptea de februarie / iarna / cădeau stele / femeile mâncau boabe de porumb fierte / și beau poșircă de prune / în păcala făgețelului / pe valea vezii la deal dincoace de pitești / începuse colectivizarea!” În acest univers cotidian dar deopotrivă și mitologic toate întâmplările de mai mare sau de mai mică importanță capătă dimensiuni mistice: „am văzut / și am auzit direct prin ciobul de sticlă afumat / cum au venit vârcolacii / au mușcat din soare și au orbit / de s-a făcut dintr-o dată noapte / în toată păcala făgețelului / și alte câteva sate / și ne-a pus mama / în genunchi (dumnezeu s-o ierte) / să ne închinăm acolo jos în bățatură / pe săturate / până s-a făcut ziua!...”

Cu un lirism bine temperat sunt evocate în volum toate prefacerile tehnologice prin care a trecut și acest sat oltenesc în secolul trecut: colectivizarea, electrificarea, radioficarea, culturalizarea „maselor populare” din primii ani ai comunismului de la noi. Iată atmosfera din satul autorului la anunțul venirii istorice a caravanei cinematografice: „cu roți frumoase de cauciuc negre / dințate în râuri adânci pe margine / cu aeru’ deasupra vâlvoi în bojogi argintii / faruri și difuzoare mari rotunde în pâlnie mică / trecea încet / la pas pe uliță strigând în gura mare să vadă / și să audă bine tot satu’ / până dincolo de vedea la băgești / cum se dă / filmu’ la noi la păcala / oameni și femei / bătrâni și copii / așteptam cu toții să apună soarele peste hârșu’ / eu frate-miu gogu al lu’ târlă mardeiașu’ / călin ochiosu’ mărioara lu’ mălai / luciu găbrian aneta genă și ghiorgiță pupăză / ne și făcusem planu’ / fiecare

/ cu două ouă de găină mari proaspete / care să nu treacă cercu’ lu’ nea’ mărîn găzaru’ / la magazin / rezolvam problema / a lu’ mănzatu’ / gălbează ăla mic mâncat de vărsat / nu avea niciun ou / le mâncaseră ai lui la prânz pe toate / și începuse neică să urle și să bocească / așa din senin / ca apucatu’”. Nu lipsesc din peisaj nunțile din vecini, sărbătorile de Paști, R.A.T.A. (autobuzul care aducea de la oraș oameni și pâine), moartea lui Stalin, câteva personaje din sat rămase în memoria copilului de atunci: ilinca lu’ mutu’, marin alu’ chioru’, mura ce dădea în bobi, moș nicolae ș.a. „păcala făgețelului / nu e un sat / pe valea vezii la deal dincoace de pitești / printre dealuri păduri și vâlcele / e doar o poveste nescrisă / în care intrăm / uneori / și ne-aducem aminte!”, conchide poetul într-un poem final al cărții.

O poveste frumoasă, zicem noi, în care talentul autorului s-a alăturat spațiului, timpului și personajelor din acest loc mirific. Poemele acestui volum semnat de Petruț Pârvescu au farmec, uneori dramatism sau ingenuitate, dar și o permanentă tandrețe binefăcătoare pentru cititor.

Gellu Dorian: Urmind un model singular, consacrat, dar și detașându-se întrucâtva de el, Petruț Pârvescu a (re)inventat un ținut care, în realitate, nu există, deși arealul este întrutotul fixat acolo de toponime și tipologii asemănătoare cu cele din *Lilieci* lui Marin Sorescu. Nu cred că Petruț Pârvescu a dorit să aducă ceva nou față de marele poet, dar cu siguranță a reușit să împropăzeze memoria acelor hazlii întâmplări și fapteuri pe care le-a încorporat literaturii române bardul oltean din Bulzești Doljului. Petruț Pârvescu mută locul întâmplărilor descrise de el undeva mai spre est, la limita dintre Olt și Argeș, pe unde ar fi hălăduit legendarul Păcală, pe la Făgețel, pe Valea Vezii, locuri mirifice și bogate în figuri înrudite cu celebrul personaj. Autorul în sine are acel aer de om sucit și plin de farmece ascunse, dar și de naivități cu iz de înțelepciune, pe care le strecoară în textele sale poetice din această carte, la care a lucrat mai bine de două decenii. Denumiri de locuri, nume de oameni, întâmplări din propria sa familie, dar și atribuite celor pe care îi include în lista sa de personaje, toate intră în economia cărții, în care poetul se folosește de același limbaj, sumar, dar și plin de regionalisme și expresii cu farmec aparte, ca al celebrului poet amintit mai sus. Citit mai cu atenție, ai impresia că Petruț Pârvescu chiar vrea să continue în mod intenționat forma aceasta de cronică poetică a unui loc predestinat unor astfel de explorări sau experimente literare.

În structura lor stilistică, poemele din această carte sunt perfectibile, pe alocuri remarcabile și, în câteva rinduri, lăsând tenta parodică deoparte, chiar antologice. Fiecare poem este un modul al unui întreg, al unui poem despre o idee de loc al unei comunități și continuități legendare, dar și al unei lumi pe cale de dispariție. Petruț Pârvescu, astfel, se face cronicarul acestei lumi, el însuși fiind rădăcitorul fiu care, întors pe această cale acasă, nu mai găsește în curte decât scheletul

unor amintiri grase din care se înfruptă, fără ca acestea să-i fie puse pe masă de cel ce i-a dat viață și loc de adus aminte, ci doar de propria sa voință și imaginație, recompunând, în plan literar, o lume reală. Secvențele despre o etapă de transformare a lumii aceluia spațiu, în perioada bolșevizării oamenilor acelor locuri, cu forța și cu mecanismele binecunoscute ale convingerilor par acum trecute în stirpea locurilor comune, însă așa cum le așază în pagină Petruț Pârvescu au un aer relevant și convingător, demn de consemnat chiar și după o primă lectură.

Reușitele lui Petruț Pârvescu din această carte sunt personajele, numele lor, poreclele și, mai ales, faptele în care acestea sunt implicate, notă distinctă făcând modul poetului de a le reda, succint, cu tușe sumare, care pun în pagină identități robuste, convingătoare.

Pe ansamblu cartea, în fond un poem aproape epopeic despre un loc și o lume legendară, este bine construită, ca o poveste plină de haz, dar și de amărăciune. Întrăneala lui Petruț Pârvescu de a veni în spațiul poeziei române contemporane cu o astfel de carte născută, evident, după un model celebru, unic, de neimitat, este de admirat și de apreciat la adevărata ei valoare, în ceea ce este ea cu adevărat originală.

Sonorități lirice în căutarea sensului

O nouă întâlnire cu poezia Mihaelei Chițăc (În umbra pajurii – Baia Mare: Ed. eCreator, 2019) ne-a reconfirmat multe din opiniile formulate și cu alt prilej. Găsim aceeași tendință de codificare a realului, sub semnul unui ingenuos ermetism cu ecouri muzicale și aceeași predilecție pentru limbajul colorat și savuros, obținut prin minuțioase decantări, dar mai ales prin apelul la vocabularul neologistic. Impresia că datele universului liric nu s-au schimbat are și un temei logic: majoritatea textelor care alcătuiesc acest volum se constituie din substanța cărților anterioare. Altfel spus, circa 50 de poezii mai vechi au fost reproduse aici, în forma lor inițială sau cu mici ajustări. Textele inedite sunt mai puține, imbinându-se fără stridențe într-o țesătură compactă cu cele deja editate. Avem așadar în față o antologie de autor, care împrumută titlul unui poem din volumul de debut al poetei, **Culoare prin cuvânt** (2006). Acolo textul intitulat *Umbra pajurii* se referea doar la singurătatea unei domnițe, cea închisă în turnul umbrat de anvergura măjestoasei zburătoare. Devenind titlu de antologie, textul vechi este modificat profund, în însăși esența sa: acum solitaria domniță „zăvorâtă-n turn / de dor se frânge / așteptând ursitul”, iar „rochia vapoaroasă / de mătase fuge / o frige când coboară / scara solară / treptele nisipoase ale cetății”.

Mutând accentul spre erotism, care se insinuează implacabil, Mihaela Chițăc nu face decât să sublinieze o dată în plus că la temelia arhitecturii sale poetice stă sentimentul omni-prezentei comunicării prin iubire. Invocarea (și evocarea) partenerului, chemat să officieze,

pregnant și total, ritualul unității paradisiace, constituie, în cazul concret al Mihaelei Chițac, unul dintre pilonii tematici definitorii. Încât puseurile existențiale, care traversează din când în când teritoriile de interes ale autoarei, nu pot stăvilii totuși avalanșele acestui erotism, exercitându-se ca un perpetuum mobile. Sugestia senzualității, detectabilă și în prozaica înfruptare din „carnea pietroasă” a măru-lui, e peste tot, ca unic scop pentru efemeritatea terestră: „haide să rupem împreună / din fructul senzual / (...) să împărțim teritoriul marelui nud / să ne-nfruptăm din el peste măsură / să-i explorăm pielea alunecoasă / adunând roua brumată / pe buze de pe trupul ud / să ne înfigem dinții fără ură / în fructul crud” (*Fruct senzual*). Acțiunea erotică pare un eveniment compus din invazii vegetale: „se revarsă trupul tău / răsfirat în flamuri / peste întinsul meu / de lanuri / auriu galben din părul tău risipit / (...) pe cărările de spice” (*Semințe de pâine*). Toate întâmplările cotidiene sunt proiectate pe un ecran imens, încât gesticulația elementelor implicate capătă și ea proporții uriașe. Am văzut deja că umbra pajurii în zbor acoperă misteriosul castel al domniței, cea prinsă iremediabil în mrejele dragostei. Totul e vast și sucleasează reprezentările anoste: „brațele mele răsfrânte / pe umerii tăi de munte”, însuși somnul însemnând „vuiet astral”, năpădit de „cărniuri gigante” (*Vuietul somnului*). Dilatarea percepțiilor are o explicație simplă: poeta interpretează de fapt totul prin filtrele fanteziei, care la rândul ei își trage seva din soluri mitologice. Făpturi fantastice, de la șarpele luminii, uroboros, (la antici semnificând primenirea prin renaștere) și până la pajură (cu multiplele sale conotații supranaturale), transferă pe nesimțite mesajul liric în zona transcendentală. Vorbim astfel de chipul dihotomic al omenescului: o pendulare fără sfârșit și ireconciliabilă între starea reptiliană a șarpelui (nu lipsit și acesta de aptitudini spirituale) și cea acvilină, cu vocația zborului, adică ceva situat mereu deasupra sensului terestru. E lesne de comentat că versurile degajă sugestii oculte, care împing realitatea spre areale himerice. Totul se petrece inclusiv prin recursul la palierele livești ale dicționarului (uroboros, Mare Tenebrarum etc.), chiar dacă acest lucru se întâmplă mai rar ca în trecut.

Dar este frecventă mai ales trecerea subtilă de la registrul rațional, al constrângerilor, către libertățile imaginarului, care permit spectaculoase mutații de sens chiar cu privire la incidente prozaice: „melcii se adună / într-o aventură / printr-o scobitură / locuri nepermise / devin paradisiace” (*Orgie de vară*). E prinsă aici pulsația neîntreruptă a vieții, biruitoare în fața materiei. Dinamismul finței, ghidat de irepresibile excitații erotice, trimite uneori înapoi spațiul grădinii, devenită „demonică” și văzută așadar prin lentilele mistificatoare, cu „insecte pietroase / răstignite sălbatic / ciplite atavice / în fibre lemnoase / figuri ancestrale / cu bărbi răvășite / mustăți răsucite / din corzi vegetale” (*Grădina demonică*), altele spre tărâmul închipuirilor mitice: „Ondina își găsisse drept sălaș / cotlonul strâmt dintr-un copac / dar trunchiul mare a crăpat / și trupul ei, captiv

pe veci / în salcie s-a preschimbat” (*Ondina din salcie*). De aici până la jocul de cuvinte, având nu doar valoare onomatopeică, ci și incantație, amintind de arhaicul descântec și de magia preistoriei lirismului, nu e decât un pas: „la-lu la-li la luna / la-la la-lei întruna / tot bântuind coclauri / cu ștîme și balauri / rapsozi și menestreli / la-li la-lu la-lei / își încordează struna / ca Luna nu-i niciuna / (...) s-o vindece agheasma / să fugărească iazma / să plece pe pustiu / cât nu e prea târziu / la-li la-lu la-la / a-u u-ă u-a” (*La-lu la-li la-Luna*). Construcția lirică la Mihaela Chițac poartă definitiv pecetea barbiene. Iată-l pe Ion Barbu în ipostază feminină: „septentrional / arctic tectonic / ser senzual / sens consensual / arc astronomic / gol preistoric / etern nevrotic / vis hibernal / tonic / erotic” (*Hibernia*). Cu dărnice și risipă lexicală, dar mai ales cu meșteșug îndelung antrenat, poeta izbutește să salveze, uneori, texte fără miză reflexivă: „căutând ambrozie, plutind pe o roză / fluturile parcă e-o corabie fovă / are vânt din pupa și zboară la provă / (...) stărnit de dorință, pulsul impuls / glosează pe-o floare, caută răspuns / fluturi cu flamuri adăstând pe glee / petale cutremur, frizează orgii” (*Fluturile fov*). Altelei apetitul liric se declanșează de dragul sonorității care, prin potențialul lor muzical, devin pentru cititor o dulce capcană: „trup în levitație / în costum de grație / (...) scoate ronde capse / captive pe coapse / nerv în excitație / plin de ostentație / (...) ard scânteie în aer / prin arcul voltaic / bustul e ostatic / și țipă zadarnic / dintr-o bustieră / prea aventurieră” (*Seduție*).

E clar: autoarea nu se sperie de primejdia artificialității, contând mai mult pe elaborare decât pe inspirație. Poezia sa este rezultatul unui proces de estetizare, bazat în egală măsură pe inventivitate și pe retorica discursului neologistic. Cum am mai observat, Mihaela Chițac imbină frenezia senzuală, gen Ion Barbu, cu rafinamentul lucid, de *poeta faber*, venind dinspre Romulus Vulpescu. Să-l pomenim, contextual, și pe Mateiu Caragiale, care asemeni lui Ion Barbu, visează lumi crepusculare, aproape utopice și situate definitiv „sub pecetea tainei”. Mateiu tipărea, în 1936, ca poet, volumul intitulat **Pajere**. Ca să pătrunzi în misterele acestor lumi îți trebuie un stagiul de inițiere, pe care, stilistic vorbind, l-a parcurs și Mihaela Chițac. Iar un exemplu de funcționare a acestui mecanism poetic, cu toate ingredientele specifice rețetei, îl poate constitui textul intitulat Îngerul ploii: „suflând în trâmbiță de argint / ca heruvimii din vecie / avid de vid, un înger surd / cu poală albă de stafie / gonea pe sus, pală de vânt / ca o morișcă de hârtie / (...) ciocnind pahare, degustând / licorile cu veselie / se pomenise coborând / fără să vrea, fără să știe / (...) țiling-biling peste oraș / cu glas suav de ciocărlie / cădeau de ploaie stropii grei / eliberați prin veșnicie”. Să mai remarcăm și consecvența poetei în a fi intolerantă cu platitudinea. Pentru Mihaela Chițac produsul poetic finit nu poate fi decât atent cizelat, cu forme și dimensiuni premeditate. Atât atunci când explorează ermetismul pur (*Organza*), cât și dacă va evada în atmosfera destinsă a ludicului „gândacii din iarbă /

m-au descoperit / gângurind în barbă / gata de iubit / mă gădila-n talpă / unii-au îndrăznit / să-mi caute-n palmă / alții s-au căznit / puterea să-mi soarbă / m-au încercuit – / dragostea e oarbă” (*Zgândărit*). Cum realitatea e percepută pictural, adică dominant coloristic, poeta caută cu ardoare nuanțele, fiind prin urmare obligată să convoace neconținut cuvintele la asocieri insolite. Iar osatura simbolistică a cărții consfințește într-un fel ideea de dualism, fința părând veșnic suspendată între spirit și visceralitate. Cât despre codificarea textelor, aceasta este exprimată fără dubii într-o artă poetică a sui generis: „imaginea adiere / deschisă jocului secund / haloul sacru îi aprinde / un gând fecund / profund / adăugând în minte / substanța inflamantă / ademenind materia / îi scapără scânteia / vâltoarea-i răbufnind / halucinantă...” (*Ideea*). Sau și mai limpede în *Fantezie de iarnă*, cu trimitere spre gratuitatea versurilor: „ca niște pandantive / iluzii colective / cochetării savante / pentru serbări galante / mult prea elaborate”. Totuși, în pofida dogmei estetice de ambiguitate, feminitatea își clamează adesea prezența, cu delicatețea și evanescențele sale: „când ești / prea însetat / și e pustiu în jur / să-ți fiu o / prețioasă / plină amforă / să-i sorbi / licoarea singur / din brațele-arcuite” (*Amforă*). Mihaela Chițac cultivă un lirism revitalizat continuu de seva dionisiacă a erotismului, într-o formulă care produce de cele mai multe ori texte relevante. Poemele conțin atâtea echivoc cât este necesar pentru a-și spori valențele și a declanșa în cititor ambiția decodării. Sunt versuri de recitat în fața unui auditor dispus să-i deguste sonoritățile. Pentru că da, poezia Mihaelei Chițac se încadrează perfect în definiția dată cândva de Valery: o „lungă ezitare între sunet și sens”. (Victor Teișanu)

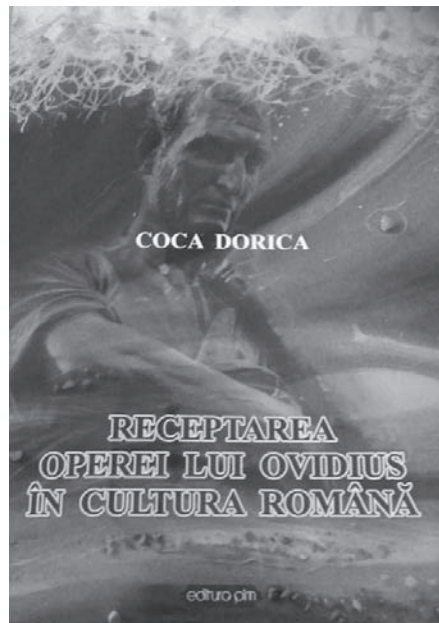
O carte de citit

A apărut, de curând, la Iași, într-o formă grafică remarcabilă, cartea unei distinse profesoare de limbi clasice, Coca Dorica, din Botoșani. Se numește *Receptarea operei lui Ovidius în cultura română*, la Editura Pim și reprezintă lucrarea cu care autoarea a obținut titlul de doctor în filologie clasică, sub îndrumarea domnului profesor doctor universitar Eugen Munteanu, în anul 2014.

Concentrată asupra personalității și operei poetului Publius Ovidius Naso, cartea se impune prin rigurozitatea analizei și originalitatea cercetării asupra acestui subiect, căruia i s-au consacrat numeroase studii în țară și în străinătate, de-a lungul timpului. Este, îndeobște, o strădanie minuțioasă încercarea de a iscodi și a mai găsi ceva nou într-o operă literară aparținând antichității. Încercarea îi reușește autoarei care astfel își aduce contribuția la celebrarea a două mii de ani de la moartea poetului tomitan.

Studiul prezintă în incipit contextul istoric și literar al perioadei augustane, în care s-a format poetul sulmonez, *tenerorum lusor amorum*, stabilind că opera acestuia stă sub semnul a trei concepte, în raport cu timpul și tematica

abordată: *voluptas*, creația de tinerețe, *necessitas*, cea de maturitate, *sodalitas*, opera de exil. Autoarea operează distincția între exil și relegare, oprindu-se la explicarea cauzelor relegerii la Tomis, *carmen et error*, cauze rămase neclarificate, în ciuda dezbatărilor intense în diversele cercetări anterioare. Susține, cu argumente riguroase asumate, că *Amores* este cauza la care face referire *carmen* și nu *Ars amandi*, opinie preferată în majoritatea studiilor de specialitate. Cât despre *error*, greșeala fatală poetului izgonit din Roma la marginile pământului, autoarea vede aici un complex de factori și nu doar o înșiruire de cauze.

Lucrarea însumează, totodată, informațiile oferite de poezia de exil pe care le analizează comparativ cu alte surse literare dar și istorice și arheologice. Rezervă un capitol întreg prezentării prietenilor cărora poetul însingurat le-a scris de la Tomis, autoarea afirmând unitatea demersului său, aceștia fiind menționați numai tangențial în alte studii.

Totdată, nucleul forte al lucrării îl constituie studiul comparativ între traducările operei ovidiene, oferind detalii ale tehnicii de traducere atât de necesare cititorului începător și chiar celui avizat. Iată, spre exemplu, cum sunt traduse două versuri din *Tristia*, I, 9, (v.5-6):

*Donec eris felix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

Mai întâi sunt traduse de Vasile Aron, între anii 1803-1804, publicate prin 1899-1900:

*Până vei fi fericit
De prieteni nu-i fi lipsit,
Iar cât se înnoarează
Toți se duc, se depărtează,
Toți pe-ncet se duc pe-acasă,
Singur în năcaz te lasă.*

Urmează mai multe variante, realizate în distih elegiac de Eminescu (probabil în 1867-1868):

*Cât timp vei fi fericit, număra-vei amici
o mulțime,
De se vor întuneca vremile, singur rămâi.
sau:
Până vei fi fericit număra-vei amici o mulțime,
Cum se vor întuneca vremile, singur rămâi/
Cum s-or înnoarea vremile- singur rămâi.*

Sau:
*Până ce ești fericit, o să numeri amici
o mulțime,
Vremile grele venind, singur atuncea rămâi!*
Traducerea lui Ion Diaconescu (1926):
*Amice, atât timp cât totul îți va merge în plin,
Ca norul în juru-ți amici vei avea,
Dacă însă soarta în rău se va schimba,
Ține minte dragă, atunci tu singur cuc vei
mai rămânea.*

Traducerea lui Ștefan Bezdechi (1930):
*Cât timp vei fi fericit, prieteni
avea-vei mulțime;*

Dacă e timpu 'nnorat, singur pe lume rămâi.

Traducerea lui Teodor Naum (1957):

*Cât timp vei fi feric, amicii te-mpresoară,
De se-nnorează vremea, tot singur o să fii.*

Traducerea lui Eusebiu Camilar (1966):

Cât e senin, atâția în jur s-ar arăta!

La rău, rămâi tot singur cu întristarea ta!

Propunând atâtea variante de traducere autoarea lasă cititorului posibilitatea să observe efortul traducătorilor de folosire nuanțată a lexicului și a prozodiei diversificate.

Un spațiu larg în cuprinsul cărții este rezervat listelor bibliografice, grupate în trei subcapitole: *poiesis* (traduceri), *esthesis* (comentarii, istorie și critică literară), *katharsis* (prelucrări și dedicații literare) ale operei ovidiene, din secolul XIX până în secolul XXI. Prin acestea lucrarea se constituie într-un valoros instrument de lucru pentru elevii participanți la *Certamen Ovidianum Ponticum*, concurs care constă în traducerea și comentarea unui fragment din opera lui Ovidius și, nu în ultimul rând, pentru profesorii care-i pregătesc pe aceștia, atât pentru etapa națională de la Constanța, cât și pentru confruntarea internațională de la Sulmona, orașul natal al poetului, în Italia, unde România trimite an de an un lot redutabil de șase elevi, triați, prin probe de baraj, dintre cei mai buni cunoscători ai operei ovidiene. Autoarea Coca Dorica s-a folosit aici de propria experiență profesorală, fiind unul dintre acei profesori puțini aleși și dăruți, care îndrumă pe elevii participanți la concursurile naționale și internaționale de limbi clasice, astfel încât să câștige premii valoroase.

Un aspect inedit al cărții îl constituie capitolul șase: *Receptarea operei lui Ovidius în arta românească: sculptură, pictură, grafică, muzică, cinematografie, teatru, obiective cultural-turistice*. Începând cu monumentul ridicat la Constanța de Ettore Ferrari în 1887, așezat în fața Muzeului Național de Istorie și Arheologie, în Piața Ovidiu, chipul îngândurat al poetului este urmărit în diverse ipostaze artistice în sculptură, pictură, grafică. Opera sa este ilustrată în artele plastice atât de către artiști plastici consacrați cât și de tineri aspiranți. Autoarea nu pierde din vedere ecoul legendelor ovidiene în muzică ori literatură: drama lui Vasile Alecsandri, *Ovidiu*, constituie libretul pentru opera, cu același titlu, compusă de Constantin C. Nottara, între anii 1945-1950, rămasă nepublicată.

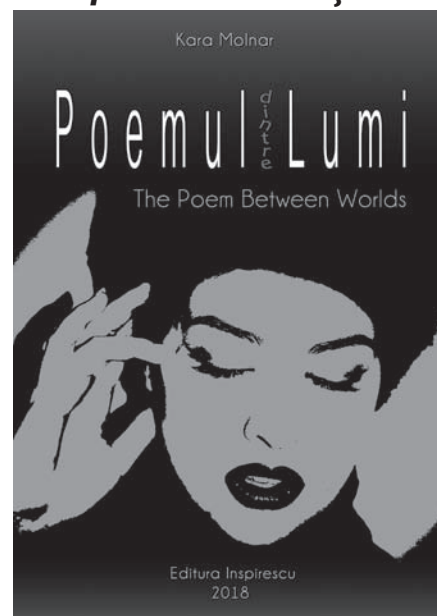
În cinematografie Ovidiu apare în titlul filmului *Eu, tu, și... Ovidiu*, comedie muzicală românească, regizată în 1978 de Geo Saizescu. Sunt menționate piese de teatru și scenarii

dedicate poetului, între care Procesul lui Ovidiu, scris de Doina Ciurea, și reprezentat în Italia, într-o achitare simbolică a poetului, ca victimă a regimului politic dictatorial; a fost invitat în rolul de acuzator al poetului însuși profesorul român Nicolae Lascu, alături de apărătorul acestuia, Francesco Amaldi, profesor la Universitatea din Napoli. Vorbind despre teatru, Coca Dorica revine la experiența proprie, deoarece este de mulți ani coordonatoarea trupei de teatru antic *Katharsis*, a Colegiului Național August Treboniu Laurian, din Botoșani. A regizat spectacole pe multe scene din Botoșani, Constanța, București, cu piese interpretate de elevii săi pe scenarii pe care le-a scris adaptând texte și teme ovidiene: Orfeu și Euridice, *Ecouri ex Ponto*, *Didona* și *Aeneas*.

În final, autoarea trece în revistă locurile umblate de pașii poetului, cântăreț al iubirilor gingașe, cândva în realitate sau în legendă: insula Ovidiu, lacul Siutghiol, localitatea Ovidiu, Turnul lui Ovidiu din Constanța și din Caransebeș, într-un efort de *captatio benevolentiae* spre beneficiul turismului românesc. Ne menține în actualitate cu manifestările culturale dedicate poetului și operei sale în diverse spații sau momente.

Dincolo de complexitatea și diversitatea informației, cartea *Receptarea operei lui Ovidius în cultura română* se remarcă printr-un discurs echilibrat, o argumentare logică și coerentă, o frazare cursivă, clară și concisă, care îmbină într-un limbaj accesibil numeroșii termeni grecești și latinești, de poetică și de civilizație. Un ton sincer, deschis, care rezonază cu felul de a fi al autoarei Coca Dorica, face dintr-o lucrare tehnică o carte de citit. (Zinica Ionescu)

Recuperarea inocenței

În viziunea Karei Molnar, poemul se află chiar pe granița dintre lumi (*Poemul dintre lumi*, Editura Inspirescu, Satu Mare, 2019), funcționând ca un filtru între viață și moarte, dar și între realitate și oniric.

Poem ce ascunde o taină sufletească („Din carnea literelor crește / Poemul viu al tainei

mele”) și se naște din scheletele altor poeme („În limpezimea din pre-somn / Zăresc schelete de poeme / Ele-mi întârzie visarea, / Continuă să mă cheme”).

O taină a inocenței, atât a vârstei copilăriei („Ochii de copil privesc în gol, / Dar golul nu e gol, e plin / De fantezie și mister, / De feți frumoși, de zâne”), cât și a maturității, nefiind pierdută atunci când fata devine femeie („Contrar obiceiului, inocența mea / Nu s-a pierdut odată cu ruperea himenului. / Fluturii mei albi încă zburau fericiți prin fața ta, viperă!”).

Totuși, inocența se evaporă odată cu intrarea brutală din vis în realitate, când nu se mai pune preț pe normalitate („Simțim în aer lipsa parfumului normalității. / Magia și-a pierdut deja efectul. / Și întrezărim. / Suntem în pericol de luciditate!”).

Pierderea inocenței atrage și pierderea speranței, dar în mod voluntar, ca o acceptare, ca o renunțare în fața destinului („Mi-am îngropat de vie speranța. / Zilnic pun o floare pe mormânt”), urmarea fiind cufundarea în întunericul interior („Fără ea mă scufund încet / În întunericul din mine”).

Moment în care și moartea începe să-și facă simțită prezența („Miroase-a moarte peste tot. / Miroase-a lumânări și-a crizanteme”).

Numai că speranța nu se dă bătută cu una cu două, ci luptă din totate puterile pentru a supraviețui („Buzele mi se crispează într-o grimasă / Și țip cu disperare mai tare decât ea, / Căci nu mai știu unde am ascuns lopata”).

Și începe cursa pentru recuperarea inocenței pierdute, rezultatul fiind o reușită deplină („Și rând pe rând, cu grijă, mi i-am adunat, / I-am cunoscut din nou și mi i-am întrupat, / Împreună spre lumină cu forță am pornit. / Cine am fost și cine sunt, mi-am reamintit”).

Fiorii iubirii nu mai stau ascunși, ci, ușor-ușor, răsăr în inimă, aducându-i fericirea („În inimă îmi cresc, ca un fior, / Mugurii iubirii. / Toate în jurul nostru strălucesc / Mai tare decât legea firii”).

Poemele **Tăiș de gând** și **Comă melancolică** nu au suficientă forță, iar **E ușor** este numai moralizator și atât, însă poezia Karei Molnar este curajoasă, venind cu un mesaj optimist, de lumină și speranță, pentru ca omul să nu se lase niciodată înfrânt fără luptă. (Daniel Luca)

Fluturi de trup

Două sunt reperele principale ale perspectivei lirice din volumul *Fluturi de trup* – Editura Blumenthal, București, 2015 – al lui Nicolae Vălăreanu Sârbu, sugerate încă din titlul cărții: iubirea și creația. Acestora li se adaugă, pe parcurs, altele, simțite ca ineludabile, impuse de cotidian, între care singurătatea sinelui în lume ori condiția omului, în general.

Cu o empatie temperată, fără efuziuni sentimentale, prin urmare, de obicei sub formă de monolog adresat, poetul – într-un limbaj când grav, când cu note ironic-ludice –, luându-și-o drept confidentă și martor (al zbaterilor sufletești și al observațiilor asupra vieții) pe cea care îi polarizează mare parte din trăiri și care este

o prezență continuă în gândurile sale, poetul așadar pornește în prospectarea lumii, de fiecare dată mai bogat cu o zi, remarcă iterativă, matinală, când Dimineața își deschide orizontul convex.

În ce o privește pe cea care se constituie în ax al existenței îndrăgostitului, într-o metamorfoză perpetuă, femeia este, deci, o imagine proteică, sintetizând propriile-i date și pe cele ale lumii pe care o traversează pasul ori doar imaginația lui, vegheată de cel pe care-l identifică: Tu, ce te naști din lumi dăruite...

Cu aportul demiurgic al iubirii, universul trăirii este surprins, în poezie, în neopritul proces al devenirii, al împlinirii menirii, de vreme ce Tăișul gândului sclipind / cu idei care fulgeră vidul / răscolesc focul din soare.

Și dacă dragostea este primul impuls al vieții care i se etalează celui ce alege să se destăinuie prin poezie, arta, în schimb, este mediul în care preaplinul sufletesc i se poate materializa, în primul rând, sentimentele, chiar dacă nu în exces, luând forma expresivă a poeziei, însă dacă, adeseori, o artă poetică este plasată la începutul unui volum de versuri, aici, Nicolae Vălăreanu Sârbu optează pentru dezvăluirea, mai întâi, a premiselor scrisului său, pentru ca, după câțiva pași în această direcție, să puncteze și să sublinieze coordonatele poeziei în care crede. Totuși, exprimându-și crezul, poetul ridică doar câte puțin vălul de pe laboratorul creației lui, așa încât procesul de elaborare a poeziei păstrează o ambiguitate, accentuată prin punerea sub auspiciile unei muze secrete (fiindcă remarcă: O frăgezime pe suflet îți pune / șlefuit literă cu aure sonore / din cristalul cui îl desprinzi / trupului gol să îi dai / crudă pielea?), dar și prin apelul la o topică uneori insolită, în unele contexte, și prin absența punctuației.

Treptat însă, lamura gândului, ca să-l parafrazem pe Lucian Blaga, pare a se alege, astfel, concepția despre poezie, despre poet, despre procesul de creație se limpezește: Versul îl nasc cu smalt de cuvinte și Uneori se-nfiripă cum cântecul / plimbă sunetele pe portativul urechii. Și drumul acesta începe să-l facă în chip de pelerin înțelept, de-a lungul unei călătorii

cu nelimitatele posibilități de cunoaștere pe care le oferă dragostea, viața...

Preocupat, pe de altă parte, mereu, de efectele iubirii asupra-i, eul creator caută să identifice chintesența acesteia, tradusă, între altele, în Seducțiile tale de mentă sălbatică, simțite cum întră sub piele ca iarba în gura coasei, în stare să învingă orice posibil obstacol, când Treptat cetatea din mine se dăruie.

Meditativ cel mai adesea, eul liric face din sine propriul obiect de studiu, analizându-și comportamentul, manifestările induse de factori diverși, de la trecerea necruțătoare a timpului, la interacțiunile cu alții și, în primul rând, cu iubirea și cu actanta acesteia. De pildă, la un moment dat, constată că Inima mea se mai îndrăgostește / numai cu ochii, / nu mai risipește farmecul trupului tău / prin sânge chemarea urcând.

Egalitatea în fața morții, tristețile inerente ale oricărui destin, viața ca o călătorie, pendularea ființei între așteptări și neîmpliniri sunt alte câteva teme ale poeziei lui Nicolae Vălăreanu Sârbu din acest volum, care, totuși, rămân doar fundalul pentru tema principală, cea a dragostei, ca realitate, dar, cu precădere, ca potențialitate. Printre acestea își fac însă loc și alte gânduri mai... terestre, ca, spre exemplu, cel legat de codrul care nu mai este frate cu românul, cel al asumării unui destin etnic marginal (Suntem frunzași la periferia lumii), ori cel al unei nesfârșite tranziții (Trecerea dintre sisteme), venind dintr-o dezabuzare cotidiană, care, în planul întregului, introduc un alt nivel de abordare a vieții ce-i atenuază lirismul.

Dincolo însă de aceste aspecte tranzitorii, în concluzie, poetul găsește forța de culege din realitate mai ales imagini cu darul divin, materializat, de pildă, într-o priveliște pe înserat sau în Femeia de lângă mine ori în amintirea copilăriei, care-i dă posibilitatea să simtă cum Arcușul sufletului cântă oda bucuriei / Dumnezeu ascultând-o, astfel că fiorul religios este o altă componentă a poeziei din volum, poetul atenționând: Cei care iubesc pe Domnul se nasc a doua oară, încât se poate considera că, și în acest volum, Dumnezeu exilat / a creat cuvântul / egal cu sine însuși. (Mioara Bahna)

Ateneu – 55

Iată un eveniment așteptat! Revista „**Ateneu**” împlinește 55 de ani de la apariție și adună în raftul ei 600 de numere! O adevărată zestre! Și ce frumos ar fi fost dacă s-ar fi bucurat de el, de acest eveniment, și Sergiu Adam. Pe mine mă leagă de revista „**Ateneu**” toate amintirile frumoase cu poetul Sergiu Adam. Un bonom, un generos din puținul pe care-l avea, o prezență discretă, deși îl vedeam, în junețile mele, mai peste tot, alături de regravatul Laurențiu Ulici, cel care știa să și-i apropie pe toți cei care făceau fondul valoric al evenimentelor culturale din țară. Dar, iată, nu s-a putut ca el să mai treacă peste câțiva ani, pentru a se bucura împreună cu noi.

N-am publicat prea des în revista „**Ateneu**”. Dar din 1983, când în interiorul ei se

năștea, ca într-un marsupiu, revisata „**Caiete botoșănene**”, o idee a lui Sergiu Adam și a lui Lucian Valea, amândoi regretați, ambii sprijiniți de Gheorghe Jauca, președintele culturii botoșănene de atunci. De atunci, am publicat frecvent în acel supliment, care, după 1989, a devenit revista „**Hyperion**”, care, și ea, a împlinit anul aceste 37 de ani de la apariție și a făcut 300 de numere. A fost un început bun și un moment prielnic de a afla și eu ce gust au banii câștigați din scris. Sergiu Adam avea grijă de fiecare dată să-mi plătească, lună de lună, colaborările, fie cele din paginile revistei la care trudea, fie cele din paginile „**Caietelor botoșănene**”. Nu era mult, dar era o gură de aer pentru bibliotecarul cu salariu mic și o familie de întreținut. Dar nu doar pentru atîta lucru îi port recunoștință lui Sergiu Adam, ci pentru multe alte fapte de care îmi aduc acum aminte cu plăcere: desele întâlniri din cadrul „**Zilelor Eminescu**”, în ianuarie și iunie, cele din cadrul „**Scriitorilor pe meleaguri natale**”, la care era invitat de fiecare dată, apoi juriile de la „**Porni Luceafărul...**”, din 1982 și pînă hăt spre anul 2000, alte și alte prilejuri, care au făcut din el corpul comun cu ceea ce reprezenta revista „**Ateneu**”.

Acum, cu o tenacitate demnă de urmat și cu o energie debordantă, Carmen Mihalache, pe care o știu de pe vremea cînd lucra la teatrul botoșănean, face ca revista „**Ateneu**” să fie pe piață una din cele mai bune reviste literare din țară. Cu o echipă restrînsă și colaboratori profesioniști și credincioși, ea reușește să aducă în fața cititorilor de reviste literare, din ce în ce mai puțini, „**Ateneu**” băcăuan, să facă o mică parte a lumii fericită, atît cît mai poate fi fericită această lume ce așteaptă să citească pe hîrtie lucruri proaspete și de calitate. Elegantă și în același format A3, revista „**Ateneu**”, amintește de buna calitate a revistelor de cultură din țară. Și asta pentru că echipa din jurul lui Carmen Mihalache a înțeles că o astfel de tradiție nu trebuie schimbată de dragul schimbării sau al intrării în pas cu moda ultimelor tabloide, ci să conserve valori ce dau viață lungă unei reviste și speranță de intrare în timp a literaturii pentru care apar.

Îi doresc revistei „**Ateneu**” ani lungi și buni de apariție, cît mai multe numere în rafturile cîștigate pe merit în bibliotecile literaturii române, cît și lui Carmen Mihalache putere de muncă și inspirație! (Gellu Dorian)

Începuturi fără vîrstă, portretografii și universuri ancestrale...

În iureșul neconținut al zilelor care-și sugrumă timpul cu o viteză căreia suntem nevoiți să ne adaptăm, Galerieile de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani – din cadrul Secției de Artă Plastică și Etnografie a Muzeului Județean Botoșani reprezintă un loc în care lunile și anotimpurile se hotărăsc să-și lase amprenta pe chipul vremii prin organizarea a numeroase evenimente culturale, cît mai diverse ca tematică și opțiuni estetice. Acestea evenimente s-au

organizat fie la sediu, fie în alte spații expoziționale ale instituției muzeale.

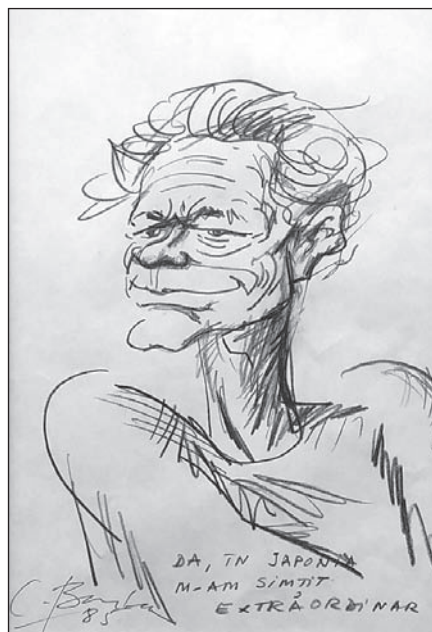
Luna aprilie a adus cu sine lansarea numărului 33/54 al periodicului „**Vatra Noastră Românească**”, moment cultural desfășurat în Galeriei vineri, **5 aprilie 2019**, ora 14.00, urmare a parteneriatului dintre Muzeul Județean Botoșani și Uniunea „**Vatra Românească**” – Filiala Botoșani. Evenimentul a fost prezentat de: Paul – Mircea Iordache, Dan Prodan și Mihai Cornaci.

Apoi, în perioada **18 aprilie – 5 mai 2019**, pe simezele Galerieilor a fost prezentă expoziția personală „**ÎNCEPUTURI**” cu lucrări semnate de **Dănuț Aconstantin**, aflat la prima sa „personală” în galeriile botoșănene și care devine tot mai cunoscut în lumea iubitorilor de artă plastică.

Licențiat în Management Industrie, artistul și-a găsit în arta plastică echilibrul emoțional, fapt pentru care a ales să urmeze cursurile de pictură ale Școlii Populare de Artă „George Enescu” din Botoșani. Începînd din 2017 participă cu lucrări în expoziții colective în: Galeriele de Artă „**Ștefan Luchian**” Botoșani (2017, 2018, 2019) și în galerii de artă din: Suceava, Brăila și Sibiu (2017), Piatra Neamț (2018). În perioada 18-22 martie 2019 a expus la Parlamentul European din Bruxelles, în expoziția Artiști Contemporani Români.

Lucrările semnate de Dănuț Aconstantin au fost apreciate de public și de critica de specialitate, efortul său creator fiind răsplătit cu premii precum: Marele Premiu – Concursul Național de Arte Plastice „**Nicolae Milord**” – Piatra-Neamț (2018), Premiul I – Concurs internațional de artă grafică și pictură – Sighet (2018), Mențiune – Concursul Național de Artă „**Ion Irimescu**” – Suceava (2017), Premiul II – Concursul Național de Artă grafică și pictură, Brăila (2017), Premiul II – Expoziția internațională de arte decorative și pictură „**Omul și Natura**” – Sibiu (2017).

Vernisajul a avut loc **sâmbătă, 20 aprilie 2019**, ora 11.00, prezentarea lucrărilor fiind făcută de profesor Angela Hreniuc.

Între **7 și 29 mai 2019**, Galerieile au fost gazda expoziției tematice „**Omagiul lui Ștefan Luchian**”, dedicată cunoscutului artist român născut la 1 februarie 1868, în actualul oraș Ștefănești. Evenimentul a reprezentat ultima etapă a Proiectului educațional „**Omagiul lui Ștefan Luchian**” propus de Liceul „Ștefan D. Luchian” Ștefănești (director prof. Elena Marineac, prof. coordonator Victor Foca) în parteneriat cu Fundația „Ștefan Luchian” Botoșani (președinte prof. Aglaia Corneanu) și Muzeul Județean Botoșani – reprezentat de manager dr. Aurel Melniciuc.

Proiectul a avut ca scop atât mediatizarea vieții și operei plastice a artistului Ștefan Luchian, cultivarea respectului pentru creația artistică în general și creația lui Ștefan Luchian în particular, cît și identificarea, stimularea și valorificarea potențialului artistic al elevilor prin realizarea de creații plastice. Pe simeze au fost expuse desene interpretate grafic și cromatic – „**Magia punctului 3**” – lucrări din ciclul „**Punctul cuantic – plastic – armonic**”, semnate de artistul Victor Foca – membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România și de elevii coordonați de acesta, desene realizate în cadrul orelor de educație plastică, alături de reproduceri fotografice ale celor mai cunoscute lucrări semnate de Ștefan Luchian.

Vernisajul s-a desfășurat **sâmbătă, 18 mai 2019**, ora 10.00, în prezența unui numeros public. Prezentarea artistului a fost făcută de către dr. Constantin Prut – critic de artă (prin material audio) și prof. univ. dr. Cornel Ailincăi – artist plastic, iar proiectul a fost susținut de prof. Laurențiu Palade – inspector de specialitate și Elena Marineac – directorul Liceul „Ștefan Luchian” Ștefănești.

Luna mai 2019 a oferit iubitorilor de artă dorohoieni expoziția tematică dedicată zilei de 9 mai – Ziua Europei cu denumirea „**Arta – liant al națiunilor europene**.” Organizată în cadrul parteneriatului între Școala Populară de Artă „George Enescu” Botoșani și Muzeul Județean Botoșani (Secția de Artă plastică și Etnografie), expoziția deschisă la Muzeul de

Științe ale Naturii Dorohoi a prezentat publicului lucrări semnate de artiști în devenire – elevi ai Școlii Populare de Artă – Secția Pictură (coord. prof. Victor Hreniuc) alături de lucrări semnate de artistul Petre Achișenie – creații aflate în custodia Galeriilor de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani.

Pe lângă organizarea sau găzduirea de evenimente, luna mai 2019 a însemnat pentru personalul secției și implicit a Muzeului **și participarea la Simpozionul național Petrodava – ediția I (23-24 mai 2019)**, manifestare cultural-științifică națională, cu participare internațională, cu specialiști de la prestigioase instituții muzeale, universitare și academice din România, Republica Moldova și Germania, organizată de Complexul Muzeal Județean Neamț. În cadrul evenimentului, au susținut teme: Ana Florescu-Coșereanu, Liviu Șoptelea și Lidia Alexie – pe secțiunea artă-memorialistică și Adela Kovacs – pe secțiunea arheologie. La aceeași manifestare, pe secțiunea etnografie, desfășurată în zilele de 24-25 mai 2019, a susținut temă Laura Tocariu – șefa Secției de Artă Plastică și Etnografie.

Preocupați de diversele activități cotidiene, specifice muncii într-o galerie de artă, am încercat, alături de conservatorul Liviu Șoptelea – artist plastic, să nu uităm de publicul constant și permanent al muzeului, copiii. Astfel, în perioada **1-30 iunie 2019**, cei interesați au putut viziona expoziția tematică **„Vârsta fără vârstă – Universul copilăriei”**. Au fost expuse lucrări semnate de 35 de artiști români din diverse generații, care au prezentat în creațiile lor, realizate în diverse tehnici (pictură, grafică și sculptură), chipuri ale copilăriei... fără timp și anotimp, autori mai mult sau mai puțin cunoscuți publicului iubitor de artă: Petre Achișenie, Daniela Amitroaie, Constantin Băciu, Emanoil Bardasare, Octav Băncilă, Cornel Camarovschi, Alexandru Călinescu, Vasile Celmare, Maria Cocea, Vasile Condurache, Constantin Doroftei, Eugen Drăguțescu, Despina Ginocastro, Vasile Gorduz, L. Grigoriu, Rodica Grigoriu, Sava Henția, Dem Iordache, Silvia Jelescu Grosu, Liviu Lăzărescu, Sultana Maitec, Aurelia Matei, Vasile Mălinaș, Adam Medrea, Paul Miracovici, Georgeta Năpăruș, L. Orchiș, Lia Szasz, Valentina Popescu Șulț, Gheorghe Popovici, Margareta Sterian, Petru Remus Troteanu, Andronic Țăranu, Paul Vasilescu, Ion Vlasiu. Deși expoziția a reprezentat invitație la întâlnirea cu arta, la întoarcerea în copilărie, la lumea inocenței și a speranțelor, adresată tuturor, indiferent de vârstă, la vernisajul de sâmbătă, 1 iunie 2019, ora 11,30, au fost foarte puțini participanți. Motivul: multe evenimente dedicate copiilor în diverse spații comerciale și locuri de agrement, cărora li s-a alăturat o memorabilă ploaie torențială exact cu câteva clipe înaintea evenimentului.

Copilăriei i-a succedat maturitatea. În artă! În perioada **30 iunie – 1 august 2019**, în expoziția **„Costel Badea – Portretografi”**, au fost prezentate peste 55 de lucrări de grafică – portrete ale unor cunoscuți artiști plastici, precum: Corneliu Baba, Marcel Chirnoagă, Mircia Dumitrescu, Ștefan Călția, Dan

Hatmanu, ș.a. – și două lucrări de ceramică, semnate de Costel Badea (1940-1995), unul dintre întemeietorii școlii românești moderne de ceramică.

Lucrările reprezintă o donație de autor, făcută Muzeului Județean în anul 1988, după ce Costel Badea a organizat o expoziție personală la Botoșani și sunt din nou prezentate publicului după 31 de ani.

Artistul, student la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” București (1958-1964, profesor Mac Constantinescu), va fi din 1964 profesor în cadrul aceluiași institut. În 1970 devine membru titular al Academiei Internaționale de Ceramică, Geneva. A fost membru al U. A. P. R. Expoziții personale: 1968, 1983 – Galeria Simeza, București; 1971 – Galeria Apollo, București; 1972 – Galeria Galateea, București; 1974 – Galeria Eforie, București; 1978 – Debreczen, Ungaria. Expoziții de grup (selectiv): Din 1965 participă la Saloanele de sculptură și artă decorativă; din 1966 – participă la Concursurile Internaționale de ceramică de la Perugia, Faenza, Vallauris, Mino – Japonia, Perth – Australia. Simpozioane: Simpozionul de ceramică monumentală: Sighișoara, Mureș (1972, 1973), Medgidia, Constanța (1976), Sibiu (1978, 1980). Lucrări monumentale: 1966 – Neptun, Litoralul Mării Negre; 1971 – Costinești, Giurgiu, Jilava; 1975 – Slobozia, Ialomița; 1977 – Târgu-Jiu; 1979 – Ambasada României, Atena, Grecia; 1981 – Mediaș, Sibiu. Distincții: 1969 – Premiul Tineretului acordat de Uniunea Artiștilor Plastici; 1970, 1978, 1986 – Medalia de Aur (Targa d' Oro) la Concursul internațional de ceramică, Perugia, Italia; 1972, 1981 – Premiul pentru artă decorativă al Uniunii Artiștilor Plastici; 1972 – Marea diplomă de onoare la Bienala Internațională de Ceramică (acordată grupului artiștilor români), Vallauris, Franța; 1973 – Premiul al II-lea acordat de Ministerul Arhitecturii cu ocazia Expoziției Ceramica în arta contemporană, Gdansk, Polonia; Premiul pentru prototip acordat cu ocazia Simpozionului de Ceramică și Faianță, Sighișoara, Mureș; 1974 – Medalia de Aur, Bienala de la Vallauris, Franța; Premiul I, Quadrienala de la Erfurt, Germania; 1984 – Placheta de Aur, Perugia-Italia; 1989 – Mențiune de Onoare, Mino, Japonia. (Sursa: www.sculpture.ro/fisa.php?id=41)

Expoziția s-a dorit o invitație la întâlnirea cu un artist deosebit, despre care reputatul critic de artă Constantin Prut menționa: *„Costel Badea a creat structuri spațiale, reliefuri, panouri decorative, prototipuri pentru industrie ș.a. Lucrările sale demonstrează posibilitățile ceramicii de a satisface variate exigențe materiale și spirituale în condițiile societății puternic industrializate. Pune problema specificității ceramicii, a forme expresive, într-un domeniu al artei unde prejudecățile insistă asupra aspectului strict decorativ. Pasiunea pentru „artele focului”, pentru modelarea materiei, desemnată generic prin lut – deși artistul lucrează deopotrivă în gresie, faianță, porțelan – vine din promisiunea bogăției formale a materialelor supuse voinei sale, din capacitatea de a crea identități noi, folosind expresivitatea volumului sau jocul neașteptat al glazurilor*

ori angobelor. Artistul reține, în unele lucrări, diverse elemente ale lumii organice pe care le îmbină fără a violenta ordinea naturală, ci pentru a dezvălui relații ascunse, pentru a-și manifesta spiritul inventiv. În magma informă a pasteii cu care lucrează apar și corpuri geometrice, cristalizări care nu țin de material, ci mai curând de începutul de ordonare al unui efort rațional. Accentele de culoare înviorază masele de gri foarte rafinat și completează, fără ostentație, programul vizual al lucrărilor, formula lor spațială.”

Vernisajul a avut loc duminică, 30 iunie 2019, ora 11,00, evenimentul fiind prezentat de Ana Coșereanu – muzeograf. Curatorul evenimentului: Liviu Șoptelea.

Ultimul eveniment expozițional al toridei veri 2019 l-a reprezentat expoziția **„Universuri ancestrale”**, deschisă în perioada **3 – 30 august 2019**, care a reunit pe simeze lucrări semnate de doi artiști botoșăneni: **Marcel Alexa** (pictură) și **Cristian Bîrzoieș** (pictură și grafică).

Tematica abordată de cei doi expozanți este foarte diversă. Peisaje rurale și urbane, naturi statice cu flori într-o largă paletă cromatică și interioare rustice, realizate de pictorul Marcel Alexa, stau alături de uleiuri și acurele create de Cristian Bîrzoieș, lucrări ce surprind: case bătrânești din satele botoșănene, elemente arhitectonice din vechea urbanistică botoșăneană, în stil neoclasic, diverse flori, rafinate naturi statice și portrete.

Botoșăneni prin naștere și pasionați de artă prin excelență, Marcel Alexa și Cristian Bîrzoieș, și-au educat simțul artistic prin cursurile Școlii Populare de Artă „George Enescu” Botoșani, la clasa profesorilor Victor Hreniuc și Angela Hreniuc.

Prezența pe simezele botoșănene a celor doi expozanți nu face decât să confirme respectul acestora pentru arta autentică și pentru subiecte care, tratate cu o deosebită seriozitate și sensibilitate, crează universuri picturale demne de un exercițiu de admirație.

Vernisajul expoziției, din 3 septembrie 2019, ora 11,00, a avut drept prezentatori ai artiștilor și lucrărilor acestora lor pe prof. Angela și Victor Hreniuc și istoricul Gheorghe Median.

Toamna Galeriilor va începe cu o expoziție sub semnătura artistei Lila Lungulescu, prezentă astfel cu o a doua „personală”, urmată, până la finele anului 2019 de încă alte 4 expoziții: o expoziție de muzeu având ca tematică natura statică, prestigiosul Salon de Arte Vizuale „Interferențe”, ajuns la a VIII-a ediție – organizat de artistul Liviu Șoptelea și două expoziții personale: Alina Munteanu și Corneliu Dumitriu – cel care va încheia, în luna decembrie, evenimentele expoziționale ale Galeriilor.

Zile, evenimente, artiști, o paletă cromatică vastă, de la griuri sumbre la nuanțe pastelate, la transparențe și luminozități greu de realizat pictural. E viața artei, e roșul existenței Galeriilor. Vă așteptăm. (Ana Florescu-Coșereanu)

Memorialul Ipotești - Centrul Național de Studii Mihai Eminescu
717253, Localitatea IPOTEȘTI, Comuna Mihai Eminescu, BOTOȘANI, ROMÂNIA
Tel: +04 0371020346; Fax: +04 0372005926; e-mail: m.ipotesti@gmail.com; www.eminescuipotesti.ro

PROGRAM DE VIZITARE

Memorialul Ipotești

15 MAI - 15 SEPTEMBRIE: 9-17
(MARȚI-DUMINICĂ)

16 SEPTEMBRIE - 14 MAI: 8-16
(MARȚI-DUMINICĂ)

TAXĂ DE VIZITARE - CIRCUIT MUZEAL:

**COPII, GRUP DE COPII, ELEVI, STUDENȚI,
PENSIONARI, PERSOANE CU DIZABILITĂȚI:**

4 LEI/PERSOANĂ

ADULȚI, GRUP DE ADULȚI: 8 LEI/PERSOANĂ

TARIF FOTOGRAFIERE: 5 LEI

TARIF FILMARE: 9 LEI

Ultimul ghidaj cu 30 de minute înainte de închiderea programului
Muzeograf de serviciu: 0728129249

Revistă membră

ISSN: 1453-7354

HYPERION

REDACȚIA
Botoșani, Pietonal Transilvaniei, 3,
bl. A8, ap. 8
Telefon: 0722-243633, 0746-760418
E-mail: doriangellu@yahoo.com
cipri.b78@gmail.com
nicu_corlat@yahoo.com

Revista apare cu sprijinul **Consiliului Județean Botoșani**
Președinte: Costică Macaleți
în parteneriat cu
Memorialul Ipotești - Centrul Național
de Studii „Mihai Eminescu”
Director: Ala Sainenco
Editor: Fundația Culturală „Hyperion
- Caiete botoșănene” Botoșani
Președinte: Gellu Dorian

Redactor șef:
Gellu Dorian

Redactor șef adjunct:
Nicolae Corlat

Secretar de redacție:
Vlad Scutelnicu

Redactori:
Andrei Alecsa, Emilia
Ivancu, Adrian Lesenciu

Redactori asociați:
Ala Sainenco, Mircea A.
Diaconu, Valentin
Coșereanu, Pompiliu
Crăciunescu, Liliana
Grecu

Colegiul de redacție:
Leo Butnaru,
Al. Cistelecan, Marius
Chelaru, Constantin
Coroiu, Ana Coșereanu-
Florescu, Theodor
Damian, Corneliu
Dumitriu, Radu Florescu,
Livu Georgescu, Ciprian
Manolache, Emanoil
Marcu, Mircea Oprea,
Nicolae Oprea, Luiza
Palanciuc, Antonio
Patraș, Petruț Pârvescu,
Nicolae Sava, Cassian
Maria Spiridon, Vasile
Spiridon, Victor Teșanu,
Vasile Tudor, Geo Vasile,
Dumitru Ungureanu,
Matei Vișniec, Radu
Voinescu

Documentarist,
culegere/distribuție:
Dora Corlat

Tehnoredactor:
Ciprian Boariu

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ:

Florin Aioanițoaie
Vasile Andru
Constantin Arcu
Salim Babullaoglu

Angela Baci
Ilinca Bernea
Yves Bonnefoy

Ivan Bunin
Leo Butnaru
Nicolae Căruntu
Iulian Cătălui

Zenovie Cărlugea
Radu Cernătescu
Al. Cistelean

Theodor Codreanu
Andrei Victor Cojocaru
Valentin Coșoreanu

Albert Denn
Ioana Diaconescu
Simona-Grazia Dima
Gellu Dorian

Anastasia Dumitru
Raluca Faraon
Ana Florescu-Coșoreanu

Victoria Fonari
Corneliu Fotea
Cătălina Frâncu
Mihai Gălățanu
Sofia Gelman
Liviu Georgescu

Adrian Grauenfels
Oana Hemen
Ioan Holban
Dumitru Ignat

Zinica Ionescu
Dumitru Lavric
Adrian Lesenciuc
Daniel Luca

Nicolae Manolescu
Riri Silvia Manor
Giuseppe Masavo
Stelorian Moroșanu
Ovidiu Pecican

Emilia Poenaru Moldovan
Doina Popa
Ion Roșioru
Ala Sainenco
Nicolae Sava

Ionel Savitescu
Dorel Schor
Vlad Scutelnicu
Constantin Severin
Gheorghe Simon
Cassian Maria Spiridon

Vasile Spiridon
Ognian Stamboliev
Costel Stancu

Liviu Ioan Stoiciu
Maria Șleahtițchi
Valentin Talpalaru
Victor Teișanu

Andra Tischer
Constantin Trandafir
Lucia Turcanu

Dumitru Ungureanu
Magda Ursache
Petru Ursache
George Vidican

Călin Vlasie
Radu Voinescu

hyp.cloudebs.com

www.eminescuipotesti.ro/calendarcultural.htm

www.eminescuipotesti.ro/docpdf/Hyperion7-8-9_2019.pdf

www.cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Biblioteca.html#Varia